

**CIHM
Microfiche
Series
(monographs)**

**ICMH
Collection de
microfiches
(monographies)**

Canadian Institute for Historical Microreproductions / Institut canadien de microreproductions historiques

© 1994

Technical and Bibliographic Notes / Notes techniques et bibliographiques

The Institute has attempted to obtain the best original copy available for filming. Features of this copy which may be bibliographically unique, which may alter any of the images in the reproduction, or which may significantly change the usual method of filming, are checked below.

L'Institut a microfilmé le meilleur exemplaire qu'il lui a été possible de se procurer. Les détails de cet exemplaire qui sont peut-être uniques du point de vue bibliographique, qui peuvent modifier une image reproduite, ou qui peuvent exiger une modification dans la méthode normale de filmage sont indiqués ci-dessous.

- Coloured covers/
Couverture de couleur
- Covers damaged/
Couverture endommagée
- Covers restored and/or laminated/
Couverture restaurée et/ou pelliculée
- Cover title missing/
Le titre de couverture manque
- Coloured maps/
Cartes géographiques en couleur
- Coloured ink (i.e. other than blue or black)/
Encre de couleur (i.e. autre que bleue ou noire)
- Coloured plates and/or illustrations/
Planches et/ou illustrations en couleur
- Bound with other material/
Relié avec d'autres documents
- Tight binding may cause shadows or distortion
along interior margin/
La reliure serrée peut causer de l'ombre ou de la
distorsion le long de la marge intérieure
- Blank leaves added during restoration may appear
within the text. Whenever possible, these have
been omitted from filming/
Il se peut que certaines pages blanches ajoutées
lors d'une restauration apparaissent dans le texte,
mais, lorsque cela était possible, ces pages n'ont
pas été filmées.

- Coloured pages/
Pages de couleur
- Pages damaged/
Pages endommagées
- Pages restored and/or laminated/
Pages restaurées et/ou pelliculées
- Pages discoloured, stained or foxed/
Pages décolorées, tachetées ou piquées
- Pages detached/
Pages détachées
- Showthrough/
Transparence
- Quality of print varies/
Qualité inégale de l'impression
- Continuous pagination/
Pagination continue
- Includes index(es)/
Comprend un (des) index
- Title on header taken from: /
Le titre de l'en-tête provient:
- Title page of issue/
Page de titre de la livraison
- Caption of issue/
Titre de départ de la livraison
- Masthead/
Générique (périodiques) de la livraison

- Additional comments: /
Commentaires supplémentaires:

Text in Swedish. Page 119 is incorrectly numbered page 116.

This item is filmed at the reduction ratio checked below /
Ce document est filmé au taux de réduction indiqué ci-dessous.

10X	12X	14X	16X	18X	20X	22X	24X	26X	28X	30X	32X
				✓							

The copy filmed here has been reproduced thanks to the generosity of:

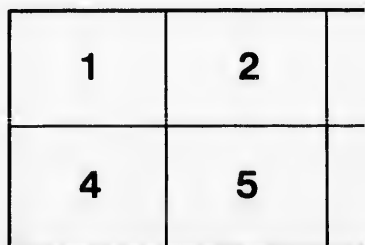
National Library of Canada

The images appearing here are the best quality possible considering the condition and legibility of the original copy and in keeping with the filming contract specifications.

Original copies in printed paper covers are filmed beginning with the front cover and ending on the last page with a printed or illustrated impression, or the back cover when appropriate. All other original copies are filmed beginning on the first page with a printed or illustrated impression, and ending on the last page with a printed or illustrated impression.

The last recorded frame on each microfiche shall contain the symbol \rightarrow (meaning "CONTINUED"), or the symbol ∇ (meaning "END"), whichever applies.

Maps, plates, charts, etc., may be filmed at different reduction ratios. Those too large to be entirely included in one exposure are filmed beginning in the upper left hand corner, left to right and top to bottom, as many frames as required. The following diagrams illustrate the method:

L'exer
général

Les in
plus g
de la
confo
filma

Les ex
papier
par le
derniè
d'impr
plat, s
origin
premiè
d'impr
la der
empr

Un de
derniè
cas: le
symb

Les ca
filmés
Lorsq
repro
de l'a
et de
d'ima
illustr

ed thanks

L'exemplaire filmé fut reproduit grâce à la
générosité de:

da

Bibliothèque nationale du Canada

quality
egibility
the

Les images suivantes ont été reproduites avec le
plus grand soin, compte tenu de la condition et
de la netteté de l'exemplaire filmé, et en
conformité avec les conditions du contrat de
filmage.

are filmed
ng on
d impres-
te. All
ng on the
mpres-
printed

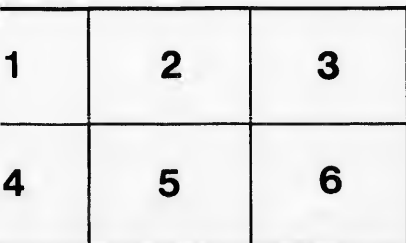
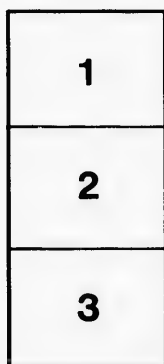
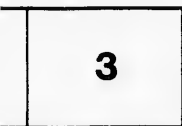
Les exemplaires originaux dont la couverture en
papier est imprimée sont filmés en commençant
par le premier plat et en terminant soit par la
dernière page qui comporte une empreinte
d'impression ou d'illustration, soit par le second
plat, selon le cas. Tous les autres exemplaires
originaux sont filmés en commençant par la
première page qui comporte une empreinte
d'impression ou d'illustration et en terminant par
la dernière page qui comporte une telle
empreinte.

iche
"CON-
END"),

Un des symboles suivants apparaîtra sur la
dernière image de chaque microfiche, selon le
cas: le symbole \rightarrow signifie "A SUIVRE", le
symbole ∇ signifie "FIN".

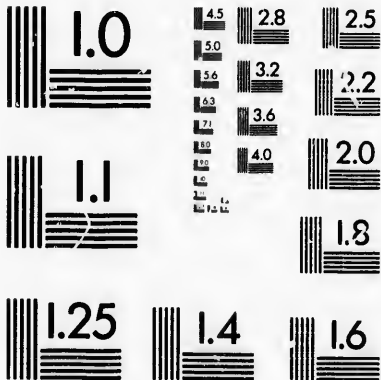
d at
ge to be
med
left to
s as
ate the

Les cartes, planches, tableaux, etc., peuvent être
filmés à des taux de réduction différents.
Lorsque le document est trop grand pour être
reproduit en un seul cliché, il est filmé à partir
de l'angle supérieur gauche, de gauche à droite,
et de haut en bas, en prenant le nombre
d'images nécessaire. Les diagrammes suivants
illustrent la méthode.

MICROCOPY RESOLUTION TEST CHART

(ANSI and ISO TEST CHART No. 2)

APPLIED IMAGE Inc

1653 East Main Street
Rochester, New York 14609 USA
(716) 482 - 0300 - Phone
(716) 288 - 5989 - Fax

B

B

Form

Jos

Aldre och Nyare
Brödra-Sistorien,

Eller

Kort Berättelse

Om

Evangelifka

Brödra-Uniteten

I

Jorn-tiden, och förnämligast i förewa-
rande Årahundrad; författad

af

David Cranz.

Öfversättning.

Det tänker uppå den gamla tiden, på de sista år. Af. 77: 6.

NOXXOPJUG.

Tryckt hos JOH. BENJ. BLUMÉ 1772.

¶ 408
¶ 409
¶ 410
¶ 411
¶ 412

Sanfär
Ryrto
delsar,
Fratru
fession
mist-
är till
men o
förnya
och sed
werlde
wigtig
ta ge
och åt
hitintil
räckelig
ta helt

+ Det ug

Företal.

Sedan har i flera års tid åstundat läsa en Brödra-Historia, det är, en sanfärdig berättelse om de i detta Seculi Kyrko-Historia ganska märkwärdiga handlinger, hwilka tildragit sig med Unitas Fratrum, eller den til Augsburgiska Confessionen sig bekännande Evangeliska Böhmisk-Mähriska Brödra-Kyrkan, som 150. år tillbaka nästan aldeles utsläknat i Böhmen och Mähren, men wid år 1722. åter förnyat sig i Herrnhut uti Östra Lausitz, och sedan inom få år luthredt sig i alla werldenes delar. Saken är i sig sielf så wigtig, at hon wäl förtjenar, i sin rätta gestalt läggas Publicum för ögonen, och åt efterwerlden förwaras. Ty hwad hitintil derom blifwit upteknadt, är otillräckeliget, och til en del ogrundadt, ja ofta helt förwändt. Detta härrör icke al-
+ Det upmärksamma) 0 (2 tid

tid af häfdatelknarnes illaka wilja, utan merendels af brist på tillförläteliga efterrättelser. Bröderna hafwa deraf föga, eller åtminstone ingen ting i sit rätta sammanhang, meddelst Allmänheten; och detta lilla har äfwen blifwit antingen förgåtit, eller af många Wederdeloman så wanställdt och med osanningar öfwerhölgt, at en redelig och owelldug Läsare ej warit mera i stånd, at ræda sig ur denna willerwalla. Wille han hos Bröderna rådföra sig; såsom jämnwäl många Historie-skrifware af dem begårt en kort och sammanhängande förteckning på deras händelser och förrättningar, för at i sit werk kunna införa desamma, eller deraf betjena sig såsom af en hars-tråd: så woro de, som derom anmodades, i brist på tid och alla dertill nödiga Documenter, oförmögne, at med tillförlätelighet tjena en sådan, och måste affpisa honom med löfte, at man å Brödernas sida fogar anstalt til Samling af Historiska esterrättelser om Brödra-kyrkans och alla dess Afdelningars, Församlingars, Missioners och Colonters uphof, hufwud, förändringar och händelser.

Detta Arbete hade i synnerhet blifwit Predikanterna wid hwarje Församling och Mission anbefallt; och har jag der.

dertill
anfo
digh
til
derne
stori
lade;
skrif
ning
theut
anam
anna
och W
land
mera
jag n
kort
men,
och h
des fö
ne äre
bekant
la B
Kyrke
Latin
kort ut
några
Camer
storia p

dertill bidragit, hwad på min lott kunnat
 ankomma. Men emedan god tid och le-
 dighet fordras, innan slika particulära, och
 til försärdigande af en fullständig Brö-
 dernas Kyrko-Historia oumbärliga, Hi-
 storiska stycken blifwa färdige och hopsam-
 lade; och likwäl ej allenast någre Historie-
 skrifware i bägge Protestantiske författ-
 ningarne, hwilke klagat öfwer brist på au-
 thentike esterrättelser och med särdeles nöje
 anammat munteliga berättelser om en och
 annan händelse, utan ock många Bröder
 och Bänner, som af Historien om Grön-
 land blifwit iickhogade, åstundade än
 mera ljus i hela Brödra-saken: så fann
 jag mig föranlåten, at göra utkast til en
 kort Historia om Brödra-kyrkans i Böh-
 men, Mähren och Pälän härkomst, öden
 och hufwud-förändringar, såsom ock om
 dess förnyelse och utbredelse i de nästförled-
 ne åren. Jag betjente mig derwid af de
 bekanta Auctorer, som skrifwit om gam-
 la Brödra-kyrkan. Och då Comenii
 Kyrko-historia är så wäl på Tyska som
 Latin bekant, gjorde jag derutur et mycket
 kort utdrag, och sökte fylla detsamma med
 några märkwärdiga ställen utur Lasitio,
 Camerario och Regenvolscio, utur Hi-
 storia persecutionis Ecclesiarum Bohemi-
 ca-

carum, utur Saligs Historie der Augspurgischen Confession, utur Riegers Salzburg und Böhmischen Brüder ic. I nyare Brödra-Historien betjente jag mig, utom några förut redan utur munteliga berättelser samlade esterrättelser och en hop skrefna Documenter, förnämligast af de i offentligt Tryck liggande Büdingische Samlingen, af Herr Grefwens von Zinzendorf Naturelle Reflexioner, och andra i denna Historia anförde Skrifter, gifswandes behörigt tillänna, hwaräst man kan finna igen, eller til widare uplysning efterse, bewiset til mina esterrättelser.

Min affigt war, at skrifwa i möjligaste forthet, på det Läsaren, likasom i en affigt, måtte kunna se hufwudförändringarne i Brödra-församlingen. Til den ändan hade jag endast anført början och anledningen til hwarje sak, Församling, Mission och sådant mer, samt berättat bewekande orsakerna dertil och förnämligast omständigheterna derwid. Men då annat mellankommande arbete wälldde, at med des utgifswande drogs något ut på tiden, seck jag i medlertid flera underrättelser och Documenter om händer, hwarigenom jag fattes i stånd, at, jämte början och anled-

ledn
någ
wän
det
ne
icke
ifrån
delt
ten,
dan
wid
wid
sion

ra s
är i
angel
mera
blott
hwille
några
såsom
sansfär
se om
Mission
flitat
sanni
uprikt
samme

ledningen til hwarje sak, äfwen tillägga något om dess fortgång och åtskilliga omväringar intil närvarande tid. Men på det Läsaren ej måtte i sit sinne och minne confundera sakernas mängd, har jag icke på Krönike-wis förtält desamma år ifrån år, utan efter wisja hufwud-händelser delat dem i tie Perioder eller Tide-skiften, och så dragit tilhopa, hwad i en sådan Tide-rymd hufwudsakeligen företallit wid Brödra-kyrkan, så i gemen, som wid hwarje Församling, Colonie och Mission i synnerhet.

Häraf torde Läsaren sjelf kunna göra sig rätt begrep om detta Werk. Det är ingen fullständig Historia öfwer Evangeliska Brödra-kyrkan; dertil fordras mera tid och förberedelser: utan det är blott et Försök, och fullan det första, hwilket endast blifwit gjordt til at tjena några Historie-skrifwäre, som det begärt, såsom ock andra, hwilke åstundat läsa en sanfärdig och sammanhängande berättelse om hwarje Brödra-församlings och Missions början och fortgång.

Wid dess förfärdigande har jag beflittat mig, at i möjligaste förhet, sanningen likmätigt, ofkonfladt och upriktigt, och oweldugt föredraga allsammans.

Efter Korthetens regla kunde jag endast befatta mig med Brödra-kyrkans hufvud-händelser, och icke omröra många personliga förrättningar. Men emedan salig Herr Grefwen von Zinzendorf utgör en hufvud-person i Nyare Brödra-Historien, kunde jag icke underlåta, at ock anföra många Hans bedrifter, så wi da desamma haft någon inflytelse i Brödernas Kyrko-sak; låt wara, wi lefwe i det hopp, at snart få läsa dem utförligare, och i sitt rätta ljus, uti Hans Lewernes Beskrifning. Men jag har mycket kort förtält så wäl dem, som alla andra Bröders händelser och förrättningar; och endast något utförligare föredragit sådana, som föranlåtit synnerligen märk-wärdiga förändringar i Brödra-saken.

Ingen lär med skäl twifla, at jag ju bättre, än någon utom Brödra-kyrkan existerande Skribent, och i synnerhet bättre än wåre Wederdelomån, warit i stånd, at komma in på sakernas rätta grund; och mit samwete här mig witness-börd, at jag skrifwit Sanning, sådan jag efter mogen undersökning den funnit och insedt. Om alltså någon Läsare här finner en hop saker, som han tilföre-ne här och där läst och hört, antingen

al.

albel
föred
warf
ätmi
så lå
sådan
sen o
i fall
tilförl
densa

beskri
medgä
gen S
som C
äro m
tighete
får Lå
ja förb
Bröder
les sin
derlagd
och ej
werkelt
tiga, u
kunniga
aldeles
na Br
mina R

aldeles icke omrörde, eller annorlunda föredragne; om han deremot blir något warse, som han hitintil aldeles icke, eller åtminstone icke i det ljus, sedt eller hört: så lär han förmodeligen gärna anamma sådant, och hantwisa motstridiga berättelsen och förklaringen på sitt behöriga ställe, i fall han, med hittills warande brist på tillförläteliga esterrättelser, ej kan enskylla densamma.

Det verk, hwars *Factoria* jag här beskriwer, är et *GUDS* verk. Sådant medgifwes, och widkännes äfwen af många *Bederdeloman*. Men *Werktygen*, som *GUD* derwid i nåder betjent sig utaf, äro människor. Det har altså utan felaktigheter icke kunnat aflöpa. En sanningskär *Läsare* lærer icke wänta, at de fel, ja förbrutelser, som sanningslöst påbördas *Bröderna* af deras *wederparter* eller aldeles *sinädare*, här blifwa anförde och *wederlagde*. Detta verk är ju en *Historia*, och ej någon *Apologie*. Men det, som werkeligen är sant, har jag icke welat förtiga, utau rent och *upriktigt* utpekaf dels kunniga, dels *Publico* härtildags kanske aldeles obekanta fel och misstag hos mina *Bröder*. Jag har härutinnan lydt mina *Bröders* råd, (hwilke trohjärteligen

upgifwit många mig sjelf hittills o-
bekanta fel) och förnämligast följt gam-
la och nya Testamentsens heliga Skriben-
ters exempel, hwilke icke förteगत de största
GUD Männens förseelser, utan desam-
ma upteknat, och til Lärdom, til straff,
til bättring och til tuktan i rättfärdighet.
Detta bruk, hoppas jag, mine Bröder
och hwar Christelig Läsare, lärer göra af
min upriktighet. De lära förmodeligen
icke förneka och ogilla GUDS Werk, för
de mänskliga swagheter nas skull; utan
desto mer prisa Honom, som wid alla fel
innan. och alt motstånd utanifrån, har
detsamma krafteliga hållit wid magt.

Swer alt har jag winlagt mig om,
at wara oweldug. Med wett och wil-
ja har jag ej skrifwit någon osanning om
andra, icke otillbörligen nämt och behand-
lat någon Brödernas Wedersakare, än min-
dre antastat andra Religioner, Författnin-
gar och Anstalter, eller lagt dem til last,
at någre deras ledamöter hafwa tryckt,
försinadat och förfölgt Bröderna. Men
med fullkomligt stillattigande har jag ej
kunnt gå dem förbi; ty mine Bröder,
hwilkom sådant är kunnigt, skulle annars
hafwa saknat många hufwud-omständighe-
ter, och mången Läsare utom wårt sam-
fund,

fund
som
tekn.
antin
stone
beske
möje
dighe
skuld
sökt
har
skrif
ligt
til. el
och so

antwå
la nö
grund
måste
mig t
öfwer
Ryrka
lingar
lof och
sinne
skämt
tåflan.
icke gi

fund, ej sunnit igen Kors-gestalten, såsom en sann Jesu Församlings kännetekn. Men många swåra betryck har jag antingen aldeles icke widrördt, eller åtminstone, när jag dem måst nämna, med all bestedelighet föredragit, under Personernas möjligaste enskyllan, och med den ärebodighet, som man hwarje Författning är skyldig. Denna opartiskhet har jag ock sökt taga i akt mot mina Bröder. Jag har ingom til behag eller förtret welat skrifwa eller förtiga något, och sorgfälligt tagit mig til wara, at låta någon til- eller afödjelse, för den eller den person och sak, hos mig upkomma.

Jag kan icke neka, at jag ju måst använda mycken tid och möda, til at samla nödiga efterrättelser, och uttröna rätta grunden til hwar och en sak. Men jag måste ock bekänna, at detta arbete warit mig til mycken uppbyggelse. Betragtelsen öfwer Guds underbara wågar med Sin Kyrka i gemen, och med Brödra-församlingarna i synnerhet, har wäckt mig til lof och tacksamhet: Hans tjenares rena sinne och tros-frimodighet har ofta beskämt och muntrat mig til efterföljd och tåflan. Deras fel och swagheter hafwa icke gjordt Personerna i mina ögon ringa.

gare, utan Guds verk än större. Guds
 tålsamhet och nåd, wid så många förseelsers
 öfwerseelse och rättelse, har å nyo väckt
 mitt förtroende til Honom; och Hans
 werks wid magt hållande och främjande, un-
 der alla mödosamma omständigheter in-
 nan efter och wid otaliga besvärigheter
 utifrån, har stärkt min tro, och upmun-
 trat mig, at med frögd tjena en så kär-
 leksrik, nådig, mäktig och wis Herre.
 Jag twiflar icke, at ju mången upmärks-
 sam Läsare lär hafwa deraf samma nyt-
 ta. De af mina Bröder, som redan lån-
 ge och längre än jag, hafwa i så måtto
 tjent Gud, lära wäl ofta med djup blyg-
 sel, men ock med innerlig frögd och tack-
 samhet, påminna sig forntiden. De som
 trädt in i deras utsäde, lära blifwa warse,
 af hwad sinne deras föregångare warit,
 hwad möda och kostnader desamme an-
 wändt, och huru många swårheter de med
 hållsans och lifwets bekostnad måst under-
 gå och öfwerwinna, innan werket genom
 Guds nåd så förkofrat sig, at efterträ-
 darne kunna nyttjat, och endast hafwa
 at beymra sig om, at i wälsig-
 nad fortgång bibehålla och fullfölja
 sådant. Huru mången frögdar sig ic-
 ke, när han läser något om andeliga wäl-
 stån-

stånd
 och
 mers
 blifv
 ro fu
 mans
 händ
 ansee
 diga
 bok.
 fyrka
 ta sa
 en lät
 fram
 gen
 begrep
 grund
 at se
 jag a
 Men
 ingenl
 slägte
 ningar
 här
 on

Berth
 + i al

ståndet ibland Christina och Hedningar, och wet dock icke, under hvilka bekymmersamma omständigheter början dertill blifwit gjord, och huru sakerna sedan äro fullföljde? En sådan finner här altsammans korteligen hopfattadt, och kan i all händelse betjena sig af detta lilla och i anseende til sakernas mängd ännu ofullständiga verk, såsom af en liten uppslagningsbok. Hwar och en Läsare, som på Brödraskyrkan gifwer aktning och gärna wil wetta sanningen, får härigenom förfäste och en ledetråd, hwarmed han kan leta sig fram genom de många och ofta oändeligen gensägande falska esterrättelsers och begrepps oredor, och komma in på rätta grunden. Skulle jag hafwa den lyckan, at se denna min affigt wunnen, så skal jag anse min möda såsom wäl anlagd. Men Lambert, som är dödad och hafwer ingenlöst oss med sit Blod, af allehanda slägte och tungomål, och folk och Hedningar, ware ära i Församlingen, som här wäntar på Honom och där är omkring Honom, ifrån ewighet til ewighet, Amen.

Bercholdsdorf d. 22. Martii 1771.

+ i allan tid

David Cranz.

Gotens Innehåll.

Aldre Brödra Historiens

Första Stycke,

Om Christina Religionens tillstånd i
Bömen, intil Brödra-kyrkans början
år 1457. S. 1. til 7. pag. 1.

Andra Stycke,

Om Brödra-kyrkans uprättelse, ut-
vidgelse och förföljelse, ända til Luthert
Reformation. S. 8. til 23. p. 13.

Tredje Stycke,

Om Brödernas underhandlingar med
Reformatorerne och deras efterföljare, och
om deras utbredelse i Preussen och Pö-
len. S. 24. til 35. p. 36.

Fjerde Stycke,

Om de i Bömen och Mähren gwar-
blefna Bröders öden, intil deras sking-
ring 1627. S. 36. til 50. p. 57.

Nya.

N

It
utur
tetens
87.

It
nwelse
i Herr

It
1732,
S. 39.

It
hut 17
resa ti
p. 213

It
1741,
til 130

It
dinarii
S. 131.

It

Nyare Brödra-Historiens

Första Stycke,

Ifrå Brödernas upväckelse och utgång
utur Måheem 1722., intil Brödra Uni-
tetens förnyelse 1727. S. 1. til 20. p.
87.

Andra Stycke,

Ifrå Måhriska Brödra-Unitetens för-
nyelse 1727. intil första Commissionen
i Herrnhut 1732. S. 21. til 38. p. 121.

Tredje Stycke,

Ifrå första Commissionen i Herrnhut
1732., intil andra Commissionen 1736.
S. 39. til 66. p. 155.

Fjerde Stycke,

Ifrån andra Commissionen i Herrn-
hut 1736., intil Herr Grefwens sednare
resa til Amerika 1741. S. 67. til 96.
p. 213.

Femte Stycke,

Ifrån Ordinarii resa til Pensylvanien
1741., intil Synoden i Zeist 1746. S. 97.
til 130. p. 278.

Siette Stycke,

Ifrå Synodus i Zeist 1746., intil Or-
dinarii sidsta resa åt Engeland 1751.
S. 131. til 171. p. 351.

Sjuende Stycke,

Ifrån Ordinarii sidsta resa åt Enge-
land

Bokens Innehåll.

land 1751., intil Hans återkomst til
Tyskland 1755. s. 172. til 194. p. 445.

Ottonde Stycke,

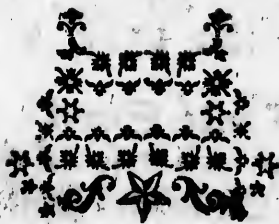
Ifrån Ordinarii återkomst til Tyskland
1755., intil Hans död 1760. s. 195. til
237. p. 495.

Tionde Stycke,

Ifrån Ordinarii Fratrum dödeliga
frånfälle 1760., intil 1764. års Syno-
dus. s. 238. til 269. p. 574.

Tionde Stycke,

Ifrån allmänneliga Synoden 1764.,
intil Synoden 1769. s. 270. til
304. p. 637.

S
*
S

B

Om C

1. Su
2. Wd
Gre
3. Latin
4. Wal
hielp
emot
5. Cann
Preg
döden
6. Wdm
af W
7. Suffe
ned i

1764. til
p. 415.

Östland
195. til

ödeliga
Syno.

764.
til

Äldre
Brödra = Historiens
Första Stycke,

Om Christna Religionens tillstånd i Bö-
men, inest Brödra = Kyrkans
början år 1457.

1. Sulaarernas och Slavoniernas omvändelse.
2. Mähriska och Böhmiska Folkets omvändelse, genom
Grekiska Missionärer.
3. Latinska Kyrkan påtrugat Bömarne bes Kyrko-seber.
4. Waldenserne komma Grekiska Kyrkan i Bömen til
hjelp, och tillika med Witzels anhängare, wita
emot förberfwelsen.
5. Sanningens witten, Johan Zuz och Hieronymus
Pregensis, stadfästia sit witnessbörd med Martyr-
döden.
6. Bömarne hämnas sig uti et grusweliget Krig, och
af Baselska Kyrko-mödet århålla Compactatetne.
7. Hussens ästa efterföljare afhödra sig, och sätta sig
ned i Litz.

U

G. 1. Nr

S. 1.

Ut Evangelium redan i Apostlarnas tid blifwit predikadt i Illyrien och Dalmatien, är troligt, och af Rom. 15: 19. 2 Tim. 4: 10. bewissiget. Om Biskopar och Martyrer, ifrå dessa orter, förmåles jämwäl redan i andra och tredje Seculo: ja, den helige Hieronymus, bördig från Illyrien, skal efter somligas mening hafwa varit den förste, som af kärlet til sit landsfolk, öfversatt Bibelen på modersmälet. Slawonkerne, hwilke intagit och ifrå Grefiska Råjsares dömet afföndrat dessa länder, hafwa allså då redan sunnit Christna Församlingar därstädes, och efter handen annammat Evangelium: hwar före man och år 680, wid siette Kyrslo-mötet i Constantinopel, wäntade på Slawoniska Biskopar: hwilke dock äfwen så litet insunno sig, som Biskoparne från Lombardiet, Waldensernas hemort; emedan de icke wille widtaga Bilders tjenst och tillbedjande. Christna Religionen har dock icke af hela Slawoniska Nationen blifwit antagen förr, än i nionde Seculo, då Bulgariska Konungens Bogarts Syster, uti et Krig med Grefiska Råjsaren Michael III:de, fördes fången til Constantinopel. Wid det Hon efter slutad fred wände tillbaka, hade Hon med sig hem två Grefiska Munkar, Cyrillus och Methodius, med hwilkas tilhjelp Hon bragte sin Broder så wid at Han lät döpa sig, och Hennes Wälgörare til åra falla sig Michael. Underfatarne efterföljd

sin K
 Natla
 Ewan
 Comen
 der B
 §. 14

S
 atopl
 zywo
 na R
 Biskop
 Stad
 ter G
 ska tur
 wäl st
 i dog
 Grefisk
 gata n
 war in
 niska un
 dog lit
 i Capel
 ras till
 ceslaus
 sta Br
 försölgd
 och Ky

försä
 ning.

sin Konungs exempel, och de fleste Slavoniske Nationer blefwo, genom dessa två Grekers tjenst, Evangelii lära tillgifne.

Comentii Kircken-Historie
der Böhmischen-Brüder,
S. 14. 15.

Adrian Regenvolszii Systema hist.
chronol. Ecclesiarum Slavon. Lib.
1. cap. 1.

S. 2.

Samme två Grekiske Munkar bragte jäm-
väl wid år 860 Mähriska Konungen Su-
atopluk, och år 890 Böhmiska Hertigen Bo-
zywog med Des Gemål Ludomilla, til Christ-
na Religionen. Methodius war den förste
Biskop uti Wehlehrad, då warande Hufwud-
stad i Mähren, och inrättade Gudstjenssen ef-
ter Grekiska Kyrkans Ceremonier, på Slavon-
ska tungomålet: på hwilket språk Cyrillus jäm-
väl skal hafwa öfversatt Bibelen; hwilken än
i dag brukas af alla Slavoniska Folkslag, som
Grekiska Kyrkan äro tillgifne, äfwen som Vul-
gata nyttjas i Latinska Kyrkan. På förföljelse
war ingen brist. Hertigen wardt af sina hed-
niska undersåtare förjagad; kom dock tillhela, och
dog litet derefter. Enke-Hertiginnan stryptes
i Capellet, genom sin Sona-hustrus Drasomi-
ras tillställning; och Hennes Sona-son, Wen-
ceslaus; mördades år 930 af sin ännu hedni-
ska Broder Boleslaus. De Christne blefwo
förföljde och utfogade, Prästerne ihjälslagne,
och Kyrkorna nedrisne.

Hist. Persecut. Eccles. Bohem. eller Böhmiska
förföjjelsers Historia, efter Eisners Tyska öfversätt-
ning. cap. 1. II. III.

S. 3.

Af denna förföljelse betjente sig Kåiser Otto I.
 at draga Bömarna till Tyska Riket; och
 Påfwen fant jämwoål derwid lägenhet, at brin-
 ga dessa Grefiska Christina. under Romerska Sto-
 len. Kejsaren twang Boleslaus, at uphöra
 med förföljelsen, och at årkänna sig för des
 Öfwerherre. Och då dennas Son, Bolesla-
 us II. år 968 uprättade et Biskopsdöme i Prag,
 och til Biskop utbad sig Kaniken Diehmar från
 Magdeburg, seck denne, på Påfwen Johan-
 nis XIII. befallning, ej dertil installerat af Ke-
 se. Biskopen i Maynz, förre än Bömarna af-
 sade sig Grefiska Ritualen, och todtogo den La-
 tinska. Igenom en Deputation fingo de wål,
 efter tedarigt bemödande, tillståndelse, at åter häls-
 la Gudstjensten på modersmälet, men blefwo
 ej länge ägare af denna förmån. Deras frihet,
 som Påfwarne med godo ej wille unna eller snart
 åter sökte frantaga dem, försvarade de dock med
 wåld, ända til år 1350, då Kåiser Carl IV för-
 wandlade Biskopsdömet i Prag til et Arke-
 Biskopsdöme, uprättade därstädes et Univer-
 sitet, och försåg det samma med Professorer från Tysk-
 land och Italien. Desse införde, tillika med La-
 tinska Ritualen och Clericiets ogifsta stånd, läran
 om Brödets förwandling i Rattwarden, samt
 afskaffade Wolkens bruk, och til alla Romerska
 Kyrkors meningar och Ceremonier smånligom öf-
 wertog de förnämste Bömarna, som icke gärna wille
 le umbära gunsten och befordringarna wid Påfwen.

Hijer. Hist. Cap. V. ; Comen. Histor. 5. 19. 20 21.

S. 4. "Men

" M
 " fana
 " te,
 " de d
 " 117
 " Sa
 " ente
 " behå
 " wisa
 " de m
 " Gud
 " Chri
 " ge b
 " de sa
 " dwal
 " Desse
 " lagt me
 " lat Wa
 " Petrus
 " också R
 " men, o
 " sprung i
 " namn A
 " Romerska
 " stora Ke
 " ser Con
 " Ja Kieg

(*) Si 1

S. 4.

" Men en råtestaffens Såd blef dock
 " Strig. (*) Ty enår Grefiska Kry-
 " tans renhet i Páran och Sudstjensten begyn-
 " te, äfwen ibland gemena folket, astaga, steds
 " de det just i rättan tid, at Waldenserne år
 " 1176 kommo til Böhmen, och satte sig ned i
 " Satz och Laun wid Egerströmen. Desse för-
 " ente sig med de Bömare, som ännu sökte bli
 " behålla Grefiska Krytans Ceremonier. De
 " wifade dem, hwilka felaktigheter ännu hästa-
 " de wid deras Religions-öfningar, och utur
 " Guds ord bibragte dem en renare kunskap i
 " Christeliga Trons lärostycken. De rättssinni-
 " ge blefwo härigenom i trone befastade, och
 " de som insomnat, wakenade åter up ur sin
 " drwala."

Desse gammaldogs Christne, hwilka man be-
 lagt med åtskilliga spe-namn och på slutet kal-
 lat Waldenser af en deras berömdaste Lärare
 Peccrus Waldus, (som med dessa Exulanter
 också skal wara utur Frankrike kommen til Böh-
 men, och därstädes död blefwen,) leda sit ur-
 sprung ifrån härjan af fierde Seculum, då en, wid
 namn Leo, har satt sig emot de nyheter, som
 Romerke Bispen Sylvester förhade wid den
 stora Religions-förändring, hwilken under Kå-
 ser Constancini Magni Regering tildrog sig.
 Ja Kieger går än längre tillbaka, och håller
 U 3 dem.

(*) Så yttrar sig Paul Stransky de Republ. Bohem, p. 270.

er Deeo I.
 Riket; och
 at brin-
 erska Sto-
 at uphdra
 för des
 Bolesla-
 ne i Prag,
 mar från
 Johan-
 as af Kr.
 marne af-
 go den La-
 de wål,
 åter häl-
 en blefwo
 as frihet,
 eller snart
 dock med
 el IV för-
 Arke-Bis-
 alver-sitet,
 rån Tysk-
 a med Ra-
 and, läran
 en, samt
 Romerka
 nlgom öf-
 årna wils-
 Hästwet.
 19. 20 21.
 4. "Men

6 Aldre Brödra-historiens I. Stycke

dem för en öfwerlestwa af de Dal-boar, hwilke af Apostelen Paulus, wid det Han öfwer Alpiska bergen reste til Spanien, förmenas hafwa blifwit til Christum omwände. (*)

I följe af andras intygande, skola de i förstone wara ifrån Armentien komne til Bulgarien, och här haft en Patriark, af hwilken Seniores i andra länder blifwit ordinerade och hämsat råd. Efter deras mening skola altså öfwen Waldenserne, åtminstone til en del, härstamma ifrån Grefiska Kyrtan. Dermed må nu wara huru det will, så stämma dock Historie-skrifvarne deruti öfwerens, at de warit de äldste sanningenes witten emot inritade misbruf; at de, oakadt en myckenhet grufweliga förföljelser, utbredt och bibehållit sig i alla Christna länder; at de fortsatt deras Biskopliga ordination, om icke ifrån Apostlarnas tider, dock åtminstone ifrån Claudius, som i nionde Seculo warit Biskop i Exrin; och at de ej litet bidragit til Reformationens werket.

Deße

(*) Deras fienders witnessbörd tyckes bestyrka denna gifning. Sancho Xerius, en Waldenserne affälling och förföljare i trettonde århundrad, skrifwar om dem sålunda: "Ibland alla Secter är ingen skadeligare, än Armingarne från Lyon, (Pauperes de Lugduno, så som Waldenserne annars kallas) och det för 3 orsaker skall: 1) Emedan den är mycket gammal. Som lige såga, at hon warit til ifrån Esbesters tid; andre, at hon existerat ifrån Apostlarnas tider. 2) Emedan hon är allmän; ty nästan intet land gifwes, där denna Sect icke iasmogt sia. 3) Emedan alla andra, genom sina hädelser emot Gud, göra sig förhattelige

De
många
teliga
sioner
burg,
ders
hjärtat
tjenligt
minari
Domen
öfwer
dikante
gen fö
sonde
Ödme
blott i
och S
nade e
som al
til än
dem C
iffrån C

Riggers
Hif. P
Regen

" telig
" thy
" om
" da
2
R

boar, hvil-
 Han äfwer
 menas haf-
 (*)

la de i för-
 til Bulgas-
 hvilken Se-
 de och häm-
 altså äfwen
 härstamma
 å nu wara
 oriekrifwar
 äldste san-
 rut; at de,
 förföljelser,
 ina länder;
 nation, om
 minstone i,
 warit Bi-
 agit til Res

Deße

ka denna gif-
 nas affällinge
 iver om dem
 fädeligare, än
 Lugduno, så
 t för 3 orsa-
 mal. Som-
 ders tid; an-
 tider. 2) E-
 land gifwes,
 Emedan alla
 öra sig förbar-
 telige

Deße förente Waldenser och Bömare, höllo på
 många orter hemliga och på några ställen offen-
 teliga sammankomster, sände från Bömen Wis-
 sioner åt Engeland, Ungern, Mark Branden-
 burg, Pommern, ic. låte sina nödlidande Brö-
 ders (Waldensernas) trångmål wara sig om-
 hjertat, och försägo sina Lööro Ambeten med
 tjenliga ämneswänner utur deras Bröders Se-
 minario i Italien, dit de ifrå Bömen sände ung-
 domen, såsom til en högschola. Detta warade
 äfwer 200 år, tills de 1391, genom 2:ne Pre-
 dikanters oförsigtighet rögde, blefwo gruswel-
 igen förföljde, och til största delen in i närgrän-
 sande länder förströdde. Dock qwarblefwo i
 Bömen många sanningenes witnen, som icke
 blott i löndom, utan ock offentliga i Kyrkor
 och Scholor, ja äfwen i Slotts, Kyrkan, wilt-
 nade emot den förderfwelse i lära och lefwerne,
 som allt mer och mer tog til; och blefwo der-
 till än mer upmuntrade genom Willefs skrifter,
 dem Studerande Adelsmän hade med sig hem
 ifrån Engeland.

Riegers Salzbund II Stük.

Hist. Persecut. C. VI. VII.

Regenwolsf. L. 1. C. III.

Riegers Böhmishe Brüder
 I Stük.

Saligs Hist. der Augsp.
 Conf. VII. B. c. III. S. 22.

X 4

S. 5. Det

"telige; men denna Sect har et stort sken til fromhet, i
 "thy de lefwa rättfärdeliga för menniskor, tro rätteligen
 "om Gud, bekänna alla Artiklar i Symbol, och
 "där hata den Romerska Påfwen." ic.

Regenwolsf. C. III.

Riegers Salzbund 2:ne Stük S. 10.

S. 5.

Den namnkunnigaste ibland dessa är Magist. Johan Hus. Han war född år 1373 i Byen Husinez, blef i sitt tjugonde ålders-år Magister och Professor, och år 1400 Predikant wid den af en Pragisk Borgare litet förut, en-dast til Bömistä predikningar, stiftade Bethlehems-kyrkan, såsom och Drottning Sophias Bisköper. Så snart de Tyeste Professorer och Studenter, af förtrylsamhet deröfwer, at Konung Wenceslaus instränkte Privilegier, som af Kåiser Carl IV. dem blifwit förundte, i stort antal begåfwo sig derifrå, wardt Han Rector wid Uniuersitetet i Prag, försåttade Willefs Lärosatser, predikade så wäl emot Clericiets som alla andra Stånds laster, likaledes emot aflats-krämeriet, och grundade sig i sina Lärosatser på den heliga Skrift, på Christi exempel, och på öfwerensstämmelsen med nya Testamentsens första Församling. Häröfwer citerades Han til Rom; men efter han ej wille där infinna sig, blef all Gudaktighets, öfning staden Prag förment. På det Han måtte förebygga orörlighet ibland folket öfwer detta förbod, öfwer gaf Han Staden, och predikade öfweralt i Vands-orterne; til dess Han omsider wardt kallad til Kyrtomdet, at förswara sig, och reste alltså til Costnics, med Kåiser Sigismundi säkra lejde-bref försedd. Här wardt Han af Biskoparne anlagad för Lästeri, men icke öfwerbewist; ändtelligt til döden dömd, och såsom en Martyr, sidd sin lefnad den 6 Julii 1415 på et bald, under läffjungande,

gande,
dighet.Han
fio, br
let för
som i
den sam
förswa
döds-
wen ha
RegnuÖf
d
beswara
n af l
den Pr
adgon
wen an
mersta
fter K
SigismHära
hwillet
dis von
örande
ie år,
en och
amt med
llifwit.
st. De
brda i P

gande, och med ogemen ståndaktighet och frimodighet.

Hans Ambets-bröder, Hieronymus Pragensis, hvilken okallad och utan säker lejd, af lärare för sanningen, följt Johan Hus efter, och som i första stråmfeln förnekot sanningen, men den samma efteråt desto ståndaktigare och segerrikare förswarat, utstod den 30 Maji 1416 samma slags döds-sätt, med en frimodighet, hwaröfwer äfwen hans fiender hafwa förundrat sig.

Regen. L. II. C. V.

I Hist. persecut. C. VIII.

S. 6.

Öfwer denna oförrätt och den Rymf, som deras Nation härmedelst blifwit tilfogad, beswårade sig Bömarna hos Ryrko-mötet, uti en af Universitetet och alla Ständer underskrifwen Protestations-skrift. Då man nu ej lät dem någon rättwisa wedersaras, och man wille äfwen anse dem såsom Rättare, upstode de Romerska Stolen all lydna, och wille icke heller efter Konung Wenzels död, ärlänna Rösser Sigismund för sin Konung.

Häraf uppades det så kallade Hussite-kriget, hwilket af de upretade Bömarna, under Johans von Trautemau, med tilnamnet Ziska, anbrände i tre års tid, och efter hans död än i tre år, med nästan otroliga segrar emot Rössarna och de til Rorktoget i rörelse satte granwar, samt med omänsklig grymhet å båda sidor, förde blifwit. De wara selskwe icke ense i sina insigter. De förnämste och mäktigaste, tillika med de båda i Prag, stridde egenteligen endast om Rössens

tens återställning, och blefwo dersöre kallade Calixtiner, eller ock Pragiske Magistrar. Månge, som genast ifrå början hade en renare lära och Gudstjenst för ändamål, och till mera säkerhet höllo den samma på et berg, det Tjista sedermera till sitt läger besödade och kallade Tabbor, blefwo Taboriter kallade. Ibland dessa woro många sanfthyllige Husens efterföljare, hvilka se äfwen af Calixtinerna förföljdes. Efter Zisslas död delte de sig återigen, efter sina meningars och affigters olikhet, uti Calixtiner, Taboriter och Orphanos eller Wårnlösa; och de som med synnerlig ifwer yrkade på en allmän nelig Reformation, blefwo kallade Zeloter eller Ztrate. Men i nödenes tid förente de sig emot sina fiender; hwilke, efter de icke kunde rå på dem, ändteligen på Kyrko-mötet i Basel 1433 gåfwo deras Deputerade efter följande fyra punkter, hwilka sådt namn af Bömiska Compactatet:

1.) Guds ord skal af dogeliga Lärare, efter den H. Skrift, sdrutan människo, sunder, blifwa fritt förkunnadt.

2.) Rattwarden bör af hwar och en hållas under bägge gestalterne; och Gudstjensten för rättas på modersmålet.

3.) Uppenbare synder böra, i hwad Stånd de förekomma, efter Guds lag uppenbartligen warda straffade.

4.) Präste-ståndet bör ej befatta sig med werldslig regering, utan predika Evangelium.

I alla öfriga stycker beqwämde sig de Deputerade till lydno, och prisades såsom goda barn.

Men

Men
enna
af, kon
nder
dra R
örströd
rad, Z
ens n
Regnu
C. 111.

Den
ar
Kyrko-
en war
e. wid
pånjor.
bhals
it Amb
a Calix
l Arke
Inbestitu
actatern
a företa
endet, se
la handla
arnas fö
del. Hä
na redeli
reds wid
ölja den
han bra

erfdöre kallade
Magistrar.
ade en renare
och til mera
g, det Zista
kallade Ta-
Zbland dessa
följare, hvil-
Efter Zis-

ina menings
tliner, Tabo-
; och de som
en allmän
Zeloter eller
de sig emot
kunde rå på
Basel 1433
de fyra punc-
Compactaterne
årare, efter
funder, blifs-

ch en hållas
tjensten för-

vad Stånd
arkligen war-

med werlds-
m.

de Depu-
goda barn-
Men

Men många af folket woro icke tilfreds med denna frihet, häst bara den andra punkten der-af, kom i werkställighet. De begynte altså, at under Zaboriternas anförare Procopius, å nya Öra Krig; men de blefwo totaliter slagne och förströdde af Calixtinerna, hwilke lätit sin depu-terad, Rokyzan, intala sig, at wara med Kalkens nyttjande förnögde.

Regenvolfs Lit. 1. Cap. VI.
Conm. S. 29. til 40.

Hist. persecut. t. X. XVI.

S. 7.

Denne Rokyzan hade genom förhoppning, at blifwa Urke-Biskop i Prag, lätit på Ryrko-möret i Basel intala sig, at med Kalken wara tilfreds, och i öfrigt bibehålla Bömarne wid Romerska Kyrkan, och dess lära och sedvänjor. Efter Urke-Biskop Conrad Westphals död, hwilken redan 1420 hade nedlagt sitt Ambte och inrättat et Consistorium af fyra Calixtinska Präster, blef Han ock 1435 wald til Urke-Biskop. Men då Honom wågrades Inbesitturen, så länge han ej wæderfakade Compactaterne och Kalkens bruk, tycktes Han wilja företaga en total Reformation i Ryrko, wåendet, samt i Wäran och Ryrko-styrrelsen ej wæ handla efter Compactaterne, utan efter Apostarnas förestrift och första Församlingens exempel. Härtill upmuntrades Han ån mera af sinna redeligaste åhörare, hwilke ej kunde wara tilfreds wid den blandade Gudstjensten, utan wilja den saliga Husens lära och efterdömelse. Han bragte ock saken så wida på Niksdagen

1450, at Ständerne, genom en beskickning till Konstantinopel, anhöllo om ny förening med Östliga Kyrkan. Denna undfick sändebudet med glädje, och uti et, genom då warande Patriark Nicomedes offärdadt, skickteligt sändebud af den 18 Januarii 1451, lofwade at ordinera Bömiska Biskopar. Denna förhoppning blef dock til intet, enär Turkarne två år derefter tog go in Konstantinopel, och gjorde ända på Östliga Riksföredömet. Huskens redelige efterföljare läto genom Kofyzans Systerson Gregorius den Bömiska försöjelsers Historia föreställer oss såsom Brödra-Unterezens siffare och Patriark, några gånger trädde hos honom anhöllande at en total Reformation och en hälsosam Kyrka ordning måtte blifwa påtänckt. Han stärkte dem i deras goda tankesätt, men trodde, at med Calixtinernas stora hop kunde ingen Reformation företagas, och gaf dem det rådet, at de ibland sig selskwa skulle uprätta et litet samfund, och utur Guds ord och andra upbyggeliga böcker hwaraf han tildelte dem några, upbygga sig selskwa. Då de nu, till et förekomma all anledning til söndering, wille hafwa honom, såsom Bömiska Kyrkans styresman, til deras rådgifware och ledare, som dock föll honom oläglig af fruktan, at derwid mista sin Reputation, och selskwa örte Biskops dömet; så förman te han dem i förstone, at hålla sig stilla och i ingen måtto förhasla sig, men omsider med hårda och stekande utlätelser afflog sådant. Då förskaffade han dem tillstånd hos då warande Regent, Georg Podiebrad, at flytta på

nom S
D Le
anssen
lägga
erthygel
amen. 3.
istor. Per
Äld
m Br
gelse
3. Brö
fia l
9. Der
10. Brö
ea a
11. Brö
nom
12. De l
13. Sur
fören
14. Brö
15. Blif
16. Brö
bärge
17. En n
ny för
18. Et ut
genom
19. Under
Brö

bestickning
förenig me
sändebude
varande Pa
stifteligt sw
de at ordiner
hoppning bl
år derefter to
ända på Gre
llige efterfölj
Gregorius
föreställer l
re och Patr
anom anhälle
sotam Kyrka
an starkte de
e, at med Ce
Reformatio
at de iblan
amfund, og
geligs böcker
upbygga s
ma all anle
onom, såsom
deras rådgif
onom oläglig
Reputation,
; så förem
sig stilla oc
omsider me
sådant. Da
då worand
flytta på

nom Krig ödelagda och i Herradmet Lites
d Luemischel at Glejska och Währiska
anssen belägna Krono. Gudsen, at därstädes
lägga bostället, och efter bästa insigt och öf
ertygelse inrätta sin Gudstjenst.

omen. s. 44 til 50.
Histor. Persic. c. XVIII;

Regenwalsc. l. 1. cviii.

Aldre Brödra-Historiens

Andra Stycke,

om Brödra-Kyrkans uprättelse, utvid
gelse och förföljelse, ända til Luthert
Reformation.

1. Bröderna inrätta sin Kyrka, författning, och kalla
sin Unitas Fratrum.
2. Deras utbredelse, och första blodiga förföljelse.
3. Brödernas sista kätterska försök, at åstadkomma
en allmän Kyrka, förbättring.
4. Bröderna måla af egna ledamöter tre Lärare, ge
nom Lott, kastning.
5. De bekomma Biskops-ordinationen af Waldenserna.
6. Huru Waldenserna förföljas, och deras förströdde
sörenas med Bröderna.
7. Bröderna förföljas å nyö.
8. Blifwa Försmäddé.
9. Brödernas Exilium utur Währen, til Moldau och
bärget Caucasus.
10. En tveddåd ibland Bröderna, gjer anledning til en
ny förföljelse.
11. Et utprattiserade förföljelses-decret gjöres om intel,
genom Guds hånne, dom öfwer uphofs-männerna.
12. Under förföljelserna och försmädelserna förmera sig
Bröderna ansenligen, och öfversätta Bibelen.

- §. 20. De blifwa aldrånst förflöde af Calixtinerna.
 §. 21. I Orient och Occident se de sig om efter en kyrka, med hwilken de kunde förena sig.
 §. 22. Deras bekantkap med Erasmus Rotterdamus.
 §. 23. Brödernas Synodal-beslut, i hänseende til deras förening med andra kyrko-samfund.

S. 8.

Någre Familier af Prags Børgerskap, som ock Adelsmän och Lärde ifrån de na och andra orter, flyttade alltså wid år 1414 in i Herradömet Lititz, och i afseende på offreteliga Gudstjensten, höllo sig til några Calixtinska Prästjer, som de hade förtroende til, entomnerligen til Michael Bradazius, Kyrkoherde i lilla Staden Zamberg. Desse afst. ffade många öfwerflödiga Ceremonier, uprättade åter de förfallna Kyrko-Disciplinen, och släppte ingannan til nattwarden, än den som af dem föut blifwit prästwad och för skickelig ärkänd. De öfwer blefwo de af närgränsande Kyrkoherde anklagade wid Consistorio. Detta förbödd dem predika och hålla nattward, samt satte andra deras ställen. Efter nu Bröderna af dessa i öpredikningar fördömdes, så blefwo de bortat Kyrkorna, bestårade sig hos Kokyzan och hos Suffraganeus, Lupacius, och bådö om undöfdöknig. Den förre öfwise dem mid föubler den sednare rådde dem, at i stillhet söka egen byggelse, af egna Ledamöter wälja Lärare, ö införa god tuft och ordnig. Samma råd gädem ock af andra wälöinnada Calixtinska Präster, hwilke dock för den orsaken skull ömör måste taga del uti Brödernas smälet och följelse.

Comen.
 Joachim
 ratio de

Det

Detta råd följde de, och antogo til Lärare Michael Bradajus, som flyttade til dem at Kunwald. Den samme, tillika med Hans Amets Bröder i andra Sochnar, trädde år 1457, under Gregorii Direction, i en Conferenz tillsammans, deruti de, efter deras då ägande insigt och swerthgelse, uprättade ibland sig en Kyrko-samfund, hwilket de icke grundade på förenämde Compactater, eller på andra männissliga Privilegier och Reglor, utan på Christi Regla och Lag. Dersföre kallade de sig och i förstone Fratres Legis Christi, Bröder under Christi Lag.

Men emedan oförståndigt folk deraf tog sig anledning, at hålla dem för en ny och särskild Runke-orden, öfswergåfwo de detta namn, och kallade sig blott Fratres, Bröder; samt, sedan många lika sinnade Bröder i Bömen hade samlat sig til dem, nämde sig Unitas Fratrum, Brödernas enighet, eller Fratres Unitatis, de förennee Bröder. Derjämte förbunds de sig til en strängare Kyrko-aga, och woro resolveade, at för sammetet skull lida all ting, och icke, såsom de så kallade Husiter, förswara sig emot kendernas raseri med gewär och wapn, utan med bön och förnustliga föreställningar.

Lomen. s. 47. till 51.

Joachimi Camerarii histor. narratio de Fratrum orbodoxorum

Eccles. p. m. 84. till 87.

Lactantius de origine & institut. Fratrum. Mss. p. L. 11.

S. 9.

Det warade icke tre år, förän de måste i hetswa

wa werket bewisa, hwars andas barn de wor-
 to. Ty då icke allenast många redelige sjä-
 lar utur hela Tyska Riket flyttade til dem, u-
 kon och sådane med dem förenste Brödra-sto-
 twisade sig öfwer allt i Bömen och Mähren; så
 blefwo de både of Calixtinska och Romerska Prä-
 ster utropade, ej allenast som Lättare, utan och
 som hemliga uprotsmakare. Man bestykte dem,
 at de uprättade en öfwenlylig Statum in statu,
 at de åter wille förnya de näppelligen dämpade
 Taboritiska oroligheter, och öfwen tänkte be-
 mästtra sig Regeringen. De inkallades för Con-
 storium i Prag. Rokyzan, som tillförre rådd
 dem til hwad de gjordt, wägade icke taga de-
 ras sak an, af fructan at förlora sit anseende,
 utan kastade dem före en oförsigtig söndring och
 tilltagsen fringspridning, hwaraf intet annat, än
 öfwäsende, hade kunnat upkomma. Georg Po-
 diebrad, som annars ej war dem öberwägen,
 kunde och wille icke sthdda dem emot uprette-
 fienders raseri. Ty emedan Han efter den min-
 deråriga Konungens Ladislai död 1458 blif-
 wit wald til Konung, och wid sin Kröning med
 en ed lofwat, at utrota Lättarne; så måste Han
 före at likwäl i någor mätto hålla ord, samt ty-
 ka til en förförljelse emot Bröderna, på det Ca-
 lixtinerne, som hulplit Honom på Thronen, ju-
 måtte blifwa frie. Således gick då den förste
 blodiga förförljelse öfwer de förensta Bröder i Mäh-
 ren och Bömen. De förklarades öwardige til
 all Borgerlig rättighet, drestwos midt i winteren
 utur städer och byar, och blefwo all sin egendom

förlus-
 där m-
 hade i
 pinbår-
 na nå-
 brottst-
 twinga-
 gade,
 sette,
 fängel-
 deligen
 wlaste
 um lå-
 wid lif-
 utdelas
 sonnerh-
 wilket
 blefwo.

Regenwo

Wid
 na
 dana,
 od förn-
 Rokyza-
 ardt öf-
 mmant
 fängelse
 Sa ord

Så kan
 rite, anti-
 en wid h-
 e bestyld

barn de mo
redelige sjä
de til dem, u
Brödra, floca
h Währen; s
Romersta Prö
are, utan de
bestylte dem
atum in statu
llgen bämpad
en tänkte be
des för Const
tillförens råd
icke laga de
sit anseende
söndring och
det annat, ä
Georg Po
m överbågen
emot uprette
fter den min
1458 blifv
Kroninga me
måste han
ord, samtho
på det Co
Thronen, ju
å den förste
bröder i Wäh
owärdige il
et i vinteren
sin egen dom
för

förlustige. De sjute fastades ut på marken, där många af hunger och köld omkommo. Man hade dem i fångelser, at genom hunger, köld, pinbänkar och marteringar tvinga dem at bekänna någon uprorisk affigt, och nämna de med brottsliga; och då man intet sådant kunde framtvinga, blefwo de til händer och fötter stympade, på gator ihjalsläpade, på stegel och hjul satte, eller lefwande brände. Många dogo i fångelserne, och de som qwar woro, blefwo ändtelliga, då man ingen ting kunde få på dem, i oflaste tilstånd lössläppte; sedan Consistorium låtit utgå en befallning, at nattwarden wid lifsstraff skulle under inga andra Ceremonier meddelas, än hos Calixtinerne öfste woro, och i öppenhet icke meddelas Picarderna, (*) (med hvilket förhateliga Namn Bröderna belagde blefwo.)

Regenwolt. L. II. VIII.

I Camerar. p. 67.

S. 10.

Wid denna förföljelse underlåto icke Bröderna i Lieitz, at på alla håll sticka ut sig, som i trone skulle styrka och til tola, och förmana de förföljda. Ibland andra kom Kyzans systerson Gregorius til Prag, men snart öfwerfallen, iust då han nyligen hållit en sammankomst, och tillika med några andra förde i fångelse, wid det domaren tilltalte honom med så orden: "det står Kristwit: alle de der
B
Su

Så kallade man Waldenserna, som kommit från Frankrike, antingen af deras hufvud-boställe, Picardie, eller af en wid namn Beghard, som man för Adamitisk siggelse bestolde.

“ Gudeliga willja lefwa, måste lida förföljelse; ”
 “ kom alltså med mig på Öfwerhetens besall- ”
 “ ning.” Under plåganingen dånade han bort; ”
 hvarunder han i en syn skal hafwa sedt de tre ”
 mån, som Sex år efteråt blifwit walde till ”
 Brödernas första Biskopar, hwilke förekommit ”
 honom såsom Waktare öfwer ett i blomman stå- ”
 ende träd, af hvars frukt många luffligt sjungande ”
 de foglar hade sin föda. Hwar man trodde ”
 honom wara död. I följe af detta rykte, skyn- ”
 dade sig hans Moderbroder / dit, och beklag- ”
 gade honom med dessa orden: “ och min kära ”
 “ Gregori! Gifwe Gud jag wore, där du nu är!”

Dessa ord gäfwro Bröderna orsak at tro, det ”
 hos honom wore ännu icke allt godt förqwasdt; och ”
 derföre, sedan de åter kommit til ro, wände sig ”
 til honom, med begäran han måtte dock ”
 såsom Rikets Summus Theologus, hwilken ”
 Ständerna anförtrodt omsorgen för Bömarnes ”
 wälfärd, en gång strida til en sanskyllig Refor- ”
 mation; eller, om detta ej wore ännu görligt ”
 til förekommande af all slags söndring, åtminstone ”
 ne åtaga sig direction af deras sak. Han swa- ”
 rade dem wänligen, årkände deras sak för god ”
 och loflig, men trodde, at han i så onda tider ”
 då man försmåder allt godt, ej skulle med sitt an- ”
 scende och råd wara dem särdeles til hjelp, men ”
 wäl ådraga sig sjelf hos werlden förtret och skä- ”
 da. Då de efter flera säfänga försök sågo, ”
 han åltade människors pris högre än Guds ”
 pris, öfwer-gäfwro de honom ändtelligen aldeles ”
 at de icke tillika med honom måtte falla i grop- ”
 na, och strickade honom sin affweds-strifwaise med ”
 dessa eftertänkeliga ord: “ Du är af werlden ”

“ och
 af w
 bitfad
 Brest
 förfölj
 wäka
 nom
 söka
 ma si
 het oc
 alt ho
 leradt,
 Christe
 rättstap
 Hiff. Perj

Sil
 dem de
 rection
 desse at
 senligast
 men och
 twiå fö
 sins em
 Öfwerh
 ordnade
 öfwer la
 De wor
 Pärö-äm
 bitintil m
 skulle dö
 fanningen

“ och skal med werlden blifwa förtappad.” Här-
 af wardt han så förbittrad, at han å nyo up-
 bitsade Konungen emot dem. Men Biskopen i
 Breslau afrådde honom den tilldånade blodiga
 förfölselsen, emedan utur en halfrå stek fram-
 wåxa mattar, det är: Råttarne förmæra sig ge-
 nom piågor. Han lät också allenast öfweralt up-
 söta och söriaga dem. De måste fördensfullgö-
 ma sig i bärg och skogar; och i denna ensam-
 het och ökn war det, som de, sedan de gifwit
 alt hopp om en allmännelig Reformation för-
 leradt, arbetade uppå at uprätta ibland sig en
 Christellig Kyrko-Ördning, och försø sig med
 rättsskaffens Lärare och Upsyningsmän.

Hist. Persecut. c. x. l. x.

1 Comen. S. 53, 54, 55.

§. 11.

Till den ändan walde de aldradest, genom
 Boteringa, af egna ledamöter några Aldsa,
 dem de förtrodde alla sakers förvaltning och di-
 rection, och i allo mål lofwade lydnad. Då
 desse åttade för nöddigt, kallade de til sig de an-
 senligaste ibland sina förströdda Bröder i Bø-
 men och Wåhren, och på åstikliga möten gjorde
 twiåa förordningar, angående deras förhållande
 sins emellan, emot andra människor, och emot
 öfwerheten. De regulerade Substjensken, för-
 ordnade faste- och Bønedagar, och rådförde sig
 öfwer läran och deras Församlingars inrättning.
 De woro i synnerhet ej litet bekymrade öfwer
 Låro-åmbelet och dess författning, i fall deras
 hitintil warande Präster af Calixtinist härkomst,
 skulle dö undan, och inge å nyo, af låret til
 fanningen, förenade sig med dem. Detta åmne
 war

var i synnerhet under öfverwägande på den namnkunniga Synoden i Lhota 1467. Här fastställte de, at Läro-ämbetet skulle alltid af egit folk besättjas och förwaltas. Först walde de tjugu och af desse nie Män, af hvilka de genom Lott-kastning wille hafwa tre till Läro-ämbetet. Således skrefs rå tre Sedlar Est, den äret, (nemligen som Herren wäljer) och nie Sedlar lemnades opåskrefne. De bådo ensaldigt, at Gud, i fall Han för närwarande tid ej wille ännu tillställa dem någon, eller åtminstone ingen af dessa nie Lärare, måtte då låta alla nie personerne få ut de nie opåskrifne sedlar: men hade Han dertil bestämt en, eller två, eller tre, Han då måtte genom de teknade sedlar utmärka dem. Häruppå inskallades et litet pilt-lärn, som af de om hwar andra blandade tolf sedlar måste gifwa hwar och en af de nie Bröder, en sedel i handen. De tre med Est påskrefne sedlar, tillföllö Mathias af Kunewalde, Thomas af Prschelanz och Elias af Rrschenow. Dessa emottogo samtellige Bröderne med glädje och lofsång, såsom af Gud skänckte Lärare, och med handslag och Fridsens kyß låfwade dem trogen lydna.

Regenwulfc. L. I. C. VIII.

I Histor. Persecut. C. XX.

§. 12.

Straxt deruppå undersökte de i en annan Synodus den frågan: om ordination är giltig, då icke någon Biskop, utan en Presbyter, ordinerar? och stadnade, såsom Regenwulfcus förmåler, i följande tankeslut: Efter Apostolarnes exempel är ingen åfkiinad emellan Biskopar och Äldsta eller Presbyteri; utan hafwa sönder

fönder
häng
tanka
ensto
dra,
hwar
förefo
med
wit ov
te gör
föla fö
Då

cession
sina re
dast W
fara at
phanu
telsen or
i de Äld
denferna
deras B
sin Med
seccerade
Efter her
anstälde s
walda tre
strax derpå
Kunewal
tiga Presb
eller Conk
Regenwulfc.

De öfwe
binda

nde på den
1467. Här
altid af egit
walde de
vilka de ge-
l Páro-äm-
t, den året,
nie Sed-
faldigt, at
wille ännu
ingen af
e personer-
hade Han
a då måtte
äruppå in-
om hwar-
wa hwar
nden. De
Matthias
rschelauz
emottogo
fång, så-
handslag
a lydna.

xx,
an Gy,
är gil-
esbyter,
genwol-
Apost-
Bisto-
hafwa
fön-

föndringarne, då Presbyteri blefwo deras an-
hängare som dem ordinerat, efter Hieronymi
tanka gifwit anledning, at efter enhällig öfwer-
enskommelse sätta en Presbyter öfwer alla an-
dra, på det anhängligheten wid en och annan,
hwaraf partier kunde yppa sig, måtte dermedelst
förekommast. Bröderna kunde också nöija sig
med Predikanter, som endast af Präster blif-
wit ordinerade. Men på det fienderna ej måt-
te göra deras ämbetes giltighet stridig, wille de
söka förskaffa sig en Biskopelig ordination.

Då nu Waldenserne ledde sina Biskopars Suc-
cession ifrån Apostlarnas tid, så låto de tre af
sina redan ordinerade Präster, (hwaribland en-
dast Michael af Zamborg är namngifwen)
fara åt Österrike til Waldensernas Biskop Sec-
phanus. Denne fagnade sig öfwer underrät-
telsen om Brödernas utgång och inrättning, och
i de Äldstas närvaro wilsade dem tydeligen Wal-
densernas ursprung, fortgång och öden, jämte
deras Biskopars Succession, och ändteligen under
sin Med-Biskops och öfriga Prästers biträde con-
secrerade dem til Brödra-Kyrkans Biskopar.
Efter hemkomsten ordinerade desse, på et åter
anståldt Prästa-möte, först de genom Lottning
walda tre män, til Presbyteros eller Äldsta, och
strax derpå en af dem, neml. Matthias af
Kunewalde, til fjerde Biskop, samt af de öf-
riga Presbyteris tillsatte ännu tre Coepiscopos
eller Conseniores.

Regensw. L. 1. VIII.

I comen. S. 59. 60.

S. 3.

De öfwerlade jämnwål, om de icke skulle för-
binda sig til en Kyrka med Waldenserna,
B 3

hwilkas rena lära och fromma lefwerne de fattat tycke före; och funno allenast en enda beaktänklighet derwid, nemligen at Waldenserne icke rent ut bekände sanningen, och til undwiktande af förföljelse widtogo många Ceremonier, som de årlände för oriktliga. Häröfwer låto de genom en ny deputation förmana de samma, och sedan tilljuda dem sin gemenskap. Waldensernas Biskopar och Äldste årlände och bekände sin afwikelse ifrå sina förfäders upriktighet, utslåfwode bättring, och widtogo med glädje anbudet af Kyrkogemenskapen, Et rart exempel på en genom många slags afwikelser til undergång lutande Deconomie, at widgå sin brist, och widtaga de tilbudna botemedel! Men innan denna förening kunde komma til werktällighet, wardt upsåtet förrädt genom några, som ingen lust hade til förbättring. Derigenom upkom en häftig förföljelse, deruti många Waldenser, och öfwen deras sidste Biskop Stephanus, blefwa ihjälbrände. De öfrige förströddes, och flydde merendels til sina Bröder i Mark Brandenburg. Utur denna Landsort hade några år förut en Wäfware kommit til Bömen, och i Brödras församlingen blifwit uplagen, Wid sin återkomst gaf han de öfriga Waldenser underrättelse om Bröderna. Då nu 1480 också här en stor förföljelse kom öfwer dem, flyttade så wäl desse, som de utur Österrike flyttande Waldenser, til Bröderna i Landskronska och Litigka Höfdingeddömet, såsom ock til Sulnet i Mähren; (*)

Swari-

(*) Så wäl Sulnet i Mähren, som Litig och Landskronska Höfdingeddömet i Bömen, tyckes hafwa varit Brödernas hufwudstäte. Och nu warande Bröder från Mähren

Swari-
den förSå
har wäl
hwilket
som B
wa sorgCamerar, p
Lafte L. 1.
Regenu. L.Så
eg

ordinatio
på Riks
utfärdat,
deruti d
en af B
och efter
förföljels
chael i f
da intil
der, som
sig nu n
stogar, o
och Bärge
tappade.
at icke rö
ste Bibeles
len, och

ren, årlä
hwaräst
ne från
fla ångder

ren

Swarigenom Brödernas Godesamlingar wunno den första ansenliga tillökning.

Så wäl detta undsäende, som ordinationen, har wäslit, at man kallat Bröderna Waldenser; hwilket namn de dock för åtskilliga orsaker skull, som Bdmiska Gorföljelses Historien anförer, hafwa sorgfälligt wändt ifrå sig i sina Apologier.

Camerar. p. 106. 116.
Läst L. II.
Regenw. L. II. C. III.

Histor. Persecut. C. XX.
Comen. S. 62. 63.

§. 14.

Så snart ryktet utkom, at Bröderne fått begit Ministerium tillika med Biskopelig ordination, blef genom Kolyzans tilstyrkan på Riksdagen 1468, et blodigt decret emot dem utfärdat, och på alla Predikostolar publiceradt, deruti de förklarades för fogelfrie, och hwar och en af Landt, Ständerne anbefalles, at fasttaga och efter behag straffa Picarderna. I denna förföljelse kom ock deras förste Biskop Michael i fångelse, deruti han måste förblifwa ända intil Konungens död. De öfreligblefne Bröder, som i sina hyblen hållit sig dolda, sågo sig nu nödtwungne at fly undan i de tjockaste skogar, och där om dagarna göma sig i kulor och Bärghsklyfter, at de icke måtte blifwa ärtappade. Endast om nätterna gjorde de up eld, at icke röken måtte röja dem; och wid elden läste Bibelen och bådö. När djup snö war fallen, och de likwäl måste gå ut at söka sig något

B 4

til

ren, ärdanna för sin stamort byarna omkring Guinet, hwaråst Comenius war Ambetsman; äfwen som Bröderna från Bömen merendels äro komne från Landstronka ångden.

erne de fat
n enda be
denferne ic
undwiskan
monier, som
låto de ge
amma, och
Waldenser
ch bekände
tighet, ut
ädje anbu
rt exempel
tit under
a brist, och
Ren innan
Källighet,
som ingen
upkom en
enser, och
us, blef
och flyd
Brandens
är förut
Brödra
återkomst
ttelse om
stor för
då de
enser, til
Höfdin
en; (*)
Swari
andstronka
t Bröder
rån Mäh
ren

til mats, gick den ene efter den andra, och den som estergick, slåpade en rusta efter sig, til at igenlöpa spåren. Af dessa klyftor och kulor blefwo de sedermera på spe kallade Jamnici eller klyfste-boer.

Ju mer de, genom sina til Consistorium, til Konungen och ändteligen til alla Ständer inlemnade Apologier, sökte at wedelägga och på bättre tankar föra sina fiender, ju mer blefwo desse förbittrade och upåggade, at fortsätta förhjelpen; til dess Gud satte et mål för den samma, genom Konung Podiebrads död, och genom Rokyzans ur wågen rödjande, hwilken dog i förtwiflan.

*Cemen. S. 64.
Camerar. p. 109a.*

Lacit. E. H.

S. 15.

Under deras nya Konung, Wladislaus ifrå Pálen, hade de merendels fred. Fienderna sökte wäl straxt i början, at sätta honom i harnest emot Bröderna; men Apologierna hade hos denna godhertada Herren den werkan, at han lemnade dem i ro. Man grep alltså tafen an på en annan kant, til at upreta gemena folket, och derigenom äddga Konungen til förhjelpse. En arg skålm måste föregifwa, at han warit en Senior ibland Picarderna, men af samwets-ångst skilgt sig ifrå dem, och åter wändt sig til den rätt-troende Kyrkan; och at han nu, til teken af en sann omwändelse, wille uppenbara ondskones hemligheter. De talade nemligen, i deras hemliga sammankomster, icke allenast oriktiga, utan ock Gud hådande saker, försmådde Sacramenten, föröfwade otukt och trolldom, och bragte

+
1746

folck o
dom, l
Efte
böcker,
spridni
ket, m
ofwann
dar, då
syndabe
ter och
böner,
folket.
na man
anderste
de samm
faderliga
Bröderna
dare ing
grusweli
enne m
och tillsto
il småde
ldeles ic
erna wil
e i medl
nankomst
egifwit
a säga,
lordt Br
drja de
ärande af
ted dem u
ock frukt
egenwölse L.

andra, och den
er sig, til at
h fulor blef
nici eller flysi
istorium, til
Ständer in-
läggga och på
mer blefwo
ortsätta för-
för den sam-
D, och genom
wilken dog i

islaus ifrå
. Siender
tta honom i
gierna hade
verkan, at
altså/faken
gemena fol-
til förföl-
a, at han
men af
äter wändt
at han nu,
uppenbara
gen, i de
st orifftiga,
Sacramen-
och bragte
folt

folck om listwet, för at bemågtiga sig deras ägen-
dom, hwarmedelst de samlat en stor skatt.

Efter man den tiden icke ännu kunde trycka
böcker, och igenom tryckta smådeskrifters fring-
spridning göra Bröderna förhateliga ibland fol-
ket, måste sådan ske på annat sätt. Man lät leda
öfwannämde bos in i Kyrkorna uti många stä-
dar, där han med stor stenhelighet måste aflägga
syndabekännelsen, uprepa Picardernas willfarel-
ser och styggelser, anbefalla sig i de trognas för-
bönder, och warna dem för umgänge med detta
folket. Til de orter, dit man icke kunde leda den-
na mannen stickade man hans, af många witnen
underskrefna och med sigill försedda, utsagor, och lät
de samma, beledsagade med de ansenligaste Prästers
faderliga warningar, på Predikostolarne upläsas.
Brödernas Apologier sunno nu mera ingen wi-
tare ingång, utan de måste nu bereda sig på den
öfswannämde förföljelse af Pöbelen; intil des-
senne mannen led des wid at så släpas omkring,
och tillstod, at han låtit öfswertala och tidpa sig
il smådesult yttrande om Picarderna, dem han
ildeles icke kände. Mycket förståndigt folk, som
erna wille weta sakens rätta sammanhang, ha-
e i medlertid hemligen besökt Brödernas sam-
ankomster; och sedan de besunnit helt annat,
registwit sig i deras gemenskap. Då nu siender-
na sågo, at de genom detta grofwa bedrägeri
ordt Bröderna mer nytta än skada, sökte de af
härja de samma på finare sätt, och under före-
drande af förening, anställte 1479 et Colloquium
med dem uti Collegio Carolino i Prag, hwilket
oc fruktlost aflöpp.

egenwolsa L. 1. Cap. VIII.

Histor. Persecut. Cap. XXI.

§. 16.

Dock tappade de icke modet. I Währen, hwilket Land Konung Matthias från Ungern, efter Podiebrads död, hade tillika med Laufig och Slesien tagit i besittning, blefwo Bröderna år 1481. landtförwiiste. Många foro utur landet, anförde af en Präst wid namn Nicolauo Slansky (äfwen som Consenior Elias Krschenowosky eller von Krschenow (S. 11.) två år derefter for samma wäg efter honom) och reste genom Ungern och Siebenbürgen in i Moldau, där de af Hospodaren Stephanus blefwo wänligt emottagne; men då oroligherna uphöorde i Währen, wände de sex år derefter tillbaka igen i sitt fädernesland, efter de icke funno sig wid Moldau. Ista inbyggarnes wilda och widstepeliga lefnads-art.

Ingen författare af Bömistiska Brödrens Historier, nämner widare något om dessa Exulanter. Endast Milde in Catech. min. R. Latheri på 75 obseruat, förtäljer, at salig Balchazar Frank Pastor wid Lutheriska Församlingen i Moscau wid det han sednare gången for ut at besöka Lutheranerna i Konungariket Casan och Astrakan hvar i sällskap med Justus Samuel Schaatschmidt ifrån Qwedlinburg, år 1709 rest öfwer Caspiska hafwet, och kommit til staden Terentitelångt ifrån bärget Caucasus, "i hwilken bärget eralt (säsom orden efter Latlaen lyda) af Romlingarne af de Bömistiska Bröder, som i förföljelsens tid år 1488 (eller rättare 1481) kommit dit bort genom Ungern, Siebenbürgen, Moldau och Turkiska Riket, hafwo anlagt och upbyggt tre råde ansefliga byar

Ifr

"byar"
 "a lamm
 "e ej lunn
 "a, och
 "deras off
 "et och i
 "odt, så
 "de och m
 "Om man
 "n gång
 "pelat blifi
 "glas dem
 "an lägg
 "dröt af s
 "örfäder fl
 "erifrån ti
 "t Afien,
 "å kan ma
 "Caucasus
 "örerne änn
 "em fångn
 "ygden en
 "amerax pag. 1
 "egenwols. L.

"Indee fr
 "derna
 "nileri Frat
 "Men en olt
 "maraf Ut

"Bröderna
 "desa i Cau
 "de sselfwe k
 "funna icke
 "öfwerlygde

I Währen,
 as från Un-
 ka med Lau-
 leswo Brö-
 de foro utur
 Nicolaus
 as Arsche-
 två år der-
 och reste ge-
 Moldau, där
 wo wänligt
 rde i Wäh-
 a igen i sit-
 id Moldau
 epeliga les-
 rens Histo-
 Exulanter
 Latheri p-
 far Frank-
 i Moscau
 besöta Qu-
 Astrakan
 i Schaat-
 709 rest öf-
 den Tere-
 ken bärge-
 lyda) af
 öder, som
 tare 1481.
 Siebenbü-
 et, hafw
 ansenlig
 byg

byar " Nu förmåler Camerarius, at Bröder-
 na kommit til Währen igen, sedan de sedt, at
 de ej kunde gjöra de wilda inbyggarne någon nyt-
 sa, och Matthias kommit under wädret med
 deras oskuld och kallat dem tillbaka; samt at lan-
 det och i synnerhet de orter, hwaräst Bröderna
 bodt, så är derefter blifwit af Barbarer ödelag-
 de och många människor i slagenkap bortförde.
 Om man nu supponerar, at icke alle Bröder på
 en gång wändt tillbaka at Währen, utan först
 wälat blifwa förwißade, om den frihet, som Mat-
 thias dem tilbudit, skulle hafwa bestånd? och om
 man lägger dertil, hwad Währiske Bröderna
 ördt af sina fäder, at nämligen någre af deras
 örfäder flyktat til Moldau, en del har kommit
 återifrån tillbaka, men någre hafwa begifwit sig
 at Asien, och ingen wet hwad af dem blifwit:
 så kan man förklara esterrättelsen om Bömarna
 i Caucassiska bärgestrakten, på det sättet, at Tsa-
 rerne ännu funnit några Bröder i Moldau, fördt
 dem fångna med sig, och lemnat dem i bärge-
 bygden en tract at bebo och upbruka. (2)

*Camerar. pag. 118.
 Regenv. lib. II. c. IX.*

Histor. persecut. c. XXII.

§. 17.

Inder trigs-oroligheterna i Währen hade Brö-
 derna i Bömen någon tid ro, neglecti sunt
 mileri Fratres, säger Regenv. Lib. II. Cap. VIII.
 Men en olycklig stija-stighet inom dem sjelfwa,
 maraf Återböparne i Währen och Ungern haf-
 sin

Bröderna hafwa nyligen fått åtskilliga esterrättelser om
 dessa i Caucassiska bärgestrakten boende Tschacher såsom
 de sjelfwe kalla sig, (och så kalla sig alle Bömarna) men
 kunna icke meddela de samma för, än de blifwit bättre
 öfvertygade om sanningen deraf.

sin härkomst, ädrog dem en ny förföljelse. Ty de dese, hwilke påstodo, at en Christen ej kan med god samwet beklåda öfwerhets-ambetet och bruka stödet, i disputations-hettan goswo af missförstånd de öfriga Bröder skuld, det de ej höllo för synligt at med uppenbart wåld beskyddade sig: så betjen sig fienderna af denna ogrundade beskyllning, och år 1503 öfwertalte Konungen, at han skulle utrota dese uprors-stiftare, som snart torde bära sig åt som Zifka. Men många Ständer protesterade deremot, intygade om Brödernas oskuld och wille icke låta förjaga och förödra sina bårundersåtare. Fienderna bragte dock decretet til underskrift, sedan Brödernas gynnare hade aftrådt från Riksdagen; men Konungen lät genom deras Apologie återigen bringa sig på andra tankar, och resolverade, at genom ett offentligt Colloquium med Academien och Consistorium i Prag stifta en förening emellan dem och Calixeinerna. Men emedan en stor mängd folk wille dömda wid wara tillståds, för hwilket wederparterne wille wara blottskälde, i fall de kommo til korta; så blef denna undersökning först ifrå tid till tid upskuten, och efteråt, under allahanda förwändning, aldeles uphåfwen.

Hist. Persecus. c. XXIII.

Regenwölsc. L. I. C. VIII.

§. 18.

Fienderna, som i et offentligt samtal ej tilltrodde sig öfwerbemisa Bröderna någon wilsfarelse, woro dock i medlertid icke stilla, utom dels genom allehanda falska tilmålen, dels genom anbud af stora penningelån, dels genom Drothningens medlande, hwilken de i händelse af wåreran hade med Guds domar och en olycklig Barn

ord för
06 un
d Kor
ud om
et glö
blodi
enom I
den
ndwig
ta Ed
ge till
uga all
ndtdag
slag, m
llstige
er en ä
rar p. 1
Persecut
ast i de
de och
affist
ndsflö
garna d
er ut, så
n räknad
n och
nge lård
sida, så
m, (*) hn
Huru de d
ant, wisa
råsaren I
s in dem
iniger in d
594'630

följelse. Ty
 kan med god
 och bruka stöd
 f. missförstån
 höllo för syn
 g: så betjem
 oeffthyllning, o
 han skulle ut
 art torde. Här
 tänder prote
 dernas oskul
 dra: sina bäs
 decretet til u
 re hade. afre
 låt genom de
 så andra tar
 fentelligt Co
 orium i Pra
 Calixtinerna
 ll wille dö
 derparterne
 ommo till ko
 rst ifrå tid
 lahanda för

I. C. VIII.

samtal ej till
 na någon wille
 e stilla, ut
 n, dels genom
 genom Drot
 delse af wä
 ycklig Barn
 bör

ord försträckt, bragte Konungen därefter, at år
 os understrifwa ett nytt strängt Edict; hwar-
 id Konungen i sin kammare skal hafwa bedit
 Gud om förlåtelse, och anhållit, at Han måtte til
 det glödra detta emot offhyldiga människor anstäl-
 blodiga företagande. Hans bön wardt hörd.
 genom Drottningens olyckeliga barnsång, i hwil-
 den den sedermera så olyckelig blesne Konung
 Edwig måste utur hennes lif utskäras, wardt
 detta Edictets execution hindrad, och des blodgi-
 ge tillstyrkare, som 1508 förqäfwes sökte på-
 luga alla sub una och sub utraque Ständers
 ändtag detta Edict såsom en Rikets fundamen-
 tlag, men 1510. dock bragte det genom allahan-
 lligliga ränkor till registratur, togo straxt der
 er en ända med försträckelse.

Hwar p. 124.

Persecut. c. XXIV.

I comen. s. 65.

§. 19.

Fast i denna förföljelse många bleswo försag-
 de och afföllo, men än flere wordo förjagade
 affiswade, eller omkommo i fångelser och
 nderflyktighet: så togo dock Brödra-försam-
 larna derigenom icke af, utan bredde sig desto
 r ut, så at man i början af 16de Seculum re-
 n råkade 200 Brödra-församlingar i Bö-
 n och Nöhren. Wid denna tid trädde oc
 nge lärde och Präster af Calixtinerna, på de-
 sida, såsom oc Grefwar, Baroner och Adels-
 m, (*) hwilke i deras städer och byar bygde up
 för.

Huru de dertil kommit, och hwad som bewest dem til så-
 ant, wisa de sielfwe tydeligen uti företalet til deras ät-
 tärskaren 1535 öfwerlemnade Confesion, hwilken kan lä-
 sas in dem Zweyten Band der Bidingischen Samlingen
 iniger in die Kirchen-Historie einschlagender Schriften p.
 594. 630 mitt einen *Parallelismo* Von den izigen Brüdern.

församlings-hus åt dem, emedan Calixtinerna in-
nehade alla Kyrkor, och öfweralt gjorde Bröderna
na intrång. De drogo ock försorg, at Bibelen
öfversattes på Böhmiska språket, och trycktes
Venedig; hvarutinnan de, såsom Comenius
skrifwer, ibland alla Europeiska folkslag åter to-
ro de förste. Och då Exemplaren hastigt gingo
åt, låto de två gånger å nyo upplägga den; till
de omsider anlade tre egna Boktryckerier, uti
Prag, uti Bunzlau i Böhmen och uti Kralitz
Mähren, hwaråst de i början intet annat tryck-
än Böhmiska Biblar. *f. Åli Nürnberg.*

Med denna Bibel, som efter Bulgata war öf-
versatt, behjelpo de sig i 100 år, tills genom Bo-
ron Scheroltns påkostnad och under Seniorerna
Johan Aeneas och hans Biträdares inseende
en ny öfversättning efter grundtexten kunde be-
förljas; hwilken styckwis i sex afdelningar kom
ut ifrå 1579 til 1593, och 1601 genom Senior
Zacharias Aston å nyo reviderad och mer
nyttiga anmärkningar försedd, gafs andra gå-
ngen ut af Trycket.

Regenvolfe, L. 1. c. VIII.

§. 20.

De mästa och häftigaste förföljelser (härdrö-
af Calixtinerna, hwilke utom kallens bruk
wål föga måtte wara åtskilde ifrå Romerska Kyr-
kan; ty efter Kolyzans död låto de ock ord-
nera sina Präster i Italien, hwaråst de do-
måste skändeligen skrymta och för Romerska Kyr-
ker utgifwa sig, samt förneka Compactaterna. (*)

(*) Någon tid bortåt hade två Biskopar från Italien, hvil-
ke retirerat sig åt Böhmen, ordinerat deras Präster. Sedan
mera häftwa ock någre, som ej kunde huckla så groft, re-
ända til Armenien, och där låtit ordinera sig.

Regenvolfe, 2. 1. cap. IX.

Orsaken
afföndrat sig
och Gudsriket
dem; at de
at de hade
wa dem und
då Konungen
de Catholika
Compactater
rade af Påst
af den grund
sielwa enlge
Picarderna
wänliga und
ga Bröderna
ingen ting ut
del dertill tw
till betsjente d
le de grunda
1480 anstald
icke rätt fatt
Brödernas u
swarat: Cer
wara skiljakt
wa salig, alla
Apostlarnes fi
berna trodde,
De hade so
bandet, och ic
af Turkarne
hälla friget en
le de med A
sig undersökni
Picarderna, h

Orsaken til detta hat war, at Bröderne hade
 afföndrat sig ifrå dem, och genom en renare lära
 och Gudstienst samt bättre lefwerne skände ut
 dem; at de utglorde et särskildt Kyrko-samfund;
 at de hade eget Ministerium, och wille icke blif-
 wa dem undergifne eller med dem förena sig. Ty
 då Konungen wille stifva Religions-frid emellan
 de Catholika och Calixtinerna, och desse skulle få
 Compactaterna och Kyrko-rättigheterna confirme-
 rade af Påswen; wardt detta dem alltid ~~affogit~~ *affogit*
 af den grund, at Bömarna icke woro emellan sig
 sielfwa enige, och at de talde Waldenserna eller
 Picarderna ibland sig. De sökte altså genom
 wånliga underhandlingar och Colloquia at dra-
 ga Bröderna på sin sida; och då de dermed
 ingen ting uträttade, at genom wåldsamma me-
 del dertill twinga eller aldeles utrota dem. Här-
 till besjente de sig ock af stridskrifter, hwilka al-
 le de grundade på en emot Bröderna i Glatz
 1480 anstald Inquisition; deruti fienderna dels
 icke rätt fattat, dels hade wrängt och förfalskat
 Brödernas utsagor, Bröderna hade ill exempel
 svarat: Ceremonierne wid Gudstjensten kunna
 wara skiljaktiga, och man kan därwid dock blif-
 wa salig, akenast de icke strida emot Christi och
 Apostlarnes föreskrift. Deras slöt man, at Brö-
 derna trodde, det alle Rättare kunna warda salige.
 De hade sagt: man måste wara tolig under li-
 bandet, och icke stå det onda emot, om det ock
 af Turkarne tillfogades. Då hette det straxt: de
 hålla kriget emot Turken för synd, o. s. w. Wil-
 le de med Apologier förswara sig, och underkasta
 sig undersökning, så hette det: Waldenserne och
 Picarderne, hwilkas lära de widtagit, äro länge-
 sedan

sedan förödmde; de sjelfwe hafwa redan blifwit undersökte och som irrige befundne; hwad gidre och mera wärdnesbörd behof? Wi hafwe ju sjelfwe hört det af deras egen mun.

Regenwulfe. Lib. 1. C. IX. XII.

Hist. Persec. C. XXVII. til XXXI. | Camerar. p. 97. 124

§. 21.

Bröderna måste altså låta allt lidande gå öfwer sig; emedan de icke kunde afwända sådana utan at estergifwa något af sanningen, och til sin egen skada förblanda sig med en förderfwad folk-hop.

Men emedan de dock wille undwika skenet til separatismen eller afföndring ifrån andra Kyrksamfund; så låto de år 1474 genom deras werldsliga Gynnares, särdeles Barouens Bon Postwitz förfordran, med Konungens lejdbref för och utfända fyra deputerade, til at göra sig om Christenhetens tillstånd. underrättade: om nemligen någonstads en, från willosatser och widskeplighetsfri och efter Christi reglo inrättad, lefwande Kyrka wore tillfinnandes. Consenior Lucas reste til Grekeland och Dalmatien; Maurus Kokon til Moscau, Schythien och andra Slavoniska länder; Martein Kabacnik til Förlofwade land och Egypten; Caspar Marchieus til Constantinopel och Thracien. Då dese kommo tillbaka, ingenstads hade funnit hwad de sökt, sände Bröderna år 1489 i samma affigt, Conseniorerna Lucas och Thomas Germanus til Rom, Italien och Frankrike. Dese råkade wäl på många i sinnet suckande själar, i synnerhet Waldenserna, och sågo mången för sanningen skull brännas lefwande; men funno ingenstads en församling, den utan sken til söndring, kunde förena sig med. fattade alltså, på et möte, det kunnbara beslutet

med hwilken de kunde förena sig

Om
wäcka
torer,

Comer

Så
t

botliga
lade de
Uladis
ran, at
bättre u
med Gu
hgande
och rädd
hittill s
ode sig
a den s
i skulle
arelfes
fwensty
ock af r
Churu
erna et
orde ha
bis affil
l nya
an Sch
a med s
Comer S.

Sil at
at
ga samf

redan blifwit
hwad gldre
ve ju sjelfro

Om Gud skulle någon stads i werlden up-
wäcka råtesinta Lärare och Kyrko-Reforma-
torer, wille de med sådana ingå förening.

Comen. §. 66. 67. 68.

§. 22.

7. 124

nde gå öfwo
pända sådan
, och til sin
wad folk-hop
wifa skenet
andra Kyrko
beras werld
Bon Postu
ejdi-bref för
giöra sig o
: om nemligt
midstepligh
eswande Ky
Lucas reste
us Kokon
a Slavonst
lofwadeland
s til Const
no tillbaka, o
t, sände Br
onsenioren
Rom, Itall
i många i s
aldenserna,
ännas lefwa
mling, den
a sig med.
bara bestute
n a (Lg

Så snart de nu fingo kunskap om Erasmus Ro-
terodamus, som åtminstone sökte förbättra
bokliga konsterna och Scholastiska Theologien, Nic-
lode de 1511 til Honom deras år 1508 til Konung
Uladislauus öfwerlämnada Confession, med begär-
tan, at Han wille pröfwa den samma, och antingen
bättre underrätta dem, eller om Han fant henne
med Guds ord öfwerensstämmande, medelst sit in-
lygande gynna deras sak. Han gillade Confessionen,
Bon Postu och rådde dem, at i stillhet fortsätta deras sak, såsom
ejdi-bref för ditintill skedt; men med sina många göromål ursäk-
ade sig, at Han icke kunde wederbörligen undersö-
a den samma, och at Han genom sit witnessbörd
i skulle hos deras fiender kunna fria dem ifrå will-
arelses = bestyllning, men lätteligen bringa sig sjelf i
öfwentyr, och göra sina skrifter mistänkta, hwilka
ock af många med nytta läsas kunde.

Thuru nu Erasmus råddes för at gifwa Brö-
derna et offentligt witnessbörd, hwilket ock föga
orde hafwa hulpt dem; så har Han dock tillfälligt
bis afflidat dem fördelagtigt, särdeles i sit företal
l nya Testamentet, och i et upriktigt swar til Jo-
han Schlecha, som för Honom afmålat Bröders-
a med swartaste färgor.

Comen §. 70. 71. 72.

I salig L. vi. c. iii. §. 9.

§. 23.

Sil at afswända den förebrädelse och bestyllning,
at Bröderne söndrade sig ifrån andra Christe-
ga samsund, och höllo sig för den enda Kyrka, i
hwilka

hvilken man kunde wara salig, såsom och at en gång få slut på förföljelserna; woro i detta tide, hwarf många ibland dem af den mening, at man utan betänkannde kunde, efter Konungens befallning, förena sig med Calixtinerna; emedan ju också ibland dessa torde finnas redelige lärare, som rent och klart predikade Guds ord, lesde Christeligen, och woro Bröderna bewägne. Derigenom hoppades de winna ingång ibland desamma, och finna tillfälle, at i Evangelisk kunskap widare forthjelpa många enfaldiga och redelige själar. Men emedan deras Äldste och förfarnaste Lärare, som för rena läran skull blifwit af Calixtinerna förföljde och bortjagade, deraf befarade en förkolning och ljumhet hos de sina, en lamhet och tvärdslöshet i Kyrko-disciplinen, och sina församlingars undergång: så öfwerwågode de detta förslag på et möte år 1486, och fattade derdöwer et Synodal-beslut; hvilket jag utur List. Lib. III. will något omständeligen anföra, aldenstund det utmärker deras kärlek til frid, men och affty för den skrymtaktiga Syncretismen:

“ När i en annan Kyrka någon Präst finnes,
 “ som är ren i läran och uppbyggelig i lefwernet,
 “ böra de trogne tacka Gud derföre, men icke slå
 “ sig til honom eller af honom anamma Sacra-
 “ menten, för följande orsaker skull: 1.) Emedan
 “ det är farligt, at begifwa sig til en Kyrka, ifrå
 “ hvilken man, för des willfarelser och misbruf
 “ skull, skilgt sig. 2.) Emedan man, efter densam-
 “ ma goda lärarens dödd, ej torde åter finna en så-
 “ dan. 3.) Efter en sådan ej står i någon rätt sam-
 “ funds-ordning, deruti somlige äro styrande, an-
 “ dre lydande, men alle förblifwa i andans och
 “ Christi lefwans enhet. 4.) Emedan de troende,
 “ som

“ som i
 “ andeli
 “ tyr t
 “ M
 “ hvilke
 “ förbu
 “ rena o
 “ och ic
 “ menske
 “ böra se
 “ med de
 “ bör all
 “ Fin
 “ nens n
 “ of, så t
 “ låta l
 “ man w
 “ äga sann
 “ Men m
 “ de dem
 “ skull; p
 “ måtte fö
 “ sätt tien
 “ re af lju
 “ Slut
 “ den och n
 “ månnellig
 “ begriper
 “ henne ej
 “ i Christen
 “ af Gud i
 “ finnes, d
 “ utom hw
 “ ten gifwe

n och at en
 detta tide-
 ng, at man
 besafning,
 ju och så is
 som rent
 Christeligen,
 hoppades
 sinna tilfäl-
 lpa många
 dan deras
 rena läran
 bortjaga-
 het hos de
 ko-discipli-
 öfwertrå-
 6, och sat-
 t jag utur
 n anföra,
 frid, men
 smen:
 äst finnes,
 lefwernet,
 en icke slå
 a Sacra-
 Emedan
 kyrka, ifrå
 misbrul
 densam-
 ana en så-
 rätt sam-
 ande, an-
 dans och
 troende,
 som

“ som i sit samfund redan af Guds nåd hafwa
 “ andeliga häfswor i öfwerflöd, ej utan äfwen-
 “ tyr kunna söka desamma utom samfundet.”
 “ Men om många Präster i en annan Kyrka,
 “ hwilke genom en rätt ordning äro fins emellan
 “ förbundne, söda sit anförtrodda folk med Guds
 “ rena ord: så böra de trogne icke förakta dem, men
 “ och icke, under öfwergifwande af egen Kyrko-ge-
 “ menskap, slå sig til dem; utan Kyrkans Äldste
 “ böra se til, om de på något sätt kunna förena sig
 “ med dem til en kropp. Ty i Christi Sörsamling
 “ bör all ting Rickelliga tillgå. 1 Cor. 14.”

“ Finna nu de Äldste, at de i Christna Religio-
 “ nens nödiga Fundamental-Artiklar öfwerträffa
 “ öf, så bör man gifwa sig under dem, och af dem
 “ låta lära sig. Men öfwerträffa de öf icke, så bör
 “ man wäl icke lasta och förakta dem, så wida de
 “ äga sanningenes kunskap och stå på en fast grund;
 “ Men man bör och icke förena sig med dem, för
 “ de dem obekanta, men öf bekanta felaktigheter
 “ stull; på det lärans renhet hos öf, icke genom dem
 “ måtte förderstwas. Man bör dock på broderligt
 “ sätt tjena dem, at de måga blifwa bättre känna-
 “ re af ljuset.”

“ Sluteligen bekänne wi, at ingen hop, så talrik
 “ den och wara må, kan kallas den Catholiska (all-
 “ månneliga) Kyrkan, det är, en sådan, som i sig
 “ begriper de trognas hela antal, så at Gud utom
 “ henne ej har några utkoroda; utan, på hwad ort
 “ i Christenheten den enda, Catholiska, Christeliga,
 “ af Gud i Hans ord werkeligen bestrefna, tron
 “ finnes, där är den heliga Catholiska Kyrkan,
 “ utom hwars gemenskap intel hopp til salighe-
 “ ten gifwes.”

Aldre Brödra - Historiens Tredje Stycke,

Om Brödernas underhandlingar med Reformatorerne och dessas efterföljare, och om deras utbredelse i Preussen och Pölen.

- §. 24. Brödernas bekantskap och Correspondents med D. Luther.
- §. 25. Likaledes med Waldenserna, med Calvinus och hans Medhjelpare.
- §. 26. Bröderna försöjas än en gång, och breda ut sig i Preussen och Pölen.
- §. 27. Deras öde och utståndna oroligheter i Preussen.
- §. 28. Deras utbredelse i Pölen, och försök til en förening med de Reformerta.
- §. 29. Hindren til vidare förening.
- §. 30. Deputation til Theologerna i England och Sweitz.
- §. 31. De Reformertas i Pölen närmare förening med Bröderna.
- §. 32. Lutheranernas i Pölen underhandling med Bröderna, rörande en förening.
- §. 33. Sandomiriska öfverenskommelsen emellan Bömiske Bröderna, Lutheranerna och de Reformerta.
- §. 34. *consensus Sandomiriensis* blir på åtskilliga *Synodis*, och genom utländska Theologer, stadfäst.
- §. 35. Daktadt några oroligheter, hålles dock förlikningar wid magt.

* * *

§. 24.

* * * **S**ju hundrade år efter Husens död, upväckt i Gud i England den saliga Luther, i Ryklans Reformation. Bröderna frågade sig den öfver, och skickade 1523 til honom Johan Honow och Michael Weiß, hvilka hade i befällning, gratulera honom til Reformationen, och gifwa honom underrättelse om Brödernas lära och försökning. Han blef derigenom mycket upmuntrad,

som H
Sperg
ga tant
skrifte
tygade
got mål
då Bröd
dertagan
des felat
Drogo sig
grann or
det tillfäll
Men då
Ludvig
Branden
densamme
tygar, at
skiljaktigh
tryck, hör
" (Kris
" så vill
" tala este
" och för
" och, jämte
" nat följande
" nämsta
" den ene
" brutens
" våra h
" Ricka tred
" med Honor
" försök: h
" den ej vill
" Hans yttre
" fo

som Han i sina bref til Spalatinus och Paul Speratus betygar. Han hade annars hyft widriga tankar om dem; men så snart han seck låsa deras skrifter, wardt Han helt annorledes sinnad, och betygade det offentligen. Denna wänskap blef i något mål afbruten efter sednare Deputationen 1524, då Bröderna rådgjorde med Honom om den tilwertagande föreslagne Ryrko-disciplinen, och gifwo des felaktigheter skulden, at många oredelige undandrog sig deras gemenskap, efter de ock utaa sliit noggrann ordning kunde hafwa Evangelium. Och wid det tilfalle har Luther tadlat et och annat hos dem. Men då de 1532. sände til Honom sin til Konung Ludwigs förmyndare Margareswen Georg af Brandenburg skilda Confession, lät Han trycka densamma med et skönt wittnesbörd, däruti Han betygar, at all mistänke förfallit, och at de, oaktad felaktigheten i Ryrko-disciplin, Ceremonier och uttryck, hörde til et och samma sårabus. "Ty ehuru jag (skrifwer Han) icke kan antaga Brödernas talesätt, så vill jag dock icke drifwa eller twinga dem, at tala efter mit wis; nog af, at wi annars blifwe och förblifwe ense om saken ic." Han skrifwer ock, jämte Melancton, 1535. til dem ibland annat följande: "Efter wi uti Christna lærans förnämsta artiklar äre ense, så låtom oss uptaga den ene den andra i kärlekenom, och skal Ryrko-brutens och Ceremoniernas olighet icke söndra våra hjertan" Detta föranlät Bröderna, at 1536. sicka tredje gången depaterade til Honom, för at med Honom tala om en bättre Ryrko-disciplins införsel: hwilket dock, såsom han trodde, då för tiden ej wille låta sig göra, så länge sakerna, efter Hans yttrande, ännu woro omogna, och Han

1533.

var sysselsatt med allt för mycket arbete, i synnerhet mot wedersparterne.

Om denna Deputation finner jag i en Strifwen Marginal-nota til Regenvolscii Syst. Histor. L. I. C. XI. pag. 57. följande utur Archivo, och Brödernas Apologie emot Martinius, tagna anecdoter. Sedan sista Deputation 1524, hade til Bömen kommit många illaka rykten om de Evangeliska i Tyskland och i Sweiz. Bröderna wille icke lita på blotta ryktet, utan sände Deputerade til Tyskland och Sweiz, som sielske skulle bese allsammans, och bringa dem pålitelig underrättelse. I Wittenberg uppehöll de sig en månads tid, och confererade med Luther och Melancthon om Kyrko-disciplinen. Lutherus berömde densamma, och förmante dem, att bibehålla sig derwid. "Jag måste, sade han, upphälsa den Kyrko-ordning, som hitintill varit bruk, emedan folket förlåter sig dera. Men jag vill gärna inträtta en annan ordning, på det Kyrkan kan ej må förfalla, utan blifwa uppbyggd." Då Bröderna beklagade sig för Honom, at de för sin Kyrko-ordning och disciplin skull blefwo såsom Secrerare och Munkar försmådade, swarade Han "De borde icke bry sig derom; werlden will alltid troa galea. Om jag skulle införa en sådan ordning, så skulle werlden födra samma slags talan." "werlden måste ju alltid hafwa något at tala." "uppå. 1c."

År 1540 sände Bröderna Senioren Johan Augusta til Honom; hwilken ock i följe med Georg Israel, 1542 besökte Honom sista gången, för at tala med Honom em införseln af en bättre Kyrko-disciplin, hwarefter andre Theologer betygat en stor åstundan. Han erkände bristen, och

nödd
med al
Kyrko-
tagand
närwar
och ytt
" Apol
" Apol
Johan
" ranor
" andan
börder,
Historie
sas, går
dingische
Comen. 5

Wid
tion til
dtwer sit
om sig si
förfäna g
derna jäm
gjorde der
deras sex
sig. Imet

(*) Men e
de at sin
hwilket d
bortglömi
padt, såjo
ten Cap.

, i synnerhet

en Kristwen

Histor. L

ro, och Brö

na anecdote

Bömen kom

lliska i Tysk

ita på blotta

hstland och

nmans, och

Wittenber

ererade med

plinen. Qu

nte dem, a

e han, up

ntil varit

å. Men jag

på det Ryt

ygd." Och

, at de fö

efwo såsom

arade Han

en will alti

sådan ord

lags talan

t at tadt

en Johan

följe me

sidsta gån

örfeln af e

Theologe

bristen, och

nöd

nödvändigheten af den föreslagna, och lofwade at med alt alfwor lägga hand derwid, (*) så snart Kyrko-oroligheterna något saktat sig. Wid affeds, tugandet räckte Han dem i de öfriga Professorers närvaro, högra handen till Broderstaps-Bewis, och yttrade sig i dessa ord: "Warer I Bömnens " Apostlar; jag och de mina willje wara Tyskarnas " Apostlar. 2c." Han skref och straxt derefter till Johan Augusta: "Jag förmanar Eder i HEr- " ranom, at I intil ändan med oss förblifwen uti " andans och lärans gemenskap. 2c." Andra witaes, bördor, som hos Lasitius, Comenius och i Saligs Historie der Augspurgischen Confesion kunna läsas, går jag för fortheten skull förbi. Se och Büdingische Sammlung III. Band p. 562. 599.

Comen. §. 73 til 77. 81. 82.

Salig Lib. VI. C. III.

§. 10. 11. 14. 15.

§. 25.

Wid det desse underhandlingar påstods, hade Waldenserne i Frankrike, skickat en Deputation till Bröderna i Bömen, at hos dem beklaga sig öfwer sit betryck utifrån och sin tvedrägtighet inom sig sjelfwa, at begära råd och tröst af dem, och föraya gemenskapen med dem; hwarutinnan Bröderna jämwäl, sedan deras lära blifwit undersökt, gjorde dem til wiljes, och togo dessa Deputerade, wid deras sex månaders därtworo, til Communion med sig. Imedlertid hade ryktet om Bröderna spridit sig

E 4

(*) Men ej långt derefter blef Han död, och öfwerlämnade at sina eftersöljare detta betydliga Reformations-lycke; hwilket ändteligen wid påföljande Religions-trätor blef bortglömdt, eller aldeles som onödigt och skadligt utropadt, såsom Salig i andra delen af sin Historia, 6 Boken Cap. 3. betyggar.

sig ut ända til Straßburg, hvarifrån Fabricius Capito 1533, och Martin Bucerus 1540, skrefwo dem til, och begärte underrättelse om deras Kyrko-disciplin. Bröderna sände alltså Matthias Rychreus til dem, at om sin lära och ordningar meddela dem underrättelse; hwilken så ogement behagade dem, at Bucerus i de öfriga Straßburgska Theologers närvaro utbrast i tårar, och ibland andra witnessböcker skref följande til Bröderna: " Jag tror, at I ären de endaste denna tiden, hos " hwilka, jämte den rena läran, äfwen en rättstafs- " fens, lämpelig, icke plågsam, utan gagnelig Kyr- " kostukt handhafwes." Här blef ock Johan Cal- xvinus, då warande Predikant wid Fransösta Exu- lanternas Församling i Straßburg, bekant med Brö- derna; hwilken tillika med andra Hans Ambets-brö- der, har stitigt corresponderat med dem, och wid Gene- fer-Kyrkans Reformation skal hafwa infördt åtskill- ligt af deras Kyrko-ordningar.

Alltså hade Bröderna ej allenast råkat i bekant- skap och correspondents med bägge Reformationsens stora Ansdrare, (dock utan at deltaga i deras ens- skilda stridigheter, och derwid förlora sit eget klu- nad, den rena läran och Apostoliska Kyrko-tukten) utan ock af de samma och deras medhjelpare blifwit ålftade, berömda och ofta med stor weklagan och beskämelse deras Församlingar til efterdöme föres- stälde; samt anmodade och förmante, at med dem och deras efterföljare stå i andans enhet, utan at de, för- tilljaktighet i bisater, angrepo Bröderna, eller med dem påstodo någon fullkomlig förening.

Cambr. 5. 78. 79. 80.

I Lastu. Lib. IV.

S. 26.

Men just denna bekantskap ådrog Bröderna en

ny för-
Luebe
1546,
nung
de för
skuld,
mycket
ga Ch
Oswan
för den
sträck-b
sexton
fångelse
na tillslu
de, och
eller me
sex weck
modföld
drogo,
förande,
utdrefne
som reda
ligt emot
dem, est
läran w
Confessio
Bekänne
til 1549
gerliga
skönt de
Sin bop
Gardense
Königsbe
Den n

Fabricius
1540, Kref.
deras Kyr.
Matthias K.
och ordnin.
så ogement
Straßburg.
och ibland
Bröderna:
a tiden, hos
en rättstaf.
gnelig Kyr.
Johan Cal.
nsfösta Ex.
nt med Brö.
Ambets-brö.
och wid Gen.
fördt åtskil.

at i bekant.
ormationens
i deras en.
st egit fle.
yrko-tulten)
pare blifwit
eklagan och
döme före.
med dem och
n at de, för
, eller med

Bröderna en
ng

ny förföljelse. Ty då Bömarna, i det straxt efter
Luthers död sig typpande Smalkaldiska Kriget
1546, icke wille stå Kåiser Carl V. och deras Ko-
nung Ferdinand bi emot Protestanterna, bestyldes
de för Rebellion, och i synnerhet gafs Bröderna
skuld, at de genom sina många Deputationer och
myckna correspondents med Luther, hade sökt brin-
ga Churförsten af Saren på Bömiska Thronen.
Oswannämde Johan Augusta blef, jämte andra,
för den orsaken skull arresterad, tre gånger lagd på
sträck-bänken at til bekännelse twingas, och först
sexton år derefter, wid Ferdinands död, släppt utur
fångelsset. I somliga Landsorter blefwo Kyrkor-
na tillslutne, Vårarena til fånga tagne eller förstörd-
de, och folket anbefalt, at med Romerska Kyrkan,
eller med Calixtinerna förena sig, eller ock inom
sex weckor rymma landet. Många blefwo härigenom
modfålde, och slogo sig til Calixtinerna. De fleste
drogo, under sin Biskop Matthias Svons an-
förande, til Pälén; och, då de jämwäl här blefwo
utdrefne, foro vidare til Preussen. Hertig Albert,
som redan förut tilbudit dem sit land, tog dem wil-
ligt emot, men lät genom fem Präster examinera
dem, efter någre welat göra dem mistänksa, hwad
läran widkom; och då desse funno deras lära och
Confession öfwerensstämmande med Augsburgiska
Bekännelsen, wardt dem et Diploma af den 19. Mar-
til 1549 utfärdadt, at de skulle njuta enahanda bor-
gerliga rättigheter med andra undersåtare, än-
skönt de förblefwo wid sin egen Kyrka-disciplin.
Sin boplats fingo de i Marienwerder, Meidenburg,
Gardensee, Hohenstein, Ellgenburg, Soldau och
Königsberg.

Den namnkunnige Pomesanske Biskopen, Paul
E 5 Spe

Speratus, war dem härutinnan mycket befördertlig, och alle rättssinte Brödre sågnade sig öfwer deras emottogelse; hwarföre och *Anthon Bodensstein*, Predikanten i *Marienwerder*, där de måste Brödder satte sig ned, i et bref til Doctor *Brennius* gifwer dem wackert witnessbörd, och ibland annat skrifwer: "Jag håller före, at detta heliga folket blifwit af Gud sielf hißskickadt, på det andre genom detsamma måtte wäckas, at både tre och nogare öfwerwåga, huru de många brister och felaktigheter, hwarmed wår *Kyrka* är behäftad, måtte kunna afhjelpas."

Hist. Persecut. C. XXXIV. til XXXVII.

Comen. S. 85. 86.

Lafit. L. V.

Regenwolfe L. II. C. X. XI.

Salig L. VI. Cap. III. § 22. 23.

S. 27.

Preußen war den tiden satt i största förwirring genom de Öfändriska stridigheter. Bröderna höllo sig wäl aldeles derifrån, men måste på Hertigens befallning hålla några samtal med Öfänder, och deröfwer afgifwa sit betänktande; hwilket blef tydeligen, ensaldigt och oweldugt förskickadt, och gick derpå ut, at sådana saker icke borde til hela *Kyrkans* förargelse, aflutas i offentliga stridskrifter, utan på et af bestredeliga och froma Wån bestående Möte, afgöras; och den som då enwist förblifwer wid sin mening, emot honom måste man bruka blinde-nyckelen. Så hade nya Testamentsens första Församling brukat handla, och så betedde de sig öfwenwål i slika omständigheter.

Men Bröderna kunde dock icke aldeles få blifwa i ro. Ty då *Bisshopen Laurentius* 1561, på sin *Wistations*-resa, öfwen kom til *Thorn*, blef han af där warande *Lutheriska Predikant*, *Bene-*

dicē

*Sitt
andri
wen
från
hwarf
therst
bekänn
burgiff
brister
likwål
Dese
på den
och af
de, be
allenas
och ord
jämte r
ke öfwa
Ministe
emot W
emedan
blifwit
och strid
höllo sig
genstern
Thornsk*

(*) *Lafiti
en strid
lingar
ga Br
de Hon
se, och
lyckats
genstern*

tel beforder.
ig öfwer des
on Bodens
där de måste
stor Bren
och ibland
detta heliga
adt, på det
kas, at båt
många br
år Kyrka år

II. c. X. XI.
p. III. § 22. 23.

a förvirring
er. Bröderna
en måste på
al med Öst
ande; hvilka
ugt förfat
icke borde,
i offentliga
och froma
den som då
mot honom
å hade nya
kat handla,
omständiga

les få blif
1561, på
Thorn, blef
ant, Bene
dice

dicte Morgenstern, en orolig man, som för Öst-
andrista stridigheterna skull blifwit först bortdrif-
wen utur Hertigdömet Preußen, och sedermera
från Danzig, (*) angriven och af Honom tilltald,
hvarföre där warande Bröder icke höllo sig til Lu-
theriska Gudstjensten, då de likwäl föregåstro sig i
bekännelsen wara öfwerensslämmande med Augs-
burgiska ConfeSSIONEN? Han swarade: emedan det
brister på behörig tukt och ordning; men lofwade
likwäl, at derom gifwa Bröderna underrättelse.
Dese förmådde Thorniska Bröderna, at i hånseende
på den med Doctor Luthero stiftade gemenskapen,
och af kärlek til frid samt til förargelses afböjan-
de, betjena sig af där warande Prästers tjenst, om
allenast dese, så mycket görlligt war, togo god tukt
och ordning i allt. De stöckade och 1563 Laurentius
jämte några Deputerade, återigen til Thorn, hvil-
ke öfwerlämnade där warande Bröder i Lutheriska
Ministerii wård, sedan de inför sittjande Råd hade
emot Morgenstern bewisat Brödernas oskuld. Men
emedan Morgenstern af förtret, at han om sit ofog
blifwit öfwerbewist, likwäl continuerade at predika
och skrifwa emot Bröderna, flyttade alle de, som
höllo sig til dem, aldeles bort ifrån Thorn, och Mor-
genstern blef för andra oroligheter skull öfwen af
Thorniska Magistraten bortdrifwen, men fortfor at
skrif-

(*) Cassinus skrifwer *Lib. VI.* at Glacius Illyricus, som wäckt
en strid med Wittenbergarna och dragit många Försam-
lingar på sin sida, har genom sina Emiffarier welat dra-
ga Bröderna i Wälen på sin sida. Men då dese bestraffa-
de Honom för Hans tråtor, har Han blifwit dem gram-
se, och sökt uphitta Wälaackarna emot dem. Detta har
lyckats Honom med några i Preußen, särdeles med Mor-
genstern.

skrifwa och uphäfta Luthersta Församlingarna i Päl-
len emot dem, såsom wi snart få förnimma. (*)

Men enär, efter Hertig Alberts i Preussen död, et nytt Corpus Doctrinæ upfattes, och man wille twinga Bröderna, at icke allenast underskrifwa det samma, utan ock at öfwergifwa sina egna Bdmiska Lärare, sin Ryrko-tukt och Ceremonier, och altså affsäga sig Uniteten i Bdmen och Währen, eller ock at rymma landet; togo de fleste wid det sednare, och drogo 1574 dels til Stor-Pälen, dels til sit fädernesland Währen; hwarest Bröderna 1566, uppå Käyserliga Vis-Medici, Crato von Kraftheims tillstyrkande, (hvilken hos Maximilianus II. affskil- drat Bröderna såsom en den Apostolliska i närmas- te måtto liknande Församling) hade öfwerlämnat åt Käysaren sin Confession och Psalmbok, och der- uppå bekommit Religions-frihet.

Salig Lib. VIII c. II. §. 29.
Lib. VI. c. IV. §. 10. 11.

Carpzovs Religions-Unterfu-
chung. Sect. II. c. I. §. 2.
c. II. §. I. §.

§. 28.

Men innan wi wände åter om til Bröderna i Währen, måste wi se, huru de i Pälen qwar- blesne hafwa utbredt sig, och huru först de Refor- merte på åtskilliga Synodis, och sedan jämnväl Luther

(*) Måstan på samma tid 1580 funnos i Währen twänne Brödernas Antagonister, neml. D. Johan Hederich, Lu- therst Predikant i Jaglau, och Paul Kirmeser, Reformert Predikant i Hunnbrod. Bägge blefwo för annorstäds begångna sordningar skull affatte, och den sednare retirera- de sig til Bröderna, bad dem om förlåtelse, och blef af dem, såsom en försont fiende, med mycken kärlek inll- lefnads slutet underhållen. *Regenw. L. II. c. X. pag. 202.* *Bib. Saml. III. p. 559.* Hwarest et Extract af Hederichs företal finnes, som är såsnar af hela hans skrift.

(*) Såsom snart ut-
shauen,
många
dem beg

Luther
ensi ha
Se
Bömen
Pälsta
rat, ä
dan bl
Bröder
och ä
sin wa
en såd
i Gold
Troze
Läran,
Reform
Måstan
nungen
tion, oc
Evang
orolighe
Bröd
len, lem
til hvil
kände sig
piskan i h
manfom
om en Pr
sedermerc
kort tid

Lutheranerne i den bekanta Consensu Sendomiriensi hafwa förlit sig med dem.

Sedan år 1440, hade i Pölen, genom de utur Bömen flyktande Husiter, och sedermera genom Pölska Studenter, som under Melantheon studerat, åtskillige förberedelser till en Reformation redan blifwit gjorde, ende de utur Bömen fördrefne Bröder 1548 togo sin tillflykt till Stor-Pölen; och ånknont de den gången måste genast fortsätta sin wandringsstaf och gå vidare, lämnade de dock en såd efter sig qwar i landet. Åtskillige Lärde, som i Goldberg uti Slesien studerat under den berömdde Trogendorff, bredde på samma tid ut Lutheriska Læran, förnämligast i Pölska Preussen; andre åter Reformerta Læran, hufwudsakeligen i lilla Pölen. Nästan hela Udelen antog Evangeliska Læran. Konungen sielf war benågen för en allmän Reformation, och blef allenast derutinnan hindrad genom de Evangeliskas inbördes stridigheter, och Arianiska oroligheterna.

Bröderna hade, wid deras framfärd genom Pölen, lemnat efter sig i Posen en liten Församling, till hwilken Castellanen, Gref von Ostrorog, bekände sig, och det på samma tida, som Han med piskan i handen åmnade afhämta sin Gemål utur sammankomsten. Deane had 1551 Bröderna i Preussen om en Predikant, och feet dertill Georg Israel som sedermera präsiderat wid Synoderna; hwilken på kort tid samlade 40 Församlingar i Pölen. (*) hwat-

(*) Såsom *Regenwolfcius* förmdler *L. I. C. XIV.* hafwa de belifnart utbrede sig än vidare, och förutan i Pölen och Sleschauen, äfwen i Pölska Preussen, Casubien och Slesien haft många Församlingar; på många orter har man ut af dem begärt Hof-Predikanter och Scholemästare.

hvaribland många Magnater befunno sig. Felix Cruciger, de Reformertas Superintendent i lilla Pölen, sedan han ej mer kunnat och welat hindra Brödernas utbredelse, trädde med berörde Georg Israel två gånger i samtal, at öfverlägga, huru de måtte bilägga inbördes stridigheterna, och gemensamt drifwa Herrans werk. Däruppå wardt 1555 de Evangelistas första General-Synodus hållen i Cosminter, och derwid blefwo i åtskilliga Wolwo ders från stora och lilla Pölen, såsom ock et Herttogens af Preussen Sändebuds närvaro, Bömistä Brödernas Confession, Ryrko-ordning och öfrige skrifter upläsne, undersökte och approberade, samt en förening bägge Partierne emellan genom handslag stiftad, och genom Communion beseglad.

Reginvalf. L. III. C. X.

Salig Lib. VI. Cap. III. §. 30. 32.

Comen, §. 86. 87. 88.

§. 29.

De Reformerte gåfwo Theologerna i Schweiz underrättelse härrom, hwilke dårdömer ogement fågnade sig, och förmante dem at fortsara i föreningen, och förnämligast, såsom Musculus från Bern yltar sig, at profitera af Brödernas enfaldiga lärosätt, goda ordning och Ryrko-sult. Men Unions-werket fant helt snart swårheter. De hemlige Arianer, som åstundade wara med inslutne, för at desto lättare finna bestydd, och hemligen utbreda sit gift, wille hafwa åtskilliga Brödernas läro-puncter och Ceremonier ändrade; och då det icke wille lyckas, sökte at bringa Bröderna i misstanka hos Sweitserska Theologerna. Ästwen den gamle och under många wedertwårdigheter bepröfwade

7
wade J
id berid
emonier
Reforme
han fordr
deligare
gå yrkad
nogare oc
wiset, hu
twarande.
ning, at
kom en 2
ankar fö
Theologer
*Last. Lib.
Salig L.
Carpsov*

7
y seda
1557

Sleza ut
ärmare fö
panterna,
ortfatt; i
rå Bunz
å war, (K
allade) af
ere till nå

(*) Han
studerad
jelle för
Biskops
Nederlan
och refi

sig. Felix
dent i lilla
elat hindra
rde Georg
ägga, huru
och gemen-
wardt 1555
us hållen i
a Wolwo,
et Hertt.
Bömistka
och öfrige
ade, samt
nom hand-
seglad.

wade Johan a Lasco (*) hindrade föreningen en tid berätt. Han wille icke allenast hafwa några Ceremonier wid Rattwarden ändrade efter sin fordna Reformerta Församlings i Engeland mönster, utan fordrade ock af Bröderna en tydeligare och prydligare förklaring öfwer Rattwarden; och härpå yrkade såmwal Calvinus, at de nemligen skulle nogare och omständeligare yttra sig öfwer sätet och wiset, huru Christi Bekamen är i Rattwarden närwarande. Johan a Lasco feck af Konungen befallning, at ej bringa nya oroligheter å bane; och genom en Deputation sökte Bröderna, at på bästret ankam förä Calvinus och de öfriga Sweitserska Theologer, hos hwilka de blifwit förklarade.

Lasco. Lib. vii.

Salig Lib. vi. cap. iv.

Carpsov Religions-Unter:

suchung see. II. c. II. § 2. 3.

Riegers Satzband III.

St. p. 199.

7. 88.

S. 30.

Sweiz un-
er ogement
ra i föres
ulus från
nas enfals
uft. Men
De hem-
inslutne,
hemligen
Brödernas
ch då det
na i mis-
öfwen den
er bepröf-
wade

Sedan många Magnater från Pölen, hade år 1557 infunnit sig wid Brödernas Synodus i Sleza uti Mähren, och anhållit om Brödernas ärmare förening med Sweitserska Confeßions-förmanterna, blef wäl saken på åtskilliga Synodis bortfatt; dock sunno Bröderna 1560 för nödigt, at trå Bunzlau i Bömen, där deras hufwud-säte låg war, (hwadan de ock blefwo Bunzlauer-Bröder kallade) affärda Johan Kotica och Peter Zernere til några Furstar och til de förnämsta Theologer

(*) Han war år 1499 född af förnäm slägt i Pölen, studerade i Frankrike, Italien och Tyskland, feck böjelse för Reformationen, och dertöre wedersakade et Biskops, döme i Pölen: För 1540 til Tyskland och Nederland, blef 1542 kallad til Predikant i Embden, och reformerade Församlingarna i Ost- och West-Fris.

ger i Tyskland och Sveiz, för at dels förnya dem med Reformatorerne begynta wänstapen, dels afhöja förtal och illaka tilmålen, och gifwa utländska Theologerna bättre underrättelse om sin lära och Inrättningar, samt förenings-werket i Wälen. Deruterade blefwo öfwer allt med mycken kärlek emottagne, särdeles af Hertig Christophert i Wyrtemberg och Pfals-Grefwen Wolfgang af Zweybrücken, hwilke i Göppingen, där öfwen många Theologer, i synnerhet den bekante Jacobus Andrea och Johan Brentius, woro med närwarande, höllo samtal och rådplågningar med dem. Hertigen tilböd dem sit land, i fall de annorstädes ej blefwo lidne, och gaf dem med sig Recommendations-Bref till några Pälsta Margnater. Canglören Peetrus Paulus Vergertius, för detta Pälswelig Legat i Tyskland, bewisste dem synnerligen en utmärkt kärlek. Denne store Prälät (hos hwilken i Lit-Predikan intet annat blandrades, än at han varit okunnig i Religions-Stridigheter, deruti han efter Salige

Brisland: 1549 kom han på Urte-Bisckop Crampers Invitation til Engeland, wardt Superintendent öfwer utländska Protestanterna, och Predikant wid Augustiner-Körkan i London; half til at förbättra *Canonium Ecclesie Anglicane*, och wardt af Drottning Maria fördrifwen tillika med en del af sin församling i Dannemärk och på många ställen i Tyskland, blef han i de Reformerta läran skull bortwist, och kom 1556 åter til Wälen; där han med Römiska Bröderna wardt bekant, och wille på sit sätt hjälpa dem. Han dog 1560.

Salig. Lib. VI. Cap. III. §. 38.

uttryck,
are, men
Jesu Ch
dretalet ti
Tybingen
en och W
na, och så m
ära och R
ligheter wa
llen och and
resbörder c
ntingen än
et befarade
ernas lära
m detta fol
Räisar Ma
drie ändtel
ingen och d
dätte gifw
lags witness
vidtagande
enem döden
S

Med öfwo
Magn
en, men S
Strasbourg o
ogerna därst
Mareyr, i
Theod. Be
bågnar, öfwo
åde, at Brö
ridigheterna
ättet och Wis

örnya den
, dels af
utländska
lära och
silen. De
färlet es
re i Wyr
rang af
där äfwen
te Jaco
woro med
ngar med
i fall de
n med sig
sta Ma
ergerius.
berwiste
nne stor
det anna
i Keli
Salige
ut

attryckt, instat sig wara ett barn och stym-
pare, men en fullkommen man i det lif, som
(Jesu Christo är) hade efter egen bekännelse utt
bretalet til Brödernas Confession, den han 1556
Trybningen utgaf af trycket, på sina resor i Preus-
sen och Pölen lärde känna Brödra-församlingar-
na, och så mycket mer beundrot deras samdrägtighet,
lära och Kyrko-tukt, som den tidens många stri-
gheter varit honom mågta anstötelige. Til Ita-
lien och andra orter hade han skrifwit hårliga wit-
nesbörder om dem, och skaffat hwar och en, som
antingen ännu alsintet wiste om Bröderna, eller
ick besarode, at Pälackarne måtte genom Walden-
ernas lära blifwa förderfwade, helt andra begrep
om detta folk; och i synnerhet hade han blidlat
Käjsar Maximilians widriga sinne. Han be-
härte ändteligen blifwa uptagen i Brödra-försam-
lingen och där sluta sin lefnad, at han derigenom
måtte gifwa Brödernas Kyrko-disciplin samma
lags witnesshörd, som han medelst rena lärans
bidtagande hade gifwit Evangeliska Kyrkan; men
genom döden blef han derutinnan hindrad.

Salig Loc. cit. 1 Last. L. VI.

§. 31.

Med ofwannämde Hertigs skrifwelse til Pälsta
Magnaterne, reste Kotica tillbaka at Vä-
ren, men Herbert fortsatte resan til Heidelberg,
Straßburg och Smelz, och hölt samtal med Theo-
logerna därstädes, särdeles med Bullinger, Peter
Mareyr, Musculus, Calvinus, Vires och
Theod. Beza. Han beswårade sig å Brödernas
ödgisar, äfwär deras hårda Censurer, och declare-
rade, at Bröderna icke kunde eller wille taga del i
stridigheterna äfwär Mattwarden, icke heller äfwär
alltet och wist tydeligare förklara sig, än de med

ensaldigt anförande af Skriftenes talesätt, hitintill hade gjort. Theologerne betygade deröfver sitt wälbehag; i synnerhet sökte Calvinus, at i et skriftligt svar til Bröderna, ursäkta sin förra skriftwelse til Pålackarne, men tycktes dock wara illa tilfrids, at Bröderna för mycket conformerade sig med Augsburgiska Confessionen.

Härupå arbetades än vidare med ny öfver på de i Pälän warande Swelkeriska Confessions-förwänters förening med Bröderna, och kom föreningen omsider til verkställighet 1560 på Synoden i Xians. Sedan man blifwit sams öfver Pälän, utspades desutom en vigtig ord-fästning öfver Kyrko-disciplinen, i det somlige wille utur den Heliga Skrift sammansätta en bättre Kyrko-ordning, där Bröderna hårtills haft, hwilken efter deras tankar hade ännu för mycken smak af Påsweddmet, och inrymde Prästerna alltför stor myndighet. Bröderna wille icke gå ifrå sin Kyrko-disciplin, hwilken, så som de sade, icke war något hast-werk, utan under 40 års öfwerläggning, bön och swära förförelser war kommen i stånd, i 100 års tid med wälsignelse warit i bruk, och af alla gudelige lärare under öfver 400 år blifwit berömd, efter hon yrkar på en samstyllig hjertesförändring, samt tillåter ingen utåtråckelig präfsning komma i de heligas samfund och til nattwardens åtnjutande. Igenom flesta rådstjerna (*) blef Brödernas Kyrko-ordning wedertaga

(*) Comenius i sin Historia §. 99 til 103 tordes icke wara tilfrids med denna Synoden, emedan politiska och köpmanne-wissheten där spelat måttare. Och man kan nästan intet annat se, än at denna Synod i sina fölgder warit Bröderna i Pälän til mycken skada, icke genom nya tillökningen med

gen, d
i lilla
bistric
nast er
hwilken
Super
styra o
försam
en gån
och sli
La

Gen
tä
perinten
Bröderna
dus i s
nom til
dragne,
ska litet
ran alde
le wedert
den Uu
lärig ärk
förena s
Theologi

deras s
mering,
hwilke
nan för
upsmul
(*) Ifrå
smioris,
mistydn
skriftwelse

gen, dock med den Instränkning, at församlingarne i lilla Pälén ofdeltes i sju, och de i Lithauen i sex districter, och öfwer hwar distrikt sattes icke allenast en andellig, utan ock en werldslig Senior; hwilken borde gida andeliga Senioren (*) eller Superintendenten följa på hans Visitationer, besträffa om Kyrkans utwärtas angelägenheter, och i församlingarne, hålft på Provincial-Synodis, som en gång hwar år hållas skulle, afhöra klagomålen, och slita twifligheter.

Lasit L. VII.

I Salig L. c. 7. 10 Comen, 89. 99.
S. 32.

Genom denna förening gjorde Bröderna sig misstänkte hos Lutheranerne. Deras förste Superintendent Erasmus Gliczner inviterade 1567. Brödernas Senior Georg Israel til en Synodus i Pälén, och genom Morgenstern lade honom til beswarande före några, utur deras Confession dragne, så kallade lertiga sätser, hwilka woro dels ganska litet betydande, dels med sansstylliga Lutheriska lärnan aldeles instämmande; och påyrkade, at de skulle wedersäka sin Confession, och endast widtaga den Augsbürgiska, hwilken de dock äfwen för renlidrigt erkände. Efter man nu icke kunde härutinnan förena sig, lade bägge Parterne 1568 saken för Theologiska Faculteten i Wittenberg; hwilken i

D 2

sitt

deras Kyrkoförfattning, utan genom deras allför stora förmering, genom en Kyrko-disciplin application på folk, för hwilke hon ej påhade, och genom förblandning med en annan författning, af hwilken hon sedermera warde lifsam uppmulgen.

(*) Ifrå den tiden kallade sig Päliska Brödernas Biskopar seniors, til förekommande af de Catholiskas och Reformertas mistyding, och berönte sig endast af Biskops-namnet i sina skrifwelser til Biskopliga församlingar ibland Protestanterna.

sitt yttrande ogillade Thorniska twiſterna, och efter den salige Lutheri exempel påstod, at ehuru Böhmiska Kyrkan brukade några egna talesätt och Ceremonier, borde hon icke dertföre anses såsom åtskild ifrå den Lutheriska. Hon gaf Bröderna endast den årlindran, at de icke skulle instränka rätta Kyrkan inom sin författning, så lås, och efterföljans-wärdig den och wore; icke heller afhålla andra Evangeliska Kyrkans lemman ifrå sin Communion.

Härupå inviteradr Erasmus Sliczner Bröderna åter igen til en Synodus i Posen, uti Februario 1570., där han med dem discurerade öfwer Harmonien emellan Augsburgiska och Böhmiska Confeſionen; och sedan trätas emellan Lutheranerna och de Reformerta, angående nattwarden, blifwit bilagd på Präparations-Synodo i Vilna uti Lithauen, skred det ändteligen i April månad 1570 till det af alla Evangeliska hållna namnkunniga Mötet i Sandomir.

Salig. *Lec. cit.*

§. 33.

Sämte Theologerna, insunno sig derwid många Adelens deputerade, ibland hwilka Sandomiriske Wojwoden Sborowsky förde præsidium. Huswud-personerne ibland Theologerna wore, Johannes Laurentius å Brödernas wagnar, Sliczner på Augsburgiska, och Gilovius på Sweitzeriska Confeſionens sida.

J förstone aflups någre underhandlingar fruktlös, emedan hwart Partii berömdde sin Confeſion såsom den bästa, och wille at de öfrige skulle lägga densamma, såsom den enda rätta, til förenningens grund, under å sido sättande af egna Confeſioner; men ändteligen beslöto de enhälligt, at af alla

tre
Confe
frids,
wa si
Konun
Kyrko
sig wi
prisad
dra g
beqwå
med ta
förenin
samme
stöta si
gen sit
förfärd
burgiska
ge hem
penighet
til rätta
Evangel
trätne u
så kallad
den 14
derstref
hälla hw
ten för h
ter 14d
Augsbur
hwilken
ererades,
Kyrkan
nattwarden
en ene b

erno, och ef-
at ehuru Bd.
esfätt och Ce-
såsom åtskild
na endast den
åtta Kyrkan
följans, war-
andra Ewan-
nunion.
ner Bröder,
ti Februario
öfwer Har-
smiska Con-
lutheranerna
den, blifwit
lma uti Li-
nad 1570 til
anniga Wd,

ewid många
Sandomiriske
lium. Huf-
o, Johan-
Gliczner
Sweizersta

ingar frukt-
Confession
e skule läg-
til förenin-
Confessio-
at af alla
tte

tre Confessioner förfärdiga en gemensam Påstå
Confession. Bröderna woro aldrasförst dermed till-
frids, allenast de icke blefwo nödgade at öfwergif-
wa sin enskylda, såsom den äldsta och åt så många
Konungar öfwerlemnade Confession, tillika med
Kyrko-disciplinen, den de hitintil så wäl befunnit,
sig wid, och som af alla Reformatorer blifwit
prisad och recommenderad. Detta wardt af de an-
dra gilladt. Lutheranerne wille wäl i början icke
beqwäma sig dertill; men då de af Magnaterne
med tårar i ögonen förmantes, at icke längre stå
föreningen emot, och dermedelst förorsaka gemen-
samme fiender sågnad, men Konungen anledning at
stöta sig på de Evangeliska; så gafwo de ändtelli-
gen sitt bifall til en gemensam Påstå Confessions
förfärdigande, med willkor, at bibehålla den Augs-
burgiska. Deröfwer yppades en stor sågnad. Många
ge hemlige Arianer, som under härtils warande
penighet sökt sitta i grumligt watan, låto wisa sig
til rätta, bekände Christi Gudom, och blefwo i de
Evangeliskas gemenskap åter uptagne; men de en-
trätne uteslutne. De författade nu fördraget, eller
så kallade Consensum Sandomiriensem, hwilken
den 14 April uplästes, af alla approberades och un-
derstrefs. Innehållet war detta: de wille icke mer
hålla hwarandra för irrliga, icke utgifwa Sacramen-
ten för blotta tekn; men besynnerligen wille de ef-
ter 14de Artikelen af Saxiska Confession, eller
Augsburgiska Confessionens Repetition af år 1555,
(hwilken på Gliczners begäran hel och hållen in-
tererades, til at betyga gemenskapen med Saxiska
Kyrkan) delswa läran om Christi wäsendetliga
härwarelse i den Hel. Rattwarden, och icke allenast
en ene besöka den andras predikningar, utan och
hos

hos de församlingar, som en annan Confession wero tillgifne, hålla Gudstjensten och Nattwarden, samt derwid råtta sig efter samma församlingars egna Ceremonier, och Rika deputerade til de andras General-Synodos. (*)

f: *Läs om*
Nattwarden. Salig. L. vi. c. v.
 S. 34.

Wid nästa Lutheranernas och Brödernas Synodus i Posen den 20 Maj 1570. blefwo ännu några årindringar, *Consignatio observatorum* &c. tillagde, til ex. at de skulle afhålla sig ifrån alla tale-sårt, som ej äro likmåttige med den H. Skrift, med Saxiska Confessionen och deras fördrag, och at de wid Kyrko-gemenskapen ingen ledas mot af en annan Confession, utom intyg af des lärare, til nattwarden, och ingen ofwiken Präst til Rådros-ämber:z admittera skulle; at den ene ej skulle dragga den andras åhdeare til sin församling, och sig yppande stridigheter wille de afsådra i stillhet eller på ett allmänneligt möte. Häruppå publicerades fördraget för alt folket, hwilket gret för glädje skull, då Synodales, under det *Te Deum* söngs, gåfwo hwar annan händerna. Deruppå predikade en Brödernas Präst i Lutheriska Kyrkan efter Lutheriska plägs

(*) Carpov in seiner Religions-Untersuchung *Seit. II. c. II.*
 dömer derom §. 9 således: „Deana förening ofördränk,
 behöft hwarje Part sin särskilda Kyrko-Confession och egna
 Ceremonier, samt sina wanliga Klje-namn och egna försam-
 lingar oförmångda, aldenstund förlikningen gick allenast der-
 på ut, at de samteligen wille årtåna hwar andra för rätttro-
 ende, aldeles wederfata och undwika alla Controverser och
 stridor, och den ene bemisa den andra hielsam hand i saken i
 des församling.“ Fölaakteligen war denne förening ingen
syncretismus, och äro nu warande Bröder, dem Jas-
 blonsky Epist. *Apologet. ad. D. Mauciero* kallat *geminos Sem-*
demiriosum poseros, inge Syncretister.

plägs
 Brödr
 draget
 samt
 eller
 den?
 med
 och i
 starna
 berätt
 försam
 tulerat
 måtte
 dis i
 etc., h
 fessione
 förstnd
 stillige
 hwilke
 gandet
 ning
 lora ar
 den en
 dras
 te sig e
 na wil
 Sal

W d
 en
 fiender
 antinge
 nungen
 freden

onfession wera
warden, samt
lingars egna
e andras Sec

dernas Gye
blefwo ännu
observatio-
af alla sig
lige med den
och deras för-
ingen ledas
yg af des lär-
Präst till Vä-
ej skulle dra-
ing, och sig
stillhet eller
publicerades
glädje skull
ngs, gäfwos
ade en Brö-
er Luthersta
plåge

Seff. II. C. II.
ng oförtrakt-
fion och egna
h egna försam-
id allenaft der-
dra för rättro-
antroparer och
hantling i
förelag ingen
dem Jar-
minnes Sun-

plågsfeder, och dyligt gjorde en Lutherst Präst i
Brödra-Kyrkan. De sände deputerade med för-
draget til Heidelberg, och gjorde förfrågan: om
samte det samma, ännu en allmän Wälfst Confession
eller besynnerligt Corpus Doctrinæ wore af nö-
den? och fingo til swar, at de kunde låtat bero
med fördraget. De Evangeliske Magnater skrefwo
ock 1578, tillika med Theologerna, til Chur-För-
starna af Pfalz, Saxon och Brandenburg, och
berättade dem om Sandomiriska fördraget, och sina
församlingars tilstånd efter den tiden. Dese gra-
tulerade dem dertil, och önsade, at alle Theologi
måtte följa deras exempel. På nästföljande Syno-
dis i Cracau, Posen, Petricow, Wladislaw
etc., hwilka Theologi och Politici af alla tre Con-
fessioner flitigt besökte, wardt fördraget, tillika med
förstnämde årindringar, å nyo confirmeradt. Åt-
skillige Clausuler eller Canones blefwo tillagde,
hwilke angingo undwikandet af onödiga och biläg-
gandet af oförstigtiga twister, samt bättre Inrätt-
ning af Kyrko-Disciplin och gemensamma Scho-
lors anläggning; och ändteligen wardt beslutt, at
den ena Kyrkan kunde kalla Predikanter af den an-
dras Ledamöter, dock så, at dese Präster måste rådt-
te sig efter den Kyrkans sedwänjor, hwilken de tje-
na wille.

Salig Loc. cit.

I Regenwolff. L. IV. C. III.

S. 35.

PA detta wis lesde alle Evangeliske i Pälén i en
enighet, som ingen annan förtröt, än deras
fiender; ty dese förlorade derigenom tilfället, at
antingen för oenigheten skull gidra dem hos Ro-
nungen förhateliga, och wid Riksdagarne til Lands-
freden owärdige, eller åtminstone se dem utöda

D 4.

hwar.

hvarandra, och kunna draga Magnaterna ifrå dem. Men desto mer gladdes de, då efter tolfårig samdrägtighet, Paul Gerike, en Lutherst Präst i Posen, och Enoch, en affällig Broder (hvilken, efter Saligs utlåtelse, war undanlupen Brödernas skarpa äga) 1582 på General-Synodo i Posen protesterade emot Sandomiriska fördraget, och hotade sin Superintendent Gliczner med Excommunication, äfwen ock anförde Responsa frå Jesna, Tybingen och Frankfure, deruti fördraget sades wara censureradt. Gliczner satte de Wittenbergiska, Leipziska och Heidelbergiska Theologernas Responsa deremot, och inlät sig på General-Synodo i Thorn 1591 i wänlig underhandling med Gerike. Utom en stor myckenhet andeliga och werldsliga deputerade ifrå alla tre Confessioner, som ännu bekände sig til fördraget, infunno sig på detta möte ellofwa solenne Sändebud ifrå de förnämsta Pålarna och Lithauiska, såsom ock Keusiska Furstar af Grekiska Religion. (*) Gerike wille ej inlåta sig i någon förlikning; men då hans egne Åhörare bekände sig til fördraget, for han af fruktan för Excommunication, hemligen derifrån, Häruppå blef han af Synodo satt ifrå ämbetet, hvilket honom i Pölen gjordes bekant genom en werldslig deputerad. Gliczner, som under dessa påstående oroligheter

(*) Med dessa inlät man sig ock i underhandling om en närmare förening, och derföre afgick frå Wilna 1599 en af alla tre Confessioners *Præsidentibus* författad Synodal-skrifwelse til Constantinopolitanska Patriarken Meletius, til hwilken Brödernas *Senior* Turnovius också deriämte skref särskildt. Swaret til den sidsnämde har blifwit bekant. Men föreningen kom icke i stånd, och det stadnade endast wid en werldslig förening, eller, såsom de kalla det, Confederation.

ter fäd
inga h
fördrag
och bib
det san
och lå
i 100 d
dan af
ral-Syr
och mer
på Syno
pus, at
nad gjor
formert

(*) Endr
Predik
då wa
stälte d
perinten
mensl
och at
af Aug
riklig å

Om de
Bröder
36. J
Hei
37. S
38. M

na ifrå dem.
 tolfårig sam-
 erst Præst i
 (hvilken,
 den Bröder-
 nodo i Po-
 rdraget, och
 ned Excom-
 nsa frå Jes-
 ördraget sa-
 Wittenberg-
 gernas Re-
 l-Synodo i
 Gerike. Ut-
 fliga depu-
 nnu bekån-
 detta möte
 ämsta Pål-
 ka Furstar
 e ej inlåta
 gne Åhdra-
 fruktan för
 truppå blef
 et honom i
 lig depu-
 e orolighe-
 ter

der fått kallelse ifrå Posen til Preußen, (*) låt
 inga hotelser förmå sig at gå ifrå Sandomiriska
 fördraget, utan förblef derwid in til sin död 1603,
 och bibehöllt de öfriga Lutheriska församlingar wid
 det samma. Hans efterträdare tänkte annorlunda,
 och låto gemenskapen med de öfriga Confessioner
 i 100 års tid uphöra, tills de 1712, då man såg ska-
 dan af söndringen, fast försent, åter inrättade Gene-
 ral-Synodos. Men de Reformerte förenete sig allt mer
 och mer med Bömistka Bröderna, tills de år 1627
 på Synodo i Ostrog så smälte tillsamman i en Cor-
 pus, at man allt ifrå den tiden ingea vidare åtskil-
 nad gjordt emellan Bömistka Bröderna och de Re-
 formerta, i Stor-Pålen.

Regensvise, L. I. C. XIV. p. 119.

(*) Endr Sliczner for ifrå Posen, wille många Lutherisk
 Predikanter träda ihwer til Bömistka församlingarne. Men
 då warande Senior Turnovius afflog dem sådant, och före-
 stälte dem, at Sliczner alltid förblefwe deras rättmätige Su-
 perintendent; at sådant wore emot den med Luther uprättade
 gemenskapen och emot Sandomiriska fördraget stridaude;
 och at Lutheriska församlingarne skulle minskas, om Præster
 af Mugsburgiska Confesion, hvilken Bröderna ju också för
 riktig årkände och antogo, wille gå ifrå dem.

Sattig Lib. VI. C. V. §. 29.

Aldre Brödra-Historiens

Fjerde Stycke,

Om de i Böhmen och Mähren qwarblefna
 Brödets öden, intil deras stingsring 1627.

36. I Mähren warande Bröders Correspondents med
 Heidelbergiska Theologerna.
37. Schol-werkets inrättning.
38. Några å nyo iräklade försöjlersers afvändelse.

- §. 39. Alla Evangeliskas fullkomliga Religions-frihet, genom Keiser Rudolphi Majestäts-bref.
- §. 40. Brödernas inwärtas försäkring, under utwärtas wälstånd.
- §. 41. Deras Kyrko-förställninges förskörelse i Böhmen och Mähren.
- §. 42. Kort underrättelse om Comenii lefwerne.
- §. 43. Fördragswes nöda och löfadt hopp, at återwinna Kyrko-friheten i Böhmen.
- §. 44. Comenii wälgrundade hopp om Brödra-Kyrkans upprättelse å nyo, samt försörg för den samma.
- §. 45. En Biskops ordination för Bröderna uti och utom Böhmen och Mähren. Comenii Catechismus, och dess dedication til Bröderna i Mähren.
- §. 46. Förteckning på Biskoparna af Brödra-Uniteten i Böhmen, Mähren och Pälän.
- §. 47. Evangeliska Bödarnes förströrelse in i andra länder.
- §. 48. Exulanternas myckenhet, och deras inwärtas tillstånd i gemen.
- §. 49. Bömiska och Mähriska Brödernas förströrelse, och Brödra Kyrkans tillstånd i synnerhet.
- §. 50. De i Böhmen och Mähren qwarblefna Evangeliskas tillstånd.

§. 36.

Wi måste nu och se, huru det efter stora Emigration at Pälän och Preußen, som 1548 skedde, har gått med de i Böhmen och Mähren qwarblefna Bröder, hwilke efter §. 26 bekommo Religions-frihet under Keiser Maximilian II. Sedan de fleste Bröder begifwit sig från Preußen tillbaka i sitt fädernesland, til sina Bröder, låto Heidelbergarne, (hwilke nya Wittenbergiska Edition af Bömiska Confession med Lutheri företal och Theologiska Facultetens wackra witnessbörd af år 1573, ganska wäl behagade) affärda 1574, en Theolog til dem, med begäran, at för honom uppa deras Kyrko-ordning, efter de wid sina församlingar

gars in
Efter k
börder;
funnat
"altfde
" ment
" på ut
" liga
" kom
" deras
" wid i

Säru
sät
19 förm
lingar ti
ginal-spr
hade red
ner til l
andre ho
at blifwo
äfwen so
sten til 2
södt Lut
grafning
blifwstade
te öfwer
den Heli
förmodad
man kan
terad 15
gerna. 2

frihet, genom
der utvärtas
i Bömen och
ne.
at återwinna
a-Kyrkans up-
mnia.
uti och utom
inus, och de
teten i Bömen,

andra länder.
värtas tillstånd
delse, och Brö-
Evangeliska

efter stora
usen, som
a och Mäh-
och bekom
rimilian II.
än Preußen
röder, läto
ergiska Edi-
peri företal
tineshörd af
a 1574, en
onom yppa
forsamling
gatt

gars inrättning ömnade besjena sig af den samme.
Efter hans återkomst följde de wackaste witnes-
hördar; hwarwid de beklagade, at de ännu icke
kunnat bringa saken därhån, " emedan de hade
" allsör mycket bundit sig wid werldliga Rege-
" mentet, då deremot Brödernas hånligt gått der-
" på ut, at deras Kyrkor wäl skulle wara werlds-
" liga Regementet underdånige, samt allom männi-
" kom til nytta och förbättring, men likwäl så, at
" deras genom Christi blod förwärfda frihet der-
" wid i ingen mätte minskades."

Comen. S. 110. til 116.

§. 37.

Säruppd företogo Bröderna en ny Bibel-öfwer-
sättning från grund-språken, hwarom redan s.
19 förmit år; och i det hånseende sände några yng-
lingar til Wittenberg och Basel, at lära sig ori-
ginal-språken. Någre Adelsmän ibland Bröderna,
hade redan, under en Diaconi upsigt, sändt sina sö-
ner til Universiteterna i Tyssland och annorstädes;
andre hade och på egen hand besökt desamma, för
at blifwa i språken och Theologien underrättade;
öfwen som den af Georg Israel i Posenska twi-
sten til Wittenberg sände Laurentius, hwilken be-
sökt Lutheri Collegier och warit med wid hans be-
grafning, därstädes vistade tie Brödrabarn och
blwistade en disputation, som etas desamma anstäl-
te öfwer Bömiska Confessionens tredje Artikel, om
den Heliga TreEnigheten. Den nytta, de derutaf
förmodade, hade och mången stada med sig, såsom
man kan sluta af det swar, som Brödernas depu-
terad 1540 (S. 25) gaf Straßburgiska Theolo-
gerna. Ty då Bucerus frågade, om Swärmare
och

och oroade dem, såsom de Evangeliska i Tyskland? så svarade han: Nej; men det gifwes mål andre, äfwen någre af de våra, som komma tillbaka ifrån Universteterne, och bry oss; ty desse hafwa welat så förbättra vår Unitet, at de under Sten af Evangeliska friheten, tänka uphäfwa Kyrko-agan. Efter nu Bröderna besarade, och til en del redan rönte, at ynglingarne wid uttelles läro-säten torde, tillika med gagneliga wetenstaper, äfwen inhämta många o-nyttiga saker, och desamma til deras ensaldiga läras och seders förkrantelse införa uti församligarne: så resolverade de på Synodus i Bunzlau 1584, at ibland sig sjelfwa sista Scholor, och i synnerhet anläggga Seminarier i Bunzlau, Przeczow och Ewanziz i Mähren, i det ställe hwar Biskop och Predikant tilförene haft hos sig och informerat ett par ynglingar, såsom Acoluther. På sidstnämde ställe hade redan Wittenbergste Professorn Esrom Rydiger sedan 1575 läst äfwer Davids Psaltare en Commentarius, hwilken af den tidens lärdaeste män blifwit alla andra föredragen, och som gifwit Ambrosius Lobwasser anledning til de i Reformerta Kyrkan brukeliga Psalmers förfärdigande. Den berömda Doctor Amandus Polanus begaf sig och til Bröderna, och informerade deras ungdom, änsånt de hade sagt honom förut, at de för armod skull ej kunde bestå sina Lärare några wisja inkomster.

Comen. S. 117.

Camerar. L. I. C. XI.

Lafit. L. IV.

§. 38.

Emedlertid hade stenderna, genom Bdmista Canselärens, *Joachims von Neuhaus* bedrifwande, 1565 utwerlat af Råssaren et Edict emot Bröderna, hwilket dock gick förlorat, wid det Canselärens

ären på
och drun
kunde icke
än de 15
afgåfwo
lirtinern
som Co
culteten i
samma
Råssaren
Efterträ
ig omnd
radt; me
rade der
människo
de till w
et Råssa
Turkarne
ba sagt:
denstund
hwilken i
iffar. Perfe

Andtelli
A dolp
nder Br
anta Ma
rådare,
aldna A
t bygga
a Defens
ättigheten
erstitet
a det de
willket de

Enskland?
 wäl andre,
 tilbata ifrån
 afwa welat
 en af Evan-
 gan. Efter
 an rönte, at
 , tillika med
 många o-
 faldiga lä-
 samligarne;
 slau 1584,
 i synnerhet
 zerow och
 ar Biskop
 ch Informe-
 . På sidst.
 Professore
 ver Davids
 den tidens
 rogen, och
 anledning
 Psalmers
 Amandus
 ch Informe-
 agt honom
 lä sina lä-
 nissa Cong-
 us bedrif-
 Edict emot
 d det Cong-
 lären

lären på hemresan föll med Donau-bron i strömen,
 och drucknade. Bröderna forblefwo altså i ro, men
 kunde icke få någon offentlig Religions-frihet, före
 än de 1575. på Kåiser Maximilian II. begäran,
 afgåfwo en med Pragiska Magistrarne, såsom Ca-
 lixtinerne kallades, och med Lutheranerne gemen-
 sam Confession, hwilken ock til Theologiska Sa-
 culteten i Wittenberg blifwit öfwersänd och af den
 samma med mycket beröm approberad. Efter
 Kåisarens död wardt wäl, under hans Son och
 Efterträdare Rudolph II. 1602. Utlåst (S.
 18 omnämde) Edict emot Picarderne, confirme-
 radt; men emedan Brödernas Gynnare proteste-
 rade deremot och wisade, at de ej woro sådane
 människor, som de där blifwit beskrefne, kom det
 icke till widare verkställighet. Man förtäljer derwid,
 at Kåisaren, då han straxt derpå fått tidning, det
 Turkarne ärofrat Seuhl-Weissenburg, skal haf-
 wa sagt: Jag har något sådant förestått mig, al-
 denstund jag tillwållat mig magt öfwer samwetens-
 hwilken dock Gudt allena tillhör.

Histor. Persecut. c. XXXIX. XL. | Comen. S. 109. 118. 119. 120.

§. 39.

Andteligen kom det 1609 så widå, at Kåiser Ru-
 dolph II. för Ständerna sub utraqve, hwar-
 under Bröderna woro med begripne, genom det be-
 anta Majestäts-brefwet, för sig och sina Efter-
 trädare, stadfastade den under Maximilian äro-
 wäldna Religions-friheten, och gaf dem rättighet,
 at bygga nya Kyrkor, samt utaf Ständerna wäl-
 a Defensores eller Advocatos Ecclesie, til sina
 rättigheters bewakande. De fingo ock, jämte Uni-
 versitetet i Prag, magt at wederbördligen reforme-
 ra det då redan utlåstade Under-Consistorium,
 hwilket de besatte med tre Calixtiner, tre utaf Brö-
 de na

derna och tre Lutheraner, jämte tre Professorer från Universitetet. Någre Protestanter ville wäl stänga Bröderna derifrån, för deras l'eshynerliga Kyrko-ordning skull; men uprå Landt-Ståndernas föreställning: at de icke wille och kunde uphäfwa en församling, som de icke selsfwe börjat och underhållit, och som i Herrans wängård arbetat så godt som de, blefwo de icke allenast deruti med begripne, utan ock en af deras Biskopar wardt Administratori Consistorii, hwilken war en Calixtiner, såsom närmaste Collega adjungerad, så länge åtskillnaden i ordning och Kyrko-disciplin warade. Der jämte inrymdes dem Bethlehems-Kyrkan, i hwilken Johan Zuss hade gjordt början med Evangelii predikan. Och emedan densamma war dem icke nog rymelig, singo de frihet, at de suto: upbygga en Kyrka för Tyskar och Bömare. Här upå blef Majestäts-brefwet under Klocke-ringning med frögd och glädje-rop, och Gud bättre! åstwen med syndliga glädje-qwäden öfwer deras fiender, publicerad, och efter en hällen predikan Te Deum funget.

*Tegenwölfc. L. 1. C. XI.
Hist. persec. C. XL,*

| Comen. 121. 122.
S. 40.

“Men ack! (skrifwer Comenius utur Bömiska förföljelses Historien) med Religionsfriheten började ock kättiliga friheten på, at smånligom framwäxa, och disciplinen blef ock urmodig hos dem, som henne tillförene drifwit och påhyrat. Dersföre war denna frihet, hwarpå kättilig säkerhet fölgde, icke allom frommom behagelig, och de besarade illaka fölger deraf.” Det ser icke ulikt ut, at Bröderna, som wld denna föresning

ning blifwit disciplinens sina gynna wit i något na härliga den förhopp ta deus: mnlämpat sig och endast walmåga, de stycken frå sin för blifwit mel telfer; så a hetens fullhet förfara kan falla

Sy då ef Triderestanterna med Bömiska plågor tet Majestätskydda dem och åndteligena Konungserliga Käwalde Chu

(*) Politiska tii Bömiska finnas utskrien c. XL

ning blifwit anmodade om deras särskilda Kyrko-
disciplins och Inrättnings uphåswande, hafwa,
sina gynnare ibland andra Partier til behag, gif-
wit i något mål efter; at den af Råssaren århå:Da
na härliga frihet har blifwit äfwen dem förlänt, i
den förhoppning, at de med tiden skulle aldeles lä-
ta deusamma fara, och at de sedan efter handen
lämpat sig efter stora hopen, stält sig werlden likt,
och endast til at icke mista sin utwärtens ro och
wälmåga, räknat många tilförene för nödige ansed-
de stycken ibland bisaker, samt således kommit i-
frå sin första upriktighet och kraft, om icke aldeles
blifwit med inwåswade i många grofwa förbry-
telser; så at de sedermera, wid Bömistka Kyrko-fri-
hetens fullständiga omsjälning, måste i hårdaste sträng-
het förfara allt det, som man icke helt och hållet
kan falla lidande för Christi skull.

S. 41.

Sy då efter Råssar Rudolphs 1612 timade död,
Tridentinskä Kyrko-mötets beslut emot Pro-
testanterna skulle exequeras, och derutinnan början
med Bömarne göras, blefwo desse genom ouphör-
liga plågor och förolämpningar, (*) hwaremot in-
tet Majestätis-bref och ingen föreställning kunde
skydda dem, til otålighet, til motwårn, til wapn
och ändteligen så långt förledde, at de upfode sin
nya Konung Ferdinand II. all lydna, kastade Råj-
serliga Råderne ut ~~genom Slotts-fenstren~~ i Prag,
walde Churförsten Friedrich af Pfalz til sin Ko-
nung

(*) Politiska Råten och bemelande orsakerna til desamma, och
til Bömistka och måhriska Rikens wäldsamma Reformation,
finnas utörligen antecknade uti Bömistka Börsöjshjelses-Histo-
rien c. XLI. och ifrå c. XLV. til c.

nung, men efter olyckeliga slagningerna på hvita berget vid Prag 1620 dels togos till fångar, dels måste vandra med honom i Landsflyktighet. Somliga blefvo genom en förståndig Amnestie in i landet tillbaka lockade, till fånga tagne, såsom Rebeller dels till ewiga fångelser, dels till döden dömda, och den 21 Junii 1621 sju och tjugan af de förnämsta Herrar och de Evangelistas Defensörer, med svärd afrottade, Derpå tog den våldsamme Reformation sin början. Först blefvo Återdöparne i Mähren fördrefne, hwilke därstädes hade 45 Collegia, i hwortdera af hwilka, många familjer bodde, till antalet några hundra till tusende själar. De undgingo dermedelst den största olycka, som efteråt drabbat de andra. Ty då det i förstone ej skulle se ut som Religions-förföljelse, på det de närboende Förstär ej måtte uphetsas, blefvo de genom plundringar, ouphörlige penninge-präfningar, och derunder genom allehanda marter och dödsfätt så vida bragte, at många antingen föllo af, eller med sin ägendoms owarlemnande måste ryma landet. Men då man insåg, at ändamålet härigenom icke wans, utan landet endost utblottades på inbyggare, blefvo Prästerne först och främst förjagade utur Prag och andra hitintill warande frie städer, som nu miste sin frihet, och ändteligen 1624 utur hela landet fördrifne. Många gömde sig i bergskrestwor, at derifrån fara ut, och heraligen besöka sina församlingar; men blefwo utspanade, till en del dödade, eller åtminstone utur landet drefne. Detta drabbade icke blott de Ständer och städer, som warit deltagare i kriget, hwilka man, såsom i förstone föregafs, blott för rebellionen skulle stroffa wille; utan då man, wid wapnens lyckli-

gå fortg
stånd at
le wille
rotin,
gods had
sökte wäl
föreståni
fallning ej
ter de ju
de ingen
framgens
några De
Predikant
samlingar
mar och
ner; och
Reformati
wäld skul
war glad,
hjerat kun
ga dertill,
de andra.
two obewet
pet em nå
telige Ewa
dan den m
berdswad.
snilige bor
land, Me
len, Preu
Riket och
walades n
och nu des
dis at wid

ga fortgång i trettioåriga kriget, ej hade något motstånd at befara, blefwo alle de fördrifne, som icke wille affsaga sin Religion. Baron Carl Scherzinger, Vice-Marggrafwe i Mähren, som på sina gods hade 24 Predikanter af Brödra-Uniteten, sökte wäl at hindra landtsförwisningen, genom en föreslåning wid Kåiserliga Hofwet, at denne besallning ej anginge honom och hans undersåtare, efter de ju förblifwit Kåisaren trogne; men uträttade ingen ting dermed, och måste, då han likwäl ån framgengs gånnde undan Brödernas Biskopar jämte några Präster, tillika med dem rymma landet. I Predikanternas ställen föreställes de förlåtne församlingar til Herdar, merendels uppenbare Skjåmar och til en del ostuderade och okunnoge personer; och då desse ingen ting uträttade, sattes en Reformations-Commision, hwilken genom list och wåld skulle bringa de Evangeliska til affall, och war glad, när hon på gifwen försäkran, at de i hjertat kunde tro hwad de wille, öfwertalte somliga dertill, men genom hwarshanda plågor twang de andra. Dock emedan många Adelsmän förblefwo obewekelige, och underhöllo gemena folket i hoppet em någon frihets återwinnaande; så blef samtellige Evangeliska Adelen 1627. landtsförwist, sedan den merendels blifwit afjugen, och sina gods berdfwad. Månge hundrade adellige och andre ansewärdige borgellige familier togo sin tillflykt til Vogeland, Meissen, Lausitz, Slesien, Mark, Pöhlen, Preussen, Ungern, Siebenbürgen, Tyska Riket och Nederländerna. Gemena folket bewakades noga, och hindrades at följa dem efter; och nu desto mer genom allehanda medel nödgades at widtagga en Religion, den de i sitt hjerta

ta ej kunde godkänna, eller fast mera at endast göra sällskap i utvärtes Kyrko-seder. Icke desto mindre funno många tusende tillfälle, at följa sina Lärare i Landsflyktighet.

Histor. Persecut. C. XLII. III. cv.

§. 42.

IBland de utur Währen fördrefna Brödernas Lärare, har Johan Amos, af sin födelse-ort Komensky eller Comenius kallad, af närmast blifwit bekant; om hwilkens märkwärdiga lefwerne jag måste något litet förtälja, emedan det gifwer något ljus i Brödernas annars nästan aldeles obekanta tillstånd under deras Exilio.

Han war född den 28 Martii 1592 i Komna uti Währen, studerade i Herborn och Heidelberg, blef 1616. Rector i Prezrow, där han såsom en stor Scholman, började et slags Realschola. År 1616 ordinerades han til Präst, och kom 1618 såsom Predikant til Fulnek i Währen, hwarwid han tillika åtog sig direction öfwer Scholan. I straxt derpå upkomna krig, blef Fulnek intaget af Spaniorerna, och hans födne Bibliothek plundradt. Då alle Predikanter 1624 landt-förwifstes, hölt han sig någon tid dold hos en Baron Georg Sadowsky von Slaupna, på dess Slott i Wödmiska bergsbygden, hwarifrån han for ut at besöka sina förlättna församlingar, och til deras bästa åtog sig 1626 en bestickning til Pälén. Men då Evangeliska Wdelen 1627 också måste rymma landet, och han ej längre med säkerhet kunde blifwa förborgad, drog han, med en del af sina församlingar, genom Slesien til Pälén. Endr han kom på bärge, som utgöra landamäret dessa länders emellan, såg han sig än en gång om åt Währen och

och Wö
der må
wille a
utan an
des. (C
hörd. I
de, och
gaf sin
Europel
blifwit i
benbürg
lorna i
mellans
ta på sit
begrep a
elden i S
fer, beg
sedermer
sterdam,
och låt t
dus i W
de utur W
war ifrå
ålders 80
skap och
Præses i
man så r
blifwit,
död i Am
gift med
kallad, de

(*) Se Jn
Berlin

at endast
 de de
 följa sina

Brödernas
 födelse,
 a rra
 värdiga
 medan det
 nästan al
 o.

Komna
 Heidelberg
 r han så
 s Real
 råst, och
 Währen,
 er Scho
 Fulnel
 Biblio
 4 landt
 en Bas
 , på des
 han for
 till deras
 en. Men
 hymma
 nde blif
 sine för
 thår han
 eha län
 Währen
 och

och Bömen, föll med sina Bröder på knä, och ün
 der många tårar bad, det G:de med sitt ord ej
 wille aldeles wita ifrå Währen och Bömen,
 utan än framgent förwara Sig en såd därstä
 des. (*) Denna hans bön har jämwäl blifwit
 hörd. De begäfwos sig åt Lissa, hwaräst de stadna
 de, och han blef Scholmästare, samt år 1631. ut
 gaf sin Janua Lingvarum reterata, hwilken på tolf
 Europiska, och äfwen på några Astatiska Språk,
 blifwit öfversatt. Till Sverige, Engeland och Sie
 benbürgen wardt han förskrifwen, till at sätta Scho
 lorna i behörigt stånd, och upphöllt sig måstedels
 mellan-åt i Elbingen och Lissa, för at i stillhet arbe
 ta på sit stora Pansophiska Werk, som är et kort
 begrep af alla wetenskaper. Men då han wid wäd
 elden i Lissa 1656 förlorade nästan alla sina Böc
 ker, begaf han sig till Frankfurt wid Oderströmen,
 sedermera till Hamburg, och ändtelligt 1657 till Am
 sterdam, där han informerade några Köpmans barn,
 och lät trycka sina Opera didactica. På Syno
 dus i Lissa 1632 blef han utgild till Biskop öfwer
 de utur Währen och Bömen förströdda Bröder, och
 war ifrå 1648 till 1671, då han den 15 Oct. i sin
 ålders gode år lyckade sitt beswärliga pelegrim
 skap och Exilium, den äldste Bröders-Biskopen eller
 Præses in Synodo. Om hans efterkommande har
 man så mycket fått weta, at hans Son Dawid
 blifwit, såsom Bömiska Exulanternas Predikant,
 död i Amsterdam. Hans dotter Elisabeth wardt
 gift med Petrus Sigulus, gemenligen Jablonsky
 kallad, den Comenius i den nämnde ålders, är tagit

E

med

(*) Se Innan-kriften uti Knappen på Bömiska Kyrkan i
 Berlin 1726. Alla Wif. 2ed. 7. N. 7. 985.

med sig ifrå Währen; hwilkens son är den i nya-
re Brödra-Historien mycket bekante Kongl. Preus-
siske Hofpredikanten och Unitetens i Päl-
len Senior Präses, Daniel Ernst Jablonsky. (*)

§. 43.

På sina många resor gjorde han sig på allt sätt
möda, at återställa den undertryckta Brödra-
Kyrlan i Bömen och Währen, och derom gaf han
ej allt hopp förloradt, så länge tretioåra kriget wa-
rade. Derrföre adresserade han sig till Protestan-
tiska Potentaterna, och i synnerhet till Stor-Bri-
tanniska Nationen, enär han 1641 kallades at En-
geland at förbättra Scholwertet. Denna hans tro-
het för sina Bröder, och åstundan at se Uniteten å-
terstånd i deras fädrens land, har förledt honom och
andra i öfrigt redeliga Lärare, at fåsta ögonen på
människlig hjälp, och wid hwarje lycklige slagning
i tretioåra kriget fatta nytt hopp, och ändock wid
slutet gifwa all förhoppning förlorad. Aldramåst
förrådde han sin swaghet, då han icke allenast, med
flera, lät förmä sig, at sätta tro till de den tiden
ryktbara spådomar om Antichristi fall och Öster-
rikiska Husets undergång, samt om Konung Fried-
richs och Kyrko-frihetens återställning i Bömen;
utan ock, twärt emot många hans Bröders och
Collegers årindran, beprifsade defamma för andra.
Då han såsom deputerad från Währen 1626, reste
till Pälén, hörde han i Gërlitz af en ung Baron
von Scherocin från Währen, talas om Chris-
topher Kotters syner, (en Garfwares i Sprot-
tau uth Glesien) hwilka densamme redan 1616
haft och 1620 för Konung Friedrich uppenbarat;
hwilka ock på Churförstens af Brandenburg befall-
ning

(*) Elisers Bömisch, Evangelischer Palm-Baum, §. 5.

ning blif-
ga för E-
jan icke
Sprottar
sta Theo-
werfatte
na. Någ-
emot, och
från Gul-
de skulle
nöd och e-
derigenom
at Hollan-
nung af
sty honom
oration, i
yrkade de
och en at
Bömen, i
1627 blef
En af
af adelliga
straxt deru
ock wågad
i händer.
öfwer af
och warn
wål snart
hon i tolf
Daniel X
I medl
Predikant,
Ungern, d
åtskilliga u

den i nya
sl. Preus-
nis i På-
nsky. (*)

på allt sätt
Brödra-
n gaf han
riget wa-
rotestan-
stor, Bri-
es åt En-
hans tro-
niketen å-
onom och
gonen på
slagtning
dock wid
ldramäst-
nast, med
den tiden
h Syster
g Fried-
Bömen;
ders och
er andra.
26, reste
g Baron
n Chris-
Sprot-
an 1616
enbarot;
g befall-
ning

ning blifwit af Theologerna pröfwade, och af män-
ga för Gudomelige ärklände. Comenius wille i bör-
jan icke tro desamma, men blef af Kyrkoherden i
Sprottau öfswertald, och af några Brandenburgi-
ska Theologer än mer derutinnan styrkt. Han öf-
wersatte Spådomarne, och lät trycka dem i Pte-
na. Någre Brödernas Predikanter satte sig der-
emot, och föreställte, at slike Spådomar förde en
från Guds ord in på mänskliga inbillningar, och at
de skulle bringa de förströdda Bröder i än mera
nöd och elände, ja i lifsfara. Men han lät icke
derigenom afhålla sig, at ock hafwa dem med sig
åt Holland til Churförsten Friedrich, utklarad Ro-
nung af Bömen, hwilken åstundat se dem; och at
fly honom desamma i händer, under det han hölt en
oration, i hwilken han wäl icke med wisshet på-
yrkade deras gudomelighet, dock likwäl rådde hwar
och en at gifwa allt derpå. Wid sin återresa til
Bömen, tog han Kotter med sig, hwilken dock
1627 blef til fånge tagen, och landsförwist.

En af hans slägtingar, Christina wid namn,
af adelliga Pålsta familien Pontatowsky, fect
sträxt deruppå åfwen dylita uppenbarelser, dem hon
ock wågade fly Kåiserliga Generalen Wallenstein
i händer. Brödernas Lärare i Pälten, woro der-
öfwer af olika tanckar. De fleste förkastade dem
och warnade dersöre, och Prophetissan blef jäms-
wäl snart derifrån entledigad, och dog 1644, sedan
hon i tolf år lefwat i ågtenskap med Coëpiscopus
Daniel Vetter.

I medlertid hade en från Wåhren fördrifwen
Predikant, *Nicolaus Drabicus*, i *Ladniz* uti
Ungern, där han idlade Handel med Kläden, fått
åtskilliga uppenbarelser och syner om Armeex utur

Norden och Österlanden, och tillbragt Elebenburgska Furstens Sigismund Ragozy en gudomlig befällning, at komma Påstven och Österrikiska Zusez på fall. Anständt nu denne ej inlät sig dermed, och litet derefter dog, så fattade dock hans wänner nytt hopp, då hans Son Georg född in i Pálen, och Káisaren samt Konungen af Bómen Ferdinánd II. dog. Men detta hopp blef också til wán, och den arme Drabicius wardt arresterad, och sedan höggra handen blifwit honom afhuggen, med sina prophetior förbránd. Denna Mannen lärde Comenius också kánna, då han af Furstens Ragozy 1650 kallades til Pacak, at inrätta et Gymnasium. Men han lät åter intala sig, at antaga hans inbillningar för sanning, och besfordra dem, jämte Kotters och Poniázovias spádomar, til trycket, under Titul: Lux in Tenebris.

S. 44.

Detta war sannerliga ett sáfängt och tillika farligt och skadeligt arbete, hwilket han sedermera har ángrat och sielf beklagat i sin sídsta Bok, Unum necessarium, det enda nödwändigá kálad, den han 1668 i sin álders 77de ár skrifwit. Vángt gágneligare för hans Bröder och för Publicum, war det, at han 1649 gjorde et utdrag af Johannis Lasitti (en Pálst Adelsmans af Sweitseriska Confessionen, hwilken wíld ár 1570 lárdt på sina resor noga kánna Bröderna i Bómen) Historia de Origine & Gestis Fratrum Bohemorum, och lät trycka detsamma tillika med hela otttonde boken de Moribus et Institutis Fratrum, áfwen ock i föres och efter talet bifogade en förmaning, at wánda sig tillbaka til försáldernas första kárlék och álswarlighet. Och då nu allt hopp, om Kyrlans förnyelse

se i fäd
trodde
honom
fölte k
trehan
fo-disc
nisqve
rum,
Scher
alla B
på Sy
gade te
Kyrla
förbätt
detta, s
kan, at
dernas
" áfw
" skrif
" le fr
" tánt
" gelliu
" til an
" fordo
" garn
" det S
" Kyrl
" bestre
" (*) s
" ren til
" hafw
" folks

(*) Pra

ievenbürg-
n gudom-
Österriki-
ej lät sig
dock hans
örg föll in
af Bömen
f också till
arresterad,
afhuggen,
Mannen
f Fursten
inrätta et
ig, at an-
befordra
pådömar,
ris.

llika far-
han seder-
östa Bot,
viga Kal-
rit. Dängt
ublicum,
Johan-
veitsersta
t på sina
toria de
, och lät
vaken de
t i före-
ända sig
alfwar-
födenyeli-
se

se i fäderneslandet, war försvunnet, och Comenius trodde, at Bömistä och Mähriska Kyrkan skulle med honom, såsom sidste Biskopen, aldeles dö ut; så sökte han, at bibehålla des väl och äminnelse på trehanda sätt. Han gaf å nys ut Brödernas Kyrko-disciplin och ordning, Ratio disciplinæ ordinisqve ecclesiastici in Unitate Fratrum Bohemorum, sådan som den 1616 på en Synodus i Scherawitz uti Mähren, blifwit författad, af alla Biskopar och Lärare underskrifwen, och 1632 på Synodus i Lissa tryckt; Swarwid han bifogade tet Compendium eller uttog af Brödernas Kyrko-Historia, och sina tankar om en allmän förbättring, och liksom testaments-wis dedicerade detta, såsom et wigtigt arfwegods, til Engelska Kyrkan, at deraf besjena sig efter behag, och för Brödernas efterkommande tagat i förwar, " om til " afwentyrs Gud (såsom han i dedicationen S. 13 " skrifwer) utur hitills warande bedröfwelser skul- " le framdraga något bättre, än wi alle kunne " tänka, at nemligen, såsom Han har lofwat, Ewan- " gelium går ifrå rätteligen agade Christina, öfwer " til andra folkslag i werlden, och således, såsom " fordom, wårt fall och wår skade blir Hednäs- " garnas rikedom, 2c. Sådan betraktelse (heter " det S. 14) lindrar min smärta öfwer mitt folks " Kyrkas försöring, hwars ordningar här äro " bestrefne. Men jag såsom sidste Föreståndaren, " (*) sluter för edra ögon, o 3 Församlingar! dö- " ren til efter mig 2c. Jag wöl dock (S. 16) icke " hafwa detta så förstådt, som förkunade jag mitte " folks Kyrka des ändalykt. Jag wet, at den på " ewig.

" ewighetens hälleberg grundade allmänneliga Kyr-
 " kan icke går under; men at förstildia försam-
 " llingar understundom genom Guds hand blifwa
 " förstörde, och andra, eller just desamma, veri-
 " genom på andra orter planteras och flyttas, det
 " är af församheten klart, ic. Detta förwäntar jag
 " (§. 17) af den ewiga Godheten, med full till-
 " försigt; och om Gud skulle bjuda mig gå ut-
 " ur werlden, utan at få fågna mig af sådant,
 " wil jag dock med de sju Maccabaiska Bröders
 " sista Martyr säga: På mig och mina Brö-
 " der skal Guds wrede återwända, then
 " öfwer alt wårt folk med rättis gängen är.
 " 2. Maccab. 7: 38 ic. Men Eder (§. 20) nem-
 " ligen den Engelska Kyrkan) öfwerlåte och
 " recommendere wi . . . wår låra Moder, den
 " Währiska Kyrkan, hwars försorg I nu i wårt
 " ställe täckes åtaga Eder; det må nu så hända,
 " at Gud wårdes hos oss åter upwåcka henne, el-
 " ler, ånständt hon hemma dödt bort, åter fram-
 " ställa henne lefwande på et annat ställe, ic. Gud,
 " (§. 21.) som ifrån sitt, för Hans wålgärningar
 " ofacksamma, folk fordom borttog och förstörde
 " både Land, Stad och Tempel, har dock welat,
 " at Altarets fot skulle förblifwa på sitt ställe, på
 " det Efterkommanderne måtte framdeles kunna
 " åter bygga derpå. Esr. 3: 3. Dersföre, om wi
 " af Gud haft något, som är sanskylligt, dyrbart
 " och godt, (men det hafwa wise och fromme
 " Män verkelligen trodt) bör man wisserligen
 " försä derföre, at sådant icke med oss omkommer,
 " och öfwen at fundamenterne eller grundpelarne
 " icke så ruineras i närwarande förödelse, at de en
 " gång af Efterkommanderna ej kunna igenfinnas;
 " till

" till hw
 " res g
 " marba
 " Detta
 " Deus fra
 " det 1702
 " tjenst och
 " plinen, o
 " garne til
 " mera, till
 " blifwit p
 " 1739. try

Det an
 men
 Brödra-K
 ordination
 på förhopp
 Enär 1657
 dog, skref
 mentius, f
 nom tänck
 dra-ätiga
 te uphöra.
 ga Subject
 ligens af V
 richius, f
 erus Sign
 Gabel i B
 barndom h
 war hans n
 de förstörd
 en. Deras
 Melenczy

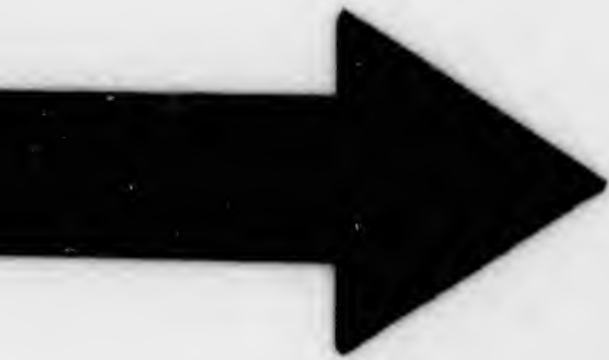
“ till hwars förefommande behörig anstalt nu gö-
 “ res genom denna qwarlärenskapens öfwerant-
 “ wärdande i Edra händer.” Såwida Comenius.

Detta stöna Depositum letade Sal. D. Bud-
 deus fram, Lutheriska Kyrkan til fromma, och gaf
 det 1702 ut med et företal, deruti han efter för-
 tjänst och wärde berömmet Bömiska Brödra-disci-
 plinen, och framställer henne Lutheriska Församling-
 garne til et mönster, at efterföljas. Det har seder-
 mera, tillika med Bömiska Brödernas Confession,
 blifwit på Tyska öfversatt, och i Schwabens
 1739. tryckt.

§. 45.

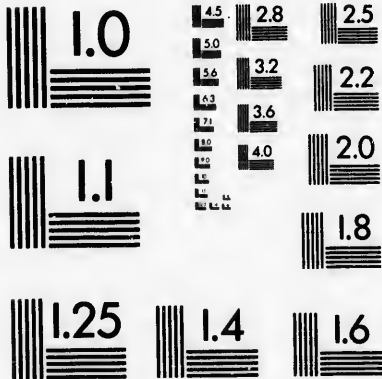
Det andra, som Comenius till den utur Bö-
 men och Währen fördrefna och fringspridda
 Brödra-Kyrkans wid magt hållande gjorde, war
 ordination af en Biskop in spem contra spem,
 på förhoppning, där ingen ting mer är at hoppas.
 Endå 1657 Pålste Senjoren Martin Gerichius
 dog, skref des Collega Johan Büttner til Co-
 menius, såsom Præsidentem Synodi, och bad ho-
 nom täncka på Successores, på det de tvåhun-
 dra-årliga ordningen efter bägges deras död ej måt-
 te uphöra. Man kunde icke så straxt finna dugelli-
 ga Subjecter dertil. Walet föll ändteligen på Her-
 ligens af Plegnsk Hof-predikant, Nicolaus Ger-
 richius, för Församlingen i Pälén; och på Pe-
 terus Sigulus, af sin födelse-ort Jablonne eller
 Gabel i Bömen, Jablonsky kallad, hwilken i sin
 barndom hade emigrerat med Comenius, och nu
 war hans måg. Denne ämnades til Biskop öfwer
 de förströdda Bröder i och utom Bömen och Wäh-
 ren. Deras inwigning stedde efteråt på Synodus i
 Mielenzsyn 1662. Efter Comenius för älderdom
 E 5

MICROCOPY RESOLUTION TEST CHART

(ANSI and ISO TEST CHART No. 2)

APPLIED IMAGE Inc

1653 East Main Street
Rochester, New York 14609 USA
(716) 482 - 0300 - Phone
(716) 288 - 5989 - Fax

Skall ej kunde sseif infinna sig derwid, sände han dit sin Consenior Daniel Vetter, och efter första Godesamlingens pågsed, när i nödenes och försöjljens tid två eller flere Biskopar ej kunde till en ny Biskops ordination komma tillsammans, gaf honom med sig en skriftelig Fullmägt och ordination. Peter Jablonsky skulle såsom Biskop för Bömiska Kyrkan, en gång tråda efter Comenius, men dog 1670 för än han aflidit. Hans Son Daniel Ernst Jablonsky fölgde honom efter i ämbetet 1699, och fick tillika uppgiften öfwer Bömiska Bröderna utom Pölen. Och denne året, som har tillbaka öfwerlemnad Biskopliga ordinationens Depositum åt de sedermera utur Bömen och Mähren emigrerda Bröder, såsom på sitt ställe skal förmlas. † Denne

Det tredje, som Comenius till de i Bömen och Mähren qwarblefna Bröders bästa gjorde, war utgifwandet af en Cateches, hwilken 1661 är tryckt i Amsterdam, med en dedication till alla förslingrade Christi fär, besynnerligen dem som wistas i och omkring Fulnek, såsom Sochnarnes Initialbokstäfwer F, S, S, R, R, S, S och Z utwisa. Och ifrån alla dessa Sochnar äro Bröder komne till Herrnhut. Dedicationen börjas med dessa orden: "Nåd och frid af Gudi, genom Andans helgelse och Jesu Christi blods stänkelse," ic. och slutas med följande ord: "Gud, som all nåd kommer af, gifwe Eder genom sin Anda, at I till Christi saks befrämjande war den starke till den inwärtas menniskan; at I bedjen utan återwändo, blifwen för synder bevarade, och i frestelser och bedröfwelser beständande, till Hans namns förhårligande, och till stad

Ifrån

"stadfast
" ewiga
Om
widare na
gemenligen
den 3. S
af Bibelen
misska språk
Biblar, so

¶ Du wil
Syste
Cap. X. i
Pölska B
ifrån år 14
Eys bref t
som ock ut
ttningen i
1467.

1.

[2.

3.

4.

(*) Praes war
förste ibland
Synodis, s

(**) De fleste
ort; Conval
äro familie'n

sånde han
 efter för-
 es och för-
 kunde til
 man, gaf
 hordina-
 Biskop för
 omenius,
 Son Da-
 ster i äm-
 er Böm-
 äret, som
 nationens
 och Wäh-
 skal för-

ömen och
 rde, war
 1661 år
 alla för-
 m wistas
 Initial-
 h 3 ut-
 Bröder
 jas med
 om An-
 stänkel-
 " Gud,
 nom sin
 de war-
 ; at J
 der be-
 bestän-
 och til
 stad-

" stadfästelse af edor kallelse och utkorelse til Hans
 " ewiga rike och härlighet. "

Om hans öfriga Skrifter wil jag ingen ting
 widare nämna. Men i deras förteckning glömmes
 gemenligen Hans Manuale Biblicum, eller hela
 den 3. Skriftes Lärna, hwilket är ett utdrag
 af Bibelen, och 1658 af honom blifwit på Wö-
 mistka språket förfärdigat, til at årsätta bristen på
 Bibliar, som Bröderna blifwit fräntagne.

S. 46.

Nu wil jag jämwäl utur Adriani Regenvolscii
 Systema Ecclesiarum Slavonicarum L. III.
 Cap. X. i ordning anföra Bömisk, Währiska och
 Pälsta Biskoparne af Brödra-Uniteten, ända
 ifrån år 1467 til hans tid; och utur Jablons-
 kys bref til Arke-Biskopen af Canterbury, så-
 som ock utur andra esterrättelser, fortfara med för-
 teckningen in til wår tid.

1467. Bleswo af Waldensernas Biskop Ste-
 phanus i Österrike, ordinerade:
1. Michael Bradacius af Zamborg,
 Præses. (*)
 2. N. N. en gammal Waldensernas Pre-
 dikant.
 3. N. N. En Präst ifrå Påstweddet.
 Samma år bleswo af dessa tre ordi-
 nerade:
 4. Matthias Convaldensis, Præses. (**)

s. Pro-

(*) Præses war den Älste i ansænde til Consecrationen, och den
 förste ibland de öfriga Biskopar, hwilken präsiderade på
 Synodis, så länge han lefde.

(**) De fleste Biskoparnas tilnamn äro tagne af deras föbelse-
 ort; Convaldensis af Kunwalde wid Litiz. Men sonlige
 äro familie-namn, såsom Martinus Sifoda.

5. Procopius, en Baccalaureus, Præses i 27 år.
6. Thomas Prälauzius, Præses i ellofwa år. Denne har fort för sin död 1518. hört talas om Lutheri Reformations-arbete, och bedt Gud om wälsig..else dertil.
1499. 7. Elias Chrzenowius. Han hade förut visiterat de fördrifna Bröder i Moldau.
8. Lucas Pragensis, Baccalaureus, Præses i tie år, hade warit deputerad til Grekeland, och sedermera til Frankrike och Italien; har och gjordt den första samling af Sånger.
1499. 9. Ambrosius Magnus Slutecensis.
1516. 10. Martinus Szloda, Præses i fem år.
1529. 11. Wenceslaus Albus, von Brandels.
12. Andreas Ciclobius.
13. Johannes Cornu (eller Horn) Præses i femton år, deputerad til Lutherum 1522 och 1542, har i Nürnb- berg låtit trycka Brödra- Psal- m-boken på Tyska.
1532. 14. Benedictus Bavorinius, af adell; här- komst. Til honom hafwa Lutherus och Melancton skrifwit.
15. Witus Michalecius, Baccalaureus.
16. Johannes Augusta, Præses i 25 år, deputerad til D. Luther 1536. 40. 42. corresponderar med Luther, och har dertföre suttit 16 år i fångelse; seder- mera visiterat Församlingarna i Stor- Pöten, och lemnat efter sig många Wdmista Skrifter.

1537. 17. Martinus Michalecius.
 18. Matthias Clonius, emigrerar till Preus-
 sen.
1553. 19. Johannes Nigrinus, eller Czerny.
 20. Matthias Erythraus, eller Czervenka,
 deputerad till Bucerum, Notarius och
 Historiographus.
1557. 21. Georgius Israel, Præses i 16 år, de-
 puterad till Lutherum, ledsagar 1548
 Exulanterna till Preussen, sätter män-
 ga Kyrkor i Stor-Pålen, sänder 1568.
 Deputerade till Theologiska Faculteten
 i Wittenberg, och lemnar efter sig en
 Historia om Pålska Kyrkans ursprung.
 Han var Unitetens i Pålen förste
 Senior.
22. Johannes Blahoslous, studerade un-
 der Trozendorf i Goldberg, i Wit-
 tenberg, Königsberg och Basel; öfwer-
 sätter nya Testamentet, skrifter en
 Historia om Uniteten, och de förnämlig-
 sta Predikanters lefvernes-lopp.
23. Andreas Stephanus, lemnar efter
 sig Predikningar öfwer Apostolliska
 Tros-bekännelsen.
24. Johannes Caleph, Præses i sex
 månader, håller noga hand, öfwer
 Kyrko-Disciplinen.
1560. 25. Johannes Laurentius, Senior i På-
 len, en Trozendorfs och Lutheri Pär-
 unge, visiterar Församlingarna i
 Preussen, och 1568 de Studerande i
 Wittenberg.
1577. 26. Zacharias Wisomislensis, Præses i tu
 år.

27. Mag. Johannes Aeneas, Præses i fyra år. 1612.
1587. 28. Johannes Abdias.
29. Simon Theophilus Turnovite, Præses i 14 år, Senior i Pälén, studerar i Cosminiec och Wittenberg, hjälper 1570 såsom Diaconus, att bringa Consensum Sendomiriensem i stånd. Genom hans biträde skrifvare Johannes Lasitius sina otta Böcker de Origine et Gestis Fratrum Bohemorum: en ganska lärd man, synnerligen i språken. Hans vanliga ordskåp var: kom snart Hérre Jesu! 1618. 1627. 1629. 4
1589. 30. Johannes Ephraim, studerar i Heidelberg. 1632. 4
31. Paulus Jesenius. 4
1594. 32. Jacobus Narceus, Præses i tre år. 5
33. Johannes Niemczanlus.
1599. 34. Samuel Cuscius.
35. Zacharias Ariston.
1601. 36. Bartholomæus Niemczanlus. 1633. 52
37. Johannes Lanecius, Præses i femton år. 53
1606. 38. Johannes Cruciger.
1608. 39. Matthias Rybinus, Senior i Pälén, öfversätter Psaltaren i Pälsta verser, till Kyrkans bruk. 1644. 54
40. Martinus Gracianus Gercichius, Senior i Pälén, Præses i tre år, studerar i Wittenberg. 55
1609. 41. Matthæus Konecny.
1611. 42. Matthias Cyrus, förste Senior vid Consistorium i Prag. 1662. 56.

1612

Nu följa
utur Table
af Canterb
1662. 56.
(*) *Se Acta F
Disertat, de f*

1610, Præses

urnovius,
Pålen, stus

Wittenberg,

onus, af

miriensem

de skrifver

Böcker de

Bohemo-

synnerls

ga ordstäf

Jesu!

rar i Hele

es i tre år.

...

s.

eles i fem

...

r i Pålen,

lsta ver

Gerti

s i tre år,

...

nior wld

1619

1612. 43. Johannes Turnovius, Doctor
Theologiæ, Senior i Pålen, Præses i
trede dagar.

1618. 44. Gregorius Erastus, Præses i 14 år.

45. Johannes Cyrillus, Assessor Con-
sistorii Pragensis.

1627. 46 Daniel Nicolajevius, blifwer från
Helvetiska Confessionen'uptagen i Uni-
teten, och ordinerad til Senior i Pålen.

1629. 47. Paulus Pallurus från Währen, Se-
nior i Pålen, öfversätter Bibelen
på Pålska.

1632. 48. Laurentius Justinus, Præses i
fem år.

49. Matthias Procopius.

50. Johannes Amos Comenius, Præ-
ses i 23 år.

51. Paulus Fabricius, Assessor Consi-
storii Pragensis, exulerar til Welfen,
blifwer Senior i Elfa för de förströ-
da Währiska Bröder.

1633. 52. Martinus Orminius. Denne och de
följande äro alle Seniores i Pålen.

53. Johannes Rybskius, war tillstådes
wid Synodus i Dordrecht 1618.

1644. 54. Martinus Bertichius.

55. Johannes Byttnerus.

Så långt Regenbolscius.

Nu följa de öfrige Seniores Unitatis i Pålen;
utur Jablonskys bref til D. Wake, Arkebiskop
af Canterbury 1717. (*)

1662. 56. Nicolaus Bertichius, Hertigens af
Sieg-

(*) *See Acta Fratrum in Anglia in folio p. 122, et. Causler Pfaffs
Disertat, de Successione episcopali.*

- Riegnis Hofpredikant, på Synodo i
Mielencin til Biskop öfwer Pålsta
Uniteten ordinerad genom Büttner, med
den gamla Comenti bifall och lyckönskan.
1673. 57. Petrus Sigulus, af sin födelse-ort Ga-
bel i Bömen, Jablonsky kallad, Co-
mentii Mäg, blef til Biskop ordinerad
för Bömiska linien in spem contra
spem, d. å. om emot all förmodan
Kyrkan i Bömen och Mähren skulle
blifwa återstald.
1673. 58. Adam Samuel Hartman, ordinerad
på Synodo i Pissa den 28 Oct.
1676. 59. Johannes Zugehör, ordinerad i Pe-
tri Pauli Kyrka uti Danglg, den 13
Augusti.
1692. 60. Joachim Gulich, på Synodo i Pissa
den 26. Jun.
1699. 61. Daniel Ernst Jablonsky, Petri Son,
Hof-predikant i Berlin, ordinerad på
Synodo i Pissa den 10 Mart.
62. Johannes Jacobides.
1712. 63. Salomon Opiz, ordinerad på Syno-
do i Zülchow den 11 Julii.
1712. 64. David Casius, ordinerad på Gene-
ral-Synodo i Thorn den 14 Nov.
Derpå följa ännu :
65. Paulus Casius den sidsnämndas Bro-
der ordinerad 1712. den 31. Oct. til
Consenior, och 1725 den 26 Febr. i
Frankfurt wid Odern, til Senior.
66. Christianus Sittkovius, ordinerad 1732
den 6 Maji på Synoden i Pissa til
Con-

6

Sm til
fe
blifwit da
påliteligt
länge tre
git sin bö
igen sin S
efter Wes
å nyo och
mera om
hvilket o
många h
begäfw
sta Kurf
re, hålft
De måste
sig, hware
dra Inby
Korparber
men til en
ja och anla
o Cyrkw
i Manuser
Luthersta
wen, finner
1.) J d
gynns wid

Consenior, och 1734 i Frankfurt vid Odern, till Senior.

67. David Nitschmann, 1735 ordinerad till Mähriska Brödernas Biskop, af Jablonsky i Berlin, o. s. w.

S. 47.

Sm tillståndet hos de Evangeliska Bömare, hvil-
ke dels flygtat utur sit Fädernesland, dels
blifwit där qwar, kan man söga anse, som är
påliteligt, i brist på tillräckliga esterrättelser. Så
länge tretiedra Kriget påstod, hwilket hos dem ta-
git sin början, gjorde de sig hopp, at en gång få
igen sin Kyrko-frihet. Men då denna förhoppning
efter Westphaliska freden förswann, och förföljelsen
å nyo och långt håftigare kom i gång, woro de än
mera omtänkte, at wilka undan til andra länder;
hwilket ock, oaktad all förhindring, har lyckats
många hundrade, ja tusende människor. Många
begäfw sig til Slesien, hwaräst de af Evangeli-
ska Furstarne i Brieg blefwo emottagne. No fle-
re, hålft af Bröderna, foro til Pölen och Preussen.
De måste försogade sig til Saxon och Öfra Lau-
sig, hwarest de til en del förlorade sig ibland an-
dra Inbyggarne, såsom jämwäl stedt i Saxiska
Korparbergs-tracten, i Bogtland och i Franken;
men til en del formerade enskylda Församlingar,
ja ock anlade Nybyggen: hwarom jag i Historien
o Cyrkwi Tzeske eller Bömiska Kyrkans Historia
i Manuscript, Första delen Cap. III. som af några
Lutheriska Bömare i Berlin blifwit sammanskrif-
wen, finner följande anmärkt:

1.) I Dresden har en Bömisk Församling be-
gynns wid år 1670. Samuel Martinus, en
Lutherisk

Lutherst Präst i Prag, hade aldraförst kommit med några hundra förnåma personer, til Pirna; hvarifrån Churfursten tog dem til Dresden, och larmde dem Jacobi-Kyrkan. (*)

2.) I Zittau har straxt i början af förföljelsen samlat sig en Församling, hwilken år 1670 redan bestod af 900 Själur.

3.) Neusalz i Meissen, af Herr von Salza anlagde wid Byen Spremberg, halfannan mil ifrån Herrnhut, år också wid påß år 1670 upbyggd af Bömare, och har snart til en liten Stad förwandlat sig. Men Bömarna hafwa efter någon tid til en del flyttat derifrån, och til en del blifwit aldeles Tyskar, så at nu för tiden, utom några gamla så gamla personer, ingen mer förstår Bömiska språket. Men efter gamla Statuter måste Prästen än framgeut wara en infödd Bömare, och hålla Intrådes, Predikan på Bömiska.

4.) Gebhardsdorf, wid Bömiska Gräntsen, när in til Greiffenberg i Slesien.

5.) Lezdorf wid Lauban. Dese båda orter hafwa ännu allenast en föreläsare.

Byen Wespen i Grefskapet Barby, eller egen-

(*) Denne Martinus war en Bömiska Brödernas motståndare, och wille nödga dem, som redan före honom woro i Pirna, at låta deras Confession och Kyrkoordning fara, och förena sig med hans Församling. De förswarade sig emot honom, uti en Apologie. Då han nu med strid-skrifter ej kunde något emot dem uträtta, for han til Dresden, och genom Håf. Predikanten Doll. Zoe von Zohener utverkade en Chur-försteligt besättning, at de antingen skulle hålla sig til Lutheriska Rikturgien, eller rymma landet. Somliga beqwände sig til det förra; de andre måste å nyp gå i landsflyktighet, och fero til Liba i Polen.

telligen
och be
så Tys
mägtlig
Wass
i Werk
Inledning
ra och
Uldr
hafwa
i Grof
ra Lau
flyttat

“ D
“ en gå
“ lande
“ som
“ hwilke
“ har och
“ gen n
“ wille,
“ wa m
“ måtte
“ ro min
“ qwarle
“ heter s
“ det stö
“ Men o
“ som se
“ och en,
“ landet,

fommit med
til Pirna;
Dresden, och

af förföljel.
år 1670 re.

von Salza
fannan mil
1670 up.
liten Stad
efter någon
del blifwit
några gan.
re Bömiska
ste Prästen
och hålla

Gräntsen,

båda orter

eller egen.
te.

bornas mot.
före honom
Kyrko-ord.
ning. D.
Då han
m uträkta,
kanten Dof.
drselig be.
utfersta Si.
ände sig til
flyktighet,

telligen Wes Pane, Zerrebeyen, är också anlagd
och bebodd af Bömarna, men nu mera bleswen
så Tytt, at bara någre få äro ännu Bömiskan
mågtige.

Pastor Augustin Schulze, Bömisk Predikant
i Berlin och Kytsdorf, nämner i Historiska
Inledningen til sin Kytk-bok, desutom äfwen Of-
ra och Nedra Erdmannsdorf i Ofra Lausitz.

Uldradorf i detta århundrad, omkring år 1725,
hafwa ock ansenlige Bömiska Colonier satt sig ned
i Groß-Zennersdorf och Gerlachsheim i Of-
ra Lausitz, men dels 1732 dels 1737. merendels
flyttat til Berlin.

S. 48.

“ Det har wäl (skrifwer berörde Augustin
“ Schulze på anförda ställe) aldrig på
“ en gång stedt någon så stor och i ögonen sal-
“ lande Emigration utur Bömen och Mähren,
“ som Emigrationen utur Salzburg wid år 1730,
“ hwilken belopp sig til mer än 30000 Själur;
“ har ock icke kunnat wara så ansenlig, emedan in-
“ gen nödgat deras Herrskaper, at låta alla, som
“ wille, med pick och pack fara bort. Dese haf-
“ wa mågta sorgfälligt wakat hedsfwer, at de ej
“ måtte mista sina underhafswande, hwilke ock wa-
“ ro mindre benägne, at med all sin ägendoms
“ qwarlemnande och genom de största äfventhyllig-
“ heter söka sig wäg til Samtwets-frihet, innan
“ det största samtwets-qwal nödgat dem dertil.
“ Men om man kunde taga tillsammans alla dem,
“ som sedan 1624 wid äfstilliga tider hafwa, en
“ och en, eller i små floctar, flygtat i så många slags
“ länder, så skulle deras antal wäl twå til tre

" gånger öfwerfliga Salzburgiska Emigrationen."
 " Swad det andeliga widkommer, (fortsar Au-
 " gustin Schulze loc. cit. C. VIII.) så har det go-
 " da folket måstadels råfat i Dälliga Herdars hån-
 " der, hwilke sjelfwe icke wetat, huru med de-
 " ras egen själ står till. Man har merendels lätit
 " dermed bero, at de fördt et stilla och årbart les-
 " werne, hwartil grunden redan i Bömen genom
 " samwets-ångst lagd blifwit. Man har prifat dem
 " falliga, för det de öfwergifwit all ting, och wide-
 " tagit Evangeliska Confeßionen. Deras efterkom-
 " mande hafwa måstadels wanslägtats, och antagit
 " de människors seder, ibland hwilka de bodt. I
 " frå Bömiska Brödernas tider, intil år 1720,
 " har man alskintet hört om någon sig utbre-
 " dande wäckelse, än mindre om någon god författ-
 " ning och själarnas bewarelse, ibland Bömarna."

S. 49.

Huru det gådt med Exulanterna, som från Brö-
 dra-Församlingarne härstamma, beskriwer
 Comenius wid år 1670 i Bömiska Brödernas
 Kyrko-Historia S. 126. med få ord, sålunda: "De
 " samme, som til tusendertals blifwit förströdde i
 " de nästgränsande Riken, för det de wetat wara
 " Gudi trogne, hafwa antingen för Landeflyttig-
 " hetens wedermördigheter stull upgifwits i sit sin-
 " ne, och fallit af; eller genom wedermöddans lång-
 " warighet så miaskats, at allenast någre få öfwer-
 " lefwor af oss ännu äro för handen."

I Wälen höllo de sig wäl till där warande Brö-
 dra-Församlingar, men i andra länder funno de
 ingen frihet, at formera enskylda Församlingar,
 och i allt taga sin egen Kyrko-disciplin och ordning;
 de

de wor-
 de än f
 tillbaka
 friheten.
 Fortblor
 samt ful
 som hos
 aftagit;
 wiste af
 mande r
 made.
 barmher
 nom äls
 samma d
 och Wäsh
 i Tyskla
 Preußen
 benbürg
 kan fördr
 wälsignel
 om, hwa
 nummit,
 utur Bön
 och, hwar
 Sudellig n
 ligen fögn
 är nppgån
 kan lycko.

(*) Detta h
 sien, hward
 ren, ganskt
 flamma och
 nåden blifn
 och til en

grationen."
 örfvar Au-
 har det go-
 dars hän-
 med de-
 ndels lätit
 ärbart les-
 en genom
 prifat Dem
 och wide
 efterkom-
 h' antagit
 bodt. I
 år 1720,
 ig utbre-
 d författ-
 marna."

ån Brö-
 beskriver
 rödernas
 a: "De
 strödde i
 lat vara
 flyktig-
 i sit sin-
 ns lång-
 å öfwer-

de Brö-
 unno de
 mlingar,
 ordning;
 de

de woro icke heller derom mycket sorgfällige, efter de än framgent förhoppades, at omsider komma tillbaka i sit fosterland, och återwinna den förlorade friheten. Imedertid hafwa de allt mer och mer bortblandat sig ibland andra folkslag och Religioner, samt fullteligen kommit ifrån allt rättsinnigt wäsende, som hos deras förfäder emot slutet redan tämmeligen aftagit; så at man ändteligen nästan alsintet mer wiste af Bömiska Bröder, och så af deras efterkommande nu mera påmint sig, hwadan de härstammade. Dock har den Guden, som lofwat gdra barmhertighet intil mång tusend på dem, som honom älska och hålla Hans bud, haft sit mistund, samma öga öfwer dem, och icke allenast i Bömen och Währen, utan ock i alla Evangeliska länder, i Tyskland, Schweiz, Holland, England, Preussen, Pölen, Slesien, Ungern och Siebenbürgen upwäkt och till förnyade Brödra-Kyrkan fördt, många, och wid den samma öfwen med wälsignelse nyttjat somliga; hwilkas namn wita om, hwad de af sina fäder och förfäder hafwa förnummit, at de nemligen för Evangelii skull gått utur Bömen. (*) Månge sådane Familier hafwa ock, hwaräst de bodt, utmärkt sig genom en särdeles Gudelig wandel och barna-uptuktelse, samt hjerteligen fögnat sig öfwer den nya nåd, som i Währen är nypången, och önskat förnyade Brödra-Kyrkan lycka.

S 3

S. 50:

(*) Detta har förnämligast stedt i Öfwer-Lausitz och Slesien, hwaräst wid samma tid, som wäckelsen begyntes i Währen, ganska många, som ifrån Bömen och Währen härstamma och aldeles förlorat sig ibland Epkarna, hafwa af nåden blifwit fattade, med Währiska Bröderna förenat sig, och til en del flyttat til församlings-orterna.

§. 10.

Swadde i Bömen qwarblefna Evangeliska widkommer, så hafwa wäl få af dem frivilligt antagit motskrådiga läro-satser, och desse så äro blefne de öfrigas argaste förrådare och förföljare, till at dermed å daga lägga sin alswarlighet och nit; Men de måste och långt flere, än de som förlåtit sit Gådernesland, hafwa af fruktan för döden och fångelse och af kärlet till sina ågodelar, bekänt sig dertill med munnen, eller åtminstone med hopen blifwit utwärtas Kyrko-plågsfederna, ehuru wäl under mycket samwets-agg, som twungit många, at så snart de funnit lägenhet, derdöfwer betyga sin ånger inför någon Evangelisk Församling, och med densamma försöna sig. De måste måtte då wäl smånningom hafwa blifwit wånjde wid hycleri; och barnen, som i landsens Religion måste upfostras, hafwa merendels wårt up i okunnighet. Men många hafwa sorgfälligt undångömt Bibelen och andra Evangeliska böcker, ofta för sina matar, barn och tjenstefolk, dem de icke kunnat lita uppå; desamma hemligen läst, och derutur wid tillfälle upbyggt de sina. När de rest in i Evangeliska länder, hafwa de där undfått den H. Mattwarden och tagit nya Böcker hem med sig, ehuru mycket man ock sökt sådant at hindra, och straffa desamma, hos hwilka man sådana böcker funnit. Om deras hemliga sammankomster, om deras Prästers strånga uppsigt och mångahanda Metoder at befreda samweten, och om de förföljelser och margfälliga plågor, hwarmed man sökt bringa dem till affäll, som blifwit upsåtte, kunde jag utur Brödernas från N. Åhren och Bömen mundtliga

ga och
jag icke
de gå d
Ehur
del blif
der aff
wetat, c
jungar,
tid; och
man sök
fortplan

Ny
fran
Om up
ren

- §. 1. De
- §. 2. Br
- §. 3. Ny
- §. 4. Se
- §. 5. Den
- §. 6. Lau
- §. 7. Ser
- §. 8. De
- §. 9. De
- §. 10. Gr
- §. 11. Rå

ga och skriftliga esterrättelser bibringa mycket, om jag icke funne grundade orsaker, at med tillåtigan- de gå det förbi.

Churu nu ganska många somnat in, och alle me- del blifwit använde, at fullelligen förqväfja de un- der astan liggande gnistor; så har dock HERren wetat, at ännu för Sig behålla en hop hemliga Vår- jungar, och wiserligen flera, än de sjutusen i Elis tid; och har just betjent sig af de medel, hwarmed man sökt utrota aletsammans, til at bibehålla och fortplanta sanningen.

Nyare Brödra-Historiens

Ifrån Förste Stycke,

Om upwäckelsen och utgången utur Wäh- ren 1722. inel Brödra-Unitetens för- nyelse 1727.

- §. 1. De i Bömen warande Evangelistas tillstånd i gemen, sedan detta århundradet började.
- §. 2. Brödernas qwarlefwa i Währen, och des tillstånd i synnerhet.
- §. 3. Ny rörelse ibland Bröderna i någden af Fulnel.
- §. 4. Genom Christian David bedja de samme Herr Grewen von Einsendorf om emottagelse.
- §. 5. Deras utgång, och ankomst til Bertholdsdorf. i Östra Lausig.
- §. 6. Herrnhuts början.
- §. 7. Början på upwäckelsen i Bertholdsdorf.
- §. 8. De första Erulanters fördrättning.
- §. 9. De första Bröders utresa och ankomst från Tantsenthal.
- §. 10. Grundstens-läggningen til första församlingsskulet i Herrnhut.
- §. 11. Nååre från Währen, somme besynnerlige Wäns be- stäffhet.

- §. 12. Några Emigrationens synnerliga omständigheter.
 §. 13. Huru wida Herr Grefwen tar del i Emigrationen utur Währen.
 §. 14. Ny rörelse ibland de öfwerblefna Bröder i Bömen, synnerligen omkring Litz.
 §. 15. Stridigheter ibland Inbyggarne i Herrnhut.
 §. 16. Emissemilnad och Brödernas förening.
 §. 17. Församlingens första inrättning.
 §. 18. Bömisk Währiska Brödra-Unitetens förnwelse.
 §. 19. Denna föreningens fölgder.
 §. 20. En stor wäckelse ibland yngre och äldre.

S. 1.

Btraxt i bdrjan af Adertonde Seculo, wid år 1701, yppades i Bömen en ny rörelse, som utbredde sig till många orter. De som bodde wid Glesiska Gräntsen, betjente sig af den frihet, som år 1706 genom en med Konungen af Sverige trädfad Convention skaffades dem Evangeliskom i Glesien, och gingo flitigt dit i Kyrka. Men då samma frihet wid år 1717. åter inskränktes, hade man och desto waksammare öga på Bömarna; derföre reste många af dem ur landet, och satte sig ned hos sina Landsmän i Öfra Lausitz, äfwen här och där anlade Boställen för sig allena. De fläste låto wäl ndja sig med utwärtas Religions-friheten; dock woro på åtskillige orter hungrige själar, som gjorde hufwudsak af en sanstollig hjerte-förändring och wissheten om sin salighet, ånstant de icke wetste, hwaruti den består, och huru de dertill komma skulle. (1.)

Första grundeliga upwäckelsen yppades, så mycket man wet, wid år 1720, då just 100 år woro förflutne, sedan Bömiska Kyrkans förstörelse och förstörelse börjades. (*) Dessa wäckelser tildrogo sig

(*) Någon upmärksamhet förtjenar wiserligen det, at hufwudsak förändringarne i Bömiska Kyrko-saken, och i synnerhet wid des

sig på l
 änden
 ska och
 uti Bön
 hwarant
 af Aldre
 gynnelse
 Wi wilj
 ny och s
 spår här
 la mig w
 nyade B
 kelsen oc
 dass anfd
 saken tje
 (1) Utu
 storik
 egenh

Suln
 Com
 liggande
 der förborg

des förstör
 100 år est
 befehlade
 si witness
 stora witu
 Wajesläts-
 Kyrko-frihe
 Bömen; 17
 gen wid Br
 gnynte upwäc
 gick Unitete
 blef densam

o, wid är
relse, som
odde wid
rihet, som
rige träf-
m i Sles-
i samma
man och
före reste
hos sina
år anla-
wål ndja
t woro
ustwud-
visheten
ruti den
(.)
å myc-
r woro
lse och
ildrogo
fig
hufwud-
rhet wid
des

fig på lika tid ibland Böhernas efterkommande i ängden af Sulnek uti Mähren, och i Deutomischleska och Landcroniska tracten, där Litz ligget, uti Bömen, utan at de hade ringaste kundskap om hwarandra. Wägge desse Landsorter hafwa, såsom af Aldre Brödra-Historiens S. 13. bekant är, af begynnelsen varit Brödra-Unitetens hufwud-tillhåll. Wi wilje wäl icke förneka andra orter i Bömen en ny och synnerlig wäckelse, hwaraf såm wäl wackra spår här och där finnas; men här måste jag endast hålla mig wid upwäckelsen i Mähren, hwarifrån förnyade Brödra-Kyrkan härstammar, och skal om wäckelsen och Emigration utur Bömen i sinom tid endast anföra så mycket, som til uplysning i hufwud-saken tjena kan.

(1) Utur Bömiska Predikantens, August. Schulzes Historiska inledning til sin Kyrko-Bok; såsom och utur dess egenhändigas utlast af dess lesweræes lopp, i Manuscript.

S. 2.

I Sulnek, sista Bömisk-Mähriska Biskopens Comentsi Pastorat fordomdags, och i de fringliggande Sochnar, war ännu en stor sad af Bröder förborgad, hwilke wäl utwärtas måste smånigom

§ 5

des försiörelse och förnyelse, hafwa gemenligen tildragit sig 100 år efter wiså stora Revolutioner. år 1415 och 1416 beseglade sanningenes witten, Hus och Hieronymus, sit witnessbörd med Martor-död; 1517 upwäckte Gud det stora wittenet Lutherum. År 1609 ärböllu Bömarna Majestäts-brefwet; wid År 1709 fingo de åter lust genom Kyrko-friheten i Slesien. 1617. börjades förtryckelserna i Bömen; 1717 miste de tillflykten åt Slesien. Efter slagningen wid Prag 1620 förlorade Bömarna sin frihet; 1720 begynte upwäckelsen at brysa ut ibland dem. 1624. och 1627. gick Uniteten i Bömen aldeles öfverända; 1724 och 1727 blef densamma åter förnyad.

gom lämpa sig efter den råddande Religionens författningar, men i mjugg icke allenast förwarade och sittigt läste den Heliga Skrift, Brödra-Psalmboken och ättilliga af sina förfäder bekomna upbyggelige böcker, utan ock alla mornar och aftnar, besynnerligen om Söndagen, höllo några för Öfverheten icke obekanta sammankomster, och regelade sina Familjer efter den af fäderna undfångna ordning, ja ock hemligen utdelte den heliga Mattwarden sins emellan; ehuruwäl en swår råsst då och då drabbade dem, hwartwid de blefwo straffade, och böckerna, som de ej kunde noggsamt undarsinga, dem fräntagne. An i dag tala denna Stadens Jawänare om Picarder, och säga, at deras sednaste Predikant Amos, (d. d. Amos Comenius) som de kalla en klot och lärð man, skal i Spaniska eller trettåriga Kriget hafwa wilst utwandan til Holl och Ängeland; de wisa ock ut hwaset, hwaräst Han predikat, hwilket efter en stor wåld blifwit åter upbygdt til et Spetal för Wanspersoner, och ännu kallas Zbor, samling eller Gårdsamlings-hus. (1.) I följe af Brödernas berättelse, som de efter sina förfäder hafwa, skal Kyrlan i Zauchtenhal wid Gulnet, hafwa warit den sidsa, som dem blifwit fräntagen. Till al efter handen winna eller ock insöfwa Bröderna, hade Chatholiske Prästerne lofwat at tilbela dem Mattwarden under wåge gestalkerna, och därtill betjent sig af den så kallade stöcke-talken. Men då ock denne blef dem undandragen, höllo de hemligen Mattward sins emellan. Ibland de fäder, som fortsatte Brödernas sammankomster, som ibland dem underhöllo et rättfärr.; wåjande och tröstade dem

dem med
lundand
Zauchten
Zerne i E
llsens tid
dd, blef
Samuel
modighet
illika mel
jämwal h
följande
ångt hem
dem til bla
ge in. Fr
Domars fö
werldenes
mer och m
sig til den
der oastate
ren, då E
sin ångt,
Han på b
förlätna f
sit rese-sål
maren, at
dem, utan

(1.) Utur e
ral-Dienfena
wij Kristwa
Broder 175

(2.) Nyaste e
rande til
nas Histori

dem med förhoppning om en Brödra-Kyrkans till-
 stundande förnyelse, år Martin Schneider i
 Zuchtenthal, tillika med Zetsbergarne och Jäsch-
 zerne i Schlen, hwilke lefwat i den stora förströ-
 elsens tid, ännu i wälsignad äminnelse. Efter deras
 död, blefwo sammankomsterne widare håldne af
 Samuel Schneider, som år 1710 med stor frö-
 modighet ofled, och af Tutschmännen; hwilke,
 tillika med deras hjelpare i fringliggande Sochnar,
 jämwäl höllo broderliga gemenskapen wid magt. I
 följande åren måste de hålla sammankomsterna
 långt hemligare, och ändteligen aldeles inkränka
 dem til blatta Hus-andakter. Härwid somnade män-
 ge in. Fruktan för äswentyr och skada, för ägen-
 domars förlifning, för penninge-plikt och häckie, och
 werldenes limerier, bragte det så wida, at man alt
 mer och mer skilde sig werlden lit, och beqwände
 sig til den herrskande Kyrkans sedwänjor, ehuru an-
 der oafstelig sammwets-oro. Så såg det ut i Wäh-
 ren, då GUD hörde den bön, som Comenius wid
 sin flygt, för hundrade år tilbaku, hade gjort, då
 Han på bärget ån en gång wände sina ögon på sina
 förlättna församlingar uti och omkring Fulnek, med
 sit rese-sällskap föll ned, och bad den ewiga Förbar-
 maren, at Han dock med sin nåd ej wille wilka ifrån
 dem, utan i sinom tid åter besöka dem. (2.)

(1.) Utur en Saxiska Gene-
 ral-Lieutenants von Zesch-
 wig Kristwelse til dess
 Broder 1759.

Altes und Neues aus dem
 Reich Gottes &c. I Th. p. 3.

Isaac Lalang Godes Wandern

mit Zyns Kerke, of Goldenke

waardig verhaal van de Bekom-

sehe en Morawische Bruders Ge-

uas Historia &c. i Mosers 1. Th. p. 1.

(2.) Nyaste efterredtelserna, hö-
 rande til Bömiske Bröder-
 nas Historia &c. i Mosers

S. 3.

Ibland andra, woro i Sochnen Schlen fem löfslige bröder, wid namn Weiser, hwilke i följe af sin döende Farfaderns förmaning, at förblifwa wid rätta läran, tillika med deras slägtningar, Jäschterna, Schneiderna, Nieschmännerna och flera, som oftast kommo tilhopa i Zauchenehal och de öfriga Sochnar, at utur GUDs ord gemensamt upbygga sig. En afdantad Soldat ifrån Slesien, bragte 1715 til dem årtilliga upbyggelige böcker, och gjorde dem bekanta med Lutheriska Prästerna wid Evangeliska Kyrkan i Teschen, hwilkas predikningar de sedermera till sitt själagagn som oftast blifwade. Men förnämligast betjente sig Sud af Sal. Christian David, och gjorde honom till et wälsignadt redskap ibland dess landsfolk, genom hwilket icke allenast i Währen en ny Jesu kärleks-eld i många hjerter utiifwit uptänd, utan ock så många Familliers efteråt steddade utresa befordrad. Han hade några år dessförinnan rest ut ifrån Senfeleben i Währen, och på sin Pelegrims-färd hållit sig til Evangeliska Kyrkan i Berlin. I Bórlitz, där han arbetade som timmerman, hade han genom Magist. Schäffers, såsom ock i Niederwiese genom Magist. Schwedlers predikningar och umgänge, blifwit kraftigt wäkt. År 1717 kom han til de gamla Bröders förberörde afkomlingar, och frågade dem om afsigten af deras enstykta sammankomster, samt talade med dem om den sanna Hjerter-förändringen, och gaf dem närmare anledning til Bibels gagneligare läsning, och till Bönen. De kommo

mo der
 alswar
 emedan
 ej hade
 utan ide
 stoffa de
 et Evan
 an Dav
 men så
 Evangel
 i synner
 sen Joh
 bot wid
 resan frä
 le finna
 sanna E
 wid icke
 ga taga
 betydmer

Om sids
 gift
 Johan
 tor hos
 kant med
 von Zinz
 återkomster
 nära intil
 Mor-moder
 ten Gers
 urfostrad)
 rättstoffs

mo derigenom til bättre Sjels-kännedom, och til
 alfvarligt uppsåt, at i sanning omvända sig. Men
 emedan de, i deras då warande omständigheter,
 ej hade at derutinnan wänta någon befrämjelse,
 utan idel hinder, bådö de honom, at han måtte
 skaffa dem tillstånd, at så sätta sig ned och bo i
 et Ewangeliskt land. Under den tid, som Christ-
 ian David i sådant affende gjorde sig mycken
 men säsång möda, besökte de predikningarna i
 Ewangeliska Kyrkan uti Teschen, och blefwo 1720
 i synnerhet bekante med den redeliga Guds tjena-
 ren Johan Adam Steinmez, sedermera Ab-
 bot wid Klofret Berga. Denne afrådde dem ut-
 resan från Währen; emedan de på alla orter kul-
 le finna stor förderswelse, omvändelses-hinder och
 sanna Christnas förföljelser. Då nu Christian Da-
 vid icke heller kunde träffa någon, som wille wä-
 ga taga dem emot, så råkade de deröfwer i stort
 bekymmer.

Lilong loc. cit. p. 9 til 12.

S. 4.

Ömsider wardt Christian David genom Ma-
 gister Schäffer i Görlitz och Studiosus
 Johan Andreas Koche, då för tiden Informa-
 tor hos Herrn von Schweinitz, i Leube, be-
 kant med Herr Grefwen, Nicolaus Ludwig
 von Zinzendorf och Pottendorf, hwilken efter
 återkomsten från sina resor omgicks dermed, at
 nåra intill Großhennersdorf, där Hans Fru
 Mor-moder, Geheim-Rådinnan och Landfogskan
 von Gersdorf bodde, (af hwilken Han blifwit
 upfostrad) fåpa sig et gods, och tillita med en
 råttshaffens Präst arbeta på sina underdånares
 siä

själa-wälfärd. Han hade dertill utfedt sig Bertholdsdorf, som gränsar intill Groß-Hennersdorf, och efter många swärheter erhölet det af sin Fru Mormoder, som håldre welat se honom engagerad wid Hofwet, än syfselfatt på Lands-bygden, Råde-Contractet war näppeligen slutadt, för än härtils warande Kyrkoherde dog, af hwilken Han ej kunde förmoda sig någon upmuntran och biträde till en så hållsksam affigt. I des ställe kallade Han på Hyllnings-dagen den 19 Maji 1722. förberörde Studiosus Rothe til Kyrkoherde, til hwilken Han, för des rebeliga fromhet och synnerliga predike-gäfwo, redan någon tid förut hade fattat et hyperligt förtroende; (1.) och för deruppå åter til Dresden, där Han 1721 hade, af lyd-nad för sin Fru Mormoder, antagit en sybla wid Landt-regeringen. (2.)

Til denne Herre, hwars Gorfader för Evansgelli skull öfwergifwit Österrike, och som i sitt tionde år hade fattat det beslut, at blifwa en Evangelii Predikare, hwilket Han dock efter sina Anhörigos wilja då måste ändra, (3.) blef Christian David genom Guds beshnnerliga styrelse förord, til at anhålla om några Währiska Familjers emottagande; och seck den Resolution, at de ju kunde komma, Han wille söka få dem ned på något ställe, där deras utfärd ej kunde ädraga dem förtret, och i medlertid wille Han herbergera dem i Bertholdsdorf. Men hans åhåge och flit i detta mål, war aldeles förgäwes. De woro just honom tillämnade, (4.) at Han genom denna HERRANS wälsignades såd måtte befordre det wert, som Gud hade i sinnet at genom honom utföra ibland Christna och Hedningar.

(1.)

(1.)
dingi
Band
wärtu
" ti
" wa
" och
" Nat
" för

Så
fingo de
stian
strur och
el Jäsc
ter Ping
gift. S
Magist.
wälsägna
Meisker
Rothes
där sådes
terade den
" Denfan
" den 10
" dem gen
" Biljett

(*) Herr
Fröken v
1768 aff
han self
förwillat
huc nu st
enär Herr

ot sig Ber-
denersdorf,
af sin Fru
om engage-
nds-bygden,
ot, för än
willen Han
n och biträ-
ställe kallade

1722. för-
de, til hvil-
och synnerli-
at hade fat-
ör deruppd
e, af lyd-
syfla wid

för Evans-
som i sitt
va en Ev-
efter sina
blef Chris-
ga styrelse
a Famil-
lon, at de
m ned på
de ådraga
berberget
åhåge och
De två
an genom
e befordra
nom. Ho-
ngar.

(1.)

(1.) Se des kallelse i By-
dingiska Samlingarna. 1.
Band. pag. 648. där de
märkvärdiga orden stå: "U-
" ti mig skolen I mer haf-
" wa en trogen medhjelpare
" och förtrolig broder, än en
" patron. Ser wäl til, at I
" fördenstull hjälpen mig ar-

" beta i HERRanom. ic.
(2.) Gestalt des Creukreichs
in seiner Unschuld ic. Ein-
leitung.
(3.) Företalet til Byding.
Saml. in Notā.
(4.) Gestalt des Creukreichs
seff. V. p. 33.

S. 5.

Så snart de två bröder, Augustin och Jacob
Reiser, till sit Handtwert Knif-smedar,
fingo denna tidning, begäfwö de sig, under Chri-
stian Davids beledsagande, med sina Hu-
strur och fyra barn samt sin slägtlinge Micha-
el Jäsche och en flicka, på resan om onsdagen ef-
ter Pingst 1722; och kommo obehindrade til Ma-
gist. Schwedler i Niederwiese, och sedan til
Magist. Schäffer i Görlitz. Efter otta dagars
wälfägnad, fickades Christian David och bägge
Reiserne til Großhennersdorf, med et Stud.
Rothes recommendations-bref til Herr Marche
därstädes, och anlände dit d. 8 Junii. Denne präsen-
terade dem för Herr Grefwens Fru Mormoder.
" Densamma (så skrifwer Husförwaltaren Heitz
" den 10 Junii til Herr Grefwen i Dresden) sände
" dem genast hit til Bertholdsdorf. (*) och gaf en
" Biljett med dem til mig, deruti hon låter förstå,
" hwar-

(*) Herr Marche, som den tiden war Informator för en
Fröken von Gersdorf, sedermera Volkförare i Görlitz och
1768 afled i Herrnhut, har ibland andra förtäljt mig, at
han sielf ledsagat Währiska folket til Bertholdsdorf, men
förwillat sig i skogen och råfat på den platsen, där Herr-
hut nu står. Där har han kommit ihop, at han 1717,
enär Herr Grefwen von Zinzendorf, wid en lustridning,
för-

" hvaråst hon trodde tjenligast vara at uppbygga
 " dem hus, och at jag skulle lofwa dem alt möje,
 " ligt biträde till äbyggnaden. Men det goda fol-
 " ket sökte endast för närvarande tid et ställe, hwar-
 " åst de med sina Hustrur och barn kunde krypa
 " under tak, tills husen blifwit bygde: såsom Herr
 " Rothe i mig tillsända breswret åfwen derom an-
 " håller." Derupå berättar han vidare, at han
 " anwist dem en plats wid Säteriet, och, under det
 " de gått bort efter sina Hustrur och Barn, vidare
 " öfwerlagt med Fru Landfogdskan i Hennesdorf;
 " då man sunnit rådligast vara, at de ej skulle an-
 " lägga bostället i Kyrko-byen, utan på en afstågen
 " ort. Hårtill har han, för deras näring skull, före-
 " slagit ångden nedanför Lutzbärget, wid Landswä-
 " gen, som går åt Zittau; och på den inwåning,
 " at intet watern där kunde fås, swarat: Gud kan
 " hjälpa. Följande morgon, innan solen upgick, har
 " han gått til stället, at observera de upstigande dun-
 " ster, och deraf sluta, hwaråst en brunn kunde graf-
 " was. " Morgonen derpå, (skrifwer han) gjorde
 " jag sammaledes, och ingen själ war där när mig.
 " Jag lade den låra Guden med bittra tårar för-
 " re dessa människors jämmer och åstundan, och
 " bad honom, at Hans hand måtte vara med mig,
 " och hindra mig, i fall jag förhade något, som
 " wore honom misshageligt." Vidare sade jag
 " till

för honom mycket berömt Halliska anstalterne, til Densam-
 ma har sagt: här torde och en sådan anstalt någon ådng
 blifwa anlagd. Af denna grund hade han nu saatt til Måh-
 riska måanertta, at de här torde slå ned sina bospålar. Men
 dertill hade de ej wisat minsta hugfällighet: ty den tiden
 har det ännu varit en måata oländig och sumpla plats,
 där intet annat wäret än wild skog, och där formänner
 na ofta fastnat i gylltjan.

til Hon
 " bygg
 " de W
 " teriet
 " gaf
 " nådig
 " ingen
 " arma
 " måtte
 " anwis
 Hårun
 lat bygg
 Herr M
 nlags-pla
 bygnader
 Herr Ma
 slan Da
 mod; oc
 watern i
 erodden,
 denna d
 stimmer-ty
 dessa orde
 och swal
 re Zebao
 Se och Kren
 hos Mos
 maledes
 ben und
 nets 2c.

De sing
 och
 til första

at upbygga
n alt möde,
et goda fol-
kåle, hwar-
unde krypa
såsom Herr
derom an-
are, at han
under det
rn, widare
nnersdorf;
i skulle an-
en affågfen
tull, före-
Landsvä-
rwänning,
Bud kan
pgick, har
ande dun-
nde graf-
n) gjorde
när mig,
år tar fö-
don, och
med mig,
ågot, som
sade jag
till

il Densam-
ågon ådug
till Wåh-
vålar. Men
den tiden
nya plats,
formännes

till honom: " På detta ställe wil jag i dit namn
" bygga dem i et första huset. Emedlertid antän-
" de Währiffe männen med sina familier till Säu-
" teriet, där jag biskod dem så godt jag kunde; be-
" gaf mig jämwäl til Hengersdorf, och sade för
" nådiga Fruen min Resolution. Hon hade deremot
" ingen ting at påminna, utan spickade genast de
" arma främlingar en ko, at de för sina små barn
" måtte ha my mjölk; och befalte mig gifwa dem
" anwifning på bygnings-timbret. "

Härupå förtäljer han vidare, at de håldre we-
lat bygga sig hus wid Kyro-byen; men han och
Herr Marche hade ledsagat dem till förbemålde byg-
nings-plats, och wifad dem all läglighet til hus-
byggnaden och deras tillkommande näring. Detta tyckte
Herr Marche om, och jämwäl timmermannen Chri-
stian David. Den förre bad dem wara wid godt
mod; och då en hustru inwände: hwar tage wi
watn i denna ödemark? swarade han: Om I
eredden, skullen I få se Guds härlighet på
denna ödesort. Och Christian David slog sin
timmer-tyxa in i et på platsen stående träd, med
dessa orden: Här har foglen funnet et hus,
och swalan sit bo, nemligen dlet Alcare, & Er-
te Zebaoth.

Se och Nuewste Nachricht 2c.
hos Moser Loc cit. Sam-
maledes Erbauliches Le-
ben und Ende Martini-
ners 2c. in der freywilligen

Nachlese p. 940. Geschichte-
Erzählung verschiedener um-
des Evangelii willen aus Böh-
men und Währen vertriebe-
ner Leute 2c. Basel 1749. p. 45.

S. 6.

De singo altså anwifning på bygnings-wirket,
och sålde den 17 Junii ned första trädet,
till första huset i Herrnhut. " De äro nu mycket
mung

manne och frimodige, (skrifwer Helg den 8 Julii til Herr Grefwen) och vilja innan vintren göra sig ett hus färdigt, och förrätta arbetet utan någon annan människas tilhjelp. " Detta gjorde de och wid sin armod och Kropps-svaghet; ty de måste behjelpa sig med mycket ringa kost, och under de förbiresandes bespottelser fortsätta arbetet, i en lefwande förtrostan på den samma Guden, som har fördt Abraham Tutu des fädernesland och ifrå des slägt, in i ett främmande land, och gjordt honom til et stort folk, til en välsignelse för många folkslag på jorden. Christian David, Herr Marsche och Magist. Schäffer kunde icke heller underlåta, at wid tilfälle yttra något för andra, om en slikt förhoppning. Den förste utpekte för männen, som kommo at se byggningen, stadsens gator; och den sidste besjente sig som oftast af de utlätelser, som Ryrkoberden Rothe sällt uti Introductions-predikan den 30 Augusti: Gud skal på detta bärg upstända et ljus, som skal lysa i hela landet; derom är jag i trone lifligen försäkrad. (1.)

Den 7 Oct. började de flytta in i första huset, och wid Märtsmåsan höll Helg intvignings-talet skrifwer Es. 62: 6. 7. O Jerusalem, jag wil beställa wäktare uppå dina murar, the som icke eiga skola hwarken dag eller natt, och the som på Herren tänka skola; på thet at när eder intet evst vara skal: och the icke stolen eiga om honom, til thes Jerusalem warder beredt, och satt til et lof uppå jordene. Alle närvarande woro derwid mycket rörde, och Christian David söt med en hjertinnerlig bön, och med den Psalmen: Jerusalem tu helga stad, som du Gud 2c.

+ Då han annu ensam var.

Herrn

Hel
Grefve
hans
underr
deruti
tydelig
förr, d
han de
nan E
den 24
dorf,
belhaad
nande,
wälfom
gaf sig
Nam
Hans
Herr G
desa ord
" trat
" ne de
" Exce
" bygga
" Her
" utan
" wakt,
" dag el
" en må
först sed
predikstol
råfåde of
(1.) In
sen ifrå
uti han
nor Mär
et salt ibl

Herrnhuts första åbyggnad stödde alltså i Herr Grefwens fränvaro, och till största delen utom hans wetskap och åtgärd. Det gafs honom wäl underrättelse derom; men af et Gulanternas bref, deruti anhålles om deras emottagelse, (2) synes tydeligen, at han ingen rätt kunskap fått derom förr, än efter sin hemkomst från Ebersdorf, där han den 7 Sept. hade förmått sig med Grefwinnan Erdmuth Dorothea Reuß. Och endå han den 24. Dec. beledsagade densamma till Zennersdorf, och ifrå Landsvägen fick se et hus i stogen, betygaade han sin förundran, men ock sit godt sinande, gick in till Währiska folket, bad dem wara wälkomne, föll med dem på knä och bad, samt begaf sig derpå till sitt nybyggda hus i Bertholdsdorf.

Namnet Herrnhut leder ock sin härkomst ifrå Hans Hus-förwaltare; i thy denne sluter sin till Herr Grefwen afgifne berättelse den 8 Julii, med dessa orden: " Gud har rätt besynnerligen upmuntrat Herr Marche till detta werk. Han wälsignade det ock efter sin godhet, och lade så, at Excell. må wid det bärg, som heter Husbärget, bygga en stad, den der icke allenast står under Herrans wård, (unter des HErrn Hut) utan där också alle Intwånare stå på Herrans wakt, (auf des HErrn Hut) at hwarken dag eller natt något stillatigande när dem wara måtte. " Men denna namngifwelsen har först sedan 1724 blifwit gängse, då Prästen på predikstolen, i förbönnen för en hastwande Hustru, råkade offentligen nämna Herrnhut.

(1.) Introductions. skrifwel. i Bnd. Saml. I. Band 7. 667.
 sen ifrå Herr Grefwen, deruti han ibland annat förmanar Währiska folket, at wara et sale ibland sit folk, kan ses

(2.) Bnd. Saml. III. 772.
 Se och Notarial. Instru-
 mentet i Bnd. Saml. I. 3.
 § 2. § 7.

den 8 Julii
 vintren göra
 et utan nå-
 a gjorde de
 ; ty de må-
 , och under
 arbetet, i en
 Buden, som
 and och ifrå
 gjordt ha-
 för många
 Herr Mar-
 eller unders-
 dra, om en
 männerna,
 gator; och
 utlåtelser,
 ctions-pre-
 ceta bärg
 a landte;
 rod. (1.)
 rsta huset,
 nings-talet
 g wil be-
 the som
 atte, och
 på cher
 d 3 i
 Jerusar
 of uppå
 d myckel
 rtinnerlig
 tu helga

Herrn

S. 7.

J Bertholdsdorf hade i medlertid, genom Kyrkoherden Kothes nitiska predikningar, genom Grefwelliga Husförwaltaren Heitzes bönestunder, och genom Christian Davids flitiga påhålsningar, en ny wäckelse yrpat sig ibland Inbyggarne; och til Mähriska Exulanterna sållade sig och ifrån andra orter åstfällige wäckte själar, af hvilka jag endast wil nämna Fröken Johanna von Zetschwitz, sedermera Friherrinna von Watterwille. Denna tog några flickor från andra orter, i sin uppigt och upfostran, och lade derigenom grunden til den flicke-apstalt, som sedermera anlades i Bertholdsdorf, och efteråt i Herrnhut. Herr Grefwen fant altså då redan ett antal af tolf personer, som sökte få årfaro, hwad Församlingens Hustrud hade lofwat sina lemmar: Hwar två eller tre åro församlade i mitt namn, där är jag midt ibland them. Straxt derefter anlände och Baron Friedrich von Watterwille ifrån Schweiz, hwilken redan på Pådagogio i Halle hade gjort förbund med Herr Grefwen, at wara en Frälsarens ägendom, och tjena Honom i Hans Rike, ibland Christna och Hedningar. (1.) Ibland dessa första personer hade i synnerhet Herr Grefwe von Zinzendorf, Herr Baron von Watterwille, Magist. Schaffer från Görlitz, och Kyrkoherden Kothe i Bertholdsdorf, förbundit sig, at främja Guds Rike på deras och alla de ställen, där Godesnyen worde wifandes dem dertill anledning. I det ämne är en Historia i Manuscript för handen, om de fyra förbundna Bröder; hwaraf man gjort bårnan til Special-Historien om en i sista Kyrko-perioden fallande liten Wädes

des. O
Ludw
rioner

Dette
Deconon
Marc. 2
star mån
hafwa f
för sina
(1.) Mar
Bilagor
ma stäl

De te
der
fwar. D
me tagit
Så snart
skap, Jes
ra ur lan
utan hota
nade de a
ren 1723
ner; i tyf
Heitz beg
at och för
ga hus. I
nära sig a
året sålde a
biresande;
och frimod
Emot I
åter til Mä
riga Eoch

des *Deconomie*, som utgör första Bilagan till Ludwigs von Zinzendorf *Naturelle Reflexioner* *Περί 'εαυτῶ*.

Detta war nu den ringa båt jan til den *Nådes-Deconomie*, hwilken efteråt, såsom *Senaps-kornet* *Marc. 4: 31.*, blifwit til et tråd, på hwars qwislar många tusende, ibland *Christna* och *hedningar*, hafwa funnit en säker boning, och helsosamt bete för sina själar.

(1.) *Naturelle Reflexionen. 1c.* | något mer upteknadt om
Bilagan I. p. 17. På sam- | somliga af de första per-
ma ställe finner man desutom | soner.

S. 8.

De två *Keisers* utresa från *Mähren*, ädrog deras tre qwarblefna *Bröder* ett swårt ansvar. De blefwo pålagde at säga, hwart desamme tagit wägen, och måste deröfwer gå i fångelse. Så snart de sluppo ut, anhöllo de hos sitt *Herrskap*, *Jesuiterna* i *Olmütz*, om tillståndelse at fara ur landet; och då de icke erhöillo densamma, utan hotades med nytt häckte och *Inquisition*, lernade de all sin ägendom i sticket, och foro om wären 1723 med sina familier, til antalet 18 personer, i tysthet efter sina *Bröder*. *Husförwaltaren* *Heitz* begärde och fecl hos sitt *Herrskap* tillstånd, at och för dessa stackars människor upbygga nådiga hus. På sit nya boställe måste de så mödosamt nåra sig af sit handa-arbete, at de i första halfwa året sålde allenast deraf för två *Groschen* at de förbiresande; men woro dock derwid i trone muntre och frimodige.

Emot *Jul 1723* begaf sig *Christian David* åter til *Mähren*, och gjorde nu jämnwäl besök i de öfriga *Eschnar*, hwaråst de gamla *Bröders* afkomlin.

lingar uppehölo sig. Genom hans tal yppades i hela ängden, och besynnerligen i Zauchtenhal och Kunewalde, en stor rörelse, hwartil ibland andra, David och Melchior Nieschmann, som ofta hela nästerna höllo sammankomster, med sina bewelliga witnessbörder mycket bidrogo. Men den sednare råkade deröfwer i et swårt fängelse. På åtskilliga orter kommo de hundradetals tillsamman, sönogo, bådö och talade "om Jesu och om Fadrens ewiga förbarmande, hwilket genom Sonen och Hans försk och död tillflutt människa, och genom den H. Andan måste warda besegladt. Detta war dessa muntra hjeltars endaste grund. . . . Små barn, som näppeligen kunde tala, uphosfwo sina händer til himmeles, och åkallade den ewiga kärleken, " o. s. w. såsom det uttryckes i ofta anförde *Newesten Nachricht* 2c. S. 30 och 32. De äldre blefwo genom barnens sjungande och bedjande, och genom deras ouphörliga påminnelser, at de med dem skulle wända sig til Jesum, än mer upstånd; och en flittas ogement frimodiga och glada hådanfärd wäckte hos dem en åstundan, at också århålla försäkran om syndernas förlåtelse och saligheten.

S. 9.

Denna wäckelse och folks taktika sammankomster, åstadkommo stort upseende. De blefwo förekallade, med galeere och lifsstraff hotade, och åtskillige i fängelse satte. Men detta förfarande bragte bara än flera til det beslut, at resa utur landet. De förste, som gingo sin wäg, woro fem unge oförsträcte män, nemligen tre David Nieschmänner, Johan Tölefbig och Melchior Zeis-

Zeisbe
de för
stälte si
solberga
sin wäg
och sin
försorg,
sa, unde
Tag, da
fäder 10
resa. Ut
pade, s
öfwer o
föda Su
wa i all
med sina
lade, och
werera d
inlåta sig
at åter n
Pålen,
wille de
Bisshop
stöto på
Mähren
stian D
telse. J
Schwed
tagne, och
et förtrö
ras härsta
mycket up
ra Guds
Waji til

yppades i
 mehal och
 nd andra,
 som ofta
 sina be-
 Men den
 r. På åt-
 nan, sön-
 rens emi-
 och Hans
 b genom
 . Detta
 d. . . .
 uphoswa
 den emi-
 ryckes i
 30 och
 ande och
 innelser,
 um, än
 modiga
 kundan,
 delåtelse

antom-
 e blef-
 f hota-
 a för-
 at re-
 woro
 David
 lchior
 Zeis-

Zeisberger. De blefwo den 1 Maji 1724. stäm-
 de för rätta, och med arrest hotade, om de icke in-
 stälte sina sammankomster. Til at undgå detta, re-
 solverade de, at följande dagen om nattetid fara
 sin wäg. Utan för byen föllo de på knå, besalte sig
 och sina qwarlåtna Bröder i Guds beskydd och
 försorg, och anträdde sedan med gladt mod sin re-
 sa, under det de söngo den Psalmen: Selig der
 Dag, da ich muß scheiden zc. hwilken deras för-
 fäder 100 år förut hade sungit på sin Landsflykts-
 resa. At de ej måtte blifwa uphundne och årtap-
 pade, såsom dem blifwit hotadt, togo de wägen
 öfwer obanade bärg. Deras affigt war, at up-
 söka Guds barn; och de tänkte at finna de sam-
 ma i alla Luthersta Sachnar; men råklade illa ut
 med sina frågor och utlåtelse, blefwo Pietister kal-
 lade, och hotades at man skulle angifwa och utles-
 werera dem. Redelige själar woro åfwen rådde, at
 inlåta sig med dem. Detta hade så när bewelt dem,
 at åter wända tillbaka. De åmnade sig i början at
 Pålen, och om de där ej funno några Bröder,
 wille de resa til Holland, hwaråst deras sidsste
 Biskop Comenius fullåndat sit lopp; Men be-
 stöto på wägen, at i Saren först besöka sina från
 Mähren utgångne Bröder, och i synnerhet Chri-
 stian David, som warit medlet til deras upwäc-
 telse. I Niederwiese blefwo de af Magister
 Schwedler med mycken glädje och kärlek emot-
 tagne, och genom hans hjertinnerliga bön, genom
 et förtröstan-sfullt tilltal och föreställning, om de-
 ras härstammande från en Martyr-Församling,
 mycket upmuntrade, och i hoppet, at råka på än fle-
 ra Guds barn, styrkte. Och så kommo de den 28
 Maji til Herrnhut.

§. 10.

Här skulle just nu grunden läggas til Bröder-
nas första Församlings-sal, och Herr Gref-
wens förbundne Wänner wille, med hans Fru
Mor-Moders understödjelse, i samma hus tillika
uprätta en anstalt til Adelig ungdoms upfostran,
til Bibelens och andra uppbyggeliga skrifter tryck-
ning för lindrigt pris, och til nästans betjening
med goda medicamenter. Herr Grefwen, som ej
länge sedan war ifrå Dresden hit kommen på besök,
sät öfwertala sig dertil, änskönt han såg förut, at
sådant förhåfwande, som endast härmade en an-
norståds florerande anstalt, skulle ådraga honom
mycken afmund och förklenliga tilmålen, såsom
jämwäl skedde; dertfore och denna, med intomme,
anstalt snart åter blef uphåfwen. Han kom med
Magist. Schaffer til Zerrnhut, för at lägga
grundstenen til förenämde byggning. Då nu de från
Mähren nyligen ankomne fem Bröder blefwo ho-
nom presenterade, hade de (såsom en af dem i sin
skrifteliga Berättelse förmedlar) så när stött sig på
hans fromhet, emedan han, efter deras tankar, alt
för kallsinntigt emottog både dem, och Magister
Schwedlers recommendations-bref. De gingo se-
dan, med de öfriga inwånare, ut på byggnings-
platsen. Herr Grefwen hölt först et särdeles efter-
tryckeligt tal om denna byggningens afsigt, och
önskade ibland annat, at Gud wille förhindra el-
ler snart åter förslödra densamma, i fall Hans ära
dermed icke hade bestånd och kunde främjas. " Det-
ta uttryck (heter det i förberörde berättelse)
" förorsakade hos oss en helig häpenhet: och enär
" Herr von Watterwille strax dertester föll med
sina

" sina
" wara
" träng
" drig
" at de
" la sig
Milde,
som och
stades,
damus.

De
th
åldrars
Brödra-
af sina
Mähren
tala dero
disciplin
Och när
inwånarn
Kyrloher
hafswande
och dertil
altsamma
ger gripa
Detta föra
den gamla
ning; och
gjorde int
fram så
såsom
förnyelse;
ej långt e

" sina knån ned på Grundstenen, och under de när-
 " warandes många tårar gjorde en så genom-
 " trängande bön, hwars like wi tilförne ännu al-
 " drig hört, bleswo wi fulleligen öfvertygade,
 " at detta war det ställe, där wår fot skulle hwi-
 " la sig. " Häruppå började den bekante Herr
 Milbe, Professor Franke i Halle Amanuensis,
 som ock wid denna förrättning råfode wara til-
 stades, at med glad röst sjunga: Te Deum lau-
 damus.

S. II.

Dese först nämde fem Bröder från Zauchten-
 Thal, hade ännu, i anledning af sina för-
 äldrars och äldre Fäders berättelse samt gamla
 Brödra-Psalmer, behållit något begrep och intryck
 af sina förfäders Kyrko-författning i Bømen och
 Mähren, och började snart i Herrnhut på, at
 tala derom. De påstodo, at deras förfäders goda
 disciplin och ordning borde åter blifwa förnyad.
 Och när de deröfwer kommo iftrid med öfriga
 inwånarne och grannarna, och Herr Grefwen,
 Kyrkoherden Rothe och andre Wänner, efter då
 hafwande insigt, ej wille derutinnan bifalla dem
 och dertil wara dem behjelpelige, stötte de sig på
 altsammans, och wille i de första åren flera gån-
 ger gripa til wandrings-stafwen och resa vidare.
 Detta föranlåt Herr Grefwen, at nogare efterståga
 den gamla Brödra-Kyrkans bedref och författ-
 ning; och war detta anledningen til sedermera
 gjorde Inrättning i Herrnhut, såsom wi längre
 fram få se. Dese fem Bröder äro alltså at anse
 såsom Herrans verktyg wid Brödra-Kyrkans
 förnyelse; äfwen som de, en undantagen, hwilken
 ej långt efteråt för Evangelii skul fulländat sitt
 löpp

lopp i fångelse, hafwa i densamma förwaltat de wigtigaste ämbeten, och till en del ännu arbeta i wälsignelse. (1.)

Efter dem kommo snart flere, ibland andra Melchior Nieschmann, en af Församlingens första Äldsta, hwilken för sammankomsterna full redan suttit en lång tid i fångelse, och sedan jäm-wäl i fångelse stöt sin lefnad. Fadren till detta trogna witne, David Nieschmann, hwilken som en ärewördig Äldsfader i sit 84de år dog 1758 i Bethlehemska Församlingen uti Pensylvanien, gjorde sig med sin medfånge, David Schneider (hwars förfäder twarit Brödernas predikanter, och efter förströelsen sanningsens witten) på et underbart sätt lds ifrå boljorna, och flydde undan till Slesien. Den förre lät hämta till sig sin hustru jämte sina två yngsta barn, Johan och Anna, och anlände till Herrnhut den 3 Mart. 1725. Men den andre måste någon tid wänta på sina anhöriga, och lät emedlertid intala sig genom allehanda föreställningar, at sätta sig ned på ett annat ställe och antaga en Schol-sysla, till des han genom de emigrerata Bröders allt hårligare och hårligare tillwäxande i antal och nåd, och genom åhåga för sina barns salighet, blef bewekt, at säl-la sig till den föraktade och då redan illa berykta-de lilla hopen i Herrnhut. (2.)

(1.) Bib. Saml. 1. 632. | beskrifning öfwer sin förel-

(2.) Utur des egenhändigiga | se, till år 1734.

§. 12.

Genom en Religions-red, till hwilken man ifrå denna tid wille twinga alla misstänkte i Wä-hren, blefwo än flere bewekte at sätta sig i frihet. Och de som endast hade sitt själa-wäl till ändamål, som

som för de rar och bar det, at de, Lådjorna, gelse-rum, walterna, Wiefwo de riktiga före utresa, och lät dem gå Herrnhut tigt arbete, at efter han sköna Bon tad all bem terlemnade En Låro-land och te derifrån en Gata, se funnat taga det minsta, är efteråt. dam och tog de wagnar gång anting tagne och i wade. En ste med två af någon bl dast för sin ierämiga af af andra dra, infant

som för deß skull försakade gods och gård, föräldrar och barn, wänner och slägtingar, dem lyckades det, at de, ofta på underbart sätt, kunde få af sig lädsjorna, utan skada hoppa ned från et högt fängelse-rum, om ljusa dagen oförmärkt gå genom walterna, eller löpa undan dem och göma sig. Bleswo de under wågen anhällne, så förmätte upriktiga föreställningen om rätta ändamålet af deras utresa, och barnens klago-gråt, så mycket, at man låt dem gå. De bleswo af sina fattiga Bröder i Herrnhut willigt emottagne, lärde sig under flitigt arbete, och därwid rönta Guds wälsignelse, at efter hand glöma bort sina til en del stora och sköna Bond, Hemman, och funno tillfälle at, oaktad all bewakning, oförmärkt hämta til sig sina efterlemnade föräldrar, eller makar, barn och syston. En Låro-Gåffe gick en omväg genom Öfra Tyssland och Österrike tillbaka at Mähren, och bragte derifrån med sig sina föräldrar och syston; och en Gata, som på flykten om kalla wintern endast funnat taga et barn med sig och måst qwarlemnade det minsta, hämtade och detsamma derifrån några år efteråt. Men de som i tythet försälde sin egendom och togo penningarna med sig, eller med lastade wagnar wille fara derifrån, bleswo mången gång antingen förrådde, eller på halfwa wågen fasttagne och tillbaka förde, eller sin ägendom beröfwade. En blef af röfware halfdöd slagen, och måste med två Groschen resa öfwer 20 mil, utan at af någon blifwa understödd. (1.) Den som icke endast för sin själs räddning skull, utan antingen af iefamilja afsigter, eller utan grundad kunskap, af andra öfwertald, eller at görat efter andra, infant sig i Herrnhut, blef efter några dagars

gars förplågning, med nådiga rese-penningar och en böne-strift för honom til dess Sverhet, tillbaka sticad. (2.) Ty alle ankommande blefwo noga examinerade om rätta orsaken til deras utresa och omständigheterna derwid, och deras yttranden in för Domstolen til Protocolls tagne; på det man en gång wid förefallande efterfrågan, angående främmande undersåtares emottagande, måtte kunna legitimera sig.

(1.) *Neueste Nachricht* 26.

Likaledes Lelong Loc. cit. passim.

(2.) *Witnessbörd* fören. *Emi-*

grant, *Bid. Saml. I. 367.*

III. 63. Lelong Verhaal II. 44.

Aug. Gottl. Spangenberg's Declaration 26. S. 85.

S. 13.

Så noga förfor man med det utur *Mähren* ankomna folket, at man måtte förebygga alla folkrika och tumultuariska *Emigrationer*. På detta wis har första *Emigration*, under många underbara omständigheter, i stillhet fortfarit ända til 1733, och dock afgifwit några hundrade bekännare, som ostridigt äro *Brödernas* afkomma, och af deras då warande *Biskopar* derföre blifwit ärkände. (1.) Herr *Brefwen*, som intil 1727. myndels war frånwarande i *Dresden*, tänkte i början, at affsendet blott varit på några *Evangeliska Familjer*, hwilkom Han icke wille wägra sit bestydd. Men när det syntes gå widare med *Emigrationen*, i thy någre utom *Hans wett och wilja*, åter gingo til *Mähren*, at derifrån hämta sina anhöriga, hwaröfwer många kommo i sängelse, och en *Lands-Herrarnas* efterfrågan och beifran war at förmoda; så yttrade Han icke allenast sin betänklighet deröfwer, (2.) utan ock 1724 förbödd, at någon skulle fara til *Mähren* och gifwa an-

andrum a
ofta blifm
frånwaro
at rent af
höriga den
la denna
1726 en re
Biskopen
ferents me
det von C
hward sätt
Mähren. I
för Religi
man, til d
brist på M
nom fingre
ej kunde k
både ägend
man i inter
men de st
wilja, icke
De åter,
til utfärder
Brefwe lof
ning; och
som Regeri
allenast af
taget. (4.)

(*) Det sam
Nieschma
Herrnhut
sticad. De
stone, på S
til wederan

androm anledning til utresa, (3.) hwilket efteråt ofta blifwit uprepadt. Men han kunde icke wid sin frånvaro, ja hans samwete tillåt honom icke heller, at rent af hindra hwar och en, at bewisa sina anhöriga den yppersta kärleks-tjensten. Men at ställa denna sak i ordenteliget stic, gjorde han sjelf 1726 en resa at Kremstir i Währen, til Cardinals Biskopen af Olmütz, och declarerade i en Conferents med des Broder, Käiserliga Geheim-Rådet von Schrattenbach, utaf hwad grund och på hwad sätt han hitintil hade emottagit folk ifrån Währen. Han intercederade sedan för dem, som för Religionens skull ledo betryck, (*) och bad, at man, til deras qwarbehållande i Landet, måtte i brist på Religions-frihet, dock i något mål se genom fingren med dem, och icke gjöra dem, som ej kunde handla mot sitt samwete, förlustige af både ägendom och frihet. Han fick til svar: At man i intet mål kunde gifwa folket något efter; men de skulle, likmättigt Käiserliga Majestätets wilja, icke blifwa hindrade, at i tyfthet resa sin wäg. De åter, som kommo tillbaka, at öfwertala andra til utfärder, måste håsta för sådant. Wår Here Grefwe lofwade, at ej gifwa härtil någon anledning; och påföljden har wisat, at så wäl han, som Regeringen i Währen hållit ord, och det har allenast af underbetjeningen icke altid blifwit i allt taget. (4.)

(1.) Dan.

(*) Det samma gjorde han ock för den fångslaba David Nitschmann, som den 12 Maji 1724: hade kommit til Herrnhut, och på en besöks-resa til Währen blifwit arresterad. Och då Grefwen alsintet ueråttade, låt han ännu, på Öfwerhetens gifna tillstånd, tillåta honom något til wederqweddelse.

(1.) Dan. Ernst Jablonstns bref, i *Lelonge Verbaal*, I. S. 258. 376. *EjUSD. Epist apolget. ad. Dom. Maulera*, Båd. Saml. I. 354. *EjUSD. ordinations-Schein*, in der *Gesalt des Creugreichs*, p. 142. *Sit: Kovii Coordinationg-Norm*, Båd. Saml. I. 526.

(2.) *Gesalt des Creugreichs* Broylage V. p. 41.

(3.) *Dehof-Trinum*, i Båd Saml. I. 266.

(4) *Natur. Reflex*, p. 132. *Wolfer Loc. cit. S. 57*. Båd. Saml. II. 225. *Gesalt des Creugreichs* *sch. v. Ordinarii* svar på *Mähriska Kyrko-tjenares kallelse-bref* *ibid.* 217. 399.

S. 14.

Men alle Bröder låto dock i början icke binda sig wid detta aftal och Herr Orefwens förnyada förbod, utan foro hemligen til Mähren, at åtminstone rådda sina nästa blods-förwanter. Och Christian David (den man i sin art kan kalla en Apostolisk man, som hölt sin drift, at förhjelpa Evangeliska människor til frihet, för en Guds-mellig kallelse) låt så litet genom alla bröderliga föreställningar och warningar säga sig, at han ännu under ögonstänliga lifs-farligheter och underbara bewarellser for några gånger til Mähren, at til ett rättssinnigt wäsende upwäckta de slumrande Bröder. År 1725 tog han sin wäg genom Böhmen, för at se, om icke en såd wore öfrig i ångden af *Leitz*, Unkhetens första boställe. Och si! han fant i några *Cochnar* af *Landseronsta* och *Leutomisch*-lersta *Landsorterna*, många Böhmare, som lust blifwit wäckte på samma tid, som upwäckelsen stedde i Mähren, utan at detta warit dem kunnat. Han sökte ej at föra dem utur landet, utan allenast befåsta dem i deras gods sinne och trånad efter sanningen, öfwerlöstandes Förshynen och deras egna hjertans drift, när och huru de skulle förlä och finna utwäg til Friheten. Men genom de wedertwärdigheter, som straxt efter drab-

bade

bade dem til en del en Mährera i fång många i flera *Lausig* tills de är mildare til utresa bördiga stora *Enncsdorf*

(1) *Utur de Predi Schulze och Kyrk utur dera Predikant*

Smedler i *Herfaderne* släta böcker. 1723. öfver Ceremonier denna twi bemedlans mycket hwilken wäsit affsed. 1723 för 23 personer. Men efter nistor, af mare och

de binda
ens för-
hren, at
ter. Och
an falla
förhjel-
Gudo-
öderliga
han äns
underbar
hren, at
umrande
Bömen,
gden af
han fant
tomisch,
om iust
sen sted,
kunniat.
an alle-
änad esi-
ch deras
ulle så-
ren ge-
r drab-
bade

bade dem, hafwa de blifwit klenmodige och til en del åter somnat in, tills år 1730, wid det en Währst Broder från Herrnhut rådade där wara i fängelse, et nytt lif kommit ibland dem, då många i stillhet emigrerat til Gerlachsheim i Sfera Lausitz och förenat sig med Währsta Brödberna, tills de år 1737. sedt sig twungne, at förfoga sig widare til Berlin och Kykendorf. (1.) Denna utresa bör dock noga åtskiljas ifrån Bömarnes stora Emigration wid år 1726 til Groß-Zennersdorf, och 1730 widare til Berlin. och 1732.

(1) Utur deras då watan-
de Predikants, Augustin
Schulzes, lefwerne-lopp
och Kyrlo-bol; såsom och
utur deras efteråt warande
Predikants, Zacharias Ge-

linets, Historiska efterrä-
telse om deras upväxtelse, ut-
resa ic. i Manuscript, deru-
tur på sit ställe något mer
skal ansökas.

S. 15.

I medlertid hade hwarjehanda öredor yppat sig i Herrnhut. Somlige Exulanter hade i sit fädernesland läst Luthersta, andre åter Reformersta böcker. De söndrade sig också första gången 1723. öfwer Artikelen om Nådawalet, och om Ceremonierna wid den Hel. Nattwarden. Men denna twist blef genom Herr von Watterwilles bemedlan så mycket lättare häfwen, som den anars mycket upriktige Hus-Förwaltaren Heitz, hwilken war en ifrig Reformert, i detta år tog sit affked. Och Herr Grefwen hade d. 7. Nov. 1723 första gången den sågnad, at tillika med 23 personer, i Kyrkan begå den H. Communionen. Men efter hand flyttade många wälmente människor, af olika tankesätt, til Herrnhut ifrå närmare och fjernare orter, och hade med sig alle-
han,

banda meningar, hvaraf en ny willermassa upkom. (1.) Densamme sökte Herr Grefwen tillika med Kyrkoherden, 1725 at dämpa, medelst några till den ändan med samtelige Inwånarne anställda Läro-Conferentser; och det lyckades Honom jämwäl den 12 Maj, at efter tre timars samtal förena deras Föndrade sinnen, öfvertyga dem om Evangeliska läran, och förwara dem för afföndring ifrån Evangeliska Församlingen. Härtill bidrog mycket, at de på sina hjertan rönte nåd och kraft i Kyrkoherdens predikningar, och at desamma å nyo instärptes af Herr Grefwen, som icke och med mycken wälsignelse derutinnan gjorde Predikanten biträde: hwarföre de och desto willigare beqwämde sig till alla de Ceremonier, som wid offentliga Gudstjensten äro öflige. (2.)

Men wid det Herr Grefwen 1726 war-borta i Mähren, och sedermera i Dresden, hade en wih separatistiskt sinnad Jurist kommit ifrån Wogtland til Herrnhut, hwilken genom ogement helighets-sken, genom ostrafflig wandel och andakt dragit de flästa själar, ja och den älskelige Christian David, på sin sida. Densamme åstadkom en sådan turbering, at folket söndrade sig i partier öfwer hwarjehanda meningar i läran om salighets-ordningen och dess öfningar, såsom och öfwer ästfälliga förslager til inbördes inrättning. Kyrkoherden, en annars mycket förständig och redelig man, sökte med mera nit än försigtighet, at icke allenast genom alfwarliga bestraffningar, utan och offentliga wedertläggningar, häftwa dessa orador, men uträttade dermed allenast så mycket, at de fläste afföndrade sig ifrån Kyrkan och Mattwar-

warden;
wets-frisk
och icke
samwets-
dare fort
(1.) Būd.
(2.) Ibid.

På det
ej n
mätte i E
denna fle
sten bedro
ga den sul
ga skadellig
bero derm
Dresden
insmygand
ter begärd
naders per
mädde Pr
bittrade f
förtroende
riska Brö
grunden ti
sårskilt,
dan i offen
enda grun
flita men
tes formal
främst före
sanningar.
offentliga
wid han be

warden; och Mähriske Brödderna, hvilte för samvets-friheten skull öfvergifvit Guds och Gårdar, och icke wille, såsom de sade, underkasta sig et nytt samvets-tväng, gjorde sig til en del färdiga, at vidare fortsätta sin resa, och annorståds söka sin frihet.

(1.) Vid. Saml. III. 782. | Bepl. I. p. 28. *seqv.*
 (2.) *Ibid.* I. 3. Nat. Reflex. |

§. 16.

På det nu Herr Grefwen, emot hwilken de fleste ej woro mindre förbittrade än på Prästen, måtte i Evangeliska Kyrkans gemenskap bibehålla denna flena hop af redeliga och blott genom falskt sken bedragne sanningens bekännare, och förebygga den fullständiga Separationen, eller fast mer så många skadeliga Secter, som hufwuden: så lät han icke bero dermed, at han i Martio 1727 sände från Dresden til Herrnhut en declaration emot de insmygande willo-läror; (1.) utan ock litet derefter begårde, hos Regeringen i Dresden, några månaders permission, begaf sig til Herrnhut, och för-mådde Prästen, som icke mer kunde gifwa det för-bittrade folket efter och aldeles hade mist deras förtroende, at öfverlämna Sig omsorgen för Mähriska Brödderna. Han undersökte ursprung:et och grunden til denna oreda, hölt samtal med en hwar särskilt, om des hjertas tillstånd, och talade sedan i offentliga sammankomsterna om salighetens enda grundwal. Han inlät sig icke med alla särskilda meningar, gaf folket wissligen efter i utwärtas formaliteter, och sökte allenast at först och främst förena dem i Evangeliska Religionens grund-sanningar. På detta sätt, och sedan många hade offentliga och enskilda samtal blifwit håldne, hwarwid han bewisat en obestriswelig kärlek, fördrag-

samhet och lämpa, fick han den 12 Maji, efter et i tre timar hållet tal, saken så wida, at alle föredade sig, och gäfwö hwarannan handslag på de Statuter, som dem blifwit föreläsne. Dese Statuter, eller frimillig öfwerenskommelse, rörande wis, sa hittils stridiga wordna puncter, i anseende till Låran, lesnan, Kyrko- och Borgerliga författningen, hade af Herr Grefwen, Pastor Kothe och Domhafwanden, sedermera Borgmästare i Bautzen, Herr Marche, med de anseeligaste Inwånarens i Herrnhut samråd, blifwit upsatte, och wordo ån en gång den 8 Julii bekräftade, samt den 12 Augusti af alla Inwånare underskrefne. (2).

(1.) Bld. Saml. II. 643.

(2.) *Ibid.* II. 8. *Lelong* II. I.

Se och Herr Grefwens Indyction til Geheime Conflium, i Spanaenberas Schluß-Schrift, Beyl. III. Församlingens Memorial til Landshöfdingen efter Commissionen 1732 hos *Lelong* I. 183. Bref til en Swenssk Herre, i Byd.

Saml. I. 629. *Nat. Reflex.* p. 158. 164. 168. *Polnc.* Müllers företal til Herr Grefwens von Zinzendorf sändebref. och betänkannde. §. 6. 7. Til upplysninga tjänare och Herr Grefwens Protestation emot alla nyheter i Låran, i Byd. Saml. III. I. *Gesalt des Creuzkreuzs* &c. v. Bld. Saml. I. 631.

§. 17.

Strå denna tid höllo de sig åter till Kyrkan i Berthelsdorf; och den som ej kunde gå dit, biswistade Repeteringen, som Pastorn efter middagen anstälde på Salen i Herrnhut. Men emedan denna Nya ort, till bestånd både i andeliga och lekamliga mål, fordrade en egen inrättning, hwilken i synnerhet af Währiska folket påyrkades; så blefwo de, til förekommande af söndringar i framtiden, åfwen härutinnan tilfridsställe. Församlingen

wardt

wardt
och ut
sig, na
stadfäst
och S
skulle i
fordra
pa blef
wärtas
Gudstj
nar och
hut, g
nas hje
dens be
hwar an
re tilord
manare,
Tjenare,
åttildno
florer, s
desto fast
Inwärtas
sina Själ
stade hw
det alla o
te sig ma
sig i priva
Som d
bliotheket
storia öfn
ning, af
funno, at
wäsendtellig
deras förfä

wardt nemligen den 20 Maji 1727 tilhopa kallad, och utaf de Bröder, som hade godt witnesshörd om sig, någre til Vldste walde, och genom lottning stadfästade. Til Föreståndare sattes Herr Grefwen och Herr von Watterwille, hwilke i nödfall skulle wara Församlingens förespråkare, och befordra god disciplin och ordning. De som tilhoppa blef directionen wid Församlingens in- och utwärtas omständigheter updragen. Tämte offentliga Gudstjensten i Kyrkan, höllo de ömsom alla mor- nar och afsnar en sammankomst på salen i Herrnhut, gjorde sig utom deß underrättade om själar- nas hjerte-tillstånd, särdeles före den 5. Nattwar- dens begående, och höllo flitigt conferentser med hwar annan. Til lättnad blefwo dem wiße biträda- re tilordnade, såsom Hjelpare, Uppsyningsmän, För- manare, Sjukvaktare, Fattigmans-föreståndare, Tjenare, o. s. w. Hela Församlingen wardt, efter åstildnad på ålder och lön, indelt i wiße små säll- skaper, som man den tiden kallade Band, för at desto fastare hopknäppa kärleks-bandet och främja inwärtas tillväxten, i thy de talade förtroligt om sina Sjåla-tillstånd, förmante, urmuntrade och trö- stade hwar annan, och båda tillsammans. Men på det alla oordningar måtte härwid förebyggas, del- te sig mans och qwinno-könet, och hwardera hölt sig i privata andakts-öfningar til sina wedertilar.

Som de nu straxt derefter singo ifrån Råds-Bl- bliotheket i Zittau, Johan Amos Comenit Si- storia öfwer sina förfäder och deras Kyrko-ord- ning, af Buddeus utafwen, och til sin fågnad sunno, at deras inrättning, hwad det Inra och wäsendteliga widkommer, war ganska likformig med deras förfäders Kyrko-disciplin och ordning: så be-

ijl, efter et
t alle före-
lag på de
Deße Sta-
rande wis-
nseende til
författning-
roche och
el Baut-
igaste In-
psatte, och
ade, samt
refne. (2).
Mat. Reflex.
68. Polnc.
til Herr
Zingendorf
änkande. S.
uina tjenar
ns Protestar
heter i Ld-
ml. III. 1.
kreichs sez.
l. 631.

an i Ber-
å dit, bi-
middagen
dan den-
h lekam-
willen i
så blef-
fromtl-
amlingen
wardt

stodo de, at derwid förblifwa, och derutinnan än widare fortfara. Sedermera har wäl flere resor, och i synnerhet 1728 och 1731., den fråga upkommit ibland dem: Om de icke, till fridens bibehållande och undgående af tadel och förförljelser, skulle uphäfwa sin enskilda inrättning? men alltid blifwit af Wäbriska Bröderna förkastad, som desto ifrigare påyrkat gamla Brödra-författningens fulla lilla återställning.

§. 18.

Efter denna samdrägtiga öfwerenskommelsen och ordentliga Församlings-inrättningen, begynte kärleken, enfalligheten och förtroendet åter på at ibland dem wara råbande, och Guds Ande betjente sig af åtskilliga lågenheter, synnerligen af en med särdeles Andans kraft beledsagad Ewangellii förkunnelse, och den Hel. Communionen, at på et oförgäteligt sätt än nogare förblinda deras hjertan. Det förra skedde på Mariä Besöktelse-Dagen 2 Julii 1727, då merbemålde Magist. Schwedler och Schaffer woro i Herrnhut på besök, och tillika med Kyrkoherden Koche, under et aldeles owanligt tillopp af folk från alla fringliggande Sochnar, predikade på åtskilliga ställen, före middagen i Kyrkan och på Kyrko-gården i Bertholds-dorf, och efter middagen på församlings-salen och på öfwa platsen i Herrnhut, och det ifrå bittida om morgonen ända in på natten, Amnet om Guds Barns gemenskap och inbördes påhälsning, (*) hwarwid Frälsaren lofwat wara midt ibland dem, hwilket Elisabeth och Maria enligt Högtids-dag

(*) *Amna Fratrum colloquia et consolationes*, efter Smaltaldiska Artillarna.

dagens
samman
sedan n
gaf and
sällstape

Seda
ning, ha
na sig,
allmånn
tal som
Rothe b
communi
te genom
at å nyo
som reda
Nattwar
" Pastor
" telse)
" confirm
" la För
" Hier l
" Herr
" försmå
" syndab
" hjertan
" samsa, o
" grundar
" logien,
" hundrad
" på afw
" til slut
" stian D

(*) Deft, 10

utinnan än
flere resor,
ga upkom-
ns bibehål-
elser, skul-
altid blif-
som desto
ngens ful-

smelsen och
n, begynte
ster på at
nde betjen-
igen af en
Evangelii
, at på et
ras hjer-
kelse. Dag
Schwed-
besök, och
et aldeles
gliggande
före mid-
reholds-
salen och
å bittida
om Guds
ing, (*)
and dem,
Högstids-
dag.

Smallsalbi

dagens Evangelium hafwa årfarit, blef i ofton-
sammankomsten särskilt afhandladt med Bröderna,
sedan mängden af främmande farit sin väg, och
gaf anledning til de i nästföregående S. omtalte
sällskaper.

Sedan Bröderna och Systerarna, hwar i sin ord-
ning, hade i anseende til hjertat lärdt nogare kän-
na sig, yppades på en Söndag den 10 Aug. en
allmännelig upväckelse, under et Brödernas sams-
tal som warade alt inpå natten, det ock Pastor
Rothe biwistade. Denae wille deruppå den 13 Aug.
communicera tillika med sitt hus-folk, och invitera-
de genom et beweteliget bref inwånarne i Herrnhut,
at å nyo förbinda sig med honom. Församlingen,
som redan länge haft stor långtan efter den heliga
Nattwarden, infant sig i berörde affigt. " Sedan
" Pastorn (enligt en samma tid skrifwen esterrät-
" telse) hade med en rätt Apostolisk wälsignelse
" confirmerat två Nattwards-Candidater, söll he-
" la Församlingen på knå wid det Psalmen söngs:
" Hier legt mein Sinn sich vor Dir nieder 2c. och
" Herr Grefwen aflade, under alla hjertans
" försmältning och otaliga tårar, den offentliga
" syndabekännelsen, samt bad om en så grundelig
" hjertans förening, som wore fri för inbördes o-
" samsa, och för anstöt utifrån; anhölt ock om et fast
" grundande på den sanna Blod- och Korß-Theo-
" logien, och begärde, at deras Bröder och de många
" hundrade wäckte själar på andra orter, som rålat
" på afwägar, måtte til rätta föras: då han jämwäl
" til slut bad för två frånwarande Aldsta, Chri-
" stian David och Melchior Nitschmann. " (*)

S 3

Sedan

(*) Dese, som då hölls et samtal med David Schmelzer, den
de

Sedan Kyrkoherden Süß från Zennersdorf, så som Pastor Rothes Viktfäder, med synnerlig Hjertelikhed förkunnat Absolutionen, undfingo Bröderna af honom nattwarden, hwarunder deras hjertan på et ännu icke så ärfaret sätt blefwo upfylte med frid och frögd i den Hel. Andan, och med hjertelig kärlek och enighet inbördes, och undfingo den Andans döpelse til en lekamen och anda, 1. Cor. 12: 13. som til en lefwande Christi Församling nödvändigt fordras. Hwilken döpelse förblifwer dem och deras efterkommande oförgätelig, och des äminnelse begås ifrå den tiden ärligen på samma dag uti Bertholdsdorfs Kyrka, med den heliga Nattwardens annammande.

§. 19.

Således är året 1727, och synnerligen d. 12 Maji och 13 Augusti, den wigtige tide-punct, då den för hundrade år sedan i Bömen och Mähren liksom bortdödda, Brödra-Kyrkan har i des efterkommande åter fått lif igen, och Bröderna från Mähren fins emellan samt med deras Lutheriska och Reformerta Bröder, en förening kommit i stånd, deruti man, efter då warande äldsta Brödra-Bi-

sto,

de besökte i Sablat wid Sorau, för at kungöra honom Mährenska Brödernas skeddä förening, blefwo derunder af en ojnlig kraft så rörde, at de tillsammans föllo på knä, och under många tårars utgjutelse gjorde en bön af nästan lika innehåll med den szwannända, och såsom Eldad och Me-dad, 4 Mos. B. 11: 26. blefwo med en och samma kärleks- och enighets-Anda begäfwade. Det swar, som de wid återkomster fingo på sin första fråga: Hwad som föregått i Herrnhut den och den timen den 13 Augusti? hade hos dem ett djupt intryck: Gafwo Gud, at alle Herrens folk propheterade, och Herren låte sin Andan komma öfwer dem!

stopens
na igen
efterkom
som, este
benen till
jehanda
werdrag
Anda lef
lige gjor
ibland C
Herr Br
jande ären
sig märkt
mit deruy
Secte-nä
Alle des
Christi A
enighet;
nåden wid
deles med
ligt sätt b
icke aldeles
tysthet der
reda redan
högmod fö
Wid de
te underlä
emellan de
Eftasom d
sig ifrå Pr
drasförst för
lingar, och
sterium och
lade sig och

Stopens Jablonskys uttryck, kan tänna och sanna igen Sendomiriska Bundsförwanternas ägta efterkommande. (1) På den 12 Maji blefwo lifasom, efter prophetiska synen Eszech. 37., de döda benen tilhopa bragte, i följande dagar genom hwarjehanda nyttiga Inrättningar med senor och hud öfwerdragne, och den 13 Augusti genom Herrans Andas lefwande samt efterhanden till sysslor sticelike gjorde, till att kunna tjena Gud i Hans Rike ibland Christna och Hedningar. Dersföre plågade Herr Grefwen kalla den 12 Maji, som ock i de följande åren genom ån flera synnerliga händelser gjordes sig märkwärdig, den cristiska dagen, då det kommit deruppå an, om Herrnhut skulle blifwa et Secte-näste, eller en lefwande Christi Församling. Alle des inwånare hade wäl icke ännu af samma Christi Andas kunnat föras till broderlig Kärlek och enighet; men de blefwo antingen af den sällsynta nåden wid Nattwards-gången den 13 Augusti aldeles medtagne, eller blott på et hemligt och bestedligt sätt buro sitt skiljaktiga sinnelag; och de som icke aldeles låto sig till rätta föra, begåfwo sig i tyshet derifrån, såsom uphofsmanen till sista orreda redan förut hade gjort, hwilken af andelighet högmood förnyckt blifwit.

Wid detta märkwärdiga året 1727 kan jag icke underlåta, att åter igen anföra något om likheten emellan de Äldre och Nyare Bröders händelser. Likasom de gamle Bröder 1450 och 53 begåfwo sig ifrån Prag och andra orter till Litz, 1457 aldeles först förente sig nogare och inrättade sina Församlingar, och ändteligen 1467. skaffade sig eget Ministerium och erhöillo Biskopliga ordinationen: så samlade sig ock de Nyare Bröder sedan 1722 och 24

til Herrnhut, blefwo 1727. til en Församling förbundne och inrättade, och bekommo, först 1735 och 37 sit eget Ministerium. År 1624 och 27 blef Brödra-Kyrkan i Böhmen förstörd och skingrad, och bundrade år derefter 1724 och 27 wardt hon i Tyskland åter igen samlad och förnyad.

(1.) Bib. Saml. I. 354.

S. 20.

Swad Församlingen den 13 Augusti hade ärfarit, det ärforo och hennes barn. Den 17 Augusti och följande dagar, yppades äfwen ibland densamma en extraordinär upväckelse, som med gråtande längtan efter nåd, och med glädje-betyggher äfwer försäkningen om densamma, hölt en lång tid fort. Utom allmänna Sochne-scholan, war den tiden en Glicke-anstalt i Friherrliga Watterwillska huset i Bertholdsdorf. I densamma yppades den 26 Maji 1727. första wäckelsen, wid det tillfälle, at Herr Grefwen hölt et Förmannings-tal. I Herrnhut hade af Herr Grefwens förbundna Wänner en Adelig Schola eller Pædagogium, tillika med et Boktryckeri, blifwit anlagd i det 1724 upbygda så kallade Församlings-huset, hwarwid Herr Grefwens Fru Mor-Moder äfwen wisade sig mågta gisfild. Men emedan detta wäcke upseende och äfwind, blef straxt efter Hennes 1726 timade saliga död, Boktryckeriet flyttadt til Ebersdorf i Bogtland, och Adelig Scholan 1727 uphäfwen, och i des ställe en under Församlings-Äldstan Melchior Nieschmanns insende stald anstalt för Socharna, och en under några Systerars uppsigt lemnad Glicke-anstalt, börjad, hwilke tillsammans, under namn af Barn-hus, i många år blifwit fortsatte. Men öfswannämde upväckelse tog

tog egen
som hos
jämwäl
tholdsdor
deras Fö
tid updrö
diko-ande
förföljelse
terföljare
sa andron
der till up
gens först
tryckt och
flaringen
wehltan
Deruti fö

Nyar

Isra ma
else 1727.

S. 21. Försam
S. 22. Försam
de orter

tog egentligen sin början ibland några flicke-barn, som hos sina anhöriga bodde, och sträckte sig sedan jämväl til de öfriga barnen i Herrenhut och Bertholdsdorf, samt hade tillika en stor inflytelse på deras Föräldrar och andra inrådnarne. På samma tid uprörde sig ock i Bröderna deras Förälders Predikande, och de förbundo sig, at under smälet, förföljelse och Marteringar vara sit Husvuds efterföljare, och såsom et ljus på et bärge, äfwen lyfa androm, när det skulle behaga Herranom, at der till upkalla dem; hwarom kan läsas Församlingens första förklaring, som i detta år 1727 blifwit tryckt och finnes igen uti Byd. Saml. I. 24. Förklaringen lyder ibland annat så: **O** *Ihr auserwehleten Seelen in dem Peilsa Herrenhut ic. Deruti följande estertänkelige ord finnas:*

Herrnhut skal ej längre stå,
 Du dit verk, o Gud, derinne
 Framgång har, och wi än finne
 Kärleks-Bandet om oss rå;
 Till Du hunnit oss bereda,
 Med din Andas kraft ikläda,
 Ut som Jordens goda salt,
 Strös med gagn ut öfwer allt.

Nyare Brödra-Historiens

Andra Stycke,

Från Mähriska Brödra-Unitetens förnyelse 1727. in til första Commissionen 1732.

- §. 21. Församlingens vidare inrättningar och ordningar.
 §. 22. Församlingens belantskap och sändebud til främmande orter, i synnerhet til Köpenhamn och Halle.

- §. 23. Herr Grefwens resa til ättilliga Kursteliga Hf. Brödernas bodskap til Jena och Engeland.
- §. 24. Herr Grefwens någon tids wissande i Jena.
- §. 25. Herr Grefwens besök i Halle.
- §. 26. Protestation emot en å färde warande ändring i Församlings-författningen.
- §. 27. Församlingens i Herrnhut offentliga förklaring, rörande des lära och författning, förmedelst et Notarial-Instrument.
- §. 28. Ny öfverläggning om Församlings-inrättningarne, och deras sluteliga stadfästelse.
- §. 29. Herr Grefwen lägger sig ut för några förföljda Lutheriska Lärare.
- §. 30. Anledning til första srid-skriften emot Församlingen, och des fölger.
- §. 31. Brödernas ytterligare bekant och bodskaper til främmande orter.
- §. 32. Correspondens med Unitetens Äldsta senior, Dantel Ernst Jablonsky.
- §. 33. Huru man förhållit sig emot irriga och separatistiskt sinnade Inwånare.
- §. 34. Herr Grefwens förrättningar i Beerleburg och Schwarzenau.
- §. 35. Huru man förhållit sig emot de Inspirerta.
- §. 36. Esterrättelse om Marchiska Psalmboken.
- §. 37. Anledningen til första Missionen ibland Hedningarna.
- §. 38. Droligheter för Emigrationen, och synnerligen för Bömarnas skull. Esterrättelse om Bömiska Colonien wid Groß-Zemmersdorf.

§. 21.

Förnyelsen af Brödra-Uniteten och af deras försäders Predika-drift, hade ättilliga fölger. Församlingen inrättade sig ju längre ju ordentligare. Hon blef genom godt och ondt rykte när och fjärran bekant. Deraf hysades munteliga och skrifteliga förfrågningar, invitationer til andra orter och aflägsna länder, Brödernas mångahanda besöks-resor och bodskaper uti och utom Tyskland, Kärelse-tjenster emot Tros-förwanterna och emot wäls

wälmen
da anfä
kunde m
ta, i de
och bred
Swad
widkomm
hållit et
och Kyr
likt måst
och 15.
vera sig,
Comenii
dernas
derna, på
uppå med
Bömiska
efterkomm
förbindas
senteliga
ogilla, oc
deråt; m
som det t
Religioner
ga binda
och Wäbr
ta, som fö
nyttigt, oc
efter anna
Inrättn
terhanden
en Bönesh
fem för all
och om U

wälmenande irriga persener; men och hwarjehanda ansåttningar hi och ut ifrån. Och i all ting kunde man spörja Guds hand, som i de sättja detta, i de stoltas ögon föraktada, lilla ljuset widt och bredt til en wälsignelse.

Hwad Församlingens ytterligare inrättning widkommer, så hade wäl Währiske Bröderne behållit et djupt intryck af deras försäders ordningar och Kyrko-disciplin, och ofta yrkat derpå, at dylikt måste och ibland dem åter komma i stånd. (S. 11. och 15.) Men Herr Grefwen kunde icke resolwera sig, at giöra dem derutinnan biträde, före än Comenii Kyrko-historia och Bömiska Brödernas Kyrko-ordning kom honom 1726 i händerna, på en resa i Slesien. Han confererade deruppå med ättilliga Theologer: om och huru wida Bömiska Brödernas Kyrko-disciplin, hwarwid deras efterkommande wilja oryggeligen förblifwa, kunde förbindas med Evangeliska Kyrkans lära och ofsentliga Gudstienst? Sjelfwa saken kunde de icke ogilla, och somlige betygade en synnerlig sågnad deråt; men sätter och wiset rådde de så inrätta, som det kunde bestå med landets författning och Religionen. Efter densamma kunde man ej så noga binda sig wid fordna Församlingens i Bömen och Währen mönster, utan måste all ting så inrätta, som för då warande inwånare war nödigt och nyttigt, och lemna Guds styrelse öfwer, hwad tid efter annan borde af eller tilläggas.

Inrättningen, i detta tide-hwarf, blef alltså efterhanden denna: dageligen hölts om Mornarne en Bönestund öfwer et Bibliskt Språk, flöckan fem för alla och half Nie för gamla och opastliga; och om Aftonen en Sjung-stund. I denna förelästes

lästes och gemenligen det språk, som till följande dag hörde; hvarsdsvær en hvar skulle i stillhet tänka, och Präparen offentligen tala. Med tiden gafs detta språk tillkänna af en Hjelpare, wid det han gjorde i hwarthus besök; och detsamma kallade man dagens lösen. Allt sedan 1731. hafwa dessa dagliga lösen, för et helt år, blifwit förut tilhopa af trycket utgifne (1.)

På Sön- och Högtidsdagar gick man till Bertholdsborg i Predikan, och för gammalt folk, swaga och barn hölt Kyrkoherden Rothe Repeteringen på Salen i Herrnhut, hwilken och af många frammande bivitades, och dersöre kallades de frammandes skund. Men för Församlingen hölt Herr Grefwen, eller annars en af hjelparne, om aftonen et på Församlingen och des omständigheter särdeles afpassadt tal, hwilket blef kalladt Församlingsstunden. Sedan och både Qwinno- och Man-skönet hade efter sin ålder och stånd delat sig i wisfa Chor, (§. 17.) hölts på mellan-tiden för hwarje afdelning en kort Homilie eller förmanings-tal, huru de efter sitt särskildta Rön och stånd skulle wandra Evangelio wärdeliga.

Några ogifta Mansfolk flyttade 1725 tilhopa i et särskildt hus. Om dessa lät Herr Grefwen sig i synnerhet wårda, åfwen som Fru Grefwinna om några ogifta Qwinfolk. Och då deras antal förmerade sig, blefwo de, efter åtskilnan af deras inwårtes tillstånd indelte i wisfa Elåser, på det man måtte kunna tala med hwar och en efter des beskaffenhet. Samma slags speciela Sjåla-Rötsel wardt sedan åfwen hos de öfreiga Chor-afdelningar införd.

Rykten om hwarjehanda farliga anslag emot
Str.

Församl
och Gys
bön, oc
om Han
lan sig t
ler flere
Och i en
teddes d
di föred
Den
Hel. Na
at hålla
1731 trö
herden,
samma.
na och
herden d
dors R
pa på sal
mellan,
annan fr

(*) Pedilav
na tid
tade, a
Joh. 1
mars t
med hel
sen i an
i börja
den alle
dagen o
ta tide
Brödra
förblifv
inrättni

ande dag
änka, och
afs detta
n gjorde
man da
dageli
hoppa af

till Ber
t, swaga
eringen
na fram
fram
lt Herr
tonen et
särdeles
nlings
Man-fö
i wis
r hwar
ngs-stal,
D skulle

hoppa i
ven sig
vinnar
antal
f deras
et man
esh be
stöttsel
delnin

emot
Skr

Församlingen, bewekte redan 1727 några Bröder och Systrar, at förplikta sig till en besynnerlig Förbön, och alla timar dag och natt anropa HERRAN om Hans råd, bestydd och hjelp. De delte emellan sig de 24 timar, så at på hwarje tima en eller flere af dem stodo med sin bön för HERRAN. Och i en, hwar wecka hållen, sammankomst, föredredes de ämnen, som de besynnerligen wille Gud i föredraga i Bönen.

Den nåd, som alla gånger war wäldig wid den Hel. Nattwarden, upstånde hos dem en åstundan, at hålla den samma oftare, än qwartals-wis; och 1731 träffade Församlingen det aftal med Kyrkoherden, at han hwarje månad meddelte henne den samma. De Äldste talte förut med Communicanterna och undersökte dem, samt upgäfw åt Kyrkoherden deras namn. Nattwarden hölts i Bertholds-dorfs Kyrka, och efteråt kom Församlingen tillhopa på salen i Hernehut, hwaräst Bröderna sins emellan, och Systrarna ibland sig, meddelte hwar annan fridsens kyß. (*)

Alla

(*) *Pedilavium*, eller Fotatwagningen, blef wäl också wid denna tid hållen af några få personer, som åttade sig förpliktade, at efter bokstafwen ensaldigt lyda Christi besallning: Joh. 13: 14. I stolen och Inbördes swa hvars annars fötter; Men icke före Nattwarden, och än mindre med hela Församlingen. Detta skedde först, efter utberedelsen i andra länder och Colonier, af somliga Församlingar, i början före hwarje Nattwards-hållning; men nu blir den allenast på wisa tider förrättad, til ex. om Skärtorsdagen och wid wisa tilfällen. I gemen bör märkas, at i detta tide-hwarf icke alla inrättningar, sådane de nu äro i Brödra-Församlingarne, komma i stånd; at de icke alle så förblifwit, och at icke alle Församlingar hafwa enahanda inrättningar. Man har derutinnan förbehållit sig derfrihet,

Alla inrättningar, ändringar och hufvud-ändringar i Församlingen, blefwo i arbetarnes Conferenser, och efter sakens påfordran, i en sammankomst af walda inwånare, som kallades Församlings-Råd, öfwerwågade och beslutne, men i twi felagtiga händelser genom Lörning afgjorde.

De fränwarande Bröders och Wäpperses Bref och efterrättelser blefwo i Sjung-slunden Församlingen föreläsne. Men då efterrättelserna ökade sig, wardt 1728 alla månader en särskild Bön- och Tacksägelses-dag dertill utfatt; då först et stycke af den Helga Skrift betraktades, och sedan efterrättelserne uplästes samt de fränwarande Bröder och Wäpper, tillika med hela Christenheten, Herran om i en bön anbefaltes.

År 1730 fant sig Herr Brefwen förantliten, at nedlägga sit förståndare-ämbete, och de Äldste, som 1727 waldes, gjorde sammaledes. I deras ställe blef Martin Linner til Äldste utwald. (2) Ibland Systorna wardt, efter gamla Brödras kyrkans exempel, (3.) äfwen en Ällestinna wald, nemligen Anna Tieschmann. Den samma förbant sig strax derefter, med några liko sinnade oafstata qwinnfolk, at wilsja fullkomligen upoffra sia Herran om, och ej gifwa någon annan tanka eller förslag om giftermål. minsta gehör, än allenast det, som efter gamla Brödra-ordningen proponerades dem aenom Församlingens Äldsta.

Friherren Friedrich von Wattwille och Brefwelliga Husförwaltaren Tobias Friedrich, blefwo

bet, at ändra och bättra, hwaraf de gamle Bröder i Wäpper och Wäpper med deras kyrko-ordnings inrättning hafwa betjent sig; efter den gamla *Canon: Differentia Canoniarum non rescindit unitatem Ecclesie.*

och til skol-samlingens närwarande nöd.

wo 1729
fort och
Bröder
komma
lings-R
manna-
med såda
för de öf
man der
bygde ell
sig, at d
wille sälj
stillsbet
sidras. (1
tholdsdor
måga be
Stapets til
Husbärge
mera likn
(1.) Föret
samlingen
te-bet, ifr
(2.) Bild.

Herr B
Bröder
lit en upb
många stor
förnäma
Tyskland.
Wäpper,
icke förblif
ga inrättning
hwarigenom

1729 anmodade, at efter Pauli råd i Cor. 6
 fort och i godo afgidra de twisler, som emellan
 Bröder och Bröder sig hyppa kunde, utan at låtat
 komma för råttta. Detta kallades sedan *Försam-*
lings-Råte, och i följande tider *Upsyningss-*
manna-Collegium. Wien at förekomma twister
 med sådana *Inwånare* eller deras arftagare, som
 för de öfriga blifwit anstötellige och skadelige, wardt
 man derom ense, at alle *Husägare*, så snart de
 bygde eller köpte sig hus, gäfwo en *Revers* ifrån
 sig, at de eller deras arfwingar i sådan händelse
 wille sälja sina hus och flytta ifrån orten, på det
 stillhet och god ordning ej måtte innan och utifrån
 södras. (4.) Och emedan *Kyrko-gården* i *Ber-*
tholdsdorf, wardt för liten, och wägen dithån är
 mågta beswärlig, blef 1730 med nådiga *Herr-*
skapets tillstånd, et eget *Graf-ställe* anlagt wid
Huibärget, hwilket i anseende til sin inrättning,
 mera liknar en lustgård, än begrafsningss-plats.

(1.) Företal til Brödra-För-
 samlingens Löfens och Ter-
 te-bok, ifrån 1731 til 1761.
 (2.) *Büd. Saml. III. 794.*

(3.) *Bömiske Brödernas*
Kyrko-ordning c. 1. Sect.
om Presbyteris eller de Äld-
*sta. (4.) *Büd. Saml. III. 8.**

S. 22.

Herr Grefwen och de med honom förbundne tre
 Bröder, (S. 7.) hade redan länge underhål-
 lit en upbyggellig *Correspondents*, ej allenast med
 många stora *Theologer* och *Politteis*, utan ock med
 förnåmna *Hus* och *Fursteliga* *Personer* i och utom
Tyskland. Dess om hade *Brödernas* utgång från
Mähren, och *Herrnhuts* anläggning til boställe,
 icke förblifwit obekante. Denna ortens besynnerli-
 ga inrättning och *Evangelii* lyfteliga förtunnelse,
 hwarligenom en stor rörelse hyppades i ångden der-
 om.

omkring, gjorde många när- och fjerran-boende själar upmärksamma på tidsens tekn. Många kommo, at sjelfwe beståda och åhöra altsammans, och blefwo antingen där qwar, eller hade ett wälsignadt intryck hem med sig: hwarigenom det goda ryktet allt mer och mer utbredde sig. Men det felades icke heller på illata rykten: och detta förorsakade, efterfrågningar, som man icke wille lemna obeswarade. Till många orter blef Herr Grefwen, eller en och annan Broder ombuden, at komma. Deraf föranklätos bestickningar till åtskilliga orter i Tyskland, till Schweiz, Frankrike, Holland, England, Dannemark, Sverige och Liffland. (*) Jag wil allenast tala något omständeligare om dem, som innan kort haft wigtiga påföljder.

Brödernas första bestickning, sedan deras lydliga förening blifwit träffad, skedde 1727 om Hösten at Köpenhamn, till Kungliga Prinsen Carl. Bröderna David och Johan Witschmann, hade på begäran med sig till Hönom en efter rättelse om Bröderna i Böhmen och Mähren, om deras utgång, och deras inrättning i Öfra Lausitz (1) Af honom sjelf och flera förnåma Personer, blefwo de på det nådigaste och kärligaste medhandlade; hade och tillfälle, at under wägen på åtskilliga orter, särdeles hos Abboten Breichaupe i Magdeburg, gifwa underrättelse om deras utgång och nu mera gjorda inrättning. (2.) Påföljden häraf war icke allenast Herr Grefwens personliga bekantskap med Kongliga Dansta Häfwet, utan

(*) Sådana budskaper, som hafwa i befallninga, at på begäran bringa någon antingen muntelig eller skriftelig efter rättelse, måste icke förblandas med Hedna-wisjionerna, som först efteråt yppat sig.

utan oc
land oc
(1) B

Christ
Sa
wen til
Honom
de och n
gjorde de
Saalfeld
och hade
Regerant
soner, af
underlåt
ringaste
förmodad
På res
na, och
ologen B
glstrar oc
gom til t
mer under
nu äfwen
dem, och
Johan
orsaken st
Församling
Doct. Bui
ras nyttjan
Honom på
Bohemoru
äfwer sin
rade dem,

utan och Missionerne ibland Hedningarna på Grönland och i West-Indien.

(1) Bib. Saml. III. 625. | (2) *ibid.* III. 626.

S. 23.

Christian Ernst, då warande Arf-Prins i Saxen-Saalfeld, hade inbudt Herr Grefswen til et samtal, i affigt, at framdeles sätta honom öfwer sin Landt-regering. Härmed kunde och wille Herr Grefswen wäl icke befatta sig, gjorde dock emot slutet af året 1727. en resa til Saalfeld, Coburg, Bayreuth, Rudelstade &c. och hade på alla dessa orter gagneliga samtal med Regerande Herrskaperne och andra förnåma Personer, af andeliga och werldsliga Ståndet; men underlåt dock icke, at upsöka alla dem, äfwen af ringaste folkhoppen, hos hwilka Han något godt förmodade.

På resan til Saalfeld, kom Han och til Jena, och blef därstädes bekant med den stora Theologen Buddeus, och med åtskilliga Präster, Magistrar och Studenter. Hans umgänge war mångom til besynnerlig nytta, och desse begärde än mer underrättelse om Bröderna. (1.) Efter man nu äfwen i Engeland ästundade underrättelse om dem, och de tre Bröder, David Nieschmann, Johan Töleschig och Wenzel Neiser för den orsaken stull blefwo 1728 dit sände, (2.) gafswo Församlingens Äldste dem et Bref med sig til Doct. Buddeus, deruti de bådö honom, at til deras nytijande äfwen på Tyska låta trycka den af honom på Latin 1702 utgifna Historia Fratrum Bohemorum Comenii, och tillade en Beskrifning öfwer sin närwarande författning. (3.) Han swarade dem, (4.) prisade Gud för den barmhertig-

het dem wedersarits, hwilken alle, sade Han, som genom jordiska begärelser icke äro förblindade, måste beundra; och Han lofwade göra deras begäran fyllest. (*) Med de til London resande tre Bröder gaf Han et recommendations-bref til Herr Håspredikanten Ziegenhagen, (5.) och lät genom några Studenter affskrifwa och på Latin öfversätta deras medhafda skrifter. (6.) Dese blefwo derigenom än begärigare, at göra närmare bekantskap med Bröderna, och bådo dersföre Herr Grefwen om än ytterligare besök. (7.)

(1) Bib. Saml. I. 498.

(2) Grefwinnan Schäum-
burgs bref *ibid.* III. 635.

(3) *ibid.* II. 145. (4) *ibid.*

II. 147. (5) *ibid.* I. 699.

(6) Håspredikanten Lau-

es bref *ibid.* III. 633. (7)

Profesor Zimmermanns
bref *ibid.* III. 629. 652.

Spangenberg's Declaration.
Inledningen §. 8. 9. 10.

§. 24.

Detta war anledningen, at Herr Grefwen om sommaren 1728. kom til Jena med en del af sit hus, hwilket merendels bestod af sådant folk, som hade upoffrat sig HERRanom til tjenst. Den tiden woro i Jena mer än 100. Magistrar och Studenter, hwilke i stället för andra wanliga Landsmäns-gillen, anställte ibland sig upbyggeliga samsamkomster, och jänte sina studier, underwiste fattiga barn i förstädernas af dem uprättade Fria Scholor; hwilket hölt fort ända til salig Magist. Brumhards död 1742. Dese sökte göra sig gagn af Herr Grefwens närwarelse. Han tillstodde dem, så wäl som några af Borgare, folket, at biwisla

sina

(*) Detta har icke skebt, emedan Han ej långt derefter blifwit död. Berörde Brödra-Historia tom 1735 ut på Tyska i Schwabach.

sina Hus-andakter i Dangiska Trädgårds-huset. Hwad de hade läst och hört om gamla Brödernas Kyrko-disciplin och om deras efterkommanders förbindelse i Herrnhut, det behagade dem öfvermåttan, och de bådö Herr Grefwen, at och wara sig behjelpellig til en förblindelse, som liknade Mähriska Brödernas. Detta kunde Han icke göra, men gaf dem förslag, huru de under Herr D. Buddei direction, med Hans råd och utur Hans Collegiis pastoralibus och paræneticis, kunde sines emellan uprätta en på deras Universtitets omständigheter och tilämnada Ämbeten, sig lämpande inrättning, i form af et Seminarium theologicum, eller Collegium pastorale practicum. Detta Institutum kom den 12 Aug. 1728 werkeligen i stånd; hwarem utförligare kan läsas i första Bandet af Brögiska Samlingarna p. 431. Men emedan de derwid ej gingo rätt enfsaldigt til werka, och togo dertill förmycket folk, äfwen sågo derwid förmycket på männisslig auctoritet: (1.) så hade saken intet bestånd. Och då fallig D. Buddeus wågrade at taga på sig directionen, och Theologiska Faculteten i Jena litet efteråt sökte at från sig äfwända wiså emot Henne utspridda förfärliga rykten, uti en Skrift, deruti också Herr Grefwens namn och anstalter wordo inblandades: (2.) så låto många af fruktan, at göra sig misstänkte, draga sig derifrån; af hwilka sedermånga somlige hafwa, under hwarje handa sten och namn, aldeles blifwit Församlingens twederpartier. Här wore för widlästigt, at anföra flera omständigheter och Anecdoter om denna sak; nog af, at många af dessa med Församlingen förbundne Magistrar och Studenter, hafwa dels efter hwarje handa

Da omväxlingar kommit til Brödra-Församlingen och giordt densamma stora tjenster; dels wid sin Religion kommit til offentliga Ämbeten, och där med wälsignelse och i gemenskap med Brödra-Församlingen, skaffat stor och tusendfall frukt. En lång tid efteråt har och en anstalt ännu florerat i Jena, derutur Seminarium Fratrum Augustanæ Confessionis fått några wigtiga medlemmar, till Brödra-Kyrkans tjenst ibland Christna och Hedningar; och utom des åro, genom Brödernas bemedlande, utur denna anstalt många Catecheter och Informatorer komne i Lutheriska Länder, hwilke til en del lemnat efter sig en ymnog wälsignelse.

(1) Bib. Saml. I. 493. | (2) Nat. Reflex. p. 120. III. 637. 640. 642.

S. 25.

IFrå Jena begaf sig Herr Grefwen til Halle. Församlingen hade redan förut affärdat et par Bröder, med esterrättelse om des utgång och förevarande tilstånd, til de af Herr Grefwen så älskade Theologer därstädes, besynnerligen til H. Doct. Anton (1.) Genom deras berättelser och de från Jena erhållne Tidningar om Herr Grefwens och Brödernas uppbyggeliga wilstande därstädes, hade och här någre Studerande blifwit bewekte, at söka närmare gemenskap sins emellan och med Brödra-Församlingen. De anlitate altså Herr Grefwen, at ifrå Jena också komma til Halle. Han kom, och logerade i Doctor Langes hus, samt blef af des son å mer än 100 Studenters wågnar ombeden, at löfwa någon tid hos dem, at hålla Collegia ascetica för dem, och til deras bättre förkofring i Christendomen gjöra ibland dem

någon

någon
gjorde
tetet, o
(3.) m
modellig
deras eg
utom h
något in
at följa
thod, ur
(1) Mil
derna. Bi
(2) Bib
Nat. Re
(3) Apo
p. 244.

Medan
H
lat öfwer
rekomman
själars w
enstykta i
rent af b
(1.) Ester
bring war
te följden
hällighet,
sig, och so
fullkomlig
ifrån Luth
nast många
riste Brödr
Jena, prot
Äldstas wa

amlingen
wid sin
och där
Brödra
U frukt.
nnu flo-
am Au-
medlem-
Ehrifina
n Brö-
nge Ca-
la Pän-
ymnog
p. 120.

någon inrättning, såsom i Jena. (2.) Det förra gjorde Han på några Professorers wid Universteteten, och Bårnhus-Upsyningsmännernas begäran; (3.) men det sednare måste Han afflå dem, förmodelligen af den orsak, at det blott härrörde af deras egen drift och icke deras Lärarens tillstyrkande, utom hwilkas wetskap och willja Han icke wille i något inblanda sig. Deremot förmannte Han dem, at följa salig Professor Frankes goda råd och Metod, under försarne måns handledning. (4.)

- (1) Mildes bref til Bröderna. Bld. Saml. III. 631.
- (2) Bld. Saml. III. 639. Nat. Reflex. p. 253.
- (3) Apologet. Erklåring p. 244.

- (4) Hans swar in deutschen Gedichten. N. LXX. p. 194. Se och Siegm. Jac. Baumgarts bref til Herr Grefwen 1731. i Bvd. Saml. III. 808.

§. 26.

Wedan Herr Grefwen ännu war i Jena, seck Han tidning, at någre gode Wänner wolat öfwertala Bröderna i Herrnhut, at til förkommande af en inbillad förförljelse och til flera själars wianande der omkring, öfwer gifwa deras enskylda inrättning tillika med Brödra-namnet, och rent af bendja sig med Luthersta författningen. (1.) Efter nu grunden til denna förehafwande ändring war människo-fruktan och hyckleri, så stulle fölghden deraf ofelbart hafwa blifwit sådan misshällighet, som tu är förut på samma sätt hyppat sig, och som stuteligen stulle hafwa förorsakat en fulltomlig söndring, samt stödre delens afföndring ifrån Luthersta Kyrtan. Dersöre war icke allenast mången i Herrnhut deremot, utan och de Wärdigste Bröder, som med Herr Grefwen nu woro i Jena, protesterade å deras och de frånwarande Aldstias wågnar, emot denna nyhet och deras enskylda

Stolta Församlings-rättigheters affägelse. (2) Hr. Brefwen visade dem de farliga följder, som detta af människo-fruktan härdrande eftergismandet hade med sig, och räddde dem, såsom deras föreståndare, samt befalte dem såsom då warande Schwert, at intil sakens grundeligare undersökning ingen ändring företaga. (3.) Ja, de Zenaiske Bröder förmante Wåhriska Bröderna, at icke stämmas wid sina förfäder, utan följa deras exempel, förblifwa i Broderliga föreningen, och hålla sig faste wid en dem påärd Kyrko-disciplin, efter hwilken så många rebelige Wån i Evangeliska Församlingen hafwa såfångt sukat. Detta skedde i det så kallade förbindelses-brefwet, (4.) som af 102 Magistrar och Studenter är underskrifwit, af hwilka många hafwa sedermera beklädt de betydligaste Ämbeten i Evangeliska Kyrkan.

(1) Nat. Reser. p. 167.

276. Bld. Saml. I. 632.

(2) Bld. Saml. II. 631.

(3) Bld. Saml. III. I.

(4) *ibid.* II. 51. Se och

bref til Augustin Reiser i

Herrnhut. Byd. Samling.

II. 242.

§. 27.

Statuterne eller 1727 års förenings-puncter, hwilke af somliga blefwo ansedde såsom en ny Confesion och altså som et skilje-märke på en särskild Sect, hafwa gifwit anledning til förberörde Skiljaktighet, hwilken dock wid Herr Brefwens återkomst blef aldeles häfwen. Til at nu ryma ur wågen alla anstötligheter, blefwo samma statuter förwandlade i Herrskaps-bud och förbud, (1.) och Inwånarne wål tillfälligt wis förehållne, men icke mer til underskrift förelagde. Sjelfwa saken, neml. god tukt och ordning, som blott påskyttade gemensom uppbyggelse och stadfästelse i det som godt, är kunde man icke uphåfwa. Men på

den Broderliga Föreningen

det

det detta
Bröderna
sin Conn
och söka
at derdf
en offente
Zylte och
nersdorf
Berchold
des på sa
och Bröder
til Käyser
ten, Chri
stianus
deraf förf
som 83 W
namn d.
28. Aug.
herre, och
stadfästade
derna för
sedan, at
ny Sect,
ring icke a
wit bewekt
hade hårtill
för en Lan
om deras
mera stillsp
å daga låg
1.) Ut
ten de härsta
stånd, 2.) n
nast i förfa

det detta icke skulle anses som en ny Religion, och Bröderna af den grund en gång nödgas uphåfwa sin Connexion med Evangeliska Lutheriska Kyrkan, och söka sin frihet annorstädes, samt man nödigt, at derdsfwer träffa inbördes bifall, och sedan göra en offentlig declaration. I det afseende intallades Zylke och Bömiske Predikanten i Groß-Zennersdorf, samt Kyrkoherden och Rättens ledamöter i Bertholdsdorf, i hwilkas närvaro nödigt aftal gjordes på salen i Herrnhut med alla Mans-personer, och Brödernas förklaringar upptecknades. Desse blefwo til Kåiserlige Notarien och Öfwer-Amts-Advocaten, Christian Goehelf Marche, såsom Justitiarius i Bertholdsdorf, öfwerlämnade, hwilken deraf förfärdigade et Notarial-Instrument, som 83 Mans-personer af 47 åttilliga Familier namn d. 12 August. 1729 underskrefwo, och d. 28. Aug. af Herr Grefwen såsom ortens Öfwerherre, och af Kyrkoherden Kothe, med underskrift stadfästades. Uti samma Instrument förtälja Bröderna först om Herrnhuts början, och declarera sedan, at de hwarken äro Separatister, eller en ny Sect, och at de til denna offentliga förklaring icke af nöd och fruktan för förföljelse blifwit bewelte, utan wid så många illata tilmålen hade hårtildags haft dermed anstånd, tills man inför en Landsherrlig Commission skulle fråga dem om deras tanke-sätt och grund, I men wille numera stillsporde, frwilligt och offentligen sådant å daga lägga, nemligen:

1.) Utwåhriska Brödra-Församlingen, af hwilken de härstamma, af Reformatorerne blifwit godkänd, 2.) med dem warit i läran ense och allena i förfatningen åttild; hwilken de 3.) icke

nu behöfde förswara, efter den redan af **Luthero**
 och andra **Theologer** blifwit gillad, berömd och
 recommenderad. 4.) Ut de ej äro någre wäldfö-
 rande **Hufiter**, eller oordentellige **Fratricelli**, utan
 härstamma från **Brödra-Uniteten** i **Lietz**, men
 5.) wilja icke beropa sig på sina faders läro-grund,
 utan sjelfwe lägga en sannskyllig grund i rätt-
 färdiggjörelsen. "Wi ärkänne 6.) (heter det) i in-
 "gen Religion några för Bröder, som icke (efter
 "ödpelse-nådens bortmistning) genom Christi blods
 "stänkelse twagne, och alt igenom förändrade,
 "fortsara i Andans helgelse. Wi ärkänne inga
 "andra för Christi synliga Församlingar, än hwar-
 "äst Guds ord rent och klart lärde warder, och
 "de desliques derefter, såsom Guds barn ägnar,
 "gudfruktelligen leswa. 7.) Men wi wilje ock i
 "alla Christeliga Församlingar ej wara söndrade
 "ifrå någon enda, som sansfärdeligen tror på sin
 "Herra **Jesus Christum**, änskönt han ock ge-
 "nom förförelse, eller egit oförstånd, här och där
 "utlade **Bibelen** annorlunda, 1c." De förwara
 sig 8.) emot **Indifferentismen**, och tro, at timeliga
 lifwets förlust ej är at förlitna med förnekelsen
 af den minsta sanning. De wilja 9.) handhafwa
Kyrko-disciplinen, och ärkänna sig 10.) denna tid
 förbundne, at icke öfwergifwa utwärtens Gudsstjen-
 sten i **Bertholdsdorffiska** **Sochne-Kyrkan**, emedan
 därstädes är en samling af Guds barn och en i
 alla hufwudstycken ren och oförfalskad lära, så
 länge deras frihet dem lemnas oförtränkt. 11.)
 De hålla **Augsburgiska** **Confessionen** för en härlig
 Christelig gärning. 12.) De wilja under all den
 högakning, som för den saliga **Martyren** **Juhs**
 byses, så litet kallas **Hufiter**, som **Lutheraner**, utan
 behålla

behåll
 13.) o
 dare n
 och so
 re, så
 lig un
 Hel
 flyta
 nuick
 finnes
 lingar
 (1)

S
 Kyrkan
 mente
 rättning
 en förfi
 altså af
 ändring
 let till f
 ställning
 seende,
 andra
 göra sig
 andra,
 Kyrko-
 under
 nad ägd
 Brödrer
 7 Jan.
 gas. M
 man icke

Luthero
 rörd och
 e wäldfö-
 elli, utan
 etz, men
 ro-grund,
 d i rätt-
 e det) i in-
 icke (efter
 isst blods
 ändrade,
 inne inga
 än hwar-
 rder, och
 n ägnar,
 ilje och i
 söndrade
 r på sin
 och ge-
 och där
 förwara
 timeliga
 nekelsen
 ndhafwa
 enna tid
 udstjen-
 emedan
 och en i
 åra, så
 kt. 11.)
 härliq
 all den
 i Suf-
 r, utan
 behålla

behålla deras gamla namn Bröder, och hoppas, 23.) at de wid deras privat-inrättningar få ån wi- dare njuta Lands-Herkens och Öfwerhetens beskydd: och som de icke wilja klaga öfwer sina försmåda- re, så wänta de och med längtan efter en grunde- lig undersökning.

Hela Instrumentet, hwarpå Herrnhuts en- skilda inrättning grundar sig, (ty här talas än- nu icke om *Nähriska Kyrko-Författningen*) finnes iugen i första Bandet af *Bydingiska Sam- lingarna* p. 3.

(1) Bid. Saml. II. 8.

§. 28.

Så tydeligen nu hwar man häraf kunde se Brö- dernas upriktiga aktning för Evangeliska Kyrkan, stötte sig dock ån framgent många wäl- mente människor på dem, för deras särskildta in- rättning skull. Och ånströnt icke nu, såsom 1728, en försöjelse för des skull war at befara, och man altså af människo-fruktan icke behöfde söka någon ändring, så gjorde dock Herr *Gröwen* sielf, af kär- lek til fredlighet, de *Äldsta* och *Hjelparena* en före- ställning, om man icke, til at undanrödja allt up- seende, ansidtlighet och hinder i föreningen med andra Guds barn uti Lutherska Kyrkan, och at göra sig allmänneligare samt skaffa mer nytta hos andra, borde låta Bröderliga författningen och Kyrko-disciplinen fara, och rent af begifwa sig under Lutherska författningen så, at ingen åtskil- nad ågde mer rum. Han fant stort motstånd hos Bröderna; bragte det dock så wida, at saken den 7 Jan. 1731. seck i *Församlings-Rådet* föredra- gas. Men de mästa stämmor gingo derpå ut, at man icke så aldeles kunde öfwergifwa en trehun- dra

dra-årig ordning, hwaröfwer deras förfäder utståde de grufwelligaste förföljelser, och dermedst beröfwa efterkommanderna en Klenod, som många Protestanter beundrat och önskat hafwa i sina författningar; och at, förutan en slikt Rytts-aga och ordning, en ofördöfwad förslingring och fördolning i deras förfäders Apostoliska sinne och isfwer, wore at befara. (*) Då nu Herr Grefwen bemeddade sig, at beswara deras betänkligheter, och wisfa nyttan af en fullkomlig likformighet, blef det ändtelligen beslutit, (såsom det lyder i en berättelse af samma tid) "at man till allt answars und-
 " wiskande, hade at derunder ensaldigt öfwerlem-
 " na sig i Frälsarens wilja och wälbehag, antin-
 " gen man aldeles utan förbehåll borde gå in i
 " Religionen, eller bewara och bruka wårt om-
 " betrodde gods? Dersöre blefwo nedanstående
 " två lotter upsatte, och under hjertelig åkallan
 " af et fyrårigt barn dragne:"

1. Dem, som utan lag äro, warder utan lag, ändock J icke ären utan GUDS lag, utan ären i Christti lag; på det J dem winna mågen, som utan lag äro. 1 Cor. 9: 21.

2. Står nu, Käre Bröder, och håller eder wid de stadgar som J lärde hafwen. 2 Thes. 2: 15.

" Den sednare Lotten träffades. Wi gjorde ifrå
 " den dagen et förbund med hwarandra, at så
 " förblifwa, och i den författning drifwa HER-
 " rans sal, samt i hela werlden och ibland
 " alla Nationer predika Hans Evangelium, ehwart
 " Han

(*) Et dylikt rådpågnings-ämne och beslut finner man uti *Läst. Lb. III. anmärkt i Aldre Brödrernas Historia, §. 23.*

" Han
 " wi sön
 " ej bli
 " na A

Dertw
 sin
 i densamm
 görande
 redelliga
 bundit sig
 i synnerh
 meez, P
 schen, hn
 ner från
 se af sina
 tistleri, lät
 hjertat. H
 lliga Bilt-
 deruppå s
 re agera i
 resolberad
 sättnas och
 da, at så
 det och g
 Bayreuth
 lelse at bli
 Nisch, (2
 lad til W
 burg.

(1.) Denne
 Bpb. Saml

Hans be

“ Han oss sändandes och utströendes worde; och
 “ wi söngo: Din sat at rätt bewaka, Hjelp oss
 “ ej bli tillbaka; Derwid oss ock bewara Med di-
 “ na Änglars Skara!

§. 29.

Derwid för Herr Grefwen fort i sit trofasta
 sinnelag för Lutheriska Kyrkan, sökte ock at
 i densamma skaffa nytta, och understödja dess gagn-
 görande Werktyg. Han hade lärdt känna några
 redelliga Lärare i Slesien, som med honom för-
 bundit sig till Jesu Rikes utbredelse; hwaribland
 i synnerhet bår räknas Johan Adam Stein-
 mecz, Predikant wid Evangeliska Kyrkan i Tes-
 schen, hwilken of mer än tretie tusende Luthera-
 ner från kringliggande tracter besöktes. Då nu dese
 se af sina egna Ambetsbröder anklagades för Pie-
 tistleri, lät Herr Grefwen deras sak wara sig om-
 hjertat. Han skref för deras skull 1728 till Kåiser-
 liga Biskopfadren, Pat. Tönnemann, (1.) och gaf
 deruppå sin Agent i Wien Instruction, at wida-
 re agera i saken. Men emedan imedertid blifwit
 resolveradt, at dese redellige Prästmän skulle af-
 sättjas och förwisas landet, gjorde Han sig mö-
 da, at få ned dem på andra orter. Han bragte
 det ock genom sin förbön hos Marggrefwen af
 Bayreuth så wida, at Herr Steinmecz seck kal-
 lelse at blifwa Superintendent i Neustade wid
 Nisch, (2) hwarifrån Han sedermera blifwit kal-
 lad till Abbot i Klosteret Bergen wid Magde-
 burg.

(1.) Dennes swar ses i | (2) Gestalt des Creutz-Reichs.
 Bvd. Saml. III. 478. | Beyl. XIV. XV. p. 123.

§. 30.

Hans bemödningar för beträngda Predikanter
 och

och andra tryckta människor i Slesien, måtte wäl också hafwa bidragit något til den första offentliga strid-skrift emot Församlingen; hwarpå sedermera många andra hafwa följt. 1729 utkom nemligen Missionärens i Slesien, Jesuiten Carl Regentes *Nachrichte von einer in der Ober-Lausitz und Schlesien einreisenden Neuen Secte*. Det förtröd denna mannen, at Han hos Schwentfeldianerna, som Han til sin Religion föra wille, alsintet kunde uträtta, och at Herr Grefwen låtit sig wårda om dem. (1.) Denne inlåt sig icke sielf med berödde strid-skrift, men kunde icke hindra dem, som deruti blifwit försmådde, neml. Predikanterne Magist. Schäffer, Magist. Schwedler och Kyrkoherden Rothe, at uti Församlingens i Herrnhut Zeugnis der Wahrheit ic. rädda sin ofskuld. I medlertid fingo dock någre Evangeliske Theologer, som ännu ej sedt någon annan underrättelse om Herrnhut, af denna strid-skrift anledning, at oc skrifwa något emot Församlingen: men de låto snart om något bättre lära och öfwertryga sig. (2.)

Utom desß gingo ännu allehanda rykten och bekräftningar om Herr Grefwen och Währiska Bröderna, omkring i landet, hwilka merendels kommit ifrå sådana människor, som sökte det godt år, men kunde icke rätt begripa Herr Grefwens och Brödra-Församlingens gång. Wälsinnadt folk wäntade något swar deruppå; men Herr Grefwen wille icke inlåta sig i något Penne-krig, och sade sina orsaker dertill, i första offentliga declarationen til sina Wederdelomän, hwilken finnes i Byd. Saml. 1. Bandet p. 29, och med korta och bindande ord utmärker Hans Character, den Han

Han i o
bibe hållt.

“ den ha

“ ne W

“ ligit.

“ re at

“ nare m

“ got swa

“ at gifn

“ ga este

Korthet

tilstådja i

na Contr

ka, at F

onledning

ten, til en

tion, hwi

bekännelse,

wer och f

ka som der

ga Jubilæ

hon gdr 2

rers förtrö

(1) Mat. 9

199. Grefw

1221. Apol

R. p. 240

(2) Mat. 9

Genom s
gen b
mer inluxo
och några
finner anm
ifrå Halle,

Han i anseende til sina wedersparter in til ändan bibehållit. Därstädes heter det wid slutet: "Derl-
 " den hatar mig; det är naturligt. Somlige mi-
 " ne Moders barn tråta med mig; det är ängs-
 " ligit. Ut förswara mig emot den förra, det wo-
 " re at onödigt wis förspilla min tid; och de sed-
 " nare wördar jag mera, än at jag genom nå-
 " got swar skulle skämma ut dem. Jag åtnöjer mig,
 " at gifwa dem bested, som hafwa magt at strä-
 " ga efter mit förehaswande. ic."

Kortheten och ändamålet af mitt företagande, tillstodja icke, at jag ansörer något mera om denna Controvers. Jag wil allenast härjämte anmärka, at Församlingen nästföljande år 1730. har, i anledning af en hop mot hwarandra stridande rykten, til en Theolog gjort en Privat-Declara-tion, hwilken fuller icke kan anses som en Trosbekännelse, men dock som en tydlig förklaring öfwer och för Augsburgiska Confessionen; (3) lika som den äfwen i detta Symboli tvåhundra-åriga Jubilæo tog särdeles del uti en Cantate, deri hon gör Luthers och några de första Confessors förtröstanfulla tankar, til sina egna. (4.)

(1) Nat. Reflex. p. 119.
 197. Freywill. Nachlese p.
 1221. Apol. Erklär. Bevl.
 R. p. 240. Quest. 154.
 (2) Nat. Reflex. p. 121.

Se och D. Weidners i Ros-
 stock bref til Herr Grefwen
 1731. i Bnd. Saml. III.
 798. (3) Bnd. Saml. I. 44.
 (4) Ibid. I. 33.

S. 31.

Genom så morgehanda rykten blef Församlingen bara än widare bekant, och allt mer och mer inlupo bref, med anhållan om underrättelse och några Bröders tillsändande; hwarföre jag ock finner anmärkt i 1728 års Diarier, at på en dag ifrån Halle, Jena och andra orter, ankommit öf-
 wer

wer so bref, hwille till beswarande blifwit åt några Bröder udelta. Månge kommo sjelfwe, till at besef-altfammans, hwaribland äfwen förnåmde Stånds-Personer woto. Och somlige sådana besöf hafwa haft wålsignada fölgher för hela lands-tracter. Till andra orter, hwaråst sådant åstundas, och äfwen till åstilla Fursteliga Håf, bleswo Bröder sticade, med esterrättelse om Wåhriska Brödernas utresa och nu warande försättning; och Herr Grefwen hade, wid en å nyo företagen resa till Jena, sielf tilfålle, at påhålla somliga af dessa höga Herrskaper, såsom ock andra Försåliga, Grefliga och Adeliga Personer, jämte många stora Pårda och Präster, för at gifwa skål till sit och sina Bröders hopp, at bestrifwa dem Gudsamlingens tillstånd, och för dem beprisa det rättfinniga wåsendet i Christo.

Jag finner ock, at Bröder redan år 1729 och 30 blifwit esterslångtade i Sweitz, Liffland, Swerige och Danne-mark, och at de jämwäl rest dit på korta besöf, hwilla warit af wålsignada fölgher. Och efter man hörde talas om stora rörelser ibland Protestanterna i Salzburg, resolwerade sig Melchior Nieschmann, ehuru emot Herr Grefwens och de flåsta Bröders råd, at besöfka desamma, (1) och åfreste dit 1728 med Georg Schimide, tagandes wågen igenom Bømen, där de wille besöfka de S. 24. omnåmde Bømissa Bröder omkring Lieitz. Men i Bømen bleswo de förrådde och i arrest satte; och ehuru Herr Grefwen gjorde sig all möda, at få dem på fri fot, (2) måste dock den förre 1729 under en swår fångenskap ånda sina dagar i Schildberg uti Bømen, och den andre sitta i sex år fången, innan

han

han
en J
utan
federn
gen b
(1) S
welse t
Saml.

J
Z
terrätt
och ny
förnyel
Håfpre
son af
förmåle
ne Con
blifwit
försten
på Sync
(1.)

Under
flena h
13. Augu
" ågon
" format
te hos
Bud. H
sanskyllig
ras enigh
ta bleswo
Wied d
derns då

Han blef frigistven. Men äfwen detta lidande och en Jesu bekännares död, war där i ångden icke utan wälsignelse, såsom många af då tryckte och sedermera emigrerte Bömare hafwa mig muntligen betygat.

(1) Se Hans affeds-Skrifvelse til Församlingen, Byd. Saml. III. 787.

(2) Gesl. des Creuzreichs Beyl. VIII. IX. X. p. 117. 118. 119.

S. 32.

Ibland de många stora Theologer i och utom Tyskland, hwilkom skriftelig och muntelig berättelse gafs om Mähriska Brödernas utresa och nybygge, om Brödra-Unitetens inrättning och förnyelse, war i synnerhet Kongl. Preussiske Hofpredikanten Daniel Ernst Jablonsky, en son af den i Äldre Brödra-Historien S. 45. omnämde Comenti Dotter-son hade af Uniteten i Pälens församling wald til Bisshop eller Senior, och med Churförsten Friedrich III:s bifall den 20 Martii 1699, på Synodo i Lissa uti Stor-Pälens, consecrerad.

(1.)

Underrättelse om Bömisk-Mähriska Brödernas flena hjord, hwilken (såsom Han i sit swar den 13. Augusti 1729 (2.) yttrar sig) "i werldenes ögon warit så födraktad, men i sinom tid Reformationens förelöpare och förberedare," wackte hos honom mycken glädje och tacksamhet til Gud. Han årlände dem för Bömiska Brödernas sanskylliga och wärdiga afkomlingar, berömde deras enighet, och önskade, at de för Christi Kyrkas blefwo än mer bekante. (3)

Wied denna wärdiga Äldersmannen och Brödernas då warande Äldsta Bisshop, fortsatte Hr. Gref.

1729 och
Liffland,
ämwal rest
wälsignada
flora rö-
g, resol-
huru emot
åd, at be-
med Ge-
Bömen,
Bömiska
blefwo de
er Gref-
i fri fot,
swär fän-
uti Bö-
n, innan
han

Grefwen sin Correspondents, och rådförde sig med Honom redan 1730, rörande sit upfsåt at tråda i andelliga Ståndet. (4) Hwad fölgderna deraf warit, får man se i de två nästföljande Afdelningar.

(1) *Acta Fratrum in Anglia, in Foliis, p. 6.* (2) *Ibid. Beul. XLVIII. p. 38.* (3) *In Epistola apologetica til Herr de Mauclere, Bhd. Saml. I. 374.* derutt det ibland annat heter: *Ea (Ecclesiola) solis fere Exsulibus Bohemis & Moravis, eo tanquam ad asylum confluentibus, constat, qui sub cruce praxin Christianismi adubi, postquam huc delati sunt, et appellationibus schismaticis & rixis theologis valere iussit, in u-*

num hic coetum coalescunt, unoque ore et corde Deum laudantes; fidem profitentur, qua per amorem operans est; ut hic genuinos Sandomirionsum posteros agnosceretis. Qua res, ut Ecclesia Christiana plenius innotescat, profusus meretur.

(4) *Acta Fratrum Beul. XLIX. p. 38.* Mera om denna Correspondents kan ses hos Lelong I. 258. 376. 384. 386.

S. 33.

Herrnhut bodde denna tid icke allenast Måh-riske Bröder och Lutheraner jämte några Reformerta, i ljuswaste harmonie; utan åtskillige Separatister, ja ock Schwentfeldianer, som från Glessten blifwit fördrifne och af somliga Öfrå-Lausigiska Ständer emottagne, hade jämwäl begifwit sig åt Herrnhut och Bercholdsdorf, och njutit därstädes en billig fördragsamhet och estersgifwenhet, tills de antingen genom öfwerlygelse om sanningen kunde til rätta föras, eller på andra orter begifwa sig. Desse til en del wälsinnade och redelige, men tillika wid hwarjehanda meningar hängande, til en del upstuslige och oordentelige människor måtte wäl, genom hwarjehanda ansedtliga utlätelser och oordentligt beteende, hafwa gifwit anledning til et och annat ondt tryckte om Församlingen. Men man hade dock med wälbetänkt råd tillstodt de emot Religionen widrige, utt willforelse råfåde, men redelige och om sin salighet bekymrade själar, at taga sin tillflykt til Församlingen; för

för at
förljelse
och å
människ
oro uti
Här sö
tan san
lig för
i bifale
ket fasta
wål, (i
lissa Län
Guds
rätta Er
har fördr
wågar,
brukbara
Evangel
sedermera
Dermed
använd
trösta sig
för deras
Det
nade folk
med Herr
se församl
qwar. An

*) Et exem
stian Ed
i stället n
infister bl
riaga bu
Saml. III.

för at å ena sidan hjälpa dem sjeswa undan för-
 fälsjelse, och rädda deras eller deras barns själar;
 och å andra sidan fria Religionen från et slags
 månniskor, som woro i stånd, at förorsaka mycken
 oro utifrån och stor skada Innanester. (1) (*)
 Här sökte man at wiså dem til rätta, (2) at us-
 tan samwets-twång göra deras härwaro ofskade-
 lig för de ofriga Inwånare, (3) och wid det man
 i bifaker gaf dem wissliga ester, men stod så myc-
 ket fastare wid Hufwudsaken, Wårans enda grund-
 wal, (4) ester. handen förliska dem med Evange-
 lista Wårans och författningen. (5) Och måtte man,
 Guds nåd til låf, bekänna, at denna, af alla
 rätta Evangeliska Wårare recommenderade, Method
 har fördt många själar til rätta Isrå deras willo-
 wågar, och gjordt dem til Brödra-församlingens
 brukbara lemmar; hwilke, i stället för at oroa
 Evangeliska Kyrkan, såsom de tilfdrene gjordt,
 sedermera hafwa bewist henne mången god tjenst.
 Dermed har man kunnat hålla all för deras skull
 använd möda, för rikeligen betald, och nogsam-
 trösta sig wid all den skymf och smålet, som man
 för deras skull måst upbåra.

Det dels Speneristt, dels Separatistt, sin-
 nade folket war aldramäst år 1730 syfelsatt, at
 med Herrnhut förena sig. (6) Månge kommo at
 se församlingen, och af dem stadnade somlige där
 qwar. Andre åter begärte Bröder til sig, som skal-
 le

*) Et exempel här uppå är den namnkunnige Johan Chri-
 stian Edelmann, som 1735 war på wägen, at sättja sig
 i stället ned i Herrnhut, men genom hwarjehanda inbillade
 insigter blef derifrån hindrad, och sedermera förorsalade et
 ringa bulle i Evangeliska Kyrkan. Se hans bref i Byd.
 Saml. III. 684.

orde sig med
 at tråda
 erna derof
 delningar.
 oalescunt; uno
 eum laudant ei;
 ua per amorem
 genuinos Sen-
 ros. agnoscere
 Ecclesie Christi.
 escat, prorsus

Wenl. XLIX.
 denna Corro
 bod Lelong 1.
 6.

naast Wåh-
 några Re-
 n åtskillige
 som från
 ga Sfra-
 wåd begif-
 orf, och
 och ester-
 ygelse om
 andra or-
 de och re-
 gar hån-
 människor
 a utlåtel-
 silt onled-
 församlin-
 t råd til-
 wissfarelse
 t beköm-
 mlingen;
 för

le je dem till godo, och genom nyttiga inrättningar åter uprätta det förfallna väsendet. Många Bröder hade helt goda tankar om dessa människor, dem man på spe gemenligen plågar kalla Pietister och Separatister, och sökte at förena dem med Församlingen. (7) Men Herr Grefwen, som ej twar sinnad at förädra eller med den Herrnhutiska förblanda någon äldre anstalt, (8) wille nogare och i deras förnämsta hemwisten lära känna, samt om möjligt wore, söka afhålla dem ifrån Währiska Bröderna, och deremot ibland dem sjeswa sista så mycket godt, som de anamma kunde.

F gelista Låran och författningen, men twårt emot all Separatism och Indifferentisme, at man (1) Nat. Reser. p. 225. 346. (2) Bild. Saml. I. 32. III. 340. (3) *ibid.* III. 8. (4) Privat-Förklaring til en Theolog. Bild. Saml. I. 24. R. 15. (5) Förparatismens ästiklighet. Gesalt des Kreuzreichs. p. 93. (6) Nat. ratisterna, Freywil. Nachlese Reser. p. 219. 59. (7) *ibid.* p. 229. Denna Förklaring är i p. 225. (8) *ibid.* p. 218. alla delar så tydeligen för Ewan. F. A. Kattel

S. 34.

Af denna grund gjorde Herr Grefwen en resa till Berleburg och Schwarzenau uti Grefskapet Witzgenstein. Herr Grefwens i Berleburg Öfwerhäfsmästare, von Kalckreut, hade 1729 wid sin resa genom Herrnhut fått et wälsignadt intryck af Brödernas samdrägtighet, och beprifat den samma för sin Herra, som i sitt land hade emottagit mångahanda för enskilda meningar skull förföljda människor. Denne inviterade wår Herr Grefwe dit till sig, med begåran, at Han wille sista en förening och god ordning ibland det wälmentade, men i allahanda stridigheter råfede folket. Här uppehölt sig också den beröftrade Christianus

Do

Demo
Grefw
angrip
fara i
phiska
som till
genom
wen ge
kunna
aktning
Han bl
ge Part
tagen.
städes
meninga
dem gr
genom
men ble
klara D
siens ut
uti wi
männa
af Dip
tes (*),
den H.
Hustw
fiers w
eter, so
och fin
wen så gi

(*) Ibland
wen må
komster
gen bifall

t. Månge
människor,
a Pietister
dem med
som ej war
utiska för-
nogare och
, samt om
Måhriska
swo lista

Separatis-
me, at man
följande es-
ta slags fol-
det om Ce-
het. Gestalt
3. (6) Nat.
9. (7) ihid.
p: 218.

en en resa
uti Gref-
Berleburg
1729 wid
ot intryck
den sam-
emotta-
Kull för-
är Herr
och wille
det måls-
de folket.
stianus
De

Democritus eller Dippel. Til denne hade Herr
Grefwen en gång skrifwit, at han ej måtte drista
angripa Religionens hemligheter, utan håldre fort-
fara i sit fordna arbete, at wedertlägga Philoso-
phiska willo, meningar. Denna farliga mannen,
som tilförene warit på bättre wäg, hwatifrån han
genom stridigheter afkommit, höppades Herr Gref-
wen gonom munteligt samtal så mycket snarare
kunna förlita med Evangeliska Kyrtan, som des
aktning för sin Person icke war honom obekant;
Han blef och, så wäl af honom, som af de öfrel-
ge Partiens hufvudmän; med stor glädje emot-
tagen. På de otta dagar, som han där-
städes uppehölt sig, åhörde han allas åtskilliga
meningar med mycken lämpa och tolamod, gaf
dem grundeliga svar på allt sammans, utan at
genom wedertläggningar göra dem än enwifare,
men blef fast och ensaldigt wid den hel. Skrifts
klara Ord emot förnuftens inkast och Phantasi^{alla}
siens utswäfningar, och fattade sedan allt tiidhopa
uti wiisa sanningens grundsatser, dem Han i alla
männa sammankomster, hwilla af alla och åstwen
af Dippel, under många lärars utgjutelse besök-
tes (*), lade tydeligen å daga, och be styrkte med
den H. Skrifts utsagor. De åtskilliga Partiers
Hufvudmän förente sig åndteligen, i några Prä-
sters närwo från Grefskapet, öfwer wiisa pun-
cter, som den 12 Sept. af alla underkrefswos,
och finnas igen i Byd. Saml. 1. Band p. 40. Af-
wen så gick det och til wid et Hans fyra dagars
K 2

(*) Ibland dem war en så allmänt sinnes betwelselse, at ås-
twen många Judar bådo om los, at så hwiisa samman-
komsterna, och åtminstone för den gången gäfwos sanningen
bifall.

wistande i Schärzenau, hwars förbättringsplan finnes i Byd. Saml. l. 361. Man ser deraf, det egentliga affigten varit, at hos detta sias emellan mycket skiljaktiga folket, undanröddja en hop själa, förderfliga meningar och öfningar, och sedan föra dem tillbaka till Evangelii enfsaldighet och renhet, samt bringa dem till inbördes enighet. Och detta skedde med deras werldliga och andeliga Öfwermäns wesskap, ja på deras begäran, medelst den gudomeliga kraft och wisdom, som endast och allenast ligger i Evangelii enfsaldighet. Men emedan Herr Grefwen ej kunde nog länge uppehålla sig därstädes, för at rätt taga detta näderarbete i akt, och Dippel blef ofams med den efteråt utgående Brödrän, öfwer Catechismi enfsaldiga sanningar; så rådade alt åter i sin förra oredda, och dessa små Secters hufwudmän fattade emot Herr Grefwen desto mera bitterhet, ju mer de efteråt blygdes deröfwer, at de måst gifwa bifall till den enfsaldiga sanningen om fullsligheten och tillräckeligheten af Christi Förtjenst.

Mat. Reflex. p. 216 till 224. | 7. p. 242. 473. Sammaleds Apologet. Erklärung Bepl. | Dippels bref i den saken, i Byd. K. und X. confer *ibid.* Quäst. 97. | Saml. l. 364. 365. Herr Grefwens betänskande, N. XXIV. p. 83.

S. 35.

Medan Herr Grefwen ännu war i Schärzenau, blef Han genom deputerade från de Inspirerets ombeden, at komma till Wetterau. Han reste altså jämwäl dit, till at lära känna de så kallade Inspirations-Församlingar, telade i deras sammankomster uti Bydingen och på andra orter enfsaldigt, men med en genomskingande kraft, hwaraf de fäste ibland dem blefva medtagne

gne, i
de och
lade S
wudmän
hur, t
den S.
ner, hwi
utwäcte
lige med
separera
gar, o
cramen
om hwil
samling
samman
ferera m
Mågre a
Herrenhu
emottagn
kas hjert
dighet ic
1736 fly
där boen
handlinga
wo snart
sina men
at uträtt
Mat. Ref
Bib. Sa
481. ll.
loget. E

Till de
ralist

båttrings.
 Man ser
 at hos det,
 undan,
 och öf-
 Evangelii
 em til in-
 aswerlds,
 ja på des,
 och wis-
 Evangelii
 ej kunde
 at rätt ta-
 les ofams
 Catechis,
 åter i sin
 swudmän
 bitterhet,
 måst gif-
 m fullgill-
 rtsjenst.
 Sammaleds
 aten, i Syd.
 Herr Gref.
 XXIV. p. 83.
 Schärzes
 e från de
 etterau.
 Fänno de
 telade i
 på an-
 ngande
 medta-
 gne

gne, i synnerhet äfwen Friedrich Kot, den en-
 de och sidste, som hade Inspirationer eller så kallade
 Guda-utfagor. Uti samtalen med deras huf-
 wudmän, som föreflogo en förening med Herr-
 hut, tadlade Han dem för det, at de jämte
 den H. Skrift, antogo till rättesfndre Inspiratio-
 ner, hwilke förefommo Honom såsom fasetlige i deras
 utwäctes omständigheter, och såsom aldeles icke en-
 lige med nya förbundets stilla och sagta Andä; at de
 separerade sig ifrån andra Christeliga Församlingar,
 och föraktade Döpsens och Altarens Sa-
 cramenten, som likwål Christus insatt, och ut-
 om hwilka man icke kunde årlåna någon Foll-
 samling för en Christi Församling. De togo all-
 sammans i öfwerwägande, och wille deröfwer con-
 ferera med sina öfriga lika sinnada Församlingar.
 Någre af dem gjorde och litet derefter et besök i
 Herrhut, och blefwo med mera kärlek och lämpa
 emottagne, än begripligt kan waxa för dem, hwil-
 kas hjertan af samma slags tålmod och sagtmo-
 dighet icke äro ägare. Och enär Herr Grefwen år
 1736 flyttade med sit hus til Wetterau och blef
 där boende, började de åter på at plåga under-
 handlingar med Bröderna; men de samme blef-
 wo snart afbrutne, emedan de wille förblifwa wid
 sina meningar, och war alltså alsintet med dem
 at uträtta.

Mat. Reflex. p. 224. §99.
 Bib. Saml. I. 306. 477.
 481. II. 39. III. 320. Apo-
 loget. Erklär. §. 16. Sam-

maleds Bepl. X och Xp. 208.
 och 256. likaledes 248, 95
 til 98.

§. 36.

Till de försök, at winna och tillrätta föra Sepa-
 ralisterna och andra redelliga, men willfesa-
 ran.

rande själar, hörer jämnväl det, at Herr Grefwen 1731 gaf ut den så kallade Marchiska Psalmboken, eller *Samlung geist-und lieblicher Lieder*. Han sökte at få dem, ja ock många Bröder, som i mörka och mystiska Sånger ännu förment sig finna en djup wisheit, slika wisor utur händerna, och det just derigenom, at Han jämte de wanliga Kyrko-Psalmer, äfwen satte med in några af de bästa och dragelligaste Mystiska Sånger, sedan de från hwarjehanda willfarelser blifwit rensade. Hade Han uteslutit, eller ock med sticande utlätelser förkastat alla sådana Sånger, så skulle Mystikens wänner desto fastare hafwa hållit sig derwid, och hade alltså icke antagit de gamla Kyrko-Psalmer och andra nyttiga Sånger. Men då de litet wäl funno något, som de eftersökte, låto de ock de andra Psalmer behaga sig, tills de genom deras oftare bruk wunnit sådan smak deri, at de deröfwer wänjde sig ifrån och förgåto sina fordna farliga favorit-sånger. Och sedan kunde samma Psalmbok, i hwilken, all sorgfällighet oakad, många betänkelige talesätt blifwit stående, utan twetkan warda affkoffad.

Det är wäl ingen twisfvel, at ju slike beändringar, och synnerligen ofwännande underhandlingar med de Separerta och Inspirerta, hafwa ådragit Herr Grefwen och Församlingen många obehagliga och hårda omdömen från Theologernas sida, och mycket hat, bitterhet och förtal af dessa Partiers hufwudmän; men de hafwa ock haft den nyseta för Bröderna, at de ifrå den tiden blifwit desto mer grundade i Pårän om Jesu Göttesenst, och lika wäl många af detta folkslaget wundne och till samma enfaldiga Trost-art och grund förde.

Den r
K
an den e
ga andra
retagna r
hit, utan
men så n
Församlin
la något
warit bek
Häfwet,
det samm
bete i Dr
nom ifrån
HerrStape
wet-dels
män och
nom föref
warelse;
olle Hon
drade Ho
Han måst
behålla D
5. Junii ut
resällning
mycket för
de Honon
Predikant
walet föll
gen, (2)
hade reda
Herrnhut.
ten efteråt

§. 37.

Den resa, som Herr Grefwen 1731. gjorde till Köpenhamn, at bivitsta Konung Christiaan den Sjettes Rådning, bår wäl, såsom många andra redan fortelligen nämnda af Honom företagna resor och göromål, icke egentelligen föras hit, utan hörer til Hans personliga lefnads-lopps; men så wida deß fölger hast någon insigtelse i Församlings-saken, måste jag här äfwen förmåla något om den samma. Han hade redan länge varit bekant och wäl ansedd wid Kongl. Dansta Häfwet, och tänkte genom et Engagement wid det samma, kunna befrias ifrå sit beswärliga ämbete i Dresden, hwilket förmycket hindrade Honom ifrå arbetet i Församlingen. Hos alla Kongl. Herrskaper fant Han stor Nåd, och wid Häfwet dels Gynnare och Wördare, dels afundsmån och hemliga fiender. Alla ämbeten, som Honom föreslogos, fordrade Hans personliga närwarelse; och Han wille ej antaga något, som ölle Honom ifrå sit kära Herrnhut, och hindrade Honom ifrå Guds affigters befrämjande. Han måste altså wedersaka alla anbud, och allenast behålla Danebrogs-Orden, med hwilken Han den 5. Junii utan sin ansöknig, ja emot sin böjelse och föreställning, blef hedrad. (1.) Konungen hade så mycket förtroende til Honom, at Han anmodade Honom föreslå sig en redelig Man til Häf. Predikant och Profesor wid Universitetet, och wolet söll på Magister repetens Reuß i Tybtingen, (2) hwilken tillika med Magister Steinhofen hade redan året förut gjordt sig bekant med Herrnhut. Egentligen ansttan af denna resa, hwilken efteråt ädragit Honom för sin egen person

tycke

r Gref,
Psalm,
Lieder.
er, som
ente sig
nderna,
wanli-
ågra af
sedan
renlade,
de utlä-
lle My-
derwid,
o. Psal-
de lit,
de och
nom de-
at de
fordna
samma
oaktad,
utan

beänd-
erhand-
hafwa
ånga o-
as sida,
ia Par-
en nyt-
fwit de-
st, och
e och til
de.

§. 37.

mycken afund och förtal, var icke allenast bekantskapen med många redeliga Theologer och andra wärdta själar i Dannemark, utan förnämligast anledningen til Brödernas första Missioner ibland Hedningarna. Jag finner mål, at Bröderna redan 1728 på en Tacksägelses och Böne-dag, då efter rättelserna om Ulfs Rike på andra orter, blifwit upplöste, hafwa talat om Negrar, Lappländare och Grönländare, samt dröft sig kunna tilbringa dem Evangelium; at detta syntes mångom omöjliget, men Herr Grefwen skal hafwa yttrat et lefwande hopp, at det en gång skulle komma der til, ja at Han redan 1727 updragit de til Köpenhamn affända Bröder, (S. 22) at om Grönländarnes tilstånd göra sig underrättade. Men til en Mission ibland Hedningarna, selades ännu anledning, och den samma gaf nu i Köpenhamn, då Herr Grefwen och Hans Domestiker lärde Lärna Öfwer Stallmästarens, Grefwens af Laurvig, Kammar-Neger. Denne förtäljde dem om Negrarnas tilstånd på St. Thomas, och om mångas och i synnerhet Hans Systers åstundan, at få weta wägen til Saligheten. Detta gaf Herr Grefwen et djupt intryck; och då Han wid sin återkomst til Herrhat talade derom för Församlingen, blefwo två unge och muntre Bröder, Leonhard Dober och Tobias Leopold, kraftigt bewekte och upmante, at fara ut til dessa Hedningar. Den sednare anmälte sin åstundan skriftligen. (3) Wår som hans bref uplästes för Församlingen, beslöto och Bröderna Mathäus Schach och Fiedrich Schönisch gifwa tillkänna sin åstundan, at gå til Grönland. I detta sinnelag blefwo förståndne Bröder styrkte, och desutom någre upmannade, och

+ el cirva

när för
hut på
afslägg

H
om st
löse oc
V. Bok

(1) Ge
p. 60.
XXIV,
år. 2

Wid
från M
relser. I
Emissar
ta foit
af Tryk
öfwer h
mann,
ra; h
et Land
gration
man för

En
så myck
mit der
ge tusen
gifta la
rika. E
åfwen la
alla den
nom till

när förberörde Neger Ancon. sjelf kom til Herrns hut på besök, och för hela Församlingen seck aflägga sin berättelse om Negrarna.

Huru detta kommit til verkställighet, derom skal handlas i följande afdelning. Man löse och derom i Historien om Grönland, V. Boken S. 1, 2. pag. 410. föl.

(1) Gestalt des Creutzreichs p. 60. Sammaledes Bepl. XXIV. p. 134. Apologet. Cr. Nkr. Quäst. 128. p. 141.

(2.) Gestalt des Creutzreichs Bepl. XXV. p. 136. (3) Frey. will. Nachlese I. 560.

S. 38.

Wid sin återkomst från Köpenhamn, fant Herr Grefwen öfwer siutie nya Exulanter från Währen. Häröfwer yppades hwarjehanda rörelser. Herr Grefwen bestyldes, at hafwa Rickat Emiffarios til Währen och Bömen, för at locfa folk derifrån; och i Slesien gafs åtskilligt ut af Trycket emot Honom. Han beswårade sig deröfwer hos Kåiserliga Wilt. fadren, Pat. Tönne-mann, och seck til swar, at sådant skulle uphöra; hwilket ock stödde. (1) Men Han århölt ock et Lands. Herrns Monitorium, angående Emi-gration utur Währen; och med Hans swar war man för den gången tilfreds. (2)

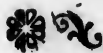
Emigration utur Währen hade wål icke gjordt så mycket upseende, om icke den Bömiska kommit dertil, och det just på samma tid, som många tusende på en gång drogo ut ifrån Salzbur-giska landet, och foro til Preussen och Ame-rika. Efter man nu wid Bömiska orolligheterna äfwen läde Herr Grefwen nyctet til last, såsom alla den tidens oordenteliga rörelser bleswo Ho-nom tilstrefna, ånstedt Han sjelf derwid war den

lidande parten: så måste jag äfwen utur Histo-
rien O Eytzwi Tzeske, som sedermera af några
dessa Bömiska Emigranter blifwit i Berlin til-
sammandragen, något litet derom förmåla.

Då warande Herrskapet i Groß-Henners-
dorf, Fröken Henrietta von Gersdorf, en
Cousine til vår Herr Grefve, hade efter sin Fru
Garnmoders död emottagit ungefär sju Bömiska
Familier, som redan i flera år bodt i Öfra Lau-
sig, hade ock kallat Studenten Johan Liberda
ifrån Slesien til deras Predikant, och derjämte
til Inspector öfwer Barnhuset, som Hennes Sa-
nga Moder stiftat. Genom Hans Predikningar
och uppbyggelses-stunder yppades en stor upväc-
kelse ibland Bömarne, som ifrå Zittau, Dres-
den och Gebhardsdorf wid Slesiska Gräntsen,
kommo dit på besök. De begynte ock, på sina
orter at hålla sammankomster; och efter de för
sådant blefwo trängde och eftersatte, drogo som-
lige til Hennersdorf, och bragte Bömiska Colo-
nien därstädes i bättre stånd. Somlige giango til
Bömen, predikade för sina Landsmän, och förde
många med sig derifrån, så at Colonien på fyra
års tid blef 400. Personer stark. Herrskapet, som
ej war tilfreds med Herr Grefwen och Hans an-
stalter, wille ställa dessa Bömiska Emigranter i
jämlighet med Währiska Bröderna, och liksom up-
rätta et Contra-Herrhut. Liberda, som i början
stätt i förtroligt umgänge med Bröderna i Herr-
hut, lät förelida sig til samma affigt, och man
bygde på et berg bortom Hennersdorf et ställe
för Bömarne, hwilket wardt kalladt Schönbrunn.
Men icke långt derefter blef Herrskapet ofams med
Bömarne, för hwarjehanda politiska och economi-
ska

sta ors
fallning
skulle e
de skull
men och
falkes
skapet
til folk
hålla st
ra Sk
öfrigas
me må
werläm
de ibla
sig Prä
ne; och
De må
mo der
wit, f
rättadt.

(1)

N

Ifrå
in

§. 39. 2

und

för

§. 40. 3

Gr

der

§. 41. 4

följd

sta orsaker skull. Dertill kom höga Öfverhetens befallning, at Herrskaperne i Öfra Pausig ej mer skulle emottaga folk utur Kåjserliga länder, och at de skulle förbjuda sina undersåtare, at fara dt Bömnen och derifrån utpracticera folk. Nu mera befalltes Bömarna, at såsom undersåtare göra Herrskapet hyllnings-ed, och derwid utfästa sig, at till folks utförsel ej mer fara til Bömnen, at ej hålla stora sammantomster, och aldränast födelkara Skriften, o. s. w. Häremot protesterade å de öftrigas wågnar, aderton Personer; och de somme måste rymma orten. Colonien lät häremot öfwerlämna Herrskapet et Memorial, och åstunda de ibland annat en egen Rytta, frihet at wälja sig Präster, at sjelfwe förwalta fattig-penningarne, och af sine egna tillsättta Dombaswande, m. m. De mån, som detta Memorial öfwerlemnade, kommo dersöre i arrest. Swad för fölger deraf blifwit, kan först i följande Afdelning blifwa berättadt.

(1) Nat. Reser. p. 132. VIII. (2) *ibid.* VII.

Nyare Brödra-Historiens

Tredje Stycke,

Ifrån första Commissionen i Zerrnhut 1731
in til andra Commissionen 1736.

- §. 39. Anledninga til, och innehållet af Höga Öfverhetens undersökning, rörande Brödernas Emigration, Lära och författning.
- §. 40. Öfverligare berättelse om Bömarnas oroligheter i Groß-Zennersdorf, och Herr Grefwens förhållande derwid.
- §. 41. Om Bömarnes utresa til Brandenburg, och des

- §. 42. Bömiska Emigrations, bullret ädrager Herr Grefwen Häfwets misstänka på nytt.
- §. 43. Efter rättelse om begyranelsen af Bömiska Församlingen i Gerlachshelm.
- §. 44. Den sanna förmering med Bömiska Bröder, och dess inrättning.
- §. 45. Dese efter rättelsers stadfästelse med deras Aldstas utsagor.
- §. 46. Here Grefwen begifwer sig i andeliga ståndet, och kallas å nyo til Församlingens Föresändare.
- §. 47. Währiska Bröderna ästunda en egen Predikare, och Theologiska Facultetens i Tybingen betänklade bibehåller dem i Connerion med Lutheriska Kyrkan.
- §. 48. Herr Grefwen refer första gången utur Landet, och intention, at få Magister Steinhofen til Predikant i Herrnhut, går ej i verkställighet.
- §. 49. Herr Grefwen kommer i Landet tillbaka. Schwentfeldianerne fara ifrå Bertholdsdorf til Pensylvanien.
- §. 50. Währiske Bröderna reda sig til Missioner och Colonier.
- §. 51. Herr Grefwens Colloquium med Stralsundiska Theologerna.
- §. 52. Des innehåld, och några omständigheter dervid.
- §. 53. Församlingen i Herrnhut får bättre insigt i Lärnan om Försontingen.
- §. 54. Orsakerne, hwarföre Herr Grefwen welat gifwa sig i Andeliga ståndet, och uprätta et Seminarium.
- §. 55. Andeliga ståndets werkelige tilträdande i Tybingen.
- §. 56. Början til Missionerna och Colonierne. Första Mission til St. Thomas.
- §. 57. Mission til Grönland.
- §. 58. Försöl til en Mission ibland Lapparne och Samojedarne.
- §. 59. Colonien på St. Cruz.
- §. 60. Colonien i Hoastetu.
- §. 61. Colonien och Mission i Georgien.
- §. 62. Colonie och Mission i Surinam.
- §. 63. David Nitschmann blir, til Coloniernas och Missionernas bästa, ordinerad til Währiska Brödernas Biskop.
- §. 64. Genom en til Konungen af Smerige adresserad och på Riksdagen i Regensburg utdeld skrifwelse, förklarar sig Herr Grefwen å nyo för Evangeliska Kyrkans Lära.

T

serlige
rot si
wit u
föll p
huc,
förem
ka oor
ingen
Herrn
de, en
nad; l
angend
wa i f
kunnat
stydd,
dingen
Gersd
söfning
creterar
gof förf
sionens
lockning
frivillig
Hogomå
derrättel
jande da
missions
wid Br

- §. 65. Herr Grefvens första resa til Holland, och förrättningar därstädes, til Missionernas och Coloniernas bästa.
- §. 66. Colonien i Zeerendyk wid Keltstein.

S. 39.

Förinnan omväsendet, som för Bdmarnas skull up-
pade sig, ännu hunnit brista ut, hade Kå-
serlige Sändebudet wid Saxiska Håfwet beswä-
rat sig deröfver, at Kåiserliga Undersåtare blif-
wit utloclade och i Saren emottagne. Mistanken
föll på Herr Grefwen och Församlingen i Herr-
hut, på hvilka den under hwarjehanda stenbara
föremåndningar stöts, äfwen af dem, som til si-
ka oordningar gifwit anledning. Då nu defutom
ingen brist war på en hop underliga rykten om
Herrhut, så blef, til bestyllningarnas pröswan-
de, en undersökning af Höga Öfwerheten förord-
nad; hwilken war Mähriska Bröderna så mycket
angendämre, som de härtildags alljämt näst swäfs-
wa i fruktan, at de på ogrundade bestyllningar
kunnat ohörde gå miste om Lands- Herrens be-
stydd, och åter blifwa tillbaka leswererade. Höf-
dingen öfwer Furstendömet Gölitz, Herr von
Gersdorf på Reichenbach, hwilkom denna under-
sökning war anförtrodd, anlände med Lands-
Creteraren den 19 Jan. 1732. til Herrhut, och
gaf först och främst Bröderna tillkänna Commis-
sionens ändamål, nemligen at ransfada om folkets
lockning utur Mähren och Böhmen, (ty öfwer
frivilliga Emigranters emottagande wore intet
flagomål anfördt) och sedan inhämta behörig un-
derrättelse om deras Lära och författning. Föl-
jande dagen, som war en Söndag, biwistade Com-
missions- ledamöterna alla sammankomster. Swar-
wid Bröderna icke gjorde den ringaste ändring,
i an-

I anseende till dessa Herrars närvaro; utan tala-
de och handlade dessa frimodigare, på det Höga
Sfverheten måtte få et sannskylligt och fullstän-
digt begrep om deras Lära och författning.

Utur en Berättelse om denna Commission, (1) vil
Iag äfwen i korthet anföra, i hwad ordning sam-
manskomsterne stödde. Om Söndags morgon war
ifrå klockan fem til sex den wanliga Bönestunden,
som dageligen hålles i Herrnhut. Sedan gick man
till Kyrkan i Bereholsdorf, där Pastor Rothe
predikade, hwilken jämtwål efter middagen hölt i
Herrnhut et tal för de många från omliggande stä-
der och Sochnar församlade främmande: (*) Swarpå
Magist. Seerhofer uprepade predikan för de In-
wånare i Herrnhut, som icke kunnat komma till
Kyrkan; hwilket göremål Herr Grefwen annars
påtagit sig. Denne hölt sedan för de elofwa sär-
skilda Chor-afdelningar, ifrån Warken intil En-
korna, til dem lämpelliga korta förmanings-tal el-
ler Homillier. Warken blefswödster en vers Cate-
chiserade, och et af dem beslöt allsammans med
en bön. För de til åren komna blef, efter ordnin-
gen, et stycke utur Bibelen upläst och förklaradt.
Alla dessa sammankomster bitwisades jämtwål af
Commissionen. Derefter blef Kyrkoherden tillspord
af Commissionen, om denna Församlings bestaf-
senhet: då han ej annat witnesshörd om henne
kunde afsigwa, än det som war godt. Dagen slöts
af Herr Grefwen, med et tal öfwer Psalm. 19.
Den 21. Jan. wardt, efter wanliga mor-
gon-

*) Dese hade til en del kommit at se, hwad ända det
Kulle taga med Herrnhuts ty det hade redan den ti-
den många afundare och fiender, som wid alla tillfällen
förmödade dess undergång.

gonbd
Förfa
tal til
Emig
hwilka
da,
af ha
rätta
resa,
Sedan
skild
Wär
ansl
Apoth
der alt
utom
blifwit
collerat
sedan
blifwit
lingens
rätta
beterna
sens
och ty
ledsaga
ningen
Gebet
Han tu
Inrättni
merkan
ne ber
som H
tit. (5)

gonbönstunden, Commissionen öpnad, och hela Församlingen vertil på salen upplasad. Efter et tal til Församlingen, lät Commissarius Mårbriska Emigranterna från några och tjugu orter, (af hvilka fyratio suttit i fångelse) särskildt framträdade, frågade hwar och en efter omständigheterna af hans upväckelse, försöjljelse och fångelse, om rätta affigten och bemelande orsaken til hans utresa, och lät troliga protocollera altsammans. Sedan undersöktes grunden til Församlingens särskilda inrättningar och anstalter. Följande dagen öfverades Barakhuset och de studerande Sångars anstalt, Barnen examinerades och Catechiserades, Apoteket och ogifsta Brödernas hus besågs. Undersöker alt detta hade Hjelparen Martin Dober besökt utom några hemliga frågor af Lands-Secreteraren blifwit förelagde, och tillika med swaren protocollerade; hwarpå Commissionen förändgd afreste, sedan et Memorial (2) i Församlingens namn blifwit den samma öfwerlemnadt, deruti Församlingens härkomst och öden ifrå 1457, tillika med rätta orsakerna til hennes utresa och omständigheterna derwid, samt hennes sinnelag emot Landskans Öfwerhet och Evangeliska Kyrkan, ensaldigt och tydeligen å dagå lages. Herr Brestwen beledsagade Commissionsacten med et bref til Konungen, (3) och med en utfærlig Deduction til Geheimte Consilium i Dresden, (4) deruti Han tydeligen förklarar sig öfwer Församlingens inrättningar. Hwad denna undersökning hafst för werkan på Commissarius, och huru Hans afgifne berättelser fallit ut, kan man se af det bref, som Han öfvermera til Herr Brestwen afgå lät. (5)

(1) *Lelong* I. 163. (2) *Ibid.*
183. (3) *Büd. Saml.* II.
636. (4) *Spangenberg.*

Schluss: *Schrift. Beyl.* III. p.
411. (5) *Büd. Saml.* III.
299.

S. 40.

Nu förmodade Gjörsamlingen i Herrnhut, at komma til ro och få blifwa i stillhet; men strax derpå wardt Hon med inwelläd uti de S. 38. omtalte oroligheter, i anseende til Bömarne. Til Herrnhut kommo de från Groß-Zennersdorf förwiste män, tillika med många andra misnögdade Bömare, och bådö om tillstånd, at där blifwa boende. Alle hus woro fulle af dem, och många camperade på gatorna. Efter möjligheten såg man dem til godo både i lekamlig och andelig måtto, hälst de woro mycket fattige, och hade ibland sig många rätt illa sjuka människor; men Herr Grefwen wille utan orlofs-bref från deras förre Herrskap, icke taga dem emot, och skref derföre til sin Cousine, at Hon måtte låta Honnöm weta, hwilka Hon wille och kunde mista. (1) I sitt swor, deruti Hon först frisäger Honnöm ifrå hit intills hysta misstänka, som understödde Han detta folket i deras upstudsighet, förtäljer Hon orsakerna til dessa oroligheter, nästan på oswan förmälte sätt, och förbehåller sig sin rätt til dem, framför någon annan. (2) Herr Grefwen såg sig alltså nödsakad at bjuda alla dessa människor fara sin wäg, ibland hwilka dock många torde hafwa warit wäl artade, som genom lämpelig medfart kunnat bringas i ordning; och ärbödd Han sig, at sticka med dem et intercessions-bref til deras Herrskap. (3) Men de wände sig genom Deputerade til Bayreutiska Herrskapet, och sökte därstädes, eller i öfra Tyssland,

land, nå
då de ing
denten
Neustad
Historie
gifwa sig
Im
icke med
skapet,
klara sig
bygga hu
des Inn
eller om
utwalde
lagligen
effecter,
bättre öd
sin Pred
Deputera
gjorde ho
Han will
Saxen i
tillika fö
Bröder f
ma ej sta
egna Län
(6) lofwo
och, i f
Häfwet
som i st
Saxen
marne i
af Konun
förs til

ut, at
; men
S. 38.
e. Till
sdorf
isnöd-
r blif-
h män-
ten såg
ndelig
hade i-
; men
deras
h skref
a Ho-
mista.
r Ho-
under-
, för-
nåstan
sig sin
Herr
a alla
a dock
m ge-
dning;
inter-
den de
Herr-
Fylt-
land,

land, någon ort, där de kunde sättja sig ned. Men då de ingen funno, stal då warande Superintendenten Seeinmez, och Rectoren Sarganek i Neustadt wid Nisch, hafwa rådt dem, såsom Historien O Cyrkwy Czeske förmåler, at begifwa sig in i Brandenburg.

I medlertid hade några Bömare, som ännu icke med ed förpliktat sig åt Hennersdorfs, Herrskapet, blifwit i Herrnhut qwar. Dese måste förklara sig, om de ärnade blifwa där boende och bygga hus för sig, utan för Herrnhut; (ty med des Inwånare wille man icke förblända dem) eller om de wille widare fortsätta sin resa. (4) De utwalde merendels det sednare, och, sedan man lagligen skilt sig wid dem i anseende till deras effecter, (5) foro till Hennersdorf, och sökte et bättre öde med de öfriga Bömare. Dese skickade sin Predikant Liberda, jämte otta män, såsom Deputerade, till Berlin, och i et Memorial gjorde hos Konungen den ödmjuka förfrågan, om Han wille emottaga Bömiska Emigranter, som i Saxen icke wille eller kunde blifwa qwar, och tillika förskaffa deras i Bömen ännu befintliga Bröder fri Religions-öfning, eller, om den samma ej stode at erhållas, tillstånd dem at bo i sina egna Länder. Såsom deras egen berättelse lyder, (6) lofwade Konungen at göra sitt bästa för dem; och, i fall genom föreställningar wid Kåiserliga Häfwet alskintet kunde uträttas, at emottaga dem, som i stillhet och god ordning begäfwro sig utur Saxen och Bömen, till Hans Länder. Men Bömarne i Groß-Hennersdorf afbidde icke föbigderna af Konungens hemödnande för dem, utan somlige foro till Bömen, och inbidade folket därstädes: at

Ronungen skulle förhjelpa dem til Religionens frihet; och om Han derutinnan funne motstånd, sicka en armee til Bömen, för at understödja deras företogande, och åtminstone låta Emigrationsen blifwa så gloriös, som Salzburgarnes: nu komme det endast på dem an, at göra sig dessa gynnande omständigheter til nytta. Folket, som genom så ogrundade berättelser och inbilladt hopp låt bedraga sig, samlade sig i stora hopar til hundradetals, för at fritt och offentligen hålla sin Gudstjenst; men blefwo af några Regementer Soldater förströdde, och til största delen i fångelse satte: Hvaräst de, som icke wille förswärja sin Religion, hafwa öfwer tie år i stort elände förblifwit.

(1) *Büd. Saml. III. 656.*

(2) *Ibid. 657 (3) Ibid. 663.*

(4) *Ibid. 664. (5) Ibid. 665, 666. Se och Gestalt des Kreuzreichs Beyl. xviii, p. 126. Lelong II. 29. Förklarung, då år 1732 några hun-*

drade personer tillika begärde så blifwa i Herrnhut. Likaledes Büd. Saml. I. 258. II. 4. (6) Historia D'Enrymi Gzette. Elsners Böhmisck. Evangelischer. Palm-Baum, §. 17:

S. 41.

På samma tid (i October 1732) begärfwo sig Bömarne ifrån *Groß-Zennersdorf*, samt några Familjer från andra orter, i en hop af mer än 500 Personer, i stöd af det orätt förståndna löftet om uptagelsen i Brandenburg; och togo wägen öfwer *Görlitz* och *Cottbus* til *Berlin*. I Görlitz blefwo de wäl emottagne och härbergerade, men måste i otta dagar göra halt, tills man hunnit gifwa Häfswet berättelse om en slikt hänwelse, och fått befallning, huru derwid förhållas borde. Befallningen antom, och gick derpå ut, at de i små hopar, af tjugu til trettie Personer,

ful-

skulle in-
fördes, a
Emigran
fessionen
at söka
Saxen:
wända å
likaledes
ten sand
I tre hop
Soldater
fliga ino
de altfå,
sen, fun
tan, som
fingo in
wände e
de fleste
seende t
obarmher
en til för
to befatt
i en me
man såg
Deras b
födda sig
sig höllo
ändtelige
bete skaff
Lutherst
deras tj
dem på
1737. bl
kan. C

skulle intill Gräntsen ledsagas, och med et Pass
 förses, at de ej woro någre liderlige lösdriwars, utan
 Emigranter, som bekände sig til Augsburgska Con-
 fessionen, men icke för Religionen skull, utan til
 at söka sig bättre näring, nu fortsatte resan utur
 Saxon: dem skulle ock derjämte förbjudas, at
 wända åter omr til Saxon. I Cottbus bleswo de
 likaledes wäl emottagne: men sedan Commendan-
 ten sändt berättelse derom til sit Håf, bleswo de
 i tre hopar utur staden in til Gräntsen förde af
 Soldaterna, och dem förböds, at med sina fötter
 stiga inom Konungens Landa-mären. De wankas
 de altså, om hösten och wintern, af och an på Gränt-
 sen, funno wäl här och där medlidfamma hjer-
 tan, som i deras uselhet bewiste dem godt, men
 fingo ingenstäds blifwa emottagne. Månge
 wände ensamme och oförmärkt tillbaka at Saxon;
 de fleste funno efter handen utwägar, at utan up-
 seende komma til Berlin, där man wäl icke på
 obarmhertigt sätt wille bortjaga dem, men ock, för
 en til förwäntande efterfrågan skull, i ingen må-
 to befatta sig med dem. De lefde här et par år
 i en meddmånskward fattigdom och förakt, tills
 man såg, at deras utresa ej wäckte något buller.
 Deras bemödande, at på hwarjehanda löffligt sätt
 födda sig, och den goda ordning, som de ibland
 sig höllo, bödde många ansenliga Personers, och
 ändteligen äfwen Konungens hjerta, til dem. Ar-
 bete stoffades dem, almofor gafs deras fattiga, en
 Lutherisk Predikant och Scholmästare underhölls til
 deras tjenst, och en wacker Kyrka bygdes för
 dem på Friedrichsstade, hwilken den 12 Maji
 1737. blef inwägd och kallad Bethlehems-Kyr-
 kan. Och sedan uppå Kaiserliga Håfwets gifna

anledning i Jan. 1737. en undersökning blifwit hållen, hvarföre och huru de kommit till Berlin, wordo dem byggnings-platser på *Wilhelms-gatan* anvisade, och tillräckelige byggnings-medel dels skänkte, dels förskutne. Men hwad deras här- till warande Predikant *Liberda* widkommer, så hade den samme, strax efter sin återkomst från- Deputationen i Berlin, begifwit sig till *Sles- sten*. Då Han nu kom igen till *Hennersdorf*, wardt han, såsom stiftare till dessa oroligheter i *Bömen* och *Saxen*, af Herrskapet arresterad, och uppå *Häfwets* befallning insatt på *Zukthuset* i *Waldheim*, hwaräst han suttit till 1737., då Han i sällskap med wakt-Parlen rymt och kommit till Berlin.

§. 42.

Deßa omständigheter, angående oroligheterna med *Hennersdorfs*-Bömarne, (hwilke ej bö- ra confunderas med en först efteråt sig yppande *Bdmist* Colonel i *Gerlachsheim*, af hwilken *Bdmista* Brödra-församlingen i Berlin och *Ryks- dorf* leder sin härkomst) har jag utur *Historia O Cyrtwi Czeske* och *Bdmista* Predikanten *Au- gustin Schulzes* lefwerneslopp, derföre med få ord welat widredra, at jag måtte wisa, huru lit- tet Församlingen i *Herrnhut* haft någon del der- uti; och at sådana omständigheter fast håldre ha- de kunnat förebyggas, om Herr *Grefwens* goda råd och bemedlande blifwit antagne. Och likawäl blef allt så förwändt wid *Häfwet* förebragt, at *Honom* i följe af et Kongeliget Rescript gafs det rådet i Nov. 1732., at sälja sina gods, (1) hwil- ket Han ansåg såsom förebad till et förestående Exilium. Men denna försälgnings war redan nästan et

et fierd
som es

Landet
många
niskor.
gare,
begära
Dressb
ta ryck
gon gå
hut, a
(I)

W

bestaffa
tid bod
skapet
millier
Präst,
1728 r
Bdmist
dikant,
ifran
(enligt
efter sin
til Cate
de sig
rator m
nom W
derifrån
i Wiese
och af

et sjerdedels år förut sedd, af helt andra orsaker, som efteråt skola anföras.

På samma tid gick ock et falskt rykte i Landet, at Herr Grefwen tagit i Herrnhut emot många utur Würzburgiska Landet fördrefna människor. Af detta rykte betjent sig många bedrägare, at under namn af Exulanter från Herrnhut, begära almosor af godhjerat folk. Man lät i Dresdner Anzeigen N:o LVI. wederslägga detta rykte, och wara hwar och en, at ej dela någon gåfwa åt den, som gåfwe sig namn från Herrnhut, aldenskund ingen hade sådant af nöden.

(1) Nat. Reflex p. 132. Båd. Saml. III. 12.

S. 43.

Med oswannämde Bömistla Colontie i Gerlachshheim uti Sörligsta Kretsen, war så bestaffadt, som följer. Därstädes hade i flera års tid bodt et par Bömistla Familier, hvilka Herrskapet hade lofwat, at, så snart de blifwit otta Familier starka, bygga dem en Kyrka, hålla dem en Präst, och gifwa dem Land til åkerbruk. Då nu 1728 redan otta hus där stodo, begärde de hos Bömistla Colonten i Groß-Zennersdorf en Predikant, och sunno Studenten Augustin Schulze ifrån Breslau villig, at gå med sig. Han blef (enligt hans egenhändiga Testvernes beskifning) efter sina i Jena absolwerade studier, 1725 kallad til Catechet i Bieschen uti Slesien, där han lärde sig Pålsta språket, och sedermera til Collaborator wid Pålsta Scholan i Teschen, men genom Prästens wid Pålsta Församlingen afund derifrån trångd, och efter tvåårigt arbete å nyot Bieschen, af en Lutherisk Kyrkoherde anlagad och af Regeringen fördrefwen. I Görlitz, där han

1727. någon tid nyttjades wid Magist. Schäfers fattig-Schola, hade han blifwit bekant med Bröderna i Herrnhut. Då han nu welat resa härifrån til Halle, men förut taga affled af sina wänner i Glesien, har han på fallteliget angifwande, och bestyllning för hållna Conventicler, i Brieg blifwit satt i fångelse. Efter några månaders arrest wardt han 1728. hederligen stald på fri fot, men deremot måste Magister Sommer i Dirsdorf, och Predikanterne Steinhertz, Mathmann och Casadius i Teschen, rymma Landet. Schulze kom til Groß-Hennersdorf, och här anmodade Bömarna i Gerlachsheim honom, at såsom deras Predikant gå med dem. Han gjorde det efter öfvertygelse om Guds wilja, och lefde med dem i mycken fattigdom; ty han hade intet Salarium, och de fattige Bömarna kunde ej mycket gifwa honom. Han war där på orten, ja äfwen hos sit Herrskap, mistänkt och hatad för Pietistéri, och blef noga obserwerad och mycket instränkt. Hos sina Åhörare fant han wäl wacker kundskap och en ärbar wandel, men intet lif i hierstat. Genom Collecter samlade han medel til en Kyrka för dem, och bygde den samma, såsom ock en Präste- och Schole-stuga, och et fattig-hus. Och då en myckenhet utfattiga Exulanter äfwen kom dit, som icke tillräckeligen kunde skaffa sig födan, blef han genom några gifmilda Köpmåns i Franken och Swaben sammanflott, satt i stånd, at i några års tid gripa de flesta af dem, såsom ock de i Groß-Hennersdorf qwarblefna fattiga Bömarna, under armarna, och til en del aldeles underhålla dem. I sit andeliga arbete ibland dem, war han outtröttelig. För barnen hölt han alla dagar

Ju
gar S
liga S
gemenl
nästan
gar i n
te med
liga och
pelfens
han E
ta ord
mare i
förtroer
wid han
go utu
ligger f
no sig
och ibla
wälsigr

D
tiz, f
upwäck
hut t
hårda t
Herrnh
äter et
terkom
funno
dem,
deras
blefwo
dem at

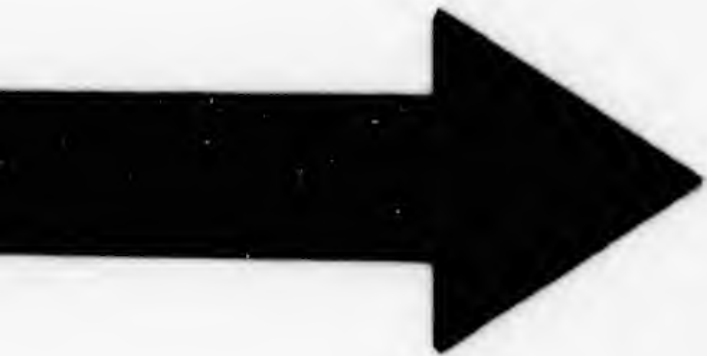
Schäfs
 belant
 velat re
 led af si
 llet an
 entfeler,
 gra må
 stald på
 kommer
 Mach
 na Lan
 rf, och
 honom,
 an gjor
 och lef
 an hade
 unde ej
 en, ja
 tad för
 mycket
 wacker
 i hjer
 n Kyr
 och en
 . Och
 n kom
 fdan,
 Fran
 stånd,
 såsom
 rättliga
 ildeles
 dem,
 alla da
 gar

gar Schola; och för de äldre, jämte de offentliga Söndags-predikningar, som före middagen gemenligen warade i tre timar och efter middagen nästan lika länge, hölt han jämnväl på somliga dagar i weckan uppbyggelse-stunder, besökte och talte med alla enskildt, och lät hvars och ens lekamliga och andeliga bästa wara sig om hjertat. Döpsens och Nattwardens heliga Sacramenten lät han Tyfsta Pastora förordta; ty han wille icke låta ordinera sig, för at bibehålla sig och sina Wödmare i friheten. Hans Åhörare hade tillit och förtroende till honom, och blefwo så tillt ledsne wid hans långa predikningar, at de och ogärna gingo utur Kyrkan. Ifrån Gebhardsdorf, som ej ligger fängt derifrån, och ifrån andra orter insunno sig också många Wödmare i hans predikningar, och ibland dem hyppades en upwäckelse, som hade wälsignada fölgder.

S. 44.

Omkring år 1720. hade nemligen i Landscroniska och Leuenischlesiska Landskapet wid Litzitz, första stamhället för Unitecten i Wömen, en upwäckelse börjat, och genom Bröderna från Herrnhut blifwit underhållen, (S. 14.) men genom hårda betryck hämmad. Wid det två Bröder från Herrnhut sutto 1730. fångslade i Wömen, kom åter et nytt lif ibland dessa Wömistiska Brödernas efterkommande; (S. 31.) och wid samma tid insunno sig någre wäckte från Gerlachshheim hos dem, och lade widare ut för dem Guds råd om deras salighet. Deras sammantömsitet och samtal blefwo snart utspanade, och deras förfoljelse dref dem at söka sig wäg till frihet. År 1732. gjorde

MICROCOPY RESOLUTION TEST CHART

(ANSI and ISO TEST CHART No. 2)

APPLIED IMAGE Inc

1653 East Main Street
Rochester, New York 14609 USA
(716) 482 - 0300 - Phone
(716) 288 - 5989 - Fax

Jan Silet från Zermanitz, med fjorton andra Personer, början at emigrera. Honom följde 1733. och 34. desutom några Familier ester, såsom Niemez, Gireschet, Janauschet, Mikulezky, Patostarc. hwilke merendels för Jesu namn skull hade utstått bojor och marteringar, och till en del än i dag, då jag detta skrifwer, äro Bömiska Brödra-För-samlingens i Berlin och Ryksdorf Älste och Föreståndare. Sin flygt måste de merendels taga i strängaste winter, i de långa nätter, öfwer Riesen-bärgets omvägde, och alltså oberakade orter, och årforo mången underbar hjelp och räddning; hwilket, tillika med de arma människors margfaldiga lidande, som blefwo årtappade, icke utan tårar kan läsas i deras berättelser och lefwernebskrifningar. Genom deras ankomst wäxte Bömiska Colonien i Gerlachsheim inom få år til några hundrade, synnerligen sedan Colonien i Zennersdorf 1732. farit sin wäg, och Herrskapet därstädes ej tordes mer emottaga, eller åtminstone icke länge behålla några Bömare. Ty änskönt Kongl. Förbudet angick alla Landt-Ständer, så wiste dock Gerlachsheims Herrskapet så sticlta sig, at det ej blef til ansvar förekalladt.

Deße människor härstammade af de gamla Bömiska Bröder, hade redan blifwit besökte af Mähriska Bröder från Herrnhut, och reste utur Landet i den agt och mening, at förnya gemenskapen med de samma. Det war dem alltså ganska lätt, at ock deras Predikant stod i gemenskap med Bröderna i Herrnhut, och betjente sig af dessas råd, så wid själa-stöfselein, som inrättningen af goda ordningar. Han hölt icke allenast flitigt predikningar och Catechisationer för dem i Ryks-

tan,

tan, så
utan ock
maninga
qwins-
Hwar o
särskilda
höll o
re gåfw
sjalarna
ning, o
som til
je afdel
" skrifw
" mare
" allsam
" sjelfsw
" slugor
" de, si
" wid f
" läsa,
" litet t
" och lä
" ro tw
" sexton
" söngo

ningsm
om hwa
hörig u
wo hon
från an
ei hus,
arbeta.
wåning

ora Per
 33. och
 demerz,
 ofstarc.
 utstått
 i dag,
 a. För
 ste och
 s taga
 er Nie
 orter,
 dning;
 argfal
 tan tå
 ornes
 Bömi
 til nå
 i Zen
 rskapet
 instone
 Kongl.
 te dock
 det ej

gamla
 lte af
 e utur
 emen
 gansta
 enskap
 f des
 ttain
 st fi
 Ryr
 kan,

kan, såsom och upbyggelses-stunder i sit hus,
 utan och, efter Herrnhuts exempel, särskilda för
 maningar till barnen, till ogifta mans, eller
 qwins-personerna, till de gifta, och till Enforna.
 Hwar och en af dessa Classer delade han besuton i
 särskilda sällskaper, hwilke om sit själa-tillstånd
 höllo inbördes samtal: desse sällskapers föreståndare
 gafswo honom alla Lördagar underrättelse om
 själarnas tillstånd, hwaraf han seck stön anled
 ning, at i prediko-talen drifwa sådana ämnen,
 som til Christendomens befordran woro för hwar
 je afdelning lämpelige. "Hwad som gjorde (så
 " skrifwer han sjelf (1) mit ämbete än angenda
 " mare och gagneligare, war det, at de ej låto
 " allsammans ankomma på mit predikande, utan
 " sjelftve förmante hwarandra troliga, och i alla
 " stugor tilbragte hela dagen med läsande, bedjan
 " de, sjungande och gudeliga samtal, utan at der
 " wid försumma sit arbete. Den som bäst kunde
 " läsa, fästade wid sin spinn-råck eller wåffstol et
 " litet bok-bråde, at Bibelen kunde ligga derpå,
 " och läste så för de öfriga: (ty i en stuga wo
 " ro två til tre Familier, ifrån otta til tolf, ja
 " sexton Personer) deröfwer höllo de samtal, samt
 " söngo och bādo," o. s. w.

I hwarje stuga woro två satte til Upsy
 ningsmän, til at förkomma alla oordningar, och
 om hvars och ens förhållande meddela honom be
 hörig underrättelse. Och då ogifta qwinfolken gafs
 wo honom tillkänna sin åstundan, at hafwa et
 från andra kōnet öföndrat boställe, hyrde han dem
 et hus, hwaråst de för sig sjelfwa kunde wara och
 arbeta. Likaledes försåg han Enforna med et särskildt
 wånings-rum, och skaffade dem arbete och födo
 me

medel till deras nödtorftiga underhåll. De höllo samteligen noga hand äfver utwärtens god Disciplin och ordning; och de, som förde en ansåtelig wandel, blefwo utur deras gemenskap utslutne, tills de gjorde offentlig afbön, och bättrade sit wäsende.

(1) I Historiska inledning | Böhmiska Församlingen i
gen til Kyrko-boken för | Rytzdorf.

S. 45.

Till detta korta utdrag utur Schulzes Kyrko-bok och lefwerneslopp, wil jag ännu lägga det, som Domhafwarne och de äldrigaste män wid Böhmiska Colonien i Rytzdorf (deze äro just Bömarne från Gerlachshelm) år 1768, då jag ännu war deras Predikant, hafwa på åtskilliga om deras härkomst gjorda frågor, gifwit mig til svar, och hwad Föreståndarne och Hjelparne wid Böhmiska Brödra-församlingen i Berlin bestyrkt. Innehållet af deras utsagor är detta:

“Wi, och de fleste Ledamöter af Församlingen i Berlin och Rytzdorf, äro komne från Landscronsta och Leutmischlers Landskapet, hwaråst Brödra-Uniteten för 300. år sedan har tagit sin början. Lititz, Zamberg, Kunewald och flere i äldre Brödra-Historien äfwen så bekante orter, som Bertholdsdorf och Herrnhut nu för tiden, ligga en half til två mil ifrån oss. I Czerweny och Hermanitz, hwarifrån de fleste af oss äro komne, och i många kringliggan de Sochnar, hafwa Brödernas Böhnehus varit, som än i dag kallas Braterste Bory, d. ä. Brödra-möten. Wäre Fäder, som mycket wälfäste åtskillnan emellan Catholik, Lutherst och Reformert, emellan Calixtiner och Bröder, haf-

T
 “wa sag
 “fryckta
 “tat för
 “och öder
 “samma
 “wi eller
 “komma
 “talas o
 “därstäde
 “blifwit
 “afgjord
 “wilje fa
 “besöt,
 “weny fi
 “we icke
 “för den
 “at wi w
 “från M
 “för Kon
 “gan: nå
 “riska B
 “ad Prot
 “Dä
 “na i Ge
 “som står
 “hafwe m
 “dan wi
 “som pred

*) Till at
 wa nå
 besöt,
 som un
 är, oc
 barn, i

"wa sagt oss, at de härstamma ifrå den under-
 "tryckta Brödra-Uniteten. De hafwa ock we-
 "tat förtälja oss et och annat om des ordningar
 "och öden, och gifwit oss förhoppning, at den
 "samma någonstäds skulle blifwa förnyad, och at
 "wi eller våra barn än en gång til den samma
 "komma kunde. . . . Så snart wi år 1725 hördt
 "talas om Herrnhut, at Bröder från Währen
 "därstädes satte sig ned, och wi af Bröder derifrån
 "blifwit besökte, har det genast hos oss varit en
 "afgjord sak: Detta är det folk, til hwilket wi ^{föra}
 "tolle fara. Genom dessa Bröders från Herrnhut ^{och}
 "besök, har ock upväckelsen ibland oss i Czer-
 "weny först kommit rätt i stånd, (*) och wi haf-
 "we icke blott för Religions-friheten, utan ock
 "för den orsaken skull begifwit oss ifrå Bömen,
 "at wi wille stå i gemenskap med våra Bröder
 "från Währen. Detta hafwe wi ock redan 1747
 "för Kongl. Commissionen i Berlin, uppå tillfrå-
 "gan: när och genom hwem wi kommit til Wäh-
 "riska Bröderna? med en mun bekant, och sagt
 "ad Protocollum:

"Då wi nu år 1730. förnummo af Bröders
 "na i Gerlachsheim, at de hafwa en Predikant,
 "som står i gemenskap med Bröderna i Herrnhut,
 "hafwe wi efter hand farit ut och til dem, eme-
 "dan wi där furno Lands, män, och en Man,
 "som predikar på Bömistka språket, hwilket wi i
 "Herrn-

*) Til at underhålla bekantskaper med Herrnhut, haf-
 wa nägre ifrå Czerweny, denna gången rest dit på
 besök, ibland hwilka Ulsfabren Jan Bittmann war en,
 som under min besjening affomnade i sin ålders 56:te
 år, och innan sin död såg så många barn och barn-
 barn, som hans lefnads, år woro.

"Herrnhut icke kunde hafwa. . . Han sjelf för
 "sittigt til Herrnhut, och förtäljde oss mycket om
 "Brödernas wälsignada tillstånd därstädes, tog och
 "några af oss med sig dit; och gick nästan ingen
 "Söndag förbi, at icke någre af oss där gjorde
 "besök. Han confererade med Bröderna och med
 "salig Herr Grefwen, huru han tänkte inrättat hos
 "oss, och bad om besök af Bröderna, hwilket och
 "af några skedde, särdeles af salig Leonhard
 "Dober. Och genom dessa Bröders råd och bi-
 "tråde har han år 1735. fulleligen bragt i stånd
 "den bekanta inrättningen ibland oss. . . Så stilla
 "och warsamt han och dermed gick til werka, för-
 "blef det dock ingen hemlighet. Dersföre wardt
 "han där på orten, äfwen af Kyrkoherden
 "i Gerlachshelm, som hos oss förrättade Dö-
 "pelsen och Nattwarden, hållen för en Herrnhu-
 "tare, och på somliga orter predikades hästigt e-
 "mot både oss och honom. . . När wi nu wille öf-
 "wertala honom, at låta ordinera sig, på det han
 "måtte få mera anseende, och kunna betjena oss
 "med de helliga Sacramenten på wårt tungomål,
 "gaf han gemenligen til swar: Jag wil gärna tje-
 "na eder med Ewangelio, men derwid behålla min
 "och jämwäl conservera edor frihet. Jag tänker
 "icke allt för et blifwa hos Eder, utan en gång
 "predika Ewangelium för Kallmuckerna. I åren
 "Bömiske Bröder, och hören til Wäheiska Brö-
 "derna i Herrnhut. Om jag låte ordinera mig och
 "gjorde eder til et ordentligt Lutheriskt Prästa-gäll,
 "woren I efter min afresa eller döds twungne, at
 "antaga och til döds-dagen behålla en Kyrko-her-
 "de, om I och willen hafwa ingen, eller åtmin-
 "stone en annan, til hwilken I betygaden bättre
 "för

"förtroen
 "blott E
 "så står
 "gon, ell
 "riska B
 "lär en g
 "het."

"Pa
 "sig för c
 "bygga h
 "för en s
 "stru och
 "fram. W
 "farligt s
 "på samn
 "deliga D

"Så i
 Brödernas

Wi må
 der
 synnerhet,
 sina gods,
 nom til h
 alswar w
 beslut, at
 Han äfw
 (1) Till d
 Moders s
 bete Han
 regeringen
 gärning,
 efter at f

“förtroende. Men går jag en gång, såsom en
 “blott Student eller Schol-måstare, ifrån eder,
 “så står det hos eder, om J willjen antaga nå-
 “gon, eller wälja en af edra egna; eller af Wäh-
 “rista Bröderna kalla en til Lärare. Och den tid
 “lär en gång komma, då detta skal stå i edor fri-
 “het.”

“På detta sätt har han flera gånger yttrat
 “sig för oss, särdeles då wi i Ryksdorf wille
 “bygga honom et ordentligt Präst-hus i ställe
 “för en slät winds-kammare, där han med hu-
 “stru och barn någon tid med möda hulpt sig
 “fram. Wi hafwe ock, wid det han en gång låg
 “farligt sjuk, af hans egen mun hört, at han
 “på samma wis yttrat sig för en Minister af an-
 “deliga Departementet.”

Så mycket för denna gång, utaf Wdmiska
 Brödernas utsagor.

S. 46.

Wi måste nu åter komma til Währiska Brö-
 derna i Herrnhut, och Herr Grefwen i
 synnerhet, och se, hwarföre Han redan försäldt
 sina gods, innan ofswannämde befallning kom Ho-
 nom til hända. (S. 42) Han wille nemligen med
 allswar werkställa sit redan i ungdomen fattade
 beslut, at tråda in i andeliga ståndet; hwartil
 Han äfwen af stora Theologer blifwit lyckönskad.
 (1) Till den ändan lade Han 1732 med sin Fru
 Moders samtycke, in pleno Confessu ned det äm-
 bete Han hittils haft wid Chursaxiska Landt-
 regeringen, och wisade noggsamt med ord och
 gärning, hwad man af Honom hade hädan-
 efter at förwänta. I detta hänseende hölt Han
 äf-

öfwenledes för obegämt, at sjelf vara en öfverhets-person. Han öfverlämnade derför sine Guds til köps at sin Fru, och ifrå den stunden upoffrade sig hel och hållen til Herrans tjenst, så öfwer alt, som besynnerligen wid den af GUD Honom anförtrodda Exulant-församlingen, hwilken Han, efter egen utlåtelse, hölt för en Honom af ewighet destinerad Parochie. (2) Härtill kom, at Församlingen, som ån framgent sörgde deröfwer, at Han 1730 nedlagt sit Föreståndare-åmbete, kallade Honom den 20. Sept. 1732. å nyo til Föreståndare. (3) Och då Han för åtskilliga orsaker skull wedersakade detta åmbete, (4) så blef Honom den 26. Jan. 1733. et ån mera bindande Kallelse-bref tilstått. (5) Men Han kunde ändå icke resolvera sig at antagat, för ån wid 1734. års slut, sedan Han förut låtit ordenteligen examinera sig och trädt in i det andeliga ståndet; (6) hwarwid Han tillika funnit tillfälle, at utröna de berömdaste Theologers tankar om Mähriska Bröderna, om deras connexion med Evangeliska Kyrkan, och om deras enskyllta Kyrko-disciplins behållande. (7)

(1) Här om kan man läsa Correspondentien emellan Honom och Hans wänner ifrå år 1721., uti inledningen til Gestalt des Creukreichs, ifrå andra til femtonde sidan. *Ibid* p. 53. 105. til 110. *Nat. Reflex.* p. 173. 2. (2) *Büd. Saml. Förelæst in Nota.* Hans förklaring deröfwer

af år 1728, se i Gestalt des Creukreichs *vi.* *Beyl.* p. 112. (3) *Lelong.* II. p. 82. *Spangenberg's. Schlus. Schrift.* p. 515. (4) *Lelong.* II. 87. (5) *Ibid.* I. 622. *Acta Fratrum in Anglia* *Beyl.* I. p. 1. (6) Gestalt des Creukreichs p. 36. (7) *Apolog. Erklär.* *Quest.* 80.

Till detta turell hade redan nu mera tillika med soner kunde Prästen i wintertid, Herrnhut gen eller sa det nu inge summelse g Syndicos l rial, (1) och ten (såsom "ris, bör "kunna fo "ner Anal "Bröderna "med hela Och härtill Repetent if dernesland. förordnad. stor Rothes blef kallad till dingen öfwer hwilken m åten widkom at antaga ka riet i Tyb pendium, b

S. 47. Kunde y anmodas

Till detta gafs wid 1732. års slut en ganska naturell anledning. Församlingen i Herrnhut hade redan öft sig til 600 Personer, och kunde nu mera ej få rum i Bertholdsdorffiska Kyrkan, tillika med Sochne, folket. Samle och kraslige Personer kunde aldeles icke mer gå til Kyrkan, och Prästen ~~hade icke heller til at öfvertalas,~~ at wid wintertid, fuhlt wäglag och omwäder komma til Herrnhut alla Söndagar, til at hålla repeteringen eller så kallade predikan för främmande. På det nu ingen förargelse måtte medelst predikoförsummelse gifwas, hade Församlingen genom sina Syndicos låtit öfwerlemnna Herrskapet et Memorial, (1) och anhållit om en egen Predikant, hwilken (såsom deruti säses) "som Adjunctus Pastoris, bör hålla en predikan för dem, som icke kunna komma i Kyrkan, och öfwen wala öfwer Analogia Fidei, samt conservera Währiska Brödernas författning i et klokt sammanhang med hela Kyrkan af Augsburgiska Confession." Och härtil föreslogo de Magister Steinhofser, en Repetent ifrå Tybingen, hwilken redan i sit dernesland blifwit examinerad och til Kyrko-tjenst förordnad. Efter mognare öfwerläggning och Pastor Rothes dertil gifna Kristliga samtycke, (2) blef kallelsen utfärdad, (3) och saken jämwäl Höfdingen öfwer Förstendömet Görlich notificerad, hwilken meddelte sitt goda råd, hwad Adjuncten widkom. (4) Men denne fant betänkande wid, at antaga kallelsen, innan han af Försliga Episcopiet i Tybingen hade, i anseende til åtnjutit Stipendium, blifwit ordentelligen entledigad, och derhos

bestalt
Bevl.
ll. p.
chluß
(4)
vid. l.
Anglia
bestalt
(7)
8.80.

hos lätt underrätta sig: om han, såsom en Lutherisk Theologus, utan gensägelse kunde tjena en Församling, hvilken wäl wore ren i Låran och wille förblifwa i enighet med Evangeliska Kyrkan; men derhos hade en från andra Lutheriska Församlingar åtskild inrättning och et särskildt Kyrkoskick, hwaråstwer han skulle waka, såsom öfwer et Klenod. Han lade altså Theologiska Faculteten i Tybingen den frågan före: Om Mähriska Brödra-församlingen, supposito in Doctrinam Evangelicam consensu, kunde och skulle förblifwa wid sina i 300 års tid hafda inrättningar och bekanta disciplina Ecclesiastica, och ändå förswara sin connexion med Evangeliska Kyrkan? (5) Til desto grundeligare insigt i saken, beledsagade han denna frågan med åtskilliga bilagor, deribland i synnerhet Mähriska Brödernas Sluteliga Förklaring (6) och Församlingens Författning, sådan som hon 1733 hlef Pastori öfwerlemnad, (7) framför andra mycket bidraga til uplysning, så wäl af Församlingens då warande tillstånd, som Brödernas rätta tänkesätt i anseende til Evangeliska Låran och Liturgien, samt deras särskildta Kyrko-disciplin.

Efter mogen öfwerläggning beswarade Theologiska Faculteten den förelagda frågan, uti det under den 16. Apr. 1733. författade Tybingiska Betänkandet, icke allenast med et rent Ja, utan bewiste och ganska utförligen och grundeligen sielswa suppositum, nemligen så wäl de fordna, som i synnerhet nu warande Mähriska Bröders öfwerensstämmelse med Evangeliska Låran, samt nyttan och nödwändigheten af deras enstykta Kyrko-aga och inrättningar. Författaren til Betänkandet war den

den berömd
de i Epi
ning, at
låt och t
gor, såso
let eller
ter infere

(1) Bib.

ibid. l. c.

634. (4)

961. (5)

(6) Bib.

Den (Gr
ingen ting
gå utur
ryckte, a
ningen K
ligen det
ta wille
så namn
stöt altså
des Hans
ligen nöd
schau om
moda någ
Han icke
komma e
Hans god
la denna
höit sig n
derifrån r
Hjelparen

den berömdde *Bylfinger*; och *Canzlären Pfaff* la-
de i *Epilogo* til en gratulation, och en förma-
ning, at efterfölja *Förfädernas* exempel. *Faculteten*
lät och trycka *Betänkan*det tillika med alla *Bila-*
gor, såsom det sedermera, antingen helt och hål-
let eller tilen del, blifwit i åtskilliga andra *Skrif-*
ter insererad. (8)

(1) *Büd. Saml.* I. 60. (2)

ibid. I. 688. (3) *Lelong* I.
634. (4) *Büd. Saml.* III.

961. (5) *Lelong* II. 179.

(6) *Büd. Saml.* III. 540.

(7) *Lelong* I. 237. (8) *Span-*

genb. Schlus. Schrift Quest.

218, 219, 220. *Ejusa. No-*

vol. Erklär. p. 40. *Nat.*

Reflex. p. 132, 170, 274.

S. 48.

Den (S. 42) omnämde befallningen til *Herr*
Brefwen, at försälja sina gods, hade wäl
ingen ting mindre til ändamål, än at *Han* skulle
gå utur *Landet*. *Saken* war denna: det gick et
ryckte, at *Hans* fiender sökte få *Honom* på fäst-
ningen *Königstein*; och man gaf *Honom* hem-
ligen det rådet, at *Han* skulle undwika faran. *Det-*
ta wille *Han* icke göra, på det sådant icke måtte
få namn af rådslla för förh och lidande. *Han* up-
sköt altså sin tillämnade resa til *Tybingen*, intil
dett *Hans* närwaro därstädes blefwe oundgäng-
ligen nödig. I medlertid kom tidning ifrå *War-*
schau om *Konungens* död. Gaf *Han* nu kunde för-
moda någon ändring i sina omständigheter, så for
Han icke desto mindre utur *Landet*, för at efter-
komma egentelliga meningen af befallningen om
Hans gods försäljande. Derröre plågade *Han* tal-
la denna resan för sit första *Exilium*. *Han* uppe-
hölt sig någon tid i *Ebersdorf*, och fortsatte
derifrån resan til *Tybingen*, hwaräst *Han* med
Hjelparen Martin Dober och *Magist, Stein-*
bo-

hofer wille sjelf wara til hands wid den under-
sökning, som Theologiska Faculteten fant wara nö-
dig wid dess betänkande, såsom bestyrkande bila-
ga. Men hwad anledningen dertill, nemligen Ma-
gister Steinhofers kallelse til Adjunctur, widkom,
så fant den samma några svårigheter, (1) hvar-
ibland den största war, at han på Hög Befallning
icke blott skulle adjungeras Kyrkoherden i Ber-
eholdsdorf, utan verkelligen substitueras. Det-
ta wille hwarken Kyrkoherden tilstådjä, eller Stein-
hofer antaga. Han gaf altså sin Vocation tillba-
ka, och antog deremot Håspredikant-synlan hos
Grefwen Heinrich XXIX Reuß i Ebersdorf.
(2) I medlertid hade dock Währiske Bröderna
wunnit så mycket wid denna händelse, at deras
Lära och inrättning af en Theologisk Facultet blif-
wit pröfwad, riktig befunnen, och för hela Ewan-
geliska Kyrkan såsom sådan bewist; så at man
nu mera måste låta dem i stillhet så nyttja sina
lofliga ordningar och inrättningar, och för deras
skull hwarken kan eller wägar utsluta dem ifrån
Evangeliska Kyrkans gemenskap.

(1) Rat. Reflex. p. 132. | will. Nachlese p. 755.
XII, item p. 275. (2) Frey,

S. 49.

I medlertid hade den nye Lands- Herren litet der-
etter den 4. Apr. 1733. tilträdit Regeringen,
på Herr Grefwens föreställning stadskän godsens
försälgnng til dess Fru Grefwinna, och gifwit så
wål Honom som Exulanterna från Währen, til-
stånd at bo i Landet, så länge de i alla mål höl-
lo sig stilla; men Schwenkfeldianerne, af hwilka
någre sedan 1727 blifwit emottagne i Ber-eholds-
dorf, äfwen som af andra Landsständer, fingo
Con-

Consiliu
I följ
Herrskap
andra v
merika
til behj
ro på sa
dem det
Herr G
giska Co
port och
reste, bl
fåde, hw
le hjelp
sta. Men
land, låt
vanien;
och de fl
måtto, m
förut. D
rom Brö
delt unde
ring i Pe
själar su
derigenom
nas i denn

Hwad
Wäh
nogsamt,
blifwit til
lo sig stil
fiender til

Consilium abeundi, dock en och en i sänder. (1)
 I följe af hwiilen befallning dem antyddes på
 Herrskapets wagnar, at se sig om efter tilhåll på
 andra orter. De resolverade sig, at fara til A-
 merika, och bådo Herr Grefwen wara sig der-
 til behjelpelig. Efter nu en del Salzburgare fö-
 ro på samma tid til Georgien i Amerika, gafs
 dem det rådet, at också begifwa sig dithån: och
 Herr Grefwen lade sig winn om, at hos Geor-
 giska Coloniens Trustees utwerka dem fri trans-
 port och benåget emottagande. Då de år 1734. af-
 reste, blefwo också tre Bröder dem efteråt tillfö-
 lade, hwiilke, såsom somlige af dem begärt, skul-
 le hjelpa besörja deras lekamliga och andeliga bå-
 sta. Men då Schwentfeldianerne kommo til Hol-
 land, låto de öfwertala sig, at fara åt Pensyl-
 vanien; hwaräst de wäl hafwa sunnit all frihet,
 och de fleste en ganska rikelig utkomst i lekamlig
 måtto, men sedan förblifwit Schwentfeldianer, som
 förut. Dock worde de i följande åren besökte ge-
 rom Bröder från Georgien, hwiilke hafwa med-
 delt underrättelse om Religionens tillståndets förwir-
 ring i Pensylvanien, hwarunder många redeliga
 själar suckade och långtade-efter förbättring, och
 derigenom gifwit första anledningen til Brödera-
 nas i denna Provints sedermera uprättade Colonier.

(1) Båd. Saml. III. 12.

S. 50.

Swad Bröderne i Zerrnhue och i synnerhet
 Währiska Exulanterna beträffar, så sågo de
 noggsamt, at den betingning, under hwiilen dem
 blifwit tillåtit at bo därstädes: så länge de höl-
 lo sig stilla, kunde alltid tjena Herr Grefwens
 sender til ny anledning, at för deras skull oroa
 sig.

Häfwet, och göra deras wilstande i Saren osäkert. Härtill kom desutom, at alle Landständerne i öf-
 ra Rausig redan 1732. blifwit förbudne, at emottaga främmande Underfätare från Böhmen, Mähren och Slesien. Mähriske Exulanterne hade altså antingen måst utan barmhertighet bortwisa sina utur Mähren sedermera kommande Bröder, eller gifwa anledning til nya oroligheter. Detta wäldde, at förslagerne til nya Coloniers anläggande i sådana Länder, där Bröderne woro kårkomne, och hwarken Lands. Herren eller deras Skydds. Herre hade at befara oroligheter för deras skull, (hvilka förslager strax efter Commissi-
 onen 1732. ibland dem yppades) blefwo i alswarliga-
 re öfwerwägande tagne. Men på det sådant måtte i god ordning och utan upseende kunna ske, och ingen dertil blifwa föränlåten, hwars bortflyttning kunde ådraga des fordna Herrskap något nytt an-
 svar; så delte sig Inwånarne i Herrnhut, så snart de fått Zhybingiska BetänkanDET, i tvänne Classer. Den ena, som hufwudsakeligen bestod af Landets Inbyggare och andra Luthetaner, beslöt at blifwa där boende: den andra åter, som förnäm-
 ligast utgjorde Mähriske Brödernas afkomlingar, hwilke wille bibehålla sina Ryrko. rättigheter och friheter, beredde sig på Colonier och Missioner. (1) På detta sätt tänkte de skaffa sig och sina ännu utur Mähren ankommande Bröder, et mera flanderfritt tillhåll, och tillika finna lägenhet, at med den nåd de af GUD undfått, och med den dyrbara Ryrko. disciplin, som de ärft af försäderna, göra mer nytta på andra orter, i synnerhet ibland Hedningarna.

(1) Bid. Saml. III. 984.
 Gestalt des Kreuzreichs

p. 36. Nat. Reflex. p. 153.
 S. 51.

M
 da i
 under
 privat
 miner
 dika,
 fund,
 forma
 ska må
 Catech
 samt
 wo der
 stades
 logerne
 skrift,
 (1) så
 von Fr
 af årfa
 säga, o
 gå et
 logis, f
 tens D
 wdrige;
 nerade n
 föredrag
 lor. (2)
 besökte
 modade
 femte S

*) Det
 Tillan

S. 51.

Men wi måste först bese, huru Herr Grefwen
 verkställt sin S. 46. nämde affigt, at träd-
 da i andeliga ståndet. Det behagade Honom, at
 under namn af Candidatus Theologiæ, som är
 privat Præceptor i et hus, låter ordentligen exa-
 minera sig i Consistorio och hjälper Prästerna pre-
 dika, göra dermed början. En Köpman i Scra-
 fund, wid namn Richter, hade åstundat en In-
 formator ifrå Herrnhut, äfwen som folk på gan-
 ska många orter den tiden redan begärte Præceptorer,
 Catecheter, wårnlösa barns Fosterfäder och Wödrar
 samt andra trogna Domestiker, och til en del blef-
 wo dermed tjente. Efter nu Herr Grefwen där-
 stades war ännu til sin Person okänd, ehuru Theo-
 logerne redan hade, i anledning af Pater Regents
 skrift, begynt predika och skrifwa emot Honom;
 (1) så tog Han sjelf, under namn af en Herre
 von Freydek, (*) emot denna beställning; dels at
 af årsfarenheten weta, hwad en Hus-præceptor wil
 säga, och hwad han har at göra; dels at under-
 gå et Tentamen hos rigide orthodoxis Theo-
 logis, som woro satte til Gripswaldska Faculte-
 tens Umbuds-män, och derjämte emot Honom
 widrige; och at förnimma, huru wida Han harmo-
 nerade med Lutherska Läro-Systemen, sådan den
 föredrages i Lutherska Religionens åtskilliga Scho-
 lor. (2) Han anlände dit den 29 Martii 1734., och
 besökte Superintendenten Langemak. Denne an-
 modade Honom at predika öfwer Ewangellum på
 femte Söndagen i Fastan. Under samtalei råta-
 de

M 3

*) Det är en af Riks-Grefvarnas von Stosendorf
 Eitlar.

de de och på ämnet om Grefve von Zinzendorf och dess förmenta willfarelser. Sedan de något talts wid om den sammas Character, Läro-satser och Skrif-ter, gaf Han sig til kända för Superintendenten, dock med förbehåld, at Hans namn, för onödig upmärksamhet skull, måtte blifwa förtegad: tog straxt på sig den updragna predikan, hvilken war Hans första offentliga tal på predikstolen, och begärte et Colloquium med Honom och Doct. Sibeck. Utur Colloquio, som börjades den 18. April, blefwo Theses formerade, och så wäl af Theologerna som af Honom underskrifne. Utom dess lade Han ännu til några satser, jämte sina privata meningar. "Jag har sagt (Skrifwer Han sjelf) (3) munterligen, skrifteligen och i fem predikningar, alt hwad "jag i mina lifsdagar trodt och lärdt in Theoria och Praxi, ja, alla de sel, som jag begätt." Och på et annat ställe: (4) "Men emedan wid samtale- "et och annat förgats, som jag tänkte dem bö- "ra hafwa kundskap om, så ransakade jag mina "öfriga Anteacta, Dicta och Cogitata. Och ef- "ter derwid förefom åtskilligt, som jag trodde "kunna falla Herrar Theologis betänkeliget före, "så communicerade jag dem sådant trohjerteliga. "Men de förblefwo wid sin favorabla Idee."

(1) Nat. Reflex. p. 121, 133., 291. (2) Bänd. Saml. Föret. in Nota, Theo- logische Bedenken III. Abth. N. XXIII. p. 81. Span-

genh. Apolog. Erklär. Quest. 67. (3) Theologische Beden- ken N. XXVIII. p. 87. (4) Bänd. Saml. Föret in Nota.

§. 52.

Sedan Colloquium war til ända, öfwerlemnades Herr Grefwen at Superintendenten sin wärja, med löfte, at aldrig mer bära någon, uian, under alla werldliga göromåls åfdolem- nans

wande
Innan
som ä
än en
bref t
tilbaka
många
tit upb
ningen
som de
(3) ga
Lösch
och på
ytterlig
icke nö
ra kun
löta n
läggas
och inn
ma, i
och än
tänkte
en wär
dogligt
dan det
dra, w
ler Hu
stilliga

These
mu
Congre

Stycke
Zwendorf
igot talts
och skrif
ndenten,
r onddig
adt: tog
llen war
, och be-
Sibeeh.
orill, bles
ologerna
ade Han
neningar.
a munte
alt hward
Theoria
" Och på
samtalet
dem bda
ag mina
Och es
g trodde
get före,
erteliga.
Jdec."
llår. *qvast.*
beBedens
p. 87.
Söret in
erlemna
nten sin
någon,
stidolem
nan

Från år 1732 till 1736. S. 52. 183

nande, hädanefter endast drifwa Herrans sak.
Innan Testimonium Orthodoxiæ ännu gafs,
som är dateradt den 26. April, (1) förklarade Han
än en gång sit sinne, sin affigt och Method, i et
bref til Theologerna, (2) och reste den 29. April
tilbaka åt Herrnhut, lyckönskad af dem och
många människor, som af Hans predikningar njut-
tit upbyggelse. Härifrån lät Hangenom bref Drott-
ningen af Dänemerk weta denna händelse, så-
som det första offentliga steg til Lära-ämbetet;
(3) gaf och Superintendenten i Dresden, Doct.
Löschner, tillänna hela beloppet af Colloqvium,
och på hans årindringar meddelte honom några
ytterligare förklaringar. (4) För öfrigt fant Han
icke nödigt och tjenligt, at derom göra något me-
ra kunnigt; ty Han hade derigenom icke welat
söka witnessbörd hos människor, utan sjelf af-
lägga et witnessbörd inför människor, om sin grund-
och innersta hjertans tankar, och derwid förnim-
ma, om de, wid alla emot Honom utströdda,
och än mer, wid de af Honom sjelf frivilligt up-
täckta betänkligheter, kunde årlänna Honom för
en wärdig ledamot af Lutheriska Kyrkan, och et
dogligt Subject til Lära-ämbetet. (5) Men eme-
dan detta Colloquium blifwit belant igenom and-
ra, wil jag blott meddela dess korta innehåll, el-
ler Hufwud-Artiklarna; hwardswer Han i af-
skilliga satser handlat med Theologerna. (6)

Theses post institutum Colloquium utrinque
mutuo consensu approbatæ.

- Congressus I. de Scriptura Sacra. Theses. VII.
- - II. de Religione et Symbolis. Theses X.
- - III. de Prædestinatione. Theses. V.

- - IV. de Sacramentis, Baptismo et Sacra Coena. Th. VIII.
- - V. de Ecclesia et Ministerio ecclesiastico. Th. V.
- - VI. de Justificatione et bonis operibus. Th. VI.
- - VII. de Extremis. Th. II.

Hvarje Congressus eller Samtal öfver en Hufvud-Artikel, var underskrifven: Nicol. Ludov. Zinzendorf. Gregorius Langemak, Doct. et Superint. Carol. Jac. Sibeth, Doct.

Wid alla Artiklar hade Herr Grefwen tillagt uberiores mentis declarationes eller förklaringar, och til slut följde en bilaga i sex afdelningar.

Sect. I. Privat-meningar, hwardsfwer ingen ordwårdling hållits; och de woro til antalet Nie.

- 1) Om brist på Kloster i Evangeliska Församlingen.
- 2) Om Ägtenskapet.
- 3) Om människauctoriteten i Församlingen.
- 4) Om Collegiatismo eller privata sammankomster.
- 5) Om samwets-twang a) hos Lärarena, som måste släppa oomvända rådnissor til Rättwarden; b) hos Åhörarena, som twingas at gå i Kyrkan.
- 6) Om Pedilavio.
- 7) Huru Separatisterna böra medhandlas.
- 8) Om Kyrko-disciplinen.
- 9) Om werldsliga Armen emot willfarande samweten.

Sect. II. Om Urffhynden;

Sect;

Sect. III
Sect. IV

1)
2)

3)
4)
5)

6)

7)
8)

9)
Sect. V.

1) 2)

2) 3)

3) 4)

4) 5)

5) 6)

6) 7)

*) Somli blott per na först redde.

Sect. III. Om Hans Elocution, eller art af predika.

Sect. IV. Om Hans Böcker. Sådana woro då för tiden

- 1) Den lilla Catechismus: Lautere Milch &c.
- 2) Den större Catechismus: Grund Christlicher Lehre &c.
- 3) Bertholdsdorffiska Psalmboken.
- 4) Socrates, en Vexokrist.
- 5) Bibeliens utgifswande, på Hans Mormo- ders, Henrietta Catharina von Bersdorf, född von Friese, befallning och på öfnad, vulgo, Ebersdorffiska Bibelen.
- 6) En Apologie af år 1729. uti Aufrichtigen Nachrichten.
- 7) Carmina, Curricula vitæ &c.
- 8) Bref och Betänkande, 1734. i Tyblingen utgifne med en Theologs företal.
- 9) Psalmboken af år 1731.

Sect. V. Hans Acta publica (*)

- 1) Den emellan Wittenbergarne och Hallensfer- ne sliftade Friden.
- 2) Umgånge och Correspondents med Car- dinalen von Noailles.
- 3) Gemärlig omsorg för Sictelianerna och Separatisterna i Dresden.
- 4) Mähriska Brödernas emottagelse.
- 5) Schwentfeldianernas toleration.
- 6) Mähriska Brödernas förening med Evan- geliska Läran och Gudstjensten.
- 7) Collegium Pastorale practicum i Jena 1728.

M 5

uti

*) Somliga af dessa förrättningar, som antingen äro blott personliga, eller skedd innan Herrnhut byggdes, kunna först i Herr Grewens lefwernes beskrifning blifwa utredde.

ull sex Classer, i anseende a) till Låran, b) till lederna, c) till andeliga församheten, d) till Diaconien, e) till Förmaningen, f) till Sjuk-skötseln.

8. Secternas tillrätta förande i Tyskland, synnerligen i Berleburg och Schwarzenau.

9) Collegiatismi Defension, den Han kallat en sådång möda.

10) Missioner till Väst-Indien, Grönland och Lappland.

11) Återställningen af Währiska Brödra-författningen, genom Tybingiska Betänkanudet.

12) Besörjande om rättighet till en Herrnhutisk Pastor.

13) Offentliga och enskylda predikningar om Korset.

14) Förlikning med Doct. Vöschel och Stralsundska Theologerna. Och ändteligen

Sect. VI. upptäckte Han för Theologerna sina affigter för framtiden, at nemligen wara en Evangelist Predikare, efter Försten Georgs af Anhalt exempel.

Om någonsin en Candidatus Ministerii utstätt et sådant Examen rigorosum, och orilsbord si trohjärteliga framlagt eller framläggandes warder alla sina hjerte-tankar, sina privata meningar, sit lefwernes-lopp, jämte alla då redan såsom betänkellige ansedde och först efteråt gansta olika omdömen underkastade, ord och förrättningar, och hwad man hädanefter af Honom hade at förwänta, derpå har man öfwen så stor orsak at twifla, som det är otwifwelaktigt, at Han öfwer allt, där man haft nödigt at sådant weta, besynnerligen 1733. och 34. i Tybingen, med lika upriktighet gått till werka. (2)

(1) Bld.

(1) Bld.
til 677.
Grenkrei
p. 133
XXIV. p.
Saml. I.
Theol. B

Men n
ma
och många
Grefwen
tigare, än
lof-ord. I
Apostlarna
ningar, so
lars förko
sanning oc
af en mån
nare orter
man kan d
alltid blifw
redrogand
wande, o
sen, till si
samt. I h
i detta m
handling r
nistor, an
blifwa sal
dersötning
med skal r
gica. Här
Låran om
"Kriswer

(1) Båd. Saml. III. 670. til 677. (2) Gest. des Creuxkreichs, Beyl. XXIII. p. 133. (3) *ibid.* Beyl. XXIV. p. 134. (4) Båd. Saml. I. 108. och III. (5) Theol. Bedenken, Abth. III.

N. XXIII. p. 81. (6) Utur Zedlers Universal-Lexico sub Lit. Z. p. 1204. (7) Apol. Erklär. Quäst. 99. Se och Spangenbergers Schluß-Schrift. Quäst. 978, 979.

S. 53. *Fryheltarna* och

Men wid detta år 1734. måste jag icke förglöma en omständighet, hwilken, så ringa den och mången förekomma torde, har varit för Herr Grefwen och hela Brödra-Kyrkan långt fördelaktigare, än alla undersökningar, Approbationer och lof-ord. Församlingen i Herrnhut, stod wäl på Apostlarnas grund; wid så wäl offentliga predikningar, som i privata umgänget och i alla sällsars förkofring systande inrättningar, war och nåd, sanning och en medtagande wälsignelse wäldig, som af en mängd redeliga själar i någden och på oflägsnare orter blef årländ och med åtnjuten. (1) Men man kan dock icke säga, at bygnaden på denna grund alltid blifwit rätt ensaldigt fortsatt. Sanningens fördragande war lärorikt, men för mycket kringswäfwande, och moraliskt, och, lika som själa-företsen, til största delen mystiskt, logwulet och plågsamt. I början af detta år föregick en stor ändring i detta mål. Herr Grefwen hade efter sin underhandling med Dippel och andra besynnerliga människor, angående deras många slags Metoder at blifwa salige och helige, kommit på en nogare undersökning af sin egen grund; hwilket pröfwande med skäl må kallas en sanskyllig Tentatio Theologica. Häraf uppade sig en djup meditation öfwer Orden om Jesu Försoning. "Detta gaf mig (så skrifwer Han sjelf) (2) en öpnung i hela Saliga

"hets

“hets, Pårän, hwaraf jag på mit eget hjerta gjorde
 “det första lyckliga försök, och ändteligen äfwen
 “på mina kära Bröders och Medarbetares hjertan,
 “där det slog wäl ut. Och sedan år 1734 blef Je-
 “su försönings-offer wår egen, wår offentliga och
 “enda Materia, wårt Unifersale emot allt ondt i
 “Lära och praxi, och förblifwer det i ewighet.” (*)

Jag har hört et artigt Försynens spel om-
 talas, som derwid skal hafwa wisat sig. Herr Gref-
 wen hade låtit kasta några wral-papper i katelug-
 nen, hwilke alle upbrunnit, förutan en pappers-lapp,
 på hwilken lösen för den 14 Febr. stod skrifwen:
 Han utwåltier oss til en arfwedel, Jacobs
 härlighet eben han älskar, Psal. 47: 5. hwar-
 under war teknad den gamla Lutheriska wersen: Laß
 uns in deiner Nädgelmaal erblicken die Gena-
 denwahl. Alle Brödrar och Systrar, som sin-
 go se denna Sedel ensam oförtärd ibland koh-
 len, råkade deröfwer i en barnslig fågnad och äf-
 wer Jesu får i et hjerterörande samtal, som lyck-
 ligen förändrade deras hela tänke-sätt och Läro-
 method. Men Herr Grefwen gjorde äfwer denna
 Wers den ofödelikneliga Psalmen: Du unser aus-
 erwähltes Haupt, an welches unsre Seele
 glaubt, Laß uns in deiner Nädgelmaai Er-
 blicken die Genadenwahl, o. s. w. och lät
 trycka den samma i Tybingen, wid det Han träd-
 de

*) Den som af eget förnuft och kraft wil tro på Jesum Chri-
 stum, wår Herr, och komma til honom, han lär fördrakta
 detta sätt, at genom praxin lära sig Theologien. Men Bröderna
 sunga så här: Solche Leute wilder König ehren, die ein
 jedes Kind mit Tuzen hören, und frölich wissen, daß sie
 Schüler sind und lernen müssen. Och Apostelen bekänner sig
 äfwen dertil: Nu råmmer jag endels, men då skal jag få
 nat w. I. Cor. 13: 12. Phil. 3: 12. Joh. 16: 13.

de in i an-
 men i an-
 boken; och
 1750. utsk-
 deligen up-
 sätt, för J-
 sund at u-
 til Tybing-
 1) Jför
 Nat. Resl
 man deron

Här med
 derna
 i Herrshu-
 therska Mir-
 wä snart så
 er och Miss-
 da en så bil-
 i Ötra La-
 och ordina-
 sinne, och e-
 det lemnä d-
 bibehålla der-
 grund war
 wa et tillräc-
 ämbetet, på
 Bröderna i d-
 fare, som fö-
 Wänner af ar-
 te anmodat J-
 cplorer. Till
 som icke härr-
 ut uppå undw-

tycke

de in i andeliga Ståndet. Den är den förste Psalmen i andra delen af gamla Herrnhutiska Psalmboken; och står under N:o 2032, i den nya, som 1759. utkom i London. Nyligen och tillika grundeligen upelbad af detta rena Evangeliska tänkesätt, for Herr Grefwen om våren 1734. til Stralsund at undergå sitt Tentamen, och om hösten til Tybingen, at tråda in i andeliga Ståndet.

1) I första Bilagan til Rat. Reflex. p. 26. finner man derom något antek.

nadt. Tid. Saml. Företal. let in Nota.

S. 54.

Här med war det så bestaffadt: Mähriska Bröderna kunde icke mer wara alle tillsammans i Herrnhut, där de af hjertat åtnöjde sig med Lutheriska Ministerio i Bertholdsdorf; utan, såsom wi snart så se, började på at breda sig ut i Colonier och Missioner. De kunde icke allestädes förmoda en så billig medhandling in Ecclesiasticis, som i Öfra Lausitz, at man nemligen skulle tilstådjia och ordinera dem Präster, som woro efter deras sinne, och efter innehållit af Tybingiska Betänkan det lemna dem frihet, at wid Evangeliska Läran bibehålla deras medbragta Kyrkostick. Af denna grund war Herr Grefwen betänkt upprå, at hafwa et tilräckeliget antal af Candidater til Läroämbetet, på det Han måtte kunna, så wål förse Bröderna i deras Colonier och Missioner med Predikare, som förnöjja sine i åtskilliga Länder boende Wänner af andeliga och werldsliga Ståndet, hwilke anmodat Honom om Catecheter och Hus-Præceptorer. Till denna affigt kom ännu en annan, som icke härdröde af äreslystnad, utan gick endast ut uppå undwiltande af wanhöfwa. Han wille nem-

ta gjorde
n äfwen
hjerntan,
blef Je-
liga och
ondt i
et." (*)
pel om-
r Gref-
akelug-
slapp,
rifwen:
acobs
hwar-
: Laf
Bena-
m fin-
koh-
ch äf-
lyck-
Läro-
denna
aus-
Seele
i Er
h låt
tråd-
de
Chris-
drakta
berna
ie ein
aff sig
mer sig
3 Fän-
13.

ligen gärna tilltråda andelliga Ståndet på sådant sätt, som efter wanliga tänke-arten ej tillskyndade Kongl. Danzka Orden någon wandra. Båda affigterna tänkte Han upå, om Han med egna medel åter upbygde det förfallna Klostret St. Jörgen i Wyrtenbergzka Landet, och under Titel af en Prälat wid Wyrtenbergzka Kyrkan, uprättade därstädes et Seminarium Theologicum. (1) Til den ändan lät Han genom Magister August Gotelieb Spangenberg, som 1723. war ifrå Halle kommen til Herrnhut, derom göra förfrågan hos Hertigen af Wyrtenberg Carl Alexander, och århölt ifrå hufwud-qwarteret i Heidelberg den 20. Oct. 1724. til swar: at "Hertigen hade afogtning för Herr Grefwen, och för Hans nit at utbreda Guds rike: "Men emedan både detta, och Hans upfat at an- "taga et andeligt ämbete, wore något extraor- "dinar, så skulle Hans utnämmande til en Wyr- "tenbergzsk Prälat göra hos werlden stora ögon, "och ådraga Honom (Hertigen) någon misfänta "hos Catholikerna." (2)

(1) Båd. Saml. I. 287.

2) Spangenberg. Apologet.

Erfv. 2. 108. p. 131.

Schluss-Schrift Bepl. v. p. 529. Lit. u. Nat. Reflex. p. 133. xv.

och nyttigt S. 55.

Nå samma tid gjorde sig Magister Spangenberg, ehuru för sin egen del och utan ordres, hos Theologerna i Tybingen underrättad, om det wore rådeligt, at Herr Grefwen antoge en andelig Character, för at til Evangelii förkunnande, desto mera legitimera sig för werlden? Ty detta war äfwen i Herrnhut et frågomål, som Han för sin Fru och Församlingens Hielpare måste utreda. Blef alltså Theologiska Faculteten den frågan fö,

förelagd:
en sådan g
om den s
har rum k
re besogat
wer urstä
ligt Betä
hufwud- i
garne, (2
Verhaal.

Men
rättelse on
sialf under
sta Kyrko
hafwande,
hölt et sw
sig, tildn
ofwaneft
och handre
Tybingen
na och lå
hwad wis
hwilken b
credidi &
hjelper d
titen lät i
ta denna
med i det a
ga år präp
tit tentera

*) Tybing
och solenn
ut föregid

förelagd: Hvad Vocatio ^{Interni} ~~Interni~~ more? Swor på en såd. en gudomelig Kallelse borde igenkännas? och om den samma (efter några framlagda Lännetekn) har rum hos Herr Grefwen, och Han alltså worre befogad, at tillträda Läro- ämbetet? (1) Hårdsvorer urstälte Canglören Pfaff et lärdt och utförligt Betänkande under den 18. Sept. 1734., hvars hufvuds- innehåld kan läsas i Bydingiska Samlingarne, (2) och dess utförliga utdrag i Lelonges Verhaal. (3)

Men innan Herr Grefwen kunde få under rättelse om denna underhandling, affärdade Han sjelf under den 8. Nov. berättelse til Wyrtenbergska Kyrko- Directorium i Sevegard om sit förehafwande, at träda in i andeliga Ståndet, och erhölet et swar, deruti de billigade Hans lofliga affigt, tillönskade Honom dertill nåd, wisdom och kraft ofswanefter, och utläswade all årforderlig färlet och handräkning. (4) Han skyndade sig alltså till Tybingen, och skref den 18. Dec. 1734. den stöna och läswårda Förklaring, hvarföre och på hwad wis Han upoffrade sig til Herrans tjenst; hwilken begynnes med de orden: Tener adhuc credidi &c. och lycktas sålunda: Miser sum, Han hjälper de elända härliga. Theologiska Faculteten låt i et Programma af den 19. Dec. trycka denna Förklaring, (5) och uptog Honom dermed i det andeliga Ståndet, hwartil Han i så många år präparerat och först för några månader låtit tentera sig. (*) Och på samma dag (det war

*) I Tybingen blef Han wäl denna-gång icke så ordenteligen och solennt examinerad, såsom uti Stralsund: men året förut föregick, för Tybingiska Betänkandet skull (§. 47.) en de-
 ka

Herde Advents, Söndagen) predikade Han i Dom-
och i Hospitals-Kyrkan.

(1) *Lelong* l. 644, 648. (2)
Bib. Saml. l. 64. (3) *Le-
long* l. 650. (4) *Nat. Re-
flex.* p. 133. *XVI. Sluf-
Schrift* p. 529. *Li. V.* (5)

Bib. Saml. l. 458. til
465. på latin, och i *Greg-
willigen Nachlesen* p. 37.
på tyska. (6) *Nat. Reflex.*
p. 133.

S. 56.

Nu måste wol gå et par år tillbaka, och se, hu-
ru Brödernas Missioner och strax derpå Co-
lonierna tagit sin början, til hwilka de efter S. 50.
gjordt sig beredda. Åstundan, at förkunna Hed-
ningomen Evangelium, hade redan 1728. hos dem
blifwit upörd, och tillfället dertil kommit dem 1731.
i händerna. (S. 37.) År 1732. fick första Mission
sin början. Leonhard Dober och David Nitsch-
mann den äldre, afreste den 21. Aug. ifrå Herr-
hut öfwer Köpenhamn (hwaräst de hwarken
sökte eller sunno männiffliget biträde) til **St. Tho-
mas**, och anlände dit den 12. December. En ge-
men Planteur, til hwilken de hade med sig et bref
ifrå Hans Syster i Köpenhamn, tog dem i sit hus,
och David Nitschmann förtjente dem södan med
stimmermans-arbete. Då denne efter 14. weckor
reste tillbaka, (ly han hade allenast såsom ledsaga-
re

so längre och grundeligare undersökning, så wäl i anseende til
Hans Person och Lära, som församlingen i Herrhut och
des försättning. Han fant och för Daanebrogs Orden skull
nöddigt, at förut göra Kongl. Daniska Häfwet bekant sitt fö-
rehaftwande, och orsakerna dertil. Och då han icke längre
kunde hafwa tilståndjelse, at som Präst håra Orden på predi-
kolen, såsom han begynt, så begärde han och fick 1736. til-
stånd, at återfända densamma. Se Gestalt des Kreuzreichs
p. 60. 134. til 142. 148. til 150. S. 7. *Bib. Saml.*
ll. 814. *Abtogeel. Erklärung* *Quaf.* 128. *Nat. Reflex.*
p. 133, 134. *N.* 18, 19, 20, 23.

re farit
delin,
sit hus,
wer Neg
räckelig
da Negre
sig fram
fare-hant
sin anton
och deras
gen förar
de dem de
och öfwen
wat haf
detta glad
infunno s
och efter
Då
foten ryck
ste alljäm
Negrarne
sia-fästnin
Europäer,
Rebellione
aldeles stift
niqve stift
lagade Ne

(*) Efter
Abrah
ber An
blef på
emot A
mas, r
afel an

re farit med) tog då warande Gouverneur Gardelin, en gudfruktig Herre, Leonhard Dober i sit hus, såsom Hus-fogde eller Upsygningsman af twer Negrarna. Men emedan han här ej seck tillräckelig tid och lägenhet, at i andelig måtto wara da Negrarna, hyrde han sig en egen koja, och halp sig fram med mycken möda, efter hans Krukmalare-handtwerk ej wille här löna sig. Straxt efter sin ankomst sökte han up Negern Antons Gysler och deros Broder, (*) hwilkas åsundan egenteligen föranklät honom at resa hit; och förkunna de dem den salighet, som Jesus allom människom, och äfwen de föraktadaste Neger-slafwar, förwärfwat hafwer. Den frögd, hwarmed de åhörde detta glada budskap, stärkte hans mod; och snart infunno sig än flere, som i trone anammade ordet, och efter hand blifwit döpte.

På St. Thomas war då en farlig tid. Rädsofoten ryckte bort många Negrar, och Leonhard måste alljämt wara ibland dem. År 1733. gjorde Negrarne på Den St. Jan upror, bemågtigade sig fästningen och hela Den, och dödade alla Europäer, som icke kunde rädda sig med flykten. Rebellionen warade i otta månader, och blef icke aldeles stillad, förr än Gouverneuren på Martinique skickade dit et stort antal Malatter, som jagade Rebellerna ifrån ena orten til den andra.

O

Och

(*) Efter deras döpsel kallades de Anna, och Johan Abraham. De äro nu i Herranom. Men deras broder Anton, som varit anledninaen til deras frälsning, blef på sin återresa af falska Bröder bragt i tvångighet emot församlingen, och efter återkomsten til St. Thomas, röklade i bedröfliga omständigheter, samt seck en afsländalyft.

Och då desse icke mer kunde undwika och fly, bragte den ene den andra om lifswet, och uprors-
 listaren sköt sig til slut sielf ihjäl.

År 1734. anlände til St. Thomas första Co-
 lonien ifrån Herrnhut för St. Crux, hwat om snart
 mer skal talas. Med dessa Bröder seck Leonhard
 kallelse tillbaka, emedan han blifwit wald til För-
 samlingens Äldste uti Herrnhut, i salig Marcins
 Linters ställe. Han reste derifrån til Herrnhut
 den 12. Augusti 1734. med en Neger-gäse, som
 han köpt af et från Guinea kommande Skepp.
 Denne blef 1735. döpt i Församlingen uti Ebers-
 dorf, af Häf-predikanten Steinhofen, och kal-
 lad Josua, (1) samt gick 1736. utur tiden. Det-
 ta war Församlingen af Negrarna. En af hans Fad-
 drar war Friedrich Martin, hwilken strax der-
 på afreste til St. Thomas, at fortsätta det ar-
 bete, som Leonhard Dober hade begynt. I hans
 sällskap besant sig D. Grothaus, en ansenlig Me-
 dicus från Köpenhamn, som på undsängen es-
 terrättelse, at många Bröder dödt bort på St.
 Crux, utan Församlingens tanka och willja reste
 dit, til at bistå de sjuka Bröderna, .i. en blef sielf
 strax efter sin ankomst dödd. Friedrich Martin och
 hans Medhjelpare funno snart sådan ingång i
 bland Negrarna, at hundrade af dessa, under alt
 betryck och förhinder, inom få år annamade Tro-
 na. Dödpelsen kunde de ännu icke fördratta, eme-
 dan ingen af dem hade haft ordination med sig,
 den Friedrich Martin först efteråt kunde skrifte-
 ligen bekomma. (2) I medlertid blefwo Försam-
 lingen på St. Thomas år 1736. af Magister Span-
 genberg, under dess besök därstädes, döpte, och
 kallade Andreas, Petrus och Nathanael.

(1) Bild. Saml. I. 782. (2) *ibid.* I. 164. §. 57.

D
 ma å
 Ma
 no i
 Kong
 andra
 och n
 April
 nära
 et hus
 at län
 gånge
 heter,
 stan a
 topp-
 hjälpa
 de seda
 ger och
 af hwa
 i en fö
 Wanne
 ja omö
 och un
 Missfor
 mål de
 Samu
 samme
 kom doc
 landare
 hade för
 en stor
 om någr

och fly,
och uprors

första Co-
atom snart
Leonhard
d till För-
Marcin
Herrenhut
gåse, som
nde Stepp.
li Ebers-
och kal-
den. Det
hans Fad-
strax der-
ta det ar-
3 hans
enlig Me-
ången ef-
t på St.
illja reste
blef sielf
artin och
gång i
under alt
ade Fro-
ta, eme-
med sig,
e skrifte-
Förstling
Span-
pte, och
nael.

§. 57.

§. 57.

Den andra Mission stredde åt Grönland den 19. Jan. 1733. Anledningen til den samma år §. 37. omtald. Bröderne Christian David, Matthäus Stach och Christian Stach funno i Köpenhamn wid Kongl. Håfwet, ibland Kongl. Ministrarna, hos Missions-Collegium och andra Theologer, många wänner och befordrare, och med Kongl. Recommendation afreste den 10. April til Grönland. Wid ankomsten bygde de strax, nära intil Colonien Godhaab i Bals-Revleret, et hus, som de kallade Ny-herrenhut, bödo til at lära sig språket och komma i gagneliget. umgänge med Hedningarna; men funno många swårheter, hwaribland den betänkeligaste war, at nästan alle Grönländare där å orten blifwit genom kopp-sjukan utdöde. År 1734. fingo de två Medhjelpare, Johan Bek och Friedrich Böhnisch; då de sedan förbundo sig, at troliga hålla ut i hunger och nöd, i strängt och farligt arbete, i förakt af hwar man, i lifsfara ibland de upretade Willor, i en förment förlåtenhet af sina Bröder och af sina Wänner i Köpenhamn, i den synbaraste gagnlöshet, ja omdjelighet at komma åt Hedningarnas hjertan, och under många andra bestwårligheter, hwarmed Missionen i de första åren war förknippad. De hade wäl den sågnad, at år 1739. så döpa Förstlingen Samuel Kajarnak med des Familja; men den samme måste snart fly bort för mördare. Han kom dock år 1740. tillbaka, och drog många Grönländare dit efter sig, hwilkom han under sin stift hade förkunnat Evangelium. Strax derpå yppades en stor upväckelse ibland Grönländarne; och inom några år hade de döptas Församling, hwilkom

så ordentligen blef inrättad, som man nåpeligen trodt vara möjliget ibland et wildt folk, så onsenligen tagit til, at man måste vara betänkt på den andra Hedna-Församlingen, hwilken 1758. börjades i Lichtenfels wid Siste sjerden, och jämte den Ny- Herrnhutiska, än i denna dag är i wälstignadt flor; som alt kan utförligare inhämtas af min Historia om Grönland oc. 1765. och af des Föresätning 1770.

S. 58.

Innan jag fortsar widare, at wisa, huru Missionerna gifwit anledning til Colonierne, måste jag korteligen förmåla om et wälment, men förhindradt försök til en Mission ibland Lappländare och Samojedare. Endr esterrättelserne om Sids rikes tillstånd på andra orter, blefwo på Trettonde-dagen eller den 6. Jan. 1734. i Herrnhut upläste, och de ibland Christna och Hedningar utsände bodskaper i en Bön Herranom anbefalte, betygade många Bröder sin beredwillighet, at också fara ut ibland Hedningarna; då i synnerhet Andreas Grasmann, Daniel Schneider och Johan Witschmann budo ut sig til en försöksresa åt Lappland. De blefwo affärdade med den Instruction, at de icke skulle gå til Hedningar, som redan hafwa Missionärer, utan til de aflägsnaste Tracter, där Hedningarne ännu icke wiste något om Gud, och där de ingom woro i wägen. (*)

(*) Instructionen til Hedna-buden i Orient, (1) blef desä Bröder 1736. efter afresan tillskickad. När man jämför den samma med Instructionen för alla Hedna-bud, (2) kan man deraf se, af hwad tankefätt i den saken, Bröderna då hafwa warit, innan man ännu af ärfarenheten kunde tala om Hedna-omvändelser.

(1) Bud. Saml. II. 632. (2) *ibid.* III. 669.

Nov
Swe
gelse,
lärde
genom
då de
Lapp
Nysk
tillbat
berg,
terref
Nitt
Nitts
blefwo
folk,
Arch
derna
ät. W
dem d
ner, a
tia oc
fem m
blefwo
då man
färdig
töwäde
den ig
och, tr
dren h
kände o
hade r
drunkn
Peters
se, och

nåpelligen
f, så an-
ånt på en
ten 1758.
, och jäm-
3 år i wål-
dåmtas af
r. och af

uru Mis-
erna, må-
men för-
applån-
åttelserne
blefwo på
i Herrns
bedningar
nbefalte,
, at och
ynnerhet
uder och
förföks-
med den
gar, som
ågsnaste
ågot om
(*) I

blef des-
man jäm-
edna bud,
den saken,
årfarens

November kommo de til Stockholm, lärde sig Swenska Språket, woro många själar til upbyggelse, begåfwo sig 1735. til Torneå i Lappland, lärde sig jämwäl lands-språket därstädes, och genomreste sedan den Swenska Pappmarken. Men då de öfwer alt funno redan gjorda anstalter til Papparnas omwändelse, bestodo de at fara til Ryska Lappland. Bägge de förre reste alltså 1736. tillbaka at Stockholm, och derifrån til Königsberg, där de talte med Herr Grefwen på des återresa från Riffand, och tillika med Michael Mitsch fortsatte resan at Ryssland; men Johan Mitschmann reste tillbaka at Herrnhut. I Moskau blefwo de bekante med förståndigt och gudsruttigt folk, som wille wara dem beforderlige på resan at Archangel. I Moskau lärde de känna Samojederna, hwilke gärna wille taga dem med sig hem at. Men då de anhöllo om pass, fattade man om dem den misstänka, at de woro Swenske Spioner, arresterade dem den 13. Febr. 1738., lät sätta och förhöra hwar och en särskildt, och efter fem weckor söra dem til Petersburg. I början blefwo de ganska strängt bewakade, men efteråt, då man såg deras Christeliga bestedelighet och tjenstfärdighet, något skonsammare. Då de en gång wid tömänder måste fara öfwer en islupen sjö, bröt släden igenom icke långt ifrå landet. Två Bröder och två Soldater föllo i watnet; den tredje Brödren halp Soldaterna och Bröderna up. De erkände och berömde efteråt Brödernas ärlighet, at man hade räddat deras lif, i stället för at låta dem drunkna, och genom flykten sätta sig i frihet. I Petersburg sutto de åter igen fem weckor i fångelse, och blefwo ofta förhörde. Deras ensaldighet

och upriktighet halp dem igenom. De njöto mycken godhet af några Herrar; och en wiß stor Missioner, då Han blifwit deras oskuld och goda affigt warse, gaf dem et pass til Lybeck, med des- sa orden: "Gar man ehr wäg, I godt folk; här "behöfwer man icke edor tjenst. Kanste den tid "kommer snart, at man kallar på eder: då kunnen "I komma igen." Och detta är jämwäl Redt. (*)

S. 59.

Missionerne åt St. Thomas och Grönland, woro anledningen til första Colonien; ty de fleste Colonier äro upkomne för Missionernas skull. Bröderna, som foro åt Grönland, funno i Köpenhamn uti Öfwer-Kammarherren von Pless en Snymare, som icke allenast befördrade deras resa, utan, då Han hörde Mission på St. Thomas omtalas, wille och understödja den samma. Nu hade Wäst-Indiska och Guineiska Compagniet i Köpenhamn, år 1733. tilhandlat sig den stora och stöna Den St. Cruz, som fyratio år föreut af Fransoserne varit öfwergifwen, och sedermera blifwit aldeles wild igen: den samma wille man nu å nyo låta bebo och upbruka. Herr Öfwer-Kammarherren trodde, at de jordågor, Han därstädes tagit i besittning, kunde aldrabäst upbrukas, och Negrarne derjämte omvändas, om Han ansförtrodde de samma åt några Währiska Bröder, om hwilkas flit och trohet i lekamligt arbete samt nit om själars målsfärd, Han war öfwerlygad. Han adresserade sig fördenksull til Herr Grefwen, och begär.

*) Bröderna Grasmann och Daniel Schneider hafwa sedan varit på Grönland, Michael Mißsch är nu i Terra America, och Johan Titschmann wifogs nu för tiden i Kamuckernas granslag wid Wolga-strömmen.

gårde
en af
ga. I
S. 50
många
lekam
ibland
den sa
näring
mud: a
emedan
för sat
budt
gifte
1731.
tes den
och 20
och ble
genber
rige, o
St. I
wid m
halsen.
dets on
förfarn
I et af
werwåp
fa fram
nyo up
tagier.
grar ge
ta heta
an, at
dem str

sjöto myc-
 stor Mi-
 goda af-
 med des-
 folk; här
 den tid
 då kunnen
 Redt. (*)

önland,
 onien; ty
 noneenas
 funno i
 on Pleß
 deras re-
 Thomas
 na. Nu
 agniet i
 hora och
 örut af
 era blif-
 an nu å
 mmar-
 ides ta-
 och Ne-
 rtrodde
 hvil-
 nit om
 an ad-
 och be-
 går.

wa sedan
 orra N-
 i Kall

gårde två Bröder till Upsyningsmän på hwar och en af de sex Plantagier, som Han ämnade anlågga. Då nu Mähriske Exualkäterne utom des (efter S. 50.) woro betänkte på Colonier, så funno sig många willige, at fara til et Land, där de jämte lekamliga arbetet, också kunde göra någon nytta ibland Hedningarna. Herr Grefwen war wäl wid den saken något twiflsam, om icke Bröderna genom närings-handel torde låta föra sig ifrån deras hufvud-säigt, och taga skada til sina själar. Men emedan de fleste röster i Församlings-Rådet, woro för saken, lär Han det se. (1) Af dem, som utbudit sig härtil, blefwo fyra ägta par och tie o-gifte Bröder utreslade, och Tobias Leopold, som 1731. anmält sig til Mission åt St. Thomas, sattes dem til Föreståndare. De afreste den 18, 19. och 20. Aug. 1733. ifrån Herrenhut til Köpenhamn, och blefwo ända dit beledsagade af Magister Spangenberg; men måste öfwer wintern ligga i Norrige, och kommo först i Junio nästföl. år 1734. til St. Thomas, efter en högst beswärlig resa, hwarwid mången måtte hafwa samlat sig sjukdom på halsen. Leonhard Dober, som bättre kände Landets omständigheter, försträcktes öfwer så många oförfarna människors oförmodade ankomst, hwilke i et af hög flod och tjocka buskar åter aldeles öfwerwäxt Land, där öfstanwäddret icke kunde stryfa fram och borttaga de ofunda dunster, stulle å nyo uprätta de i 40. år förlätta och förfallna Plantagier. Men de hade godt mod, låto med 12. Negrar genast föra sig öfwer til St. Cruz, och i detta heta och ofunda Klimatet grepo sig så hårdt an, at de alle innan kort blefwo sjuka, och tie af dem straxt i början beto i gräset. Man har wäl

1735. sökt ärfättja deras ställe genom en ny Colonie af 10. Personer; och, såsom S. 56. förmått är, reste Medicus Grothaus och dit med, at göra dem biträde; men denna Colonie, hvarwid för många bis- affigter inblandade sig, kunde icke få något bestånd. (2) Af dem, som wid deras trohjerliga och då ännu på Hedningarna fruktlösa arbete, icke dödde bort, kommo somligelit tillbaka, somlige begäfw sig til den utan alt mänskligt understödjan- de, endast til Hedningarnas omvändande, på St. Thomas begynta Mission. Men at likwål dessa i Herranom affomnadas Kroppar blifwit et nytt hwete- Korn, som sedan år 1740., då en blott Mis- sion därstädes börjades, (3) har burit ymnog frukt, det ser man nu för tiden klarligen; äfwen som man genast wid underrättelsen om deras död, har i trone Jungit:

Es werden Zehen ausgesät,

Als wären sie verloren;

Auf ihren Beeten aber steht:

Das ist die Saat der Mähren.

(1) Rat. Reser. p. 329. | 491. (3) *ibid.* l. 570.
R. 7. (2) Bild. Saml. l. |

S. 60.

Den andra Colonien skulle etablera sig wid Öster- sjön i Förstendömet Hollstein, och war affigten derwid, at hafwa en plats, dit man kunde hänwisa de från Mähren ännu ankommande Personer, hwilka man icke mer seck emottaga i Saren, och man icke heller med godt samwete kunde sända tillbaka. Man hade derom låtit göra sig underrättad hos Hollsteinska Sändebudet i Regensburg, och dertill fått god förhoppning. Då wa-
ran

rande
Ernst
Niesch
Bröder
betyg o
na skull
i Herr
hwilke
le förb
men der
Präster;
tion, d
ko- dscip
na Förse
gångse.
ster til
tagadem
Consistor
stadsja der
wål i et
förblifwa
de äfwen
men, beqn
der, och
fattning,
lade. Me
bega, wo
Danska H
wåntade e
dem komn
gifwa sig
widare gått
i (Rat. S
R. 4. (2)

ny Colo-
 demålt år,
 at göra
 för mån-
 så något
 hjertliga
 bete, ic-
 nllige be-
 rstdöjan-
 på St.
 il dessa i
 et nytt
 tt Mis-
 og frukt,
 en som
 odd, har

ren.

570.

sig wid
 och war
 n fun-
 mande
 taga i
 mwete
 göra
 i Res-
 då wa-
 ran

rande Antistes wid Brödra-Uniteten, Daniel
 Ernst Jablonsky gaf Deputeraden, David
 Nieschmann den äldre, som samlte fyra andra
 Bröder den 25. Sept. 1734. afreste till Kiel, et
 betyg och Recommendations-bref med sig. Bröder-
 na skulle därstädes etablera sig på samma sätt som
 i Herrnhut stedt, d. å. såsom Währiske Bröder,
 hwilke efter Zybingiska Betänkandets föreskrift wil-
 le förblifwa i Connexion med Lutheriska Kyrkan,
 men derhos behålla friheten at sielfwe wälja sina
 Präster; och, efter århållen Furstellig Confirma-
 tion, de samma tillsättja, samt fortsättja den Kyr-
 ko-disciplin och goda ordning, som de ärst af si-
 na Förfäder, just som då för tiden i Herrnhut war
 gängse. (1) De söke sig ut en plag wid Neumün-
 ster till Nybygge, och Hertigen wiste sig benågen at
 tagadem emot, och samtycka til deras begäran. Men
 Consistorium gjorde swårheter, och wille icke til-
 stådja dem de betingade friheter. De förklarade sig
 wäl i et Memorial, (2) at de woro och ämnade
 förblifwa den rena Evangeliska Lärän tilgifne, at
 de äfwen wille framställa sina Predikanter til exa-
 men, beqwäma sig efter Lutheriska Kyrkans plögse-
 der, och så wissigen inrätta sin egen Kyrko-för-
 fattning, at de dermed ingen upmärksamhet föror-
 skade. Men då häruppå intet formelt swar fölgde,
 begarwo de sig i början af året 1736. till Kongl.
 Danska Hollstein, under det de ifrå sina Bröder
 wäntade et godt råd: om de skulle widtaga de til
 dem komna förslager at här sättja sig ned, eller be-
 gifwa sig annorstädes? Huru med denna Colonie
 vidare gått, så wi i nästa afdelning förnimma.

I Nat. Reser. p. 154.

N. 4. (2) Bib. Saml. I.

120. Gestalt des Erzogreichs

Beyl. XXIX. p. 143.

S. 61.

Den tredje Colonien för öfver til Georgien i Amerika. Härmed war det så beskaffat, Herr Grefwen hade, (enl. S. 49) uppå de från Bercholdsdorf bortdragande Schwentfeldianers begäran, sökt et bliffställe för dem på berörde ort, och i det afseende skrifwit til Trustees of Georgien. Då nu Schwentfeldianerne sedermera begärfwo sig annorlätades, wille Trustees icke gärna ändra sitt förhåfwande, och offererade Herr Grefwen et stycke Land til upodling och boställe. Efter man nu hade förhoppning, at genom detta medel komma i färd med där boende Indianer, i synnerhet de så kallade Creeks och Cherokeeer, som betedde sig wänliga emot Engelmännerna; så bestöto någre Bröder at fara dit. Första Colonnen afreste i Novemb. 1734, ifrå Herrnhut, (1) med et Magister Steinhofers intyg, (2) deruti de recommenderas såsom exulanter, de der wäl med Öfwerhetens tillstånd ämnade söka samwets-frihet och någon lägenhet, at utspida Evangelium ibland Hedningarna, men hwarken skaffa sig sielf någon fördel, eller klaga öfwer deras fordna betryck, och derigenom förorsaka någons skada. (*) I London funno de Magister Spangenberg för sig, hwilken med Trustees och General Oglethorpe, Georgiens då warande Gouverneur, hade redan merendels bestyrt om deras öfwerfart och Etablissemante, och derunder råkat i umgänge med Engelska Kyrkans Biskopur; hwartil

*) Denna Cautel war för Wienska och Engelska Häfmens då warande Situation högst nödig, och måste wid tilfälle som oftast uprepas muatelligen. Se och Nat. Reser. p. 158.

genom
derna,
Engelsk
ligt, a
dat ordi
den tide

De
Georgien
efter en
manns
ro uppå,
ter af
ley, sed
förändst
och Ber
ning til
fätt och
i Engela
na anlad
Blud wå
kunde ej
tiens sin
Savanna
bemålte
hwilke
Tschats
såsom de
så rätt ge
til ortens
talt sit u
til Hedna
brast läst
mot desam
Dessa nöd

genom desse fingo så mycken kundskap om Bröderna, at de icke allenast gärna sågo de samma uti Engelska Colonierne, utan ock årbödo sig frivilligt, at meddela en af Bröderna föreslagen Candidat ordinationen, om de det åstundades; hwilket dock den tiden ännu icke aktades för nödigt.

Denna Colonie anlände om wåren 1735 til Georgien. Om sommaren samma år fölgde dem efter en anseelig förstärkning under David Nieschmanns anförande. Med samma skepp, som desoro uppå, reste ock til Georgien tre ifrige Predikanter af Engelska kyrkan, nemligen John Wesley, sedermera en af de så kallade Methodisters förnämsta lärare, tillika med sin broder Charles och Benjamin Ingham; och detta gaf anledning til första befatistkapen, som Bröderna sedan fått och underhållit med många wächta människor i Engeland, såsom wi längre fram så se. Bröderna anlade genast boställe i staden Savanna, och Guds wälsignade deras idoghet, at de innan kort kunde ej allenast underhålla sig sleswe, utan ock tjena sina grannar. De upbygde ock på en ö i Savanna-strömmen, fyra Engelska mil ofwansföre bemålte stad, et Schol-hus för Indianernas barn; hwilke Indianer, samt de deras Konung Tomo Tschatschi, kommo at besöka dem, til at höra, såsom de sade, det stora ordet. Det liknade sig alltså rätt godt med denna Colonie, så wäl i anseende til ortens urodling, (ty hon har redan 1738 bestalt sit undfångna förskott) (3) som i hänseende til Hedna-omwändelsen; intil dess år 1739 trigelbrast löst med deras Spanska grannar, och de emot desamma skulle med andra gripa til gewär. Detta nödgade dem, at, sedan all på Colonien

Georgien
bestäffat,
i de från
aners be-
ort, och
Georgien,
begäfrwa
rna än-
Brefwen
fter man
l komma
de så kal-
wänliga
Bröder
b. 1734,
hofets
om exu-
änd äm-
nhet, at
a, men
laga öf-
örorsala
Magister
tees och
de Sou-
n deras
rätat i
hwaris-
ge,

Häsmens
e wid til-
t. Reser.

använd kostnad blifwit betald, lemna sit wäl up-
odlada land och sköna hus i sticket, och begifwa
sig till Pensylvanien, såsom wi få se i följande
historiska stycke.

(1) Den Instruction, de fin- | Saml. I. 351. (2) *ibid.*
gon med sig, står införd i Byd- | III. 677. (3) *ibid.* . I. 490.
S. 62.

Wid det Magist. Spangenberg reste genom
Holland til Engeland, at befordra Bröderna
til Georgien, gjorde han sig kunnig om beskaffens-
heten af Suriname i södra Amerika, hwaråst
Surinamiska Societeten i Holland anlade Colonier,
och dertill inböd sölft från alla länder. Då han nu
borde skrifteligen anmäla sig hos Societeten, och
han behöfde någon, som öfversatte sina medhafda
Documenter på Holländiska, seck han anwifning på
Isaac Lelong, som plågade lyfvelsätta sig med
sådant arbete. Utur de til öfversättning bekom-
ne esterrättelser, gjorde den samme både Spangen-
berg och Församlingen bekant för många Guds-
fruktiga Personer och Präster, med hwilka denne
råkade i et wälsignadt umgänge. Detta war Brö-
derns första bekantskap i Holland. Så snart han
gifwit in sin inlaga, utnämde Societeten några
Committerade, med hwilka afgjordes om wilstoren,
hwarunder Bröderna wille sätta sig ned i Suri-
name; Och om sommaren 1735 reste de förste tre
Bröder dit, at inhämta närmare kunskap om landets
och besynnerligen där warande Hedningars tillstånd.
Efter dem kommo ännu någre Bröder dit 1738, och
1740., med en Concession från Compagniets Di-
recteurer. Numera köpte och upodlade de en Plan-
tagie wid Cottica-floden, inlåto sig med Negrar-
na och Indianerna, ja och med Judarna därstä-
des,

I
des, oc
Men e
wer der
ka dera
de 1745
dels til
de Ber
nyo inb
af forde
Hedning
(1) Se

Broder
Co
tämme
så lärare
Nu kund
liska kyr
i nära f
Subjecter
liga Hedn
storierne
några, af
pel förefla
Bröder. I
gaste Epif
gålla, på
ra kyrko-f
twungne,
ra: Branc
liga ordina
men med f
mentus u
Unitetens

l wål up-
begifwa
i följande

(2). *Ibid.*
ibid. . l. 490.

te genom
Bröderna
bestäffens
hwaräst
Colonier,

å han nu
eten, och
medhafda
isning på
sig med
betom.
Spangens
Guld,
ka denne
var Brö-
nart han
några
vilkoren,
i Suri-
örste tre
landets
tillstånd.
38, och
dets Di-
n Plan-
Negrar-
därstä-
des,

des, och deras arbete tycktes icke wara fäsängt.
Men emedan efterfrågan och buller uppades öf-
wer deras i husen håldna sammankomster, til hvil-
ka deras grannar hopetals insunno sig, (1) beslöto
de 1745. at öfswergifwa Colonien, och begifwa sig
dels til Pensylvanien, dels til närbelägna Rio
de Berbice. Härifrån blefwo Bröderna 1754. å
nyo inbudne til Suriname, och jämte förnyelsen
af fordna friheterna, fingo ån mer öppen dörr til
Hedningarna i orten, såsom wi på sit ställe få se.
(1) Se deras Diarium af år 1740, uti Byd. Saml. II. 149.

§. 63.

Bröderna hade nu redan utbredt sig i åtskilliga
Colonier och Missioner, och det liknade sig
tåmmeligen til flera af det slaget. De behöfde alt-
så lärare, och de samme borde wara ordinerade.
Nu kunde de wål icke förmoda, at ifrån Evange-
listiska kyrkan, med hwilken de i öfrigt förblefwo
i nära förening, skulle tillräckliga och dogeliga
Subjecter fås, som woro beredwillige til de bestwär-
liga Hedna-missioner; eller at, i brist deraf, Consi-
storierne skulle wara willige at ordnera til Präster
några, af dem sjelfwa efter deras förfäders exem-
pel föreslagna dogeliga, men ostuderade Währiska
Bröder. De tarfde en ordination, som åfwen de strån-
gaste Episcopaler i Engelska Colonierne måste låta
gålla, på det desse måtte årkänna deras dop- och and-
ra kyrko-förrättningar för giltiga. De sågo sig altså
twungne, at in på den uplifwada Währiska Bröds-
ra-Branchen åter bringa sina förfäders Biskop-
liga ordination, som i England war godkänd, (1)
men med sidska Wömsiska och Währiska Biskopen Co-
menius utstodnad, och endast war ånnu gängse i
Unitetens Pålska Branche. Herr Grefwen hade
hit-

hitintil icke gärna sedt detta, för flera orsaker
 skull, helst Han befara'de, at Bröderna derigenom
 måtte gifwa et nytt träto-öple, at folk, som gärna
 wille utesluta dem ifrån Evangeliska kyrkans gemen-
 skap, eller göra dem til en särskild Religion och
 Sect. Men at skapa dem stickeliga Candidater til
 Prediko-ämberet, hade Han 1728. bemiddat sig,
 at bringa ofwannämde (§.24.) Collegium Pastro-
 rale Practicum i Jena, och sedermera 1734. i
 Wyrtenbergiska landet et Seminarium, (2) i stånd,
 (§.54.) Och då intedera blef något utaf, måste
 han foga sig efter Brödernas åstundan, som wille
 hastwa sina förfäders Biskopliga ordination och
 Kyrko-rättigheter förnyade. (3) Walet föll på
 härills warande Äldste, David Nieschmann den
 äldre, hwilken ibland andra församlings-ärenden,
 äfwen warit med och gjordt början til Mission på
 St. Thomas, och nu war i begrep at afresa på
 Visitation til Colonierna och Missionerna, äfwen
 som han i detta år skaffade Colonien i Georgien
 en förstärkning, (§.61.) och sedan reste til Pen-
 sylvanien, för at derifrån fara på Visitation til
 St. Thomas och St. Crux. Men han blef der-
 utinnan förhindrad, och lämnade denna förrätt-
 ning at Magist. Spangenberg. Herr Grefwen
 hade redan Corresponderat med Brödra-Unitetens
 i Pölen då warande äldste Biskop eller Senior,
 Herr Jablonsky, om Biskopliga ordinationens
 förnyelse; David Nieschmann hade ock några gån-
 ger besökt honom, och af honom blifwit examine-
 rad och approberad. Han blef altså i Wäbriska
 Brödernas namn af Herr Grefwen, såsom deras
 då warande Föreståndare, i et bref af den 6.

Mar

Marfil
 af den
 Sieke
 i några
 den 13
 riska
 (5) me
 "nom
 "refinte
 "taga f
 "Widsta
 (1) Act
 II. Bil
 Mat. 2
 (3) 16
 til en f
 Saml.
 öfwer

Med
 Derr
 nerligen
 sådant a
 Danska
 tade, i
 andra för
 aldeles p
 någon fler
 sta länder
 orsaken f
 Konungen
 Faculteten
 sådant ic
 anført nå

Martii 1735. (4) Herr Jablonsty præsenterad, och af densamma med hans ämbets-bröders, Senioris Siekovi uti Wiså i Pölen wetskap och samtycke, i några wittnens af Bömistå Nation närwaro, den 13 Martii 1735. ordinerad i Berlin til Wiähriska Brödra-församlingens Biskop eller Senior, (5) med gifwen fullmagt, "at förrätta de hönom äliggande Bistationer, at ordinerar de där refintelige Pastores och Kyrko-tjenare, och åtaga sig alla de förrättningar, som en Kyrkones Äldsta och Föreståndare tilhöra." (6)

- (1) Acta Frat. in Anglia p. 6.
- ii. Bil. LV. p. 41. (2)
- Nat. Reser. p. 133. XV.
- (3) Ibid. p. 153. ii. Bref til en swenskt Herre, i Syd. Saml. I. 635. Förklaring öfwer Lehr. Büchlein i

Theol. Bed. v. Abschn. R. XXXVIII. p. 104. (4) Lelong ii. p. 91. (5) Notification af den 14. mart. i Syd. Saml. I. 524. (6) utur Ordinations bewiset. Süd Saml. I. 696.

S. 64.

Medlertid hade Herr Grefwen fått säter underrettelse, at Brödra-församlingen, och besynnerligen han sielf, hade på åtskilliga orter, där man sådant aldraminst förmodat, särdeles wid Kongl. Danska Häfwer, i högsta måtton blifwit wanryktade, i anledning af åtskilliga håldna tal, och andra förrättningar, som dels illa utthyddes, dels aldeles pådiktades. At nu detta icke måtte hos någon slem werkan på Hedna-Missionerna i Danska länder, fant Han för nödigt, at 1735. för den orsaken skull resa sielf til Köpenhamn, och hos Konungen utbedja sig en Examen wid Theologiska Faculteten. Men deruppå seck han til swor, at sådant icke wore nödigt, emedan ingen hade ännu anföret någon ordentelig flagan emot honom. På det

orsaker
derigenom
om gärna
ns gemens-
ligion och
didater til
ddat sig,
m Pasto-
1734. I
i stånd,
af, måste
som wille
ktion och
födu på
mann den
bröder,
Mission på
afresa på
åstwen
Georgien
til Pen-
ation til
blef der-
förrätt-
Grefwen
Initetens
Senior,
ationens
gra gån-
amine-
Wiähriska
m deras
den 6.
Mar

det Han nu måtte innan Pingsthelgen vara i Herrnhut tillbaka, Skyndade han sig på återresan, och tog genaste vägen genom Skåne och Åstad till Tyska bottn. (1) Denna hastiga resa genom en liten del af Sverige, gaf anledning till en ny besynning och nytt swaromål. Ty straxt derpå utkom i Stockholm et Rescript, af innehåll, "at han wäl predikat i Stralsund, men numera, för många villosatser skull, fått Consilium abeundi i Sköpenhamn; och emedan han wore förmodeligen sinnad "at sätta sig ned i Sverige, så borde Han genom tjentliga medel derifrån hindras." (2) Detta nödgade honom, at utgifwa det Brevvet till Konungen af Sverige, hwilket i December 1735. publicerades i Regensburg, och till alla Evangeliska Sändebuden ad ædes utdeltes, men besynnerligen med underdåniga hand-bref affändes till Konungarne af Välen och Preussen. (3) Deruti förbehåller Han sig i förstone, at det icke borde anses som en ny Tros-bekännelse, utan at det endast wore skrifwit i anledning af hjertats fullhet, till at wisa, huru Han fattat Fädernas mening, och icke blott med munnen talar efter dem, utan med hjertat tror och bekänner sådant. Sedan förklarar Han sig utförligen och grundeligen, och nästan alltid med lika lydande ord, öfwer hwarje Artikel af den Augsbургiska, såsom sin och sina Bröders Confession. (4) Detta Brev blef med ogement begär emottagit, äfwen af Catholska Ständerna, (5) och har slagit ned många fiendteliga stämplingar, som syftat på Brödernas förjagande utur Romerska Riket. Det kan ock af ingom annorlunda anses, än som en solenn bekännelse till Augsburgiska Confessionen. (1)

(1) Mat.
xx.
Erklär.
Mat. M
Se och
wet til

S börja
de
det hade
skulle blif
i anseend
lings-inr
och wils
ril månad
tation. S
Georgien
derpå war
Zambur
giska Col
straxt der
som med
till St
emot af W
och gjorde
hade Lelo
mångt lof
Herrnhut
sättning be
ta förorsat
och efterfr
ndje, alden
dre tiert, d
Dramäst äft

(1) Nat. Reflex. p. 134.
 xx. Spangenberg. Apolog.
 Erklar. §. 8. till 10. (2)
 Nat. Reflex. p. 134. xxl.
 Se och början af Brev-
 wet till Konungen af Swe-

rige. (3) Nat. Reflex. p.
 134. xxii. ii. p. 23. (4)
 Se sielfwa Brevwet i
 Byd. Saml. I. 72. till
 108. (5) *ibid.* III. 62a.

S. 65.

S början af året 1736. höllt Herr Grefwen med de Äldsta och Hjelparena i Herrnhut, (liksom det hade ahnat honom, at han snart på lång tid skulle blifwa stildg ifrå dem) många wigtiga samtal, i anseende till läran och Praxis, såsom ock Församlings-inrättningen, deras upförande emot Religionen och wilssefarande, m. m. och reste midt i Februarii månad till Holland, i följe af en stedd Inuolation. Här hade Bröderna, wid det de reste till Georgien, fått någon bekantskap. (S. 62.) Wret derpå wardt David Nieschmann, med sin ifrå Hamburg till Engeland resande sednare Georgiska Colonie, wäderdrifwen till Holland, och straxt derpå kom äfwen Friedrich Martin dit, som med sit sällskap ämnade sig öfwer Curassao till St Thomas; hwilke togos i alla måt kärliga emot af Wännerna, (såsom man där plågar tala) och gjordes med ån flera bekante. (1) Imidlertid hade Lelong genom Trycket publicerat och med mångt loford beledsagat åtstilliga esterrättelser om Herrnhut och Währiska Bröderna, dem han till öfwersättning bekommit af Mag. Spangenberg. (2) Detta förorsakade wäl i Holland mången beundran och efterfrågning, men hos Herr Grefwen idel missnöje, aldenstund Han alltid war med ingen ting mindre tienst, ån med beröm, och Han den gången aldrum dramast ästundade wara obekant för werlden. (3)

D

En

wara i
 esan, och
 stad til
 enom en
 ny be-
 derpå ut-
 at han
 ör mån-
 di i Skö-
 n sinnad
 genom
 ta nöd,
 Konun-
 35. pu-
 ngelista
 nerligen
 ungarna
 ler Han
 en ny
 skrifwit
 a, huru
 vitt med
 tror och
 utför-
 ed lika
 Augs-
 onfes-
 begär
 (5) och
 r, som
 Romers-
 da an-
 burgl-
 (1)

Enke-Gurstinna af Dranien gjorde sig hos Honom skrifteligen underrättad om grunden till dessa efterrättelser, och om Måhesta Brödernas tillstånd, samt inbiterade honom till Leuwarden på besök, och begärte en Colonie af måhriska Bröder till sin Baronie Wselstein. (4) Tillika blefwo Bröderne af några de ansenligaste Personer, af werldsliga och andeliga Ståndet, anmodade at sticka Missioner till Suriname, Rio de Berbice, Guinea och Curasao; och någk wänner hade årbudit sig, at med lifsmedel ifrå Holland understödja mission på G: Holland, som den tiden i stor nöd war stadder. (5) Der jämte hade Bröderna ställt sin hänsigt på Missioner ibland Hottentottarna och Cingaleserna. (6)

Dessa ärender förbrälto Herr Grefwen, at i 1736. års början resa med sin Fru till Amsterdam. Han blef bekant med många Theologer af Reformerta Kyrkan, af hvilka en del wördade och älskade Honom som en besynnerlig Guds Tjenare, lät wara Han war af olika tankar med dem i de stridiga puncter; (hwarutinnan Han dock, såsom en upriktig Lutheran, offentlig bekände hwad Han trodde) äfwen som och Han fattade om dem helt andra begrepp, i anseende till Christna Religionens hufwudgrund, än man på andra orter om dem pleat hafwa. (7) Han confererade med Ost- och Wäst-Indiska Compagniernas Bewindhebers eller Directeurer, rörande de åstundade Missioner; hvilka alle, Curasao undantaget, kommo inom få år i behörigt stånd. I huset, som Han för sig och de med Honom och från andra orter komne Bröder hade hyrt, hölt Han sina wanliga hus-andakter, hvilka af många Lärare och Magistrats-personer, och af annat wälment folk, besöktes. Men emedan

icke allrummet uplopp, komsternonisterna hade för de en befanta också upptan nytt till en bliwarden gditade då samtals förstodo e Hans ord allmänna hop bittra man hölt Amsterdam be at å ena sliga, menin ne; och å Honem råttände och genstridiga måtte göra torde willja som den tid detta ädrog de sedermere

(1) Mat. 23
(2) I boken
viii mat. 23ne

icke alt-folk, som för bören samlade sig, kunde för rummets trångsel stul slipa dertil; så uppades et uplopp, som nödgade Honom at inställa Samman- tomsterna. Han hade mycket umgänge med Men- nomisterna och deras Lärare, hvilka Han war- nade för den hemliga Socinianismen, och räddade en del dertill. (8) Ja, med sjelfwa den bekanta Artemonius, eller Samuel Crell, som också upsofte Honom, war Hans umgänge icke utan nytta, och hans twänne Döttrar förnämligast till en blifwande wälsignelse. (9) På resan til Deus- warden gjorde Han besök i Grönningen, och predikade därstädes i Rutheriska Kyrkan. Men Hans samtäl med ättilliga Lärda, hvilke antingen brätt förstodo eller wrängde Hans ord, och i synnerhet Hans ordeliga förblifwande wid Lärnan om Guds allmänna Nåd, gaf sedermåra anledning till en hop bittra strid- skrifter emot Honom. Och emedan man hölt alla dem för Herrnhutare, som i Am- sterdam besökte Hans hus, andakter, så hände sig, at å ena sidan alla deras, till en del mycket under- liga, meningar och utlätelser blefwo Honom tillfres- ne; och å andra sidan wardt Han, för at göra Honem rätt förhatelig, skyld dertill, at Han god- kände och lät gälla alla dessa människors än så genstridiga meningar, på det Han ibland folket måtte göra sig et anhäng, hwarmed Han en gång torde willja förstärka Prinsens af Dranien Parti, som den tiden ännu war undertryckt. (10) Och detta ädrog Honom och Bröderna mycket lidans de sedermåra.

(1) Nat. Reflex. p. 229.

(2) I boken: Gods Wonder-

ren mot Zyngs Kerke. w. 6. (3)

Nat. Reflex. p. 234. 1)

(4) Ibid. 235. 2) (5) Hi-

storia om Grönland, 2)

ret 1735. och 1736. (6)
 Mat. Reser. 234. *) (7)
ibid. 235. *) (8) *ibid.* 236.

b) [9] *ibid.* 247. [10] *ibid.*
 Saml. I. 126.

§. 66.

Dock wi måste först bese närmaste följderna af denna resa. De samma woro en Brödra-Colonie i Holland, och åtskillige Missioner ibland Hedningarna, som i nästa afselning skola nämnas. Hwad Colonien widkommer, så blef, sedan flere förslager varit å färde, en ort när intil Staden *Xfelstein* dertill utsedd, och någre från Colonien i *Hollstein* återkallade Bröder blefwo där genast boende. Så gärna Förstinnan af *Oranien* önskade den samma snart wara i stånd, funnos dock några swårheter, som i början af året 1737. undanrögdas, sedan *Herr Grefwen* sielf i et bref till Förstinnan (1) förebyggt, at Colonisterne ej måtte benådas med några Privilegier, som kunde göra *Baronjets* gamla *Inwånare* af undsamme och misnögdas, och de nya ogagneliga. *Huswud*-affigten med denna Coloniz, som blef kallad *Zeerendyck*, skulle egenteligen wara, dels at därstädes etablera de Bröder, som i *Förstendömet* *Hollstein* blifwit bortwisste; (2) dels at hafwa något ställe i *Holland*, hwaråst de till *Hedningarna* utfände *Budhårare* kunde uppehålla sig, tills skroppen blefwo segelfärdige, samt bereda sig till sin resa och förse sig med nödwändigheter. Den sednare affigten blef wunnen. Och ånslönt denna Colonie, för några sig snart yppande oroligheter skull, icke mycket kunde fördras, så har hon dock ända till år 1746., då Bröderna satte sig ned i *Zeiff* uti *Stiftet Urecht*, varit många människa till fromma, hwilke med egna ögon hafwa därstädes sedt

sedt med
 taldt oc
 (*) B

✻ Ne

Ny

Ifrån a
 incil

§. 67. H

§. 68. Co
 hut
 wante
 tredje

§. 69. Co
 Wet

§. 70. H
 dårhå

§. 71. Ha
 följd

§. 72. He
 furt

§. 73. Ha
 ningar
 af Co
 tivn.

§. 74. He
 ka B

§. 75. Ko
 delfer.

§. 76. He

§. 77. Est
 Gerlac

§. 78. Bde

§. 79. Wei
 bland

sedt wederspelet af Det, som emot Bröderna blifwit
taldt och skrifwit.

(*) Bib. Saml. l. 552. s. 99. (2) Nat. Reflex. p. 235. 1

Nyare Brödra = Historiens

Fjerde Stycke,

Ifrån andra Commissionen i Herrnhut 1736.,
intil Herr Grefwens sednare resa til A-
merika 1741.

- §. 67. Herr Grefwens *Exilium*. Commissionen i Herrnhut.
- §. 68. Commissionens påfölgd. Wäbriske Bröderna i Herrnhut blifwa årkände för Augsburgiska Confessionsförwanter. Herr Grefwen kommer igen til Saren, och far tredje gången utur Landet.
- §. 69. Conferens i Ebersdorf. Grefwen uppehåller sig i Wetterau. Början til Pilgerförsamlingen.
- §. 70. Herr Grefwens resa til Liffland och förrättningar därstädes.
- §. 71. Hans Samtal med Konungen i Preussen, och nästa fölgden däraf.
- §. 72. Herr Grefwens wilstande och förrättningar i Frankfurt wid Mayn.
- §. 73. Hans resa til Holland och Engeland, och förrättningar därstädes. Underhandlingar med Arke-Bispen af Canterbury, angående Brödernas biskopliga ordination. Anledningen til en Mission åt Södra Carolina.
- §. 74. Herr Grefwens ordination til Böhmiska och Wäbriska Brödernas Bisshop.
- §. 75. Kort uprepande af några år 1737. timade händer.
- §. 76. Herr Grefwens wilstande och offentliga tal i Berlin.
- §. 77. Esterrättelse om Böhmiska Brödernas uttog ifrån Geitachshaus til Berlin, och om deras Colonie i Ryksdorf.
- §. 78. Början til Colonien Herrnhag i Wetterau.
- §. 79. Mission ibland Negrarna i Guinea, såsom och i bland Kostentosterna.

- §. 80. Mission til Ceylon, och til Rio de Verbioe.
 §. 81. Brödernas bekantskap i England, och början til de stora upmärkselser därstädes.
 §. 82. Mission til Öddra Carolina. Huru den samma, och Colonien samt Missionen i Georgien, blifwa uphåfne.
 §. 83. Huru Holländske Bröderna och Herr Grefwen förhålla sig, då några Predikanter i Amsterdams utfärda det faderliga Herda-brefwet.
 §. 84. Herr Grefwens första resa ät Amerika, til at visitera Missionen på St. Thomas.
 §. 85. Hans förrättningar därstädes.
 §. 86. Kort förteckning på några orter, hvaräst Församlingar, Missioner, Colonier eller ensamme Bröder varit, omkring år 1738.
 §. 87. Brödernas arbete på Judarna, Tatarne och Algeriska Slafvarne.
 §. 88. Några Herr Grefwens förrättningar efter dess återkomst från St. Thomas. Början til et *Seminarium Theologicum*. Synodus i Ebersdorf.
 §. 89. Deputation til Hospodaren i Wallachiet.
 §. 90. Deputation til Patriarchen i Constantinopel.
 §. 91. Mission ibland Indianerna i Norra Amerika. Synodus i Gotha. En ny Biskops val och ordination.
 §. 92. Vidare esterrättelse om Holländska Colonien, dess nybygge och tillstånd i Pilgerzuy, och åter uphåfwande.
 §. 93. Herr Grefwen anmodar Riks-Kammar-Rätten Weslar om undersökning.
 §. 94. Herr Grefwens wilstande och förrättningar i Genf.
 §. 95. Synodal-Conferents i Marienborn. Deputation til Sverige, Herr Grefwen resignerar sit Biskops-ämbete.
 §. 96. Herr Grefwens sednare resa til Amerika. Huru märkeligheten en afsteds-Conferents i London afslutit.

§. 67.

Comedlertid hade et moln dragit sig tilhopa, som hotade Församlingen i Herrnhut med en total undergång. Droligheterna, rörande Bömska Emigration, woro ännu icke stillade. An-framgent kommo människor utur Bömen, och blefwo af en del

del Herr
 några m
 en, som
 tillades
 at en w
 gade (*
 Herrnhu
 oordning
 komster
 freds, fö
 besallnin
 stidas til
 det Conf
 Grefwen
 Han war
 Han här
 ta Exiliu
 was tillä
 na sig fö
 redan den
 ningar; m
 til Herrnh
 missarios,
 och warad
 bestod af
 mar, Herr

*) Denne
 wen glo
 förpild
 någon t
 gen up
 och gifw
 fölgde, l
 ka Chri

del Herrstapen hemligen emottagne. Skulden till några människors utresa från Währen och Glesien, som dock sedan 1732. nästan aldeles uphördt, tillades Herr Grefwen å nyo. Hårtill kom och, at en wiss betydellig Herre af Landt: ständerna, flagade (*) på Herr Grefwen och Församlingen i Herrnhut, för några på Hans gods förefallne oordningar, (såsom man kallade privata sammankomster och besök i Herrnhut) och gaf sig icke tillfreds, förr än under den 20. Martii 1736. den besällning utkom, at en Local-Commission skulle stickas till Herrnhut. Och just på samma dag war det Consilium abeundi dateradt, som flyddes Herr Grefwen i händer den 21 April uti Cassel, då Han war på sin återresa från Holland. (1) Swart Han häruppå begifwit sig, och hwad godt detta Exilium förorsakat, det skal längre fram gifwas tillkänna. Han kunde alltså icke sjelf infinna sig för denna Commission, så mycket Han och redan den tiden långtade efter grundeliga undersökningar; men lät sin Fru desto skyndesammare fara till Herrnhut, at behörigen emottaga Herrar Commissarios. Denra Commission kom dit den 9. Maj, och warade där till den 18. i samma månad. Den bestod af Lands- Höfdingen von Löben, Kammar- Herren von Holtzendorf, Appellations- och

D 4

Eva

*) Denne Herre, hos hwilken all möda, som Herr Grefwen gjorde sig at bringa honom till *reisen*, då fåfångt förspildes, har genom Guds besynnerliga förelse efter någon tid kommit till rätta, och icke allena sjelf till egen upbyggelse besökt Församlingen i Herrnhut, utan och gifwit sina Undersåtare, som Han förut strängt förföljde, lägenhet at göra sig gagna af samma Evangeliska Christnas Rabotkap.

Consistorial-Rådet D. Zeidenreich, och Superintendenten i Dresden D. Löscher. Församlingen ändrade ingen ting i sina vanliga ordningar och sammankomster, på det man måtte se och höra allsammans i sin rätta beskaffenhet. De Äldste, Hjelparena och alle Bröder, hwilke samteligen blefwo förekallade, talade otroungt, frimodigt, utan rådsfa och förstållning, och hemstälde sinom Herrarna och Prälsfare, hwad där af följa kunde. De bestände sig alle til den ofdrändrade Augsburgiska Confessionens Lära, och hyppades allenast någon ordwäkling hos somliga Lärda, som tillika skulle antaga de öfriga Symboliska böckerna, eller också sättas ifrå sina Scholastikor. Herrar Commissarierne woro också i alla mål tilfreds med Lärnan och Predikningarne, dem de dageligen bewisade; de wille allenast hafwa et och annat förändradt i författningen. Detta wille Bröderna lete tilstådja, emedan de woro in statu Confessionis, då det hade kunnat uttydas såsom en rådsfa för kors och lidande; och de ärbödo sig, at håldre emigrera. De fingo också äfwen derwid blifwa bibehåldne.

Jag har hört af Bröderna, som derwid varit tilstådes, finner också i skrifteliga esterrättelser af samma tid, at samtellige Commissarii ogement förundrat sig och varit bewekte öfwer allt hwad de sedt och hört, och at de betygat desto mer misnöje öfwer wißa ifrå de Herrnhutiska aldeles skiljaktiga inrättningar, hwilka Pastorn i Bertholdsdorf gjordt ibland sit folk, dem han, förmodelligen af fruktan för åtal, fort före Commissionens ankomst hade inställt. Deras yttrande gick thet på ut, at människor, som för Evangelii skull öfwer gifwit hus och hem, och härstammade från en

Byr

J
Byrka,
bekant
ringar
enskylda
Evangel
hwilket,
de kallat
hafwa
goda or
och med
ros grun
Connexio
oaktadt
såsom et
ma wita
til sin
uprepat.
(1.) Nat.
XXIV.
(2) Bib. C

J
Innan
Gref
ningar,
nämna fö
Efter en
de Bömi

*) Denna
Löber
angick
tagit
Rescri
genom
den de

Kyrka, hwilken långt före Reformationen hade bekant den Evangeliska G:nan och undet Marteringar och fängelser försvarat sin Kyrka-lag och enskylda författning, ägde med-rätta frihet i alla Evangeliska Länder, at lefwa efter sitt ärfda bruk; hwilket, om det på andra orter efterapades, borde kallas oordning. I synnerhet skal D. Löscher hafwa mycket berömt Församlingens i Herrnhut goda ordningar, ärfkant Herr Grefwens oskuld, och med tårar förmant Bröderna, at på den Läros grund, som de bekant, framgent förblifwa i Connexion med Evangelisk. Lutherska Religionen, oaktadt dennas oförnekliga bristfälligheter, och såsom et ljus lysa för sina Brannar. (2) Samma witnessbörd skal Han och i Dresden hafwa, til sin Församlings upmuntran, offentligent uprepat.

(1.) Nat. Reflex. p. 135.

XXIV. XXV. n. p. 237.

(2) Büd. Saml. II. 893. 911.

Bref til D. Löscher. 1745.

i Apologet. Erklär. Bilag.

D. p. 194. n. 248. 204.

S. 68.

Innan jag widare far fort i berättelsen om Herr Grefwens och andra Bröders resor och förrättningar, wil jag för sammanhanget skull genast omnämna följderna af denna märkwärdiga Commission. Efter en den tredje Commission i febr. 1737. röran de Bömska Emigrationen, (*) hwarwid Bröderna

D. 5

na

*) Denna undersökning, som blifwit Landshöfdingen von Löben och Amts-hauptman von Gersdorf updragen, angick alla öfverlausitziska Herrskaper, som hade emottagit Bömare, och blef, efter ärbållen del af Kongl. Rescriptet, företagen i Bertholdsdorf och Herrnhut genom Justitiarien Marches tillfället dertill och följde den deraf, så wi se längre fram.

na återigen befunnos oskyldige, (1) föll höga Hofverhetens Resolution under den 7. Aug. 1737. ut af det innehåll, "at församlingen i Zerrenhue skal behålla sin wanliga inrättning och Kyrko-tukt, så länge hon förblifwer wid den oförändrade Augsburgiska Confessionens lära." (2) Härigenom, blefwo alltså Währiske Bröderna, sedan en undersökning af alla bestryllningar gått för sig, för Augsburgiska Confessionens förwanter årtände, och deras försättning Confirmerad. (3)

Wid samma tid fect och Herr Grefwen tillstånd, at komma i landet tillbaka, hwilket des stuf-fader, Kongl. Preussiske General. Fältmarskalken von Plaszer, genom behöriga föreställningar, hade honom utwertat. (4) Men straxt deruppå lade man honom före en Revers, deruti han skulle utlofwa at afstyra många honom til last lagde oordningar. Detta kunde han icke göra, utan at tillika stillastigande gifwa sig skyldig til oordningarne, til hwilka han dock fant sig wara aldeles oskyldig. Han begärde alltså, at bestryllningarne måtte undersökas, och yttrade sig, at han wille, i fall de befunnos åga grund, den föreskrifna Reversen afgifwa. (5) Men då hans begäran afflogs, reste han frivilligt utur landet, för tredje gången. (6) Och emedan detta utgafs för en framhårdelig motspänlighet, blef honom under den 19. Martii 1738. förbudt, at nånsin mer komma i Saxon tillbaka, Likwål har detta Exilium efter tje åhrs tid nådt sit slut. Under des påstående förblef han icke allena i osbruten tårlek och wårdnad, för Kongl. Churförstta Huset, (7) utan och, så omdjelligt det säg ut, behöit det sista hepp, at inom tje år så se råtta ändamålet af sit til Evangeliska Kyrkans

kans bästa
Hus och
nom wid
Detta ho
nåstan ing
mans för
le så se.

(1) Mat. 1
xxvii. (2)
drag i 2
1033. (3)
292. N.
136. XX.

Så snart
stätt
land, til sin
gra sina m
en Confer
angelägenh
nu onligen
skref han
män af an
ödmjukelig
mätte föret
spridda best
Deana sin
pat, men t
bordan. (2)
och framted
fälligt und
i tal och st
Ifrån
rau, hwarc

fans bästa styrande arbete, blifwa genom detta höga Hus och genom de samma Collegier, som skildt honom wid sit älskade Herrnhut, ärkändt och utfördt. Detta hopp, hwarom han sig ofta yttrade, kunde nästan ingen förstå sig uppå, förån det till hwars mans förundran träffat in, såsom wi på sit ställe så se.

(1) Nat. Reflex. p. 135. xxviii. (2) Rescriptets utdrag i Byd. Saml. III. 1033. (3) Nat. Reflex. p. 292. N. 12. (4). *Ibid.* p. 136. xxx. (5) Gestalt des

Creutzreichs Bepl. XLVII. p. 161. (6) Nat. Reflex. p. 136. xxxii. (7) Derom vittnar jämwäl hans afskeds-bref til Konungen, i Byd. Saml. III. 686.

§. 69.

Så snart Consilium abeundi blifwit honom tillstått, begaf han sig til Ebersdorf i Bøgtland, til sin Herr Swäger. Hit hade Han stämt några sina medarbetare til sig. Med desamma hölt han en Conferents öfwer Colonternas och Missionernas angelägenheter, synnerligen deras, om hvilka Han nu nyligen i Holland blifwit anmodad. Härifrån skref Han jämwäl til ätskilliga ansenliga wederdelomån af andeliga och werdsliga ståndet, och had ödmjukeligen, at de i en Undersöknings-Conferents måtte förete sina hiktintil emot honom hysta och utspridda beskyllningar, och deröfwer åhöra honom. (1) Denna sin bön har Han sedan flere gånger uprepat, men densamma har icke kunnat nå sin fullbordan. (2) Och om någon beqwäm lägenhet dertill och framledt sig, har man dock densamma sorgfälligt undwikt, och twärt om framgent fortfarit i tal och skrifter emot honom.

Ifrån Ebersdorf begaf Han sig til Wettersau, hwaräst den salige Speners och många andra

dra redelliga wägnens Färe-såd, genom hwarshanda Partier, lidit skada i sin tilwärt. I Frankfurte wid Mayn skedde Honom äfstilliga anbud af Boställen; men Han walde för närwarande tid til boning det gamla förfallna bärgh-slottet Konneburg, emdan därstädes och däromkring bodde wånge fattige och ofunnige människor, hos hwilka Han hoppades kunna något godt uträtta. Den 17. Juni 1736. hölt Han därstädes sin första Predikan öfwer Söndags-Evangelium om det borttappade färet. Christne af allehanda Religioner och Secter, såsom ock Judar, besökte den samma. Barnen lät Han underwisa, och äfwen ibland dem utdela bröd och något till kläder, på det de ej skulle tigga. Men äfwen dessa goda anstalter funno snart gensägelse, och man sökte hindra de of-senteliga Sammankomster, i en lands-ort, där annars hwar människa kan tro och tala, hwad hon will. Herr Grefwen fant nöddigt, at skrifwa til Herr Grefwen af Isenburg-Wächtersbach, såsom Landsens Herre, och tydeligen låta förstå, at Han endast derföre flyttat på Konneburg, at Han måtte predika dem fattigom Evangelium, och söka rädda deras själar.

Hans Fru Grefwinna med deras barn, kom sedan hit efter Honom, sedan Hon afbidit slutet på Commission i Herrnhut, och därstädes sedt anstalterna i möjligaste mätto til godo. Här samlade sig ock de Bröder, som ämnade resa ut til Missionerna och Colonierna. Med dessa började Han i stor fattigdom den wälsignada hushållning, som efteråt i många år varit belant, under namn af Pilger-församling; deruti så många blifwit til arbetare ibland Christna och Hedningarna.

ningar be-
fände, och
familj m
(1) Gestal-
Beyl.

Den 27
ge o
wer Jena
några Brö
lonien i T
tillsyrka,
och 30.
Nitschm
hördt my
närmare l
nings-resa
många anf
liga Stån
Den 8. E
neral. Sur
von Camp
sta Officer
berien ha
berömdwäre
besökte H
gudfruktigt
ibland ann
til Liff.
och Böcker
I Rewal
pen Witten
och predika

ningor beredde, sedan i alla werldenes delar ut-
sände, och wid deras återkomst i andelig och le-
samlig måtto wedertwicke.

(1) Gestalt des Creuzreichs | Bibl. Caml. III. 963. (2)
Bechl. XXXIV. p. 151. | Bibl. Caml. III. 687.

S. 70.

Den 27. Julli 1736. anträdde Han den län-
ge och ofta begårda resan til Liffland, ds-
wer Jena, Halle och Berlin, hwaråst Han med
några Bröder ifrån Herrnhut confererade om Co-
lonien i Danska Holstein, den Han icke wille
tillsyrka, men ock icke hindra. Redan år 1729.
och 30. hade Christian David och David
Nieschmann, uppråen Prästs afsötning, hwilken
hördt mycket godt om Herrnhut och gärna wille
närmare lära känna Bröderna, gjordt en besök-
nings-resa til Liffland; och ifrån den tiden hade
många ansenlige Personer, af andeliga och werlds-
liga Ståndet, bedt Here Grefwen om et besök.
Den 8. Sept. kom Han til Riga, besökte Ge-
neral, Superintendenten Fischer, samt Generalen
von Campenhausen, och lärde känna några Swen-
ska Officerare, hwilke under sin fångenskap i Si-
berien hade uprättat och underhållit den bekanta
berömdwärda Schola, anstalten. I Wolmarshof
besökte Han Fru Generalskan von Hallart, ett
gudfruktigt Fruentimber ifrån Saxon, som Gud
ibland annat nyttjat dertill, at Hon banat wägen
til Liff- och Ryssland, ej adenast för Skrifter
och Böcker, utan ock för Predikanter, ifrån Halle.
I Rewal talte Han, ibland andra, med Probs-
ten Wittwitz, Pastor Vieroreh och Gutesless,
och predikade i Olai Kyrka och i Dom-Kyrkan
där.

därstädes. Många Landtstånders wille gärna behålla honom där qwar, och gjorde honom allehanda wälmenta förslager. Wid sin återkomst till Riga, måste han genast predika för General-Superintendenten i Jacobi Kyrka, hwilket defutom två gånger skedde. (1) Han hade på denna resa tillfälle, at språka med de ansenligaste Lärare i Liffland, hwilke ifrån Tyskland hade redan fått och äfwen nu under hans därtwärelse, fingo wädriga tidningar om honom. De samma sökte han at wedertägga, och meddelte Lärarena goda råd til lyckosamt arbete på Lettiska och Esthniska Nationen, samt bödd til at genom föransattad pränumeratton förhjelpa fattiga Landtfolket til Biblar för godt råd. (2) Många Herrskaper begärade af honom Präceptorer och ärliga Domestiker; Prästerne häbo om Hjelpare wid Kyrkot och Scholor; och i synnerhet anhölt Fru Generalskan von Hallart om en Hus-Präst, och en Catechet til den intenderada Schole-anstalten i Wollmarshof. Herr Grefwen lofwade, at efter mildigheten tjena dem allesamman, och togade först, at fem Bröder foru 1737. dlt, hwaribland Theologiae Studiosus Magnus Friedrich Buntebare war en, som blifwit tagen utur dem i Jesu na ännu florerande anstalten. (S. 24.) Den samme blef af Fru Generalskan kallad til Catechet, af General-Superintendenten examinerad, med stort loford approberad, och til Hjelps-präst för Diaconus Barlach på Wollmarshof ordinerad; at han i den nyliken inrättade Barna-scholan måtte göra til ären komna Lettiska Bond-söner sticketliga til Schola-mästare, och präparera ungdomen til den hel. Nattwarden. At nu ej nämna om den

nyli

nytt, so
det til wä
na anstalt
snart gick
några i
icke kunna
så genast
förorsakad
tryck: så
Käyserlig
icke allena
berad, ut
tes äfwen
stalt inlem
Klockare
ja äfwen d
no sig der
stalt; och
ju widare

(1) Bld.
Nat. Resle

Wid äte
wen
nung Frie
handa wid
utförliga sa
städes mås
andra ideer
got hårda u
läge som f
föregåsto,
både i Sta

nytt, som de öfrige åt Liffland aflemnade Brödet til wäga kommit, så hyppades uti och utom denna anstalt ibland Bond-follet en upwäckelse, som snart gick til tusende. Och då den samma för några i början sig insmygande oordningar, som icke kunna billigas, men ock i första lifweru icke så genast kunna afhindras, gjorde stora ögon och förorsakade hwarjehanda rykten, ja ock swära betryck: så blef förberörde Schol-anstalt af en Kässerlig General, Ryrko-Visitation undersökt, och icke allnast dess Lära och Läro-Method approberad, utan andre Herrskaper och Präster tillhyrtas åfwenmål, at i denna berömliga Schol-anstalt inlemna Ynglingar, at där präpareras til Klokkare och Scholmästare: beställningar. Månge, ja åfwen de, som i början sökt hindra saken, funno sig derigenom bewekte, at taga del i denna anstalt; och derigenom wardt upwäckelsen ju längre ju midare utbredd.

(1) Bid. Saml. II. 920.
Mat. Reser. p. 292, R. 9.

(2) Företalet til Petrus Bi-
belen.

S. 71.

Wid återresan genom Berlin, blef Herr Grefwen inbiterad til Wusterhausen af Konung Friedrich Wilhelm, som nu sått hwarjehanda widriga begrep om honom. Efter några utförliga samtal på de tre dagar, som Han därstädes måste uppehålla sig, seck Konungen helt andra ideer om honom, (1) och declarerade i något hårda uttryck för hela Häfwet, at Han ånåge som försmådelser alla de beställningar, som föregåst, det Grefwen åstadkomme förwring både i Stats, och Religions-saker; och at Hans af-

affigt, at som en Grefve utbreda Guds rike, wäl wore owanlig, men borde icke derföre klandras, utan håldre förtjente at blifwa understödd. (*) Men på det detta måtte se utan upmärksamhet, och efter wedertagen ordning, rådde Han honom at antaga ordination. (2) Nu måste Han för Missionernas skull, i Engelska Länder hafwa den Biskopliga, och för Rådhriska Brödernas skull, den Bömiska Brödras ordinationen; och denna kunde ingen meddela honom, förutan Unittetens i Pölen då warande Äldste Antiftes, Daniel Ernst Jablonsky, (som tillika war Kongl. Preussisk Öfwerhäfspredikant) och David Nieschmann. Konungen befalte altså sin Öfwerhäfspredikant, at deröfwer conferera med Herr Grefwen, den Han Characteriserar "som en ärlig och förnuftig man, hwars affigt ginge endast ut på, at främja en sann Christendom, och utsprida da Guds ords hälsosamma lära." Sedan Öfwerhäfspredikanten afgifwit berättelse om Conferentsen, bad Herr Grefwen Konungen, och begärde det såsom et betingande, utom hwilket Han ej kunde antaga ordinationen, at nemligen Lutheriske Probstarne i Berlin måtte förut undersöka Hans orthodoxie och Sentimens, emedan Han icke wille beklåda detta stånd annorlunda, än som en Lutherisk Theologus. Konungen befalte altså Lutheriska Probstarne Reinbet och Koloff, at företaga Examen. (3)

211

*) Detta sökte Konungen at verkställa, då Han af synnerlig nåd anbefalte sin Minister wid Öfwer-Rheiniska Kretsen, Grefve von Degenfeld, at undersöka Brödras anstalterna på de orter. Bib. Saml. III. 689. Nat. Reser. p. 135. XXVII. *Alta Frat. Belg.* LXI. p. 45. in Nota.

Til befo
ändamål
samlingen
förkunne
fer emot
ter hos P
äst de k
smygande
hofsman
hälft års

(1) Nat.

Alta Frat

45. (2)

135. M

Apologet.

166.

Si långt
Hans
der, som
folket, som
fattig-schol
ne och beg
Bröderna i
ta själar, ä
paratismen
ställning bl
wille nu och
gaf somliga
tillåtat at a
folket upfor
upmärksam
gillstraten och
hos dem, i d

Til befordran af en slikt undersökning, hvars ändamål war, at i möjligaste måtto skaffa Församlingen frid och rolighet, at främja Evangelii förkunnelse och bewara redeliga själar för förgrivelser emot Bröderna, deponerade Han nödiga skrifter hos Probstarne, och gaf dem wid handen, hwaräst de kunde komma öfwer de i löndom kringsmygande bestyrlingar, utan at göra deras uphofsman skada. (4) Härtil lämnade Han dem et halft års tid, och reste til sin Familja i Wetterau.

(1) Nat. Reflex. p. 19.
 Alla Fratr. Bepl. LXI. p.
 45. (2) Nat. Reflex. p.
 135. R. XXVI. XXVII.
 Apologet. Erklär. 2^{de}st.
 166. Kongliga Res.

scriptet ses i Bnd. Saml.
 III. 966 sequ. Gestalt des
 Creukreichs Bepl. XXXV.
 XXXVI. p. 153. (4) Bib.
 Saml. III. 296. Apolog.
 Erklär. §. 69. 70.

S. 72.

Si långt ifrån Ronneburg sedt Han weta, at Hans Fru och Hennes hus, lärte de Bröder, som där wistades, hade genom det widriga folket, som icke wille låta Evangelii predikan och fattig-scholan ibland sig, blifwit derifrån utdragna och begifwit sig til Frankfure. Här fant Han Bröderna i wälsignadt umgänge med några wärdsta själar, äfwen sådana, som lätit förleda sig til Separatismen; hwarifrån somlige genom deras föreställning blefwo förde til Kyrkan tillbaka. Dessa wille nu också bitwista Hans Hus, andakter. Han gaf somliga tilstånd dertill, och måste sedermera tillåta at alla, at icke någon misstanke måtte bland folket upkomma. (1) Men på det deröfwer ingen upmärksamhet och rörelse måtte wywa sig hos Magistraten och Clericiet, anmälte Han sig skriftligen hos dem, i det afseende, (2) beswarade och några

¶

til

til upväckt folk gjorda frågor rörande sin person och upförande; (3) och sedan Han i början af året 1737. war tillbaka kommen ifrån sin resa i Holl. och Engeland, gaf härstädes ut siette Förklaringen öfwer sitt sinnelag och högaktning för Evangeliska Kyrkan, hwilken är mycket lös, wärdig. (4)

Innan Han afreste till Engeland, hölt Han i Örefliga Isenburgska flottet Marienborn, som Han häræfter hyrde för sit hus, den 10. 11. och 12. Dec. 1736. Brödra-Kyrkans första Synodus, med de hos honom då befintliga arbetare från Herrnhut och andra orter. På denna Synod blefwo de wigtigaste ämnen afhandlade och faststälde, angående Brödra-Kyrkan, och Guds rikets utwidgelse genom Brödernas tjenst, i synnerhet i bland Hedningarna.

(1) Nat. Reflex. p. 232.

(2) Büd. Saml. III. 689.

691. (3) *ibid.* II. 228.

(4) *ibid.* I. 465.

S. 73.

Wid det Herr Örefwen reste genom Holland, besökte Han många förnåma Personer därstädes, fördeles i Gravenhaag, men råkade här i en strid med ansenliga Lärare, angående obetslige Måda-walet och förkastelsen, som sedermera haft ledsamma fölgder. (1) Den 20 Jan. 1737. anlände Han til London. Hans affigt war egentelligen, at öfwer Märkska Kyrko-saken, och ordination, den Han nu tänkte undergå, conferera med den i Kyrko-Historien och jure ecclesiastico mycket bewandrade och lärde Professoren och Biskopen af Oxford, Johan Potter, som nyligen blifwit utnåmd til Arke-Biskop af Canterbury. (2) Han hade redan några år förut skrifwit Ho-

nom

nom til
och war
Wid det
neralen
och con
därstädes

tes of t
had: för
Carolin
Missionär
at Enge
för giltig
förfråga

at tillgå

let bor

en Biska

kens lä

Enaelst

Uton

ärsfulliga

Engelska

Qwäkrare

(*) Fråga

Kyrkan

na, sou

ken i l

nen?

Confessi

Biskop

confessi

biliffma

lam i en

röste per

lar må

sefionen

offione 1

a person
örjan af
refa i
te för-
akning
det läs.

alt Han
orn, som
11. och
ynodus,
are från
Synod
och fall-
ids rikes
nerhet i

ll. 228.
55.

Holland,
ner där,
skade här
e obetins-
m seders-
20 Jan.
ssigt war
ken, och
conferera
clesiastico
och Bisko-
nyligen
teerbury.
swit Ho-
nom

nom til derom; men breswet hade blifwit förlagdt, och wardt nu först broderligen beswaradt. (3) Vid detta tilfälle lärde Herr Grefwen kända Generalen Ogleshorpe och Trustees of Georgien, och confererade med dem om Brödra Colonien darslades. Någre af dessa Trusters woro Associates of the late Doct. Bray, som i sit Testamente had: sörgt för Negrarnas omvändelse i Södra Carolina. Dessa bådo Herr Grefwen om några Missionärer til de samma. Efter Han nu intwände, at Engelska Kyrkan ej skulle årkänna desamma för giltiga, så låto de genom Deputerade betöfwer förfråga sig hos Arke-Bisfopen, och fingo til swar: "at tillgången til Hedningarna hwarken kunde eller borde belagas Bröderna, såsom lemmar af en Bisfoplia. Orthodox och Apostolisk Kyrka, hwilkenens lära icke innehölle något, som strider emot Engelska Kyrkans 39 Artiklar. (*) (4)

Utom des blef Herr Grefwen bekant med årtilliga Ordor och förnåma ardeliga Män af Engelska Kyrkan. Han lärde och kända en lärddwåtrare, Josias Martin, hwilkom til behag

D 2

Han

(*) Frågadt war icke, om Bröderna tro, hwad Engelska Kyrkan lærer; utan om de ståda emot de 39 Artiklarna, som utgåra Engelska Kyrkans Tros-bekännelse, hwilken i hörtu icke är årtild ifrån Augsbürgiska Confessionen? Den Danske Theologen Lintrop misar bägge Confessionernas öfwerensstämmelse, och anförer derwid Bisfopens af St. Davids, den Lärda Bula's ord: *Confessionem Augustanam, utpote omnium reformatarum nobilissimam esse secuti sunt Ecclesia nostra Proceres, ut qui istam ignorat, articulo rum nostrarum mentem ac sententiam vix recte percipiturus sit.* D. d. Engelska Kyrkans 39 Artiklar måste förstås och förklarås efter Augsbürgiska Confessionens mening och innehåll. *psaffi Dissertatio de Confessione Episcopalis. Acta Fratrum, p. 111.*

Han sedermera på Franskyska upfatt en kort Brödra-Historia; lifasom Han ock efteråt, wid sin sednare resa till Amerika, gjorde sig än mera meda för detta slags folket.

I Hans Hus andakter infant sig ock något Tytt folk, som sökte sin själs bästa; och dem woro de Bröder, som Han hade hos sig, till mycken upbyggelse. Wid Hans bortresa bådo de om en liten inrättning till sin förkofring; hwarmed Han ock tjente dem. (5) Och på Hans återresa genom Holland, där Han till Grönland åter afördade där warande Brödernas Deputerad, Christian Seach; (6) formerade sig äfwen i Amsterdams en sådan Societet, under några redeliga Predikanter's Direction. (7)

(1) Se Holländska Pastoralf.brefwet, Byd. Saml. II. 304 in Nota. (2) Den na Conferentsens innehåll och utslag, se i Byd. Saml. I. 355. (3) Se Arkebiskopens swar, *ibid.* III. 343. (4) *ibid.* I. 355. 449. Gestalt des Creusch-

reichs, Beyl. XXXVII. p. 154. *Acta Fratr.* Beyl. 10. p. II. (5) Gestalt des Creuschreichs, Beyl. XXXVIII. p. 155. (6) Historia om Grönland p. 481. (7) Nat. Reflex. p. 241. R. 2. 3.

† af Konungen S. 74.

Efter et kort wilstande i Frankfure wid Mayn, (S. 72. reste Herr Grefwen med sit hus till Berlin, och instälte sig till det begärta och Lutheriska Probstarna anbefalta Colloqvium, och undersökningen af Hans Orthodoxie. (1) Efter deras till Konungen afgifna berättelse, utföll kanssaken på det sättet, "at de icke funnit någon annan lära hos honom, än den som drifwes wid Evangeliska Kyrkan." (2) Hos

Konung

Konunge
denna o
stadfäst
ut som
Konunge
betänkan
gon tid
fant någ
Foro pol
telig bef
lighet. (5
falla Ord
nare blif
cum) und
gång
berad The
liga ordin
Branchen,

(*) Den
antagit
de gifw
öfvergå
Antistes
kan, bes
rige, ut
Erklår.

Deputan
mångd
förehaf
grade nu
sin wän
1740. Q
Grefwens
dination,
ner p. 17
166. S

kort Bröd,
wid sin
mera md.

och nå-
och dem
til myc-
do de om
hvarmed
å återresa
åter af-
d, Chri-
i Amster-
liga Pre-

XXXVII. p.
atr. Bepl.
5) Gestall
98, Bepl.
5. (6) Hi-
and p. 481.
r. p. 241.

Mayn,
sit hus
årta och
um, och
) Efter
föll rana-
nte nå-
en som
a) Hos
Konun-

Konungen gjordes wål de Inwånningar, om icke denna ordination och den derigenom i Tyskland stadfästade Wåhriska Kyrko-författning, kunde se ut som en den fjerde Religion i Romerska Riket. Konungen infortrade sin Öfwer-Håspredikants betänkande deröfwer; och derigenom blef saken någon tid upskuten. (3) Men då Jablonsky icke fant något betänkeligt deruti, och hemställde det Foro politico til undersökning, (4) seck Han Kristelig befallning til swar, at ställa saken i werkstålighet. (5) Herr Grefwen (den jag hädanefter will kalla Ordinarius Fratrum, ånsskönt Han något sednare blifwit under det namnet bekant för Publicum) undfick altså, som en Lutherst redan några gånger och åfwen nu nyligen pröfwad och approberad Theologus, (*) den 20 Maji 1737 Biskopliga ordination af äldsta Antititis wid Pålsta Branchen, Daniel Ernst Jablonskys, och första

P 3

Bi

(*) Den Frågan, om Herr Grefwen derigenom, at Han antagit Biskopliga ordinationen, den ingen annan kunde gifwa Honom, ån Unitetens Äldste Antistes, wore öfvergången til Reformerta Religionen, efter samma Antistes tillika beklädde et ämbete i Reformerta Kyrkan, beswarar Han sielf i et bref til en Präst i Sverige, uti Byd. Saml. II. p. 3. Se och Apologet. Erklår. §. 71 til 74. ii. Beplage 2. p. 238.

Dehutan skaffade han sig och, genom detta sleg, en ny mängd fiender; och många, som tillförene läfswat Hans förbehåwande och warit Honom dertill behjelpelige, ångrade numera sådant. Men Jablonsky förblef i sin wånslap intil sin död 1741. Se des bref af år 1740. Byd. Saml. I. 691. För öfrigt hwad Herr Grefwens tankar warit om Brödernas Biskopliga ordination, det kan man läsa i Hans Naturelle Reflexioner p. 172. R. I. p. 267. Apologet. Erklår. Quæst. 166. Slut-Skrift p. 210. Quæst. 326.

Bisshopens wid förnyade Mähriska Branchen, David Nieschmanns händer, (6) hwartil Senior Sickerovius i Lissa gaf sit bifall och lyckvåsan; (7) Diploma derom, blef utställt til d. 24 Junii. (8) Arke-Bisshopen af Canterbury, som kallat Brödernas Bisshops, Ambete Sanctam verqve illultrem Cathedram, gratulerade honom dertil af hjertat, och om sin waraktiga kärlek och möjliga oråde försäkrade Bröderna, såsom bekännare, "hwilke låtit hwarken genom förföljelser " ofsträcka, eller genom Satans frestelser förödra " sig, utan med den rena gamla tron försvarat " sig, och äfwen ständigt bibehållit den gamla " kyrko-disciplinen." (9)

(1) Būd. Saml. I. 695.

(2) Konungens svar *ibid.*

I. 179. (3) *ibid.* utom

Bref til Sickerovius. Būd.

Saml. III. 996 (4) Best.

des Kreuzreichs p. 158.

Behl. XLII. (5) *ibid.* XLIII.

Būd. Saml. III. 968.

(6) Būd. Saml. III. 969.

(7) *ibid.* I. 526. *Alta*

Fratr. Behl. XVII. (8) Būd.

Saml. I. 171. (9) *ibid.*

I. 473. Se ock Bestallt

des Kreuzreichs p. 37 och

Bilagorne XXXV. XXXVI.

XXXIX. til XLVI. p. 153.

sq. Būd. Saml. I. 287.

Nat. Reflex. p. 174. be-

spnnerligen p. 176.

§. 75.

Wid det Ordinarius uppehölt sig i Berlins, hos de Hans Stjuffader, General-Fältmarskalken von Nazmer, hos Konungen i Pölm utwerkat honom tillstånd, at åter så komma til Herrnhut. Han kom alltså dit tillbaka den 30 Junii 1737. Straxt deruppå utfärdades äfwen ofwannaämde (§. 68.) Kongl. Confirmations-Decretet om Herrnhut, dateradt d. 7 Aug. 1737. Til Ordinarii stora sorg, tog Herr Pastor Koeche i Bertholdsdorf wid denna tid emot en kallde

Kallse

1739

Glesien

Mulle

at wara

Försam

dan nu

Han ic

Han sig

Han hä

desa ord

wen un

13 April

hut, de

in i Land

terau, d

nom gjo

Engelan

snart få

slut til

anus R

nad 1737

Hit föl

och

kaledes

Jena, så

och andra

Leipziger

gen, och

wanliga

stor, som

tallelse till Hermsdorf wid Görlig, hvarifrån Han
 1739 kommit till Tonnendorf wid gränsten af
 Slesien. I Hans ställe blef Casper Leonhard
 Mutke ifrån Tlocheen kallad till Bertholdsdorf
 at wara Ryrko. Herde, och den samma äfwen
 Församlingen i Herrnhut ansförtrodd. (1) Eme-
 dan nu en Revers fordrades af Ordinarius, den
 Han icke kunde underskrifwa, (S. 68.) så begaf
 Han sig den 4 Dec. 1737 åter i Exilium, sedan
 Han hållit sit sista tal till Församlingen öfwer
 dessa orden: Låt din rätta Christenhet äf-
 wen under wannage winna seger. Och den
 13 April 1738. insinuerades et Rescript i Herrn-
 hut, deruti Honom förböds, at någonsin komma
 in i Landet igen. Han for altså tillbaka at We-
 terau, där Han, i följe af den i London till Ho-
 nom gjorda anhållan, affärdade några Bröder at
 Engeland, Georgien och Carolina, såsom wi
 snart få widare se, och reste sedan innan årets
 slut till Jena, (där Hans äldre Son Christi-
 anus Renatus uppehållit sig sedan Januarii Må-
 nad 1737.) och så till Berlin.

(1) Būd. Saml. I. 393

S. 76.

Hit följde Honom Hans Fru med deras barn
 och nådliga Domestiker, ifrån Herrnhut; li-
 kaledes Hans Son med des Informatorer, ifrån
 Jena, såsom ock någre arbetare från Herrnhut
 och andra orter. Han hyrde sig et eget hus på
 Leipziger. Gatan, inrättade sit hushåll ordentli-
 gen, och hölt dageligen de i en Församling annars
 wantliga sammankomster. Wäl fants där männi-
 kor, som gärna wille blifwa de samma; men

Han drog i betänkande, om Han sådant skulle tillåta, i anseende til den upmärksamhet, som derwid göras kunde. Men då några Präster begärde, at Han måtte hålla offentliga sammankomster, anmälte Han sig derom hos Konungen, och Den samme önsade Honom dertill Guds wälsignelse. (1) Han skref och til det andeliga Ministerium, och bad, at om de byste någon misstänka om Honom, de wille rent ut säga Honom sådant. (2) Hwad offentliga tals hållande widkommer, så confererade Han med Probstsen Keimbek och Consistorial-Präsidenten von Reichenbach derom, och gaf sedan några få personer tilstånd at bimisja, icke sina wanliga husandakter, utan et särskildt tal i sin kammare. Densamma blef snart för trång; sedan wardt jämwäl stugan, och ändteligen, äfwen salen icke nog rymlig. Han stilde Man- och Qwin-folket ifrå hwartannat, och hölt två gånger i weckan et tal för hwardera Rönnet. Och ändå war folket så talrikt, at ingen stol kunde där få rum för trångseln skull. Borgare och Soldater, Präster och Håf-Besjenter stodo där om hwar annan; allenast en sido-kammare inrättades för åtskilliga Ministrar och Generals-Personer, samt några til hålsan swaga människor, at sitta uti. I så måtto hölt Han ifrå den 1 Januarii til d. 27 April 1738. de sextie utläggningstal öfwer andra Tros-Artikelen i Lutheri Cateches, och öfwer Herrans Bön, samt några Skriftenes Texter. De samma har Han, med en Dedication til Drottningen, låtit trycka, at dermedelst wederslägga de oriktiga exemplaren, som dels blifwit updiktade, dels felaktigt afskrifna. (3) De

hafwa

hafwa och
fotte, och
Man
hos Konu-
några Skrif-
tade; men
weldug D-
den beskyl-
nom. Til
som föllo f-
til Ordinar-
swar. (4)
wore öfwer-
wid hans a-
dam et nåd

Ordin-

på andra o-
ling efter si-
sidlars anhä-
förnä sig, a-
goda råd til
sättning, und-
och reste sed-
til et samtal
hut, och fort

(1) Nat. Res.
233, 293.
ningens bre-
Bil. 62. p. 6
Saml. I. 25

Wid det
Berli-
Rap med de

hafwa och på åtskilliga andra språk blifwit öfwer-
fätte, och skaffat ymnig nytta ibland folket.

Man sökte wäl at ställa Honom i miscredit
hos Konungen, i det Den samma gafs i händer
några skrifter, som emot Ordinarius woro försat-
tade; men Konungen betedde sig, såsom hwar o-
weldug Domare bör göra. Han wille först åhöra
den bestyldta, innan Han fälte dom öfwer ho-
nom. Til den ändan utteknade Han de ställen,
som föllo Honom betänkelige; skickade sedan boken
til Ordinarius, och åskade samt fick af densamma
swar. (4) Konungen försäkrade honom, at Han
wore öfwertygad om hans redeliga affigter; (5) och
wid hans afresa den 27. April, gaf honom i Pots-
dam et nådigt affsed.

Ordinarius lemnade så litet i Berlin, som
på andra orter, där han prädikar, någon försam-
ling efter sig; men lät dock genom några wäckta
själars anhållan, hwaribland äfwen Präster woro,
förmå sig, at dagen före sin afresa, meddela dem
goda råd til deras gemenskaps inrättning och fort-
sättning, under en ansenlig Prästrans direction: (6)
och reste sedan den 29. April til Cozbus, dit Han
til et samtal hade stämt några arbetare från Herrs-
hut, och fortsatte så resan tillbaka åt Wetterau.

(1) Nat. Reser. p. 232,
233, 293. Se och Ko-
nungens bref, *ÅÅa Fratr.*
Bil. 62. p. 64. (2) Bild.
Saml. I. 250. Nat. Reser.

ser. p. 136. xxxiv. (3)
Bild. Saml. III. 970. (4)
Ibid. I. 799, 806. (5) *Å-*
Åa Fratr. p. 64. Bil. 62.
(6) Bild. Saml. II. 126.

§. 77.

Wid det Ordinarius denna gång wistades i
Berlin, förnyade Han jämnwäl sin befant-
skap med de (§. 43, 44, 45.) omtalte Böma-
re

re från Gerlachshelm, och deras Predikant Augustin Schulze; men fant ej för godt, at närmare inlåta sig med dem, efter de confunderades med Bödnarna från Groß-Hennersdorf. Efter wi nu längre fram så höra mer om dem, måste wi göra oss underrättade, huru de kommit utur Saxon till Berlin, och i hwad tillstånd de denna tiden befunno sig.

Emigrationen utur Bömen til Gerlachshelm, hade in til 1736. skedd i stillhet och utan efterfrågan, tills om hösten samma år 72. Personer på en gång anlände, ifrå Sochnen Czerweny i Pands-cronska Landskapet. Fursten af Liechtenstein, hwilkom detta Landskap tilhörer, beswårade sig deröfwer wid Saxiska Häfvet, och fick til swar, at Han kunde upsóka och laga tillbaka sina Underfätare, ehwaräst Han dem funne, nemligen dem, som rest ut sedan emottagelsen blifwit förbuden, och hade altså intet beskydd at förwänta. Man sökte dem i Herrenhut, men fant dem icke. (68)

I medertid fingo Studenten Schulzes wänner tid, at råda honom, skaffa detta folk et åsido, och se sig sjelf bättre före. Han stälte dem saran före, och rådde dem at begifwa sig vidare. Deras swar wot detta: Hwaräst du blifwer, där blifwe wi ock. Efter han nu för sin egen del beswårade någon råssi, och fruktade, at om desse människor träffades, än flere skulle blifwa tillbaka förde, och andre derigenom från utresande afsträckt; så for han i tysshet sin wäg til Coebus, och de sidste Emigranter fölgde honom efter. Herrskapet ansåg detta såsom en bortförelse af sina Underfätare, och wille til årsättning af förment förlost nödgga de gamla Inbyggare, som ingen orsak

hade at
sa så m
altså ifr
så blott
sönd beg
sin Lära
ståndna
hjelp, ha
Manusc
synnerlig
församl
bus fun
te, sedan
infannit
höga D
Herrskap
wisning
kanten M
wille lägg
Predikant
i Nov. 1
til sin Pr
ning kom
wisning p
Berlin tre
1. D
ner
2. D
ner
De
3. D
öfr
Den
Wilhelms

hade at resa sin väg. Det arma folket kunde icke släp-
 fa så mycket penningar. All deras ägendom togs
 alltså ifrån dem, och de måste i Febr. 1737. äfwen
 så blotte, som de kommit från Böhmen, i djupa
 snön begifwa sig, 400. Personer til antalet, efter
 sin Lärare. Om deras, före och under resan, ut-
 ståndna beswärligheter och Guds ofta underbara
 hjelp, har jag utförligen handlat i min Historia, uti
 Manuscript, om Bömiska Emigration, och be-
 synnerligen om Bömiska Mähriska Brödra-
 församlingen i Berlin och Rykadorf. I Coe-
 bus funno de redan för sig 400. Bömare, hvil-
 ke, sedan uttoget skedde 1732. hafwa småningom
 infannit sig i Groß-Hennersdorf; men, sedan
 hoga Öfwerhetens förbud utkom, icke kunnat af-
 Herrskapet emottagas, utan efter halfärlig under-
 visning hos den redelige och wälsjånade Predi-
 kanten Wanek, måst begifwa sig vidare. De-
 se wille lägga an nybygge wid Cothbus, och kalla
 Predikanten Wanek til sig. Men emedan han dog
 i Nov. 1736., antogo de nu Studenten Schulze
 til sin Predikant. De måste på Kongellig Befall-
 ning komma til Berlin, hwaråst dem gafs an-
 visning på et stycke Land. Således funnos nu i
 Berlin tre Bömiska Coloniaer.

1. Den som 1732. for dit ifrån Groß-Hen-
 nersdorf, ungefär 500. Personer stark.

2. Den som efter handen gått genom Hen-
 nersdorf til Cothbus, bestående af 200.
 Personer.

3. Den som ifrån Berlachshelm kommit dit,
 öfwer Cothbus, 4 = til 500. Personer stark.

Den första Coloniaen hade satt sig ned på
 Wilhelms-gatan i Berlin, och slagit sig til bor-

gellig födo-bragd. Den andra Colonien seck an-
 visning på twänne Bonde-hemman uti den nära
 inll Berlin wid Cotbus-wägen belägna Sochnen
 Rylsdorf, at klyfwa de samma emellan 18.
 Familier. Men efter detta war för litet för dem,
 rådde Schulge sina Gerlachsheimare, som han gär-
 na wille hafwa på et ställe och syfselfatta med
 Landmanna-arbete, at därstädes anläggga boställen.
 Således bygde och bebodde en del af tredje Co-
 lonien, icke allenast dessa 18. Bonde-gårdar, utan
 ock många andra små hus, hwaras Inwånare sök-
 te at föda sig med Bomulls-arbete, som Bömarn-
 ne aldrast med alskarw begynte och bragte i
 gång. Studenten Schulge sattes til Predikant för
 dem, och efter långwarigt wägrande, lät wid Böm-
 mista Kyrkans Inwigning 1737. ordinera sig. Det
 stora tilloppet, så wäl af Tystrar som Bömarn-
 (ty i Bömista Kyrkan hölts ock om mornarne
 en Tystr Predikan, och Schulge fortfor med sina
 hus-andakter) och hans Bömarnes bemödningar at
 återställa sina i Gerlachsheim hafda och genom
 resan afbrutna inrättningar, upwäckte afund, mis-
 nöje och allehanda förtal; och desse, jämte den stillja-
 tighet, som förut fans hafwa warte ibland Böm-
 arne af första Colonien, (hwarom mera längre
 fram) låto icke hans Församling komma til någon
 förening med de samma. Schulge retirerade sig
 altså ifrå Berlin til Colonien i Rylsdorf, dit de
 af hans Församling, hwilke bodde i Berlin, kom-
 mo til Gudstjensten, efter de i Stads-Kyrkan icke
 kunde höra något til urbyggelse, utan det som
 tråtor åstadkommer. För öfrigt höllo de sina prä-
 dikationer. Sammankomster i et hus på Wilhelms-
 gatan, och underwiste hemma hos sig sina barn,
 hwilke af de öfriga ej blefwo wansfältade.

Un, och
 i Berth
 sättes
 förre f
 försölje
 rikedom
 dikade d
 lek och
 hållige,
 de, och
 W
 icke este
 wårda o
 goda råd
 i bättre
 (1) Utur.
 Esicke,

Sedan
 terna
 burg-Mee
 sinnad, ad
 några Wä
 Haager-K
 burg-By
 offereradt,
 sat Skull, c
 Ordinarii
 år 1736. I
 resa i Dissa
 Ordinarius
 huru med r

I medlertid hade Liberda kommit til Ber-
lin, och blifwit förordnad til Bömarnes Predikant
i Bethlehems-Kyrkan. Men emedan han i Läro-
sättet ei drog öfverens med Schulge, i ihu den
förra föreståte Bömarna, huru deras utståndna
förföljelse och försakelse skulle med jordisk ära och
rikedom blifwa wedergullens; men den sednare pre-
dikade den kersästa Jesu efterföljelse under små-
let och fattigdom: så blefwo de snart åter mis-
hällige, hålft ingen brist war på hemligt swärtan-
de, och stämplingar emot Pastor Schulge. (1)

Wid slika omständigheter kunde Ordinarius
icke efterkomma Schulges begäran, at låta sig
wärda om Bömarnes; utan måste låtat bero wid
goda råd och hjertelig önskan, tills salen komme
i bättre stic. *Denne wille icke sitta en förenning*

(1) Utur-historia O Cyrkwi

Czeske, och Pastor Schul-

tes Leffvernes-lopp.

7 och Hans. För-samling

S. 78.

Sedan Ordinarius war återkommen til We-
terau, flyttade Han in uti en del af Jfen-
burg-Neerholtska Slottet Martenborn, och war
sinnad, at i grannskapet anlägga en Colonie för
några Währiska Bröder. Men et stycke Land wid
Haager-Kyrkan hade af Herr Grefwen af Jfen-
burg-Bydingen blifwit Bröderna til nybygge
offereradt, hwilket de tyckte mera om, för den or-
sak skull, at det stötte intil den Kyrko-gård, där
Ordinarii femte Son Grefwe Christian Ludvig
år 1736. blifwit bisatt, hwilken under Fadrens
resa i Liffland dog på Slottet Ronneburg. (1)
Ordinarius gaf frånwarande sit bifall dertill, e-
huru med något betänkeliga ord; och år 1738.
be.

begynnte denna Colonie at anläggas, hvilken blef kallad Herrnhaga.

Efter nu wid samma tid en hof folk, från Reformerta Vänder, wille til Brödra-församlingen, och samlige strax derpå blefwo, för deras Connexion med den samma, fördrefne; så skulle Herrnhaga tillika wara för dessa et sådant tillflykts-ställe, som Herrnhut war för Mähriska Bröderna och Lutheranerna. (2) Härtill walde Bröderna håldre särskilda orter, än at sätta sig ned uti, eller brede wid Städer, på det de och deras barn måtte få blifwa i stillhet, och icke wara de gamla Inwånarne i vägen, samt genom sina Skyckseder hwarken göra onödigt urseende, eller gifwa androm tillfälle at efterapa de samma. (3) Församlingen i Herrnhaga blef 1740. den 6. Julii, såsom Johan Zuses markerings-dag, inrättad, och öfwerträffade inom få år Församlingen i Herrnhut, hwad Inwånarnes antal widkommer. Ty emedan wid denna tid en hof strid-skrifter emot Bröderna, flugo ut i werlden; så formo folk ifrån alla orter, at lära känna de illa beryktade Bröder, och i synnerhet Ordinarium, och at se, om det wore sant, hwad om dem sades. Många blefwo öfwertrygade om wederspelet, och begärde lof at blifwa där qwar. Ordinarius hade håldre sedt, at folket förblifwit på sina hemorter, och där lyst såsom ljus i et mörkt rum; (4) men kunde icke alltid hindrat, häst då Hans medarbetare woro i den delen af andra tankar, och kunde icke taga på sitt samwete, at wisa bort folk, som ej blefwo lidne i sitt Fädernes-land. I medertid worde dock de nye ankomlingar tid efter annan noga pröfwade, och många, ja ofta de flesta

ste, ge
wanda
annars
lja ge

(1) S
(2) I
(3) I

J me
gn
det Or
Amster
nea och
til Ceil
Amerika
hets, och
godländ
ctureern

Til

Christi
fluderat
sig; och
Men den
den and
öfwer S
twa gån
nande,
sednare d
en Missi

Til
Schmidt
Bömen,
rätat i sa

hvilken blef

p folk, från
s församling
d, för deras
; så skulle
sådan till
r Mähriska
ärtill twalbe
at sätta sig
t de och de
ch icke wa-
amt genom
t upseende,
de samma.
740. den 6.
s: dog, in-
rsamlingen
idtkommer.
id. Krefter
så kommo
illa beryk-
am, och at
es. Mån-
och bes-
arius hade
hemorter,
(4) men
medarbetar
och kunde
folk, som
I med-
tid efter
ta de fle-
ste

ste, genom wänliga föreställningar förmädde, at wända tillbaka at sina hem-orter, eller hwaräst de annars kunde handla efter sit samwete, och nyt-tja gemenskapen med Bröderna.

(1) Nat. Reflex. p. 179.

(2) *Ibid.* p. 339. R. 4.

(3) *Ibid.* p. 352. R. 24.

(4) *Schlus. Schrift, 2vaf.*

799. p. 324.

§. 79.

I medlertid hade än flere Missioner blifwit företas, gne, dem jag nu efteråt måste omnämna. Wid det Ordinarius i början af år 1736. urpekolt sig i 1737 Amsterdam, (§. 65.) blefwo Missionerna til Guinea och Goda förhoppnings-udden i Afrika, til Ceylon i Ost-Indien och til Berbice i Öddra Amerika, genom Brödernas Wänner af Sfwers-hets- och andeliga Ståndet, dels föreslagne, dels godkände; och derdswer confererades med Direc-teurerne af Ost- och Wäst-Indiska Compagnerne.

Til den första, nemligen at Guinea, hade Christian Proeten, en Malatte från Guinea, som studerat Theologien. i Köpenhamn, (1) utbudit sig; och reste 1736. dit med Henrich Zuluft. Men den sednare dog straxt efter sin diitkomst; (2) den andre blef där några år qwar, och kom sedan dswer St. Thomas tillbaka. Han har sedermera två gånger rest åter dit, ehuru efter eall godtsin-nande, och 1769. blifwit död. Aldroförst i dessa sednare åren har därstädes åter gjordis anstalt til en Mission, såsom wi på sit ställe så se.

Til Cap, eller Goda hopps udden, reste Georg Schmitze 1736. hwilken 1728., på en resa genom Bömen, hade tillika med Melchior Nieschmann råttat i fångenskap, men genom Ordinarii bemed-lan-

lande (3) blifwit 1734. Derifrån befriad. År 1737
 anlände han til Cap, for sedan några mil längre in
 landet ibland **Hottentotterna**, satte sig up
 hydda wid **Sergeant-Reviere**, och upodlade
 flycke land. **Hottentotterne** fattade förtroende för
 honom, och sticade sina barn i skola til honom på
 hans plantage. Efter han icke kunde lära sig **Hol-**
tentotiska språket, så lärde han barnen läsa och
 sjunga på **Holländska**, undervisade dem och deras
 föräldrar i **Christna Religionen**, och hölt dem til ord-
 dentligt arbete. (4) Men då han begynte at döpa
 några af dem, (han har ock werkeligen döpt sin
 fullwårta) fant han så många hinder och swårheter,
 at han såg sig twungen at fara at **Europa** till
 baka, (5) i förhoppning om frihets bekommande i
Holland, at åter få fara dit och undervisa **Hol-**
tentotterna. Men alla hans och andra **Bröders**
 bemödningar, at åter få uplösa de förlåtne **Hottent-**
totter (som efter såkra underrättelser hållit sig ännu
 nu några år tilhopa och sukat efter sin **Lärare**) haf-
 wa hitintil varit förgåfves.

(1) Bild. Saml. I. p. 417.

(2) General Bordes bres

ibid. I. 399. [3] ibid. I.

359. [4] Se hans Diari-

er, Bild. Saml. li.

78. Item hans intygande
 ibid. I. 447. A cta Frat. Bep.
 70. p. 53. (5) Nat.
 Reflex. p. 137. xxxviii.

S. 80.

Til **Ceilon** århöllö **Bröderna**, **David Vtesd-**
mann den yngre och **Medicus Eller**, 1738. til
 påß och fri Transport, och det sedan **Amsterdam-**
sko herdebrefswet kommit ut. (hwarom längre fram)
 Efter en beswärlig resa, på hwilken 80. personer,
 och ibland dem **Stypps-Medicus**, dödt bort, (då
 berörde **Eller** sedan måste företräda hans ställe)
 och

fråd. År 1737
 a millängre in
 atte sig up
 och upodlade
 förtroende
 ia til honom
 låra sig
 arnen låsa og
 em och deras
 dlt dem til
 gnynte at döpa
 religen döpt sin
 och swårheter,
 Europa til
 bekommande
 derwisa
 dra Bröders
 ättna
 hållit sig äro
 Lärare) hof

Hans intygande
 A ca Frac. Bep.
 3. (5) Nat.
 137. xxxviii.

b Utesch
 er, 1738. til
 Amsterdams
 ängre fram)
 . personer,
 bort, (oå
 ans ställe)
 och

och bägge Bröderna med sin wandel och Gudeliga
 tal varit mångom til uppbyggelse, anlände de i
 Julio 1739. til Cap. Här funno de Proder
 Schmide ännu i wälsignadt arbete blant Hot-
 tentotterna; men de hade redan mycken wederrör-
 ighet för Herda-brefwet Skull. (1) Wid slutet af
 året kommo de til Colombo, blefwo af då wa-
 rande Gouverneur Imhoff wäl emottagne, och
 kallade många af Herda-brefwet tagna Inwännin-
 gar, hwilka öfwer et fjerdedels år sinkade deras
 widare resa, til Cingaleserna förhulplne. (2) Dese
 hade blifwit warnade för dem, såsom för Uthe-
 ster; men, sedan de sjelfwe talt med Bröderna, fat-
 tade förtroende til dem, och hörde dem gärna. Dock
 endr någre wäcste människor i Colombo, hwilke blif-
 wit bekante med Bröderna, begynte hålla sam-
 mankomster, wiste man at så begå saken hos nya
 Gouverneuren, at Bröderna måste ur landet. (3)
 Dock har där blifwit något godt qwarlemnadt,
 (4) som sedermera åter blifwit upsokt.

Til Rio de Berbice, wid Suriname i
 Södra Amerika, blefwo Bröderna Johan Güte-
 ner och Ludvig Christopher Dehne 1738.
 affärdade, och flere sticades 1740. efter dem.
 Sedan de någon tid bodt och arbetat på Com-
 pagniets Plantagie, togo de på gräntsen af Colo-
 nien up et stycke land, anlade en plantagie, som
 de kallade Pilgerhut, lärde sig Poekernas eller
 rättare Arawackernas språk, och sökte göra
 de samma bekante med deras Skapare. Men Wis-
 sionen begynte först efter tie år, då den tiska
 flod under stort betryck, at rätt komma i flåd,
 såsom längre fram skal wisas.

(1) Bld. Saml. I. 792.
 (2) Se od General-Gouverneuren Imhoff's bref til Prof. Bourguet i Renscha-

tel, i *Acta Frat.* Beyl. 71. p. 53. (3) Nat. Reflex. p. 137, 184. (4) Bld. Saml. II. 219.

§. 81.

Missionen ibland Negrarna i Södra Carolina, som år 1737. gief för sig, gaf anledning till en stor upväckelse i England. Jag vil härleda saken ifrå sin början. Ende Brödernas andra Colonie 1735. för öfver till Georgien, voro på samma stupp tre ifrige Engellske Predikant-er, John och Charles Wesley, och Benjamin Ingham. Dese fattade synnerlig kärlek till Bröderna, skickade många goda tidningar om dem till England, och gjorde derigenom många fromma människor begärliga, at närmare lära känna Bröderna. (§. 61.) John Wesley blef Pastor i Savannah, hans Broder Charles besente General Oglethorpe. såsom Secreterare, och Ingham uprättade, med Währiska Brodern Rose och hans hustru, en Indianisk Schola på Den Trene i Savannah-strömmen, hwaräst den tiden war en Indianisk Stad. Då nu Ordinarius i början af år 1737. uppehölt sig i London, (§. 73) för at conferera med Engellska Biskoparne om Währiska Biskops-ämbetet, anmodades Han af Associates of the late Doctor Bray, at skaffa dem et par Bröder, som skulle omvända Negrarna i Södra Carolina. Tilika blef Han bekant med Charles Wesley, som war tillbaka kommen med General Oglethorpe ifrå Georgien, och rådde öfwen i bekantskap med några upväckta Zystar, som höro Hörom om en Bröder, hanten i den årskän-

da

da &
 Misjo
 ler tal
 dinerat
 orgien.
 riska
 18. Se
 sina b
 ma tid
 mit till
 ifrån d
 at han
 de dem
 Weisse
 den beh
 då ha
 Böhet
 for, od
 der för
 Zitta st
 hwerfatt
 Engellska
 bold, so
 skap i W
 don, ble
 stor upf
 Vestries
 gen til se
 relse. &

*] vestry
 seende
 den, f
 hafwa
 tal fö

östra Carolina
, gaf anled
nd. Jag vil
e Brödernas
orgien, wor
te Predikans
och Benja
llig kärlek til
gar om dem
många from
lära känna
blef Pastor
les betsjente
terare, och
roderu Rose
ola rå Den
st den tiden
narius i bör
n, (S. 73)
e om Wäh
an af Affo
assa dem et
arna i So
med Chro
n med Ge
lade äfwen
r, som här
den arkans
da

da Gänningen måtte vidare handleda dem. Til
Missionen åt Göddr Carolina blef Petrus Böb
ler kallad ifrån Uppersitetet i Jena, och tillika or
dinerad til Predikant för Brödras Colonien i Geo
orgien. Til Hjälp hos Negrarna, seck han Wäh
rista Brodern Georg Schulius. De kommo den
18. Febr. 1733. til London, och öfwerlemnade
sina bref til ordinarii Correspondenter. På sam
ma tid hade John Wesley, som nyligen kom
mit tillbaka från Georgien, äfwenwäl bref med sig
ifrån där varande Bröder. Denne sågnade sig,
at han var träffade Währiska Bröder, och gjor
de dem kände med sina Wänner. Wenteslaus
Reißer som ledsagat Bröderna hit, förnyade
den bekantskap, som han gjort med några Zyslar,
då han året förut varit här med Ordinarius. Den
Böhet måste resa med bägge Wesleys til Ox
ford, och på deras begäran hålla uppbyggelses, stund
er för de upwäckta, så wäl lärda som olärda.
Detta skedde på Latin, och för de sednates skull,
öfversattes på Engelska, af en på landet boende
Engelska Kyrkans Predikant, wid namn Gam
bold, som sedermera blifwit et gagnödrande red
skap i Brödras Kyrkan. Wid återkomsten til Lon
don, blefwo Bröderna af många fromma männi
sker upsökta, hwilke togo dem med sig i sina
Vestries, (*) för at med dem rådgöra om wä
gen til saligheten. Härigenom yppades en stor rö
relse. Sjelfwa John Wesley, en wältalig man
och

*) Väst betyder Sacrifuga. Under Londons Biskopens in
seende samlade sig i sådana, många redelige själar, den ti
den, som såmte offentliga Gudstjänster, wille desubtilt
hafwa enstöld uppbyggelse, och endast med gudeliga sam
tal förnöda Herrans dag.

och mächtig i Strifterna, såsom Apollos, Ap. G. 18: 24. blef genom ordet om försoningen och genom lefvande exempel på näre Tyskar af den 1737. här uprättade Brödra-Societeten, hwilke ders uti funnit sin rättfärdighet, och elgelse, öfwerlyg^{+ gna} gad om odogeligheten af sin kemöbände hårtill dags, och om den rätta Evangeliska grunden och enda vägen til Saligheten, och begynte genast at predika Jesum Christum, den Korsfästa. Och efter han och andre wärdte Engländera blewo en synnerlig Christendoms-förkofring warse hos den i bland Tyskarne uprättade Societeten, bido och påstodo de, at och ibland dem en slikt Societet eller gemenskap måtte inrättas; hwilket jämwäl skedd den 12, Maji, kort före Brödernas resa til Georgien.

Straxt der upå kom Wäbriste Brodren Johan Toleschig med Engelska Predikanten Ingham tillbaka ifrå Georgien, och John Wesley reste med dem bägge at Tyskland. Öfwer denna resa har han utgifwit en Journal, deruti han gifwer utförlig esterrättelse om sin första bekantskap med Bröderna, i synnerhet om sina samtal med Petrus Böhler, och huru han befunnit församlingarna i Heerendyk, Herrnhut och Marienborn. Efter sin återkomst predikade han i och omkring London, och Ingham gjorde det samma i Northshire, under owanligt stort tillöpp af människor. Detta skaffade dem många afundsmän, som ändteligen bragtet därhån, at man ej längre wille släppa dem på Predikstolarna; hwartil hufvudsakeligen bidrog, at de med hårda uttryck yttrade sig emot den etablerade Kyrkans Nyare, ja äfwen dem, som lemnat dem sina Predik-

dikstolar
Salar o
dem upb
Städerna
ypades
som Brö
meliga ti
at bring
niskor, o
te af Ph
ifrå Jen
dinerad t
men war
ga wint
Men eme
anseende
för en ny
ta sig est
all själa
attade för
så stlilde
Societeter
håldna G
många tu
tro bekan
Igen
Northshire
Johan T
gåran, til
wäckelser
andra orter
som Romm
blewo est
måne om

dikstolar. Ifrå den tiden predikade de på stora
 Salar och i de Capeller, som deras wänner för
 dem upbyggde; och, då dessa blefwo för trånge, på
 Stådernas torg och på fria fältet. Härigenom
 uppades en stor upväckelse. Den klena Societet,
 som Bröderna uprättat, tog ock inom kort tid tåm-
 meliga til. Wesley begärte Brödernas biträde, til
 at bringa i ordning och bibehålla de wäckta män-
 nistor, och de blefwo någon tid wederbörligen stöd-
 te af Philip Heinrich Moleber, en Student
 ifrå Jena, som i Brödra-församlingen war or-
 dinerad til Präst, och destinerad til Pensylvanien,
 men wardt i London uppehållen genom den strån-
 ga wintren 1740., och genom en hästig sjukdom.
 Men emedan Wesley wardt osams med honom i
 anseende til Låran, och gjorde sig til hufstuden
 för en ny inrättad Societet, samt icke wille rå-
 ta sig efter wiså ordningar, som Bröderna, til
 all själa-skadas och förargelses förekommande,
 åttade för nödwändiga ibland alla wäckta själar;
 så skilgde han sig ifrå dem, och började sina egna
 Societeter, hwilka genom hans öfwer hela Landet
 hålbna fält-predikningar snart förmerade sig til
 många tusende, och under namn af *Methodister*
 äro bekante.

Igenom Inghams Predikningar blefwo i
 Northire öfwenledes många själar wäckte, och
 Johan Töleschig skickades honom, på hans be-
 gåran, til hjelp. I medlertid skedde ock stora up-
 wäckelser i och omkring Bedford, och öfwen på
 andra orter, genom några Präster, och de Bröder,
 som kommo dem til hjelp; och af dessa wäckta
 blefwo efter hand sådane, som icke allenast woro
 måne om blotta hörandet af Försoningenes Ord,
 utan

utan och om dess arfarande i sina hjertan, i wis-
sa Societeter inrättade, och af Bröderna betsjente,

§. 82.

Hvad nu Missionen ibland Negrarna i Södra Carolina beträffar, så blefwo Bröderna deruti innan förhindrade genom de mäns bi-affigter, hvil-
ke skulle befordre dem ditthän, låt wara, at Predi-
kanter af Engelska Rytan begärde deras biträde,
De måste benöja sig med, at i staden Puritsbury,
hwaråst inge Negrar den tiden woro, (Åfwen som
i kraft af lagarne inge Negrar fingo hållas i hela
Georgien) låta sig wårda om där warande Sweit-
seriska Colonister och deras barn. De blefwo wåge
ge sjuka. Schulrus dog 1739.; och Böhler, som
tilfika war Georgiska Coloniens Predikant, for
med samma Colonie til Pensylvanien. Orsaken
dertil war denna: Spaniorene wille icke hafwa En-
gelsmännerna til grannar, och ämnade altså fördrifi
wa dem utur Georgien. Då nu också Bröderna blef-
wo upbådade, at til Landets' wårja gripa til ge-
wår, och marschera emot Spaniorena, wågrade
de at göra detta, efter de woro inge frälsemån,
och altså efter Coloniens Lagar icke dertil förbunde-
ne; Ty de hade och redan, innan de foro til Georgien,
låttilt förstå, at de ingen frigs-tjenst kunde och wille
göra. De gjorde deröfwer sina föreställningar hos
Trustees, (1) hwilke och frifade dem från personli-
ga kienster. (2) Men emedan folket harmades på
dem för detta undan sig Full, öfwergefw wo somlige
Bröder 1738. sina wål häfdade Plantagier, sedan
de med reda penningar betalt allt hwad dem til
öfwerfarten och nybyggningen blifwit förskuttit; (3)
och begäfw sig ill Pensylvanien. De öfrige fingo
nå

någon tid
wid det k
blefwo ät
wåren 17
anlägg
rech ic., f
Häri
Indianern
Uppå den
fields ans
ämnade an
Johan Z
dianerna t
tillstaddes h
honom til k

*) Wid de
Weberny
wara fe
Car
Religio
p. 417.
"Indie
"Natch
"Evang
"sina bar
"månad
"thorpe
"Sava
"ste gos
"på at
"tade de
"barn i
"Sednin
"snart E
"äro nå
"i så m
"ibland

an, i wis,
a besjente,

I Södra
erna der ut-
ter, hvil-
at Predi-
s biträde,
risbury,
fiven som
as i hela
e Sweit-
swo våg-
sler, som
ant, för
Orsaken
swo En-
s fördrif-
erna blef-
a til ges-
opgrade
ilsemån,
örbunde
eorgien,
h wille
gar hos
ersfall-
ades på
samlige
sedan
em til
tte; (3)
e singo
nä

någon tid blifwa i ro qwar. Men då de 1739,
wid det frigs-oroligheterna å nyo gingo för sig,
blefwo åter med krigstienst oroad, så fölgde de om
wären 1740. efter sina bröder, och började sedan
anläggga Colonierna i Bethlehem och Nazareth
2c., såsom wi få se i följande historiska Stycke.

Härigenom förstördes ock Missionen ibland
Indianerna, som dock hade haft en god början. (*)
Uppå den bekanta Engelska Predikantea White-
fields ansökning om en Broder til hjelp i des till-
dånade anstalter, kom wäl efter Brödernas afreso,
Johan Zagen dit, och sökte afwen at wara In-
dianerna til tjenst. (4) Men då detta icke rätteliga
tillstaddes honom, (5) och den förre icke wille nyttja
honom til hjelpare hos sina wäckta åhörare, efter
D 4 den

*) Wid detta tilfälle wil jag ock en gång besjena mig af en
Wederparts witnessbörd, ånsökt esterrättelsen icke tyckes
mara kommen ifrå Bröderna, utan från deras Wänner.
Carpzov, Superintendent i Lybeck, skrifwer i sin
Religions-Untersuchung der Böhmischen Bröder
p. 417. Det berättas ock utur et privat-bref från
„Indien, at redan år 1736. Chirik, Chikasi och
„Natchi insunnit sig hos Währiska Bröderna, för at höra
„Evangelium; och de som bo något närmare, sticade
„sina barn i scholan, som för Indianernas skull i Augusti
„månad berörde år, genom Engelska Generalen Oaler
„Thorpes förskutne medel, blifwit upbyggd hardt wid staden
„Savannah, och den 25. Sept. intwigg. Någre Indian-
„ste gofar kunde redan wäl läsa, och började såmwäl
„på at skrifa; sommaledes ock flickorna. Bröderna trat-
„tade derefter, at förälvarne måtte aldeles säta sina
„barn i scholan, at det inplantade goda ej måtte ibland
„Hedningarna förderwas. De hoppades ock derigenom
„snart kunna lära sig Indianiska Tungomålen, hvilka
„äro nästan så många, som där besintelige Rationer, och
„i så måtto gidra sig sticeliga, at predila Evangelium
„ibland dem” Jämför dermed, hwad §. 61. är förmått.

denne ogillade läran om förtästelsen, som Whitefield här begynte at predika; så for och han til Pensylvanien, och fant lidgenhet, at med nytta arbeta ibland Willarna därstädes.

[1] *Bud. Saml.* I. 374.

(2) *ibid.* I. 174. III. 479.

(3) *Alla Frat.* p. 12. R.

46. 47. *it.* *Bevl.* 38. p. 31.

[4] *Bud. Saml.* II. 136.

194. [5] *ibid.* II. 173.

S. 83.

Dm hösten 1738. for Ordinarius til Holland, för at verkställa Hedna-missionernas länge påtänkta visitation, och träffade därstädes et stort omväsende, som några Reformerte Präster, under sten af nit för rena läran och för frid i kyrkan, men egenteligen til at fränka några mycket gagngdrande och hos folket väl ansedda Ambets-bröder, hade til våga bragt emot Bröderna. Härtil måste nu tjena dem, icke allenast Herr Grefwens, utan och alla andras, som föregåfwo någon bekantskap med honom, dels orätt förståndna, dels uppenbartligen vrängda tal, hwilke på Sydholländska Synoda blifwit sorgfälligt samlade. (1) Anstönt nu Bröderna i Holland nogsamnt förklarar sig munteligen, skrifteligen och genom trycket, och arbudit sig til widare förläknings-förhör; (2) så fant dock största delen af Amsterdamska Kyrko-Rådet för godt, at utgifwa det så kallade faderliga Herda-brefwet (*) emot Bröderna. Men emot detta bres-

*) Det samma kan, med några anmärkingar å Brödernas sida, helt och hållet läsas i *Bud. Saml.* II. p. 289. til 329; och då man undantager några där besinteliga fallsa utslagor och orda-wrängningar, tjenar det til et klart bewis, at Bröderna öfwer alt, utan rådska och accommodation efter andra Religions-förwanter, bekänna och drifwa Evangeliska läran efter Augsburgiska Confessionen.

om Whitefield
n til Pensyl,
nyttä arbete

Bevl. 38. p. 31.
Saml. II. 136.
ibid. II. 173.

til Holland,
nas länge på,
des et stort
åster, under
tyrkan, men
gagngrän-
bröder, hade
ill mäsle nu
s, utan och
antskap med
penbarligen
ta Synodo
nt nu Brö-
munteligen,
udit sig til
dock största
t för godt,
erda-bref-
dessa bres-
wets

r å Bröder
II. p. 289. til
nteliga falska
til et klart
och accom-
beläna och
Confessio

wets utgifning protesterade genast fyra ansefliga
ledamöter af Kyrko-Rådet, af hvilka Domine
de Bruin, som för opasflighet icke kunde wara till-
stådes, lät i Kyrko-Rådets sammankomst upläsa och
straxt derpå genom trycket utgå sina skriftliga
Protestationer, med sin starkt bewekande orsaker,
til ex. Att Bröderna aldeles icke blifwit hörde,
oaktadt de så ofta begärt få förswara sig; och at
han aldeles icke kände sådana Herrnhutare, som
de i Herda-brefwet beskriswas. (2) Bröderna be-
gärade än en gång få förswara sig, men blefwo
icke hörde. Ordinarius kom dertil, och i et bref (4)
bad Kyrko-Rådet upgifwa sig Klago-puncterna
emot Bröderna, i försäkran om skyndesamt swar,
innan de publicerade Herda-brefwet. Han lät och
dehutom en warning deremot förut afgå. (5) Att
dessa blef så litet aktadt, som Hans swar på Pro-
fessor Gerdes Academiska Oration, deruti många
myntliga wilsfarelser påbördas Bröderna; (6) så-
som och Hans skrifwelse til sin wän, Pastor Schip-
hout, Deputerad til Synoden, angående några
honom och Bröderna tillwistade irriga läro-satser.
(7) Att detta oaktadt, gjordes Herda-brefwet al-
mänt genom trycket. Dess försälgnings blef wäl i
början suspenderad af Öfwerheten, då Riksstens-
ka Brödernas förklaring imedertid ymnigt
försåldes: men af fruktan för uplopp ibland fol-
ket (ty deruunder låg en Politisk sammansättning
i borgad) måste man åter lösgifwat, (8) sedan
Kyrko-Rådet fått sin strapa, och detta försaran-
de blifwit på dess sammwete lagdt, samt anbe-
fallt, at icke mer företaga sådant utan Communi-
cation med Commissariis politicis. (9) War nu
Öfwerheten, til undwiskande af et större onda,
25
swun-

tvungen at låta en årkänd orättwisfa hafwa sin gång; så kunde Bröderna, til undwikande af större oväsende i Kyrkan, icke heller bättre göra, än lida och tåga, hårdst de derigenom kunde wänna ta mer legitimation, än Wederparterne hade heder at förmoda af sin förmenta seger. Allenast måste det göra hwart och et om Jesu Nikes utbredelse bekymradt hjerter ondt, at igenom detta Bref, ånknadt icke i Europa, där man kunde närmare bese altsammans och om wederspelet blifwadsförtrogad, dock i andra werlds-delarne, stora hinder blifwit i wägen lagde för Brödernas arbete ibland Hedningarna, och den redan utgångna frukt ten är på somliga orter liksom förtrampad worden. (10)

(1) Nat. Reflex. p. 245. *)

Bib. Saml. ll. 304. Nor.

*) (2) Se Brödernas, i

Wihelstein förklaring in

Freywill. Nachlesen p.

1508. Nat. Reflex. p.

243. (3) Bib. Saml. l.

234. (4) *ibid.* ll. 187.

(5) *ibid.* l. 450. (6) *ibid.*

ll. 189. [7] *ibid.* ll. 57.

[8] Nat. Reflex. p. 136.

R. XXXVI. ii. p. 240. seq.

[9] Herrar Borgmästare

nes svar etc. i Ge

stalt des Creugreichs, Berl.

XLIX. p. 166. Bib. Saml.

ll. 67. Nota, *ibid.* ll. 895.

[10] Derom se §. 79.

80. Item en Missionärs

bref ifrå Cap. til Ceilon,

Bib. Saml. l. 792.

Memorial til General

Staatene, Bib. Saml. ll.

698.

§. 84.

Ordinarius kunde intet widare göra wid saken, än at Han gaf ut en ömmande och medynksam förklaring öfwer det, som sedan den 28. Dec. 1738. förefallit i Amsterdam, i anseende wil Sig och Herrans församling, den Han tjänar. (1) Han begaf sig deryå om bord, för at fara til St. Thomas, men sticade sam

*) Til Geobanien; i Stepps. l. egjorde.

a hafwa sin
ande af fdr.
bättre göra,
kunde wåna
ne hade he
er. Allenast
a Rikes ut
genom detta
kunde när
spelet blifwa
larne, stora
rnas arbete
ångna frukt
mpad wor

Borgmästare
etc. i Ge
ugreichs, Berl.
5. Bld. Saml.
ibid. II. 895.
n se S. 79.
a Missioner
p. til Ceilon,
II. 1. 792.
til General
Bld. Saml. II.

wid salen,
b medynt
n den 28.
i anseend
ling, den
om bord,
Lade sam
ma

na dag, som Han afreste, tillbaka Ifrån Tereln,
m Acc, angående Zeternhut, deruti gifwes til
änna, i hwilket förhållande denna Församling bor
de stå med Lutheriska Kyrkan i gemen, och med
Bereholdsödorsiska Sochne-församlingen i syn
nerhet; (2) såsom ock sit Eventual-Testamen
te, (3) emedan Han icke kunde weta, om Han
kulle komma helbregda tillbaka från denna farliga
resa til et osundt Land, där så många Hans med
arbetare redan funnit sin graf. Det oförståndiga
omdöme, som någre, hwilkom det i ingen mätto
ngick, ja äfwen en del Bröder i Herrnhut, fäl
de om Honom, at Han alt för ett Rickade folk
til et osundt Land, där de snart måste dö, hade
bewelt Hoanom, at ibland tre i detta år förestä
nde Wistationer, utwälja för sig den, som til
Wäst-Indien och Georgien (*) borde anstäl
as. Til Wistation på Grönland lät Han Pa
lor Weiser afresa, hwilken wäl 1739. kom med
et Holländskt Skepp til Disko; men, då det samma
för handel på förbudna ställen, bles tillika med tre
andra Skepp borttagit, måste med oförrättade ären
der wända tillbaka. Hvad honom mislyckades,
det utförde Andreas Grasman 1740., til en
allswande wälsignelse för Grönländska Wistionen.
(4) Wistionen ibland Hottentoterna visiterade
David Nischmann den yngre, på sin resa at
Ceilon. (5) Men Ordinarius affeglade den 27. Dec.
1738. jämte några Bröder och Systrar, som til
Negera Wistion utbudit sig, til St. Thomas,
och

*] Til Georgien wille Han taqa wägen genom Pensyl
vanien; men emedan i St. Thomas fants ingen
Skepps-lågenhet dit at, måste det denna gång blifwa
ogjort.

och anlände dit den 29. Jan. 1739., öfwer **Se. Eustachius**. Omständigheterna af Hans fram- och återresa, så synnerliga och angenäma de och äro, wil jag ej widare omröra, än at Han på Sjön ganika mycket arbetat, och i synnerhet skrifwit den för mången bekymrad Lutherst Präst gäpneliga och trösteliga Tractaten: **Jeremias tinn Prediger der Gerechtigkeit &c.** kallad. Han fulländade ock på denna resa, sit försöl til en Öfversättning af **Nys Testamentet**, hwilket Han några år tillbaka hade beghynt, och på sin resor under hwarjehanda beswärligheter och förströelser fortsatt, så at man öfwer des, af Honor sielf årkända, ofullkomlighet ej har orsak at förundra sig.

[1] *Bib. Saml. II. 63: Sammaleds Hans Bref til Commissarias Politicos af år 1740. Ibid. I. 255. II. 403.* [2] *Ibid. II. 167.*

[3] *Ibid. II. 252.* [4] *Historia om Grönland, p. 534.* [5] *Des Kristnesse från Cap. Bib. Saml. II. 792.*

S. 85.

Wid sin ankomst til **St. Thomas**, fant Han alla Bröder i Fångelse, där de redan suttit i 15. weckors tid, och woro i de uflaste omständigheter. Enligt Des egna bref, (1) hade nemligen den Reformerte Domine tagit sig före, at examinera några omvända Negrar; (såsom Han jämwäl efteråt omdöpt en af dem) (2) och de icke welat swara honom på hans onständliga och snårjande frågor, har han retat **Borgerstapelens Äldsta**, at supplicera hos **Gouverneuren**, det Han måtte förbjuda Bröderna, såsom de der icke rätteligen woro ordinerade, at förrätta Döpselsen; och öfwen nödgå en af **Friedrich Martin** copulerad

*) Hårn som d och fa te bef

., öfwer Se
f Hans fram
genåma de och
an at Han på
synnerhet Skrif
erff Präst goge
Jeremias ein
kallad. Han
Försöl til en
entet, hwi
, och på
ter och försö
ß, af Honom
orsat at fö

ll. 252. [4] S
n Grönland, p
Def Skrifvelse i
. Bib. Saml. b

nas, fant Han
de redan sut
slaste omständ
) hade nemli
sig före, ca
(såsom Han
) (2) och de
s oansständiga
Borgerkapet
aren, det Han
der icke rå
Ödpelsen; och
rin copulerad

Wifionär, at En en gång låta copulera sig. (3)
Men då intet swar derpå följdt, efter Gouver
neuren varit tillfrids med Brödernas Förklaring,
hade de under förebrående af en begången skuld,
utan hwilken Bröderna skulle och wille icke fria
sig med ed, förmått Gouverneuren at taga dem
i fängsligt förwar. (4) Man kan lätt tänka,
huru rått orsaken war. Negrerne, som omwän
de sig, åstundade wäl icke för den orsaken skull
öfgon frihet i timmelig måtto ifrå sit arbete, men
skade dock den frihet, dertill Christus kallat dem,
och wille icke mer låta misbruka sig til synd. (*)
I medertid fortsatte de sielswe sin upbyggelse i
land sig, oaktat de öfswro slagne och pissade,
deras böcker upbrände, Bröderna hådade, och de
ellige Sacramenten försmådade, som de af dem
indfått hade.

Så snart Ordinarius landsteg och feck weta
om Brödernas fångenskap, skickade Han til Gou
verneuren, och begärade deras frigifwelse. (5) Föl
jande dagen släppte Han dem lös, sände dem til
Ordinarius och bad om ursäkt för det påserade,
huru wille träffa ett oafst, huru Bröderna i fram
den kunde drifwa. Evangelium ibland Negrarna,
huru en Kongl. Befallning i dy mål århållas kun
de. Ordinarius inlät sig med Honom öfwer den
orsaken; men Friedrich Martin wille icke gå in i nå
gra förslager, som hade kunnat göra Negrarna til
lycklare. Ordinarius wille jämwäl genom en No
ta-

*) Härmed gler man få litet alla Slafwornas Herrar,
som äro Wifionen emot, skuld til sådant, som man wil
och kan ifrå werkeliga förseelser frisåga alla Negrar, hwil
ke besöka Brödernas Predikningar.

tarius göra aftal med den Reformerta Domine, till at skaffa Negrarna ro och frid; men denna inlåt sig icke med sådant. (6)

Antalet på de Negrar, som med begär ähnde de Evangelium, hade redan fligit till 800.; och de kommo flitigt, efter fullgjordt arbete, till de ordadats stunder, som Ordinarius hölt för dem. Han skaffade Missionen en liten Plantagie, Posaunen berg kallad, hvaräst Negrarna i stillhet och säkerhet kunde komma till Predikan; men måjstraxt efter inwignings- och affleds-talet förnimma, (7) at några druckne människor med huggande och stickande föllo in ibland Negrarna; hwilket efter Hans bortresa tog så till, at man nödgades hålla sammankomsterna i skogen. I medeltid werlade Ordinarii föreställning hos Kongl. Majestäterne, (8) så mycket, at genom et Rescript af den 7. Aug. 1739. (9) gafs Wäst-Indiska Compagniet befallning, at låta Bröderna få öfverdrade arbeta på Negrarna, och skydda dem emot den Reformerta Domine. Men icke des mindre hafwa de sedermera måst ärfara mycket betryck, till des Negrarnes Herrar af deras updrande så förnimma, at de af deras omvändelse hafwa ingen skada, utan werkelig nytta.

På återresan skref Ordinarius et bref till en misgögd Wän; (10) hwaraf så wäl, som af Wäst-Indiska Compagniets Directeur Hert Carlstens Declaration för Nätbriska Bröderna på St. Thomas, (11) Missionens då warande tilstånd kan utförligen ses. Han sjelf uttrar sig derom uti et bref till en arbetare i Herrnhut, med följande mycket bestedeliga ord: "Bör

"samling
"stor, f
"Des m
"waro i
"under d
"gansta
"gre rede
"hop, g
"dig. W
"at förlö
"inrätta
"med Ar
"från D
"Bröder,
"sen eller
"detta, j
"ren låtit
"jag för
"Schola."

[1] Båd.

[2] Poly
til Amster
angående
sämte sw
Saml. I

[3] Båd.

[4] Ibid.
Nat. R
xxvii. [6

Janan m
rius t
mas, mäs
Dedication
bol Han

"samlingen på St. Thomas, är två gånger så
 "stor, som Salen i Herrnhut kan inrymma.
 "Desß mång tusende tårar, som den wid min dör-
 "waro i Sammankomsten utgjutit, desß trohet
 "under desß hårda lidelser, (ty en Neger är et
 "ganfka råddt och sorgbundet Kreatur) och nå-
 "gre redellige och Apostoliske Arbetare utaf desß
 "hop, göra henne enom ganfka får och årtwär-
 "dig. Min förrättning måtte wäl hafwa warit,
 "at förlofa Bröderna, som alle sutto fångne; at
 "inrätta Församlingen, besätta några nya platser
 "med Arbetare, på godt maner köpa igen de i-
 "från Den bortfälda Arbetare, och wisa mina
 "Bröder, at St. Thomas hwarken är för aflåg-
 "sen eller för osund, at of och blifwa besökt. Och
 "derta, jämte många andra saker, har Frälsa-
 "ren låtit lyckas för mig. Men hela resan anser
 "jag för intet annat, än en för mig wälsignad
 "Schola."

[1] Båb. Saml. II. 201.

[2] Polyc. Müllers bref
 til Amsterdamska Clafen,
 angående åter döyande,
 jämte swar derpå, i Byd.
 Saml. II. 666, 700.

[3] Båb. Saml. III. 692.

[4] *Ibid.* II. 209. [5]

Nat. Reflex. p. 137.

xxvii. [6] Båb. Saml.

III. 971. [7] Hans affeds,
 skrifwelse til Negrarna, se
 i Byd. Saml. I. 453. [8]
Ibid. I. 483, 486. [9]
Ibid. I. 177. [10] Theol.
 Bedenken, Abtheil. IV. N.
 xxiii. p. 190. [11] Båb.
 Saml. II. 197. *Alta Frat.*
 Bepl. LXLX.

S. 86.

"Janan wi gå tillbaka, och bese hwad Ordina-
 "rius uträttat efter sin Visitation på St. Tho-
 "mas, måst jag förmoda något omständeligare om
 "Dedication i Öfvens-boken för år 1739., hwilken
 "bol Han wid sin afresa sände ifrå Texeln tilba-
 "la

la till *Församlingen*; emedan den innehåller en förteckning på de Länder och orter, hvaräst *Församlingar*, *Missioner* och *Colonier*, eller ock ensamma *Bröder*; den tiden varit i *Jesus* Rikes tjenst. *Dedicationen* lyder så: *Herrens* *helsosamma* *Ord* 1739., utur alla *Propheeterna*, för *De* *Församlingar* och *Tjenare* i

1. *Herrnhut*, uti *Östra* *Saxsig*. *Derom* är hitintill *noz* sagt.

2. *Herrnhuag* i *Grefskapet* *Saxenburg*. *Derom* se *S.* 78.

3. *Heerendyk* mid *Yselstein*, *S.* 66.

4. *Pilgerruh*. Så hette den ort, hvaräst förr (*S.* 60.) omnämde *Hollsteinska* *Colonie* hade anlagt *boställe*, mid *Oldeslobe* i *Danska* *Hollsteins*, hvarom *länge* fram mera.

5. *Eberadorf*. Ifrån slutet af förra århundrade var därstädes en *Ecclesiola*, hwilken ifrå den tiden, *Herr* *Grefwen* förmålte sig med sin *Grefwinna* af detta *Hus*, kom i *nogare* *connexion* med *Herrnhut*, och fick därifrån til *hjelp* *älskliga* *Bröder* och *Enstrar*.

6. *Jena*. Därstädes *studerade* unga *Grefwe* *Christian* *Renatus* *von* *Zinzendorf*, jämte några unga *Herrar*, och hade icke allenast en *tröster* *Hus-Församling*, utan ock en *ansenlig* *hop* *wäckta* *Studerande* och *Borgare*, *folk* *omkring* sig.

7. I *Amsterdam* och

8. *Rotterdam* *woro* *Bröder*, som *läro* *wärda* sig om *wäckta* *själar* därstädes, *S.* 73.

9. I *London*, där om se *S.* 81.

10. I *Oxford* *uppehölt* sig en *Broder* från *Mähren*, til at *fortsättja* *bekantskapen*, som *Pet.* *Böhler* därstädes *gjordt* på sin *resa* til *Södra* *Carolina*.

Innehåller en
hvaräst För-
ler och ensam-
i Rikes tjenst,
helfosamma
na, för Des

Derom är

aburg. Der

S. 66.

ort, hvaräst
Colonie hade
sta Hufstels

förre århund-
hvilken ifrå
sig med sin
are connexion
hjälp åställa

unga Gref-
ndorf, jämte
enast en waco-
ansentlig hop
omkring sig.

, som läso
3, S. 73.

Broder från

n, som Pet.

a til Öddra

11.

11. I Berlin uppehölo sig et par Bröder,
at betjena den lilla hop, som därstädes fants.
S. 76.

12. På Grönland war sedan år 1733. en
Mission, (57) hwilken 1738. begynte bära frukt.
Derom se Historien om Grönland.

13. Se. Crux, S. 59.

14. Se. Thomas, S. 56.

15. St. Jan, dit någre omwände Negrar
blifwit från St. Thomas försälde, wardt härifrån
besörd.

16. Til Berbice i Öddra Amerika, hade i
detta år 1738. de förste Bröder afrest, S. 80.

17. I Palästina och närbelägna länder,
wistades en Broder, nemligen Jonas Koree,
som wäl icke blifwit sänd af Församlingen, dock
med des förbön och lyckönskan beledsagad. Hans
Rese- beskrifning är bekant.

18. Til Suriname i Öddra Amerika, hade
de förste Bröder 1735. afrest. S. 62.

19. I Savannah uti Georgien, war ännu
den S. 61. och 82. beskrefna Colonien.

20. Til Morerna i Carolina hade, enligt
S. 73. och 82., två Bröder begifwit sig.

21. Hos Willarne i Irene. Så kallades
Mission ibland Creeks i Georgien. Derom se S. 82.
in Nota.

22. Uti Pensylvanien wore icke allenast de
tre Bröder, som med Schwentfeldianerne dragit
dit ifrån Öfra Lausitz S. 49., utan Magister Spang-
enberg uppehölt sig och med mycken nytta där-
städes intill år 1739. sedan han förrättat Visita-
tion på St. Thomas.

23. Ibland Kottentotterne wistades
wärd

Mähriske Brodern Georg Schmade med nytta, S. 79.

24. I Guinea. Där om se S. 79.

25. Till Esthland och Lettland måste Ordinarius, i följe af sit löfte, sända Prästerna till hjälp de afstundade Bröder, om hwilkas lyckosamma arbete något redan S. 70. blifwit förmått. Mera kan jag icke för kortheten stull säga denna gång, än at Han troliga warnat Prästerna därstädes, at med de dem öfwerlemnade Bröder, icke öfwerstrida gränserna af Landets Kyrkoförfattning. Se Desz tvänne bref i Byd. Saml. I. p. 367, 368. jämförde med Probstens Wittwigs Skrifwelse, Ibid. III. 831.

26. Uti Liechauen hade Friedrich Böhmisch, sedan Missionär på Grönland, och Distriktsmästaren Demuech hållsat på Salzburgiska Emigranterna; hwilke sedermera, på några Prästers begäran, ofta blifwit besökte af de Bröder, som rest därigenom till Liffland.

27. Uti Ryssland hade en Lutherisk Pastor i Petersburg, den tiden hos sig en Student till Informator och Hjelpare wid predikande, jämte och en Broder till Skoleare; och hos Grefwens Dösterman war en Broder från Mähren såsom Husbestyrare.

28. Wid hwita Hafwet, och

29. I Lappland gjorde tre Bröder (enligt S. 58.) ifrån år 1734. till 1738. et försök, at bringa Evangelium ibland Lapparne och Samojedarne; men råkade dardswer i fångenskap.

30. Uti Norrige war, (utom et par Bröder, som födde sig med sit handarbete, och där wid nyttjades med fördel af Prästerna till umgäng

ge med
Bergen
med Biskop

31.

an Dav

inhamta

Friedrich

Fader och

Wänner

gellig bek

tius och

modta s

sig af B

32.

ben Tho

sedermera

i Corresp

ta är hos

Brödra, G

S. 33

*) Kärsta

Niemon

nare at

ter äfn

beller l

gånaer

besökte

*) Ibla

hade i

net, v

råd och

ningarn

endast i

ga Str

Watts

tion, b

Stycke
med nytta,

måste Or.
ästerna till
lyckosam
t förmållt.
Tull säga
t Prästern
nada Brö.
ets Rykto
hd. Saml.
n Milwih

ch Böb,
och Dist.
iska Emi
Prästern
r, som rest

st Pastor
tudent till
e, jämval
refwe D.
om Hus.

er (enligt
at brin
nojedarne;

par Brö.
och där
i umgå
ge

ge med deras wächta Utdrare,) hos en Präst i Bergen en Student såsom Informator, hwilket med Biskopens tillstånd äfwen predikade.

31. Till Schweiz hade redan 1729. Christiaan David förelagt sig en resa, (S. 31.) till af inhämta underrättelse om Waldenserna. (*) Baron Friedrich von Watterwille hade ock besökt sin Fader och Syskon i Bern, och äfwen andra sina Wänner där i Landet. Deraf uppades en upbyggelig bekantskap med den venerable Samuel Lucius och andra Predikanter i Schweiz, hwilke till wächta själar ytterligare stadfästade, betjente sig af Brödernas åtgärd.

32. På Den Man stod den venerable Subben Thomas, Biskopen af Sodor och Man, sedermera Antistes Tropi reformati in Unitate, i Correspondents med Ordinarius, och hade i detta år hos sig en Waldensernas Afkomling ifrån Brödra. Församlingen. (**)

S. 33. Till Steeland woto två Böder genom
R 2
Stott.

*) Första besöknings-resan till Waldenserna i Dalarné af Piemont, som skedd 1744., war sådana; men den sedwäre af år 1745. blef riktigt utförd, ehuru med mycket äfwentor. De Reformerte i Frankrike hawda icke heller blifwit förgäta, och dro sedan år 1737. flere gånger, dock i stillhet och god ordning, med nytta besökte.

***) Ibland de många Correspondenter, som Bröderna hade i nästan alla Protestantiska Länder och Religionser, och som önskade dem lycka och löfswade dem gods råd och befordran till deras arbete, särdeles ibland Hedningarna, wil jag wid detta tillfälle och wid detta år, endast nämna tvådane genom sina Lärda och uppbyggelige Skrifter någsamt kända Protestantiska Lärare, D. D. Watts och Doddridge. Ett den förras Recommendasions-bref finnes uti *Act. Fran. Vep. 171. p. 42.*

Stottland förreste, till at uppsöka de Waldenser, som i en stor förföljelse blifwit dithän förströdde.

34. I fängelset woro, utom de No 29. nämde tre Bröder, än framgent någre för-Evangelii skull; såsom icke lätteligen något är warit brist på sådant. Och i detta år blef Ernst Julius von Seibitz i Öfra Peilau uti Slesien, där et nytt lif sedan år 1725. war uppgångit i bland dit flyttade Böhmiska och Mähriska Brödernas efterkommande, för sit arbete ibland de samma, satt i fängsligt förwar.

35. På resan til Ceylon. Derom se S. 80. De två Bröder begåfwo sig först på wägen dit, efter Ordinarii afresa til St. Thomas.

36. Til Aethiopien woro då tre Bröder, och

37. Til Persien en Medicus med sin hustru, i beredskap at resa: på förra stället, at lära kända Patriarchen och Coptiska Kyrlan; och på det lednare, at göra det sanna Nuset kunnigt för Hauzerne eller Geberne, hwilke leda sin härkomst från de Magier, som hyllat den nyfödda Juda-Konungen, Matth. 2. Men då de genom andra förrättningar låto hindra sig derifrån, blefwo desse resor genom andra Bröder år 1747. och 1752. företagne.

38. På Visitationer hos Hedna-buden. Derom är handladt i näst föregående S. 84. och 85.

39. Och annars til Lands och Sjös, har det ifrån 1727. til denna tid, icke warit något år brist på resor, til Jesu Rikes tjenst.

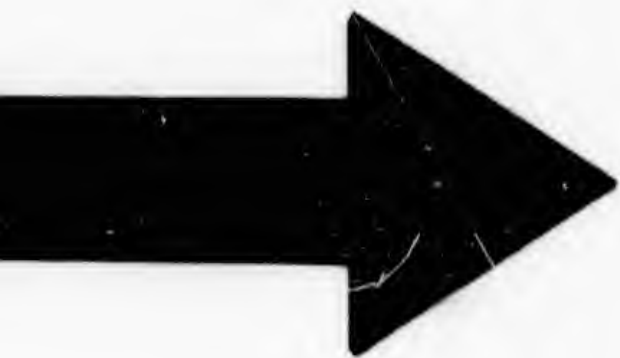
§. 87.

Nå detta wis hade Böhmiska Brödernas efterkommande, inom kort tid, egenteligen på de sex åren ifrån 1732. til 1738., redeliga och til
hwars

hwars och
åstundan,
om sit såd
förkunna
dock nu w
Ehuru nu
catlon för
förståka, at
Bröderna i
på sina res
sig, men ju
I denna s
begrepne, l
ler större fl
ner ånstade
stätt i förbl
den tiden ic
af Brödrast
ens anförde
stades, til a
påminner m
uppehållit sig
hard Dobe
från Berl
sterdam, til
de finna ing
därwaro. ha
har efteråt b
at bo någre
gjordt några
döpte Judar
andra orter
månge hafw
Evangelii s

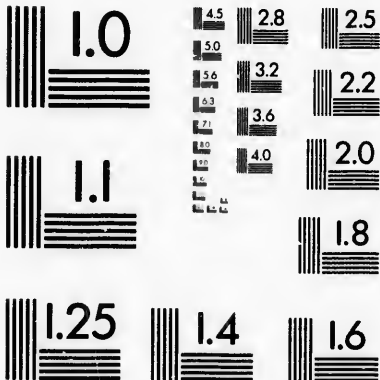
hvars och ens förundran uppfyllt salig **Lutbert**
 åstundan, at de nemligen icke skulle sluta sig in-
 om sitt fädernesland, utan lära sig tungomål, och
 förkunna andra Nationer Evangelium; hwilket
 dock nu wil tadlas af några Hans Estersföljare.
 Ehuru nu någre hafwa welat utgifwa denna Dedi-
 cation för skryt och ofanning, så kan man dock
 försäkra, at deruti icke nämnas de orter, hwaråst
 Bröderna i de sju åren ifrån 1727. gjordt besök
 på sina resor, och lemnat någon uplysning efter
 sig, men just icke uppehållit sig därstädes år 1738.
 I denna förteckning äro icke heller de orter med
 begreppne, hwaråst redan wid denna tid smärre el-
 ler större floctar hafwa, liksom de af Salig **Spe-**
ner önsade Ecclesiæ in Ecclesia, samlat sig, och
 stått i förblindelse med Brödra-församlingen, men
 den tiden icke just haft ibland sig någon ledamot
 af Brödra-församlingen. Ja, någre ställen äro icke
 ens anförde, där Bröder den tiden verkelligen wi-
 stades, till at främja Själarnas ewiga wäl. Jag
 påminner mig, at en Dansk Broder wid denna tid
 uppehållit sig i fyra år på Island; och at **Leon-**
hard Dober, ej långt efter Ordinarii återkomst
 från Berlin till Marienborn, har bodd i **Am-**
sterdam, till at se, om man med Evangelio kun-
 de finna ingång ibland Judarna därstädes. Hans
 därwara har icke varit utan all nytta; och detta
 har efteråt bewelt Mägist. **Samuel Lieberkühn,**
 at bo några år ibland dem. Han har wäl icke
 gjordt några Proselyter af dem; ehuru åtskillige
 döpte Judar, ja ock Turkar och Persianer äro från
 andra orter komne till Brödra-församlingen; men
 många hafwa dock så estertryckeligen blifwit om
 Evangelii sanning öfwerbewiste, at de hopetsals
 be-

MICROCOPY RESOLUTION TEST CHART

(ANSI and ISO TEST CHART No. 2)

APPLIED IMAGE Inc

1653 East Main Street
Rochester, New York 14609 USA
(716) 482 - 0300 - Phone
(716) 288 - 5989 - Fax

besökt hans predikningar på åtskilliga Lutherska predikstolar i Holland, och några år efteråt, hans tal till församlingen i Zeist, och gifwit hopp, at till äfwenlyres mången torde i sista stunden, om icke för, taga sin tillflykt til den rätta nådastolen.

Till Zigeunerna eller Tatarerna, af hvilka man ock sedt några frukter i församlingen, begaf sig Stralsundske Köpmannen Richter; hwilken, efter någon tids wilstande i Herrnhut, wille ännu på sina gamla dagar åtlhda sin starka bönjelse, at för de uslaste människor beprisa Guds barns salighet, och åstundade komma Missionären ibland Hottentottarne til hjälp. Han sökte tillstånd dertill i Holland; men då han det samma icke fick, wände han sig åt Engeland och Frankrike, hwaråst hans namn och upmuntrande tal ännu äro på många orter i wälsignad åminnelse. Härifrån reste han til Algier. Holländske Admiralen Schryver hade bedt, at Ordinarius wille låta sig wårda om Glaswarne i Algier. Richter fant sig dertill benågen, och anträdde resan ditåt i Octob. 1739. Han wårdade sig troliga om Glaswarne, och oaktadt alla Christna Consulers föreställning, hwilke gärna wille göra honom godt, stonte sig så litet, at han midt under peste-tiden, flyttade in i staden, gick til Glaswarne i deras Banges, predikade för dem, stötte dem i lekamlig måtto, och beredde många til döden, tills han i Julio 1740. sjelf bortrycktes af pesten, den han redan några gånger lyckligen genomgått. (1) Sedesmera hafwa desutom et par Bröder, Carl Zottel och Göselieb Sabreche, uppehållit sig någon tid ibland dessa Glaswar, och med Deyens tillstånd besjent dem, så wäl med Evangelii offentliga predi-

dikan, som
Någre äro
Brödra-för
slutat sina d

(1) Holländ
berättelse i
I. 685. Ac

För Histor
til Ord
for i Febr.
Eustachius
land, där h
fant stora up
Han här och
ehuru mycke
i ässeende h
före Han ic
kom Han ti
och öfwer he
och efter nå
febern, som
Hans wed
alswar af d
Wästindiska
andre, hwil
kunnat kom
gåfwo för en
warit på Se
död gaf dese
i offentliga
at Han ännu
Sept. 1739.
strifretne, (2

vilan, som andra kärleks, och barmhertighets-werk. Någre äro och, sedan de, erhållit sin frihet, till Brödra-församlingen komne, och hafwa där saligt slutat sina dagar.

(1) Holländska Consulas berättelse i Byd. Saml. I. 685. *Acta Frat.* Beyl.

LXVII. och Swaret til den samma, Byd. Saml. III. 344.

S. 88.

För Historiska sammanhanget skull, wände wi om til Ordinarii återresa från **St. Thomas**. Han för i Febr. 1739. derifrån, öfwer **St Cruz** och **Lustachius**, och ankom den 20 April til **Engesland**, där han besökte **London** och **Oxford**, och fant stora upwäckelser i Landet. I **Holland** träffade Han här och där små hjordar i wålssignadt tillstånd, ehuru mycket det taltes och skrefs emot Bröderna; i affeende hwarpå Han utgaf en förklaring, hwar för Han icke swarade på sådant. (1) Den 1. Junii kom Han til **Marienborn**, sjuter, utmärglad, och öfwer hela kroppen full med bölder och utslag; och efter någon tid feck Han på köpet fierdedags-febern, som så angrep Honom, at man twiflade om Hans wedersfäelse. Det hade alltså lätt kunnat blifwa allswar af, det utspredda ryktet, at Han på sin **Wästindiska** resa blifwit död; äfwen som deremot andre, hwilke icke kunde begripa, huru en så snart kunnat komma til och ifrån **Wästindien** tillbaka, utgåfwo för en skändelig osanning, at Han nästan varit på **St. Thomas**. Efter nu ryktet om Hans död gaf desto flera **Wederdelomån** anledning, at i offentliga skrifter angripa Honom; så wisade Han, at Han ännu war wid lif, och skref under den 25. Sept. 1739. det **Quinto**-bref öfwer nya skrif-skrifternes, (2) hwilket liksom å daga lägger Hans

sidsta tanka och upsåt i lära, lesverne och alla dess förrättningar, och tillika med de af Magist. Spangenberg bifogade anmärkningar, visserligen för-tjenar at läsas.

3 Martenborn fant Han sin Son Christian Kenarus. Denne hade i medlertid kommit till-baka ifrån Universitetet Jena, och Hans Præc-
ptores och andre Studioli Theologiæ varit honom dit fölgaktige. Detta var anledningen till det Semi-
narium Theologicum, som snart derefter seck till-
dning ifrån Halle, och småningom från nästan
alla Universiteter i och utom Tyskland. Så sjut-
lig Ordinarius war, gjorde Han dock, dagen efter
sin ankomst, en utförlig Relation för församlingen,
om sin resa och förrättningar, såsom alle från nå-
gon station kommande Umbud den tiden plågade
göra; och inwigde två med sin Son ankomne Can-
didater till prediko-ämhetet. Deruppå reste Han åt
Ebersdorf, och hölt med de dit sammankallade
Brödet en Synodus, hvarvid i synnerhet försam-
lings-inrättningarne, som efter Herrnhutiska, om
icke aldels efter Mähriska visset blifwit föreslagne
på Lutheriska och Reformerta orter, i alla mål o-
des. (3) Dock mentes icke härmed, de upröckta
lars gemenskap och goda ordning på sina betor, utan
den wardt fast håldre recommenderad; och tilstyrk-
tes allenast, at den samme efter Lands- och Kells-
gions-författningen måtte inrättas. Men hvaräst
sådant på intet sätt wille tillåtas, där kunde man
icke förbjuda folket resa ut, och i Brödra-före-
samlingarne söla sin frihet. (4.)

Ifrån Ebersdorf gjorde Ordinarius en sund-
hets-resa in i Wyrtenbergiska Landet, och predi-
cade i åstskilliga Riks- och andra Städers Kyrkor.
Den

Den Predi-
ken, blef
öfwer besvä-
te at åter rö-
till Marienbe-
Zernhaag
drog försorg
Ålundade B-
redde och aff
(1) Bild. S
(2) *ibid.* ll. 3
Reflex. p. 2

Mid denn
Evang
berna, och t
rista Kyrkan,
kommit till B
nummit, at
den öfwer V
Bretiska Ky
Tyska Konstn
Hirschel ifrån
Täschke ifrån
de, för at
lade. Deras
och Siebenbü
anska farlig,
af Tursiska K
öfwer alt. I
para, at blifn
ra ödemarker
hängar hade

h alla des
t. Span
lligen för.

Christian
mit tilba
Præce
tit honom
det Semi
er seck til
n nästan
Så sjuk
agen efter
amlingen,

ifrån nå
plågade
nne Cano
e Han åt
arkallade
er försam
tiska, om
dreslagat
ål o

äckt
ter, utan
silstyrke
ch Kells
hvaräst
nde man
dra, för

en sund
h predi
Kyrkor.
Den

Den Predikan Han hölt i Halle uti Schwaben, blef oriktigt affskrifwen och tryckt. Deröfver bestvarade Han sig hos Decanus, som sökte at åter råtta detta fel. (1) Wid sin återkomst til Marienborn, lät Han Församlingens bästa i Herrhaag wara sig synnerligen angeläget, och drog försorg, at de til Piffand och andra orter åslundade Bröder blefwo behörigt utsökte, tillberedde och affärdade.

(1) Bib. Saml. I. 403.

(2) *ibid.* II. 30. (3) Mat.

Reflex. p. 251, 326. R.

8. och 10. (4) Bib.

Saml. II. 184. (5) *ibid.*

I. 181.

S. 89.

Wid denna tid sökte Bröderna, at ock bära Evangelium til Hedningarna i Östra Pannern, och tillika förnya bekantskapen med Grefliga Kyrkan, ifrå hwilken Evangelium aldrosdest kommit til Böhmen och Mähren. Då man nu förnummit, at Hospodaren i Wallachiet eller Regenten öfwer Wallacherne, hwilke bekänna sig til Grefliga Kyrkan, sökte at draga in i sit Land Tyska Konstnärer, blefwo Bröderna, Zacharias Hirschel ifrå Böhmen och Nicolaus Andreas Nischke ifrå Mähren, 1739. til Honom affärdade, för at göra sig om saken nogare underrättade. Deras resa genom öfra Tyskland, Ungern och Siebenbürgen war mycket wälsignad, men ock ganska farlig, emedan den skedde just wid slutet af Turkiska Kriget, då Röstware swärmade omkring öfwer allt. Dessutom råkade de några gånger i fara, at blifwa ihjälslifne af hundar, som i de södra ödemarker följa med bostaps-hjordarna. Två gånger hade de så när blifwit massacrerade af

Turkarna, som höllo dem i deras Tyska Kläder, för Spioner: en fattig Janitschar-Officerare, den de på resan bewist något godt, beskyddade dem, och sade dem först efteråt, när de undkommit all fara, hvarföre han så ofta hade trätt med Turkarna. Den 4. Julli 1740. anlände de til Walschlachiska Huswud-staden Bukarest, blefwo af Hospodaren och Hans Bojarer gunstigt emottagne, och den 19:de med en Latinsk Invitation och Privilegium för de Bröder, som där wille sätta sig neder, åter igen affärdade. (1) Men strax derpå kommo tidningar om Hospodarens tråkade onöd och död, och Krigs-öroligheterna, som sedan upspade sig, gjorde saken för den tiden ogörlig.

(1) Nat. Reflex. p. 186. R. 1.

S. 90.

Men på det Grefiska Kyrkan måtte få behörig underrättelse om den förnyade Brödra-Kyrkan, och icke lägga något i wägen för Hedna-buden, som i des grannskap til äfwenlys komma kunde: så sökte man, at åter förnya forna besantenskapen och Correspondentsen med den samma. (1) Till den ändan wardt Magister Arwid Gradin, en Swenssk, med en Biskoparnes skrifwelse af den 10. Nov. 1739. affärdad til Patriarken i Constantinopel; (2) hwilkom han, så wäl i et ganstka honorabelt företräde, som besynnerligen i et samtal med Arkebiskoparne, lade skrifweligen och munteligen å daga Brödra-Unitetens härkomst, lära och författning, med begäran, at han måtte få med sig et för Hedna-buden i Österlandens tjenligt Recommendations-bref til Grefiska Bröderskapet. Detta fick han ock. (3) Men emedan

eruti stod me
altet om en
med Grefiska
od han, at so
sådant icke
it synodalite
or Scrupulo
skrift; hwar
affäts til
dramast bem
enteliga aff
deputation, i
ales utförlig
i Actis Fr
ones et syn
andling, hwil
el på den y
erna, i underb
und, söka fö
medlertid ha
brödra-Unit
kyrkan, blef
antskapen me
amma år 17
ster Gradin
oder stora sw
ft, (7) och
ragt, såsom
(1) Derom se
dra-Historien, 8
34. (2) Båd. C
(3) ibid. ll. 7
Frän. Beng. XLII
Saml. III. 304.
bref, som i

ta kläder,
erare, den
vade dem,
ommit all
med Ture
e til Wal
olefwo af
mottagne,
och Pris
sättja sig
rar derpå
ade onöd
sedan ype
rlig.

få behörig
dra: Kyr
nedna. bu
s komma
rdna be
n samma.
Gradin,
stivelse af
riarken i
mål i et
merligen
Kristeligen
hårkomst,
an måtte
terlanden
iffra Pre
medan
det.

eruti stod mera, än han åstundat, i tby där för-
ältes om en sådan enighet och öfwerensstämmel-
med Grefiska Kyrkan, som icke hade rum: så
ad han, at somliga uttryck måtte ändras. Och
så sådant icke kunde ske, aldenstund breswet blif-
it synodaliter författadt, gaf han det af alt för-
or Scrupulosität tillbaka, sedan han deraf tagit
skrift; hwaröfwer ett enskylnings-bref sederme-
n afslås til Arkebiskopen af Dercom, (4) som
ödmäst bemödat sig at befordra saken. (5) Om
renteliga affigten och hela förloppet af denna
deputation, samt Deputeradens bi-arbete, för-
äles utförligen i Naturella Reflexionerna; (6)
och i Actis Fratrum in Anglia, Bilagan LXVI.
Öfver et stycke af Diarium öfwer denna under-
handling, hwilket förtjenar at läsas, såsom exem-
el på den yttersta sorgfällighet, hwarmed Brö-
derna, i underhandling med främmande Kyrko-sam-
fund, söka förebygga alt sken til Syncretismen.
I medertid hade denna Deputation den nytta, at
brödrens Unitetens härstammande från Grefiska
Kyrkan, blef af den samma årländ. Och hwad be-
antstapan med heane widkommer, så har den
samma år 1743. til 1747. genom bemänte Ma-
ster Gradin å nyo och med mycken nytta, fast
under stora swårigheter, i Petersburg blifwit för-
st, (7) och aldras först 1763. i behörigt stånd
ragt, såsom wi på sitt ställe få se.

(1) Derom se äldre Brö-
dra-Historien, §. 2, 7, 21,
34. (2) Bld. Saml. II. I.
(3) *ibid.* II. 704. *Åhå*
Friv. Beyl. XLIV. (4) Bld.
Saml. III. 304. (5) Hans
bref, som i Lambethska

Bibliotheket blifwit deponer-
adt, ses i Bhd. Saml.
II. 712, 7-13. (6) Nat.
Reflex. p. 186. R. I, 2.
Se ut Spangenberg's
Schlusschrift, 2v. 1030:
1031. v. Beyl. v. p. 528.
(7)

(7) Brevet til Nyssa
Kortar; i Bod. Saml. III.
492. hwilket tillika Nu-

thentiskt utreder ofv-
nämde Deputation.

S. 91.

I medlertid måste ännu hafwas anstånd med Missionerna till Österländska Hedningar. I första werlds-delarne blomstrade redan en Hedningssamling ibland Negarne; Missionerne i Georgia och Södra Carolina woro ännu icke uphöllne, i Suriname och Berbice hade Bröderna god förhoppning, och anstalt war jämwäl redan gjord till en Mission ibland Indianerna i Norta Amerika. Christian Heinrich Rauch hade år 1739 dit anträdt resan, och i Julio 1740. till Ny-York anländt. Här kände han ingen människa, men fant snart lägenhet, at förkunna Evangelium för twå Indianer af Mahikandernas Nation. Dese kallade honom med Indianisk gravitåt till Predikant för sit folk i ångden af Albanien, 200. Engelska mil wid pass ifrå Ny-York. Han reste genast med dem, men fant därstädes icke det rätta folket, och for till Chetometah, en Indianernas Stad på Gränsen af Ny-Engeland. Här blef han af de besupna Indianer emottagen med många hotelser, at de wille skjuta ihjäl honom; men han hade snart den sagnan, at kunna föra några af dem på bättre tankar, fast han i början woro ingen dag säker om sit lif. År 1741. hade han redan en stor Folt-samling omkring sig, och 1742. blefwo de tre Förstlingar delaktige af Döpselse; Näder.

Numera wardt någre Hufwud-arbetare närwarelse allt mer och mer nödig i Wensylwanien och andra Amerikanska Länder. Äldste Biskop

David
I hans
Aljas. Dese
ning til en
alts i Gotha
ndfens Dfr
Biskop, följ
Profesor i
masii i Zittau
Betttau.
denna Syn
nom en sole
mlingens Al
sh wolda Bi
isteligen gör
n man på år
rnår; (2) hn
teligen icke
stat.
1) Bhd. Saml
Rat. Reflex. p.

I denna C
rade ifrå
o, såsom för
Förstendömet
erna i början
danska Hollste
a Bröder, om
e fara på någ
råd dem, at
n åstundade C
tta sig neder.
om några stor

reder of
tation.

stånd me
gar. I
en Hedn
i Georg
icke uphö
Bröderna
wål redan
orra Am
e år 1739
Ny-Lor
men sam
n för tw
Dessa kol
Predikant
o. Engbe
este genast
rätta fol
dianerna
Här blef
med må
om; men
dra några
rjan' wor
han redan
2. blefwo
Nåden
arbetare
densylwa
te Biskop
pm,

David Nieschmann, bestod at sjelf resa
I hans ställe skulle också en annan Biskop
ållas. Desse och flere omständigheter gäfwon an-
ordning til en Synodus, som om sommaren 1740.
hills i Gotha, och förut behörigen anmältes hos
andfens Öfwerhet och Consistorium. (1) Walet
Biskop, föll på Polycarpus Müller, för det
Profesor i Peipsig och sluteligen Director Gy-
nasii i Zittau, och consecration skedde den 9. Julii
Wetterau. Ibland andra wigtiga ämnen, som
denna Synod afhandlades, blef ock besluttit, at
inom en solenn Deputation, bestående af För-
mlingens Ålsta Johan Leonhard Dober och
Hs walda Biskop Polycarpus, munteligen och
skrifweligen göra afbön hos Halliska Deconomien,
att man på åtskilligt sätt trodde sig hafwa gjort
ett misshägnis; (2) hwilket likwål icke widtogs, och följ-
teligen icke heller hade den werkan, som man
öfstat.

(1) Bib. Saml. II. 134.
Rat. Reflex. p. 251, 254.

(2) Bib. Saml. I. 787.

S. 92.

Til denna Synoden insunno sig ock Depu-
tade ifrå Hollsteinska Colonien. Då den sam-
o, såsom förr (S. 60.) bemält är, icke blifwit
Förstendömet Hollstein emottagen, hade Brö-
derna i början af året 1736. begifwit sig til
dännska Hollstein, i förbidan af godt råd från si-
na Bröder, om de här skulle sätta sig ned, el-
re fara på något annat ställe. Herr Grefwen ha-
de rådt dem, at fara til Holland, hwaråst (S. 66.)
en ålundade Colonien skulle i Baroniet Rheslein
sätta sig neder. Men de hade i medlertid låtit ge-
om några stora Synnare och Wänner, så wäl
af

af andeliga ståndet som wid Häfvet, förmå sig
 at sätta sig ned i Danska Hollstein. Här fingo
 wäl stora förmåns- rättigheter, som de hvarken
 Herrnhut eller i Förstendömet Hollstein hafte
 kunde och borde: (1) äfwen som de ock hade
 af Märiska Biskopen David Nieschmann ord-
 nerad Präst. Men wisa betingningar och instruk-
 tioner blefwo tillagde, hwaribland den betänke-
 liggaste i synnerhet war, at de offentliggen skulle
 säga sig gemenskapen med Församlingen i Herr-
 nhut, och wedersäka Herr Grefwens, såsom då wa-
 rande Märiska Brödernas Föreståndares In-
 spektion. Deputatus Martin Dohes, som ord-
 nert tillit examina sig til sit Ambete, och
 General-Superintendenten Conradt, hade ärf-
 lit et wackert Testimonium Orthodoxiæ, (2)
 undandrog sig denna underhandling med en Pre-
 testation, och for tillbaka at Herrnhut. Men Bröderna
 anlade Nyhygge wid Oldeslohe, och kallade den
 nya Colonie Pilgerruh. Deras Predikant
 Magister Johan Georg Waiblinger, ward
 introducerad af General-Superintendenten, hwilken
 aldrumst bemödat sig at draga dem in i Dan-
 ska Hollstein; och de stodo någon tid i sådan
 nest hos hwar man, ja ock i sådant anseende,
 två af dem blefwo med General-Superintenden-
 tens öfna bref sände til någden af Tonder-
 at åter på rätta wägen bringa där boende
 paratister, hwilke gjordt Prästerna mycket
 deri. Men följderna af deras öfwerilning
 Coloniens början, iafunno sig dock omsider. De
 röme bristen på gemenskapen med sina Bröder
 och på den tillwänt i nådene, som deraf följer
 och ibland dem yppades jämwäl några willom-

+ Den inwärlig

ingar och för
 et Seccerie.
 och mer om så
 och änsdnt äf
 Kopan med den
 en gång gifna
 sollest, utan d
 bild ed, och d
 wer wordo d
 kade sina
 hade Synodus
 alla församling
 återkallade sin
 anmodade Br
 Häfvet. I de
 mer til Köpen
 ntet uträttade
 Detta blef dem
 erintendentens
 öga Synnare
 denna emigrati
 e adenast frika
 an Bröderna
 onnest. (3) M
 migrera, blef
 de för de ibla
 de sunnits wa
 andra Församl
 gagneliga Colo
 des icke af Lar
 usen stående
 bralienerade. (

(1) Nat. Reflex
 4) 5) (2) B

ingar och söndringar, som ändteligen brusto ut
 et Secterle. Utanifrån anmodades de ock alt nær
 och mer om sådant, som de icke kunde gå in uti;
 och änsdnt äfwen Herr Brstwen affsagt sig gemens-
 kapen med dem, och förmante dem at hålla deras
 m-gång gifna löfte, så gjorde detta ändå icke
 gyllest, utan dem pålades ock at afslägga en sär-
 bild ed, och derdsfwer afgifwa Reverser. Hårdf-
 wer wordo deras samwetten betungade, och de
 skickade sina Deputerade til Brödernas försam-
 lade Synodus i Gotha, och bådo densamma och
 alla församlingar om tilgift för sin öfweriining,
 återkallade sin affägelse från deras gemenskap, och
 anmodade Bröderna om Intercession wid Kongl.
 Höfswet. I det afseende wardt Syndicus Böh-
 mer til Köpenhamn deputerad. Men då han als-
 ntet utråttade, årbödo de sig at emigrera. (3)
 Detta blef dem bewilljadt, men uppå General. Su-
 perintendentens och några wid Höfswet warande
 öga Synnares kraftiga föreställning, (4) wardt
 denna emigrations- bewillning återtagen, och de ic-
 ke allenast friskallades för eden och Reverserna, u-
 tan Bröderna lofwades ock all möjelig frihet och
 önnest. (5) Men emedan de redan hade begynt at
 migrera, blefwo de öfrige, hwilkas qwarblifswan-
 de för de ibland dem hypade stilljaktigheter skull
 icke sunnits wara nyttigt, äfwenleds instuckne uti
 andra Församlingar, och orten skulle nu med nya
 ägnelige Colonister besättjas. Men detta gilla-
 des icke af Landsens Öfwerhet; derföre blefwo
 tusen stående öde, och hastwa sedermera blifwit
 bralienerade. (6)

(1) Nat. Reflex. p. 154.

(4) 5) (2) Bhd. Saml.

| l. 391. sammaledes p.

221. (3) Nat. Reflex.

p. 155, 181. Bild. Saml. III. 833. (4) Hans Kristwelse til Konungen ses in *Actis Fratr. Bepl. LXVII.* p. 51. (5) Rat: Reser. p. 181. Se ock en sdenäm Prästmans i Köpenhamn bref til *Magister Waiblinger*, i Byd. Saml.

III. 980. (6) Rat. Reser. p. 182. *Spangenberg. Schlusschrift Quäst. 147, 148.* Hela Hollsteinska sals Historiska sammanhang finner man i Synodalskriftwelsen til Konungen, Byd. Saml. III, 983.

S. 93.

Sedan Synoden i Gotha war til ända, blef wo i December månad 1740. Conferentserne i Martenborn fortsatte, hwaruti förnämlligast handlades med särdeles tydelighet om Wäran och dess föredragnings-sätt. I medlertid hade Nsenburg-Bydingiska Undersåtarna hos Högloflige Riks-Cammars-Rätten i Wezlar ingifwit emot sin Lands-Herre en Klaga, Skrift, och deruti ibland annat, äfwen beswärat sig öfwer Wäradernas uptagelse, samt derwid bilagt en desom påskildtad galen Tros-bekännelse. De blefwo wäl bortwiste; och en den ansenligaste Afhårens i Martenborn och Herrnhag gjorda besök hade icke allenast på Hans egit hjerta den saligaste werkan, hwilken besynnerligen yttrat sig wid Handupbyggeliga ändalyckt, utan gaf ock de öfriga Herrar helt annan insigt. (1) Men Ordinarius kunde icke dermed ställa sig tilfreds, och wille, wid sin förehaswande resa til Amerika, icke lemna Brödra-församlingen i ovisshet, huru den i Norrmörsta Riket skulle blifwa ansedd. Han hade föreslummitt, at af Rikets ansenliga Ständer blifwit föreslagen en total Landtsdröwisning, som likwäl genom en af de andeliga Churförstar blifwit wärd

berlagd, med
deligen kunna
"wen och
"te, än at
"deras fiend
"ifrån E. agst
Ordinarius fi
som wid Rik
men derifrån
Fiscalen at
bestyrlingare
kunde dermed
detta års fl
Riks-Camma
någon tid i
man fant sak
la Honom an
nom med de
Brefwen af
Herre af Her
uppå, at best
Församling,
efter föregång
wederparten,
eller något an
legio, grundel
(1) Rat. Reser.
XXXIX. (2.) 2
Quäst. 148. C
Quäst. 261. C
för iiii tanka

Detta sedn
neve, d

Nat. Reser.
nb. Schlu.
47, 148.
sta saken
inmanhang
Synodal.
Konungar,
1. 983.

da, blef
onferent
örndml
m Vårn
tid hade
os Hög
ingifwit
och der
er Brö
som rå
fwo väl
Sorens
hade le
aste wer
wid Hand
riga Her
rius kun
vill, wid
ke lemina
en i Ros
hade fö
er blifwit
m lif
ismit we
des

berlagd, med det skäl, som af en Catholik ndp-
peligen kunnat förmodas, "at nemligen Herr Gref-
"wen och Brödra församlingen intet annat sök-
"te, än at utbreda Guds ära och Rike, och at
"deras fiender bara af afund wille utsluta dem
"ifrån T. agsburgiska Confeßions- förwantskapet."
Ordinarius fick altså den Klago- skrift om händer,
som wid Riks- Cammar- Rätten blifwit ingifwen,
men derifrån afwist, och sökte först förmå Riks-
Fiscalen at främja denna och andra förebragta
beskyllningars undersökning. (2) Och då denne icke
kunde dermed inlåta sig, reste Ordinarius emot
dessa års slut sjelf til Weglar, och anhödt hos
Riks- Cammar- Rätten om undersökning af alla på
någon tid i werlden utflugna beskyllningar. Men
man fant saken aldels icke nödig, och sökte inta-
la honom annat. (3) Och just så gick det Ho-
nom med dess alfwarliga ansökning hos Herra
Grefwen af Isenburg- Bydingen, såsom Lands-
Herre af Herrnhag, at Han måtte tillika arbeta
uppå, at beskyllningarne, icke allenast emot denna
Församling, utan ock emot hela Brödra- Kyrkan,
efter föregången Communication med alla slags
wederparter, blefwo inför Riks- Cammar- Rätten,
eller något annat werldsligt eller andelliget Col-
legio, grundeligen undersökte och afddmde. (4)

(1) Nat. Reser. p. 138.
xxxix. (2.) Apol. Erklär.
2vaf. 148. Schlussskrift
2vaf. 261. (3) Se en
stor 1733 tankar öfwer en

förehafwande Provoocation
&c. Bld. Saml. I. 369.
Nat. Reser. p. 125. (4)
Fid. Saml. II. 645. Nat.
Reser. p. 126, 301.

S. 94.

Detta sednare gjorde Han Kristeligen Ifrå Ge-
neve, dit Han med sin Familja i början af
år

år 1741. var förrest, till at blifwa bekant med
 Genfer-Kyrkan, såsom Calvini egenteliga Läro-
 sätte, och Modren till många Presbyterianska För-
 samlingar; och efter Brödernas i Bömen exem-
 pel, komma med henne i wänlig Correspondents.
 (1) Han wille ock tillita tjena Wännerna i Sweits,
 hwilke anhällit om besöf af Bröderna. I det af-
 seende hade Han tagit med sig flera Bröder, då
 Han och Hans Fru till betjening tarfde; och des-
 se kommo i gagnelig bekantskap med några up-
 wäckta, som woro benägne för Separatismen.
 Till at gifwa dem et godt exempel, lät Han
 sit husfolk, som woro Reformerta Religion
 tillgifne, gå med till Påst-Communionen. (2) I
 sit hus, som Han ensam bebodde, inrättade han up-
 byggelses-stunderna, såsom i en Församling wän-
 ligt är, men lät inga främmande bimissta de sammas;
 utan på deras oftare begjåran, hölt allenast några
 tal för dem, kort före sin afresa. Ehuru någon stul-
 lighet ännu hängde wid honom från hans Wästs-
 indiska resa, hade Han dock många samtal med
 Professorene och Pastorene, och öfwerlemnade
 dem den 28. April en utförligen skrifwen berättelse
 om Brödernas ursprung, öden, lära, inrättning och
 Kyrko-disciplin i äldre och sednare tider, för at gif-
 wa dem et sanstylligt begrep om Brödra-Kyrkan,
 hwilket i framtiden kunde tjena till grund-ämne i
 Historien. Till den ändan lät Han ock i deras Bi-
 bliothek till förwar inlemna några wigtiga Docu-
 menter, äfwen som Han annars gjordt i andra
 stora Archiver och Bibliotheker. Allt detta wardt, em-
 ligit Deputationen från Universitetet och Ministerio,
 samt deröfwer förfärdigade Act, (3) gånsta wäl
 uptaget, och med et stönt Elogio och lyckönskan

To
 man
 oa

Jfr
 beledsaga
 på latin f
 Gubbom
 dan folket
 billadt, a
 minstone f
 ja wardt
 Göttes,
 Tallad, sås
 ning, på fr
 sorer dedi
 nögd det
 in i samma
 heter, som i
 reste Ord
 Waji Mån
 Hans följe,
 ro fram, b
 rar Profeso
 nings-skrif
 us äfwen öf
 hwilken han
 ifrån den tid
 (1) Bref ti
 Conet, i B
 49. (2) B
 658. (3)
 (4) Se H
 skrifwelse till
 Efter återk
 til Ord
 rita, åter igen
 riebörn, if

beledsagadt. Han öfwerlemnade dem öfwen några på latin författade Theologiska Sätser, om Christi Guddom och den Hel. TreEnigheten. (4) Och emellan folket blifwit emot Bröderna upåggadt, och inbilladt, at Bröderna icke trodde på Gud, eller åtminstone sökte betaga Fadren Deß tillståndiga åra; så wardt Löfens-boken för år 1740: *Das Lam Gottes, nach seiner Gottheit und Menschheit* kallad, såsom deßa beskylningars reellaste wedertläggning, på fransyska öfversatt och til några Professorer dedicerad. (5) Andteligen blef folket missnögd deröfver, at man icke wille släppa hwar man in i sammankomsterna. Til at förebygga oroligheter, som i slike Republiker hafwa ledsamme Igder, reste Ordinarius med hela sit hus åter sin wäg i Waji Månad. Och då hände det, at somlige af Hans följe, som genom en sådan samlad folkhop foro fram, blefwo illa medfårne; hwardöfwer Herrar Professorerne låto til Honom afgå en enskylttings-skrifwelse. (6) På denna resa kom Ordinarius öfwen öfwer Berniska Synoden. af år 1732. hwilken han, såsom en stätelig Pastoral, Instruction, ifrån den tiden alltid hållit i ganska högt wärde. (7)

(1) Bref til Baron von Coyer, i Byd Saml. III. 49. (2) *Ibid.* Saml. II. 658. (3) *ibid.* II. 662. (4) Se Herr Grefwens skrifwelse til Professor Leget,

i Apol. Erklår. Bepl. A. p. 187. (5) *Ibid.* Saml. II. 380. 663. (6) *ibid.* II. 659. (7) Kan såmwäl läsas i Byd, Saml. I. p. 703. *seq.*

S. 95.

Efter återkomsten til Wetterau, wardt i anseende til Ordinarii förestående andra resa at Amersbach, åter igen en Synodal-Conferents hållen i Marienborn, ifrå den 20. Junii til den 3. Julii 1741.

1741. I bland annat blef afwen resolveradt, at en Deputation skulle afgå till Sverige, för at meddela Theologerna i Upsala och Stockholm, under rättelse om Brödra-Församlingen. Hårtill utnämndes Martin Dober och Magist. Arvid Gradin. Emot slutet af året, begäfwos de sig dit på resan, och höllo samtal med Theologerna därstädes, rörande Brödra-Församlingens lära och inrättningar. De blefwo wänligen bemötte, och den sednare afwen anmodad, at hålla en offentlig predikan. (1)

Hufvudsaken på denna Synod war, at Ordinarius i et tal til Synodal-församlingen (2) nedlade sit hitintill förda Biskops-ämbete; efter Han trodde, at det kunde wara honom hinderligt wid Hans förhafwande arbete i Pensylvanien, där Han wille inflyna sig såsom en blott Lutherisk Theolog. De ämbets-syflor, som Han hitintill bestridt, öfwerlemnade Han åt Biskop Polycarpus, som redan för et år blifwit i detta hänses ende wald och inwigd. Til dess biträdare i ämbetsförrättningar, waldes genom rösters pluralitet, de warande Föreståndare wid Seminarium, Johan Witschmann, (3) och Consecrerades i Herrnhag den 22. Julli, i Wydingka Herrskapets och Herttogens af Wyrtenberg-Dels närwaro.

(1) Nat. Reflex. p. 139.

XLVI. (2) Bibl. Saml.

III. 1039. Nat. Reflex. p.

261. seq. (3) Nat. Reflex. p. 176.

§. 96.

Strart derpå anträdde Ordinarius resan at Zol-land och England. I London hölt Han med Brödra-kyrkans qwarblifwande Äldsta och arbetare en affseds-Conferents ifrå den 11. til den 23. Sept. 1741. Wid hwilket tilfälle Leonhard Dober,

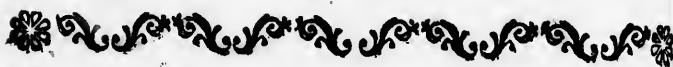
ber, som redan förut detta sit de starka lade den 1 derna wille men funno sälla hön gisfwa dem dermid in, werlåta sig, afdelningar ras själars Christenheter sammans ut des samt bet ma, föraktad med så många Brödra-folk, sina tjenares och efter sit l t nära och kande och gör och undersjoddj n, med mån les hela sälls fuddadt, at de dans' wilja, o ändelse, jämt erwillades ;od 3. Nov. 174 mlingar, ste tryck i allas hje

fäfwen i aff

ber, som hitintill varit Församlingens Äldste, och redan förut hade skriftligen begärt Licentieras från detta sit ämbete, för det göromålen wid nu warande starka utbredelse hade älsför mycket tilltagit, lade den 16. Sept. ned det samma. Då nu Bröderna wille åter besättja detta betydande ämbete, men funno irgen Broder dertill wuxen, och de i sälla bön wände sig til Frälsaren, at Han wille gifwa dem råd efter sit Hierta; föll det somligom derwid in, at de ej kunde gjöra ett bättre, än öfwerlåta sig, med hela Brödra-kyrkan i alla dess afdelningar och syblomål, at öfwerherdan och deras själars Biskop allena, såsom den allmänna Christenhetens enda Hufwud, och anförtro allsamman uti Hans omedelbara uppsigt och ledande samt bedja Honom, at Han sjelf hos sit arma, föraktada, med otaliga fiender omgifna och med så många Hans Rikes ärender öfwerhopade Brödra-folk, wille åtaga Sig detta ämbete, och sina tjenares rådplågningar, fast icke synbarligen, och efter sit löste Matth. 18: 19. 20. 28: 20. på ett nära och kraftigt sätt präsidera, samt i allt allgörande och göromål stänka dem behörig insigt, kraft och undersiddjelse. De föredrogo Honom saken uti en, med många tårar beledsagad bön. Derunder öflef hela sällskapet med en sådan Guds frid öfwerlyddadt, at de kunde tro, det de hade bedit efter Guds wilja, och blifwit bönhörde. Och då denna bön öfwerlåddes, jämte en allmän Absolution och allmän öfwerlåddes och försördas återuptagelse, den 3. Nov. 1741. gjordes bekant i alla Församlingar, skedd det med sådant Gudomligt tryck i allas hjertan och under alla närwarandes påswen i afseende på detta ämbete.

eradt, at m
 r at meddes
 olm, unders
 rtil utnäm
 b Gradin.
 t på resan,
 stades, rö
 rättningar.
 sednare af
 dikan. (1)
 r, at Ord
 (2) ned
 efter Han
 hinderligt
 sylvanien,
 blott Qu
 Han his
 Kop Polh
 ta hånse
 ämbets
 ralitet, dd
 Johan
 xerenshaag
 ch Hertli
 at. Kessler
 at 70
 Han med
 och arbe
 den 23
 ard Do
 ber,

många Tusende lärar, (ja många frånvarande, som intet wiste derom, kände på samma stund en owanlig Guds kraft) at denne dagen sedermera i alla Brödra-församlingar firas högtidelligen med förnyad wälsignelse. Men hwad som genom människor bör göras wid Brödra-kyrkans mångfaldiga syflor, det blef delat i sålf ämbeten, hwilkas Direction anfördes, troddes at en, den tiden förordnad och i Mariens born befintelig Conferents, hwari Biskoparne prädes fiderade.

Nyare Brödra-Historiens Femte Stycke,

Ifrån Ordinarii resa til Pensylvanien 1741.
inell Synoden i Zeist 1746.

- §. 97. Religionens tillstånd i Pensylvanien wid Ordinarii ankomst.
- §. 98. Hurudant Brödernas tillstånd och arbete hitintil warit i Pensylvanien.
- §. 99. Ordinarii arbete på Lutheranernas bästa.
- §. 100. Til at bilägga ätskilliga Religions-Partiers stridigheter, hållas Synoder med deras hufwudmän.
- §. 101. Första Währiska Brödra-Coloniens ankomst. Nybygget i Bethlehem och Nazareth.
- §. 102. Indianernas tillstånd. Ordinarii första resa til dem, och underhandling med Trokesernas hufwudmän.
- §. 103. Andra resan, til at visitera Mission i Chekomeksh.
- §. 104. Tredie resan ibland Indianerna.
- §. 105. Ordinarii bortresa från Amerila. Några Församlingssalers förändring i Europa, under Hans främwaro.
- §. 106. Förändring i England. Ordinarii förättningar därstädes.
- §. 107. Likaledes i Sottland.
- §. 108. Y Wetterau.
- §. 109. Synodus i Sitschberg. Colonien i Neu-Dietens dorf i Gotthaiska Landet.

- §. 110. R
fördrat
- §. 111. Col
sals i
angäer
Slesie
och en
- §. 112. Unt
de Br
- §. 113. Efte
om der
til Bön
- §. 114. Fort
Colonien
- §. 115. Ord
def. Ord
- §. 116. Beska
ändringa
- §. 117. Liffid
Synodus
- §. 118. Ordina
nyttan de
- §. 119. Ordina
Några i
- §. 120. Unmä
ypade. st
- §. 121. Ordina
enborn. R
- §. 122. Utstäl
Uniteten, b
- §. 123. Deput
likaledes t
- §. 124. Tillstånd
stående R
- §. 125. Synod
i Brödra
- §. 126. Bröder
- §. 127. Tillstånd
wid Missio
- §. 128. Hedna
arna.

- §. 110. Religions- och kyrko-frihet i Brandenburg. *ordinarii* förordningar i Berlin.
- §. 111. Colonien i Gnadenberg, Gnadenfrey, och Neusalz i Slesien. Pädagogium i Slesien. Underhandlingar angående Böhnehus i Peterswaldau och Könitzi i Slesien, samt en Colonie i Görkendorfmet Neuschotel, och en Brödra-församling i Szeclin.
- §. 112. Underhandling med Lutheriska Consistorium, angående Bröderna i Slesien.
- §. 113. Efterättelse om en ny växelse ibland Börnarna, och om deras Deputation til Bröder-församlingen. Början til Böhmiska Colonien i Niesky.
- §. 114. Föresättning af berättelsen om Böhmiska Brödra-Colonien i Berlin och Kopsdorf.
- §. 115. *ordinarii* förordningar i Slesien. Colonien i Gnadenf. *ordinarii* kallelse til Unitetens fullmäktige Tienare.
- §. 116. Beskaffenheten af upväckelserna i Liffland, och förändringarne wid desamma.
- §. 117. Liffländska oroligheterna. Deputation til Ryska kyrkans Synodus.
- §. 118. *ordinarii* resa til Ryssland, des arrestering i Riga, och nytta deraf.
- §. 119. *ordinarii* twistande i Slesien, och besök i Zerrnhus. Några invånares bortflyttning.
- §. 120. Ummärklningar öfwer Läro-metoden, och deröfwer uppade stridigheter.
- §. 121. *ordinarii* och Vilger-församlingens twistande i Marienborn. Volktyderiet i des hus.
- §. 122. Utskilliga Läro-metoder eller *Tropi* uti Brödra-Uniteten, blifwa Filgde wid hwarannan.
- §. 123. Deputation til Wyrtembergiska Kyrkan och des Råds likaledes til Saxiska Theologerna. Apologier.
- §. 124. Tillståndet wid Församlingarna i Tyskland, under pågående Krig.
- §. 125. Synodus i Marienborn. *ministerii* bättre inrättning i Brödra-församlingarne.
- §. 126. Brödernas arbete i Evangeliska Religionerne.
- §. 127. Tillståndet wid Församlingarne i Pensylvanien, och wid Missionerna i Amerika.
- §. 128. Hedna Missionernas tillstånd på Wäst-Indiska Öarna.

riens

ien 1741.

id *ordinarii*

hittantil wack

riens stridig

än.

mst. Rybue

til dem, och

än.

KomeFab.

Församling

inwano.

förordningar

ten-Dieten

§. 110

§. 129. Likaledes på Grönland.

§. 130. Någon esterrättelse om de förlätna Missioner på Cap och på Ceylon. Först at bringa Evangelium ibland Chineseerna och Kalmuckerna, ja ock ibland Judarna.

§. 97.

Uttet efter förenämde märkvärdiga händelse, blef gaf sig Ordinarius, med sin äldsta Dotter Henrietta Benigna Justina, på resan åt Amerika, och anlände till Ny-York den 29. Nov. 1741. Han for först till Philadelphia, hvaräst Han gaf Gouverneuren af Pensylvanien, tillkänna sin ankomst och afsigter, och bad Honom, at til sina Sammankomster deputera någon, som förstode Tyska och Engelska, på det med visshet måtte förstås, hwad i de samma blefwe taldt och afhandladt. (1) Sedan reste Han til förnämsta orterna i Landet, hvaräst Tyskar bo, på det Han måtte lära sig om Religionens tillstånd. Detta war i högsta grad förvirradt och bedröfligt. Swenskarne hade först satt sig ned i detta Land. Där woro alltså några Swenske Församlingar, och desse stodo i en ordentelig Religions-författning. Sedan Landet war kommet til Kronan Engeland, och det af Konungen blifwit gifwet åt Proprietorn Pen, bebodde Swäskarne det samma, och Lands-författningen wardt så inrättad, at hwar och en, som trodde en Gud, skulle, utan åtskillnad på Religion, så därstädes bo och njuta full frihet. Ifrå den tiden hade en myckenhet människor begifwit sig dit ifrå Tyskland, hwilke dels för sina besynnerliga meningar icke toldes på sin hem-ort, dels sölte förbättra sig i timmelig måtto; och deras antal torde nu redan belöpa sig til 120000;de själar. I

frå nästgr
andra Eu
känlesätt
antal. Hä
af hwarjel
Drechtiska
Independe
fret eller
Socinianer
täger eller
Newlights
som i all t
mer wiste,

Ordin
at wara Ty
se hade (u
woro ostude
tan af dem
re, och kund
Tyskland, e
om Präste-k
blefwo någr
Ordinarius
ta på Folk
alltså up i
de fleste utan
da ort hos
håll här och
log han sig
Secter, som
och derhos
Religioner, o

Missioner på
a Evangelium
ja och ibland

ändelse, be-
östa Dotter
t Amerika,
Nov. 1741.
varast Han
ilkänna sin
at till sina
m förstode
mätte stö-
afhandladt,
orterna i
Han måtte
var i hög-
Svenskarnes
woro alltså
se stodo i
edan Vän-
och det af
orn Pen-
lands, förs-
h en, som
cå Religi-
Ifrå den
wit sig dit
synnerliga
sökte för-
antal ser-
jädlar, J-

frå nästgränsande Provincer, ifrån Engeland och andra Europäiska Länder, hade folk af allehanda kantesätt afwenwål ansenligen ökt Colonisternas antal. Här funnos altså Lutheraner, Reformerte af hwarje handa Konfessioner, synnerligen af Dordrechtiska Synoden; Episcopaler, Presbyterianer, Independenter, Qwätrare, Baptister, Mennonister eller Aterdöpare af åtskilliga Partier, Arianer, Socinianer, Schwentfeldianer, Inspirerte, Sieben-täger eller Sabbathaner, Separatister, Eremiter, Newlights, Pányttfödde, Britänkare, och sådane, som i all ting woro willrådige, och aldeles icke mer wiste, hwad de tro skulle.

Ordinariii affigt gick förnämlligast derpå ut, at wara Zylska Lutheranerna til någon tjenst. Dese hade (utom några Personer, som merendels woro ostuderade och aldrig blifwit ordinerade, utan af dem på en wiß tid legde) alsinga Lärare, och kunde inga ordentliga Predikanter få ifrå Zylsland, efter man icke kunde komma öfwerens om Präste-legan och Lönings-sättet. Icke heller blefwo någre dit sticfade, förr än man förnam, at Ordinarius och Hans Medhjelpare, begynte arbeta på Folkets Sjåla-wål. Deras barn wårte altså up i skogs-bygden, utan underwisning, och de fleste utan Dop, och blefwo genom deras wilja ort hos alt folk föraktelige. Wardt och någon tid här och där bekymrad om sit ewiga wål, så slog han sig till Separatisterna, och andra små Secter, som hade et utwårtes sken til helighet, och derhos föraktade och bespottade alla andra Religioner, och i synnerhet den Lutheriska.

(1) Båb. Saml. II. 825.

Bröderna hade redan i några år försökt, at till Evangeliska ensaldigheten och enigheten föra de redeliga själar, som ibland dessa åtskilliga Partier i Pensylvanien funnos. Endr Schwentfeldianerna år 1734. foro dit ifrån Öfra Paussig, blefwo dem tre Bröder på begäran efteråt tillsticade. (§. 49) Dese wordo 1736. besökte af Magister Spangenberg, sedan han hade inrättat Colonien i Georgien; och då han kom tillbaka ifrån sin Visitation på St. Thomas, (Biskop David Nitschmann uppehölt sig i medertid i Pensylvanien) blef han till år 1739. hos de Bröder, som woro ibland Schwentfeldianerna; sökte at vinna dessa genom ord och wandel, och wärdt derhos bekant med åtskilliga redeliga själar i allehanda Partier, hwilke suckade öfwer de sammans söndring och inbördes widrighet. Ibland dessa war Johan Adam Gruber en, hwilken i en skriftelig föreställning till de förströdda redligt sinnada, sökte upmuntra dem at sörena sig. (1) Denna skrift måtte wäl, ibland annat, hafwa gifwit Ordinarius anledning, at sända några Bröder, och i synnerhet 1739. Andreas Eschenbach, till Pensylvanien, at förtunna Evangelium ibland allehanda Partier därstädes; och at ändteligen sielf resa dithån. Men så hade ock redan 1740. de sidste Bröder i Georgien, begifwit sig hit. (§. 82) Dese woro bekante med den berömda Engelska Methodist-Predikanten Georg Whitefield, hwilken köpte ett stycke land i Pensylvanien, som af honom kallades Nazareth, till at där bygga up en Schola för Negrotta. Han anmodade Bröderna, at hese plattor och besörja om upodlingen. Detta anbud togo de emot såsom af Försynens hand. De funno der-

genom tillf
 kunna bo
 fördela sig
 te gjorde su
 denteliga M
 moden unde
 medan på d
 som icke wi
 å: fått förr
 derna af da
 rest tillbaka
 om Reprob
 Zagen, som
 dianerna, w
 pa. (§. 82.
 genom Joh
 det mäckta
 Pensylvanien
 hafwa Wäh
 nödgade dem
 Försynen ha
 Man böd de
 ma tid, nen
 David Lie
 sylvanien. D
 wo sams, at
 och på Dala
 gt. Denna or
 Jde långt der
 sälja sin Lan
 Den blef Brö
 1743. fulländ
 hafwa bägge
 genom åtskillig

genom tillfälle, at med arbete underhålla sig, at kunna bo tillsammans, och icke vara tvungne at fördela sig ibland folk af åtskilliga Secter, hvil- ke gjorde spe af Bröderna, äfwen som af alla or- denteliga Religions-människor. De begynte åbyg- gnaden under mycken beswårighet, ja lifsfara, es- medan på det köpta Land-stycket bodde Indianer, som icke ville flytta derifrån, och, såsom man efter- så fått förnimma, ofta hafwa welat taga Brö- derna af daga. I medlertid hade Whitefield åter rest tillbaka at Georgien, där han öfwer Artikelen om Reprobation, råkat i misshällighet med Johan Hagen, som til Evangellii förkunnande ibland In- dianerna, war i medlertid dit kommen från Euro- pa. (S. 82.) Och efter Whitefield trodde, at han genom Johan Hagen skulle mista sin credit hos det wächta folket, wille han, wid sin återresa till Pensylvanien emot slutet af året 1740., icke mer hafwa Währiska Bröder på sit Land-stycke, och nödgade dem at flytta bort ifrån Nazareth. Men Försynen hade redan sörgt för dem. En ansenlig Man böd dem et stycke Land till köps. På sam- ma tid, nemligen i Dec. 1740., kom Biskopen David Nieschmann med sitt sällskap til Pen- sylvanien. De öfwerwägade altså saken, och blef- wo sams, at på bemålte Land-stycke wid Lecha och på Dalawarsta Tracten, anlägga Nybyg- ge. Denna ort wardt sedan kallad Bethlehem. Icke långt derefter såg sig Whitefield nödsakad, at sälja sin Lands-tract med påbegynta åbyggnad. Den blef Bröderna hembudt, som köpte den, och 1743. fulländade husbyggnaden. Ifrån den tiden hafwa bägge platserne, Bethlehem och Nazareth, genom åtskilliga Colontier från Europa, ansenligen

stlagit, och på Nazarethska Lands-tracten äro
än flere små Colonier anlagde.

(1) Bib. Saml. III. 13.

§. 99.

Sådana omständigheter fant Ordinarius Religionerna i Pensylvanien, samt de få Bröder, som före honom voro dit komne, af hvilka somlige arbetade redan med välsignelse på Hedningarnas omvändelse. (§. 91.) Vi vilje nu se, hvad han vid sin därvaro, i et års tid, 1) uträttat hos Religionerna, och i synnerhet den Lutheriska; 2) Huru det vidare gått med Bröderna, och 3) hvad han til Hedningarnas bästa företagit.

Början til sit arbete på Religionernas bästa, gjorde han vid slutet af året 1741., med en Predikan i Oly, och en i Germantown. Lutheranerne i Philadelphia hade inrättat en lada til Kyrko-hus, deruti äfwen de Reformerte hvar sserde Söndag i månan, höllo sin Gudstjenst. De förre begärde få höra Ordinarius predika. Han anmälte det hos Reformerta Pastorn, som ingen ting deremot kunde inwända, (1) och predikade altså för Lutheranerna. Den Helga Mattwarden kunde och wille han icke utdela åt hela den ämna i officiell stadde hopen, för än en allmännelig nåderördelse på Palm-Söndagen 1742. förspordes i hela församlingen, som gaf honom dristighet, af följande Påst-måndag tildela allom, som det ästundade, den Heliga Mattwarden. (2) Deruppå kallade de honom til sin Präst, under namn af Herr von Thurnstein, Theologus Tubingensis. Detta namn hade han derföre antagit af Riks-Gref

varnas von
iget tal; i C
därvaro, n
å det sådan
måtte föröla
mädelfer, h
swarken Kur
og emot Ka
relade han
drut, at de i
erträdare, nå
en Kyrko-ort
och Speners
var wille wa
Heliga Mattwa
lesia förses
on de noga i
a, tog han
ågra andra L
rdenteliga Lå
om några der
ska och med Sv
e enkilda P
dråfler uprätt
å för tiden de
per Lutheriska
motstånd yr
ste, at af på
de Reformert
djunct Christ
go bort Kyr
3 medlertil
skland, hwil
m af Bröderna

racteren dro

arius Kell
 e så Brö
 af hvilka
 å Hednir
 lje nu se,
 tid, 1) ut
 aerhet den
 Bröders
 ionernas

nas bästa,
 den Pre
 Luthera
 i lada til
 te hvar
 st. De
 a. Han
 om ingen
 predikade
 twarden
 den ännu
 ig nåde
 des i he
 het, at
 t åstum
 ppå tal
 af Herr
 s. De
 s. Gref
 wats

varnas von Zingendorf Titul, lade och i et offent
 ligt tal; i Gouverneurens och et ansenligt sällskaps
 närvaro, ned Grefweliga Ståndet och namnet,
 på det sådant icke, till andras misnöje och nachdel,
 måtte förörlämpas genom den smålet och de för
 smådelfer, hvilka Han, såsom en Christi Tjenare,
 swarken kunde eller wille wåja. (3) Innan Han
 tog emot Kallelsen til en Lutherisk Predikant, för
 elade Han dem några frågor, och betingade sig
 därt, at de icke skulle bjuda Honom och Hans ef
 verträdare, något Salarium. (4) Han satte och up
 en Kyrko-ordning, i kraft hwaraf, efter Luobert
 och Speners råd, allenast sådane, som med alf
 war wille wara Christne, skulle släppas til den
 heliga Mattwarden, och såsom en Ecclesiola in Ec
 clesia förses med helsosamma ordningar. (5) Se
 an de noga öfwerwågat och gått in uti alt det
 p, tog Han Vocationen emot, (6) försörgde och
 några andra Lutheriska Församlingar i Landet med
 edentelliga Lärare och Scholmästare, och lät ge
 om några dertill förordnade Lands-predikanter be
 bla och med Evangelio betjena de i Landet fringsprid
 e enkilda Lutheriska Familier. (7) Med några
 Präster uprättade Han et Consistorium, och war
 så för tiden den egentelige Upsyningsmannen öf
 ver Lutheriska Prästerskapet i Pensylvanien. Swar
 st motstånd yppades, där bleswo Bröderna an
 wiste, at af kärlet til frid wika undan. (8) Och
 de Reformerte i Philadelphia ryckte ned Hans
 adjunct Christophers Pyrlaus, af Predikstolen, och
 tog bort Kyrkan, bygde Han en annan i stället.
 9) I medlertid blef en Predikant dit sånd från
 yskland, hvilken fant ingång hos de människor,
 m af Bröderna icke kunde admittteras til Matt
 war.

warden. Efter någon föreställning, lemnade man gärna åt honom de människor, som icke mer vilde hålla sig till Bröderna, (10) och efter Luthe och Speners råd inrättade de öfriga så mycket ordentligare. Och detta var anledningen till de, efter Brödra-författningen sedermera inrättade, Landes-församlingar.

Hvaräst Ordinarius på sina resor genom Landet blef anmodad att predika, där tog Han wid tillbudet, äfvenwål på Reformerta predikstolar. Men Han lagade också, att i Colonierna, som tid efter annan anlände från Europa, Reformerte Bröder kommo med, hvilke af de Reformerta blefwo kallade till Präster. (11)

(1) Búd. Saml. III. 62, 53. (2) *ibid.* 579. (3) *ibid.* II. 920. III. 330. Gestalt des Kreuzreichs p. 186. (4) Búd. Saml. II. 827. (5) *ibid.* III. 702. Nat. Reflex. p. 267.

(6) Búd. Saml. II. 828. (7) Nat. Reflex. 206. (8) Búd. Saml. III. 76. och 78. (9) *ibid.* 80, 91, 582, 708. (10) Nat. Reflex. 206. (11) Búd. Saml. III. 109.

§. 100.

Swad andra Religioner och små Partier beträffar, så woro många redelliga Själur ibland dem, ganska bekymrade öfwer det i swang warande beständiga kabbel och dömande, och ästundade fred. Ordinarius wille göra försök, om Han kunde vara dem dertill behjelpelig. Heinrich Zinck, en Tytt Reformert, lät under den 15. Dec. 1741. till alla Religions-Partier af Tytt Nation, utgå en Circulär-Krifwelse, (1) deruti Han bad dem, att de på Nöjrs-dagen wille sända Deputerade till en allmän Sammankomst i Germantown, i den affigt. (säsom hans ord lyda) "icke att trä"

ta med hwa
wigtigaste E
kunde blifw
öfrigt i meni
i kärlek för
de måtte mi
ndna samma
llne. Den f
till den 3.
ra i Saltner
han. den tredje
ruaril; den fi
den 12. Ma
den 7. till den
rå den 5. till
delphia, ifrå
an sticade nå
er till, och de
der Taleman
brening emell
te heller at f
f dem, med
all enfaldighe
em igenom de
han sjelf Kristw
säsom hela
sterlöfware och
tholiciteten ell
lidande, säsom
sta Pensylvan
etta lyckades
nankomstens tr
Evangeliska san

nade man
e mer till
er Luther
mycket or
ill de, efter
e, Lande

re genom
an mid till
lar. Men
tid efter
e Bröder
eswo tal

ni. II. 828.
i. 206. (8)
II. 76. och
, 91, 582,
at. Kellie.
åb. Saml.

arter bet
r ibland
varan
stundade
han lue
Zinco
c. 1741.
n, utgå
d dem;
uterade
town
at trå
"ja

ta med hwarandra, utan at i kärlet handla om de
vigtigaste Tros-artiklar, för at se, huru nära man
kunde blifwa hwarannan i grund-läran, och för
dfrigt i meningar, som icke stöta salighetenes grund,
i kärlet fördraga hwarannan, på det alt. dömman-
de måtte minskas och häfwas., Sju sådana all-
männa sammankomster, eller Synoder, blefwo altfd
ållne. Den första war i Germantown, ifrå den
1. til den 3. Januarii, efter gamla stilen; den an-
dra i Saltner Schwamm, ifrå den 13. til den 15.
Jan. den tredje i Oly, ifrå den 20. til den 12. Fe-
ruarii; den fjerde i Germantown, ifrå den 10.
til den 12. Martii; den femte dårsamma stades, ifrå
den 7. til den 9. April; den siette på samma ställe,
ifrå den 5. til den 7. Masi, och den sjunde i Phil-
delphia, ifrå den 2. til den 4. Junii. I bör-
jan sticade nästan alle Secter sina Deputerade
attill, och desse walde Ordinarium til Syndicus
eller Taleman. Hans affigt war icke, at stifta
öfrening emellan alle dessa Religions-Partier,
atte heller at förbinda dem sielfwa eller somliga
af dem, med Währiska Brödra-kyrkan, utan at
all ensaldighet efter den Helliga Skrift gå med
dem igenom de wigtigaste tros-artiklar, och såsom
han sielf skrifwer, (2) "intronisera Guds Lamb,
såsom hela werldens Skapare, Uppehållare,
Öfverlöfware och Heliggörare, och at införä Ca-
tholiciteten eller allmänheten af läran om Hans
öfverdande, såsom en Universal-Theologie för Ny-
Yorkiska Pensylvanerne in Theoria et Praxi." Och
attta lyckades honom så, at straxt i första sam-
mankomstens tredje Session, wans den ensaldiga
Evangeliska sanningen seger öfwer Secternas själ-

ta sjeffklohet och grublerier, i det alle Deputerade med en mun, och de fleste med tårar, aflade om Jesu försoning, samt rättfärdiggörelsen och heligbifwandet genom densamma, en bekännelse, som någre efteråt wäl åter hafwa ångrat, och emedan de blygdes för det sanningen segrat öfwer dem, hafwa derigenom blifwit förledde till bittert hat och förföljelse emot Bröderna, men äro tillika så wordne förödmjukade, at de hafwa måst skämmas för Rättigast folk, i stället för at bespotta dem, såsom hittils sedt. Redan wid fjerdre sammankomsten blefwo älsfä alle de Deputerade borta, som blygdes wid den ensaldiga sanningen, eller dermed icke tillrodde sig komma fort hos sina Partier. Och efter femte sammankomsten woro allenast sådane tillsammans, som förblefwo wid sanningen, och sökte för sig och sina församlingar, et rättfäntigt wäsende i Christo. Desschuru de hade sina särstilla församlingar och bömeningar, förbundo sig dock till broderlig kärlek och gemenskap, och kallade sig ifrå den tiden, en Guds församling i andanom, till åtskillnad ifrå en församling, som wor tillsammans, eller åtminstone har enahanda församling.

Dock emedan Extractet af denna Synod, (3) jämte Ordinarii berättelse om anledningen dertill, affigten, sättet och nyttan deraf (4) ligger för hwar mans ögon, så wil jag ej mer än lägga här till, än at Han och särstilt skrifwit till Swätkarne, (5) Schwentfeldianerne, (6) Werderdöparne, (7) och Sabbathanerne, (8) och gjort sig möda, at medelst undanrödjande af deras städliga meningar, förhjelpa dem in på Evangeliska wägen; ehuru Han dermed föga utrett rättat, och af somliga blifwit illa bemdtt. Han

J
för all
het af
gjorde
barn.
barn c
minst l
log sed
som der
(1) Bi
(2) A
(3) B
til 82
ningar
Kyrko-
ser. v.
malede

Ifrå
infi
der, som
utgjorde
samling,
lingar,
Partier
som af
de bortgå
och där
andra bl
bestämde
de såsom
ade, had
te gånge
blifwa ta

Han gaf och förslag til en Lyss Schola, för alla de barn i landet, som icke hade lägenhet at blifwa underwiste; (9) och Hans dotter gjorde i Germantown et försköl med några flickbarn. Men emedan just sådane föräldrar, hwars barn aldränst tarfde underwising, woro derom minst bekymrade, lät man detta förslag fara, och tog sedermera barn ifrå landet in i de anstalter, som dertil inrättade woro.

(1) Bib. Saml. II. 722.

(2) Nat. Reflex. p. 195.

(3) Bib. Saml. II. 721.

til 825. (4) Uti Anmerk-

ningarne til. Weismans

Kyrko-historia, i Nat. Re-

flex. p. 190. til 215. Sam-

maledes Spangenb.

Schlusschrift, Bepl. v. 442.

(5) Bib. Saml. II. 848.

793. III. 79. (6) *ibid.* III.

309. 313. (7) *ibid.* III.

326. (8) *ibid.* III. 64.

316. (9) *ibid.* II. 845.

846.

S. 101.

Ifrå Mähriska Bröderna kunde inge Deputerade infinna sig wid dessa Synoder; ty de så Bröder, som före och med Ordinarius woro dit komne, utgjorde ännu ingen inrättad församling eller Församling, och bitvistade Synoderna blott såsom främmande, äfwen som många af andra Religions-Partier gjorde. I medlertid hade de Colonister, som af Bröderna blifwit ussedde at årsätta de bortgångna första Inwånarnes ställe i Pilgerruh, och där icke wordo mottagne, (S. 92) tillika med andra blifwit, såsom första egentliga Colonien, bestående til Pensylvanien. Ifrån London, där de såsom en ordentelig församling blifwit inrättade, hade de affeglat i Martio 1742, och efter tre gånger irättad fara, at af Granska Capare blifwa tagne, ankommit til Philadelphia den 7

Junii 1742., efter nya stylen räknadt. Deras ankomst gafs tillkänna för sjuende Synodal-Conferentzen, som just då var tillsammans. De blefwo till densamma inbudne, och jämte de redan förut därstädes befintliga Bröder och Systrar, in alles 120. till antalet, af samtelige deputerade från den så kallade Guds församling i andanom, i deras samfund uptagne, såsom en för sig själf bestående Församling årkände och lyckönskade; (1) och drogo sedan till Beethlehem, hvaräst de den 25. Junii singo sin inrättning. Dessa Bröder stulle, efter Pilger-församlingens exempel i Europa, bjuda till att tjena alla Religioner i landet med Evangelio, hvaräst de funno någon ingång. Till den ändan bestöto de, att efter Församlingens exempel i Jerusalem, hafwa en gemensam hushållning, och icke för sig behålla hwad de med handa-arbete kunde förtjena, utan näst deras egen nödtorftiga försörjning, använda sådant till barns upfostran, till Predikanters och Scholmästares hvarbärgeing och understöd, hwilke utan ordentelig löntiente sina församlingar i hela landet, och till Missionernas befrämjan ibland Indianerna. Denna hushållning har i tjugu års tid blifwit fortsatt; men omsider, wid större folkökning därstädes, och hwarjehanda oförsedda swårigheter, måst ändras; då sådant sedan blifwit där på samma sätt inrättadt, som på öfriga Församlings-orter: hwilket redan i Ordinarii lifstid varit resolveradt.

Hwad i synnerhet Colonien i Nazareth widkommer, så hindrades hon mycket wid åbyggnaden i förstone, genom Indianerna, som bodde på det af de sex Nationer köpta land-stycket, 1798. och förebar, att det hördde dem till. Chur

Ifrån

nu Souv
wande, a
bristwa d
som had
et, åfwer
Bröderna
ngelio sö
edan de
in wåg,
hwad de
(1) Båb.

Indianer
af hw
De förnam
de kalla sig
unds. Nat
ins emellan
woro de fer
ddane Matt
Onondago
res och U
hwa Rådpl
ago, nära
endels af j
opäderna.
ers förmen
et, och kun
et, i hwilket
de hafw
ta en del a
it wålde må
wa åfwen p

nad. Deras
 Synodal-Con-
 ns. De blef-
 te de redan
 och Systrar,
 de deputerade
 i andanom,
 för sig sjelf
 önska; (1)
 varäst de den
 Bröder stul-
 l i Europa,
 landet med
 ingång. Til
 besamlingens
 ensam huse
 bad de med
 deras egen
 ant til barn
 ndstares här
 rdentelig ib
 et, och til
 erna. Den
 blifwit for
 g därstädes
 , måst äro
 samma sät-
 orter: hvil-
 resolverad.
 Nazareth
 id äbyggnad
 som bodde
 -stycket, S
 til. Ehur
 na

nu Gouvernementet, efter behörigt tillkänna gif-
 wande, anbefalte Frids-domaren i orten, at för-
 priswa desamma, och Indianernas Stora Råd,
 som hade försålt Lands-tracten til Gouvernemen-
 tet, äfwen besalte dem draga derifrån; så wille dock
 Bröderna icke sätta dessa Wilda, som de med Ev-
 angelio sökte winna, i widriighet emot sig, utan
 sedan de samme årlänt sit ofog och läfswat fara
 sin wäg, gåfwo dem för deras upodlade jordagor,
 somad de begärade. (2)

(1) Bib. Saml. II. 804. (2) *ibid.* 930, 931, 933.

S. 102.

Indianerna i Canada bestå af många Slågter,
 af hwilka hwarje har sit särskilla tungomål.
 De förnämligste ibland dem kallas Trokeser, men
 de kalla sig sjelfwe Aquanuschioni, d. ä. För-
 bunds-Nationer, emedan de bestå af åttifilliga
 stammar emellan förbundna Folkslag. I begynnelsen
 woro de fem, sedermera sex, och nu äro de sju
 sådana Nationer, nemligen Maquas, Oneydoes,
 Onondagoes, Senekas, Cayugas, Tuscaro-
 es och Nantekots. Deras Förbuds-dag, eller
 stora Rådplågning, hålla de gemenligen i Onon-
 dago, nära intill sjön Ontario. De lefwa me-
 stendels af jagt, och bo icke gärna nära intill Eu-
 ropäerna. De göra sig stora tankar om sina se-
 ders förmenta ensaldighet, om sin Politik och fri-
 het, och kunna utan Krig nästan icke wara någ-
 on, i hwilket de äro mågta tappre och grufwelige;
 de hafwa och warit wane, at slagta och ud-
 ta en del af sina fångar. De hafwa bragt under
 sig wälde många andra Indianer, och ibland an-
 ra äfwen Pensylvaniska Landets fordna Innehaf-
 wa

ware, som af Engelsmännerna kallas *Delawares*; såsom och *Mahikanderna*. Dese bo håldre hos Europäerna, och jänte jagt, födda sig med allehandda träwarors försälgning. Derwid lära de i umgänge med Europäerna, at öla sina gamla laster med en hop nya synder, och äro derföre föraktlige hos Trokeserna; ehuru de alle äro begifne på fylleri, och råka i yttersta elände genom brännewin, som dem tillföres af Europäiska Handlande.

Ibland *Mahikanderna* hade en *Missionär* redan uppehållit sig ett par år, (S. 91.) och andre Bröder woro nu redo, at komma honom til hjelp. *Ordinarius* wille och lära känna denna Nation, och reste den 24. Julii 1742. öfwer de blå bärge til *Delawares* i *Meniolagomeksh.* (*) Han och Hans sällskap förkunnade dem deras Skapare och Återlöfware; och fast det icke den gången tycktes hafwa någon frukt, hafwa dock de måste af dem omwändt sig och blifwit döpte, några år derefter, då en fördrifwen *Hedna-församling* lade därstädes an sit boställe.

På en resa, som til *Lutheriska Församlingen* i *Tulpehoken* *Visitation* litet derefter företogs, mötte Han *Sachems*, eller de sex *Nationers* *Hufwudimån*, som worit åstad at förnya förbundet med *Souuernementet* af *Pensylvanien*, och nu foro hem igen. Dese lät Han fråga genom *Grids-Domaren* och *Souuernementets* wanliga *tolk*, *Conrad Weisser*,

*) När lärde Läsare hwarlen kunna finna sådana namn i Geographiska Böcker, eller så weta dem af Landets warande Inbyggare: så måste orsaken dertill sölas deruti, at *Indianska* namnen på orter, floder, m. m. gementligen gå förlorade, snär *Europäer* beynna at behå sådana orter.

31
Weisser
någre
te såsom
nare, de
ra *Indianska*
ning, uta
Och om
Ord word
til af sig
"hafwer
"ta och b
Indianska
dighet, gin
Ordinarius ti
drade wista
at lära och
de honom
Detta förb
tioner, har
af Bröderna
Bröder tid
Onondago
som gjordt
Den *Evan*
warit frukt
nyttan, som
t de icke h
em äro und

*) *Wampor*
jehanda så
kunna i fl
wid sådant
dant *Sach*
neu så my
wis hos of

Weiser, om de hade något deremot, af någre Hans Bröder bodde ibland dem, icke såsom Handelsmän, utan såsom Guds Tjenare, de der skulle lära deras språk, och kungöra Indianerna det stora Ordet om deras återlösnings, utan at taga något arfwode för omaklet? Och om de icke wille förhindra dem, som detta Ord worde anammande? Conrad Weiser lade här til af sig sjelf: "Detta är den Man, som GUD hafwer såndt öfwer stora hafwet hit til det hwi- ta och bruna folket, at kungöra dem sin wilja." Indianerne åhörde denna föreställning med ärbödighet, gingo deröfwer til råds, och lemnade Ordinarius til swar, at Hans Bröder kunde obehindrade wistas ibland dem, och skulle åga all frihet at lära och predika. Til wänstaps-teken gåfwo de honom et Sathom of Wampom. (*) (1) Detta förbund och bekantskapen med de sex Nationer, har sedan genom Deputationer ofta blifwit af Bröderna förnyadt; och i följe deraf hafwa Bröder tid efter annan bodt i deras Huswudstad Onondago, lärdt sig deras språk, och derigenom gjortt Souvernementet mången god tjenst. (2) Men Evangelii Predikan har blifwit icke ännu varit fruktbarande ibland Trokeserna. Största hyttan, som man har af deras wänstap, är den, at de icke hindra de Indianska Nationer, som em åro undergifne, at omwända sig.

§ 3

(1)

*) Wampom åro en art Coraller eller Muslor af hwar- jehanda färgor, efter hwillas åstilliga omblandning de kunna i flere års tid åter påminna sig, hwad swar de wärd sådant tillfälle afgifwit. Och deröfver gäller et sådant Sathom, Band, gördel eller snöre, hos dem äfwen så mycket, som et skriftteliget Document eller Bewis hos oss.

(1) Bib. Saml. II. 940.

ii. Quest. 124, 135.

(2) Apol. Erklär. p. 26.

§. 103.

Den andra resan ibland Indlanerna, gjorde Ordinarius i Augusti månad 1742., til Chekometab, en Mahikandernas ort i Sciskittabårgs-tracten, mid gränssen af Gouvernementet Connecticut i Ny-Engeland. Här war det egentligen, hwaräst Missionären Christian Heinrich Rauch, under många lfs. faror, hade med nytta predikat Evangelium. (S. 91.) Tschob, en af Indlanerna, som hade kallat honom til Predikant för sin Nation och som sedermera blifwit kallad Johannes, war utaf en llderlig drinkare och förfärlig björn, som i sit hjertas första orowelat skjuta ihjäl Missionären, bleswen et spatt Lamb och frimodigt Jesu wltne. Man kan icke utan rörelse läsa i Bydingiska Samlingarne, och af honom skrifwit härligt bref, (1) såsom och öfwanbemälte Conrad Weiffers witnessbörd om honom och om Hedna-församlingen i Chekometab, (2) tillika med en berättelse (3) och ett Diarium derifrån. (4) De tre Förstlingar af denna Nation, döptes på Synodus i Oly den 22. Februarii. N. 1742. och kallades Abraham, Isaac och Jacob; (5) och wid samma tillfälle wardt också deras Missionär prästwigd. Ordinarius inrättade wid sin Visitation, något ordentligare denna Församling, satte Johannes til Lärare och toll, (6) han förstod Holländska språket, liksom flere Mahikandrar där i ångden) Abraham til Äldste i Församlingen, Isaac til Förmanare, och Jacob til Tjenare; Han förskaffade dem och flera Missionä-

Jfr.

er, och

wa affe

des Knip

la dem,

öfwall, u

färdeliger

fullelig o

den bord

la tilhopa

ningen ib

gen nytta

redningar

ordentlig

wisa sådan

Händets up

öfswit i s

genom nåd

På d

stå mång

som beredd

pretade H

ter, hade t

Chekomet

såsom nyar

ärdigade er

leswo de t

såsom Sabl

er Gilling

(1) Bib. C

(2) ibid. III.

II. 938. (4)

(5) Beskrifning

Den tredj

a, gjorde Or-
 42., til Ches
 i Sciiskista
 uovernementet
 er var det es
 kristian Heim
 r, hade med
) Tschob, en
 om til Prebte
 emera blifwit
 ertlig drinkare
 as första ord
 ven et spalt
 Man kan icke
 nlingarne, et
 såsom ock af
 itnesbörd om
 i Chetomek
) och ett Dia-
 ar af denna
 en 22. Febr
 Isaac och
 le wardt och
 ius inråttade
 e denna Förel-
 och toll, (1)
 flere Wabbe
 äldste i Förel-
) Jacob
 ra Missioner

er, och gaf dem det rådet, at de icke skulle haf-
 wa affeende på et not, warp, utan på de lefwan-
 des Knippe, d. å. icke döpa myckenheten, eller al-
 la dem, som med munnen gifwa Christna Löran
 bifall, utan allenast sådana, hwars hjertan san-
 färdeligen äro rörda, och som gifwa hopp om en
 fullkallig och blifswande omvändelse; med Rättwar-
 den borde de än mindre hastta, och de skulle sam-
 ma tilhopa de troende Indianer ifrå Kringsfrit-
 ningen ibland Europäerna, (hwaräst de funno la-
 gen nytta för sina hjertan, utan hwarjehanda an-
 ledningar til försörelser) och inråtta dem til en
 ordentelig Församling: De borde troligen under-
 söksa sådana utur den helliga Skrift, men til för-
 ståndets uplysning ej säga dem mer, än hwad de
 blifwit i stånd satte, at i sina hjertan fatta, och
 genom nåden bringa i utöfning.

På denna och andra resor, måste Ordinarius
 stå många wedervärdigheter, som blifwit Ho-
 lom beredde genom de småde rykten, hwilka de
 pretade Huswudmän för åtskilliga Religions-Par-
 ler, hade kringsfrit. Då Han på återresan ifrå
 Chetomekah, låg på en Söndag stilla i Sopus,
 såsom nyare Engelska Lagarne befalla, och för-
 ärdigade en Sång, den Hans Dotter skref ren,
 lefwode i arrest tagne, och för strifningen skull
 som Sabbaths-hrytare pliktsälde, hwardera med
 6 Skilling. (6)

(1) *Ibid.* Saml. II. 685.

(2) *Ibid.* III. 282. (3) *Ibid.*

II. 938. (4) *Ibid.* III. 257.

(5) Beskrifningen öfwer tredje

Conferentsen i Olo, p. 47.
 Spangens. Schlussskrift,
 Quab. 836. (6) *Ibid.*
 Saml. III. 332.

S. 104.

Den tredje resan ibland Indianerna, gif följande

sig genom omågade tracter, öfwer branta och farliga bärg, öfwer bäckar och stora strömmar, som hvarken hafwa broar eller Färjor, och genom tjocka skogar och snar, hvilke äro fulle med wilda djur och armar; Han ämnade sig då först åt Schomokin, til Schikellimi, Oneidernas Sachem eller Hufvudman. Vid det förbundet uprättades med Indianernas Hufvudmän, hade Ordinarius trodt sig få se hos denna Man något, som gjorde honom förhoppning, at i privata umgänget uträtta något på hans själ, åtminstone at i honom hafwa en god Wän och Missionernas Befordrare. Detta hopp har icke heller slagit honom felt. Han har förblifwit en Brödernas wär, ofta besökt dem, och wid sin lefnads slut fått af Evangello et lefwande intryck i sit hjerta. Då man talte med honom om Döpsen, förtäljde han, at han redan i sin barndom blifwit döpt; på anledning hwaraf Bröderna wissade honom till Jesum, i Hwars Namn han döpt blifwit: och ej långt derefter dog Han emellan en Broders armar. Efteråt seel man weta, at han af Europäiska Förelärdar blifwit född i Franska Canada, och ibland Indianerna upfostrad. Och wid denna lefnads-art hade han så förwandlat sig, at han ifrå de andra Wilda föga kunde åtskiljas.

Härifrå reste Ordinarius längre i wäster till Otseowakin, en Indianisk ort, där Han sammanträdde några Europäer, hvilke dels genom fångenskap, dels genom rymmande hade råkat ibland Indianerna, och blifwit wilda. Han fortsatte sedan sin resa i nordost, til flacka landet Stehantowa, eller Wajomit, wid Susquehannah. Profeserne hade de befalt Schawanos, (en grym Nation från

Florida, hvar sig neres samt i första Renssylvaniska Europa narius uphvilken saktäm till wille gåre umgänget och etabliffattade mivande, och följie; m och förhin Conrad: at Pensylvka. Deß Ohio, och flay och d 80. mil ifr mera efter samling eta Någo gtnbergs W p. 137.

Sedan a
1) offe
ga orter fö
formerta;
Religionerna
odt upfat,
Glor

Florida, som af dem blifwit öfverwunnen) at sät-
 tja sig ned på detta ställe. Dese och Delawa-
 res samt Munshys, äro förnämligast de, som i
 sista Krig med Willarne, hafwa på gränserne af
 Pensylvanien och Maryland mördat så män-
 ga Europäer, och förstört deras boställen. Ord-
 narius uppehölt sig i tjugu dagar i denna ångd,
 hwilken syntes honom fram för andra wara be-
 qwäm til en Stad för troende Indianer. Ty Han
 wille gärna, at de skulle komma ifrå det farliga
 umgänget med Europäerna, draga sig tillsammans
 och etablera sig i Trofesernas land. Schawanos
 fattade mistänka öfwer Hans långwariga därblif-
 wande, och beslöto at mörda honom med Hans
 följe; men detta deras anslag blef i tid upptäckt
 och förhindradt genom Hans tolt, ofwanbemälte
 Conrad Weisser, hwilken i medlerid måjt resa
 åt Pensylvanien, och kom just i rättan tid tilbo-
 ta. Dese Indianer hafwa sedermera flyttat til
 Ohio, och nu för tiden bo Bröder i deras grann-
 skap och där predika Evangelium. Och ungefär
 80. mil ifrå Wajomit wid Susquehannah, är nu
 mera efter många omtwärlingar, en Hedna-för-
 samling etablerad, såsom wi längre fram så se.

Något mera om dese resor, kan ses i Span-
 genbergs Apologet. Erklärung, Qväst. 124, 125.
 p. 137.

S. 105.

Sedan alltså Ordinarium hade i Pensylvanien
 1) offentligt predikat Evangelium på män-
 ga orter för Lutheranerna, äfwen ock för de Re-
 formerta; 2) i ofwannämde Synodis uphjuipit
 Religionerna i gemen, så at folk, som fattade
 godt upfat, ej mer måtte hafwa orsak at afföndra
 sig

sig och löpa ifrån ena hopen till den andra; 3) så mycket, som möjligt varit, stått till råttas hos de smärre Religions-partier; 4) bragt i stånd en Guds Församling i andanom, eller en förening emellan Guds barn i åtskilliga Partier; 5) 3 Religio- nerne samlat ihop små Församlingar, de samma inrättat och med ordentliga Lärare försedt; 6) På egen och Brödernas bekostnad förordnat Lands-Predikanter; 7) Inrättat en Brödra-församling i Bethlehem, och gjort anstalt till Colonien i Nazareth; 8) Visiterat Hedna-Missionerna, och till deras bästa fogat nödiga anstalter, äfwen som han confererat med några Missionärer från St. Thomas, och dragit behörig försorg om deras understödjande, samt så wäl dit, som till Suriname, affärdat nya Bröder: så anträdde han sin återresa till Europa, sedan han förut den 9. Jan. 1743. hållit ett affeds-tal till alla från Landet församlade Medarbetare. (1)

I Europa hade i medlertid Herrans werkhast sin wälsignade fortgång, och mycket förkofrat sig, men ock ett och annat blifwit företaget, som icke lände honom, efter hans tanke-sätt, till försnjöjelse. Han skrifwer sjelf derom i Naturelle Reflexionerna (2) sålunda: "Då jag kom tillbaka, "(ifrån Amerika) " hade Mähriske Bröderna " dels utan min weskap, dels emot min wilja, för- " skaffat sig på wißt sätt en statum i Tsenburgi- " ska Landet; likaledes en utwidgad Kyrko-frihet, " såsom i samtliga Preussiska Länderna, äfwen så " besynnerligen i Slesien; i Engeland några Con- " siderabla Församlingar, och hos Herrar Gene- " ral-Staaterne Prædicatet af Evangelisk-Mähr- " iska Kyrkan, ja ock så aldeles lätt förleda sig

at i stöd
hoppning,
det. . .
den förspo
mino tolke
ros påtelig
Så långt rå
erna i Piff
er, kunde
far, som om
och til en de
genom strid-
slomstrande
förföljelse på
in tillfygt til
altså för nöd
erents i M
underskrifwen
betagande, oc
i Europa. (1)
De hufv
ter, än et år
målet, men m
gnelse, fast u
a mål til Or
betagne, wil
a, och icke d
ll; men ock för
a saker fått o
rät en Her
parit ifrå den
f sina Medart
en widtommer
ent troligen m

at i stöd af en dem gjord aldeles ogrundad för-
 hoppning, köpa sig en plats i Gothaiska Lan-
 det. Jag kan icke neka, at jag ju den ti-
 den försorde mer böjelse hos mig, at predika
 mino folke bot och bättring, än at deltaga i de-
 ras hateligheter. Jag har det ock troliga gjordt.
 Så långt råcka Ordinarii ord. Om oordentlighe-
 terna i Diffland, och deraf sig hyppande orolighe-
 ter, kunde Han i Amerika hafwa så liten kun-
 skap, som om det stora tillöpp af många wächta
 och til en del blott nyfikna människor, som dels
 genom strid: skrifter, dels genom Församlingens
 blomstrande tillstånd, bewekttes, dels ock genom
 försöjelse på deras hem: orter twungos, at taga
 sin tillflykt til Brödra: församlingarna. Han fant
 alltså för nödig, at insända til de Äldstas Con-
 ferents i Marienborn, en den 10. Nov. 1742.
 underskrifwen Protestation emot et och annat fö-
 retagande, och hastade desto mer med sin afresa
 til Europa. (3)

De hufwud: förändringar, som icke mycket
 lida, än et års tid, på så många orter, wid all-
 målet, men med nästan obegripelig lycka och wäl-
 gnelse, fast under mycken swaghet, och i somli-
 ka mål til Ordinarii alswarliga misnöje, blifwit
 i Bretagne, wil jag så kort, som görkligt är, upräk-
 na, och icke dölja de feijtes, som derwid förelu-
 tade; men ock förut ärindra, at Ordinarius om män-
 na saker fått oriktig berättelse, i andra årtänt ef-
 teråt en Herrans hand, men i många stycker
 varit ifrå den tiden af olika tankar med en del
 af sina Medarbetare, synnerligen hwad Metho-
 den widtommer; och dock likwål låtit sig fram-
 tent troligen wårda om saken.

(1) Bdd. Saml. III. 188.
til 252. (2) Mat. R.
flex. p. 302. Secod Span

genbergs Apologet. Ertlär.
Quest. 12. (3) Mat. R.
flex. p. 261. 6)

§. 106.

20 Sil Engeland anlände Ordinarius med ett Säll-
skap af 80. Personer den 17. Febr. 1743.
sedan de uti en storm varit i stor lifs-fara wid
Engelska kusterna. Huruledes Bröderna här blif-
wit med många wäckta själar bekante, och af dem
och några Präster anmodade, at låta sig wårda
om dem, det är tilldorene §. 81. förmått. År 1742,
hade, efter Ordinarii råd, en närmare inrättning
ibland dem i London, blifwit i stånd satt. Men
de skulle icke anse sig såsom en Währstf Brödra-
församling, utan såsom Societeter i Engelska
Kyrkan, de der stodo i förbindelse med Bröderna.
Men emedan de i sina Sammankomster blefw
af Pöbelens tidiga buller mycket oroade, och der-
före, såsom i Engeland är wanligt, wille skaffa sig
Licence eller frihets-bewis för sina Capeller och
församlings-hus, hos Öfwerheten, men denna må-
ste i Licencen sätta ut namnet för något särstildt
Religions-parti; så kallade de sig Währstfa Brö-
der. Häremot insände Ordinarius ifrån Amerika
en Protestation af den 19. Nov. (1) hwilken Brö-
derna äfwen måste nedläggga wid Arke-bisshopeliga
Concelliet. Men derpå blef icke mycket reflecterad,
och Han kunde icke heller göra något derwid; frög-
dade sig för öfrigt öfwer den stora wälsignelsen i Eng-
eland, och öfwer den sköna utsigten til et än wid-
sträcktare fält. Äfwen som en wiß Skottst Hert-
och Parlaments-Ledamot, i några Presbyteriana-
sta Prästers namn, inwiterade Bröderna til Skotti-
land;

Ifrån

land; dit o
å någon ti

Ifrå

håre in i år

st sedan 1

Engelska Pr

de förkunnat

ar. År 1742

den sammas

å hans inr

el, och derw

Kyrkan. (2)

detta folk och

den tiden i

om uptogelse

man ej fogel

örde til Eng

öndrat sig ifr

dem utse sig e

erne från E

åarna wille bo

stild Församlin

På återu

gra Professorer

nas Barna-e

helsade Han

Docter, hwilk

ör Bröderna,

la enfaldighete

genom de lärdo

Ordinarius dep

helt uti Lan

örde underhand

London lärdo

land; dit ock en Broder från Seminario blifwit på någon tid affänd.

Ifrån London reste Ordinarius åt York-shire in i ängden af Leeds och Hallifax, hvar-äst sedan 1739. ätskillige Bröder, tillika med Engelska Predikanten Benjamin Ingham, hade förkunnat Evangelium för många tusende Själ-ar. År 1742. hade 1200. personer, som under densamma betjening ditintil varit i Societeter, på hans Inrådande lemnat sig i Brödernas Stö-tel, och derwid utläsawat, at förblifwa i Engelska Kyrkan. (2) Bröderne, som låto sig wårda om detta folk och på många orter predikade, bodde den tiden i Smithouse. Efter nu många bådo om uptagelse i Brödra-församlingen, hwilket man ej fogeligen kunde neka sådana, som icke hördt til Engelska Kyrkan eller som redan förut öndrat sig ifrå densamma; så rådde Ordinarius dem utse sig en plats wid Pudssey, där Brö-derne från Tyskland, jämte de Engländerne, som wårdena wille bo hos dem, kunde anlägga en sär-skild Församlings-ort.

På återresan til London, besökte Han några Professorer i Cambridge, såsom ock Bröder-nes Barna-anstalt i Broadoaks. I London besökte Han på Arke-Biskop Primas, Johan Doreer, hwilken framgent behöll sit goda tankesätt för Bröderna, och bad dem förblifwa wid gamla enfaldigheten, och deruti icke låta störa sig genom de lärda, äfwen utaf deras egit samfund. Ordinarius deponerade ock i Arkebiskopliga Biblio-tek uti Lambeth, de original-skrifter, som wårde underhandlingen med Grefiska Kyrkan. (3) I London lärde Han, ibland andra, känna den be-

betanta Methodist-Predikanten Whitefield, som återigen wille ingå gemenskap med Bröderna; och Han fant nödigt, at wid sin afresa tillfända honom et afswarsamt bref, rörande hans oistadighet och irriga lärosatser. (4) Han gjorde ock en offentlig Declaration, at och hwarföre Bröderna icke kunde hafwa at göra med de hågge Wesleys, på det Han måtte förekomma, det deras betänkelige lärosatser, öfningar och förehållande icke til öfrentyras måtte med tiden läggas Bröderna til last, hwilke ännu af mångom confunderades med Methodisterna. (5)

För öfrigt fant Ordinarius i London en Society for the Furtherance of the Gospel, eller et Sällskap af Bröder och wänner, hwilke efter Apostelens förmaning 3. Joh. v. 5-8. hade förbundet sig, at i kärlek undsä och förplåga de Bröder, som wid deras resor ofta måste länge wänta på skepps-lägenheter; såsom ock at förja för deras öfwerförsel, at förse dem med nödtorftigheter på resan, samt expediera deras bref och esterrättelser. De samlades hwarje månad, at läsa de inläpne esterrättelser, lade wid tillfälle något å sidan derwid årforderliga utgifter bestridande, och lemnade sådant åt några af sina egna, hwilke hwarje wecka kommo tillsammans at besörja Missionernds bästa.

(1) Bib. Saml. III. 98.

99. (2) *ibid.* III. 1035.

Gesalt des Creutzreichs

p. 191. (3) Bib. Saml.

II. 713. (4) *ibid.* III. 337.

(5) *ibid.* III. 852.

S. 107.

I början af April kom Ordinarius til Zolard i Amsterdam fant Han den lilla flock flärlar, som med Bröderna stodo i förbindelse, uti

fdgnesam
het; såsom
nade i my
hade wäl i
et Ihus för
belserna t
kunde i
egna ögon
sådant be
blifwit rö
Amsterd

36

nas Deput
ensamme,
er i Wa
pråita M
os Herrar
righet för
Nederlän
vara ondd
Staaterne,
yrkans län
mission, (1
ga statum
uswudsakel
(2) Men al
herrer Gen
olution; och
brad öfwerh
I Amf
ns Biskopa
Han si
lar Redt,
och sielfwa

itefiel, som
 Brödrerna;
 fresa tillsända
 hans oitan
 an gjorde och
 varföre Brö
 ned de hänge
 etomma, det
 ar och för
 d tiden låg
 af många

5) don en Socie
 Gospel, eller
 hwilke efter
 hade förbund
 de Bröder
 ge wänta på
 ia för deras
 orftigheter på
 efterrättelse
 ia de inlup
 got å sido till
 ide, och lem
 hwilke hwar
 ja Missioner

3) Vid. Saml.
 4) Ibid III. 337
 l. 852.

til Hollands
 illa floct för
 ndelse, uti
 flög

ägnesam förkofring, under all smålet och orolig
 het; såsom ock, at Holländske Predikanterne arbe
 gade i mycken wälsignelse. Colonien i Zeerendye
 hade wäl icke mycket tilltagit, men war likwäl såsom
 et ljus för hela landet. Den som dit kom, (försmä
 delseerna bragte ofta dit många nygiriga människor)
 kunde i Brödernas lära, lesnad och wandel, med
 egna ögon och öron se och höra wederspelet; och
 sådant bewekte många, hvars hjertan wid tillfälle
 blifwit rörda, at söka gemenskap med Bröderna
 i Amsterdam.

I Gravenhaag träffade Ordinarius Bröder
 nas Deputerad, Abraham von Gersdorf, där
 densamme, til at stoffa ro för de tryckta Missio
 ner i Wästindien och utwerka tilstånd at åter
 öppna Missionerna på Cap och Ceilon, hade
 hos Herrar General-Staaterne anhållit om Ryrko
 sighet för Evangelist. Mähriska Ryrkan i de sören
 da Nederländer. Ordinarius tyckte detta sednare
 vara onödigt och öfwerflödig. Och då General
 Staaterne, til undersökning af Evangelist. Mähriska
 Ryrkans lära och författning, förordnade en Com
 mission, (1) framlade Han för densamma, egente
 ligen statum qvæstionis, hwarpå det wid denna sak
 utswudsakeligen ankom för Honom och Bröderna.
 2) Men allt hitintil har det dock förblifwit wid
 Herrar General-Staaternas förståndda nådiga Re
 sultion; och hafwa Bröderna i dessa länder, under sin
 stora Öfwerhet, kunnat föra et roligt och stilla lesverne.

I Amsterdam fant Han Brödra-Församlin
 gens Biskopar och Äldste wänta på sig. Af dessa
 t Han sig föreläggas allt hwar hitintil i alla
 delar Redt, samt de deras bewekande orsaker dertil,
 och sielfwa förhållings-sättet. Wid åstippliga sa
 ker

ter yttrade Han sina betänkligheter och Siljaktiga tanka, men lät ock i många mål säja och rätta sig.

I deras sällskap fant han ock sin äldsta Son, Christian Kenatus, i långt fågnessammare tillstånd, än Han wid sin bortresa lemnat honom och nu kunde förmoda. Han beslöt alltså, at hådanefter ibland andra, äfwen nyttja Honom uti de Sig anförtrödda Guds Rikes ärender. Han träffade här jämwäl Herr Grefwen, Balthasar Friedrich von Promnitz på Halbau &c. hwilken i Hans frånvaro blifwit genom hwarjehanda rykten bewekt, at göra sig bekant med Bröderna; och sedan GUD aldeles omändrat Hans hjerta, hade anhållit om uplagelse i Brödra-församlingen, deraf blifwit delaktig, och sedan jämwäl til Brödra-Kyrkans tjenst utbudit sig.

Ordinarius hade genom försarenhet funnit sanningen af Apostelens utsägo: 1 Cor. 1: 26. **Icke många ädlingar, icke många koesliga wise äro kallade, &c.** och dertföre war honom denna Herrens och andra adeliga, såsom ock lärda personers ankomst til Församlingen, något betänkefelig, och i synnerhet yttrade Han sit bekymmer äfwer Herr Grefwens von Promnitz allför höfliga ändring och oförmodada willighet, at främja Brödernas sak. Han gaf så wäl Honom sjelf som Brödra-Kyrkans Äldsta, sin tanka dertföre tillkänna, seck för äfrigt en innerlig tärket til Grefwen, och önskade Honom lycka til GUDS saks framjonde i sinom del.

(1) *Büd.* Saml II. 711. (2) *ibid.* II. 698.

§. 108.

Wid slutet af April, tom Ordinarius til W

eraw, ju
war tilhop
nade henne
e om sin
nade all tin
ienborn h
koparne, o
rymd til o
nade man a
Wacheersb
Församling.
saag, af
eremot ett
och of Herr
och Hans te
are Contra
blje af män
er och des
efworne, ärt
Församling,
) Härwid
t Bröderne
t Bydingen
allande. Ord
Grefwens af
mottaga Br
aka låfswat
berörde G
ode nu förm
allsten deraf,
nade och andr
torn måtte
onom och H
fswande förpa

h Skiljaktiga
h råttia sig.
äldsta Son,
ammare till
honom och
hådanefter
de Sig an
tråffade h
Friedrich
Hans frän
ten bewett,
sedan Eld
ållit om up
blifwit del
rtans tjens

nhet funnit
Cor. 1: 26,
e Köeslige
onom den
och läda
ågot betän
bekymmer
iltför h
at främ
onom sjä
a derds
del till Br
ds sats be

s till We

eraw, just då Församlingen i Herrnhag
war tilhopa på en Församlingsdag. Han såg
hade henne genast med et tal, och med berättel-
se om sin resa och förrättningar. På denna tract
hade all ting undergått en märkelig ändring. Ma-
rienborn hade blifwit et säte för Währiska Bi-
shoparne, och Slotts-Kyrkan war Bröderna in-
lymd till offentliga Gudstjensten. Ronneburg
hade man arrenderat af Grefwen till Isenburg
Wächeersbach, och därstädes befants nu en liten
Församling. Första Contractet, angående Herrn-
haag, af år 1738, hade blifwit uphäfwet, och
eremot ett nytt, af den 1. Jan. 1743. uprättadt
och af Herr Grefwen till Isenburg Bydingen
och Hans tre Söner underskrifwet. I detta sed-
are Contract war Währiska Brödra-Kyrkan, i
blje af många witnessbörder, af des egna skrif-
ter och des hitintil nogsamit pröfwada Lära och
sfiwerne, årkänd för en rätt-troende Protestantisk
Församling, och med nödiga friheter begåfwad.
) Härwid föll Ordinario aldrinast betänkeliget,
Bröderna på en och samma tid warit Hus-
Bydingen behjelpelige til et penninge-låns är-
llande. Ordinarius hade, til tacksamhet för Herr
Grefwens af Isenburg Meetholts willighet at
mottaga Bröderna i Marienborn, några år til-
åta låfwat förskaffa honom et lån i Holland,
i berörde Slott; men Bydingista Regeringen
hade nu förmått Bröderna, at låta tilflyta sig
bliften deraf, emot pantsättning af Slottet Leu-
hade och andra Guds. Och på det Holländske Gre-
storn måtte desto lättare dertill bewittas, blifwo
onom och Hans rätts innehafware, i des inne-
swande förpantningar, wissa Privilegier och Exem-
tio.

tioner af Lands- Regeringen förundtes; hvilka efteråt, då Regeringen fick en annan Chef, som alla mål följde en emot Ordinarius fiendtelig Herres råd, hast hvarjehanda förtreteligheter med sig, deruti Ordinarius efter handen blifwit med inwelläad. Förpantningen blef åter inlöst, men widrigheten emot Ordinarius gick allt widare, och föll omsider på Herrnhags Inwånare; och Privilegium af år 1743. lyctades på det sätt, at där warande Församling, som man nu wille göra till en irrige Sect, hwilken ej werde talas, blef 1750. nödgad til Emigration, (a) såsom wi på sitt ställe längre fram få se.

Marienborn gaf ock anledning til hwarjehanda swårheter, hwilka af Ordinario på det sätt bemedlades, at Hans Fru, til Husets Meerhobfulla nöje, åtog sig förpantningen af Helländskt Creditoren. Här blef jämwäl Ordinarius åter igen boende, och betjente ömsom sit Husfolk och Församlingen i Herrnhag och Ronneburg, med Evangelio, samt lät i synnerhet troligen wårda som Seminarium i Marienborn, hwilket under Hans frånvaro hade märkeligen förökt sig.

(1) Rat. Reflex. 294. R.

26. *Alta Fratr.* Bilag. LIX.

(2) Se brestwet til en hda Stånds person, sedan

Herrnhagiska saken
til ända, uti Apokal.
Erklår. Beyl. p. p. 22
nem p. 272. *Quäst.* 21

S. 109.

Från den 1. til den 12. Juli hölts i Hirschberg uti Bogtland en Synodus, deruti Församlingens sät i Gothaiska och Brandenburgiska Landerne, som i dmt öfwerwägande. (1) Hwad för omständigheten beträffar, så hade genom Brödrens öfwenst, stora upwäckelser på några år dels yppat

dels blifwit
at här och
en del såsom
dana Försam
Sochnar bli
bersdorf 173
Hällen dels
el och geme
Brödernas F
kte kunde lä
Bröderna om
unde anlägg
gt formera
Brestwen
abricanter a
nerendels för
a til Goth
en tiden benä
st Författni
a anhållit c
flögs. Så
sådant ej
Gothaiska Län
n detta Bröde
rat efter åter
hertigen det
a Samlingar
arerdr, at H
Mährst, m
i iorrättad Lu
Landet; o
derlig, i fall
nde. I medle
a Inbyggare

dels blifwit fortsatte i Thüringen och Franken, så
 at här och där woro små hopar samlade, och til
 en del såsom Församlingar inrättade. Men då så-
 dana Församlings-likte inrättningar i Städer och
 Sochnar blifwit, efter S. 88., på Synodo i E-
 bersdorf 1739. uphäfne, och många själar på sina
 själden dels trycktes, dels sötte bättre själa-sköt-
 sel och gemenskap, och derföre begärte flytta til
 Brödernas Församlings-platfar, dem man dock
 kunde låta blifwa altför folkrika; så woro
 Bröderna omtänkte, at skaffa dem en ort, där de
 kunde anlägga boställe, och under Brödernas up-
 gigt formera en Församling. I detta afseende köp-
 te Grefwen von Promnitz den för utländska
 fabricanter af Gref Gotter bebyggde, men nu
 herendels förlätta orten Neu-Dietendorf, när
 til Gotha belägen. De fleste Bröder woro
 en tiden benägne, at planta Församlingar af Wädh-
 st Författning, och hade derföre jämwäl i So-
 chna anhållit om Kyrko-frihet, hwilken dem dock
 flögs. Så snart Ordinarius, som genast insåg,
 sådant ej lät sig göra, efter det stridde emot
 Gotthalska Länds, och Kyrko-författningen, seck
 i detta Brödernas företagande tidning, Gref Han,
 när efter återkomsten från Amerika, deröfwer til-
 bertigen det förvarnings-bref, som i Bydingl-
 a Samlingarna är infördt, (2) deruti Han de-
 klarerar, at Han ej kunde gifwa sit samtycke til
 Wädhst, men wäl til en efter Herenhuts exem-
 pl inrättad Lutherst Brödra-församling i Gotthals-
 ka Landet; och at Han dertil wille wara be-
 beredlig, i fall det under billiga betingningar ske-
 nde. I medlerid hade dock redan en ansenlig hop
 af Inbyggare flyttat til denna ort, hwilke låto

behaga sig, at blifwa besjente af en under Consistorium därstädes lydande Präst. Men i anseende till detta ämbetets besättjande, hvar till Herrskapet har jus Patronatus, yppades många förslag heter å Consistorii sida; för hwilken orsak stundtids församlingen gaf Inwånarne det rådet, at förderifrån, och begifwa sig till andra Brödra-församlingar. Många af dem följde detta förslag, men de, som blefwo där qwar, och de som efter handea föllade sig intill dem, höllo sig till närbelägna Kyrka i Dietendorf, tills omständigheterna någon gång torde ändra sig; hwilket också dermera skedde, såsom wi efteråt så se.

(1) Rat. Reflex. p. 251. (2) Bib. Saml. III. 571.

§. 110.

I de widsträckt Kongl. Preussiska Staater woro här och där stora upwäckelser, som äftr genom Bröderna blefwo underhåldne. I synnerhet hade Mähriske Bröderna, wid deras utgång till Währen och resa genom Slesien, blifwit bekante med många redelliga Själur. Jämte andra hade också et nytt lif kommit ibland de nu mer till ålders komna, så kallade bedjande Barnen som i 1706. års tidningar omtalas. Slesien war full af gamla Böhmiska Brödernas afkomlingar, som till Währen och Slesien hade dit retirerat sig öfver bärge; och desamma hade nu Gud i nåder besjente. De själur, som om sin salighet woro bekymrade blefwo, tid efter tannan, i stillhet besökte af Bröderna från Herrhut. I synnerhet lät en gammal Ordinarii bekant och wän, Ernst Julius von Seidlitz, sig troligen wårda om dem, och förkunnade dem Evangelium, så nu i privata sammankomst på sin gård i Ober-Peile wid

Jf
henbach,
ersföre 17
han först
marscherin
jente sig
Själur. De
Preussiska
ndtes, och
Böns-hus;
a lättare,
ångde, så
andra orter
örwanter o
Allast om
em och und
Preussiska lä
ndes, så,
ulle lyda u
hans Maje
ction, och fö
dinerade;
som alle a
hus, och f
Bros-Kra
itz och Ob
Ordinar
erna, synner
han nemlige
ddigt, at nu
regiska Vände
öga Chur-f
till 1741.
Biskop; d
föregängen

under Con-
Men i ante-
hvar til Herr-
många svär-
n orsak stul-
ludet, at for-
Brödras för-
etta förslag-
de som efter-
sig til näst-
omständigt-
willket och se-
se.

nl. III. 571.

Staatet wor-
som äfwen
. I synner-
eras utgå-
sien, blifvit
kämte and-
de nu mer
de Barnen
sien war för-
ngar, som
at sig öfver-
nåder besök-
betyrde
te af Brö-
dät en gamm-
nst Julius
m dem, och
privata som
le wid Reli-
chen

henbach, som tilförene i Schönbrunn; men måste
berföre 1738. gå i et swårt fångelse, utur hwilket
han först wid Kongl. Preussiska Trupparnas in-
marschering blef betriad. Af denna lägenhet be-
sjente sig Bröderna, at öfweralt besöka upväckta
Sjålar. Då nu, wid det landet astråddes til Kongl.
Preussiska Huset, en generale sammvets. frihet för-
ändtes, och tillstånd gafs at uprätta Evangeliska
Böne-hus; men Bröderna befarade, at de nume-
ra lättare, än tilförene, måtte blifwa tryckte och
rångde, såsom Predikanterne i Teschen och på
andra orter måst för detta råna af sina egna Tros-
örwanter och ämbets. bröder; så anhöllo de icke
nåst om Kyrko- och Religions. Frihet, hwilket
dem och under den 25. Dec. 1742. så wäl i alla
Preussiska länder, som i synnerhet uti Glesien för-
ändes, så, at de i andeliga eller Kyrko. saker ej
skulle lyda under något Consistorium, utan under
Hans Majeståts. högsta Öfwer. styrfel och Pro-
tection, och för öfrigt endast wara sina Biskopar sub-
ordinerade; (1) utan de bådo och om tillstånd, at
som alle andre Protestanter, få bygga sig Bö-
nehus, och singo efter hand lof at anlägga sådana
Broß-Krausche, Bureau, Peterswalde, Kös-
itz och Ober. Peile.

Ordinarius gaf sin mening tillkänna för Brö-
derna, synnerligen på Synodus i Hirschberg, det
han nemligen åttade såsom onödigt och öfwer-
ödigt, at nu först söka Kyrko. frihet i Branden-
burgiska Länder, efter Bröderna ju alltid njutit det
högsta Chur. husets enkannerliga beskydd, och an-
till 1741. haft Kongl. Öfwer. Håspredikanten
Biskop; äfwen som och Ordinarius sjelf, ef-
före gången Examen och Approbation, hade i
U 3

Berlin til Biskop blifwit migd, och Evangeliskum därstädes offentligan predikat. Han befara de, at wedersparterne måtte tyda detta särskildta Privilegium til Brödernas nachdel, och just för det skul söka inskränka dem såsom en särskild författning, ja aldeles wilsja afflära dem gemenskapen med Lutheriska Kyrkan. Det war ock aldeles stridande emot Hans hitintil brukeliga tänke- och förhållnings, sätt, at Bröderna, utan deras Vårds och förfätnings undersökning, och utan at återtydeligen bekänna sig til Augsburgiska Confessionen, hade antagit denna friheten.

Bröderna gåfwo deruppå sin åstundan till Kongen, at Han sielf wille resa til Berlin, til at med Kongl. Ministerio bringa saken i behörigt Råd. Den 21. Julii 1743. anlände Han dit, och öfwerlemnade Konungen genast en summarisk berättelse, deruti Han gifwer ofwannämde och än flera betänkeligheter wid handen, samt beder, at Bröderna både i Våra och praxi måtte undersökas, och at förklättringar och fräckta försmädelser blefwo hämmade. (2) Synodus gjorde ock en föreställning af nästan lika innehåld. (3) Swad undersökningarna widkommer, så blef densamme numera aktad för onödig, sedan Konungen deröfwer en gång yttrat sig. I följe af Brödernas ad acta gifna förklättringar, at de bekände sig til Augsburgiska Confessionen, och i anledning af de med Kongl. Ministerns haldna samtal, declarerades å nyo, at Bröderna, *quoad doctrinalia*, bekänna sig til Augsburgiska Confession, och derföre kunna så wida ej annorlunda anses, än som Trosvörwanter. (4) På förklättringarne sökte Kongl. Ministern göra en ånda, genom Notification

Cor

Corpus Ev
Ministern
te, och wi
undersökte
öwanter
andra Prof
en särskild
odus, och
måtte blif
derwid någ
t Slesien,
såsom wi fr

I med

Brödernas
arius åter
Ministerna
ten til B
ändlingar,
nstan, stöt
en af den

(1) Bib. S
Se ock Na
140. N. 51.
(2) Bib. S
(3) *ibid* 16

Swad de af
mo aller
en genom S
döne, huset
ar det för
lljades: (1)
elchenbach,
an anlade någ

Corpus Evangelicorum wid Riksdagen. Staats-
 Ministern von Cocceji aaf derdswoer in si-
 stantane, och wisade, at Bröderna redan 1737. blifwit
 undersökte och såsom Augsburgiske Confessions-
 Erwanter beurdne; at deras skiljaktighet ifrån
 andra Protestanter, endast består deruti, at de hafwa
 en särskild Ryrko-disciplin, Biskopar och en egen Sy-
 nodus, och förja för sina Bröder, at de ingom-
 måtte blifwa beswärilge. (5) Ordinarius gjorde
 därwid några årindringar, (6) och reste den 8. Aug.
 t Slesien, och emot ändan af året til Piffland,
 såsom wi snart widare få se.

I medlertid blef underhandlingen fortsatt af
 Brödernas Deputerade, och år 1745. kom Ord-
 inarius åter til Berlin och hölt samtal med Kongl.
 Ministern, då Han sedan å nyo öfwerlemnade
 saken til Brödernas Deputerade; hwilkas under-
 handlingar, ehuru icke efter Ordinarii egentliga
 önskan, slötos med förnyade General-Concessio-
 nen af den 7. Maji 1746. (7)

(1) Bld. Saml. III. 122.	999. (5) <i>Acta Fratr.</i> p. 15.
Se och Nat. Reflex. p.	Bilag. XIX. (6) Bld.
140. N. 51. och p. 294.	Saml. III. 170. Se och
(2) Bld Saml. III. 145.	p. 131. (7) <i>Acta Fratr.</i>
(3) <i>Ibid</i> 167. (4) <i>Ibid</i> .	p. 56. Bilag. LXXV.

S. 111,

Wad de åstundade Böne-hus beträffar, så kom-
 mo allenast tre af dem i stånd, som Konun-
 gen genom Special-Concessioner hade gifwit lof til.
 Böne-huset i Groß-Krausche, wid Bunzlau,
 som det första, som den 5. Januarii 1743. be-
 ställdes: (1) det i Ober-Peilau, i någden af
 Weichenbach, som det andra. Bredewid Böne-hu-
 set anlade några Bröder från ångden, sina bostäl-
 len,

ten, tillika med främmande Colonister från utrikes Församlingar och Länder, och blefwo inrättade såsom ordentliga Församlingar af de Wärdigaste Brödrens Riksförfattning; til hvilka Bröderna af omkringliggande Tract, äfwen hålla sig. Den förra Församlings-orten kallades Gnadenberg, och den sednare Gnadenfrey. Och då Konungen förnämligast äfwindade, at en ort när intil Neusalz wid Oder-strömmen, skulle bebyggas och bebos; så blef ock här et Böhne-hus byggt, och en Colonie af utländska Bröder etablerad. I följe af Kongl. befallningen, borde ock en af Brödernas Biskopar residera i Slesien. Härtil wardt Polycarpus Müller utsedd, hwilken tog dit med sig en del af Seminarium och Pædagogium. Han bodde i Urschtzu, när intil Neusalz, til dess denna Colonie blefwo i stånd satt, och föröfkte Pædagogium med några adeliga och andra Unglingar, från denna Lands-ort och de närgränsande. Efter Hans död, som år 1747. timade, flyttades Pædagogium til Neusalz. Men Hans Estertidare, nu warande Biskop Magister Johan Georg Waiblinger, har sitt tilhåll i Gnadenberg.

Emot Böhnehus-tillstådjelsen i Peterswalde, gjordes många swårheter af Herr Grefwen von Promnitz på Sorau, som därstädes wille bygga et Lutheriskt Böhne-hus. Efter nu Ordinarius ej gärna såg det ena Altaret bredewid det andra, och där boende Bröder ej hafwa lång wäg til Gnadenfrey; så anhölt sjelfwa Synodus hos Konungen, at denna Concession för närwarande måtte suspenderas; (2) hwilket ock skedde. (3)

De i Kösnitz uti Östra Slesien warande Bröder til hvilka, äfwen några Böhmiske Erv

lanter och
lo sig, had
fått tilstånd
derpå ifrå
diktant; och
ere trycktes
synnerlig fö
de andra Tr
heter, at
Bröderna i
ster starkt
denfrey, de
af utländska
föll aldeles.

Äfwen
ta en Colon
Neuschatel
ska och Fran
äfwindade de
hafwa tidning
issa dalarne,
rike, skulle m
te profitera
alla sina Lä
sina Deputer
bifall, och o
Någre
född af Kon

*) En af De
gäfwes anst
och Susa
nom Fran
sind betälta
observerad.

från utri-
 fwo inrå-
 f de Wä-
 vilka Brö-
 hålla sig.
 Gnaden
 Och då Ko-
 ort när In-
 bebyggas
 us bygd,
 blerad. J
 n af Brö-
 ritil wardt
 og dit med
 ium. Han
 z, til des
 örökte Pe-
 a Yngling
 gränfande.
 flyttades
 Estertrö-
 than Ge-
 nadenberg,
 erswalde,
 fwen von
 wille byg-
 Ordinaris
 detandra,
 g wåg til
 s hos Ko-
 arande till
 De. (3)
 wgran-
 ke Ex-
 la

lanter och andre där i ångden boende Bröder höl-
 lo sig, hade likaledes under den 25. Julii 1743.
 fått tillstånd at bygga sig et Bøne-hus, och strax
 derpå ifrå Brödra-församlingen bekommit en Pre-
 dikant; och, då densamme af de öfriga Inwåna-
 re trycktes och trängdes, af Konungen århållit en
 synnerlig försäkran om deras frihet. (4) Men å
 de andra Inwånarnes sida hyppades så många swår-
 heter, at Bøne-husets bygnad ej kom i stånd.
 Bröderna i Währen, som litet derefter begynte
 åter starkt emigrera, begäfwö sig dels till Sna-
 densfrey, dels i andra Länder, och liknelsen till en
 af utländska Protestanter bestående Colonie, för-
 föll aldeles.

Äfwen så gick det med intention, at uprät-
 ta en Colonie i Montmirail uti Förstendömet
 Neufchâtel. Någre Bröder i Switserlands Ty-
 ska och Fransyska Provincer, särdeles i Geneve,
 åhundade därstädes sättja sig ned, och sade sig
 hafwa tidningar, at många Waldenser ifrå Piemont-
 ska dalarne, äfwen ock Reformerte ifrå Frank-
 rike, skulle wilja begifwa sig til dem. (*) De sök-
 te profitera af den Kyrko-frihet, som Konungen
 alla sina Länder förunt Bröderna; Rickade 1742.
 sina Deputerade til Berlin, och århöllö Kungligt
 bifall, och ordre til Souvernementet. (5)

Någre Switserste Bröder begynte at, i
 föd af Kongliga försäkringen, slå ned sina bo-
 U 7 på

*) En af Deputerade gjorde ock, efter et år 1744. för-
 gåfwes ansått försök, följande år öfwer Genes, Turin
 och Susa et besök i Waldensernas dalar, och kom ge-
 nom Frankrike in i Sweits tillbaka, och de med
 sig befälta bärger, utan at af Walsen hafwa blifwit
 observerad.

pålar i Montmirail. Men emedan Neuschatellske Clåsen gjorde invändningar deremot, måste de hafwa anstånd dermed, flyttade till en del åt Herrnhog, och sedan år 1750. derifrån till Neuwied; således slog förhoppningen, om en Waldensernas Colonie, aldeles felt.

De i Steerin och deromkring boende Bröder, wille tyda Kyrko-friheten så widsträckt, at de såsom Wåhriske Bröder skulle kunna hålla sin särstildta Gudstjenst. De hade och, utom deras ansöknig, århållit lof dertil. Ty då de blefwo anklagade för privata Sammankomster, hwilka öfwer alt woro förbudne, tom derpå swar ifrå Berlin, at man ej kunde hindra Wåhriske Bröderna, at i et hus komma tillsamman, så länge de hade ingen Kyrka. Uppå deras trågna ansöknig, ehuru twårt emot Ordinarii och många Bröders tänkesätt, hwilke höllo sådant för ugderligt i en folkrik stad, (6) gjordes en församlings-inrättning ibland dem, och dem sändes till Predikant en Broder, som redan beklädt Lutheriska Pårö-åmbetet. Efter et infordradt attestatum, at man til widare undersöknig wille anse dem för Wåhriska Kyrkans ledamöter, århöllo de och 1744. Kongl. Confirmation på deras Religions-öfning, til ytterligare förordnande; (7) ja Kongl. Schol-huset på Lastadie, som fordom tilhördt Predikanten Schinmayer, såldes dem och af Consistorio til et Båne-hus. (8) Men dere öfwer yppades sedermera så många oroligheter, at Båne-huset blef dem försegladt. Andteligen öfwertaltes de af Bröderna, at åter sälja detta hus, at i stillhet förrätta sin Gudstjenst, och (som dock kostade mycken och många års möda) småningom wända sig tillbaka til Lutheriska Kyrkan och församlingen. (1)

(1) *Ibid.* (2)
128. (2)
(3) *Ibid.*
(4) *Ibid.*
Alla Frat
Committee

Når Ord
Berlin,
om Glesiska
Bröderna i
bingiska Be
Påhriska K
samlingarne
Consistoriern
är, blifwit ex
och sin Kyrko
we kalla sig P
ig wid någga
underskrifwa
under Consist
öfwer i försto
Dan den gång
ra-saken i S
ådan, och de
no mindre fö
Dan år 1744
ill Glesien,
Burg i Bres
ut en Depu
eröfwer, och
lundade inrå
en breswårli
dr Synoden i

(1) Bld. Saml. III. 125.
128. (2) *Ibid.* III. 167.
(3) *Ibid.* III. 171. 172.
(4) *Ibid.* III. 875. (5)
*Alta Fratr. Raport of the
Committee R. 95. 96 p.*

20. (6) *Schlusschrift,
Zust. 1019. p. 402.
Nat. Reflex. p. 332.*
(7) Bld. Saml. III. 722.
723. (8) *Ibid.* III. 1004.

S. 112.

Cndr Ordinarius 1743. Kom första gången till Berlin, at Conferera med Kongl. Ministerium om Slesiska Kyrko: saken, föreslog Han genast, at Bröderna i Slesien kunde, enligt innehållet af Tydingsta Betänkandet, bibehållas i Connexion med Lutheriska Kyrko: författningen, och Brödras församlingarne i wist mål åter subordineras under Consistorierna, ifrå hvilka de, såsom förut nämndt är, blifwit eximerade, och til sina egna inrättningar och sin Kyrko: disciplin, såsom och rättigheten at sjelfve kalla sig Präster, förwiste, men deße skulle inställa sig wid något Lutheriskt Consistorium til examen, underskrifwa Augsburgiska Confessionen, och stå under Consistorii Direction. Han rådförde sig deröfwer i föritione med en stor Minister, med hwilken Han den gången hade at öfwerlägga om hela Brödrasaken i Slesien; men densamme afskröde Honom rådan, och det med flera wigtiga stäl. (1) Icke desto mindre förblef Han wid sin föresats; och, då Han år 1744. ifrå Siffland war tillbaka kommen til Slesien, sände åtskilliga gånger til Probsten Burg i Breslau och Probsten Minor i Landshut en Deputerad, som Confererade med dem deröfwer, och århölt någon förhoppning om den åstundade inrättningen. Ordinarius inlät sig sedan en brefwäxling med den förra, (2) och lade 1744. för Synoden i Marienborn en plan til denna sak. (3)

Brö.

ende Brö,
äckt, at de
hålla sin
tom deras
blefwo an-
llka öfwer
rå Berlin,
erna, at i
hade ingen
uru trödt
fätt, hwil
stad, (6)
dem, och
som redan
et inför-
fersökning
redamöter,
på deras
ande; (7)
m fordom
des dem
Men der
oligheter,
elligen öf-
etta hus,
som dock
änningom
och för-
(1)

Bröderna visade wäl ingen benägenhet dertill, aldenstund så wäl de fortwarande stridskrifter, som oftwannämde Staats-Ministers hårda omdöme, gafswo dem föga anledning, at deraf wänta mycket godt; och de egentelige Bröder ifrå Währen, woro af de tankar, at deras Bröder i Slesien, såsom Böhmiska flygtingars efterkommande, hörde under deras Kyrko-inspection. Dock låto de underhandlingen med Slesiska Theologerna behaga sig, för at undwika sten till någon söndring. Men då desse grundade sig på Baumgartens Betänkande: om Bröderna böra räknas til Evangeliska Kyrkans hwilken fråga Han med nei beswarar, (*) och deraföre fordrade så mycket af Bröderna i Slesien, at dem alsingen annan wäg til förening blef öfver sig, än at hålla Brödra-Kyrkan för irrig, och aldeles affåga sig gemenskapen med densamma; så måste Ordinarius med smärta ändra sit wälmenata helsosamma föredragwande, låtat bero wid en gång århållna Generala Concessionen, och anså och behandla Församlingarna i Slesien, såsom Währiska Brödra-Församlingar. (4)

(1)

*) Til detta Betänkande gafs anledning af en Präst i Westphalen, hwilken wille göra en annan Präst iaktant, som af Bröderna sått en Student til Informatör och til undersökd i predikande. Ehuru nu Bröderna icke wille swara på alt hwad emot dem krefts, så kunde de dock icke lemna denna skrift obeswarad, hwilken lydde twärt emot det bekanta Lybingska Betänkandet af år 1733. De wisade des ogrund uti Siegfrieds bescheidener Beleuchtung des Baumgartenschen Bedenkens, at Brödra-församlingarne brifwa enahanda tillrä med andra santkolliga Augsburgiska Confessions-förwarter, och at de för olika Kyrks-disciplin och sedwänor, ej böra stån dem utslutas.

(1) Rat. 161. (2) Beyl. R.

J Bömis i Be Han föga sta Bröder i Saxen d rrelsir, hwar wellade, (S De så kalla dels derigen somlige satt frödde iblan genom närin frå deras (derwid til er gent någre af but, öfwen lliswit besök ppades en r den, Zittau er. De kon döförde sig i nare Connex församlingen. and's; mån i otillräckeligh

*) Så heter s. 45. stämmer, h Schulze i

(1) Nat. Reflex p. 276.
161. (2) Apolog. Erklär.
Beyl. N. p. 274. (3)

Bib. Saml. III. 1001.
(4) *ibid.* III. 881. Nat.
Reflex. p. 141. R. LVI.

S. 113.

S Bömiska Brödra, saken fant Ordinarius i Berlin ock något at göra. Hitintil hade han söga eller alsintet besattat sig med Bömiska Bröderna, aldenstund Bömernas oroligheter i Saxen år 1732. (S. 38. 40.) och de willfarselser, hwaruti han 1738. fant dem i Berlin inweklade, (S. 77.) hade affträckt honom derifrån. De så kallade Gerlachsheimiske Bömare hade ock dels derigenom, dels genom utspredning, i det somlige satt sig ned i Rytzdorf, somlige bodde genom närings, omsorger, merendels affkommit ifrån deras (S. 44. beskrefna) goda ordningar, och derwid til en del somnat in. Dock hade ån framgent någre af dem då och då gjordt besök i Herrnhut, åfwen som de ock af genomresande Bröder blifwit besökte och upmuntrade. Wid år 1740. uppades en ny rörelse ibland Bömarna i Dresden, Zittau, Gebhardsdorf och på andra orter. De kommo flitigt til Herrnhut på besök, och södde sig med Bröderna, angående någon närmare Connexion sins emellan och med Brödras församlingen. Somlige af dem sökte 1741. up sina lands, mån i Berlin. "Bröderna wilsade dem (*) otillräckeligheten af blotta Religions, öfningar, "sta

*) Så heter det i Rytzdorffiska Domhafwandens ussago, som S. 45. blifwit omnämd; hwarmed åfwen öfwerens, stämmer, hwad deras då warande Predikant Augustin Schulze i sit lesfverns, lopp berättar.

"Skadeligheten af hängandet wid människor och
 "deraf sig hyppande secteri och söndringar, o. s. m.
 "och hänwiste dem på hufvud-puncten, synders-
 "nas förlåtelse genom trona på Jesum, och
 "den utur Hans förtjenst flytande helgelsen, samt
 "kropp och själs bewarelsen. 2c. Hos oss fant den
 "na sak ingång: ty det war just detsamma, som Herr
 "Schulge altjämt predikat för oss. Det hade en
 "dass blifwit oss til en wana, och bestod hos oss
 "flresta mer i kundskap, än i försarenhet." o. s. m.

Bömistka Bröderna blefwo, genom detta be-
 för af sina Landsmän, mycket upmuntrade, och
 tillika föranlätne, at åter anställa de inrättningar
 som hitintil blifwit å sido satte, men hade dock
 haft deras sjäalars upbyggelse til ändamål. De
 felades likwäl (såsom deras sedermera warande
 Predikant Zacharias Gelinet eller Hirschel skr-
 wer i sin Historiska esterrättelse) dugeliga Subj-
 cter, som dem med nåd och wisdom kunnat för-
 stå. Deraf hyppades hwarjehanda söndringar, och
 Pastor Schulge såg ingen möjlighet, at för-
 dem. De beslöto alltså, at bedja Församlingen
 Herrnhut, med hwilken de tilföre hade i Ge-
 lachsheim stått i Connexion, om råd och biträde
 och affände två Bröder med en böneskrift til de
 samma.

Därstädes träffade desse några sändebud
 frå de öfriga Bömare i Saxon, hwilke bod
 Församlingen, at den wille uptaga dem och de
 Bröder i sin gemenskap, och antagen förse
 på sina orter med arbetare, eller tillåta dem at
 ta till Herrnhut. Intedera kunde wid då wara
 belägenhet ske. Då de likwäl i anledning af
 rättighet, de såsom Bömistka Brödernas afkom-

gar förme
 om godt r
 dra: Biste
 följe hwa
 puterade
 Apr. 1742
 wärdig. I
 löste Bö
 menius,
 a: Häm
 nya war
 o, Klage
 es freyen
 f Bömist
 Psalm: L
 ung, 2c.
 la sina
 svar de
 a i Berli
 ras Paster
 ander, so
 mling, g
 und Au
 ans God
 gga en eg
 dras förs
 . Denna
 at. bebyg
 en war äte
 upragie
 tre på t
 minst i
 älskade

nämniktor och
 gar, o. s. m.
 cten, synder
 Resum, och
 elgelsen, samt
 s of fant den
 ma, som Herr
 Det hade en
 bestod hos
 het." o. s. m.
 nom detta be
 untrade, och
 inrättningar
 en hade den
 damål. Den
 nera warande
 Hirschel str
 geliga Subje
 kunnat för
 ndringar, och
 get, at förr
 drsamlingen
 e hade i G
 d och biträ
 beskriift til
 a sändebud
 hwilke båd
 em och den
 gen förse
 a dem at
 då waran
 dning of
 nas afkom

gar förmente sig hafwa til Brödra-Uniteten; bådo
 om godt råd, bleswo de hänwiste til Mähriska Brö-
 dra-Biskoparnas Conferents i Marienborn. I
 följe hwaraf de samtelligen sände dit twänne De-
 puterade af sit eget folk, Dagens lösen den 25.
 Apr. 1742., då de dit anlände, war ganska märk-
 wärdig. Hon war tagen utur den bön, hwarmed
 löste Bömistte Biskopen, Johan Amos Co-
 menius, slutar sin Historia om Bömistta Bröder-
 na: Hämta oss, HERRre, åter til Tig; för-
 nya våra dagar lika som ehe fordom wo-
 o, Klagew. 5: 21. Und gib uns denn auch
 des freyen Kirchengangs rechten Gebrauch ic.
 f Bömistta Brödernas bekanta wackra Ryrko-
 Psalm: O wie sehr lieblich sind all' deine Woh-
 ung, ic. Här anmälte de sin begäran, och til
 sina Bröders sägnad fingo det swar: at man,
 swar det låte sig göra, skulle gifwa Bröder-
 na i Berlin och Ryksdorf et par arbetare, jäsom
 was Pastors Medhjelpare. Men dem i Saxiska
 änder, som gärna wille bo i en Brödra-för-
 mling, gafs det rådet, at widtaga Herr Steg-
 und Augusts von Gersdorf anbud, at på
 ans Gods Trebus, i Sörligsta Districten, an-
 gga en egen Colonie, på det de utan hinder och
 dras försång måtte kunna nyttja Brödernas sköt-
 . Denna ort, som bles kallad Niesky, begyn-
 at bebyggas den 8. Aug. 1742. Den dagens
 en war åter rätt märkelig: Icke hafwer HERR-
 n updragie och utwalt eder, derförre, at J
 HERRre på talet ären än annat folk; Ty du
 minst i all folk. Utan derförre, at HERR-
 älskade eder, 5 Mos. B. 7: 7, 8. Emedan
 Hans

Hans Faders-ögonplåga se på det Nedriga,
(*) så hafwe wi en egen rättighet.

S. 114.

Swad nu i synnerhet angår Bömiska Bröderna i Berlin och Kytsdorf, så kunde man i början ej finna några arbetare för dem, och Zacharias Hirschel, en född Bömare, aflåg Kallelsen för denna gång, efter han hade i sinnet at söka sig en wäg til Kallmuckerna, såsom wäl längre fram få se. Han plågade derföre förlitna sin femåriga atrest i Petersburg, med Prorhetens Jonå händelse. Men Bömarna höllo fort med sin anhängan om arbetare, ända tills Synoden höltes år 1744., då Nicolaus Andreas Jäschke, från Währen bördig, antog Kallelsen til dem. Han kom den 6. Oct. til Berlin, och war så lycklig, at han kunde förena de skiljaktiga Partier ibland dem, och åter med deras Pastor Schulze förlita dem, som deröfwer äfwen med honom råkat i oenighet. I anseende til deras inrättningar, som de dels från Gerlachsheim medbragt och bibehållt, dels sedan 1741., åter förnyat, gjorde han inga betydliga ändringar. De betjente sig af Predikantens offentliga Kyrko-tjenst, fortsatte med hans bifall och under hans Direction, sina regelrätta Sammankomster och sällskaper, och Jäschke gaf om själarnas tillstånd behörig esterrättelse.

Då nu Ordinarius 1745. för Slesiska skolan skull, åter kom til Berlin, confererade så wäl Predikanten som arbetarne med honom, om deras närmare förening med Brödra-sörsamlingen, och

*) Bömiska ordet Nischy, betyder Nedrig.

om deltagan
medan Han
rättad om d
de åstilla de
iden ännu b
glit yttrand
såsom egent
Uniteten, och
rection; och
il Lutherska
ä upbyggelig
ter se sig o
en de kunde
Han, at de,
te pröfning
dicanter, må
ngen Commu
ruds Spetala
e sedan blifv
on, betygade
Bröderna und
Schulze fant
rågan hos
Währiska Brö
nmålte sig ho
Maj. 1746. till
e antaga dem
er; men de i
ndra Kyrkor,
del ifrå sina
dit han ifrå
arden för B
er dermed ut
a annan inrå

a Bröders
 kunde man
 dem, och
 are, afflog
 de i sinne
 såsom till
 re förlitna
 Prophetens
 fort med
 noden höllo
 skä. från
 Han kom
 ig, at han
 dem, och
 lika dem,
 i oenig
 som de
 bibehållit,
 han inga
 af Predi
 satte med
 ina prelo
 äskte god
 se.
 lefiska so
 de så till
 om deras
 ngen, och
 om

om deltagandet i deß Kyrko-rättigheter. Men
 medan Han icke ännu war tillräckeligen under-
 rättad om deras härkomst, och icke nogsamnt kun-
 de åstilla dem ifrån andra Bömare, hade Han den
 tiden ännu betänkande, at räkna dem, (efter Hans
 gilt yttrande i Naturelle Reflexionerne p. 273.)
 såsom egentligen Brödra: Kyrkan tillhöriga, till
 Uniteten, och öfverlemnna dem i Biskoparnas In-
 spection; och rådde dem fördens skull, at hålla sig
 till Lutheriska författningen, och till deras hitintill
 så uppbyggelige Prärares tjenst, och efter Hans dödd,
 åter se sig om efter en Lutherisk Präst, till hvil-
 ken de kunde fatta förtroende. Dock approberade
 Han, at de, som genom deras arbetares möjliga
 försök kunde erkännas för wärdige Commu-
 nicanter, måtte samtelige på en dag, då annars
 ingen Communion är, gå till Mattwarden i Ger-
 truds Spetals Kyrka, dit Pastor Schulke för två
 år sedan blifwit kallad. Bröderna af Fyrtia Na-
 tion, betygade åstundan, at tillika med Bömiska
 Bröderna undfå den heliga Mattwarden. Pastor
 Schulke fant betänkande derwid, och gjorde för-
 rådan hos Konungen: om han finge antaga
 Wäbriska Bröderna till Mattwarden, som dertill
 inmålte sig hos honom? och århölt under den 14.
 Maj 1746. til swar, at han utan betänkande kun-
 de antaga dem, som kommit från främmande or-
 der; men de inhemske, som hittills hållit sig till
 andra Kyrkor, måste förut upwisa wanlig orlofs-
 del ifrå sina fordna Biskefäder. På detta wis
 ble han ifrå Michels måso-tiden 1746., Matt-
 warden för Bröderna i Gertruds Kyrka, och fort-
 sättes dermed utan hinder till sin lefnads slut, då
 en annan inträttning träffades.

S. 115.

Sedan Ordinarius hade 1743. i Berlin stått i Slesiska Kyrko-saken i behörigt stic, och wederbörande Befallnings-hafwande genom et Kongl. Rescript blifwit anbefalte, at främja werke ställigheten deraf; reste Han till Slesien, och tog sig boning i Buzau, en ort, som tilhörde förr bemalte Herr Grefwe von Promnitz. Denne Herre war sinnad, at därstädes etablera en Brödra-för-samling, och Inrättade salen på sit Slott till et Wd-ne-hus, hwilket Han kallade Gnadet, samt gjorde början at bygga hus för några Colonister, dem Han från Brödra-församlingarna utom Saxon skulle erhålla. Men då Han i början af året 1744. qwittrade det timeliga, och allehanda swårhet uppades i anseende til Colonien, stånade densamma utaf, och blef ändteligen aldeles uphäfwen.

Här besökte Ordinarius af många Bröder från Herrnhut, med hwilka Han rådgjorde om för-samlingens bästa därstädes. Deruppå företog Han en resa genom Slesien, besåg ångden af Neusals, där Konungen önskade hafwa en Colonie, och sederisfrå til Groß-Krausche och Peilau, samt reste sedan til Öfra Slesien, at och därstädes göra sig personligen underrättad om omständigheterna, särdeles angående Kösnitz.

På samma resa blef Honom den 21. Nov. 1743. af de hos Honom då närwarande Bröder vocation tilståd at wara Evangeliska Nåd-eriska Kyrkans fullmäktige Tjenare. (1) Wd-staffenheten här af war denna. Ordinarius hade redan före sin återkomst från Amerika striftelligt och sedan flere gånger munteligen, gjordt sina drö-

ändringar
gande, so
gånger yt
sitt ämbete
gen, an lå
bera. Dett
la. Och f
frånwato,
wore stedi,
ände de d
och där nå
alltså, at
händerna, o
och finna sig
Men emeda
betes och, if
dra- kyrkans
förhindra så
nom, at bes
hwilket anbu
at sig, (2)
ing skulle ut
ingens namn
swärtes, h
brändras.
Men H
e emottaga
omst från
edan Han i et
opar, Wdsta
fwer Unilete
ande tid, o
och annat. S
å. (4) Deßa

Berlin stält
 stic, och
 genom et
 trämja werke
 ten, och tog
 ihörde förr
 Denne Herre
 Brödra-för
 te til et Brö
 samt gjor
 Colonister,
 utom Coxen
 året 1744.
 a swärhet
 ade densam
 phäfwen.
 nga Brödr
 rde om Brö
 öretog Han
 f Neusalz
 nie, och se
 lau, samt
 rstedes ge
 ändigheten

ändringar emot ett och annat Brödernas företa-
 gande, som hade widlyftigt utseende, och några
 gånger yttrat sig, at Han håldre wille qwittera
 sitt ämbete och göromål wid Brödra-församlin-
 gen, än låta saker se, som Han ej kunde appro-
 bera. Detta kunde och wille icke Bröderna tillstå-
 ja. Och fast de icke kunde inse, at under Hans
 fränwaro, i Brödra-Kyrkans hufwud, sak något
 wore stedt, som rubbade dess grund-plan; så år-
 kände de dock, at i förhållnings-sättet hade här
 och där något mistag stedt. De bådo honom
 alltså, at Han wille å nyo taga sakerna under
 händerna, och ställa dem til rätta. Hårtill lät Han
 och finna sig willig, såsom wi hitintil hafwe sedt.
 Men emedan Han än framgent talade om sit äm-
 betes och sin syftlos neoläggande, så sötte Brö-
 dra-Kyrkans i Glesien närwarande arbetare, at
 förhindra sådant, i det de å nyo anmodade Ho-
 nom, at besörja Brödra-Kyrkans angelägenheter;
 hwilket anbud, såsom Han sielf derdwer förkla-
 rat sig, (2) bestod förnämligast deruti, at ingen
 ting skulle utom Hans wetskap, i Brödra-försam-
 lingens namn afhandlas, i utvärtes mätte, eller
 närwärtas, hwad Församlings-gången beträffar,
 ändras.

Men Han yttrade sig icke förr, at Han wil-
 le emottaga denna Fullmagt, än efter sin åter-
 komst från Tiffland om hösten nästföljande år,
 edan Han i et utförligt bref til Brödra-Kyrkans Bl-
 sspor, Aldsta och Predikanter, (3) förklarar sig
 siwer Unitetens gång hårtildags och för närwa-
 ande tid, och yttrat sina påminnelser emot et
 och annat. Han seck och et utförligt swar, der-
 i. (4) Dessa två skrifwelser kunna aldrabäst för-
 kla-

klara Brödra, församlingarnas då wgrande tillstånd i inwärtas mätto, och deras utwärtas behågenhet.

(1) Siegfrieds Beleuchtung des Baumgartenschen Bedenkens, Beyl. vi. p. 177.

(2) J Spangensbergs Schlussschrift, Beyl. v. 2v. 57. p. 514. (3) Gest. des Creugreichs, Beyl.

LXXIV. p. 217. Mat. Reflex. p. 304. (4) Gest. des Creugreichs, Beyl. LXXV. p. 241. Mat. Reflex. p. 313. Se och Apologer. Erklär. 2v. 82. til 85.

S. 116.

Emot wintern år 1743. anträdde Ordinarius sin resa til Liffland. Här hade det stora och wälsignade werket, som Gud begynt ibland Lettiska och Esthiska Nation, sedan år 1741. genom öfwerströmmen af Guds werksred råkat i stor fara. Jag wil än en gång ifrå början uprepa saken i korthet, så mycket jag derom funnit i några Probstars och Pastores til Öfwer. Consistorium infordrade Relationer. Fru Generalstam von Hallare hade (S. 70.) år 1736. utbedt sig och fått några Catecheter til sin Schol. anstalt i Wolmarshof. Ifrå den sammanhången hade en stor upwäckelse spridt sig ut ibland Letterna; och Præceptores, som både Adelsmän och Präster begärt, til Information för barn och till hjelp wid predikande, såsom och andre från Brödras församlingarne bekomne Domesitiker, funno lägenhet at gå Predikanterna i deras widlyftiga Kyrko-soknar til handa, uti arbetet på Esthiska och Lettiska folket. Dese Nationer hafst ännu den tiden merendels i en blind widstecklighet och i groft afguderi; ty en af dese Präster hade med Brödernas tilhjelp försködt, endast inordnat sitt Pastorat, wid åttatis afgudalundar och öf-

tygrande till
tvärtes behå

217. Nat. Res.
4. (4) Gest. des
os, Beyl. LXXV.
Nat. Reser
och Apolog
225. 82. til 83.

ordinarius (su
det stora och
bland Vettfä
genom öf
än en gång
så mycket jag
och Pastorers
Relationer
de (S 70.)
Catecheter
ifrå den sam
ig ut iblan
de Adelsmän
för barn och
andre från
nestiker, fun
eras widlyf
tet på Est
oner håstade
widsteplig
Präster ha
endast ino
dar och of
fr

er-ställen. Min affigt, och skyldighet at vara
ort, tillåter mig icke at omständeligen beskrifwa
den upbyggelse, som Bröderna under Prästernas
Direction åstadkommit hos många tusende själar.
Schol-anstalten wid Wolmarshof blef snart för
trång, hålft densamme af General-Kyrko-Com-
missionen blifwit två gånger med stor approbation
undersökt; och Prästerne samt Herrskaperne i an-
dre Sochnar tillstyrkte, at också ställa dit folk til
preparation åt Schol-beställningar. Efter nu Wol-
marshoffke Schol-anstalten befants vara för trång,
huru den en gång redan blifwit utwidgad, såg
Seu-Generalen von Hallart sig år 1742, twun-
gen, at til denna anstalt upföra en långt större
byggnad, som blef kallad Lammsberg.

Ibland Estherna war lifaledes en stor up-
väckelse, som af Probstarne och Predikanterne, med
några dem och Herrskaperne ifrå Brödra-försam-
lingen tillände Präceptorers och andra förståndiga
Domestikers biträde, fortsattes i wällsignelse, och
knades ifrå den i början sig insmygande Fana-
tsmen. (1) Wid Cathedral-Scholan i Reval
arbetade några genom Probsien Mikwitz af Brö-
dra-församlingen begärte och bekomne Colleger,
och de understödde tillika honom och de öfriga
Pastores med predikande, och i privat arbete på
skolans förbättring. (2) Så wida gick här all-
ting i ordning. Men år 1741. lät denne nitiste
och werkeligen högt begåfwade Predikanten, af en
utswåfningur bendigen Broder, som derutinnan
andlade aldeles emot sin Instruction och andra
Bröders tankesätt, förrieda sig til at inkätta en
stiftid församling efter sin insigt, och såsom han
et kallade, på Apostoliskt fot. Och emedan han
diss.

deutom hade stor smäl för de i Buddci föreeal til Comenii Kyrko. Historia uttrade förslager til en bättre Kyrko-Disciplin införelse; så blef wid berörde församling mycket af Bdmiska Brödra-författningen och Kyrko-Disciplinen efteradt. Wid alla tillfällen, ja ock wid Präste-möten, berömdes han då warande Mähriska Brödra-författning; han introducerade på prästemöten Bröderna, som ej skulle wara Lutheriske Pastores, utan allenast dekas medhjelpare; ja ock sådana, som icke hade studerat, och låt dem jämwäl ibland hälla högmåso-predikningarne. Många Lutheriske Präster, hwilke af Evangelii sanning, såsom af en hastig blirt, blifwit rörde, men icke wiste hwad de gjorde, låto honom til behag, uptaga sig i den nyss inrättade församlingen, och sökte jämwäl til at på sina orter uprätta slika församlingar. En del af Bröderna blefwo ock, oaktad all warning af andra Bröder, i deka oordningar med indragne, och woro dertill behjelpelige. Detta gjorde stora ögon; och då strid-krifterne från Tyskland stötte dertill, yppades hwarjehanda oroligheter, ja ock et farligt uplopp i Reval. Efter man nu icke kunde annat wänta, än Öfwerhetens ransafningar och beifrande, så trädde många Präster af rådska til rygga; ja somlige af dem sökte, at genom klagomål på Bröderna, hwilke dock af dem blifwit först förledde och om Lands-författningen woro okunnige, undandraga sig allt ansvar. (3)

(1) Se Benziens bref til Col-lectorn af Weimariska A-eterua, i Bnd. Saml. III. 897. jämte Bilagorna. (2) Bref til Käffarinnan, Bnd. Saml. III. 506. (3) Bref til en Evangelisk Theolog,

Bnd. Saml. III. 534. Lagskiparens i Herrnhut Protestations-Krist. III. 728. Apolog. Tillsk. Quaf. 144. Schlussskrift Quaf. 200. 1025.

§. 117

du hade
Amerik
Breswianna
där Hon och
Missionerna i
warande Kij
burg. Men er
ta Regeringe
Hon sig i Lit
Generalskan
Detta gaf ant
Hon hade del
fortsatte Hon
ästiliga ansen
wet, et riktigt
och om Guds
hade ock gärna
hjelf, såsom hög
fogeligen kund
Hon i medlert
komst, reste Ho
at göra hwad
hwari Han in
högsta måttom
stt, rättad och
rades. Til den
til undersökning
mission af Ge
som i Petersbu
en skrifwelse til
Synodus (1) fö
den, som är

S. 117.

Du hade Ordinarius redan före sin resa till Amerika funnit för godt, at Hans Fru Drefwinna skulle först resa åt Köpenhamn, (där Hon och uträttat mycket godt för Hedna Missionerna i Danzka länder) och sedan till då warande Kåsarinna Annas Håf i Petersburg. Men emedan den bekanta förändring i Rysska Regeringen imedlertid tildrog sig, uppehöllt Hon sig i Liffland hos sin gamla Wän, Fru Generalkan von Hallare, och andra bekanta. Detta gaf anledning till den bestyrling, at också Hon hade del i oordningarna. Icke desto mindre fortsatte Hon sin resa till Petersburg, och gaf tillfälliga ansefliga Personer wid Kåsarliga Håfvet, et riktigt begrep om Brödra Kyrkan i gemen, och om Guds werk i Liffland i synnerhet. Hon hade och gärna gjort detsamma hos Kåsarinnan sjelf, såsom högsta Personen; men efter Hon icke fogeligen kunde komma dermed till wåga, och Hon i medlertid feck tidning om sin Mans återkomst, reste Hon tillbaka till Honom. Denne besöde at göra hwad göras kunde, på det en oordning, hwari Han ingen del hade, och som Honom i högsta måtton misshagade, måtte blifwa underhöllt, rättad och Skaden afwänd, som deraf besakades. Till den ändan wille Han inställa sig sjelf till undersökning, så wäl i Liffland, där en Commission af General-Gouvernementet war satt, som i Petersburg; men fant för godt, at med en skrifwelse till Rysska Kyrkans repräsentande Synodus (1) förut affända Magist. Arvid Graudin, som år 1739. warit Deputerad till Patri-

arken i Constantinopel. (S. 90.) Dock Deputatus blef genast, wid ankomsten til Petersburg, af en Lutherisk Präst angifwen såsom en Emisarius, och straxt tagen i arrest, där redan trenne Bröder sutto, som därstädes gjordt ansökninng om Pass til nästgräntsfande Hedningar. Denna arrest måtte han under många omväxlingar uthärda, ända til år 1747., då han tillika med de tre förberörde Bröder, slapp ut och feck begifwa sig åter til Ryssland, såsom wol på sit ställe få se. I medlertid kom dock Kristwelsen, som honom wid arresteringen blifwit fräntagen, genom nästan alla Collegier, ja genom sjelfwa Kåiserliga Cabinetsnettet, Synodus i händerna, och hade, utan hans widare åtgärd, wäl icke den åsundotverkan, nemligen Ordinarii och Brödra-församlingens opartiska undersökning, i anseende til deras delaktighet i Liffländska rörelserna; men gjorde dock Brödra-Kyrkan i gemen och Liffländska saken mer behagelig tjenst, än man wid då warande omständigheter hade kunnat förmoda.

(1) Büd. Saml. III. 492. | reichs p. 204.
496. Gestalt des Creutz;

S. 118.

Ordinarius, som redan hade kunskap om Deputatens arrestering och icke kunde weta huru densamma torde aflöpa eller hwad Honorat sielf förestode, fortsatte icke desto mindre sin resa til Ryssland, sedan så wäl Isra Honom som för Synodo, åtskilliga bref afgått til Liffländska Landständerna och Regeringarna, til Kåiserliga Commissionen och til Riks-vice-Canzelären, såsom at i alt fall sätta dem förut i stånd, at desto grän-

elligare och
verket. Men
den 24. De
hällen, under
feck resa til
om förfrågan
de hafwa n
mycken höflig
Ordinarius f
ing för Han
å warande G
oda witness
rest efteråt f
beta Kåiserli
han sig, at
o, om til å
de något em
gen infant si
rifter, som
mycket trög
rundelig unde
ng, (3) lefn
de, tillika m
yrkans Syno
ffland, såsom
illige Lifflán
sina undert
stridit til d
ade domslut
ning, och at
s wert i wå
fter, som, f
de, icke stån

Deputatus
urg, af en
Emissarius,
enne Brö-
kning om
nna arrest
uthårda,
de tre före-
fwa sig de
alle få se
m honom
om nåstan
rliga Ca-
hade, utan
åstundade
ra: försam-
nde till de
men gjor
Lissländs
vid då wa-
oda.

pp om De
unde wäl-
ad Honor
re sin re-
n som frän
Lissländs
Käiserliga
lären, (1)
desto grän-

deligare och utan uppehåll fullända undersökning-
verket. Men på Ettabellet i Riga blef Han ifrå
den 24. Dec. 1743. till den 12. Jan. 1744. uppe-
hållen, under förewändning, at ingen Ståndsperson
fick resa till Petersburg, utan at förut göra der-
om förfrågan hos Käiserinnan. Det skulle dock
icke hafwa namn af arrest, såsom Han ock med
mycken höflighet blifwit behandlad; derföre ock
Ordinarius fallit på den tanka, at det i wälme-
ning för Hans Person, blifwit så föranstaltadt af
den warande Gouverneur Laszy, hwars hjälpe och
goda witnessbörd för Guds werk i Liffland, man
besti efteråt fått förnimma. När Ordinarius seck
på den Käiserliga befallningen om sin återresa, utbad
han sig, at få blifwa qwar ännu i tre dagars
tid, om till äfventyrs någon af Hans ätlagare
skulle något emot Honom at anföra. (2) Men då
han ingen infant sig, begaf Han sig på återresan. De
skrifter, som Han ifrå sig lemnade, blefwo med
en mycket trågen böneskrift till Käiserinnan, om
en grundelig undersökning och sakens ändtelliga afflut-
ning. (3) Ieswererade i Käiserliga Cabinettet; och
de, tillika med förenämde skrifwelse till Rysska
Kejsarens Synodus, och Commissione-acterne från
Liffland, såsom ock de goda witnessbörder, hwilka
Käiserliga Liffländske Herrar aflade om Bröderna
sina underdånare, den goda werkan, at det
skridit till det af fienderna med all magt på-
gjorde domslut om Brödernas fulltelliga landt för-
sörjning, och at intet wäsentelighet blifwit H. Er-
s werck i wägen lagdt. Ja, de Probstar och
Pastor, som, sedän de ärtänt och tillstådt sit för-
ord, icke skändes wid Bröderna och deras li-
dan.

dande, hafwa alsintet lidit til sina ämbeten, her
det och ägodelar. (4)

(1) Se en stor del af dem
i Byd. Saml. III. passim.

(2) *ibid.* III. 510. (3)

ibid. III. 506. (4) Om
all detta kan man widåre

läsa i Nat. Reser. N.
141. N. 54. II. p. 188,
189, 295. Apolog. Er
klär. Quaf. 161, 144.
Büd. Saml. III. 283.

§. 119.

Wid sin återkomst til Sleffien uppehölt sig Or-
dinarius åter et par månader i Gnadel,
dit Hans familie och efter hand alle arbetare från
Herrnhut och til en del från andra orter, kommo
til honom, för at rådföra sig med honom öf-
wer deras göromål. Han tog och Sleffiska saken
å nyo under händerna, besynnerligen Colonien
i Neusalz åbygnad och beboende. Til Jesu af-
lelles högtid den 25. Martii 1744. gjorde han
i löndom et besök i Herrnhut, sågnade Försam-
lingen och Choren med sina uppbyggeliga tal öf-
wer högtids-ämnet, och infatte sin Son Chri-
stian Renæus, med bön och händer pålägg-
ning, til ogifta Brödernas Medaldste. (1) Den 28.
April samma år, kom Han ån en gång til Herr-
hut, och med Församlingen begick den heliga Matt-
warden i Bertholdsdorfs Kyrka, hvarwid Han
Församlingens namn afsade den allmänna synd-
bedånnelsen. Då warande Kyrka, herde hette Pan-
Grob, och hade år 1743. blifwit dit kallad i Herr-
Schillings ställe, hwilken sedan år 1739. ut-
Mulle gick utur tiden, hade beffent Församling-
gen, och nu antagit kallelse til Bogtland.

Men i Herrnhut föll det icke Ordinarius be-
hageligt före, at där bodde många människor
som efter Hans insigt icke påhade för en

Ifrån

era-försam-
ordning,
deras bar-
dnare st-
undersökni-
stfagde,
stiftade til
nas stötsel,
na, ån i
(1) Büd. c
(2) Sch

En Brod-
nyliger
Herrnhut.
astäteligen
ångom til
t i alla c
etraktelse
ius tog d
e-suckninge
e-anien o
1747. hä
a sig ifrå
ollta om e
ildeles gen
ånga tale-
arterna ny
örledt någr
st ifrån de
frå det ann
gagnödrar
alefäret i S
dra

öfverförsamling och under dess särskildta tuft och
ordning, och som i synnerhet i anseende till
deras barn, woro eller kunde wara de öfriga In-
wånare skadelige. Han lät fördensfull anställa en
undersökning, hwarester sådana personer blefwo
aflyttade, at begifwa sig annorstädes. De fleste
flyttade till Bertholdsborg, och njödo där Bröders
hans stötsel, som här lände mångom til större from-
ma, än i Herrnhut. (2)

(1) Bib. Saml. III. 912. | 838. v. 335.
(2) Schlussskrift *2^{vest}*.

S. 120.

En Broder af Unitetens Pållsta Branche, hade
nyligen med ogemen frimodighet affomnat i
Herrnhut. Hans sidsa lefnads stunder, då han
afstäligen ropat på Jesu helga sår, hade tjent
mångom til stor upbyggelse, och upmuntrat dem,
at i alla omständigheter rikta sin besynnerliga
beträktelse på Jesu Blod och Sår. Ordina-
rius tog denna saliga Brodrens samlade Bø-
des suckningar, och deraf försärdigade den bekanta
Sermonen om Jesu Sår. Han har ock sederme-
tliga 1747. hållit deröfwer några tal, hwilka åtskil-
la sig ifrå Hans öfriga tal derutinnan, at de twål-
diga om et af kärlet til Jesum och Hans sår
aldeles genomträngt hjerta, men ock innehålla
många tale-sätt, som icke allenast gifwit Weder-
parterna ny onledning til fördärring, utan ock
öfverleddt några Bröder, at i något mål afswika, icke
ifrå den enda Läro-grunden, doc' likwål
ifrå det annars öfliga och i Församlingen hitin-
ne gagnödrande, ensaldiga och tydeliga Bibliska
alefäretet i Läro-ämnen.

På samma tid författade Ordinarius så-
 stilla Liturgier til Gud Fader, Gud Son och
 Gud den Helge Ande, såsom ock om den stridande
 och triumpherande församlingen; hvilka Litur-
 gier blifwit af församlingen med stort begär
 mottagne, och med sannskyllig hjerte-försmältning
 bedne och sjungne. Detta gaf anledning, at tal-
 och skrifwa om Fadren och den Helga Ande, mer
 än hitintil skedt; och den ouphörliga förebrä-
 hårtildags, at i Brödra-församlingen handlades
 för mycket om Frälsaren och Hans förtjen-
 sten men alltför litet om Fadren och den Helga An-
 da, förledde många Bröder til et och annat all-
 för vågsamt uttryck om den Helga TreEnigh-
 tens hemlighet, och Des inra förhållande. De af-
 weto wäl icke härigenom ifrå Jesu Person och
 Återlösningen i Hans Blod; fast håldre blef det
 ta ämne, och i synnerhet Hans Mandoms anam-
 melses, Lefwernes, Lidandes och Döds förtjen-
 sten til försoning och helgelse för människliga själen och
 lemmarna i alla lefwernes-omständigheter, til tro
 och exempel, alltiämt drifwit: men derwid hände och
 at några uttryck brukades, som deis icke woro ty-
 delige och nog bestämde, dels öfwerdrifne. De
 desse lände mången Theolog i och utom försam-
 lingen til anstöt, synnerligen då argstinte och löf-
 lige människor, såsom Juda Epistel v. 19. De
 beskriwer och förut förkunnar, icke blygdes, at
 af hämnd öfwer sina mislyckade försök emot Brö-
 dra-församlingarna, utspy det i deras egna hjer-
 tan liggande gift öfwer sådana uttryck, at förklar-
 ra desamma efter sina egna födsliga begrepp och
 wrånga dem, och derigenom gdra Bröderna, mer
 och tillika de i den Helga Skrift grundade och

eratur ledda
 och lemmarna
 alla männis-
 Kristna Reli-
 geliga. Dett
 a, och endas
 er, afhållit n
 ngar. Men
 at de genom
 a försmådelse
 arens warnin-
 men det heli-
 te kasta fö-
 om emot eder

Emot somma
 Gesien ad-
 um och Pæda-
 us: folk inry-
 indheim. I
 betare, som
 te på sina sta-
 ns födsel til-
 ides en wacke
 lerat kallades,
 hwilket ästilla-
 os, för at präp-
 Kristna och S-
 så tillika såp-
 Detta och de fö-
 re gått ut i all-
 Här anlade
 hteri, för at i
 ifter, dem ma

erutur ledda sanningar om männislige Själens
 och lemmarnes bewarelse och deras helgade bruk
 alla männislige lefwernets omständigheter, för
 Christna Religionens fiender löjeliga och wederskyg-
 geliga. Detta har wål gjordt Bröderna söga skas-
 na, och endast wid det stora tillopp från alla or-
 der, afhällit många människor ifrå deras Försam-
 lingar. Men de hafwa ofta med smärta beklagat,
 att de genom oförsigtighet gifwit anledning til si-
 ndslades alla försädelser, och icke bättre tagit i akt Träl-
 larens warning: **I skolen icke gifwa hundo-**
men det helige är, och edra pärlor skolen I
icke kasta för swin; at de icke wända sig
emot eder, och riswa eder. (Matth. 7: 6.)

S. 121.

Emot sommaren 1744. begaf sig Ordinarius ifrå
 Elesten åter til Wetterau, hwaråst Semina-
 rum och Pædagogium lemnade Honom och Hans
 Företjenshus: sölk inrymme, och flyttade sig til fästningen
 Lindheim. Dithån kommo til Honom en hop
 arbetare, som wille någon tid hwila ut ifrå sit ar-
 bete på sina statlons: ställen, och njuta församling-
 ens stötsel til godo. De samme formerade där-
 förat kallades, et Församlings- och Pilget- hus,
 hwilket ätstillige unge Bröder och Sysstrar into-
 gades, för at präpareras til Guds Riketsienst ibland
 Christna och Hedningar. Denna Deconomie war
 ät så tillika såsom et Seminarium, hwarifrån
 detta och de följande åren, många dogelige arbe-
 tare gått ut i alla fyra werlds- delarne.

Här anlades och hemma i huset et litet Bok-
 tryckeri, för at i ringa antal trycka ätstillige små
 skrifter, dem man antingen aldeles icke, ätminstone

ne

ne icke före wille göra publice, än de blifwit be-
 hrigen undersökte och förbättrade; och at endå
 utdela dem åt arbetarne til privat bruk, och till
 til Revision. Men man kunde dock icke förebygga
 at icke allenast flera Församlings-leimmar, utan
 och wänner och fiender ofta swarare finga desam-
 ma om händer, än Bröderna. De blefwo, så
 utarbetade och selaktige de woro, af winnings-lyst-
 nad eskertryckte, och i hela werlden kringspredde
 af Wederparterne i högsta grad mistydde, och
 förmenta bewis om willo-läror, och andra besty-
 ningar emot Bröderna, nyttjade.

§. 122.

Från den 12. Maji til den 15. Junii 1744
 hölls här en Synodus. Ibland annat ar-
 tades här hufwudsakeligen uppå, at behörigen
 skilja Tropos Paidias, eller det olika sätt och wi-
 hwarpå ledamöterna i Brödra-församlingarne, som
 ifrån ästskilliga Länder och Religioner woro till-
 pa komne, olika föreställa sig och uttrycka Guds-
 na Religionens grundfanningar, derutinnan de dock
 alle äro och måste wara ense. Ordinarius hade
 tid byst de tankar, at det wore godt, om Brö-
 dra-församlingarne ej utgjorde någon särskild fö-
 fanning, utan woro blotta Societeter af Guds-
 glonen i det land, där de bo, och stodo i gem-
 skap med densamma, ja om-ödjellget wore, ut-
 der des direction. Nu hade Märhriste Bröderna
 åter bekommit sina gamla Kyrlo-rättigheter, och
 i Hans fränwaro på några orter förmerat fö-
 skilda Församlingar. (S. 63. och 110. til s. 111.)
 Han wille wäl bibehålla dem wid desamma
 wid Biskopliga Ordinationen, men sökte och

de blifwit be
och at endo
rut, och till
de förebygg
lemmar, ut
fingo defam
blefwo, så
vinnings-ly
fringspridd
tydde, och
andra besty

Junii 1744
annat ar
behörigen
fätt och w
lingarne, s
e woro till
trycka Ch
innan de d
arius hade
t, om Br
särskild
eter af
odo i gem
t wore, w
Te Bröder
ttigheter,
orauerat
o. til sm
esamma
kte och till

förebygga, det de icke måtte absorbera och i
sina Kyrko-författning förwandla de Lutheraner
och Reformerta, som antingen flyttade til För-
samlings-orterna, eller på sina orter stodo med
dem i gemenskap; och wid det stora tillopp af
folk, sluteligen ruinera sig sjelfwa. Han kunde
väl icke wara emot, at folk, som kommo från
andra Religjoner, höllo sig til Währiska Kyrko-
författningen, sedan de förut aflagt sina willo-
asser, och det utan at tråda öfwer ifrån ena Re-
ligionen til en annan; men wille förekomma Re-
ligionernas blandning, så wäl i som utom Försam-
lings-orterna, och öfvergången från ena Religio-
nen til en annan, samt deraf sig yrpande Secter,
och motsatsens förkastande; och ämnade bibehålla
och en wid den Evangeliska Religion, der-
om han blifwit upfostrad, på det, i fall en sådan
eller hans barn någon gång skulle åter falla af i
andra Brödra-församlingen, återwägen måtte då stå
öfwen öppen til sin Fäders, Religion, utan at
blifwa tvungen til en emot hans samwete strä-
fande återkallelse. Han wille altså ställa ifrån hwart
part, hwart och et af dessa upfostrings-fätt, det
Währiska, Lutheriska och Reformerta, hwilke dock
i botten bekänna enahanda Lära efter den Heliga
Skrift och Augsburgiska Confession, fast de äro
öfver skilljaktige i sättet at tänka och yttra sig; och äm-
nade ställa en särskild Biskop eller Äldste öfwer
hvarje Afdelning eller Tropus. (1) Til den äm-
nade Biskop skulle Hans äldste Medhjelpare, Friedrich
Watterwille ifrå Swetz, hwilken redan förs-
dit år 1742. blifwit i Buraui uti Slesien, wald
consecrerad til Brödra-kyrkans Biskop, wara
Reformerta Bröders Biskop eller Senior. Och
au

nu pröuerade man ock, at Lutherste Tropus äfwen wälte få sin egen Biskop. Walet föll på Herr Georg Johan Conradi, General-Superintendenten i Sleswig, Høllstein, en gammal Brödras Wän, som ifrå bdrjan till slutet hade understätt Holsteinska Colonien. Till Honom warden Kallelsen tillika med Instructionen utfärdad; (2) men för åldern skull såg Han sig tvungen, at en ganska wänlig Skrifwelse (3) undanbedja densamma. Och alltså wardt denna sak till widare öfwerläggning upstuten.

(1) Nat. Reser. p. 337. | 909. och 903. (3) utse
seqq. (2) Bild. Saml III. | III. 1008.

§. 123.

En mängd seld. skrifter, som wid denna tid flögu ut i werlden, war orsaken, at en Deputation från Seminario i Lindheim, affändes 1744 till Theologiska Faculteten i Tybingen, med tillagen anhållan om undersökning, huruvida och hwaruti uti Brödra:kyrkan, sedan Tybingiska Betänkan det år 1733. utkom, hade ändrat sig, hwilket kunde förorsaka, såsom Wederparterne föregåstwe, ock detsamma icke mer borde appliceras på Brödras församlingarna (1) Deputerade emottogos och behandlades med mycken aktning och wänskap, och en af dem predikade i åtskilliga Kyrkor, besöknertligen i Hospital-kyrkan för Theologis Academicis, till deras fullkomliga nöje. Utli en höflad Skrifwelse till Seminarium Theologicum Augustanæ Confessionis (2) wågrade de at förelaga en ny undersökning; men "till alla widlöfliga
"och widare Controversiers affärande. Hålo rå
"ligast wara, at uprätta et Instrumentum publicum

cum
medel
nas
flugs
dant
ram,
i stillh
Do
do gen
ällighet
Till
erger
ällning,
werka
istrit i
befal
dant wa
at ing
Ejenar
Man
het hit
ten utgif
kretige
seiner
sätter
iga ofan
sagade.
(1) Strax
kande ut
undersök
tydes ta
har icke
svårtom
Erklår. 2
Nat. R.

erste Tropus af
alet föll på Herr
ral. Supertweter
gammal Bröder
utet hade under
Honom word
a utfärdad; (2)
g twungen, at
undanbedja sig
a sat til vidare

och 903. (3) 1741
008.

id denna tid f
a, at en Depu
affändes 1745
ngen, med tw
utwida och hwar
niska Betänkan
g, hwilket kunde
föregåfwo, o
cas på Bröder
nottogos och be
h wänskap, och
Kyrkor, besyn
eologis Acade
Uti en höf
icum August
at förelaga
widlöf
nde, h
mentum publi
"cum

icum. Deruti samtellige Brödra, församlingarne,
medelst behöriga underskrifter af Församlingar,
nos Föreståndare, bekände sig til ofdrändrade
slagsburgiska Confessionen, och at insinuera så
dant hos et Höglöfligt Corpus Evangelico-
gram, samt för öfrigt, utan vidare strid, skrifter,
i sällhet drifwa Herrans werc 2c." (*)

Detta helsosamma råd blef i detta års Syn-
do genast widtagit, efter tidsens läglighet i werc-
hällighet satt, och i följande åren vidare fullfölgt.

Til bägge Saxiska Theologerna, D. Mar-
berger och Löscher, affärdades jämwäl en före-
sättning, til at hos Secreta Consilium i Dresden
twerka en undersökning, hwad af Ordinarius
liffwit i Evangeliska Kyrkan företagit, sedan Han
et befallning at gå utur Saxiska Landet. Men
dant wardt äfwenleds afflagit, med den utlätel-
at inga approbationer kunde skydda en Chri-
stjenare för förföljelser. (3)

Man såg sig alltså twungen, at wid en myc-
het hittills utkomne strid-skrifter, för allmän-
heten utgifwa en Apologie, under Titel: Gegen
dretze Gestalt des Creutz-Reichs Jesu
seiner Unschuld 2c. Deruti blefwo ättill-
sätser och sanningar stälte twärt emot de
lga osanningar, och med ottatio Documenter be-
lagade. Denna skrift kunde wäl icke stilla dem,
som

Y

*) Straxt derpå har wäl et oblidt Theoloiskt Betän-
kande utkommit för allmänhetens ögon, hwilket utan
undersökning, som först blifwit afflaen, fördömmet, och
tydes taga tilbata Betänkandet af år 1733; men det
har icke af alla Theologer blifwit approberadt, utan
twärtom det första Betänkandet stadfästadt. Apolog.
Ertlär. Zwesf. III. Schlusschrift Bepl. V. p. 529. Lit. v.
Nat. Reflex. p. 172. 2.

som äro tråtgirige; tjente dock många redeliga vederdelomån och opartiska åskådare dertill, at de fingo annan insigt, och öfwerlemnade Herranom; hwad de icke kunde begripa. I synnerhet gjorde dehna skrift stor nytta hos några Kongl. Preussiska Ministrar, med hwilka Brödernas Deputerade hade at afhandla Mähriska Kyrko-saken, och hwilke (såsom de sjelfwe yttrade sig för Ordinarius wid Hans warelse i Berlin om hösten 1745.) genom de skändeliga beskylningar blifwit så förwillade at de ej mer wiste at hjelpa saken: dertföre och dels gynsamme, dels widrige anstalter gjordes; och efter som Collegierne blifwit wäl eller illa under rättade. Detta war nu sidste gången, som Ordinarius war i Berlin; och året derefter fölgde andra Kongl. Preussiska General-Concessionen, som S. 110. är omtald.

(1) Nat. Reser. p. 142.
N. LXI. (2) Gestalt des
Creutz's Reichs, Beyl.

LXXIX. p. 239. (3) Nat.
Reser. p. 142. N. LXI.

S. 124.

Wid denna tid hemsöcktes Tyskland, och i synnerhet Saxon, med et swårt krig. Ängder omkring Marienborn war upfyld med Engelska, Österrikiska och Franska Truppar, och man kunde från en backe se bägge Armeerna stå gent em hwarannan. De grusweliga försmådelser ådrogo sig samlingen i Zerrnhaag och Marienborn många farliga och beswårliga påhelsingar, som syftade på at störa de namngifna Rättare och Swärmer, i ånsjutandet af de osägelliga skatter, som skulle hafwa sammanstrapat från alla werldskontor, och at dela med dem sådana. (1) Men följden blef, at de besökande wordo klarligen

werthga pologier, alt hwa öfwen a pades en gen wed och hoga genheter, tro dem warande mycket b Marienborn år 1743. hållas af Månge L blefwo k at hos f Och en U måns tilf. Haag, en n på intet så Förfa önte icke r tydd ofwan folket tog ue blifw tion, och f marscher gjorde fride och faran å 3 öfra Jullii mån hållas i Mæ ned bägge t

ga redeliga resor
rtill, at de fins
e Herranom,
innerhet gjorde
ngl. Preussiska
eputerade hade
n, och hvilka
Ordinarius wid
1745.) genom
så förwillade,
derföre och
er gjordes, al
ler illa under
n, som Ordi
fter följde an
cessionen, som

S. 239. (3) H
S. 142. R. L.

d, och i
Krig. Ung
d Engelska,
h man kun
så gent em
ser ådrogo
nborn män
som systa
och Swär
atter, som
a merde
(1) Men
klarligen

wertygade om rätta bestoffenheten, icke genom A-
pologier, utan genom det de sågo wederspelet af
alt hwad dem emot Bröderna blifwit bibragt,
åfwen af en del förnåma personer: och deraf up-
pades emot slika Wedersvarter och belackare män-
gen wedertwilja, men för Bröderna sådan kärlek
och högsakning, at många af de tyngder och olä-
genheter, som kriget har med sig, derigenom blef-
wo dem undanrögdde eller lättades, hwartil där
warande Lands-Herrskapers bemödningar åfwen
mycket bidrogo. Predikan uti Elotts-Kyrkan i
Marienborn, besöktes flitigt wid detta tillfälle; och
år 1743. måste alla dagar en predikan någon tid
hållas af Bröderna för Hanoverska Soldaterna.
Många Officerare, åfwen af Catholisk Religion,
blefwo kraftigt rörde, och betygaade ofta sin önskan,
at hos sådant folk kunna tillbringa sin lefnad.
En Ungerisk Officerare lemnade, med sina För-
mäns tillstånd, qwar i Glicke-anstalten uti Herrn-
haag, och med Honom nära slägt ung person, som
på intet sätt wille skiljas derifrån.

Församlingarne i Slesien och i Öfra Pausitz
vönte icke mindre, under detta Krig, et mågtigt be-
tydd ofswanester. Då Kongl. Preussiska Krigs-
folket tog in nästan hela Sosen, hade Herrn-
sue blifwit benädad med en besynnerlig Prote-
ktion, och såg så wäl de flyende som segrande arme-
er marschera derigenom såsom wänner. Andtelligten
gjorde friden den 25. Dec. 1745. ända på nöden
och faran at den sidan.

I Öfra Tyskland fortsattes Kriget ännu, och
Tullimånad 1745., då en Synodus åter skulle
hållas i Marienborn, war ångden ännu upfylld
med bögge krigande Öfweerna. Två dagar, innan
Syn-

Synoden skulle öppnas, tågade de bort, och låto de från åttilliga Lands-tracter til Marienborn resande Bröder och Systrar, med all beskedlighet och i frid passera fram.

(1) *Gesch. des Erentreichs*, p. 87.

§. 125.

På denna Synod wardt, ibland annat, saken om de tre Tropis i Brödra-Uniteten än bättre regulerad, och ej långt derefter bragt i stånd, såsom wi wid nästföljande år så se. Blef och Ministerium i Brödra-församlingarne, revideradt efter gamla Kyrko-ordningen, åttillnaden förnyad emellan Presbyteri och Diaconi, och Acoluthernas ämbete infördt. Presbyteri äro en församlings ordentelige Predikare, som förwalta Läro-ämbetet och utdela de heliga Sacramenten. Diaconi äro deras hjälpare, så wäl i den andeliga som lekamliga Församlings-wården, men kunna jämwoh förätta Sacra, när ingen ordentelig lärare är til handst Acolutherne äro de, som utbjuda sig til Herrans och Hans Församlings tjänst, och blifwa af Biskoparna och de Äldsta, genom handslag, dertill i offentlig sammankomst antagne. Til qwinno-könets wård och stötsel, wordo efter gamla Brödra-kyrkans plågsed, Äldresfrinnor och Diaconissor förordnade och inwigde. Seniorum och Conseniorum Civilium iefwärda ordning, som 1560. på Synoden i Tians uti Palen blifwit införd, (1) wardt äwer sål nu återgådd, och med händer påläggning Kyrko-signelsen till det de Bröder, som dertill walde blifwo.

För Ungdomen, särdeles utom Församlingsorterna, bödd man til at draga försorg genom följande

försorg så der en särskildt ordination

Ifrån

förordning
derför. S
i Slesien,
nor och e
redan 174
De förord
ras ordina
i husen, i F
ga dem et
Återlösare,
nes omstån
signelse. T
handa med
föstrans des
hafwande. I
ga swårheter
nelse beledsag
gång.

(1)

Innan jag s
måste jag
er, som egen
så annat ställ
Slesiska
bragte Brödra
endslag, och j
ordt en höp s
erklingar. P
arne hitintil
erwid åtrindrad
er åstwen blifn
lgde; lust at lä

och låto
Mariebörn
bestämdighet

nat, saken
n än bättre
änd, såsom
inisterierna
ter gamla
d emellan
ernas äm-
nings or-
sambetet
coni dro
m lekam-
jämval
lärare är
utbjuda
gs tjänst,
a, genom
antagne,
ordo efter
esfimmor
. Senio-
rda ordo
ti Väln
ästerjälde,
elsen till
amlings-
3 genom
för

Från år 1741. till 1746. S. 125, 126. 341

förordning af så kallade Barna-wårdare eller wår-
derstor. Församlings-ledamternas många barn
i Slesien, hvilka bo kringströdde i åtskilliga Soch-
nar och ej kunna njuta tillräckelig skötsel, hade
redan 1743. gifwit anledning till denna inrättning.
De förordnade Barna-wårdare skulle, jämte de-
ras ordindra göromål, besöka Barnen hemma
i husen, i kärlig måtto taltala dem, och söka bibrin-
ga dem et ljusligt intryck af deras Skapare och
Återlösare, hvilket i deras tillkommande lefwer-
nes omständigheter kunde vara dem til wäl-
signelse. De skulle tillika gå Föreläsningarna till
handa med råd och upmuntringar, til Barna-up-
fostrans desto sorgfälligare och försigtigare hand-
hafwande. Denna inrättning har wäl funnit män-
ga swårheter, men ock varit med ogemen wälsig-
nelse beledsagad, där den en gång rätt kommit i
gång.

(1) Se Äldre Brödra-historien, §. 31.

§. 26.

innan jag strider till följande Historiska Stycke,
måste jag anföra några märkwärdiga händel-
ser, som egentligen höra till detta tidastifte, och
på annat ställe icke fogeligen kunnat införas.

Slesiska Kyrko-saken hade på många orter
dragit Brödra-församlingen mycken afvund och
undskap, och jämte andra föranlåtande orsaker, up-
bröd en hög strid-skrifter. Dese hade åtskilliga
utredningar. På de orter, där Brödra-församling-
arne hitintill varit obetante, singo många, som
truid ärandrade sig, at Jesus och Hans Apost-
ler äfwen blifwit försmådade, beljugne och för-
sligde; lust at lära närmare känna Bröderna. Det-

ta förorsafade många besöl i Brödra-församlingarne. I somliga Länder, där man sådant icke hade förmodat, worden Bröderna inbudne, at där etablera sig. Häremot i andra Länder blefwo wäcktete själar, för deras bekantskap med Bröderna, tryckte, och dermedelst föranlätne, ja ock til en del twungne, at derifrå begifwo sig til Församlingens platserne. Härigenom öktes allt mer och mer tillloppet från nästan alla Evangeliska Länder i och utom Tyskland. Ut i någor måtto hämma detta samma, och förhindra, det Församlingarne ej måtte öfwerhopas, och Religionerna mista de flesta af sina rättjinniga medlemmar, (ty detta wore många redeliga Vårares hufwudskagan) sökte man icke allenast at bibehålla Slesiska Bröderna i någa förbindelse med Lutheriska Religionen, ehuru wäl förgäfwes; (112.) utan man såg sig och twungen, at uppå så wäl Vårares och Herrskapers som wäckta själaras åstundan, til många orter afflemna Bröder, som skulle åtaga sig de wäcktas skötsel, förmana dem til troligt förblifwande wid sin Religion, och afhålla dem ifrån afföndring såsom ock ifrån onödigt och förhastadt bortresande til Församlingarna; samt deremot på deras hemorter förskaffa dem all den skötsel, som efter omständigheter wore möjelig. Denna tjenst ward på många orter beledsagad med stor wälsignelse. I Sverige blefwo derigenom många Separatister wundne, och många för Separatismen bendne själar wid Ryrko-samfundet bibehåldne. I allenast många Predikanter därstädes, nyttjade Brödernas råd och biträde wid sina wäckta Vårares handledning, utan en af Biskoparne stod i Correspondents med Brödra-församlingens

kopar,
 te kom
 ne Br
 men tu
 Liffä
 wälsign
 andra
 hwilke
 rerna i
 Bröder
 Minde
 den och
 dan stri
 predika,
 på soml
 tasser de
 ne, som
 wandrad
 het i anf
 utkom o
 em, och
 åtkan if
 Bröder;
 och företo
 triswas p
 rke blifn
 allade S
 Beka
 rerna, to
 ång helt
 en ansenli
 waräst B
 ifrå Be

dra församlingar
 sådant icke ha
 budne, at där
 er bleswo wäcks
 ned Bröderna,
 a ock til en del
 i Församlinga
 er och mer till
 a Länder i och
 to hämma det
 ingarne ej må
 mista de flesta
 (ty detta war
 gan) sökte man
 Bröderna i no
 gionen, ehuru
 an såg sig och
 s och Herrsta
 til många or
 ga sig de wäcks
 t förblifwande
 från affsondring
 adt bortresand
 på deras hem
 som efter t
 denna tjänst wa
 tor wälsignede
 många Separa
 ratismen bend
 behåldne. In
 des, nyttiga
 a wäcks
 oparne stod
 umlingens

apor, och flere Theologi dnrskade, at Bröderna må
 te komma Missionen i Lappland til hjelp. Twän
 ne Bröder uppehöll sig ock å nyo i Lappland,
 men kunde ej finna någon synnerlig Ingång. I
 Liffland hade Guds werck, under alt betryck, sin
 wälsignade fortgång, under många Probstars och
 andra Prästers Inseende. Utom Seminaristerna,
 hwilke såsom Informatores understödde Predikan
 terna i dessa och andra Länder, predikade någre
 Bröder på Luthersta Predikstolar i Erfurt, i
 Minden, i Bergen uti Norrige, i Urecht, Ley
 den och Gravenhaag, i London &c. men se
 dan stridigheter uppade sig, wardt tilståndelsen at
 predika, som dem förut blifwit ordentelligen gifwen,
 på somliga orter återkallad, utan at irrige Läro
 sätter dem kunde öfwerbewisas. Hwaräst Själars
 ne, som betjente sig af Brödernas Skötsel, icke
 wandrade ordentliga, eller tillwälade sig mer fri
 het i anseende til Religions, författningen, än dem
 utkom och war nödig, där drog man sig undan
 dem, och lät dem wäl också gifwa skriftelig för
 skran ifrån sig, at de ej mer wille kalla sig
 Bröder; på det alt hwad sådane människor talte
 och företogo, ej måtte framgent, såsom hitintil skedt,
 skrivas på Brödra församlingarnas räkning, och
 icke blifwa dömda och affskildrade efter sådane så
 kallade Herrnhutare, eller Församlings, apor.

Wefantskapen med wäcks själar uti Religio
 serna, tog icke af, utan til, och hade mången
 ång helt besynnerliga anledningar. Til exempel:
 en anseelig Reformert Lärare i et aflåget Land,
 waräst Brödernas namn ännu icke war bitant,
 at ifrå Leipziger, Wåsan hembringa upbyggeliga

Böcker, och råkade, ibland andra, at få Ordina-
 rii Berlinska Tal. Dese woro honom altför en-
 faldiga, efter Han war mycket fördjupad i My-
 stiken. Han skänkte dem at en enfaldig Bonde-
 Präst; för honom woro de åter för höga. Han
 måste förklara dem för densamma. Du fant Han
 sjelf den stora Religions-hemligheten, som wid
 all Hans Mystiska wisdom ännu fattades Ho-
 nom. Han råkade på Försynningen i Jesu Blod,
 wände tillbaka til Evangeliska enfaldigheten, och
 sökte up Bröderna, samt gjorde dem bekanta med
 andra Präster, (hwille wördade honom som en
 Fader,) och med deras wäccta Åhörare.

En Inwånare i Geneve, som war bekant
 med Brödra-församlingen, seck om händer en sam-
 ling af Fransöfka Predikningar, som woto myc-
 ket Evangeliska, och tänkte, at det ej kunde felas,
 det ju samme Präst måtte på sin ort hafwa lem-
 nat efter sig någon ädel frukt. Han reste dit, fant
 wäl icke på den orten, men dock i granstapet,
 hwad han sökte. De kändes wid och ålskade hwar
 annan, och ifrå den tiden sökte Brödra-försam-
 lingens bekantskap.

Med Bröderna i Pálen budo Währiske Brö-
 derna til at förnya bekantskapen, och skickade en
 Deputerad til Seniorens i Lissa; men de togo
 emot tilbodet, af fruktan, at, wid deras utomdes
 beträngda omständigheter, dermedst ådraga sig myc-
 ledsamhet och förförljelse. Af denna orsak måtte
 äfwen härröra, at där warande wäccte själar
 fingo lof, at umgås med Währiska Bröderna,
 hwarföre dese til en del foro håldre sin wäg, och
 begäfwos sig til Neufals.

S. 127.

at få Ordina-
 nom altför en
 rdjupad i W
 nsfaldig Bonde
 ör höga. Han
 Du fant Han
 eten, som wid
 fattades Ho
 i Jesu Blod,
 Idigheten, och
 m bekanta med
 onom som en
 ödrare.

m war bekant
 änder en sam
 m woto myc
 ej kunde sela
 et hafwa lem
 reste dit, fan
 i granskapat,
 älskade hwar
 ödra försam

Mähriske Brö-
 h sticlade en
 en de togo
 eras utomdes
 illiga orter
 draga sig ne
 orsäl måtte
 ckte själar
 a Bröderna
 sin wäg, och

Pensylvanien hade Brödra. församlingarne i
 Bethlehem och Nazareth (S. 98. och
 101.) tid efter annan ansenligen förstärkt sig,
 och tillika blifwit i stånd satte, at genom några
 Bröder från Seminario och andra dugeliga och be-
 såfwade Personer, fortsätta Evangelii Predikan,
 och framgent betjena de från Religionerna och
 de små Secter samfode Lands. församlingar; så-
 som ock at underhålla Hedna. Missionerna. På Sy-
 nodo i Marienborn 1744, wardt Magister Span-
 genberg, som redan förut warit i Pensylvanien,
 anwijd til Biskoparnas Vicarius, och til berörde
 ort stånd, för at besörja Guds werk ibland Christ-
 na och Hedningar i Amerika. En af Pensylvan-
 ska Synoderne, som alla halfwa år höllos nu på
 et ena, nu på et annat ställe, nämner i Syno-
 dal. beslutet om Ledamöter från the Nationer, och
 nu äfkilliga Religions. partier, förutan Hedna-
 uden och Hjelparena af Indianska Nationen.
 Deribland woro fjorton Lutheriske Predikanter af
 Brödra. försattningen; och Deputerade från stor-
 na Reformerta Församlingar, som stodo i gemen-
 sap med Bröderna, och betjentes af några Re-
 formerta Präster. Och utom des inlupo från ät-
 illiga orter många invitationer, at predika. Det
 ock märkwärdigt, at alle Bröder, som foro till
 Amerika, tomme i Krigs. tiden lyckligen fram, u-
 en at Capare gjorde dem något hinder; men der,
 mot de Bröder, som foro tillbaka från Amerika,
 woro långt mera fara underkastade. Ty 1744.
 afswa David Nieschmann och hans Gåll-
 pp af Spankorerne till St. Sebastian, och

S. 127

1745. Petrus Böbler af Fransoserne til Se-
Malo upbragte, och sedan de förlisat alt hwad
de medhade, omsider lösgifne.

Om Missionen ibland Indianerna i Norra
Amerika, har i början af detta Stycke S. 102
103. och 104. blifwit handladt; och det öfriga
kan jag för sammanhanget skull, aldraförst i följande
afdelning omröra.

Missionen i Södra Amerika, uti Surinam
me, wardt wäl också ifrå Bethlehem förstärkt
men fant så många swårheter, at Bröderna drog
go sig derifrån, och til en del begåfwo sig til sin
Bröder wid Rio de Berbice. Och dese hafwa icke
heller, utom det goda intryck, som deras upförande
och wandel gjorde hos Indianerna, kunnat de
nu upwisa någon särdeles frukt af sin därwarande
emedan de ej kunde ännu rätt wäl uttrycka sig i
Indianernas tungomål.

S. 128.

Missionerna ibland Negrarna på St. Thomas
mas, fortsattes med nästan obegriplig lydnad
fa, under alla swårigheter utan och innan. Ifrå
De hade wäl fått någon lust genom Ordinarie
Wistation år 1739.; (S. 85.) men deras betryg
och wedervårdigheter började snart åter at in
na sig. Likwäl låto Negrarne icke afhålla sig, och
komma til Evangelii Predikan, så wäl på St. Thomas
som Söndne-dagarne, om nätterna, sedan de följde
åndat sit arbete, och låto med glädje fångsla
pissa sig för sådant. Missionärerne, som til sin
komst måste om dagarne idka styft lekamligt
bete, och i andelig måtto arbeta på Negrarna
nätterna, drogos merendels med kropps-krämp

olserne til Se.
lsfat alt hwar

rna i Norra
tycke S. 102
ch det dirigt
drasförst i sil

uti Surina
dem förstärkt
Bröderna dra
oo sig til sin
ese hafwa id
eras upföran
, kunnat an
sin därmar
ttrycka sig p

i St. The
negripelig ty
innan. Ifrå
em Ordinar
deras befr
åter at infa
afhålla sig,
vål på Ebn
sedan de full
e fångsta
om til sin
lekamligt
Negrarna
pps. främ

och sjudomar; och gick nästan intet år förbi, at
en eller någre af dem ändade sitt lopp, hwar
il grämelsen öfwer deras Negrars lidande och
deras egna personers sorgfulliga misshandlande,
hätte hafwa mycket bidragit; ty ehuru en af
dem återstaldes til hälsan efter många undfångna
ugg, dog han dock icke långt derefter. Icke de
o mindre dress Herrans werk med sådan fort
ång, at år 1741. nitio Negrar på en dag blef
oo tillika döpte. De troende Negrar, som såldes
eller flyttades på andra öar, bredde ock därstä
es ut upväckelsen, och bådö om Lärare. Dese
unde då för tiden endast på någon tid besöka
em på St. Cruz och St. Jan, intil des de
ngo flera Hjelpare från Brödra församlingarna.
Deras och Negrarnas ömsjuka anhållan bewekte
a och annan, at med det snaraste komma dem til
hjelp. Redan år 1739. utböd sig til denna Mis
on, Studenten Albinus Theodorus Feder, i
å Bogtland bördig, och wardt dertil ordinerad,
amt genom et Kongl. Rescript confirmerad, med
efallning, at han skulle skyddas emot oberogade
dänniskor. (1) Med honom reste Georg Israel,
synnerligt Guds redskap. Sochneen Lubau,
ste långt ifrå Herrnhut, war han af fattiga
brådrar född, och til wärfveri hällen, derhos lam
ch gick merendels med krycka, men hade en så
dig anda, at han omöjeligen kunde afhållas ifrån
lydnan af sin drift, at fara ut ibland Hedning
arna och predika dem Evangelium. (2) Då han
ed Feder hade fulländat sid-resan, och de wil
låta sätta sig öfwer ifrån Eustachius till St.
thomas, stötte Fartyget i stormen mot en flis
wid Spanst. Town. Sjö-folket for derifrån,
och

och lät dem med Fartyget sitta qwar på Klippan
Feder släppte sig med et tog ned i wätet, så
at simma i land, som näppeligen war et sten-
ifrå Klippan, och tänkte i så mätto skaffa sin lamm-
Broder hjelp. Men de brusande wågor låto honom
icke hinna till lands. Den lame Israel måste bli-
wa sittande på Fartyget, öfwer hwilket böljorn
altsjämt slog; och wardt ändtelligen räddad, sedn
stormen lagt sig. (*) Han arbetade i fyra år
tid i stor wälsignelse, och började å nyo den
St. Cruz affladnade Mission; hwaräst de dö-
das antal nu belöper sig til flere hundrade. W
och Diarier från honom, finner man i Byding
Samlingarne. (3)

Aldenstund, wid den ofunda lust och smär-
arbete i dessa warma Länder, många Bröder
och ofta de ordinerade och af Konungen stadfäst
stade Personer dödde bort, och swärheter lades
dan i wågen för de öfriga Bröder, som till honom
net icke woro af Konungen confirmerade; så skedde
Bröderna 1744., wid det en Missionär åter be-
fändes, så wäl hans, som fem honom adjungerade
de Medhjelpares confirmation, och erhöillo den sam-
ma i et Rescript af den 22. Maji och 28. Decem-
ber 1744., (4) och hafwa ifrå den tiden blifwit dö-
d wid styddade.

(1) Bild. Saml. I. 177.

(2) Brevvet, deruti han
utbjuder sin tjänst, står in-
förde i Byd. Saml. II.

419. (3) *ibid.* I. 561.
621. (4) *ibid.* III. 721.
och 1030.

S. 129.

Missionen i Ny-Ärenhuet på Grönland, s. 129.

*) Hans uttrande, huru han i lifs-faran på Klippan
rit til möde, finner man i Byd. Saml. II. 496.

des år 1740., i
nats och
derpå
förel
war Bröd
1740., i
Missionen
Hedningar
ngte til up
Erona. I
Missionären
d, och kon
e undfätt
nt af den r
Währiska
B. (1) I
flora upw
och Förse
man i ans
och kring
moda. Fö
elpare; och
besöl i Ty
Grönland. I
arna i hög
Bröderna
Missionären,
et, och af d
hälla, hwad
sammanbla
) Historia om E
Goda S

var på Klippan
i vatnet, f
or et sten-
Kassa sin lam
or låto hono
sel måste bli
vilket båljorn
råddad, seda
de i fyra år
å nyo den p
oaräst de dö
undrade. Br
i Wydingf

st och små
ånge Bröde
ungen stad
heter lades
som til nor
rade; så fö
vår åter a
m adjunger
höllo densam
sch 28. De
a blifwit de

ibid. l. 561.
ibid. III. 720.
p.

inland, f

på Klippan
ll. 496.

des år 1738. med Förslingen Samuel Ka
mats och hans Familles omvändelse, men feck
var derpå en smärtande sorg, då densamme, af
ultan för mördare, flydde derifrån. Desto stöde
var Brödernas glädje och förundran, endå han
1740., just då Andreas Grasmann var där
Bisitation, kom tillbaka, och drog efter sig må
Hedningar, som genom hans vittnesbörd blifwit
ogte til upmärksamhet, och småningom kommo
Trona. Med Andreas Grasmann reste äldste
Bisitationären Matthäus Stach på besök til Tysk
d, och kom 1742. tillbaka, sedan han til sit äm
e undfått ordination, och genom et Kongl. Res
t af den 16. Martii 1742. blifwit confirmerad til
Kyrkliga Brödernas ordenteliga Lärare på Grön
d. (1) I detta förståndda år tog egentelligen
flora upväckelsen ibland Grönländarne sin bör
och Församlingen tillktes ärligen med flera,
man i anseende til Nationens ringa folk, nu
och fringsväfswande lefnads, art, hade kunnat
moda. Följaktelligen åstades här också flere
elpore; och Bisitationären Johan Bet feck, wid
besök i Tyskland 1746., två Bröder med sig
Grönland. Något mågta angenämt och för Hed
garna i högsta måtton upbyggeliget, war det,
Bröderna kunde med sina grannar, Danska
Bisitationärerna, lefwa i frid och bröderlig endråg
et, och at den ene sökte, at bättra, hjälpa och
hälla, hwad den andra tillhörde, utan at der
sammanblanda sina olika författningar. (2)

(1) Historia om Grönland p. 564. (2) ibid. p. 735, 736.

S. 130.

Gods Förhoppnings-udden hade Wis
sta

tionären Georg Schilde, sedan han redan dö-
 sju Hottentottare, rest tillbaka åt Europa. (S. 79.)
 Han sökte med några Hjelpare 1745. tillstånd,
 åter få resa dit, men kunde det icke ådhålla.
 1746. seck man ifrån en där warande Officer en
 derrättelse, at hans döpte och Lärjungar äro
 höllo sig tilhopa, och högeligen wäntade på hans
 återkomst. En Broder, som tillföre warit i Lj-
 has Compagniet därstädes, reste dit år 1747.,
 at sätta sig där ned, och låta sig wärda om
 förlåtna Hottentotter. Men man har ingen
 dare underrättelse fått om honom, än at han
 städes giftat sig, och litet derefter blifwit dödd.

Om öfvergifna Missionen på Ceylon (S. 80.)
 blef man påmint, enär Chirurgen Christian
 ber, som genom Bröderna därstädes kommit
 Sanningenes kunskap, anlände til Brödra-
 samlingen, och hade med sig en Malabar, hvil-
 ken 1746. blef döpt och kallad Samuel Joha-
 nes.

Til China begaf sig Conrad Lange 1744.
 på wägen, och wille taga Bröderna Zacharia
 Zirschel och Michael Kund med sig til Ka-
 muckerna. Men då de i Petersburg gjorde
 sökning om Pass, gick det dem, såsom de Brö-
 der hwilke 1738. wille fara til Samojederna och Lap-
 ländarne. De gjordes mistänkte, efter orolighe-
 na i Rissland just wid samma tid börjades; och
 de blefwo satte i arrest, hwäräst de under
 wäxlingar af mer och mindre frihet, förblefwo
 til 1747., då de ändteligen sluppo på fri fot,
 wände tillbaka åt Tyskland.

Ibland Judarna i Amsterdamb
 hölt sig 1743. en Broder ifrå Seminario,

Jfr
 mann Oc
 unna ut
 från and
 döpte Jud
 öppning
 amling ut
 man blef
 manu icke

Nya

Ifrå Syn
 sidst

131. Brödr
132. Förso
 dra försan
133. Tropi i
 ras Relig
134. Brödr
 uti Roxt
 bellion.
135. Brödr
 Engeland
136. Brödr
137. Nord
 görelse och
138. Missions
 lamentets
139. En In
 sätter sig n
140. Berätte
 allehanda
141. Synod
 tenbergea
142. Ordinari
 Brödra: för

han redan de
uropa. (§. 79.
15. tillstånd,
e århålla. S
de Officer ur
rjungar änn
ntade på han
e varit i tjem
år 1747., fö

wärda om
har ingen m
in at han de
blifwit wid.

eylon (§. 80.
hristian De
es kommit

Brödra: fö
alabar, hie
nuel Joha

Lange 174
a Zachari
o sig till R

rg gjorde o
m de Brödr
rna och Zop

t orolighet
örjades; e
de under o

kt, förblef
å fri fot, e

rbam upp
inario, m
nå

namn Otto Wilhelm Zasse, och syntes något
kunna uträtta, men ofred icke långt derefter. I
från andra orter kommo wid denna tid äfswilige
öpte Judar till Församlingen, och man hade för
hopning at en gång så se en Rehille, eller för
samling utaf dem, til deras folks fromma; men
han blef warse, at deras rätta hemsödnings- stund
annu icke wore kommen.

Nyare Brödra-Historiens

Sjette Stycke,

Ifrån Synodus i Zeist 1746., intil Ordinarii
sidsta resa ät Engeland 1751.

131. Brödernas Colonie i Zeist, och tillstånd i Holand.
132. Församlingens i Ebersdorf förening med Brö-
dra-församlingarna.
133. *Trapi in Unitate* besättsas med Administratorer af de-
ras Religion.
134. Brödernas tillstånd i Engeland. Colonien i Sulnef
uti Northire. Bröderna oröas under påstående Re-
bellion.
135. Bröderna breda sig omkring, och göra nytta i
Engeland och Irland.
136. Brödra-församlingarnas tillstånd i Norra Amerika.
137. Nordamerikanska Missionens beswärlighet, gagn-
görrelse och betryck.
138. Missions-saken lättas genom en Storbrittansta Par-
lamentets Act af år 1747.
139. En Indiansk Församlings Emigration, och huru den
sätter sig ned i Gnadenhyeten.
140. Berättelse om några redan ofredna Församlingar af
allehanda Hedningar.
141. Synodus i Herrenhaag. Underhandling med Wye-
tenbergsta Consistorium.
142. Ordinarii Restitution i Saren, och sadfästelse på
Brödra-församlingarnas friheter.

- §. 143. *Ordinariis* underhandling med *Chursaxiska Ministerin*.
- §. 144. Commission i *Groß-Zennersdorf*.
- §. 145. Berättelse om Brödernas samtal med *Saxiska Theologerna*, wid samma Commission.
- §. 146. Commissionens slut.
- §. 147. Commissionens fölgder. Konglige Declarationer. *Stoltskyrkans* i *Barby* öfverlemnande til Brödra-församlingen.
- §. 148. Berättelse om upväckelsen ibland *Wendiska Nationen*. *Brian* til *Colonien* i *Alten-Wolke* wid *Bautzen*.
- §. 149. Twihsamt tilstånd i *Engeland*.
- §. 150. Brödernas undersökning inför *Underhuset* af *Storbrittanniska Parlamentet*.
- §. 151. Likaledes inför *Öfverhuset*.
- §. 152. *Janehället* och nyttan af derpå följande *Parlamentaract*, och dess fölgder.
- §. 153. Församlingarnas tilstånd, och Brödernas arbete i *Engeland* och *Irland*.
- §. 154. Anledningen til oroligheterna wid församlingen i *Herrenhaag*.
- §. 155. Til hvilka obilligheter densamma anmodades.
- §. 156. *Emigrationens* pålysning.
- §. 157. *Början* af *Emigration* från *Herrenhaag*, och *staternas* öfverhottning til *Saxiska Församlingarna*.
- §. 158. *Colonien* i *Newwied*. *Herrenhaags* fullteliga utrymmande, och fölgderna deraf. *Ordinariis* tankar deröfver.
- §. 159. Berättelse om anledningen til en *Församlingarnas* Siktning.
- §. 160. Om densammas beskaffenhet och afslutande.
- §. 161. Om *Controversierna*, och deras skada.
- §. 162. Om *Apologierna*.
- §. 163. Brödernas tilstånd i *Slesien*.
- §. 164. Berättelse om *Commissionen*, angående *Bismarck* i *Berlin*, och om Brödernas *Declaration*.
- §. 165. *Wisitation* wid *Församlingarna* och *Wisionerna* i *Norra Amerika*.
- §. 166. Berättelse om *Indianernas* Församling i *Monte-lagometah*.
- §. 167. *Reger* *Wisionens* tilstånd, och *Wisitacion* på *Saxiska* *Öarna*.
- §. 168. *Esterrättelse* om upväckelsen ibland *Indianerna*.

Ödra
uti 2
169. S
170. S
171. S
burg

At 174
Siff
erdam,
erliga C
ärsådes
endylt w
ngs-orts
stundan,
ngde este
na Sochn
enna i sig
nde. Her
erwisat sig
enna ort,
Det hymniga
olland, ut
ål ofta w
a förmänli
post haft d
ntar om 2
desamm
lage utläm
gängen, i
Under a
brefwet a
och smäde
de Herran

Södra Amerika, och Missionens nybygge i Pilgerhut
uti Berbice.

169. Missionens tillstånd på Grönland.

170. Försök til en Mission ibland Guberna i Persien.

171. Berättelse om några Bröders arrestering i Peters-
burg, och nyttan deraf.

S. 131.

År 1746. wardt Synodus hållen i Zeist uti
Stiftet Utrecht. En Brödernas Wån i Am-
sterdam, hade förledit år tilhandlot sig detta Fri-
herrliga Guds, i affigt, at en Brödra-församling
härsködes stulle anlägga nybygge; emedan Hec-
kenderyt war obeqvämt til en ordentellig Försam-
lings-orts anläggning, och många ytttrade dock
stundan, at bo i en Brödra-församling. Dese
bygge efter hand up några hus i qvadrat, emel-
an Sochne-Kyrkan och Slottet, hwilka gifwa
enna i sig sielf wackra plats et än bättre utse-
nde. Herrar Staaterne af Utrecht hafwa altid
erwisat sig såsom sanstyllige Landens fäder emot
enna ort, och förunt Bröderna all skälilig frihet.
Det ymniga besök af främmande, icke allenast från
Holland, utan ock från allehanda Nationer, har
hållt ofta varit en beswärlig sak, men ock gån-
ga förmanlig för ortens näring; och har förnäm-
ligst haft den nyttan, at många, som hyst illaka
tankar om Bröderna, fått bättre begrep om dem,
och desamma til sina Länder medtagit; och at
många utlänningar hördt Evangelium, kanske för-
gånge, med wälsignelse för sina hjertan.
Under allt betryck, som Amsterdamska Her-
res beswret af år 1738. och sedermera motskrifters
och smådesulla illwitelser, åbragte Bröderna,
de Herrans werl i stillhet sin forsgång på Åt-
til-

Stilla orter i de förenta Nederländer. Största
 wålsignelsen förspordes denna tid ibland den
 Mennonister, som inclinerat til Socinianska
 ran. Frålsaren betjente sig i synnerhet af Domi-
 ne Deknatels Evangeliska witsnesbörd, at med
 den inbrytande strömmen, och at bibehålla h
 Åhörare wid Pärnan om Christi Gudsdom och för
 tjänst, hwilket ock i offentliga skrifter årkändes.
 Ibland de Reformerta upwäckte GUD i synnerhet
 Domine Bruinings i Amsterdam til et wålsig
 nadst wittne i sin Religion. Men han måste
 derföre mycket lida, och gick 1749. utur werlden
 med det allmänna intygande, at han varit
 GUDS Tjenare, och efter somligas uttryck, en Wå
 tyr för sanningen.

§. 132.

På Synodo i Zeist woro, ibland andra må
 wålsiga Personer, åfwen regerande
 Heinrich XXIX. Keuß i Ebersdorf med
 Gemål, och Håspredikanten Magister Steinhof
 närwarande; sedan Ebersdorffiska Församlingen
 ofta åstade åter-förening med Brödra-försam
 lingarna, war kommen i stånd. Ordinarius ha
 redan länge varit i wånlig bekantskap med
 Ebersdorffiska Huset, och genom sit giftermål
 närmare blifwit med detsamma förbunden. Då
 Wåhrifte Bröderna anlade nybygge i Herrnhut
 gick åfwen Ebersdorffiska Huset i förening
 denna Brödra-församling; åfwen som Herrskap
 ofta gjorde besök i Herrhut, och år 1734. åfwen
 lemnades at samma Herrskap Magister Stei
 hofser til Håspredikant, och andre Bröder och
 strar til betjening och til Des Barns upfostr

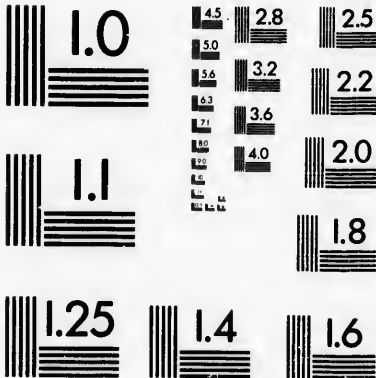
wilke woro
 woende själar
 efter han
 sin ungdom
 sig här er
 Bröderna
 Commis
 Ryrko-f
 Bederspartern
 församlin
 allsinnighet
 Ebersdorf. F
 wål wid si
 den det war
 besök efter d
 Brestiga Glo
 ade denna F
 gjerdt sina
 wisa mål w
 e; men stulle
 amma. Wid
 denna församli
 woro dit kom
 gjordt besök o
 ertan, icke
 stilliga helso
 dant sina ar
 a. Detta förar
 han begy
 ar i in- och
 had, besöka
 och närmare b
 ande den nåd
 Brödra-försam

Eldris
 den de
 lanska
 af Dom
 ot met
 hålla h
 m och fö
 arkändes
 i synner
 et wålig
 måste oc
 ur werld
 n varit
 k, en War
 dra må
 ande Gr
 rf med si
 teinhofe
 samlingen
 a, försam
 arius hab
 pp med
 ftermål
 en. Då
 Herrnhut
 ening m
 Herrstap
 1734. d
 ter Ste
 er och
 upfostri
 h
 ville woro där wistande och många i ångden
 woende själar till uppbyggelse. Af dessa flyttade män
 ge efter hand til Ebersdorf, och andre sticade
 ut sin ungdom til upfrostran. På detta sätt samla
 de sig här en Församling, til hwilken i synner
 het Brödernas fordne wårner höllo sig, hwilke,
 sedan Commission 1736. hölls i Herrnhut och Wäh
 riska Kyrko-församlingen förnyades, låto genom
 Wädersparternas hwarjehanda inläst gåra sig Br
 ödra-församlingen mistänkt. Småningom up
 ställsinnighet och missförstånd emellan Herrnhut och
 Ebersdorf. Fru Grefwinnan von Zinzendorf sök
 te wäl wid sit besök 1742. at häfwa densamma;
 men det war utan werkan, äfwen som Brödernas
 besök efter den Synodus, som 1743. höllts på
 Bressliga Slottet i Hirschberg. Ty fort förut
 hade denna Församling å nyo slutt sig tillsammans,
 och gjordt sina särskildta inrättningar: hwilka wäl
 wiska mål woro lånte af Brödra-församlingar
 ne; men skulle dock aldeles åställa henne ifrå de
 samma. Wid alt detta kunde några ledamöter af
 denna församling, synnerligen de, som i förstone
 woro dit komne från Herrnhut, eller därstädes
 gjordt besök och fått något godt med sig för sina
 hjertan, icke fördraga mistningen och bristen af
 tilliffliga helsosamma inrättningar, och gäfw
 obant sina arbetare wid många lågenheter tillkän
 na. Detta föranlåt Magister Steinhöfer, at år 1745.,
 han begynte inse, huru deras inrättnin
 gar i in- och utwärtas mål ej kunde hafwa be
 ständ, besöka Brödra-församlingarna i Wetterau,
 och närmare betrakta deras inrättningar. Han år
 ande den nåd, som Herren hade gjordt med
 Brödra-församlingarna i Europa och Amerika,

MICROCOPY RESOLUTION TEST CHART

(ANSI and ISO TEST CHART No. 2)

APPLIED IMAGE Inc

1653 East Main Street
Rochester, New York 14609 USA
(716) 482 - 0300 - Phone
(716) 288 - 5989 - Fax

ibland Christna och Hedningar, samt såg och förnam, i hwad mål hans Bröder blifwit tillbaka, och gaf dem wid sin återkomst i Ebersdorf under rättelse derom. Detta hade den werkan, at de fleste af Huswud-personerne, både så wäl honom som Herrskapet, at föresslä en fullkomlig förenting med Brödra församlingen. Näppeligen war detta sedt, för än hela Församlingen likasom härnycktes af en ny nåde-ström, den ingen kunde emotstå: ehuru det icke kan nekas, at hwarjehanda utswäfningar förelupit i första ifren och elden, hwilka efter hand med kärlek och alfwarsambhet blifwit affskaffade. Om wären 1746. höit den regerande Herren och Hans Gemål, jämte några Bröder från Ebersdorf, et wälsignadt samtal i Neu-Dietendorf med Ordinarius och andra Bröder; och sedan Synodus i Zeist war til ändamål för Ordinarius sjelf i December samma år till Ebersdorf, och wid denna Församling bragte till stånd den inrättning i ut- och inwärtas måtto, som wid Synoden begärtes. De som hittills warit arbetare och begärde blifwa flyttade, wordo merendels til Herrans tjenst insatte uti andra Brödras församlingar, och Församlingen i Ebersdorf försågs med andra arbetare. Ordinarii idee war at Församlingen skulle hafwa sin särskildta Predikant, som stode under det gemensamma Neustadtska Consistorio, och bibehölle henne, efter Trybuniska Betänkandets innebäld, wid des Brödras rättningar uti gemenskap med Lutheriska Kyrkan. Dertil wardt ock en Lutherisk Candidatus kallad och til ordination presenterad. Och då detta gjordes swärheter, blef en i Pärto-ämbratet redan stående Lutherisk Präst från Grannskapet, som

föreslagen.
af de ny
ogift Be
ätit inbill
Blifwer wi
med Bröd
bersta K
I me
leswen dö
Theodora
ågon tid d
heinrich
amtal med
it sig til
ermålte sig
dia von
e af Eb
ed förenin
nag; mång
ogo sig oc
d inwånar
n ansenlig
mad med
dderna oc
den årsatt
n.
å Synode
om Trop
fwerwaga
igten öfwe
eral - Sup
4. Updrag
ghet skull

föreslagen. Men detta anbud togs icke heller emot; ty af de nyare stridskrifter och af et århället Theodor Bogiskt Beträffande, angående den saken, hade man låtit inbilla sig, at en Församling, fast den förlifswer wid Lutherska Läran, bör för sin gemenskap med Brödra, församlingen, icke mer räknas til Lutherska Kyrkan.

I medlertid war regerande Grefwen år 1747. Grefwen död i Herrnhag, och Enke Grefwinnan Theodora, född Grefwinna af Castell, flyttade någon tid derefter til Herrnhut. Deras tredje Son Heinrich XXVIII., som redan 1746., efter hållet samtäl med Ordinarius i Neu-Dietendorf, hade begifvit sig til Wetterau, förblef hos densamma, och förmalte sig år 1747. med Fröken Agnes Sophia von Promnitz af huset Sorau. Somme af Ebersdorffska inwånarne, som icke woro med föreningen tillfreds, flögde sig wäl ifrån Brödrarna; många af de i grannlaget boende Wänner, fögo sig och tillbaka: men förlusten af de förra år d inwånare från andra Brödra, församlingar, som ansenligen utwidgat orten, och de sednares förbindnad med wänner där i någden, hwilke besöka i Ebersdorff och af dem blifwa besökte, rikeligen förden årsatt och i mycket bättre belägenhet kom.

S. 133.

å Synoden i Zeist wardt, ibland annat, ämnet om Tropis i Brödra, uniteten (S. 122.) närmas förswerwägadt och i mera ordning bragt. (1) Ägten öfwer Lutherska Tropus, som blifwit general-Superintendenten i Hollstein Conradt 4. Updragen, men för tilltagande ålderen och ågghet skull af honom undanbeden, (S. 118.)

tog. Ordinarius uppå sig, til dess man utom Brödrara-församlingen kunde träffa en bepröfwad Theolog af Lutheriska Kyrkan, som wore willig at åtaga sig detta ämbete. Til Uppsyningsman öfwer Reformerta Tropus, wardt Kongl. Preussiske Hofwer-Häfpredikanten Cochius utsedd och kallad. Den Deputerade, som medbragte honom Kallelser och Instructionen, wände sig först med et Memorial til Konungen. Öfwer-Häfpredikanten seck bejalling at förklara sig, om Han kunde och wille detta ämbete emottaga? Hans förklaring gic derpå ut, at Han för sin egen person intet betänkande derwid hade: men emedan Han redan stode i andra ämbeten, och detta nya ämbete wid en Kyrka, som hitintil af så många wedersdelomån blifwit antastad, kunde förorsaka många gen gensägelse; så wille Han hemställa Kyrkorådet i Berlin och Theologiska Faculteten i Frankfurt fyrte wid Ödern, saken til öfwerwägande, och sedan rätta sig efter deras godtfinnande. Kyrkoråderne woro i sina områdsningar delte; men Faculteten gaf sit betänkande den 26 affirmatibet berömde förehasmandet, och ånkade Öfwer-Häfpredikanten och Brödrara-Kyrkor dertil Guds wålsignelse. Han tog altså wid anbudet, och wardt genom et Kongl. Rescript af den 25. Augusti 1746. såsom Ewangelliska Reformerta Brödrara Antiftes och som en af Präsidens wid Unisteters Synoder, confirmerad. (2) Och i denna qualifikation infant Han sig jämwäl wid Synodus i Glesna 1748.

(1) *Nat. Reflex.* p. 292. | 30. 31.

(2) *Alta. Fratr. Bepl.* 29. |

Sedar
riu
modaler
arbete wo
mer och
Brödra
folk. Ma
teterne lo
Ewangelio
de låto si
med Ord
uppå dera
dra. försan
andra för
hålla sig
predikades
också hölt
Uti 2
portåt en
delt. Glicko
och Gåfarr
and, och si
ringliggand
1744. blifw
I No
de de widly
waräst de p
kanten In
ngelli predik
Societeterne
ngden. Effe
rna, och b

Sedan Synodus i Zest war ändad, reste Ordina-
rius til Engeland, dit et talrikt sällskap af Syno-
daler följde honom. Här hade Brödernas
arbete varit mycket välsignadt, och tog til alt
mer och mer. Evangelii offentliga predikan i
Brödra-Capellet i London, besöktes af mycket
folk. Många själar wordo wäckt och til Socie-
teterna lagde, hwilka af Bröderna betjentes med
Evangelio och goda råd. Men de, som dermed
icke låto sig njä, utan wille af Bröderna blifwa
med Ordet och Sacramenten betjente, wordo,
uppå deras ofta itererade trägna begäran, i Brö-
dra-församlingen uttagne, och af Bröderna efter
andra församlingars art medhandlade. Utom des
höll sig några Tystrar til Bröderna; för dem
predikades på deras språk, äfwen som Ordinarius
hållt några offentliga tal för desamma.

Uti Broadoaks i Essex, war någon tid
portat en Barna-anstalt, hwilken sedermera blef
öfvertäckt, Glicornia kommo til Weiland wid London;
och Gåsarne til Buttermere wästerut i Eng-
land, och sedan til Northshire. I Bedford och
omkringliggande ängd, hade en Brödra-församling
1744. blifwit inrättad utaf wäckta själar.

I Northshire hade arbetarne, som besörg-
de de widlyftiga Societeter, flyttat til Pudsey,
wardt de på et stycke land, som Engelske Pre-
stanten Ingham tilhandlat sig, bygde til Ev-
angelii predikan up en Sal, som kallades Gracehall.
Societeterne öfles allständigt med flera derifrån
kommande, Efter hand flyttade och somlige til Brö-
drarna, och bygde bredwid salen en församlings-
ort,

ort, som i början hette Lambshill, men nu Sulnet.

Denna förölelse stredde på en tid, då Engeland, för Rebellionen skull i Skottland, war i största oro; hwilken äfwen ädrog Bröderna mycket lidande. Ty emedan många af dem hade betänksamt wid Edgång, förblandades de med Non Jurors, hwilke icke wille aflägga trohets-ed för den orfska skull, at de höllo med Prätendenten; och woro alltså så såsom mistänkt folk, betryck underkastade. De öfwerlemnade wäl 1744. åt Konungen, efter alla i Engeland befintliga Religioners och Corporacioners exempel, en adresse, til försäkran om sin undersåtellighet och trohet, hwilken jämwäl ganska nådigt wardt emottagen; (1) men lika fullt blef af hånliga måanisfor utspridt, at Bröderna woro hemlige Papisler och Prätendentens anhängare, och i sina sammankomster togo mått och steg, at förhjelpa den samma på Thronen. Ja, illwilligt folk föregaf och, at man sedt dem framsför sina Capeller och hus aflasta stora lädor och sat, deruti intet annat kunde wara än gewär och frut, samt at Prätendenten hos dem wore gjömd. Folket, som i slika tider gärna håller alla utlänningar mistänkta, wardt genom detta rykte bragt i harnest mot Bröderna, och wille förstöra deras Kyrko- och Schole-hus. Men Öfwerheten lade sig deruti, och genom de angifna husens noga ransakning, gjorde det illaka ryktet och deraf hyppad farhoga, til stam.

I Wiltshire, hwaräst likwäl Capellerne och församlings-husen ägde Arkebiskopliga Cancelliets tillståndjelse, blefwo någre Brödernas Predikanters satte i fångelse, för at nödgå dem til frigs-ljens. Ja någre boswar, som sökte at hindra nybyggnaden

en i Sulnet
arättning
et med 3
en lefwer
endets still
station, oc
wardt icke
esakad oro
ellerne bli

Wid alla
cietete
ägge hufw
lade och å n
as talrika
ng dock på
ran om all
såsom lär
ande. Om
op, hade de
land Meth
ågre deras
nige, utböd
rna, ja will
tta folk så,
figter det se
eställningar,
as hufstod
a dref til
bytligheter,
iffrån sig,
Predikant

men nu Sul-

då Engeland,

var i största

nycket lidan-

betänkande

Jon Jurors,

för den orol-

och woro all-

rklastade. De

n, efter alla

och Corpora-

skran om sin

nväl gansta

t blef af hån-

woro hemlige

are, och i

at förhjel-

ligt folk för

na Capeller

deruti intet

ut, samt at

Folket, som

ar mistänks

arnest mot

Kyrko- och

deruti, och

ing, gjorde

, til Stam-

ellerne och

Cancelliets

gen i Sulnek och i synnerhet Klådes- Fabrikens
 Riktning, hade på wågen, som går ditåt, lagt
 et med Zifferar skrifwet bref, hwilket til Sverbe-
 ten lefwererades, och nödgade Henne, at til omå-
 hendets stillande, också här anställa strång hus-
 station, och skåmma ut Brödernas åklagare. Doch
 wardt icke all fruktan hos folket, och deraf för-
 orsakad oro för Bröderna, hämmad, förr än Re-
 sultatet blifwit totaliter slagne.

(1) Bib. Saml. III. 411.

S. 135.

Wid alla dessa oroligheter hade Brödernas So-
 cieteter ansenligen tiltagit. Methodisternas
 ägge hufvudmän, John och Charles Wesley,
 hade också nya föreslagit en förening emellan de-
 ras talrika Societeter och Bröderna; hwilken före-
 ning dock på Brödernas sida afflogs, med försä-
 ran om all den wånstap och högaktning, den
 såsom lärare af en annan författning, den
 ande. Om Bröderna satt wårde på en stor folk-
 op, hade de funnat betjena sig af en stark söndring
 land Methodisterna af Whitefields Parti; i tny
 ägre deras Predikanter, som med de öfriga blifwit
 nige, utbödo sig med sina Societeter at Bröd-
 rna, ja wille truga sig på dem. Man bemötte
 tta folk så, som deras bewekande orsaker och
 sigter det fordrade. Somliga gaf man tjenliga
 ställningar, och sötte förlifa dem igen med
 ras hufvudmän. Andra, hwilka blott ärelyst-
 a dref til Parti, Wakeri och nygrigheten til
 bytligheter, wiste man muntelligen och skrifteli-
 ifrån sig, och förmanste dem til ordentlighet.
 Predikant allenast, wid namn John Cenniz,
 35 (hwars

(hvars farfader varit en Bdmiff Exulant) tillit med några hans medhjelpare, kunde man efter många gjorda Inwänningar icke förneka gemenskapen. Han hade hitintil predikat Evangelium med mycken wålsignelse i och omkring Bristol, synnerligen för kolgråswarne i Kingswood, så ock Wiltshire; och på många orter, särdeles i Lezer, utstätt stora försöjelser. I London halp han Herr Whitefield predika i Tabernaklet, (et stort Capell i Moorfields) och denne hade, wid sin företagna resa till Amerika, i hans wård öfverlemnat sina Societeter. Här lärde Han närmarer kända Bröderna, och åstundade komma i deras gemenskap, som Honom ock omsider lofwades, fall han på et ordentelligit och fridsamt sätt gjorde sig lös ifrå de förbindelser, han härtildag, stätt ut och icke droge efter sig någon hop af sina åhörare i Tabernaklet, utan öfwerlätte hwar och en, som kunde afhållas, uti Brödernas pröfning. Efter det nu föll honom så swårt före, at quarlemas så många människor, hos hwilka Han dock såg et redelig åstundan; så reste han, för at undwika sina wänners bön och yrkan, år 1745. till Brödernas Seminarium i Tyskland. Men Han lät snart beweka sig, at åter wända tillbaka åt Engeland och predikade med stor wålsignelse på många orter i landet, och besynnerligen i Wiltshire. Härifrån inviterades han 1746. till Dublin. Han öfwerlemnade också sina i Wästtra Engeland warande Societeter dem han sielf uprättat, uti Brödernas omwårdning och predikade i Irland med mycken wålsignelse. Sedan han år 1747. besökt Synoden i Herrenham anträdde han et aldeles nytt sält i Storta del af Irland; där han wäl under stora försöjelser

men med
ödniskan,
bested fr
tusend
några förs
staf Presby
ter, hvars
land. Glet
tkningar.
eröfwer ho
t också prä
å det deras
å sådant

Amerika
dernas l
ingen i Be
gen för sig
och wålsj
Brödra-förs
rykten alt
er och kante
nsamma, c
ed sig hem
en allenast
blifwa på
er, som kund
gelii Predik
tommo män
sider och på
själar från
hwaräst inga
nde gifwa d

men med förnöjsamhet, ja med Arkebiskopens
 godnådan, hwilkom han mid en påhelsning gjor-
 de bested för sig, predikat Evangelium för män-
 na tusende själar, och dertigenom lagt grund till
 några Församlingar och Societeter, besynnerligen
 af Presbyterianer och Seceders eller Separati-
 ster, hvars Förfäder hafwa flyttat dit ifrån Skott-
 land. Gleswa Catholikerne besökte Hans Pre-
 dikningar. Och då några Präster bestvärade sig
 förstör hos sina Förmän, blefwo de förmante,
 att också predika Jesum Christum Den Korshästa,
 så det deras Åhörare icke måtte hafwa orsak, at
 säga sådant på andra ställen.

S. 136.

Amerika utbredde sig Guds verk under Brö-
 dernas händer, allt mer och mer. Nybygg-
 ingen i Bethlehem och Nazareth gick lyck-
 ligen för sig, och lände hela den tracten till nyt-
 ta och wäljignelse i lekamlig och andelig mätte.
 Brödra-församlingen blef under goda och on-
 ska rykten allt mer och mer bekant. Ifrån alla or-
 ter och kanter kommo människor, at lära känna
 ensamma, och togo gemenligen et godt intryk-
 ked sig hemåt. Många wille blifwa där boendes;
 men allenast så kunde emottagas. De, som må-
 de blifwa på sin hemort qwar, bådo då om Brö-
 der, som kunde betjena sig och sina barn med Ev-
 angelii Predikan, och nödig själa-stödsel. Deras
 kommo många Societeter och Församlingar i
 åder och på Lands-bygden, till hwilka de wäck-
 själar från fringliggande Lands-orter, höll sig.
 förvärdst inga sådana flockar ännu woro, at man
 kunde gifwa dem egna arbetare, dit blef då och
 då

då en Broder fickad, at predika Evangelium: och ofta inlupo flere invitationer, än man kunde betänka. Jag räknar redan wid denna tid öfver tretio orter i Provincerne Ny-Engeland, Ny-York, Jersey, Maryland och besynnerligen Pensylvanien, hvaräst Bröderna i wälsignelse arbetade, ibland Tyskar, Swenskar och Engländer, dare af allehanda tankesätt; äfwen som på et annat da är, Indianer och Negrar oberäknade, nitton fullwårte Personer utaf Wederdöpare, Mennonister, Separatister och Qwåkrare, af Bröderna blifwit döpte.

Detta widlyftiga sält fordrade flere arbetare, än Församlingen i Bethlehem kunde tilldåna och afgifwa. Denne tillfändes alltså alla de nye Hjälpare från Europa. I synnerhet blef Johan Friedrich Cammerhof, tilförene Conventual wid Klostret Berga, på Synodus i Zeist bestånd, wid Ordinarii wilstande i London til Episcopus ordinerad, och for strax derefter dithän tillika med några Predikanter från Seminario, och andra Bröder.

Men Bröderna funno och mycket motstånd. Man sökte i synnerhet at emot dem uphissa Swenskarne, såsom de äldsta Lutheraner i Landet, bland hwilka någre Bröder arbetade i wälsignelse. En witz Köpman ingaf en förwånd berättelse til Arkebiskopen i Upsala, och begårte derpå Betänkande, hwad man om Bröderna hålla skulle? Denne måtte hafwa förblandat dem med Separatisterna, med hwilka man i Sverige någon tid bortåt haft mycken möda, och gaf til swar man borde wakta sig för Bröderna; ty de förtrosta Christi Guddom och förtjenst, sätta intet

* Arkebiskopen
helt annat
tillstånd i
gifwit och
Kristwit är,

Evangelium: och på Christum för oss och Rättfärdiggörelsen, som kan lunda bekräfta den Helga Skrift, Döpselsen och Rättwar-
 nans tid öfver oss, icke. Svar man wiste Contrarium, och at
 i Tyskland gafs skuld, at de gjorde för myc-
 eland, Tydningem i Tyskland gafs skuld, at de gjorde för myc-
 synnerligen af Frälsaren och Hans Förtjenst, och icke
 i wälsignelse förestwo Lagen och Helgelsen. Men emedan detta
 och Englands Betänkande dock kunde tjena, till at göra Bröder-
 som på et enda hinder, wardt det af några Präster med un-
 sknade, rittor skrift stadfäst, och på Predikstolarna publi-
 re, Mennonit radt. (*) (1)

I Tyskland kommo ock allehanda esterrättel-
 ser fram i dagsljuset, deruti Bröderna bestyktes
 de flere arbeta hafwa trugat sig rå Lutheranerna i Amerika,
 kunde tillde de sökte draga dem ifrån Evangeliska Försam-
 altså alla de igen, och åstadkommo söndringar. Ehuru nu
 het blef Johordinarius af Tyska Lutheranernas Föreståndare
 ene Convent i Philadelphia blifwit på ordenteligit sätt tal-
 us i Zeist d till deras Predikant och förordnad til Inspector
 ndon til Coover Lutheriska Församlingarna, innan ännu en
 efter dithan de efteråt dit komne Tyska Predikanter warit
 minario, och; (S. 99.) så beslöt Han dock, af kärlek til
 et motstånd, at håldre wilka undan. Han affade sig altså
 hitfa Swen att sit ämbete, i et bref til Lutheriska Försam-
 Landet, at denna Hans Declaration måtte publiceras.
 i wälsignelse en i de med Brödras församlingen förbundne
 d berättelse Lutheraners namn, swarades honom, at Han icke
 rte derpå frowit rätt underrättad, om Han förestälte sig, at
 a hålla skul måste af de Lutheriska Föreståndare, som gif-
 m med Co wite

* Arkebiskopen blef wäl efteråt bättre underrättad, och sed-
 belt annat begrep om Bröderna, och om Religionens
 tilstånd i Amerika; men Betänkandet war en gång af-
 gifwit och publicerad, och det hette jämwäl här: Swad
 skrifwit år, det år skrifwit.

mit Honom Kallelse, hade gått öfver på andra sidan: at icke Bröderna, utan motpartiet voro orsaken till Schisma; och at de på detta ogrundade suppositum ej kunde släppa Honom och Bröderna utur sin tjänst. (2) Härvid måste han ha tagat bero. I medertid war det för Honom och Bröderna angenämt at se, det de arme Lutheraner i Amerika, dock hade Predikanter, genom hvilka de och deras barn fingo behörig undervisning, och kommo uti en ordentelig Religionens förbättring.

(1) Nat. Reflex. p. 208. (2) *ibid.* p. 211.

S. 137.

Förutan arbetet ibland de Christna, hade Bröderna ibland Indianerna et stort fält, (*) som under alla svårheter och hinder redan stod i en wälsignad blomma. Ifrån Bethlehem anstälte de flitige besök ibland de deromkring och upføre Susquehannah, strömen boende Indianer. Wägen till desamma, måste de taga öfver höga och brant berg, genom tjocka och owälgade skogar, öfver flåror och strömmar, hwaråst inge broar ännu byggde; och när Indianerne antände en skog till at bränna marken, på det gräs måtte de bättre wäxa för skogs djuren, måste de ofta gå midt igenom skogs eldarne. Icke sällan woro de nödsakade, at tilbringa många nätter å rad i skogen.

(*) Missionen ibland Negrarna på Carybiska öarna och ibland Indianerna i Berbice, blef wid denna tid med flera lifsmedel från Bethlehem försedd; och de tillika eller på besök kommande Missionärer sinno där, hwar sin tid, och deras lediga ställen woro derifrån besattne. Ja, Evangelium wardt och predikadt för Negrarna i Philadelphia.

wer på andra
otpartiet wor
detta ogrunda
om och Brö
måste han
Honom och
me Lutheran
genom hvilka
undervisning
glöms författ

p. 211.

hade Bröder
ält, (*) som
an stod i
n anidålte
upföre S
Wägen
och brand
logar, d
ar ännu
nde en
måtte
de ofta
lla woro
å rad i

la barna och
ana tid med
och de till
o där, h
erifrån be
de Negrat

en, ibland Ormar, Bargar, Björnar och Pan-
ter-djur; at föra med sig lifs-medel för hela re-
san, och enär de anländt till sin bestämde ort, at
bestäwa efter Indianernas sätt, hålla till godo med
dem, och ofta lida hunger. Somlige Indianer
besodo wäl något litet Engelstan, och af dem
kunde de betjena sig såsom Folkar; men de må-
de och lära sig deras språk, och i synnerhet Mo-
hockta eller Maquaaska tungomålet; och till den
ändan uppehölo sig twänne Bröder någon tid i
Lanischochery, och sedermera i Onondago. In-
dianernas Huswudmän höllo wäl det förbund,
som de år 1742. hade gjort med Ordinarius,
(S. 102.) at nemligen Bröderna utan hinder kun-
de wästa ibland dem; men Bröderna måste hand-
ha mågta försigtigt, at icke råka hos dem i nå-
gon mistänka, och woro ofta i fara om lifwet,
så Indianerne supit sig fulla, så at de på några
logars tid måste gömma sig undan dem i skogen.
Alle disse swärheter affräckte dem dock icke, och blef-
de de med mindre möda öfwerwundne, än de hin-
der, som wid deras arbete ibland de döpta
Indianer i Ny-York och Ny-Engeland, lades
em i wägen af några af det hwitte folket. E-
när disse blefwo warse, at Indianerne begynte
atteligen ommånda sig, och afflä från sådana
hinder, hwarwid mången girig-but fant någon
öfnad; sökte de, at genom hwarjehanda illaka be-
rättningar och baktal göra Hedningarna hätske
Bröderna. De sade, til exempel, at Bröderna
hade den rätta Wäran; at de ämnade föra dem
deras ungdom öfwer hafwet, och så sälja dem
slafwar, och mera sådant. Men då detta
de wille lyckas dem, uphetsade de några o-
för.

förståndiga Religions-Israre. Dese rusade då till vågs, och i Junii månad 1743. öfverföllö Missionen i Pachgatgoch eller Skaticok uti Connecticutiska Souvernementet, och togo Missionären Pyrläus med hans bägge Hjelpare till fångne, släpade dem hit och dit till Präster, som skulle examinera dem, och genom allehanda listiga frågor söla låcka ut något, hvarmed de hos Öfverheten kunde gdras mistänkte. Efter tre dagar blefwo de ändtelligen förde till Souverneuren, som wedervörligen examinerade dem, och lät dem såsom oskyldige gå sin väg. Sedan Bröderna flere gånger på sådant sätt blifwit plågade, summande deras motståndare up medel, at hos Souvernementet i Ny-York gdra dem, såsom hemlige Papisler och Lands-förrådare, mistänkte, (*) och bragte saken så vida, at en Act of Assembly wardt utfärdad, deruti alle hemlige Papisler, Wärrisfe Bröder och sådane mistänkte Personer, som icke kunde genom ed legitimeras sig, blefwo förbudsne at fara ut ibland Indianerna. Då nu många Bröder för samwetet skull ej göra någon ed, blefwo Bröderna, som betjente Indianernas församling i Chetometah, 1744. fångne förde till Ny-York, två andre Bröder om wåren 1743 på deras resa till Maquaasernas land arresterade och en lång tid i fångelse håldne, och ingen Bröder

*) Denna smådesulla beställningen hölt länge fort, och bredde sig jämwäl ut i Pensylvanien. En man äfslades Bröderna hos Öfverheten, at de tagit emot Från Indianer, och i sina gömmor hade gemår för 3000. man. Saken wardt wid domstolen rangskad, salst befunnen, betingaren et swårt straff äddömdt, men på Brödernas förbön hwaom efterstänkt.

er tilstodde
Act wardt
medan som
med magt i
berörde frå
doct Bri
förstöra

Detta för
sina De
ställningar ha
der Commer
anska Colon
mot dyllika o
man skulle
och hos de
Bröderna, så
protestanter;
utan wert
te trodde sig
provincer war
missande i
Hans for
gade sin beka
id nästa Pa
Supplif och
fen för den e
dras, måtte
Bröderna och a
Protestanter
Generalen W
ligt tai, deras
47., och under

er tillstadi, at ho ibland Indianerna. Denna
 Åre wardt wäl icke åter förnyad nästföljande år,
 emedan somlige Ledamöter af Afsembly satte sig
 med magt deremot, af den grund, at densamma
 härrörde från förföljelses, andan. I medlertid hä-
 de dock Brödernas fiender fått fäste i händerna,
 at förstöra Missionen ibland Indianerna.

S. 138.

Detta föranklät Bröderna i Tyskland, at genom
 sina Deputerade i London, 1745. göra före-
 ställningar hos Board of Trade and Plantations
 under Commerce-Collegium, under hwilket Ameri-
 kanska Colonierna höra, och at anhålla om beskydd
 mot dylika oförstylda intrång. De singo och löste,
 at man skulle skrifwa till bemänte Gouvernemen-
 ter, och hos detsamma i bästa måttan recommendera
 Bröderna, såsom goda Christna och sansstyliga
 Protestanter; hwilket jämnwäl har stedt, och ej wa-
 rit utan werkan. Men då Bröderna härigenom
 icke trodde sig öfweralt och i de öfriga Amerikanska
 Provincer wara säkre, sökte Ordinarius wid sit
 wistande i London, at sätta saken på en fastare
 fot. Hans fordne Wänner, med hwilka Han för-
 hade sin bekantskap, rådde honom, at Bröderna
 wid nästa Parlaments-Session skulle ingifwa
 Supplik och begära, at Accen omgäende friska-
 lsen för den ed, som wid Naturaliseringen är
 fördras, måtte sträcka sig öfwen till Wäbriska
 Bröderna och andra i Amerika etablerade utländ-
 ska Protestanter, som deröfwer göra sig samwe-
 Generalen Ogleshorpe föredrog, med et ut-
 sändligt tai, deras Petition i Underhuset om wären-
 1747., och undersköddes af många öfrige ledamöter.
 Board

Board of Trade måste deröfwer afgifwa sit be-
 tänkande. Proprietarien af Pensylvanien, befor-
 drade saken hos Parlaments-Redamnterne, och i
 synnerhet hos Staats-Secreteraren, Hertigen af
 Newcastle, med goda witnessbörder om Bröder-
 na i Pensylvanien. Villen blef behörigt under-
 sökt, till en act formerad, och med största bifall
 passerade Under- och Öfwer-huset, samt i Junio 1747.
 Confirmerades af Konungen. (1) Härigenom an-
 nullerades förberörde Act of Assembly af sig
 sjelf, så at ingen wägade mer beropa sig på ders-
 samma, eller af den grund lägga något i vägen
 för arbetet på Hedningarnas omvändelse.

(1) *Acta Fratr. Beyl. XXXIX. och XL. p. 32.*

§. 139.

I medlertid hade Indianerna fortsatt werket
 för sig sjelfwa, och alla månader sändt et par
 båtår till Bechlehem, med underrättelse om sit be-
 stanande, såsom ock Deputerade till Brödernas Syn-
 odus i Pensylvanien. Bröderna kunde ock icke
 underlåta, at genom stora omwägar och öfwer-
 omwägade bärgs-tracter, med lifsfara resa till sina
 förlåtna får och besöka dem; ja ock i löndom
 blifwa någon tid hos dem; intill des Indianerna
 sågo sig wara twungne, at se sig om efter an-
 nat boställe. De samme bodde den tiden dels i
 Ny-Yorkiska, dels i Connecticutiska Gouverne-
 mentet, hufwudsakeligen på tre Orter, i Chel-
 mekab, Wechquatnach och Pachgatgoch. På
 första stället hade de fordom, i dryckesmal, säm-
 rättigheten till sit land för et lapperis wärde; och
 då de omwände sig, tog man deraf anledning, at
 drifwa dem utur deras land. Somlige förströdde sig

ödemarker
 wada på si
 östa och san
 vägenhet,
 Wajomik
 omwände
 Broder Sp
 ernos stora
 wätte ste
 smadlerlid
 rå Chelon
 ade, till
 urens i P
 so emottagn
 et sigta till
 ugfallighet,
 ner, köpte
 Bergen wid
 oställe för d
 jagt, Ind
 landt, beu
 lefwo af Br
 er till upbygg
 llades Enat
 rna landsor
 Pachgatgo
 er till sig, till
 om sin wäg,
 förut bortf

Wid denna

ödemarker, och såsom man lätt kan tänka, ledo
 Wada på själens wagnar, tills man åter kunde up-
 söta och samla dem til Hjorden. Ut förebyggas denna
 öfverlöfhet, tänkte Bröderna på et Etablisement i
 Wajomit wid Susquehannah-strömen, för de
 omkringwande Indianer. Och i denna affigt gjorde
 Broder Spangenberg 1745. en resa til India-
 nernas stora Råd i Onondago, på det sådant
 måtte se med de sex Nationers samtycke.
 Imedelstid kommo många Indianer i
 från Chelometah och andra orter, helt otvån-
 nade, til Bethlehem, där de, med Gouver-
 norens i Pensylvanien bifall, af Bröderna blef-
 wo emottagne och härbärgerade. Man föreslog dem
 att flytta til Wajomit. Men då de betygade ingen
 önskan, köpte Bröderna, på andra sidan om blåa
 Bergen wid Mahony, et stycke land til Interims-
 öfwallen för dem, hwilket war beqvämt så wäl
 som tillagt, Indianernas egentliga södmedel, som
 till landt, bruk. De fleste Indianer drogo dit, och
 blefwo af Bröderna försedde med nödwändighe-
 ter til uppbyggande af en Indianisk Stad, som
 kallades Gnadenhyreen. Många blefwo qwar i sin
 gamla landsort, särdeles i Wethquatch och
 Pachgatgoch, och fingo då och då en Missio-
 ner til sig, tills och de fleste af dem foro smanta-
 om sin wäg, och til en del begåfwo sig til si-
 na förut bortfarna Bröder.

S. 140.

Vid denna tid gif och Johannes utur tiden,
 ut a s Först

Försklingen och Läraren ibland Mahitanderna; om hvilken och tillförene s. 103. förmodt blifwit. Detta gaf anledning, at räkna efter alla Försklingar af Hedningarna, hwilke genom Brödernas tjenst blifwit förde till Jesum Christum, och intill år 1747. i trone afsonnat; och at på en tafla aftaga dem i deras naturliga färg och lands, dragt. På densamma blefwo de förestälde, såsom stående för Jesu Thron med palmer i händerna, som en Angel råcker åt dem med öfwerkrift af Uppenb. B. 14: 4. Dese äro köpte ifrå människorna til Försklingar. Deras namn äro:

1. Sam, en Wildman från Boston i England;
2. Samuel Kajarnak, förste Brönländaren;
3. Guly, en Persianska;
4. Thomas, en Wildman från Canada;
5. Catharina, en Malaiska från St. Jago med en Neger-slicka Rebecca;
6. Gracia, en Negerinna;
7. En Tatate-slicka, som, sedan Modren i ihjälskuten, til slicka-anstalten i Herrens församling blifwit inlemrad af Grefliga Herreskapets Bydingen;
8. Johannes, Mahitandern, en Lärare ibland de Wilda.
9. Andreas, en Neger, jämte des lilla son Michael, hwilken en ogift Negerinna, Maria, bår på armen;
10. Carmel, en Neger från Guinea, som Leonhard Dober köpt på St. Thomas, och haft hem med sig;
11. Jupiter, en Neger från Ny-York;
12. Francesco, en Wildman från Florida;

13. Jan
 14. Joh
 15. Bibl
 16. Ruth
- Utom

til Gud
 (sedt) tr
 bestämma
 komme til
 emligen Ur
 Thomas N
 agne Förskl
 vader i Ber
 ras församli
 Erranom.

1747. h
 narius h
 cruti en rym
 hit från L
 församlings
 allgheter emel
 mlings, Direc
 dan å färde,
 rigenom änn
 ldrig hade b
 ter varit så
 woro här i
 råknade 16
 de bo; hwan
 de man at
 ja sig som et
 somliga har

13. Hanna, en Enka från Guinea,
14. Johannes, en Neger i Eddra Carolina;
15. Ribbobo, en Hottentott;
16. Ruth, et wildt quinsfolk.

Utom des stå och på samma taffla (hvilket till Guds lof och pris upmuntrat många, som det sedt) två besynnerliga personer, änskönt de härstamma af Christina Föräldrar, hvilke äro komne till Brödra Församlingen och där ossidit, nämligen Armeniern Christian, och Wingleliern Thomas Mammucha. Deremot stå icke af följande Församlingarne af Judar, Tatare, och Ura- wackar i Verbice, som den tiden wistades i Brö- dra församlingen, och ännu icke woro hemma när Erranom.

S. 141.

År 1747. hölls Synoden i Herrnhag. Ordinarus hade här låtit bygga sig et hus, och erutit en rymlig sal för Församlingen, och flyttat hit från Marienborn i början af året, med Församlings- och Pilger-huset. Utskilliga miss- tilligheter emellan Regeringen i Bydingen och För- samlings- Directionen i Herrnhag, woro wäl wärdan å färde; men Församlingen sjelf blef dock erigenom ännu icke störd i sin wanliga gång: Aldrig hade besöken ifrån närmare och fjärrare städer varit så talrika i någon Församling, som i Herrnhag woro här i detta år. Allenast ogifte Bröder- och Systerer räknade 162. Personer, som hos dem ästun- de bo; hwaraf 63. blefwo antagne, de öfrige hade man at wända åter om till de sina, och be- stämde sig som et godt salt i deras Religioner. Och somliga har man och sedermera sedt goda frukt-
 a 3
 str.

ter. Herrnhag war wid denna tid den samleplats, dit utländske wandrings-män, och arbetare ibland Christna och Hedningar, kommo, at på någon tid hvilka och wedergwetta sig; andre åter blefwo där tillberedde och utsände, och räknade man wid ärets slut ungefär 200. Bröder och Systrar, som det året farit åter eller å nyo ut på sina påster. Bland desamma woro ock någre Engländer, som varit med på Synodus, och på sina sid, resor wäl blifwit af fiendteliga Capare angripne, men utan Stada undantommit.

Consistorium i Swetegard anmodades, at sända en Deputation til denna Synodus, för at undersöka, om de af Doctorn och Professore i Tybingen, Weismann, i des Kyrko-Historia om Bröderna angifna Principia och Facta woro grundade, eller icke? om Bröderna hade handlat emot Theologiska Betänkandet af år 1733. och huruledes Ordinarius hade fördrut Lutheriska Tropp-administratton, den Han på denna Synodus wolle lemna ifrå sig? Geheimt Rådet Hylfingen, såsom Præses, swarade på Consistorii wägnad, wågrade Deputation til Synodus såsom onödig och ogörlig, förklarade Weismanns Kyrko-Historien för en privat Skrift, som icke kunde uphäfwa en hel Theologisk Facultets Betänkande, hwilket wid en, wäl bestridd, men icke förswuren Supposito in Doctrinam Evangelicam consensus, än framgent förblefwo i sin kraft; och rådde fördensfull, at i ställe för alla undersökningar, göra en Declaration til Publicum. (1) Huru nu Artiklen i Weismanns Kyrko-Historien utkommer, så blef densamma i Naturella Reflexionerna (2) med anmärkingar uplyst, och de i

at begrep
ade. Admi
te Ordinar
För d
ersoner, ef
de, eller t
antagne; tr
och Diaconi
kanter ord
ade. Den e
f Wdmist h
ingarna,
Den andre
nnars Lang
ti Glesien t
Frlherren Fr
terad, genor
ad, och unde
it år, gifte n
emrietta B
(1) Nat. Ref
LXVI. ii. p. 151

Smidertid II
i Soren.
8. sedt, at C
mot i förhop
lita Guds n
Fäderneslan
et alla de try
de Bröderna
tyer, hwilka
ste blifwa t

ett begrep tagne omständigheter i sit råtta Hus
 af. Administrationen af Lutheriska Tropus, må
 Ordinarium ännu någon tid behålla.

För öfrigt blefwo på denna Synodus 200.
 personer, efter gamla Brödra-wisat, till Acolu-
 giste, eller till Herrans och Hans Kyrkas tjenst
 antagne; trettle Bröder och Sysstrar till Diaconer
 och Diaconissor inwigde; fyra Bröder till Pre-
 dikanter ordinerade, och två Biskopar consecre-
 rade. Den ene af desse war Leonhard Dober,
 af Wdmist härkomst, förste Missionären ibland Hed-
 ningarna, och sedermåra Församlingens Äldste.
 Den andre war Johannes von Watterwille,
 Annars Langguth, hmillen 1743. i Gnadenfrey
 till Glesien blifwit till Coëpiscopus ordinerad, af
 Kurfürsten Friedrich von Watterwille till Son ado-
 terad, genom et Kaiserligt Diploma confirme-
 rad, och under påstående Synodus i Zeitz förle-
 rit år, gifte med Ordinarii äldsta Dotter, Fröken
 Genrietta Benigna Justina von Tinzendorf.

(1) Nat. Refly. p. 144. | Stycket p. 145. til 279.
 LXV. ii. p. 151. c(2) *ibid.*, x.

S. 142.

Smidertid liknade det sig till en stor förändring
 i Saren. Wi hafwe ofwansföre S. 67. och
 8. sedt, at Ordinarium under sit Exilium äfwen
 swat i förhoppning, at få se det i Hans hand
 alla Sids werl utfördt, äfwen i des så-
 Gådernesland. Han hade all ifrå början an-
 t alla de tryckande omständigheter, som drab-
 de Bröderna och honom i Saren, såsom hän-
 ter, hwilka SLD sielf förantlatit, på det de icke
 skulle blifwa tillhoppa på et ställe, utan Jesu Ri-
 a 4

te på flera orter genom dem warda utbredd; hvilket icke fogeligen kunnat ske, om de i ro förblifwit i Herrnhut. Men Han hade ock beständigt hysst den tanka, at bladet skulle wända sig om i Saxon, och jag har derom sunnit några tankar som Han yttrat före denna förändring, och som äro äro ingom den tiden woro trolige. Så skrifwer Han i sina Memorandis: "Frälsarens underbara försändelse med oss i Saxon, har den affigt, at arbeta emot wisa Wederparternas wäl concerterade Desseiner, at förskaffa Lutheriska Troppor dess ställen, som de retirade, och bringa oss till åra på den ort, som hwarifrån allt ondt ryckte utkommit i werlden." Och än längre förut heter det: "Just ifrå den tiden, då man förmodat Församlingens undergång, skal Församlingen hufwudsakeligen blifwa i Guds hulpen, så snart wi affstätt ifrå en egeligt dåligt förstånd, och några år underlätit att Solliciterande."

I följe af detta råd, uphörde man ändtill med Solliciterande om undersökningar, sedan det några gånger förgåfwes hade stedd: och det gaf en helt ringa händelse oförmodeligen anledning til denna länge efterwäntada förändring. Den hände nemligen 1746, at Ordinarii Mormodern icke långt ifrå Herrnhut belägna Guds, Gross-Zennersdorf, där Han i sin barndom blifwit upfödd, wardt Honom til löps hembudit. Han affsade sig wäl detta, aldenstund Han icke kunde bo i Landet och wederbördeligen sköta en så stor Ägendom; men lät dock omsider, efter flera gånger da föreställningar, sin äldsta Dotter löpa desamma. Dese underhandlingar blifwo wid Kongens Ministerium i Dresden kunniga, hwilket deraf

anledning
ma til S
amlingarne
han sig så
gen oflupa
ulligen fö
Brödra-för
a bestyrligt
a sig nogar
f war den
anden, och
danna, at
ern, Denna
ambud, at
t betydellige
a. Då nu
t up et
742. hade
Dyppotet, o
rispiger. m
arius denna
al sig stedd
ethga det h
eter så oför
rohet emot
och förmädd
no ut det
f Chursaxisk
ddigt up, o
an önskede h
m Herrnhut
a, i hånsten
ud, at laga
blottet och d

bredt; hvil
 i ro förblif
 beständigt
 anda sig om
 några tankar
 ng, och som
 Kristwer Han
 nderbara fö
 lgt, at arbe
 concerterade
 oppo des sid
 a på den ort
 i werlden.
 kust ifrå de
 ngens under
 ligen blifwa
 n egit de
 alt Colli
 man ändtelle
 ngar, sedan
 dt: och de
 igen anle
 ndring. De
 Mormoder
 ds, Grof
 dom blifwa
 audit. Han
 icke kunn
 ta en så
 e flera gl
 opa delfo
 wid Kong
 et deraf

anledning, at göra sig underrättadt om orsa
 ma til Hans Exilium, och om Brödras Föret
 samlingornas tilstånd utom Saxon. Hårtill fan
 man sig så mycket mer bewett, som hitintil lyck
 igen ossupna tillställningar i Herrnhut, hade an
 alligen förändrat det fordna sinnelaget emot
 Brödras församlingen, sedan de många Föret
 samlingar bestymlingar föranlätit Wederbrände, at stas
 sig nogare underrättelse om saken. Werkan der
 af war den, at det gafs Ordinario privatim wid
 handen, och afwen ifrå högre ort Kristtelliga til
 kända, at Han kunde åter komma tillbaka at Sa
 xon. Denna kundgörelse war beledsagad med et
 ombud, at hos sina utländska Wänner procurera
 et betydeliget penninge-lån på Chursaxiske räntor
 na. Då nu en förnäm Debitor straxt deruppå sa
 ge up et ansenligt Capital, som Bröderna
 1742. hade i Holland förskaffat Honom på en
 Hypothek, och Han lofwade betala detsamma i
 Kristtelliga. måhan om wåren 1748.; så tog Ordi
 nario denna lågenhet i akt, til at fullgöra det
 all sig steddä ombud, och derigenom på något sätt
 betyga det höga Chur-huset sin wid alla omständiga
 eter så oföränderlig blesna tillgifwenhet, och sin
 rohet emot Detsamma och sit älskade Fosterland;
 och förmodade alltså sina Holländska Wänner, at
 na ut det upsagde Capitalet, emot underpant
 af Chursaxiska räntorna. Detta steg togs gansta
 tidigt up, och man gaf Ordinario tillkänna, at
 man önskade hafwa flere sådane Colonier i Landet,
 som Herrnhut wore; och til den ändan singo Bröder
 na, i hänseende på förberörde penninge-lån, an
 bud, at taga Churförsliga Amtet Barby med
 blottet och dertil hydrande afwels-gårdar, i be
 stit.

stättning, hvilka nu nyligen, genom Hertigens och
Weissenfels öddeliga fränfälle, woxo Ehur-huse
hemfallne.

§. 143.

På desse försäkringar reste Ordinarius i egen
Person till Herrnhut emot hösten 1747., och
severmera, efter et kort besök i Slesien, till Leip-
sig under påstående marknad. Här gif-
fom honom återigen, genom Conferents-Ministern,
Grefwe von Hennike, muntelig försäkran om of-
wannämde Kongl. ynnestfulla sinnelag, och gjor-
des förslag, huru detsamma måtte i werket stäl-
las. Ordinarius bad återigen om den ofta efter-
långtade undersökningen af sin Lära och Ambe-
sam samt Brödernas Kyrko-sak; och i förhoppning
at detsamma honom ändtelligt förwinnas skulle,
antog det den 11. Oct. 1747. utfärdade Kongl.
ga Decretet, rörande Hans Resitution i Saxen.
Sedan han något uppehållit sig i Groß-Hen-
nersdorf, begaf hon sig tillbaka åt Herrnhut
och kom om wären 1748. åter till Saxen, för
bringa den östundade undersökningen till werks-
lighet, och för den orsaken skulle reste i April må-
nad till Dresden. Honom wardt af Kongl. Mi-
nisterlo declareradt, at Konungen wille låta Wä-
riska Bröderna, såsom en i Lära och lefwern
exemplarisk Societet, få njuta de Privilegier, som
de hitintill i Herrnhut haft, icke allenast i Slesien
Pausig och Grefskaret Warby, utan ock i alla öf-
riga Arfständer. Men Ordinarius återerade åter
sin begäran om en undersökning, som borde fö-
ut se, och hwarstredtan Bröderna icke mer kunde
de på någon ort sätta sig ned. Och då honom

Jfrån ä

ardes den
big, emed
stroit i He

en confirm

änduadanta

ersökning af

ingar, gjord

onungen, i

en, samt gi

Swerlausig

er. Häspred

gt sändas i

en sommaren

ennersdorf

en den sedna

läga sig denn

Professore

istå Leipzig

Synodus

afpredikanten

formati, insin

ta tillstadjels

ommer at

teologerne äf

en Kongl. befa

hemma, och

ennersdorf, u

msider bra

en Kongl.

ennersdorf.

hållne Hädet

Grefwe vo

Hertigens af
Chur-huse

ius i egen

1747., och

til Leipz

Här gafs

Ministern,

eran om of

, och gjor

verket stå

ofta efter

ch Ambete

örhoppning

nnas stulle

de Kongl.

i Saxen

rof, Her

errnhaag

ren, för a

t werkså

April må

ongl. Wä

låta Wä

leswer

egier, som

st i Sra

i alla of

erade äre

orde för

mer kunn

å Honor

glov

ordes den invänning, at densamme icke wore
big, emeda i en sådan redan 1732, och 1736.
skrift i Herrnhut hällen, och 1737. af Konun-
gen confimerad: så lät Han wäl Herrnhut der-
sån uadantagas; men bad desto trägnare om un-
dersökning af sin och Brödernas Lära och förrätt-
ingar, gjorde derdsfwer en Historisk Deduction till
Konungen, och gaf sin egen plan till undersökning-
en, samt gjorde det förslag, at Marggrefskapets
Swerläusisk Ssweramts, Hauptmann och Ss-
wer. Håspredikanten i Dresden, måtte i denna af-
sigt sändas till Brödra-Unitetens Synodus, som
den sommaren i detta år komme at hållas i Groß-
Schnersdorf. Detta wardt bewilljadt. Och eme-
dan den sednare hade betänktande wid, at ensam
läga sig denna Commission, så bleswo Honom
af Professore Theologiae, desutom tillordnade,
af Ss. Pelszig och en Ss. Wittenberg. Wid den-
na Synodus wille och Kongl. Preussiske Sswer-
Håspredikanten Cochius, såsom Antistes Tropi-
cali formati, infiana sig. Men emedan i Kongl. Preus-
ska tillståndjelsen stodo de orden: Om Synodus
skommer at hållas i Slesien; och Saxiska
Theologerne äfwen drogo betänktande wid, at u-
tan Kongl. befallning resa utur Landet: så bleswo
hemma, och Synodus bles icke hällen i Groß-
Schnersdorf, utan i Slesien.

S. 144.

Om sieder bragte Ordinarius saken därhån, at
en Kongl. Commission wardt hällen i Groß-
Schnersdorf. Hårtill bleswo utnämde, werkelige
Saxiske Rådet och Sswer. Consistorial-Præsiden-
ten, Grefwe von Holzendorf, Sehelme Rådet
och

och Oficer, Amts, Hauptmannen von Gersdorf
 Lands, Hofjungen Herr von Löben, Hof-Råd
 och Juridiska Facultetens i Wittenberg ordinarie
 Redamdt, Doctor Leyser, Appellations- och Con-
 sistorial-Rådet, Doctor Heydenreich, och af Theologer-
 na Ofwer, Hofpredikanten Doctor Herrmann
 Doctorn och Professore Teller från Leipzig, och
 Doctorn och Professore Weitmann från Witten-
 berg. Den förste, den tredje och den femte hade
 varit med vid Commissionen 1736. Å Bröderna
 nas wagnar insunno sig derwid, utom Ordinarius
 Fratrum, elofwa Deputerade, som dertill woro be-
 fullmäktigade af Brödra-Kyrkans Biskopar. Com-
 missionen öppnades den 29. Julii 1748. genom
 tal, som förste Commissarius Grefwe von Hol-
 zendorf höle till de Deputerade, i alla på stället
 befintliga Bröders närvaro, och genom Kongl.
 Commissariats föreläsande; hwarpå Ordinarius
 medelst sin fågnads betygelse öfwer den efter lång-
 warig åstundan erhållna undersökningen, sworade
 Straxt i början öfwerlemnade Han en utförlig
 Deduction öfwer alla generela och speciela om-
 ständigheter af sit Ämbete, samt några Verba
 lumina Actorum, såsom ock Memorandorum öf-
 wer blifwit omtvistade puncter, (1) hwaröfwer
 Han åstundade undersökning. Till den ändan
 de Han låtit lägga på bordet, icke allraast sin
 skrifter, utan ock alla motskrifter, så många som
 här och i Littauiska Råds, Bibliotheket funnat be-
 merkomma, på det Theologerna måtte sättas
 stånd, at formera en riktig statum quæstionis. Den
 och tillfälle, at i Herrnhut höra Ordinarius
 alla om Söndagarne wantiga Församlingar
 och Chör, samantkomster. Desutom kunde hwar

m af J
 andakter
 inger til H
 tningar, C
 omma betyg
 ru sakerna
 d huru Cor
 d, kan jag
 derne icke
 al et och an
 andhetens i
 minstone for
 å det å båda
 omma utur D
 missions, stället

(1) Ape

Önnan Ordinar
 loners inre
 om Han o
 klände för
 Detta skulle ic
 ernas sida blot
 na undersökt.
 till omtvistad
 mening horde i
 ras Instructio
 en 30. Julii
 örelagde. De fö
 ldt orf öfwer
 wänningar, so
 ndr. Den i
 alla närwara

m af Herrar Commissarier blifwisa dageliga
 andakterna; och de begåfwo sig jämwäl några
 tuger till Herrnhut, hwaråst de besågo alla in-
 tninggar, Chor, hus och anstalter, och öfwer be-
 samma betyggade sit synnerliga nöje. Swad och
 huru sakerna wid denna Commission afhandlades,
 och huru Commissarierna berättelsen blifwolt förfat-
 ad, kan jag icke här omständeligen anföra, efter
 att de icke blifwit publicerade. Men emedan lif-
 wolt et och annat deraf på orätt sätt kommit för
 Ordinariens ögon, håller jag mig berättigad, at
 till troos be-
 par. Com-
 genom
 von Hol-
 på ställe
 om Kongl.
 Ordinarium
 efter idag
 sworade
 n utförde
 ciela om
 ågra Vo-
 dorum öf-
 wardfwo
 ändan ha-
 näst sam-
 äga man-
 annat öf-
 fättas
 nis. Den
 ordinarium
 familj-
 de hvar
 och

(1) Apolog. Erklär. Bevl. 7. p. 249.

S. 145.

Innan Ordinarium kunde inlåta sig med flere Co-
 loniers lärättning, wille Han tillförläteligen we-
 ta, om Han och Hans Bröder blefwo i Saren
 stände för Augsburgiska Confessions, förwanter.
 Detta skulle icke supponeras, icke heller å Brö-
 dernas sida blott declareras, utan grundeligen blif-
 wa undersökt. Hårtill hade 51. frågor öfwer bli-
 till omtvistade puncter, hwaröfwer Brödernas
 mening horde inhämtas, blifwolt Commissariis i
 ras Instruction föreskrifne. Dese frågor blefwo
 den 30. Julii Brödernas Deputerade skrifweligen
 förelagde. De förklarade sig utförligen, på et sär-
 skildt ark öfwer hwarie fråga, och utredde alla de
 tvänningar, som deremot ån framgent förmodas
 ändr. Den 1. Augusti hölt Ordinarium et tal
 alla närwarande Bröder, deruti Han wisade,
 at

at man icke nu först behöfde antaga och öfwer-
 lemna en Confession, utan borde allenast å
 lägga, huru Páran blifwit efter Augsburgiska
 Confessionen öfwer i alla Brödra-församlingar.
 Han lät deruppå föreläsa dem de upställda swarten
 och sedan de af Bröderna blifwit approberade
 såsom med deras tankar aldeles enlige, worde
 af honom och de öfriga Deputerade underskrifvade
 och til Commissionen öfwerlemnade. Denna sam-
 somliga swar alt för widlyftiga och speciele, och
 begärde tydligare yttrande öfwer några upste-
 da twifwelsmål. Detsamma blef den 3. Augusti
 före och efter middagen, uti et Colloqvio med
 andeliga Commissarier, af Ordinario och två
 andra Brödra, kyrkans Theologer, skrifstelen och
 munteligen samtliga Commissionen meddelte, och
 til protocols fördt. Sedan Ordinarius gjord
 Theologerna följe til Herrnhut, och under några
 hast med dem et reelt privat-samtal, blefwo
 nom ännu den 5. Augusti några frågor tillstånde
 hwarpå munteligt swar åstades, hwilket också ge-
 nast meddeltes. Derwid wille man nu låtat beto-
 Men Deputerade kunde icke dermed ställa sig
 freds, utan anhöllo den 7. Augusti hos Commis-
 sionen, at i fall Theologi, efter hitintill århällan
 swar, icke kunde anse Brödernas Pára för Con-
 form med Augsburgiska Confessionen, de då må-
 te uppe sina inwänningar. Sedan några swar
 ter derwid blifwit gjorda, worde Ordinarius och
 Magister Steinhofet, som dertill å nyo fått full-
 magt af Bröderna, til Colloqvii widare full-
 jande förekallade. Då nu Ordinarius wid
 deraf frågade Theologerna, om de ännu hade nå-
 got at inwända? och dese icke hade något mer
 för

vinga,
 Comm
 sionens.
 Augusti
 rade, inf
 alla de
 bede an e
 Brödernas
 alla Conf
 eremot in
 er wid gä
 komma i
 nu densa
 ongl. Res

gag går
 förefalla
 en stöds der
 rfäkring on
 Barternes
 rdinarius
 inwännin
 medt af r
 ve, at de
 som börja
 kyrkan förk
 apodictics
 vara måge
 sionens läs
 och andra
 1730. bl
 och til Za
 öfwerlemna

aga och öfwer
 llenast å den
 Augsburgiska
 församlingar
 ställda swar
 approberade
 lge, wordo de
 underkrifade
 Denna sam
 speciele, och
 några upbe
 n 3. Augusti
 oqvio med de
 och tvådm
 kristeligen och
 meddelt, och
 arius gjorde
 under vägen
 bleswo hos
 ägor tillståde
 llet och så ge
 u låtat bet
 ställa sig till
 hos Commis
 till århålln
 ra för Com
 , de då mde
 ägra swar
 dinarius och
 ho fäst full
 dare fullst
 is wid stäm
 nu hade de
 ägot met
 för

bringa, fördes sådant til Protocolls, och werids,
 Commisarierna betygade sin fågnad, at Com
 missionens Huswoud, ändamål nu wore munnt. Den
 Augusti declarerade desutom de öfrige Depu
 terade, inför Commissionen, sit fulltomliga bifall
 till alla de swar, som Ordinarius afgifwit, och be
 stode ån en gång på weta, om man kunde hålla
 Brödernas Lära för Instämmande med Augsbu
 rgiska Confessionen; eller om något ännu wore at
 eremot inwända? De singo til swar: det förblif
 wer wid gårdags utfagan, och det öfriga skal fö
 komma i berättelsen til Geheimte Consillium. Hu
 nu densamma utfallit, det kan af efterföljande
 kongl. Resolution inhämtas.

§. 146.

Den 20. Augusti år 1746. gånge förbi de öfriga wid Commissionen
 förefallande ämnen och formaller. Commislo
 den stöts den 10. Aug. med et slut, tal och en
 försäkring om Konungens högsta ynnest och Com
 missariernes beständiga wåltwilja, och med et af
 Ordinarius hållet tacksägelses, tal. En öfdrö
 md inwänning öfwer et bewis til Christi guddom,
 inledt af werldenes skapelse, fördrömt Depu
 tade, at desutom öfwerlemnna en Declaration,
 som börjas med dessa orden: "Hela Wårhriska
 kyrkan förklarar och bekänner sig ån en gång
 apodictics med alla sina Tropis i hwad land de
 vara måge" til alla Augsburgiska Confes
 sionens läro, aretiklar, såsom de för Chur
 och andra förstar och Seädder den 25. Ju
 ni 1530. blifwite på Tytska språket upläste
 och til Hans Kåiserliga Majestät Carl V.
 öfwerlemnade, quia Scripturæ Sacræ concor
 dant

“dant ic. ., (*) Derjämte declarerade de wärdar at de wille hafwa sina skrifter, Sånges och efter Augsburgiska Confessionen interpreterade och ej tillstådja någon Lärare at drifwa någon deremot stridande Lära; äfwen och, at de wille hålla det åter uppkommande Principium, at döma den Helliga Skrift efter Symbola, men icke efter skrifter; efter Bibelen, för farligt och fanatiskt och icke låta detsamma hos sig upkomma. Till så wälsånda de Theologos academicos, at desse wille tilligen hjälpa sig strida emot Arianismen, som stridigheten om Stapelsen tagit sig anledning af för infmyga sig.

Härupå togo Herrar Commissarii det tilläggsse affted af Ordinario och de öfriga Deputerade, och foro samtelige den 12. Augusti till

(1) Apologet. Erklår. Bepl. Liv. n. p. 253.

S. 147.

Straxt derpå reste och Ordinarium och de öfrige Deputerade tillbaka till Wetterau,

(*) Förutan mångfaldiga Bekännelser till Augsburgiska Confessionen, hwilket och på ärsfulliga orter blifwit ärligt declarerat, (2) hade Ordinarium under en resa till Helldorf den 1745. författat den samma i form af en Psalm, hvilken i anseende till vers. slaget så mycket liknar de Reformations-tiden gängse Kyrtlo-Psalmer; mången trodt honom den tiden wara gjord. Om wälsånda tern emellan 1747. och 1748. hade Han öfwer Augsburgiska Confessionen hållit för Seminarium i Marburg de tal, som sedermera blifwit tryckte. Och på 1748. Synodus hade en utförlig förklaring öfwer Augsburgiska Confessionens Lära. artiklar blifwit upfattat af alla Deputerade på deras församlingars wägnar utskrifwen. (2)

(1) Rat. Reser. p. 255. (2) *ibid.* Bepl. VII. p. 75. (3)

antade med i
den skulle reso
ffionen afgif
tattet Barby
der Örefwe
nteressenter,
edernas Sem
orn. Ordinar
ta något af
tant; men em
tse gynsam
osägande, me
tweyhliga ef
B fölgdes: f
lacurella Re
utförligen oc
) Och då det
ähriska Bröde
Synodus afg
ffionen; deruti
axen med goda
warof idel oroll
den Luthersta
den 20. Sep
trings. Decree
ugsburgiska Con
re Mähriske B
axen, äfwen son
Barby, blifwa
rio, wid det H
då at Saxen,
gjordes derpå
nt för Öfwer-
ning, at comm

skänkade med öfwerlåtenshet, hwad Höga Öfwer-
heten skulle resolvera på den berättelse, som Com-
missionen afgifwit. Det första war, at Amtet och
Stöttet Barby öfwerlemnades under orrende til
hertt Grefwe Heinrich XXVIII. Reuß och dess
Innebesitterer, och i November Månad 1749. blef
Waldernas Seminarium hit flyttadt ifrån Marien-
berg. Ordinarius hade wäl sagt sig före, at icke
skulle något af dessa förelupne händelser blifwa
skadligt; men emedan uti tidningarne insiuto dels
skedd tillförläppligt gynsamme, dels widrige och alltså ideliga
skadliga, merendels osansfärdiga eller åtminsto-
wärdiga esterrättelser om Commissionen och
deres följder: så fant Han sig bewelt, at i
säkerhets Reflexionerna, deröfwer förklara
skulle utförligen och efter sakens rätta bestaffenhet:
(1) Och då det försluddes, at en Concession för
Währiska Brödrerna i Saxon war på tapeten,
synodus afgå et tackfägelles, bref för Com-
missionen; deruti Währiska Kyrkans uptagelse i
Saxon med goda skal tillita undanbads, såsom
deraf idel orollighet upkomma kunde, och anhölts
den Lutheriska Tropp uprätthållande. (2) Un-
der den 20. Sept. 1749. följde et Kongl. För-
ordnings- Decree, (3) at de til oförändrade
Währiska Concessionen sig belännande Evange-
liska Währiska Brödra, församlingar skulle i hela
Saxon, äfwen som i Öfra Lausitz och i Gressfau-
Barby, blifwa emottagne. Detta wardt Ordi-
nario, wid det Han 1750. kom ifrån Engeland
såsom at Saxon, på Kongl. besälning tillstånd;
gjordes derpå genom Geheime Consilium be-
skut för Öfwer-Amtet i Öfra Lausitz, med be-
skutning, at communicera innehållet deraf med
B b

de i Östra Lausitz befintliga Brödra-församlingar och anstalter, och försäkra desamma om Konungens nåd och ynness. Sedan detta war skedd hos alla de Herrskaper, under hvilkas Dom-sigga Brödra-församlingar och anstalter be-wardt det allernådigste Försäkrings-Decretet den 23. Nov. 1750. publiceradt i Herrnhut, då Konungens lösen war denna: Fogelen hafwer funnet et hus och swalan sic bore. med hvilka ord Christian David, som ifrå Währen utfördt den första Bröder, (§. 4. 5. 6.) hade år 1722. gjordt början till Herrnhuts bebyggande.

Någre Saxiske Theologer, som icke wille låna Bröderna för Augsburgiska Confessionens förwanter, började wäl mera nu, än tilförr, at yttre sig emot dem i strid-skrifter. Men Konungen och Ministerium låto alswarligen bestroffa sådant, och fortsoro i deras nådiga tänke-sätt emot Bröderna. I följe hwaraf et Rescript affskeddades den 29. Apr. 1751. til Öfwer-Upsyningsmannen öfwer Grefskapet Barby, at Han skulle åt Evangeliska Brödra-församlingen, som den ofdrändrade Augsburgiska Confessionen sig känner, öfwerlemnna Slotts-Capellet, at der skulle hålla sin Gudstjenst. Detta wardt den 25. Maj verkställt; då sedan om Midsommars-dagen följande predikan där blef hållen af för detta Grefliga Promnitsiska Häföredikanten i Scrau och warande Director Seminarii, Gottfried Chormens, och efter middagen af Probstens Berättning från Biffland, som just då war där i beföl.

Församlingen i Herrnhut förblef wid sin wanliga ordning, och inrättning, och wardt Wä-

ta Kyrko-för-
andra orter
ogdet tilldt m
än andra länder
rtler. Detta fö
ings Församling
t i ögonen. E
andlingen war
is i Saxon me
relidium hon
Unitate Fratr
m 1. Oct. 174
(1) Nat. Reflex. x
le p. 281. til
Bopl. ix p. 105.
malebes i företalet
log. Erklär. p. 2
och i ordinarij fort
kande öfwer de er
nom förda Contra

De handelser
dertil, at h
riska anstalter
Nationens bästa
församlingen i Herr
a Nation yppat
ordinarij Fru W
göskan von G
tit på egen kost
och tryckt Psaltar
rens Bref, hvil
iga Testamentet,
Sid denna tid råd

Den Ryrks-författningen så litet här införd, som i andra orter i Saxon. Men utifrån blef orten mycket tillöft med inrödnare, hvilke tillika hade från andra länder dit nyttiga handtwerk och Fabrikker. Detta föll i synnerhet den hitintill mycket tillika församlings-orten Triesky ganska mycket i ägonen. En god werkan af Saxiska underhandlingen war och det, at en anseelig Theologus i Saxon med högsta Approbation, åtog sig Presidium honorarium Tropi Lutherani in Unitate Fratrum, hwardtswer Synodal-acten den 1. Dec. 1748. i Zeist wardt utfärdad. (4)

(1) Rat. Reflex. xi. Str. 1. p. 281. till 296. ii. Beol. ix. p. 105. Samma måledes i företalet til. Apo-log. Erklär. p. 21. 1744. och i Ordinarij. Forta Betän-kande öfwer de emot hv. näm förda Controversier,

i Spangenh. Schlusschrift p. 691. 1744 (2) Acta Fratr. Beol. LXXIII. p. 54. (3) Ett utdrag deraf står i Actis Fratr. p. 116. in Nota. (4) Acta Fratr. Beol. XXXV. p. 29. Rat. Reflex. p. 296.

§. 148.

Deze händelser i Saxon, gäfwö och anledning dertill, at härtils warande Grefliga Gersdorffiska anstalterna, som systade på Wendiska Nationens bästa, kommo åter i förening med församlingen i Herrnhut. Det goda, som hos denna Nation yppat sig, leder sin början ifrån wärd Ordinarij Fru Mor-moder, Salig Fru Landt-ogsthan von Gersdorf, hwilken aldraförst gillt på egen kostnad för densamma öfversättja och trycka Psaltaren och några stycken af Apostlas Brefs, hwilket sedermera öfwen stebde med nya Testamentet, och 1727. med hela Bibelen. Sid denna tid rådgjorde Geheimt Rådet och Sver-

wer. Amts-Hauptmannen Grefwe von Bero
dorf med Ordinarius, huru man i andelig mått
kunde se Wenderna till gods, som woro wid Hans
gods. Han sticade Sågar till Schol-anstalterna
i Herrnhut, at låta upfostra till arbetare ibland
sit folk, och bad Bröderna besöka de wärdiga
Wender, som på Hans Gods funnos. Gud up
wäkte sedan några Predikanter, synnerligen
Diaconus Johan Pech wid Wendiska Kyrkan
i Baugen, och Diaconus Johan Gottfried Kühn
i Klir, genom hvilka en stor rörelse uppades. De
wärdiga Wender begynte sjelfwe at wisna om Jesu
su, och gingo med Bibelen under armen ut i när
maste Sochnar, höllo sammankomster och satte
hop folk i rörelse och bekymmer om sin salighet.
Herrnhut lyfte dem i ägonen, och emellan 1730
och 1735. gingo ofta 50. till 100. Personer ge
nom Sochnarna till Bertholdsdorf och Herrnhut
sjungande andeliga wisor. Detta kom wisserligen
mycket upseende och misnöje till wäga, och bidro
ibland annat till den hårda medfart, som då drö
hade Församlingen i Herrnhut, ehuru hon der
icke hade någon ätgörande andel. Den wedermö
da, som 1736. öfverkom Församlingen, affsträ
te många: men desto mer låg fortsättningen
Guds werk ibland Wenderna, Herr Grefwe
von Berodorf om hjertat, och i den affsigt up
tade Han, såsom förberörde Häspredikant Clemens
i Sorau föreslog, en Conferens af fyra Wend
ska Präster. Dese förordnade några wärdiga Wen
der at göra besök och hålla sammankomster
Sochnarne, och kommo hwarf fjerdedels år tillsam
mans, at rådgöra om denna Nationens bästa, och
gifwa de Besökande goda råd. Men då denne Präst

Conferens est
sit gods i
några Studen
beredades till
måstare ibland
inom tillhörig
de Wendiska
orter, bygde
besåg dem me
från Ebersdo
alle kallade H
hea wid Baug
blt en andakt
och jämte några
om de upwäc
ett sig i Parti
ngen i Herrnh
alterne tjena s
med Bröderna
om de sade, ic
Lagen. Efter
an Han i oita
att sitt ämbete
Ebersdorf,
ed Brödra, förf
nd: så wände
m wid denna f
d wälsignelse,
rade derifrån U
sta Studentens
berda, lögenhet,
ödernas Semin
som Han Pred
n, samt efter k

Konferents efter någon tid försökt, inrättade Han
 sitt gods i Altp en Schola-anstalt, hvaråst
 några Studenter under Pastor Kühns insende
 utvärdades till Predikanter, och hollingar till Schol-
 astare ibland Wenderna. I Uhyß, et annat
 honom tillhörigt gods, uprättade Han en Schola
 för Wendiska Sångar och Flickor från främman-
 de orter, bygde et rymligt hus för desamma, och
 besåg dem med Informatorer ifrå Sorau, och
 ifrå Ebersdorf i Bogtland. Ifrå stadsnämde
 skulle kallade Han en Studerande till Teichnitz,
 nära vid Bauzen, hvilken tre gånger i weckan
 höll en andakts-stund för Wenderna i någden,
 och jämte några Wendiska Hjälpare lät sig värd-
 sa om de upväckta själar. Dese hade sedan 1736.
 delat sig i Partier. Somlige höllo sig till Försam-
 lingen i Herrnhut, men läto och Bersdorfiska an-
 stalterne tjäna sig till nytta. Andre woro misnöjd-
 e med Bedderna; aldenstund Församlingen, så-
 m de sade, icke stode under Evangelio, utan un-
 der Lagen. Efter nu Håf-predikanten Clemens, se-
 on Han i oita års tid med mycken nytta före-
 sitt sitt ämbete i Sorau, flyttade 1745. derifrån
 till Ebersdorf, och denna församlings-förening
 med Beddra-församlingarna straxt derupå kom i
 and: så wände sig Herr Grefwen von Bersdorf,
 som wid denna förändring förmärkte Guds finger
 och wälsignelse, åter igen till Herrnhut, och be-
 tröde derifrån Arbetare i sina anstalter. I Teich-
 nitz Studentens ställe, som tagit emot en Kyr-
 herda-lågenhet, fick Han Studenten Zersen ifrå
 Beddernas Seminario, och uti anstalten i Uhyß
 som Han Predikanten Messarosch från Holl-
 and, samt efter handen än flera Bröder, Zersen
 fort-

fortsatte arbetet i Zeichnis uti god ordning, i stillhet och med mycken wälsignelse; och då han 1749 gick utur tiden, lemnade han Wenderna en wacker samling af öfversatta Sånger, som under titel: *Scimme der Braut Jesu*, blifwit tryckta. Ifrå den tid hafwa sammankomsterne blifwit fortsatte genom Bröder från Herrnhut och Niesky ända til om sommaren 1751., då Öfwer-Amts-Hauptmannen, Grefwe von Gersdorf, i Carlsbad quitterade det timeliga. Nu blefwo Wenderna rådlöse, angående deras Församlings-plats, emedan omständigheterna hade i Zeichnitz blifwit annorlunda. Men Försynnen hade redan sörgt för dem. *Matthäus Lange*, en ädd Wendare som ifrå början af sin upwäckelse hållit sig til Bröderna, hade 1745. med salig Herr Grefwens von Gersdorf råd och biträde, tilhandlat sig det *Wald-Odal-godslet Klein-Welke*, som gränzar intill Zeichnis, och iuiterade dit sina Wendiska Bröder. De flyttade alltså, sedan de blifwit sig till Kyrlö-andakten i Zeichnis, den 24. Julii til *Gröden*, hemmanet *Klein-Welke*; hwaräst de, efter Kongl. Försäkrings-Decretet af år 1749., kunna öfwen så godt til sin nytta använda den århållna frukosten, som i Zeichnis, emedan desse byar til intet Dräsla-gåll blifwit lagde, sedan deras Kyrlö-Baugen afbrann.

S. 149.

Så snart *Carliste* Commissionen war öfwerstånden, reste *Ordinarius* derifrån genom *Wettersau* och *Holland* til *Engeland*, och anlände början af året 1749. til *London*. Här mötte honom hwarje handa widriga esterrättelser. I offentliga Tidningarne seck man se förwända berättelser om *Carliste* underhandlingen, hwilke woko af den be-

haffenhets, at d
 kett intrycf.
 angellkan någr
 det mågtiga
 om kunde ha
 ånder. Dertil
 mängent confu
 rerna, och lade
 Den Parlamen
 138. år omnä
 li skydda Bröde
 och andra o
 de stlemmasse
 och i Amerika,
 ent många leds
 a desamma, sö
 ra-Kyrkans lä
 stor, brittannisk
 nderförlning kan
 an eller begäran
 sig samwete t
 år, önskade här
 onom Hans wä
 n Ödne-skrist o
 ra-dragande. I
 fundade underfö
 e sätter om Bröde
 skade underförl
 ut utur Bröderna
 nföra sakens förl
 (1)

Commissionen blef

affenhet, at de hos Nationen hade kunnat göra
 ett intryck. Man började på, at öfversätta på
 Engelskan några småde-skrifter, och at tala om
 det mågtigaste Riks-ståndets widriga Edict,
 som kunde hafwa inflytelse på Stor-brittanniska
 Länder. Dertil kom och, at någre Biskopar än
 framgent confunderade Bröderna med Methodi-
 sterna, och lade dem de sammas uplog til last. (1)
 Den Parlaments-act af år 1747, som tilförene
 år 138. är omnämnd, war icke tillräckelig, at öfwer-
 blifvda Bröderna för hwarjehanda intrång. Des-
 s och andra omständigheter hade kunnat medfö-
 ra de flemmaste följder för Bröderna i Engeland
 och i Amerika, hwaräst Missionärerne än fram-
 rent många ledsambeter förestodo. Til at förebyg-
 ga desamma, sökte Ordinarius, at påskynda Brö-
 dra-Kyrkans länge åstundade undersökning inför
 Stor-brittanniska Parlamentet. Efter nu ingen
 undersökning kan i Engeland företagas utan kla-
 ran eller begäran, och många Bröder, som gjor-
 de sig samwete öfwer at aflägga ed och bära ge-
 när, önskade härifrån blifwa befriade: så rådde
 honom Hans wänner, at hos Parlamentet lagiswa
 en Öbne-skrift om befrivelse från edgång och wa-
 pen-dragande. Til at winna detta och tillika den
 åstundade undersökningen, blefwo i lagagan så män-
 ge sätser om Brödra-Kyrkan försvarade, som man
 nåstade undersökning öfwer, och bewis uppå. Jag
 vil utur Brödernas Diario i möjligaste forrhet
 förföra sakens förlopp.

(1) Rat. Refler. p. 334.

S. 150.

Petitionen blef den 20. Febr. st. n. 1749. af fem
 B b 4 Brö-

Brödernas dertill befullmäktigade Deputerade bragde in i Underhuset. General-Deutenanten Ogletchbore beledsagade henne med et utförligt tal om Brödras, kyrkans härkomst, författning och öden, och om dess Colonters gannelighet, samt undersödde med et tal af en annan ledamot i Underhuset. En ansenlig och ganska arbetsam ledamot steg up och hölt et häftigt tal emot Bröderna, förebragte hvarjehanda beskylningar emot dem, och rådde, at man icke först skulle höra Bröderna, utan gifwa deras Petition tillbaka. Detta tal wardt af fem de ansenligaste ledamöter i öfwen så många på hwarannan följande tal wedertagt, och derpå yttaradt, at man skulle antaga och låta undersöka Petitionen. (*) Sedan Underhusets Taleman eller Præsident, genom omröstning fått weta Husets tanke, blef Petition emottagen, och undersökningen committerad åt mer än 40. ledamöter, hwaribland förberörde motståndare öfwen var en. Commiteeen börjades den 6. Martii, och fortsattes den 20. och 21. Utskillige Parlaments-ledamöter, som leste woro med committerade, infunno sig också derwid ibland. De 17. i Petition påstodde sasser blefwo genomgångne, och med 135. måst in Originala förelagde Documenter bewiste, samt wid förelömande otydelighet af Deputerade utredde. Commiteeen, eller undersöknings-utskottet, formerade om denna undersökning sin Rapport, (**) hvil-

*) Alla i denna sak, så wäl i Under- som Öfwer-huset. blifwo ne tal hafwa i *Universal-Magazine* för April och Måi månad 1749. blifwit tryckte. Se och Spangens. *Schwedische Schrift Beyl. v. p. 392.*

**) Rapporten tillika med 77. Documenter, hwar 1749. i London blifwit tryckt i *Folio*, under Titel: *Asa Fræmmande in Anglia.*

den 27. Marsi Deputerade den 21. Eders föreläste. Petitionen församma tillika Deputerades allenaft Billen deltes följande ledamöter, och förordade, och andra gånger deruti uplyst ut öfwerlemnade Committée till wardt hon till Committée af 70. lång genomgått. Detta stödde den bragt till Underhuset, och derpå församma, d. st på Vergamten Underhuset såsen, och befalles a

är förmodade Koparna; em Bröderna äro en S, hwad den ny Canterbury, Joha strit sig för Ordi wäl aldrig säga

Den 27. Martii tillika med Bilagorna, till hvar
 Deputerade äfwen lade Augsburgiska Confes-
 sionens 21. Edro-artiklar, bragtes i Underhuset
 och förelästes. Häruppå blef enhälligt beslutit, at
 af Positionen formera en Bill och låta trycka
 densamma tillika med Rapporten. Dock wardt up-
 på Deputerades begäran för godt funnet, at pu-
 blicera allenast 77. af de bilagde Documenter.
 Billen deltes följande dagar ut till alla Husets le-
 damöter, och förelästes första gången den 29. Mars
 till, och andra gången den 1. April, då några pun-
 kter deruti uplystes, och ändretligen blef besluttit,
 at öfwerlemnna densamma jämte Rapporten, at en
 ny Committee till förnyad granskning. Den 15. A-
 pril wardt hon tredje gången läsen. Och derpå en
 Committee af 70. Ledamöter updragit, at ån en
 gång genomgå densamma, tillika med Rapporten.
 Detta skedde den 17. April. Billen wardt åter
 bragt till Underhuset, allsammans för riktigt be-
 funnit, och derpå befallning utgifwen, at ingros-
 sera densamma, d. å. skrifwa henne i form af en
 Act på Pergament. Den 18. April blef Acten i
 Underhuset läsen, då hon utan gensägelse påsera-
 de, och befältes at blifwa bragt till Öfwerhuset.

S. 151.

Här förmodade man mera sårheter utaf Bi-
 shoparna; emedan i Acten war en sats, at
 Bröderne äro en Biskoplig Kyrka. Man påminde
 sig, hwad den nyligen afledne Arke-biskopen af
 Canterbury, Johan Pocer, redan 1737. hade
 uttroat sig för Ordinarius: Engiska Kyrkan skul-
 de wäl aldrig säga, at Wäbriske Bröderne hade

B b 5

in

inga Biskopar, men ock aldrig offentliggen årkänn
desamma. Men man årsfor snart, at de i en sam
mankomst hos Årke-biskop Primas den 8. April
hade beslutt, sedan Under-husets Bill war upläst,
at icke wara Bröderna emot. Endast den gam
le Venerable Biskopen af London, Doctor Scher
lot, war af annan tanka, och i början wille in
ge föreställningar hos honom håsta. Ordinarius
som annars wid hela underhandlingen fdga wisa
de sig, skref derföre till Biskopen af Lincoln
som förstod Tyska språket, och bad honom anstäl
la et samtal emellan sig och Biskopen af London
för at betaga honom Hans betänkligheter. Men
sedan han fått se Rapporten, hade han redan
låtit sina Scrupler fara, och blef samt förblef
frå den stunden, en rättssakens Brödernas Wä

Den 21. April wardt Acten af sexten Un
der-husets Ledamöter bragt til Öfwer-huset, och
sedan Stor-Canzlären Lord Hardwyk hållt
kort tal till General-Vieutenanten Ogleshorpe, med
wanlig högtidellighet emottagen och lagd på be
det. På Öfwerhusens af Hallifax begäran, som war
Präsident af Board of Trade, blef hon gen
läsen första gången, och den 23. April andra gå
ngen, och fants för godt, at ån en gång under
söka saken i en Deputation af Öfwer-husets
damöter. I medlertid hade man fått höra åts
ga inråningar göras, icke så mycket emot de
begärta saken, som emot wiså af sakens nat
flytande rättigheter och friheter, och man för
hade derföre en ny Documenternas undersökning.
Den 7. Maji blef hela Husets Committee hål
under Öfwerhusens af Warwick och Holland Pra
sidio. Stor-Canzlären hölt första talet och för
brag

bragte betydellig
Acten. D
Öfwerhusen vor
Kådet. Ha
arne af Halli
Argyle, en
Presbyterianska
Baehurst, som
digen genom B
Brödra-kyrkan
Secretteraren, H
hans emot saken
ol, proponerade
den 12. Maji u
återgå ändras, h
I medlertid skref
och bad, at om
de kunde lemna s
låta saken war
med undersökning
besunnits wara sa
wad han egentl
en swarade, at
en, utan allenast
siva anledning t
stul, och lättelige
2. Maji (en för
åtskilliga wigtiga
og 8, 9, 10, 15.)
en af Hallifax
och approberade;
Öfwerhusen i et
llande tillkänna,
dare tillfridst på

voge betydliga invändningar emot några pun-
 ter i Acten. Desamme besvarades i et sinitigt tal
 af Grefwen von Granville, Præsidenten i hem-
 ma Rådet. Han understöddes sedan genom Gref-
 wane af Halifax och af Sandys, Hertigen
 af Argyle, en den förnämste af Skottiska eller
 Presbyterianska ledamöterna, och genom Wylord
 Bathurst, samt Grefwen af Bath, och änd-
 rilligen genom Biskopen af Worcester, som gaf
 Bedrå kyrkan ganska stora lof-ord. Staats-
 Secreteraten, Hertigen af Newcastle, war i för-
 sone emot saken; men då han afhört alla dessa
 tal, proponerade han, at undersökningen måtte til-
 lita sig 12. Maji upplästas, och desförinnan några
 uttryck ändras, hwarwid man sunnit betänklighet.
 I medertid skref Ordinarius till Stor. Cangelären,
 och bad, at om densamme å ämbetes wagnar icke
 kunde lemna sina betänkeligheter, han då wil-
 le låta saken wara oafgjord; emedan Ordinarius
 med undersökningen, hwaruti alla påyrkade satsen
 af sunnits wara sanfärdige, hade redan wunnit,
 wad han egentligen sökt. Men Stor. Cangelä-
 ren swarade, at han icke wore emot sällsma sa-
 ken, utan allenast emot några uttryck, som kunde
 gifwa anledning till Actens mistydningar och mis-
 bruk, och lätteligen stodo at ändras. Då nu den
 2. Maji (en för Bedrå kyrkan, i anseende till
 tillfälliga wigtiga händelser, särdeles märkwärdig
 dag §. 9, 10, 15.) ändringarne blefwo, sedan Gref-
 wen af Halifax hållit et inträdes-tal, föreläsnen
 och approberade; och, sedan Biskopen af Wor-
 cester afswen i et tal gifwit samtelige Biskoparnes
 wande tillkänna, frågan blifwit gjord: om man
 ware tillfreds påstrade Acten afswen genom Gref-
 wen

wer-huset utan gensägelse. (*) Sedan ändringar
ne den 19. Maji blifwit til Under-huset bragte
därstädes läste och approberade, och derpå åter
til Öfwer-huset aflemnade, wardt Acten än en
gång tryckt, och fick den 6. Junii Konungens
Confirmation, med de wid offentliga Acter eller
Rikts-lagar wänliga Orden: Le Roy le veut,

§. 152.

Efter en noggran och flera resor företagen un-
dersökning, hwilken war hustwud-afsigten om
denna Under-handling, blefwo altså Bröderna delän-
de för en gammal Protestantisk Biskoplig Kyrka
de ledamöter af samma Kyrka, hwilke hysa sam-
wets-scrupler öfwer ed-gång och wapendragande,
wordo derifrån befriade; i ställe för National-
namnet, *Mährisk Kyrka*, wedertogs des gamla
namn *Unitas Fratrum*, och gjordes altså de för-
ente Bröder, af den Engelska och andra Nation-
er, meddelagtige uti deras fri- och rättigheter.
Men på det ingen obehörig måtte kunna tillwän-
sig och misbruka desamma, blefwo Brödra-Kyr-
kans Biskopar och Pastores, hwilkas namn stulle
tid efter annan genom *Advocatus Fratrum* inlem-
nas hos Board of Trade and Plantations, beräk-
tigade at gifwa et Certificat at hwar och en
Unitetens werkelige Ledamot, som på denna akt
wille sig återopa. Alla Parlaments-Ledamöterne,
werldslige och andelige, Episcopaler och Presby-
terianer, woro i denna sak enige, och til en del

(*) Acten är ästilla gånger tryckt på Engelska och Latin
och har jämnväl, såsom en Bilaga til 1757. utkommit
Etterrättelsen om Brödra-Kyrkan, blifwit på Tryck
utgifwen.

erfwo densa
de i synen
gång och
) Han la
lit för sig,
log, såsom
tis in Angl
Consefio
Stycket. I
lle Bröder
gab. Hasw
wille mena,
en i Engelska
ensamma, n
en icke war
g. Bröderna
terade i Stor-
te en särskild
tterligare afg
besättning, af
f Ordinarius
Acten redan w
Häruppå
nters uprätta
presskapet Eur
incerne, Mor
Skottland. Me
tan den på I
and besäg ma
Dretigen af Ar
tom des mer a
de bestida;
elta år, just de
et börjades, et

ändringar
 ifter bragte
 derpå åter
 riken än en
 Konungens
 Ucter eller
 le veut,

etagen un
 sigten vil
 erna dråka
 lig Kyrka
 hysa sam
 dragande
 National
 es gamla
 å de för
 ra Nation
 ättigheter.
 a tillwänt
 dra. Kyrk
 amn skulle
 am inlem
 ns, berda
 re och en
 denna och
 amötern,
 Presby
 till en del
 dref

och vänt
 7. utkom
 it på Sjö

refvoo densamma med mycken iswer. Ordinarius
 lade i synnerhet den sagnan, at komma i et reelt
 omgång och bres-waxling med somliga Bissopar.
 (1) Han lade dem ock, sedan underhandlingen
 sät för sig, Brödra-Kyrkans lära och författ-
 lag, såsom et Supplement til Acta Fratrum uni-
 tatis in Anglia, (2) för ögonen, deruti Augsburgi-
 Confessionens Läro-artiklar utgöra det första
 Stycket. **T**ill på densamma, och ingen annan,
 skulle Bröderna i Engeland igenkännas och emot-
 tagas. Hafswo alltså de blifwit illa underrättade,
 skulle mena, at Bröderna nu först sökt uptagel-
 sa i Engelska rikens; men innan man bewiljat dem
 densamma, måst afgifwa en Confession, och då
 den icke varit tydelig, deröfwer nogare förklara
 sig. Bröderna woro redan förut bekante och eta-
 blerade i Stor-brittanska Länderne. De öfwerlemnade
 icke en särskild Confession, utan den Augsburgiska. Och
 ytterligare afgifne förklaring öfwer deras lära och
 författning, åstades icke af Bissoparna, utan wardt
 af Ordinarius frivilligt upfatt och tryckt, sedan
 Acten redan war utfärdad. (3)

Häruppå fölgde många Invitationer til Co-
 loniers uprättande i Irland, Skottland, Wales,
 Grefskapet Cumberland, och i Amerikanska Pro-
 vincerne, Maryland, Norra Carolina och Nya
 Skottland. Men ingen af dem kom i stånd, för-
 utan den på Irland och i Carolina. I Skott-
 land besåg man wäl ock det stycke land, som
 Hertigen af Argyle hade utbudt; men man hade
 icke kom det mer at syfta, än man då för tiden måg-
 de bestida; äfwen som wid första wårdag i
 detta år, just då Underhandlingen med Parlamen-
 tet börjades, en ansenlig Colonie affglade til
 Pen-

Pensylvanien, under Johan Nieschmanns
ansödrande.

(1) Utdraget af et Tytt
bref til en Engelsk Prälat
ses i Apolog. Erklär. Bepl.
c. p. 190. (2) Titeln til
denha af sex Stycken be-
stående afhandling, lyder
så: *An account of the Doctrin-*

*ne, Mannerys Liturgy and
Idiom of the Unitas Fratrum
etc.* (3) Spangenberg
Schlussschrift Zwef. 170
171. ii 36. Bepl. v. 1
528.

§. 153.

Så snart denna underhandling var slutad, besökte Ordinarius Brödra församlingen i Northire, Bedford och Wiltshire, och höll vid återresan et betydligt samtal med Biskopen af Lincoln, på dess Lands gods. Om hösten 1749. var i London en Synodal-Conferentia. Ibland annat blef i Kongl. Preussiska Öfverhäspredikantens Cochius ställe, som i detta år gifvit in i ewigheten, den Reformerta Trops Administration updragen at Biskopen af Sodor och Man Thomas Wilson, och af densamma emottagen. Ordinarius hölt uti sitt hus i Bloomsbury Square, dageligen Sammankomster, utan at i ringaste måtto södras; men dertill köptes ingen, förutom Engelske Arbetarne och Hjelparne. 3 Bröder i Capeller uti Secerlane och Whites Alley, blefve predikatingarne ymnogt besökte, och i det förra warde äfwen på Tytta predikadt. Någre Baptister eller Wederödbbare, såsom oc Omåkrare, och folk, som utan Döpsel och Religion upvärt, hafwa och då och då insunnit sig wid Evangelii predikningar och äro, sedan en rättkostens grund blifwit lagd i deras hjertan, genom Döpselsen wordne inskrifwade i Brödra församlingen.

Uti Irla
gat at predi
copus Petru
församling i I
Orland predika
orter, så at en
sta på tre till
beare belopp
oner: och u
ma folket, må
et ofta hände
mo illa medfar
a prediknings-
e tid icke ändr
ot affstånade:
ina orter blifv
orter, och efter
us. Arbetarne i
wordt de hvo
en Conferen
å sina påster.
te uthärda hm
ads, art häredr

Näppeligen ha
ne undersö
eland 1749.,
theter förundte,
ddes bröt ut i
omslagen i Zer
herr Grefwens
Bydingen döde
1749. års slut.

Från år 1746. til 1751. S. 153, 154. 399

Uti Irland, där Johan Cennik 1746. be-
gynnade at predika, (S. 135.) blef genom Coepi-
copus Petrus Böbler år 1750. en Brödra-
sammanslagning i Dublin inrättad. I norra delen af
Irland predikades af sex Bröder på mer än 40.
orter, så at en af dem hade mången dag at pre-
dika på tre til fyra ställen. Antalet af deras Å-
drare belopp sig ofta til två å tre tusend Per-
soner: och när hus och lador ej kunde inrym-
ma folket, måste de predika på öfna fältet; då
med ofta hände, at de af tillståndande Pöbelen blef-
vo illa medfarna. Ordinarius tyckte icke om det-
sa prediknings-sätt; men det kunde för närvaran-
de tid icke ändras, för än det starka tillloppet nå-
got affstodnade: då de upväckte sedan kunde på
sina orter blifwa inrättade til ordentliga Socie-
teter, och efter hand göros anstalt til små Kyrko-
hus. Arbetarne hade sitt hufvud-tillhåll i Gloonen,
där de hwarje månad kommo tillhops at hål-
la en Conferens, och sedan å nyo fördelte sig
på sina påster. De lefde i största armod, och må-
ne ut hårda hwarjehanda, af slåt söda och les-
nads-art hårdrande, besvärligheter.

S. 154.

Näppeligen hade Brödra-kyrkan, efter föregån-
de undersökningar i Saxon 1748. och i En-
gland 1749., blifwit årkänd, och henne nödige
omständigheter förundte, för än et länge smäskwande
öfverhördhet bröt ut i början af året 1750. öfver För-
samlingen i Herrnhag. Anledningen dertil var
derr Grefwens Ernst Casimirs af Tsenburg
öfverhördheten i den dödeliga frånsälle, som utgjorde emot
1749. års slut. Densamme hade genom et, under
den

Den 22. April 1738. uprättadt, Contract sålde till
 Bismiff, Währiska Brödrerna et stycke land, at bygga
 ga Församling, orten Herrnhag uppå, och jämte
 te nödiga borgerliga friheter, förundt dem en full-
 komlig Religiösa- och samwets-frihet. "Men es
 "medan (1) å des (regerande Herrskapets) sidan
 "allehanda swårheter företedt sig, hwaraf i fram-
 "tiden än större Inconvenientier warit at bes-
 "ra:" så hade samma Contract genom et ny-
 re af den 1. Jan. 1743., blifwit aldeles uphäfvt
 och cesseradt, och med Hans och Hans tre
 ners underskrift intygadt, at Han icke allenast
 de i förre Contractet anförda goda wälnesbörde
 om Brödrerna, "utan nu mera än bättre af de
 "ras egna offentligen tryckta skrifter, til exempel
 "Währiska Läro-boken 2c. och i Des Land red-
 "i fyra års tid drifna Läro och förda wände-
 "wore fullteligen öfwerlygad, och alltså föranklad
 "at årkänna dem för en sann och renlärig
 "angellig Församling efter Biskopliga Währiska
 "Kyrko-Disciplinen och iarrättningh, . . . och
 "uana dem fritt Exercitium Religionis . . . jämte
 "deras hela Kyrko-ordning, frihet och församling
 (hvilka i samma Contract så wäl in Civilibus
 som Ecclesiasticis widlöftigare blifwa anförde)
 På samma tid wardt Slottet Leusztadt jämte
 ra gods med besynnerliga friheter och exemtion
 öfwerlemnadt åt en Holländsk Creditor, som
 underpant på en anseelig Pän-Summa. (S. 20)
 Men Exemptionerna gäfwos, wid efteråt stedd
 dring i Regeringen, anledning till hwarshanda
 treiteligheter, som tillika drabbade Jawanarne i
 Haag. De anmodades om hwarshanda, som
 efter Contractet ej kunde gå in uti; hwarwid

som wid
 annat fort
 Regeringen
 do billägga
 bitorn, som
 till en förkl
 af den 22.
 Haag förbli
 des oredorn
 ligen affkaff
 de facto w
 återbetala
 de at annor
 så föll derfö
 an lät He
 Dese heropa
 som jag hö
 , och män
 de i den
 undersätare
 än skyldige.
 ng ut i För
 rliga följder
 ö förefallan
 ö misändjet
 der desamma
 obekante, c
 oroligheter,
 ste delen c
 ifrå Brödra
 linarius det
 Herren lefd
 tillfälle. L
 ns döda wou

som wid flita tilfällen plågar se, samtväl et och
 onaat torde hafwa förefallit, som än mer retat
 Regeringen emot dem. Ordinarius sökte, at i go-
 do billägga oredorna så wäl med Holländska Ere-
 ditorn, som med Bröderna, och bragte det samtväl
 till en förlitning och et Landsherrligt utfästade
 af den 21. Febr. 1748., at all ting skulle i Herrn-
 haag förblifwa in statu quo i fem års tid, till
 de oredorna kunde bättre undersökas och ändre-
 ligen affskaffas. Men då ofwännämde underpant
 de facto wardt indragen, och Bröderna yrkade
 på återbetalningen af Capitalet på utfäst termin,
 för at annorstädes kunna stå wid sina ord; (S. 142.)
 så föll derföre en widrighet på Ordinarius, den
 man lät Herrnhaags Inwånare å nyo så röna.
 Dese heropade sig på sit Contract; men woro,
 som jag hört, icke nog försigtige i sina utlåtel-
 ser, och många handlade i den delen icke altid ef-
 ter de i den Heliga Skrift förestrefna plikter, som
 undersåtare äro sin Swerhet och des Besällninge-
 rns skyldige. På samma tid bröt ock en Sitt-
 ning ut i Församlingen, hwilken med sina bedröf-
 lliga följder, skal längre fram omtalas. De det
 så förefallande utswäfningar i Lära och Praxi,
 och misshandlet hos en stor del Bröder i Herrnhaag
 wer desamma, kunde i Wydingen icke länge wa-
 re obekante, och bragte egenteliga sifstarne till des-
 oroligheter, på de tankar, at yrka uppå, det
 icke delen af Herrnhaags Inwånare skulle stå
 ifrån Brödra-kyrkan. Härigenom tänkte de gifwa
 Ordinarius det tänbaraste hugg. Så länge gam-
 le Herren lefde, kunde de ej få dertill något tjens-
 tillfälle. Och måste man heröma Honom på
 hans döda wull, för det Han wid alla widriga

föreställningar, ja wid något icke ogrundat misnöse emot Inwånarne i Herrnhag, troligen för förelomma dessa widrigheters utbrott. Men den Densamme dog, nyttjade de den nya Lands-Herrens huldning såsom första bästa lägenhet, at fulllelligen lägga sin widrighet å daga. Och detta lyckades dem, til Herrnhaggs fullkomliga ruin, men ock til dess allt för milda och godtrogna Ågare och Herres outblifmeliga skada. (2)

(1) Så lyda orden i Con-tractet af den 1 Jan. 1743.

(2) Se *ordinarii* Skrifvelse til en hög Stånds-per-

son, sedan Herrnhaggs saken war til slut, i *Wapenloget*. Erklär. Bevl. p. 224.

S. 155.

Man gick derwid på följande sätt til werka i Regeringens sida gafs den 9. Jan. 1759. Föreståndarne wid Församlingen i Herrnhag befallning, at hålla sig beredde til nya Lands-Herrens, **Gustaf Friedrichs** hyllande, och til den ändan insända en pålitelig förteckning på alla til åren komna Inwånare af Wankönet, af hvar stånd och wårde de ock wara mätte. Detta verk stältes hörsamligen den 12. Januarii; men tillstån anhöllts, at i ställe för Hyllnings-ed, så med häns och mun annars försäkra om sin underdåniga trohet, samt at de, som inge besuttne, utan blif Förenäste Undersätare äro, måtte derifrån befrås. Häraf tog Regeringen sig anledning, och under den 16. Jan. et hotande swar, derwid Bröderna beskyldes för hwarjehanda och belöf med et förklenligt namn af en ny och hitintill hörd Sect, til Föreståndarena afgå, och besöta dem föreläsa alla Inwånarne denna Resoluthet i sista med det insända Hyllnings-formulæret. Ut samma stulle de ibland annat utlofwa, "at

wid sin inre
wille söka nå
wen von Zin
Andrigas e
Andare och
bræ under
ar, at de i e
ödnad; men p
lande af den
skrifit conceder
en i den He
halista Freden
gå Hyllninge
ulle säga sig
sina Wdsta
llat sig någo
er dem; och b
ro wid det
yllnings-form
Kof, då alt A
förebragte be
rjökte. Regerin
at med ån fi
sa bekyllninge
ngen af den g
igen blifwit b
id, Skrifster, och
a sig Grefwe
reståndare och
utan widare
läret för hela
Januarii, me
åe wäl betänk
larera sin me

mid sin inrättning och författning ej sökte eller
 ville söka någon underdånighet under Herr Gref-
 wen von Zinzendorf, eller dem, som på Hans, Hans
 Andrigas eller deras Ledares wikt, äro För-
 ändare och Äldste." Häruppå gjorde Förestän-
 darna under den 20. Jan. tjenliga föreställnin-
 gar, at de i edens ställe wäl utlofwa all möjlig
 ödnad; men på förestrefna sättet, medelst weder-
 ståndande af den sammets frihet, som i Contractet
 blifwit concederad, och såsom bestynde för at wa-
 ra en i den Helga Skrift icke grundad och i West-
 paliska Freden icke begripen Sect, kunde de icke
 göra Hyllningen, icke eller begripa, hwarför de
 skulle säga sig lös ifrå Grefwen von Zinzendorf
 och sina Äldsta och Föreständare, som aldrig till-
 lät sig något wälde eller Civil-Auctoritet öf-
 ver dem; och bådo fördenksull, at det måtte så-
 ro wid det i hela Romerska Riket brukeliga
 Hyllnings-formulär, och wid det 1748. utlofwade
 Hof, då alle skulle förblifwa in statu quo, tills
 förebragte bestyllningar blifwit grundeligen un-
 tersökte. Regeringens swar af den 22. Jan. sö-
 at med än flera och långt hårdare uttryck be-
 stämma bestyllningarne, afflog den begärta undersök-
 ningen af den grund, at allsammans hade tillräc-
 kigen blifwit bewist och decideradt i utkomne
 tid. skrifter, och befalte, at de rent af skulle af-
 säga sig Grefwen von Zinzendorf, sina Äldsta,
 Föreständare och Ledare, med strängaste påbud,
 utan widar drögsål upläsa Hyllnings-for-
 muläret för hela Församlingen. Detta skedde den
 27. Januarii, med den årtindran, at hwar och en
 skulle wäl betänka sig deruppå, och sedan fritt
 uttalarerä sin mening i Actuariens och witsnens
 när-

närvaro. Alle betygade' endragtliga, at de för samvettet skall icke kunde på detta sätt hylla, och wände sig i en underdånig Supplik. under den 26, Jan. till regerande Herren, förklarade sig om sver bestyllumingarne, och bådö än en gång, at de öfweralt wanliga Hyllningen måtte widtagas, och de hittills förefallne öredor på öfwanberörde ånn återstående treåra tiden blifwa undersöfte och be lagde. Allt detta wardt i et, med återerade besty llingar beledsagadt, swar af den 2. Febr. albet afflaget, och i anseende till den anbefalta Hyll ningen, allenast fyra dagars betänke. tid ännu till stadd. Församlingen gjorde den 6. Febr. åter en föreställning, at det förestrefna Hyllnings. sam muläret wore emot des samwete, emot sanningen emot Contractet och emot Riks. sedwanlighets sridande; swarade på de å nyo påbörjade be styllumingar, och bad aldradmjukt om lång rådrum till undersökning. Men dese och andre fö reställningar blefwo obeswarade, intill den 1. Februaril.

I medlertid uprättades et Instrument af en Råjferlig Notarius Publicus och några witnen, (i hwilket alle fullwäxte Inwånare af Wäskönet underskrefwo. Deruti utlofwa de, 1) hylla sin nya Lands. Herre, och Honom allen i all ting åtlhda; 2) Bekänna de sig årerigen den Hel. Skrifts Lära och til Plugsburgiska Co fessionen; 3) Declarera de, at de icke kunde, och hwatföre de icke kunde, affsäga sig sina Lärar och betygga i synnerhet, 4) at de årkänna Ordnariis. Fratrum för en trogen Guds Tjenare och at, i fall Han och sjelf skulle säga sig lös frö Dem, de icke kunde låta sådant gålla

quod
Eccle

Istän är

eclesiastica &
de wisat den
) at Han, jän
at of dem nå
t dem antw. s
is lydige, tro
(1) Apol

Ennan detta
werlemnas,
(samhet) århö
llning, at den
Församlings
s sidsta Resol
ngar, och för
shällan om uni
låggnande af ån
tryckt Patent,
ruti öfwanbemd
rswingar under
s med stillatiga
ur det annullerat
pdet obetydeliga
sigforde, och d
remista och öhd
reditanten, Mag
örsamlingens w
ullas skall någre
gnelige Undersäte
ogm öfwerläggn
en rättföffens
lling emottagne,
s Läras och fö

Åttån år 1746. til 1751. S. 155, 156. 405

ecclesiastica & Deconomica, hwarutinnan Han hlt
 de wisat den mycken trohet; och ändteligen,
 at Han, samt deras öfriga Frare, aldrig for-
 rat af dem någon underdånighet, utan alltid gif-
 tit dem antw. sning, at wara sin Lands, Öfwer-
 ets lydige, trogne och gagnelige Undersåtare.

(1) Apolog. Erklår. Wenl. o. p. 217.

S. 156.

innan detta Notarial-Instrument kunde öf-
 werlemnas, (ty saken drefs med största sky-
 dsamhet) ärhölla Inwånarne i Herrnhag be-
 stämning, at den 18. Febr. samtelligen inställa sig
 i Församlings-salen, och så weta Lands, Her-
 ras sista Resolution. Efter alla gjorda föreställ-
 ningar, och försäkringar om underdånighet samt
 om hållan om undersökning af bestyllningarne och
 tilläggande af ännu förewarande oredor, uplästes
 tryckt Patent, dateradt den 12. Febr. 1750.,
 uti ofwanbemänte af Lands, Herren och Hads
 öfswingar underskrefna Contract af år 1743.
 som med stillatigande förbi, och twärt om ansföres
 ur det annullerade Contractet af år 1738., några
 öfvet obetydeliga betingningar, som ej skola blifwit
 tillgjorde, och deruppå förebringas hwarje handa
 öfvergifna och öfhörda bestyllningar, (hwaremot
 kreditanten, Magister Samuel Lieberkühn &
 församlingens wägnar, genast protesterade) för
 att tillas skul några hundrade til tusende trogne och
 gagnelige Undersåtare, som för tolf år sedan efter
 öfwen öfwerläggning och undersökning blifwit så-
 m en rättstoffsens, reniärig och Evangelist För-
 samling emottagne, samt för ssu år sedan, efter
 öfwen öfwerläggning och försättnings, lesfwerens och wan-
 dels

dels åter hållna undersökning, af egen öfver-
gelse såsom en Biskoplig Kyrka årkände och stad-
fästade, samt med ån flera friheter försedde, blef-
wo nu mera, utan å nyo företagen undersökning och
bewis, blott på deras fienders beskyllningar och
utsagor, angifne för en irrige, i Guds Ord
grundad och i det heliga Romerska Rikets Lagar
icke wedertagen, ny Religion. Och emedan desam-
me icke kunde lidas i ett Land, där folk af alla
handa Secter i långliga tider funnit sin tillflykt
så blir Emigrationen dem antydd inom tre års tid
och deremot all frihet och beskydd lofwad allen-
dem, som affsäga sig sina Föreståndare och År-
sta, som öfvergifwa Herrnhutiska Psalm-inrätt-
ningarne och Läro-böckren, (*) och antingen hå-
la sig til de i Landet bestående Evangeliska Re-
formerta eller Lutherska Kyrkor, . . . eller och ut-
utwärtas deltagelse i den eller den Religh-
nen, (och alltså efter Separatisternas och andra
Secters art, hwilke i Landet talas) wilja efter
sin insigt i stillhet hafwa sin andakt för sig selt
wa; men demot wid hårdt straff förbjudes hwar
och en, som belläder något Församlings-Åmb-
te, at derutinnan någon förwilla eller förhindra
Förenämde Notarial-Instrument wardt wäl
Församlingens wägnar öfwerlemnadt, och efter
några inwändningar emottagit: men hade ej
någon werkan. Patentet blef ibland alla Jant-

*) Åltinga böcker af detta namn äro til finnandes, förut-
den så kallade Mähriska Läro-boken, eller den
ibland Bibliska Språk bekäande Catechesen, som 1743
utkom. Och om densamma försäkras uttryckligen
Contractet af år 1743., at man derest under sökt
deras Lära, och befunnit henne riktig.

are utdelt, på
förednämsta Stån-
get, och i allm-
Det öfwer-
brusit ut, förf-
mera under ödr-
da fel och förf-
samt efter årh-
om Guds nåd,
såsom en nådig
en i huswud-fal-
samling. Ty nå-
delse ifrå början
fjäder, hwilke
kan man icke ha
blott Religions-
sterne, ja öfver-
1753. sedan Her-
dro med så många
Lära och författ-
andra sig öfwer-
måst afhöra och
drog mycket, at
gar före Emigra-
Bistation i Am-
i anledning af da-
drets början han-
dels, yttrade för-
sina tankar om
förmante henne,
er otillbedeligen t-
merhet, som öfwi-
wit bestwilen.

gare utdelt, på offentliga ställen, ja ock på de
 förnämsta Stånds- Personers wånings- rum anslaa-
 get, och i allmänna Tidningar bekant gjordt.

Det öfwerståfwande omwådet hade altså nu
 brustit ut, församlingen fick lust, och kunde nu
 mera under ödmjukt widgående af de mångahan-
 da fel och förseelser, som å dess sida förefallit,
 samt efter århållen absolution och ny försäkran
 om Guds nåd, emottaga alt detta af Hans hand
 såsom en nådig aga, men ock tillika anse sig såsom
 en i hufwud- saken oskyldigt lidande Exulant- för-
 samling. Ty när man betraktar hela denna hän-
 delse ifrå början till ändan, jämte de hemliga drif-
 skjådrar, hwilka alla man icke wist upptäcka: så
 kan man icke hålla henne för annat, än för en
 blott Religions- förföljelse. Swarfdöre ock Rescri-
 pterne, ja äfwen det sista af den 28. Martii
 1753. sedan Herrenhaag fullteligen blifwit folkledigt,
 dro med så många småde- ord öfwer Brödra- kyrkans
 Lära och författning upspådde, at man måste för-
 ändra sig öfwer Brödernas tålomod, hwilke dem
 måst afhöra och stillnätigande försmälta. Hårtill blif-
 drog mycket, at Biskopen Johannes, som så da-
 gar före Emigrationens antydelse war ifrån sin
 Visitation i Amerika tillbaka och hit ankommen,
 på anledning af dageliga Rösens- texterne, som ifrån
 ärens början handlade om Christi Kyrkas förföl-
 jelser, yttrade förut och efteråt för Församlingen
 sina tankar om denna händelse, och i synnerhet
 förmanste henne, at icke knorra deröfwer, icke hel-
 ler otillbörligen tänka och tala om Landsens Öf-
 merhet, som otwifwelstteligen af bittra fiender blif-
 wit beswilen.

S. 157.

Alltså fattade alle Herrnhags Inwånare det beslut, (och jag har blifwit försäkrad af många, som där varit tillstädes, at Guds frid derwid utbredt sig på et kraftigt sätt öfver hela Församlingen) at tåga och at råla, och icke widstå ga det af Regeringen gjorda anbud, at nemligen medelst sina Lärares och Föreståndares wedersätkande så bio där qwar; utan låta sina sköna hus och wäl inrättade werkstäder och Fabriker stå, i Jesu Namn taga wandrings-stafwen i handen, och be för dem, som tillkyndat dem detta lidande och en stor förlisning af deras Ägodelar.

Tre dagar efter antydelsen om Emigrationen, gjorde 90. ogifte Bröder början, och foro til Peterslybanien. De öfrige Inwånare begäfwö sig sendringom till andra Församlingar i Saxon, Slesien, Holland, &c. hwilke derigenom fingo en ansenlig tillökning med gagneliga Medborgare. Warena-anstalterne flyttades merendels på Grefliga Zingendorfska Godsen i Östra Pausitz. Och emedan man i Wetterau war underkastad många smärheter, och hade än flere at förwänta: så kom och Pædagogium i Hrad Marienborn, och anstalten för små barn, i Hrad Lindheim, dels til Grefliga Bersdorsfska Scholan anstalten i Ubyß och sedermera derifrån til Altes Ey, dels til Bersdorf och Barby och derifrån til Groß-Zennersdorf. Hela ångden omkring Herrnhag beklagade denna örwäntade förändring, och i synnerhet Ißenburgiske Undersätarne, hwilke tillförene beklagat sig hos Riks-Cammar-Rätten i Weglar öfwer Brödernas härblifwande, och tillfogat dem mycken bedröfwelse, blefwö nu med smått,

ärta warse d
ng. och bekl
änerna, sam
öföre de och
dermed, och
erna. Det war
ffig, och man
at alle Inw
terp, och inger
ödelaktiga näri
li qwar. Och
gt, så wardt ä
Martii 1750. pu
amlingens Föref
a konstgref och
Inwånarne, och
o och alle de,
försäkrade om F
och wäldsamh
Anskönt nu d
rätteligen wede
rliga Notarius I
en Declaration
migrerte betygade,
ro af eget wal o
et: så wardt doc
r öfwen påtrugat
olika ställen och
de desto mindre a
lle resa derifrån,
stedt, efter en
föreställningar,
Jag wet ad
wertala sig, at w

detta warse den saknad, som de lidit i sin nå-
 ng, och belogade sig deröfwer hos Ambets-
 mänerna, samt önskade Brödernas Restitution;
 warse de och wid hwarje blid utsigt smickrade
 sig dermed, och betedde sig wänliga emot Brö-
 derna. Det war och icke Bydingiska Regeringens
 öffigt, och man hade ingen ting mindre förmodat,
 än at alle Inwånare, utan undantag, skulle emi-
 rerp, och ingen genom de sköna husen och den
 fördelaktiga näringen låta bewela sig, at begära
 bli qwar. Och emedan detta war dem obegripe-
 ligt, så wardt åter igen et tryckt Patent den 13.
 Martii 1750. publiceradt. Deruti bestyllas För-
 samlingens Föreståndare, at de genom hwarjehan-
 da konstgrepp och falska föremålningar förwilla-
 de Inwånarne, och skickade dem utur Landet; blef-
 wo och alle de, som wille stadna qwar, å nyo
 örsåtråde om Herrskapets bistånd emot all den
 öf och wåldsamhet, som derwid användas kun-
 de. Anståndt nu desse bestyllningar blefwo genast
 ördörligen wedertagde, dermedelst, at en af Råd-
 sälliga Notarius Publicus och witnen understrif-
 ten Declaration aflemnades, deruti alle hitintills
 migrerte bethgade, at de utan öfwertalan och twång
 wo af eget wal och för sammetet skull utur Lan-
 det: så wardt dock detta nersliga Patent alla Brö-
 derne öfwen påtrugadt, och jämte det förra, på alla
 öblita ställen och wid Lands, wägarne uppsitadt.
 öde desto mindre anmålte sig många då genast, som
 ölle resa derifrån, och sings, såsom sedermera öle
 östedt, efter en strång examen och många gjor-
 ö föreställningar, sina begärda rese-påß.

Jag wet allenast en enda man, som lätt
 öwertala sig, at wedersaka sina lärare och försam-
 ö llin.

lingen; men det har snart ånkrat honom, och han har begifvit sig under et annat Herrskap, sedan han hos Bröderna afbedit det brott, som härmedelst, efter hans tanka, war emot dem begångit. Et par barn blefwo wäl också af sina annorlunda boende föräldrar borthämtade, men ej långt derefter med bethgad ånger til anstalterna återbragte. Häremit war et stort tillopp af främmande, till en del förnämt folk, som med egna ögon wille se hwad de icke kunde tro, huru nemligen Bröderna nu mera, äfwen under smålek och förlisning, beröste sig såsom Guds tjenore. Månge bådo om tillstånd af få blifwa hos Bröderna, och yttrade sig ungefär på detta sätt: Din GUD är min GUD; dit folk är mit folk; där du blifwer, där blifwer jag och ic. (Ruth. 1: 16.) Men man räddade dem (och ibland andra 12. par ägta folk, som efter utfärdade Emigrations-befallningen woro den 1. April, ditkomne af blifwa där boende,) af wändan om til sina hem-orter, och där i stillhet tjena för och allas wår Grälsore. Och ändå belopp sig antalet af dem, som år 1750. kommit til Herenhägg af blifwa i församlingen och taga del i Emigrationen til 35. personer; och de, som i detta första år emigrerade, woro mer än 470. människor.

§. 158.

Bröderna hade sannerligen kunnat med skal förmoda, at genom laga utwägar blifwa skyddade wid sina besittningar och de friheter, som genom et formelt Contract hade erhållit; dem gäff och wid handen, at man skulle wara dem der behjelpelig, om de wille söka sin rätt: men de hade ingen dristighet dertill, efter de ansågo denna händelse

håsom en nåd, som de icke wille alltså härdligt försida dem från sin gamla Herrskap. Deras land; men till församlingsdr. Endast de systrar togo, utrum bemedlansom gjorde, ing för än Bröderna deligen undersök

Således stodo utstatade tredrig. Man har wäl åten möda, at åttid efter annan som därstädes sa där nära sig och alltid flyttat åter Herrskapet, at om de icke wille ägent höra de föräfwet trädte i undensamma har a

Berättelser

med de utlåtelse det han i Nyare de märkwärdigast grationen är en har wäl präsent är säkert, at H skulle. Jag skal händelse ibland

såsom en nådig tuktan från en högre hand, och
 ville altså håldre lida den oförrätt, som å männi-
 kors sida dem tillfogades. De blefwo ock af åt-
 tilliga Herrskaper anmodade, at iättja sig ned i
 Deras land; men de måste wille håldre begifwa sig
 till församlings orterna, som redan woro etablera-
 de. Endast de fransöfste Reformerte Bröder och
 Systrar togo, på Ordinarii såsom Advocati Fra-
 trum bemedlande, emot invitationen till Newwed,
 men gjorde ingen anstalt til åbyggnad därstädes,
 för ån Brödernas lära och författning war grun-
 dligen undersökt.

Således stodo alla hus i Herrnhaag öde, sedan den
 utkastade tredriga Emigrations-tiden gått till ända.
 Man har wål å Bydingiska sidan gjordt sig myc-
 ken möda, at åter besättja dem med folk; hafwa
 och tid efter annan hwarjehanda människor funnits,
 som därstädes satt sig ned: men efter de ej kunnat
 där nära sig och prästera Præstanda, hafwa de
 alltid flyttat åter sin wäg. Detta har förändrat
 Herrskapet, at oförmårkt utredna Brödernas tanka,
 om de icke wille åter besättja husen, som ån fram-
 gent höra de fördrefna inwånare til. Man har der-
 öfwer trädtt i underhandling med Regeringen; men
 densamma har alltid fruktloft aflupit.

Berättelsen om Herrnhaag wil jag stuta
 med de utlåtelse, som Ordinarius brukade, wid
 det han i Nyårs-nattwakningen 1750. utropade
 de märkwärdigaste handelser: "Herrnhaagiska Emi-
 grationen är en räddning utur all farlighet. Hon
 har wål presenterat sig såmellig mörd; men det
 är säkert, at Herrnhaag warit för oss et farligt
 ställe. Jag skal i all min Lifstid råtna denna
 händelse ibland de besynnerliga Guds nådes-
 be."

"bemäringar, och icke ibland de tryckande och
 "först efteråt ångslande omständigheter. De
 "svärligheten warade allenast den stunden, då
 "Taktningen påstod. Men efteråt har densamma
 "glömt och skal glöma en fridsam rättfärdighetens
 "frukt, dem som derigenom öfwade äro; och vil
 "alle lära icke utan nytta komma derifrån: at
 "nu förtliga, hwad för tjenare och tjenarinnaor
 "Herren där utrustat till sin tjenst, " och at
 "därstädes de olände brister och hemliga farlighete
 "ter i Hans församling, brustit i rättan tid ut
 "och blifwit til bot, och bättrings-ämnen, som
 "wål hast en insigtelse på alla församlingar til
 "skänning, men ock til våra hjertans desto grun
 "deligare kännedom."

Om hela Herrnhagiska sa-
 ten se Spangenberg's
 Schlussschrift 2tes. 838.

4. Beyl. IV. 2tes. 13. v.
 431. 4. Beyl. V. p. 468.

S. 159.

Genom hemliga farligheters och Eftnagrens
 utbrott, förstår Ordinarius somliga Bröders
 (redan wid slutet af S. 154. omrörda) utstöf-
 ningar i lära och praxi, hwilke emellan åren 1746.
 och 1750. yppade sig, först i Herrnhag, och
 sedan i de öfriga församlingarne. Jag måste förut
 berätta, hwad som varit anledningen dertill.
 Endr Ordinarius 1743. kom tillbaka från Ame-
 rika, måste Han waga sig ihop med en mängd
 swära och inweclade gdomål i Weterauiska,
 Gotthaiska, Brandenburgiska och Pifflandska salen.
 (S. 105. Seq.) En hop mot, ja småde-Prestern
 kommo för en dag, och man kunde nästan intet
 annat tänka, än at en försöjelse stod försam-
 lingen före på s-
 ifrån andra ort
 wärt, föll Hon
 til Colonier i
 hwilka alla man
 les osslä. På d
 ra gdomål tj
 med sina närma
 ställe för at gå
 derigenom än m
 i all ting se enf
 hand tid efter
 at de såsom om
 as. eller på Ty
 sig i Dens fader
 de til onddigt hel
 foglarna; o
 dan de wille, ja l
 Han göra wille.
 Guds hand, gjor
 et frimodiga oc
 och lindrade dera
 Hårtill kom
 dighet. Ordinariu
 Secter i Pensylv
 at inse skadelighet
 som icke blott od
 tjenst. Då Han
 i församlingarne
 skiftliga tänkesätt
 öfwen där en såda
 tal och Sånge
 ringa och bibehåll
 en, och ledde lo

Hagen före på somliga orter. Det myckna tilllopp
 ifrån andra orter, och Församlingarnas starka til-
 lyft, föll Honom betänktlig före, och invitationer
 till Colonier i andra länder, lupo dageligen in,
 hwilka alla man utan åstfildnad ej kunde så alde-
 les osslä. På det man nu i så mångahanda swä-
 ra göromål ej måtte förwirra sig, gjorde Han
 med sina närmaste Hjelpare det aftal, at de, i
 stället för at gå in uti qwäljande omsorger och
 derigenom än mer sätta göromålen i oreda, wille
 i all ting se enfaldigt på utgången, som Herrans
 hand tid efter annan worde dem wisandes, och
 at de såsom omyndiga barn (Νήπιος Matth. 11:
 15. eller på Tyska Vårrogen) wille öfwerlåta
 sig i Dens faderliga försorg, hwilken i hånseen-
 de till onddigt behjmmar wisat sina Vårjungar på
 foglarna; och de at försöka dem, frågat, hwar
 dan de wille ja brödd, då Han likwäl wiste, hwar
 Han göra wille. Denna tronens öfwerlåtenhet i
 Guds hand, gjorde Honom och Hans medhjelpa-
 re frimodiga och muntra wid alla swårheter,
 och lindrade deras syflors beswårligheter.

Härill kom desutom en märkwärdig omständ-
 ighet. Ordinarius hade ibland de många slags
 Secter i Pensylbanien lärdt, mer än tillförent,
 at inse skadeligheten af alla de helgelses-Methoder,
 som icke blott och endast ledas utur Jesu för-
 tjenst. Då Han nu kom tillbaka åt Europa, och
 församlingarne fant många nya inwånare af
 åstfildiga tänkesätt och Methoder, befarade Han
 afwen där en sådan skada, och arbetade alltså i sina
 tal och Sånger deremot, sötte at med allwar-
 derliga och bibehålla Jesu försjenst och sår på thro-
 nen, och ledde icke allenast syndernas förkätelse
 och

och den ewiga salligheten, utan och reningen ifrån synden, den sanna helgelsen och bewarelsen, en dast och allenast derifrån. Materien om Jesu blod och sår, besynnerligen om det heliga Elds-såret, wardt nu mero, och besynnerligen sedant Litanden öfwer Jesu sår, som s. 120. är omtalad, war bekant blefwen, hufwud-ämnet i Hans och de öfriga Arbetares föreställningar. Detta hade de fölgder, at icke Togens Materiale utan Formale, eller de twungne och ångstfulle Methoder, at warda salig och helig, afkommo i församlingen, och i stället för mångahanda förelser behöit den ende wägen allena platsen, at som en syndare sty till Jesu sår och där förblifwa. Nyttan der af war handgripelig. Många ångslige själar kommo till Evangeliska friheten, egnar rättfärdigheten sögs neder, skrymteriet blottstältes, och den som icke fant sig derwid, han for sin wäg.

Då nu Ordinarius en gång uti en Ode, på sin Sons Christian Renotti födelse-dag, brukade de orden: *Ein Creuzluft-Vögelein, Kränkelnd vor Liebes- Pein nach Jesu Seiten-schreim;* (hvilket uttryck icke annat skulle utmärka, än hwad som står i Höga Wisan: (Cap. 2: 14.) *Widurfwos uti stenklyffror ic, och hwars alswarsamme mening i Spangenberges Apologet. Ecklörung s. 28, 29. har tillräckeligen blifwit förswarad, emot alla derutur dragne besöottelser) så utkommo genast allehanda Parodier och samma utlätelses efteröpnningar, hvilke wäl icke woro stridande emot den Gudomeliga sanningen, men dock efter den enfaldighet och alswarsamhet mindre ospökade, och gäfwos anledning till hwarjehanda orda, lefot som mycket smakade af slättja. Ordinarius, som*

ingen ting min
icke straxt i b
marfambet, som
all icke måtte
eller af fructa
in deras hiert
de ångo tala s
åhna dem, oc
ullfalle at i rät
dem, och födra
nings-sätt. Me
skade på kyrk
förändring,
öfwer detta ån
era sin mening,
arbetarena, uta
ikf dels mistyd
ge togo sig des
på Gudsamlings
aminstone förm
ersoner besatte
rätt ordning.

På detta sätt
lärenhet wid
ande och lekande
Vögelein eller till
era ogrundade per
na eller andra h
ta sanskylliga
marjehanda misb
örningar, hvilke
bredslig domstol

ingen ting mindre kunde lida än Frymteri, wille
 de straxt i början mota sådant med den alf-
 marsambet, som andre aktade nödig, på det sådant
 folk icke måtte wänja sig wid, at för sken stull
 eller af frucktan, tala och upföra sig annorlunda,
 än deras hjerla medgifwer. Han trodde, at, om
 deingo tala såsom de tänkte, man bättre lärde
 känna dem, och de sig sjelfwa, ochinge alltså
 tillfälle at i rättan tid hållsöfamligen stämna ut
 dem, och födra dem på bättre tanke, och förhåll-
 nings-sätt. Men em man för bittida, eller mer,
 utskade på Kyrko-ogan, än på en sanskyllig hjer-
 les förändring, gjorde man folk till Frymtare.
 Öfwer detta ämne plögade Han som oftast yt-
 tra sin mening, icke allenast i Conferentser med
 arbetarena, utan och i offentliga tal. Sådant
 blef dels misstydt, dels så illa applicerad, at som-
 lige togo sig desto mera frihet, hålft på en tid,
 på Församlings-ämbeten icke wederbörligen eller
 äminstone förmycket med unga och oförfarna
 personer besattes, och Conferentserne icke woro
 rätt ordning.

S. 160.

På detta sätt gaf ämnet om de i tronens öfwer-
 lätenhet wid alla swära omständigheter joll-
 ande och lelande barnen, och om Creatylust-
 Bögelein eller till Jesu sår flygande duswor, nä-
 ra ogrundade personer i församlingen (hwillke det
 wa eller andra hwarken rätt förstodo eller i hjer-
 les sanskylliga ärfarenhet ägde) anledning til
 warjehanda misbrut och utswäfningar i ord och
 ämningar, hwillke wäl icke slagit ut till sådana för-
 wärdslig domstol straffbara utbrott och förtfens
 går.

gärningar, som någre bittre fiender och belack-
 re föregifwa, men likwål för Guds ägon wor-
 syndiga och efter en Jesu församlings Regle
 straffwärdige. Detta onda yttrade sig aldraför
 1746. i Wetterau, där Ordinarius och de fle-
 ste Arbetarne woro fränwarande på Synodus
 Zeist, och i Engeland. Åtskillige Arbetare gjord
 wål alswarliga ärendringar deremot, men uträttat
 de icke mycket mer dermed, än at man sökte dö-
 jat för dem. (1) Så snart Ordinarius sedt berom
 någon kunnskap, warnade Han wid 1747. ä
 början, uti et tal til sit hus-folk i Marienborn
 och uti et alswarsamt bref til alla Församlingar
 Arbetare, för sådana själlerier och oförståndiga ut-
 tryck. Detta och Hans närwarelse i Herrenha
 år 1747. hölt ännu sakens utbrott tillbaka. Men
 endå Han 1748. och 1749., för Saxiska och En-
 gelska underhandlingarne skull, war fränwarande
 och de fleste af Hans älska Med-arbetare woro
 ro dels til Hans hjälp, dels i andra werlds-
 lar, syhelsatte, bröt detta genom Hans alswar-
 samhet tillbaka hållne onda, såsom en förballe-
 ström, desto häftigare fram. Man tog sig före,
 raffinera och med allehanda poetiska figurer och
 oförståndiga uttryck öfwerhopa Materien om Je-
 su heliga Sido-sår, så at Jesu dyra Försjenn
 så när hade derwid bilfwit aldeles satt å sid
 Hwar och en af dessa slags människor täflade
 som med den andra, hwilken kunde komma
 med et nytt ännu obekant och oförståndigt uttryck
 och dikta sådana sänger, som alstör wida gl
 ifrå de gamla Kyrko-Psalmers estersyn, och i
 gen måtto liknade de hittills bruteliga Församli-
 sänger. (2) Andre, som tilldorene hade läst Wessl

öder, upkomn
 någre under Sa
 nderligast war
 res dem ännu
 ntelhet, in uti
 ständig frihet,
 het. En wi
 som med ob
 gdt detta förgl
 ogo wara på st
 nom flera Födr
 anstucken; o
 ömmen emot, t
 gråta; öfwe
 men för oboteli
 aldeles ifrå
 49. en berättel
 pter, til Ordi
 umma detta on
 öfswelse til alla
 m några i det a
 affände Bröder
 lig werkan. Da
 nnes, war tilba
 och Missioner
 an honom, at w
 m alla Församli
 deras Ledamöte
 illika alswarsan
 på den rena Evan
 ro, reste Han si
 Barby, hwilken
 Han tillfälle
 for, så wäl i Sy

belackade, upkommo med en hop swärmattige Jdeer.
 Någre under Sagens tvång upkommade, (hvilket
 oöfverligast war) föllo på en gång utur den an-
 seende dem ännu widlådande egna werksamhetens
 öfverflödighet, in uti en för Guds barn äfwen så o-
 förståndig frihet, som hos somliga gick ända till
 öfverdrift. En wis Sittnings- och försökelses-an-
 sikt, som med obegriplig styrka, under fagert sten,
 pågöt detta förgift hos hwar och en, som icke tog
 tillräcklig omsorg på sitt hjerta, gick såsom en löp-eld
 genom flera Församlingar. En stor del blef der-
 för anstucken; och de som icke mer mågtade stå
 emot, kunde intet annat göra, än sucka
 och gråta; äfwen som någre, hwilke höllo siut,
 somen för obotelig, begäro sig för den orsaken
 till aldeles ifrå Församlingen. Andteligen kom
 1749. en berättelse om dessa bedröfweliga omstån-
 digheter, till Ordinarius i London. Han sökte at
 förkunna detta onba, först genom en alfwarlig
 beswelse till alla Församlingar, och sedan ge-
 nom några i det afseende till Tyska Församlingar.
 affående Bröder; hwilket jämwäl gjorde en öns-
 klig werkan. Och då Hans Måg, Biskopen Jo-
 hannes, war tilbata kommen ifrå Församlingar-
 och Missionernas Visitation i Amerika, updrog
 han honom, at wid en 1750. tillämnad resa ge-
 nom alla Församlingar, tala med hwar och en
 deras Ledamöter särskildt, och på et kärligt
 och mildt alfwarsamt sätt föra dem åter till rätta,
 på den rena Evangeliska wägen. Om sommaren
 1750. reste Han sielf at Tyskland till Synodus
 i Barby, hwilken 1751. hölts i Herrnhut; och då
 Han tillfälle, at deröfwer yttra sitt hjertas
 önskan, så wäl i Synodal-Conferentserne och De-

clarationerne, som i tal til Gødsamlingarne och Chor-afdelningarne, samt i samtal med hwar Person særskildt. Gudsfaaren gaf och nåd, at nåstan alle, som deltagit uti dessa utswäfningar i Dæra och Praxi, årlånde sit affleg, samt søkte och funno hos Jesum förlåtelse derföre. Och hos hwem det icke hade denna werkan, den skilgde sig derifrån; men de Arbetare, hos hwilka något Redtidit war ånnu at befara, blefwo ifrån sina åmbeten licentierade.

(1) Spangens. Declara-
tion, §. 108. ii. Bep. c.
(2) Apolog. Erklår. *Quest.*
170, 171, 172. Se och

hans Schluß. *Schrift, Quest.*
812, 838, 847. *Bep. 7.*
Quest. 53. p. 511.

§. 161.

De hemliga farligheter hade alltså, som en redan länge där liggande och långsamt til fröderf-
twelse werkande sjukdom, i rättan tid utbrutit, och
wid en med många tusende håttrings, tårar belev-
fogad årlånsta grundeligen hllfwit häfne. Jag
måste ånnu lägga detta härtil. Rådningen utom
denna sähra, war för många hitintil twelkande Wä-
ner och åskådare, et det ågonstkaligaste bewis, at
Brödra-församlingen icke är et människo, utan
Guds werk, emedan hela saken stalle annor-
oselbart hafwa gått i sär. Men esterwärlarne haf-
wa durat längre, och ån framgent tjent til en hll-
fosam påminnelse, och warning emot alla af en
Gødsamlings ofullkomlighet och af deß ledamö-
synda. förderf förwänteliga stador. En af de be-
dröfweliga påföljder, war en mängd strid-*Prisfer*
hwilke wid denna tid flugo ut öfwer hela *Zyfland*

och andra Dän-
ter gdra någon
läga, at de p
ill nytta. De
wa öfwitit, ånst
dock ifrå den
Dæro-arten, o
ord och wandel
rättad själ at
dem dertill, at
blifwa sörsigtli
de flesta kan m
de åro upfyllde
de, meningens
och öfdråmda
man och wid de
David om Sim
men hafwer bu
man dock med s
na för Christi
solligen härflutt
ga Dæran om J
de til åndamål,
andra och Ring
stertryck och go
öfift sinnadas I
mot den åter sig
gen rättfärdiga w
uctors afund, n
ktion, och många
rambragte utur
lita af et råstlig
ana strifter, dem
åmmas före, å

och andra Länder. Man måste emellan dessa skrifter gea någon åtskillnad. Om somliga kan man säga, at de på mångahanda sätt varit Bröderna till nytta. De hafwa wisat dem, hwaräst de hafwa ofwitit, ånständt icke ifrå salighetenes enda grund, dock ifrå den enfaldiga och med Skriften enliga Läro-arten, och af oförstigtighet kommit, genom ord och wandel, mången ofskyldig och illa undermåttad själ at föda och förarga sig. Det har tjent dem dertill, at de måst blygas in för GUD, och blifwa förstigtigare i tal och gärningar. Men om de flesta kan man med skäl och i sanning påstå, at de äro upfyllda med uppenbart Ordens förfallande, meningens förtydande, med falska slutsatser och oförstådda lögnen och försmädelser. Eburu man och wid dessa slags skrifter måste säga, som David om Simel: Låt honom banna, och Herren hafwer budit honom banna; så kunde man dock med säkerhet räkna dem till försmädelserna för Christi Namns skull, emedan de hufvudsakligen härstutit af fiendskapen emot den enfaldiga Läran om Jesu Kors och förtjenst, och ha de till ändamål, at genom sit stöj och otvåfende öndra och ringra den hopy witten, hwilken med oftertryck och god werkan stod emot de Philosopheriskt sinnadas Deismus och Naturalismus, samt emot den åter sig irritande Pelagianismen, och den egen rättfärdiga werldens hycleri. Mången gammal Auctors afund, mången ny Skrift-författares ambition, och mången torftig Skrift-ställares girighet, frambragte utur den nyare tidens satyriska och illa af et kånsligt stane styrda Sallie-förråd, sådana skrifter, dem efter werlden skal en gång mer kännas före, än den nu warande blyges för

D d a

forn:

fortidens håre-proceffer, och för Barbarismen i Religions-stridigheter wid början af detta Seculum. De äro och till en del utspädde med så många otuktiga infall och bittra Atheistiska speglar för öfwer Jesu aldorhelligaste Person, at dröme, ehuru annars emot Brödra-församlingen wärdige, människor blygas wid dem, och låta icke andra läsa dem, på det de icke måtte deraf saga sig förargelse.

Selfwa Församlingen gjorde sådana skrifter ingen stor skada. De höllo fast mera ifrå herna en hop sådant folk, som håller mer af människors än Guds pris. Men så blefwo och många enfaldige och redelige själar utom Församlingarne, derigenom förargade, och förledde till at kärlek löst döma om, och förshunda sig på et annars äro kändt Guds wert, samt afhållne ifrå den alla männas förbindelsen til broderlig kärlek och enighet, som i Joh. 17. omtalas. För Evangelii utbredelse ibland Hedningarna, lades derigenom äfwenwål många och ofta nästan öfswerwinnelige swårheter i vägen. Äre och det en ganska bedröfwellig sak, at många förnuftige människor af alle lehwanda stånd och Religioner, som icke gärna låta skylla sig för widseplighet, hafwa wid sakens nogare undersökning och personliga bekantskap med Bröderna, råkat i et fullt mistroende och hat til sådana skrifers författare, af hwilka de blifwit förde bakom ljuset: hwarwid de fullligen förlorat den smula högaktning de ännu bibehållit för sin Religions wärdare, och ändtelliga icke mer weta, hwad och hwem de tro skulle.

S. 162.

Ät nu icke främja detta onda, och ej än mer blottas

hålla mången
brödre, tege
beställningar
dömer, skulle
dagoljuset. W
därpå, at man
bröparternes h
1745. utgifna
Creutzreichs
redan tycktes
wärdige Bröder
Amerika war h
af Synodus ap
god, samt på
tion öfwer be
han än en gång
at beställningar
och merendels
attaren, emedan
sig i den goda
han hyste om n
ställningarna be
Apologeciska
han i frågor, och
derpå. Ordinari
sådana, som ang
ar. Dese blef
taringen, i Qua
1751. tryckte,
der Answorten
sigungen gegen
de med 24. w
med några Ordin
hället. På Synod

Sälla mången annars stickelig man hos hans Hö-
 rere, tego Bröderna håldre någon tid sälla till
 bestyrelse, i det fasta hopp, at Den som rätt
 dömer, skulle wäl i sinom tid föra deras sak i
 dageluset. Men emedan många Wänner yrkade
 derpå, at man måtte swara, åtminstone på We-
 berparternes hufwud-bestyrelse, i tby den år
 1745. utgifna wackra Apologien: *Gestalt des
 Creutzreichs Jesu in seiner Unschuld* ic.
 emedan tycktes wara bortglömd; så lät den äro-
 wärdige Broder Spangenberg, wid det han från
 Amerika war här på besök, år 1751. utgifwa en
 af Synodus approberad och med fyra bilagor föro-
 redd, samt på 17. art i Quarto tryckt Declara-
 tion öfwer bestyrelse, ic. Sedermest gick
 han än en gång igenom alla strid. skrifterna, drog
 ut bestyrelse, och lade dem för Ordinarius,
 dock merendels utan at nämna skrifterna och föro-
 rättaren, emedan Ordinarius icke wille låta föro-
 sig i den goda tanka, kärlek och aktning, som
 han hytte om många ibland dem. En del af be-
 styrelse, beswarade Spangenberg sjelf, i sin
 Apologietiska Förklaring. De öfriga författade
 han i frågor, och bad Ordinarius meddela sig swar
 derpå. Ordinarius bifogade genast swar på 224.
 Adana, som angå Hans Person och förrättare
 ic. Disse blefwo tillika med Apologietiska För-
 klaringen, i Quarto på 37. art utom Registret,
 år 1751. tryckte, under Titel: *Darlegung richti-
 ger Antwort auf mehr als 300. Beschul-
 digungen gegen den Ordinarium Fratrum*, föro-
 redd med 24. wigtiga bilagor, samt i Företale
 med några Ordinarii Förklaringar öfwer twisfel-
 set. På Synodus i Barby 1750. förelades Or-

dinario 161. frågor öfwer idel Theologiska bestyrelser, hvilka uti Nie Sessioner blefwo genast i alla Synodalers närvaro muntligen besvarade, och tillika med alla bifragor, Inkast och Historiska uplysningar, af mig, såsom då warande Proto-notarius Synodi, i rennan fattade. De år 1037. frågor, öfwer allehanda bestyrelser, besvarade Ordinarius efter hand skriftligen, och desse hafwa 1752. i Qvarta blifwit tryckte, under Titel: *Magister August Gocelieb Spangenbergers Schlusschriſt* ic. utgårandes tillika med sju stora Bilagor, 4. Alphabet, utom Föreläsalet och Registret. Öfwanberörde Exeract uenar Synodal-Protocollet ic. deruti swaren på följande nämnde Theologiska bestyrelser innehållas, de der femte Bilagan, och utgör ensam 28. art. Ibland Bilagorne gifwer, fram för andra, *Ordinarii Deduction til Geheim-Consilium Dresden* efter 1732. års Commission, och *Hamburghs Betänkande öfwer bestaffenheten af den emot Honom förda Controversen*, med en Dedication til samma höga Collegium, et stort ljus i hela saken.

Härtill kom en annan skrift, som af en Lutherisk Predikant i Grefskapet Hanau, *Pastor Jung*, utgafs under Rubrik: *Der im Grefthum von Zinzendorf noch lebende, lehrende, lebende und siegende Lutherus*, bestående af tre Parallel-ställen utur Lutheri och Ordinarii skrifter. Dessa Apologier gjorde en tillräckelig werkan för det owelduga Publicum, och hos de af brist på tillräckelig kunskap smigtande Wänner af Brödras församlingarna, och bragte gensägelses, och smädder andan at någon tid tåga,

Om Controversen
sprung, so Byd
292. R. 7.
R. XVII. Apo
Bepl. 7. p. 24
ras bestaffenhet
des Creugreich
p. 64. Apolo
Bepl. 5. p. 24
Skrift 2v. 1st.
408. Om gensägelses
nologierna och

Jag måste nämna
Som sådana
för sammanhan
Historiska Stycke
fien hade Brödras
ler, år 1747. g
reddo, at i ha
samlingarna i C
log, för at nå
thesiska Religio
och 44. hade
andan blef Pro
lad til at wara
dra-församlinga
sådan af sin Ko
dierigen, så wäl
dernas sida, så
måste låta sin a
Härf-predikanten
gensamtlycke,
pus, och såsom
fien, predikades

Om Controversiernas ursprung, se Byd. Saml. I. 298. R. 7. ii. p. 313. R. XVII. Apolog. Erklär. Bepl. 7. p. 240. Om deras beskaffenhet, se i Gess. des Creuzreichs s. 2. XII. p. 64. Apolog. Erklär. Bepl. 8. p. 243. Schlussschrift 2. u. s. 1037. p. 408. Om genuswaren, Apologierna och undersök-

ningarna, se Rat. Reflex. p. 145. ii. Schlussschrift 2. u. s. 235. till 266. såsom de Bilagorne. En kort författad Berättelse om Controversen och föreständningarne deremot, samt undersökningarna, ifrå hvarjan in till 1750., finner man i IX. Stycket af Naturelle Reflexionerna, p. 117. till 144.

S. 163.

Jag måste nu efteråt anföra några Specialia om sådana Församlingar och Disputationer, som för sammanhanget skall ännu icke funnat i detta historiska stycke wederbödeligen omröras. I Slesien hade Brödernas Biskop, Polycarpus Müller, år 1747. gått in i sin rolighet. Ordinarius rådde, at i hans ställe sätta dertw Brödra-församlingarna i Slesien, en Lutherisk ordinerad Theolog, för at närmare förbinda desamma med Lutheriska Religionen, såsom Han redan år 1743. och 44. hade försökt göra. (S. 112.) Till den ändan blef Probsten Gerner, i Köpenhamn, kallad till at vara Probst dertw Evangeliska Brödra-församlingarna i Preussiska Länder, och såsom sådan af sin Konung förskeddad. Men saken fant återigen, så wäl å Theologernas som Slesiska Brödernas sida, så många swårheter, at Ordinarius måste låta sin affigt fara. Ty på samma tid, som Högpredikanten Cochius wardt, med Konungens samtycke, Antistes dertw Reformerta Tropus, och såsom sådan bitwisstade Synodus i Slesien, predikades offentlig på Predikstolarne emot

D D 4

7 i sådan kvalitet

mot Bröderna; och den Lutherste Präst, som icke ville förklara sig för deras fiende och affåga sig umgånget med dem, wordt genaast satt ifrån ämbetet. (*) De nyligen etablerade Colonier wägnade man wäl icke angripa, för Kongliga Protectionens skull; men deremot wordo de Bröder, som utom desamma bodde, på hwarjehanda sätt trängde och oroad. Och emedan Währiska Bröderna hade Kongl. Concession at flydda sig med, blef endast allsamt klagadt öfwer Herrnhuterna och deras Gemisarier, och emot desamma utpracticerades wi- driga Rescripter, som man sedan sökte at applicera på de så kallade Währiska Bröder och deras ordenteliga Lärare. På detta wäl fördrefs år 1749. Predikanten wid Währiska Brödra. församlingen i Königs, som dock i händer hade en Kongl. Concession til et bönehus, hwilken ock dertillmed två år efteråt af en Kongl. Commission årländes och henne tillrändes. Unglingar blefwo, twårt emot deras Föräldrars och Förmyndares willo, af de öfriga slägtningar borttagne utur Brödernas Pädagogio, på det de icke, såsom man föregaf, måtte upfödas uti en främmande Religion. Och detta gaf anledning, at uphåfwa Pädagogium, och förorsakade, at den där befinteliga adelliga Ungdomen

*) Man räknade år 1748. tjugu Predikanter från åttio skilliga Länder, hwilke inom tre år, för ingen annan orsak skul, än at de icke, emot sin öfvertygelse, wille förklara Bröderna för irriga, dels blifwit affatte, dels, innan de låtit komma därån, laait affed. En beklagelig frukt af Religions-hatet och samwets-twånget! Och likwäl klagade man allt för et, at Bröderna drog till sig de redligaste säd-ar, och i sonnerhet de brukbaraste werktög, och derigenom förswagade Evangeliska Währigjoren.

men, från an-
bata tagen.
Wid så
delta förorsak
nors widrigh
berna i Glesie
ressliga affigt
exion med Yu
t komma til
samt, eximer
och blifwa M
ubordinerade.
kallad ifrå Gles
Waiblinger,
dicial-Synodu
Bisop i Glesie

Med Wömi
hitintill u
betofrat sig, fö
falle måste an
ndgå, at inför
en bekänna sig
in i lång tid
en dertill war e
n, hwilken upl
Dermed war t
orne från Ger
ö, ännu Komm
de Hennesdorf
till Berlin och
ater, kallit sing
e hade stor lä
den, men wille

som icke
 affsaga sig
 från and-
 ra wägade
 protectionen
 om utom
 ingde och
 ena hade
 f endast
 deras Co-
 des wi-
 at appli-
 ch deras
 år 1749.
 rmlingen
 Kongl.
 ertillmed
 skändes
 , trohet
 s willa,
 ödernas
 fdregof,
 och del-
 m, och
 lngdo-
 men.

från år
 n annan
 wille fr-
 dels, in-
 eklagelig
 ! Och
 rogo till
 fbarade
 Rik-

men, från andra Länder, wardt af des anhöriga
 kända tagen.

Wid så fatta omständigheter, som till största
 delen förorsakats af de anseeligaste Lutheriska Lä-
 rores widrighet, kunde man icke förtänka Brö-
 derna i Slesien, at de icke besordrade Ordinarii
 tillräckliga affigt, at bringa dem i närmare Con-
 taction med Lutheriska församlingen; utan wille, för
 at lämna till ro, enligt första Kongliga Conces-
 sionen, eximeras från de Lutheriska Consistorier,
 och blifwa Mähriska Brödra, kyrkans Biskopar
 subordinerade. Probstsen Gerner blef också åter-
 kallad ifrån Slesien, och Magister Johan Georg
 Waiblinger, i sal. Polycarpi ställe, på Pro-
 vincial-Synodus 1750. förordnad till Brödernas
 Biskop i Slesien.

S. 164.

Med Böhmiska Bröderna i Berlin, hwilke
 hitintill utan särdeles upmärksamhet hade
 utöfreat sig, fdregid något, som jag wid detta
 tillfälle måste anmärka. År 1747. kunde de icke
 undgå, at inför en Kongl. Commission offentlig-
 telt bekänna sig till Brödra, Kyrkan, den de re-
 sin i lång tid hemligen hållit sig till. Anlednin-
 gen dertill war en söndring, angående Mattwar-
 den, hwilken upkommit ibland de ifriga Böma-
 rne. Dermed war bestaffenheten denna. Innan Bö-
 marne från Gerlachshheim, om hwilka här ta-
 lats, ännu kommo in i Brandenburgiska landet,
 de Hengersdorffske Bömarne, som 1732. kom-
 mit till Berlin och intill 1735. woro utan Predi-
 kanten, hållit sina sammankomster i et hus. Som-
 men hade stor längtan efter den Heliga Matt-
 warden, men wille icke gå till någon Tyft Präst.

D b 5

Dä

(S. 77.) och höllo sig til sin Predikant Augu-
 stin Schultze, samt förblefwo mid det kyrko-
 stift, som ibland dem redan i Saxon blifwit in-
 fördt. Efter Liberdas 1742, timade död, för-
 ordnades Macher å nyo til Pastor mid Beth-
 lehems-Kyrkan. Nu måste wäl också han på of-
 önskan af de sannaämde sätta tildela Bömarna Nattwarden, men
 kunde dock icke afhålla sig, at i predikningarne
 och i förböner för Communicanterna, göra dem
 till en oönskelig åtskillnad. Detta togo som-
 tidse illa up, och gingo sedan til nattwarden i en
 kyrklig Reformert kyrka. Sådän war början til
 en öppenbara utbrottet af en ibland de forna Hen-
 sersdorsiska Bömarna tolfårig inbördes stikaktig-
 het; hwar på stora oroligheter sedan följde. De
 Reformert sinnade supplicerade hos Konungen
 om en Predikant från Lissa i Pölen, för belä-
 ggenheten i Kolonien; och fingo lof dertill. De Lutheriske sin-
 nade inkommo med en föreställning deremot, och
 bad om undersökning. Denna updrog Konungen åt
 General-Fältmarskalken von Kalkstein, en Lu-
 therisk, och åt General-Majoren Gref Dobria, en
 Reformert Herre, med befallning, at kort och godt,
 utan processualist form och widlyftighet, under-
 söka saken, och sedan inberätta förloppet. Com-
 missionen hölts i Warts månad 1747. Alle Böm-
 arne måste då tråda fram och förklara sig,
 om de wille wara Lutheriske eller Reformerte.
 Nattwarderna Partiet bemödade sig, at draga
 Bröderna på sin sida, på det domslutet måtte ut-
 gå till förmån för folkrikaste Partiet. Bröderna wille als-
 tadt hafwa at göra med denna i sig icke öfver-
 önskelig stridighet, som dock hast och än widare
 kunde hafwa stemma påföljder. Således för-
 ordnades sig, enligt Kongl. Commissionens Protocoll,
 Så.

Såsom Lutheraner från Berlin 138.

från Rylsdorf 1. Summa 139

Såsom Reformerte från Berlin 129.

från Rylsdorf 4. Summa 133

Såsom Bömiste och Währifte Bröder

från Berlin 114.

från Rylsdorf 67. Summa 179

Under den 29. Martii följde Kongl. Resolutionen. I följe af densamma skulle Simultanum införas i Bömista Kyrkan; de Reformerte skulle kalla sig en Predikant af deras Confession och Lutheranerne behålla Predikanten Wächter. Af Bröderna fordrades en närmare förklaring, huru de ämnade nyttja sin Kyrko-frihet. De förklarade sig alltså den 5. Maji, uti et till Kongl. Commissionen ingifwet Memorial, at de härstämde ifrå Bröderna i Bömen, och hade redan i Saxon stätt i Connexion med Währifte Bröder i Herrenhut. De hade i Berlin, så länge ingen förändring varit ibland deras Landsmän, hållit sig till Bömista predikan i Bethlehems-Kyrkan, och Rylsdorf till Bömista Predikanten Augustin Schulze, och af denne samteligen undfått den Helliga Mattwarden. Men derwid hade de förskaffat ibland sig sina redan i Saxon hafda goda ordningar, hållit sina särskilda sammankomster, och i några års tid stätt arbetare af Währifte Bröderna. De woro alltså at anse, icke såsom Nylydingar och Proselyter, utan såsom Bömist-Währifte Bröder af ålder, och såsom sådana bådo de en frihet, at få offentligen hålla sin Substians-Trejanste begärde de, at Pastor Augustin Schulze måtte anbefallas at hådanefter, som hvarst

stena dem med
alla sig till hon
hans dödd an
Predikare i
go de å nyo f
af swen af Ser
som Bömista
ga Bömares of

1748. reste
hannes, med
ton, sedan han
angeland. En af
rika war, at f
olo, hwaräst
s tilldrene S. 10
er hufvudman
angelaget, at b
omerna. Han fo
usquehannah,
igt, at besöka
der, hwaräst
förkunna Evang
Sedan en St
hällen i Bethle
opus Cammerho
er. en resa till
okometah (3.
grånorne af D
hade den lyclan,
man uti deras
fomia ihop dem
aenach, hwaräst

essena dem med Sacris, försäkrandes, at de wille
 alla sig till honom, så länge han lefde, men ef-
 ter hans död anhålla hos Währiska Bröderna om
 Predikare i hans ställe. På detta Memorial
 gingo de å nyo försäkran om sin frihet; hwar id
 afwen af General-Fältmarskalken Kalkstein,
 som Wdmiska Nationens Patron, emot de af-
 waga Wärmars ofredande blifwit Ryddade.

§. 165.

År 1748. reste Ordinarii Wäg, Biskopen Jo-
 hannes, med sin Fru till Amerika på Wissi-
 consin, sedan han förut besökt Församlingarna i
 New-England. En af Hans första förrättningar i A-
 merika war, at Han gjorde en resa till Scho-
 nolo, hwaråst någre Bröder den tiden bodde
 tillförene §. 104. omtalte Oneidernas Sacher
 hufwudman Schickellimi, och låto sig wa-
 ngeläget, at befordre Guds werk ibland In-
 dianerna. Han fortsatte sin resa widare upsö-
 rre Susquehannah, ända till Wasomik, i den
 sydliga, at besöka alla de orter i Indianernas
 ländor, hwaråst Bröderna blintill predikat, och
 förkunna Evangelium för Indianerna.

Sedan en Synodus i October månad blifs-
 tades i Bethlehem, gjorde Han med Coepi-
 mus Cammerhof, ifrå den 4. til den 31.
 oktober en resa till de, efter Emigrationen från
 Bethelab (§. 139.) förstördde, Indianer
 gränssörne af Ny-York och Ny-England,
 som hade den lyckan, at finna igen dem nästan alle,
 som uti deras kojor och jagt-hyddor, samt
 i sammanhållning ihop dem till Pachgareoch och Wechs-
 enach, hwaråst någre döpte wödde till sam-
 mans.

mans. De widkände den stada, de lidit under förströelsen, ångrade sina afsvikelser, begärde och erhöllo absolution, och undfingo, så många som ibland dem funnos dertill skicklige, den Helliga Döpselen. Denna oförmodade Nåd och Guds nådning gjorde dem åter modfulla, och de besto på att dels flytta till sina Bröder i Gnadenhyttan uti Pensylvanien, dels att de tillsummas i Westquatch och Packgatgoch, hvaräst de tid efter annan blefwo af en Predikant besökte; såsom nådsföljande värtid skedd, då tiugu af dem en gång undfingo den Helliga Döpselen. Sedan mera bodde någon Broder mästa tiden hos dem, och då en sådan där blef död, wardt et griffel hållet öfver honom, af en Indianisk Hjelplös i många hvitta personers närvaro, hvilkom de afledne Brodern också varit uppbyggelig. Någon af Presbyterianerna döpte, begärde äfven tillstånd, att flytta till Gnadenhyttan; men man kunde icke taga emot många af dem.

År 1749. woro 57. Indianer tillstådes i Synodus i Bethlehem. Den gången döptes 12. Indianer, två Negrar, och ellofwa fullvärdte hvita personer från sådana Religioner, som förklarades för Borna-Döpet. Häruppå vistade Johanna Landt, församlingarna, och reste i April åt Thomas, till att vistera där warande Neger- Mission. Imedertid kom Johan Tieschmann med 120. Bröder och Systrar från Europa, hvilka förstärkte församlingen i Bethlehem och Tazareth, tillika med de små Colonier Gnadenhyttan, Ebriano-brunn och Gnadenhyttan i Mahan, och började uprätta Colonien Frieden

hal. Endr Jo
bala at Eur
redan dt st
Habskandern
dnare hade en
Derwid wo
ögländare, n
ng af de gru
ert hade efter
redde sig ut t
Bildas land wid
mmo år 1750.
at höra Evan
af Bröderna Ca
er på deras D
och andra de sex
o och til Bröd
land det hvita

De långt ifrån
nernas stad,
ordinarius år 17
02.) Inwånarne
lation, kommo
Kammans på jag
öddrd om Jes
Gnadenhyttan; de
nåddardrelse. År
Jan Kenatus dö
tten. Indianerne
med misnådje, oc
som föregaf, at
d Blud, årfarit

Endr Johannes om hösten 1749. wände
batala åt Europa, hade Indianska Församlingarna
redan döt sig till 500. själar. De fleste woro af
Shickanderne och Delawarerna. Ibland de
äldre hade en stor nådardrelse 1748. yppat
Derwid woro och många af de så kallade
ögländare, några Wampanoes; och en förste
af de grufweliga Schawanoes. Olds
hade efteråt sin wälsignade fortgång, och
redde sig ut till Wajomit, och widare i de
Wildas land wid Susquehannah-floden. Derifrån
kommo år 1750. många till Bethlehem på besök,
af höra Evangelium och woro äfwen besökte
Bröderna Cammerhof och David Zeisber-
ger på deras Deputations-resa till Onondago,
och andra de sex Rationers Hufwudstäder. Kom-
mo och till Bröderna många af dem, som bodde
bland det hwita folket i Jersey.

S. 166.

Äre långt ifrån Snadenhytten wor en Indias
nernas stad, Mentolagometab, i hwilken
ordinarius år 1742. hade gjort et besök. (S.
162.) Inwånarne därstädes, af Delawarernas
nation, kommo ofta med Indianska Bröderna
sammans på jagt, hörde tillfälligt wis et wit-
sbörd om Jesu, och besökte predikningarne i
Snadenhytten; derigenom yppades på deras ort
nådardrelse. År 1748. blef förskingen Chri-
stian Kenatus döpt, och begaf sig till Snaden-
hytten. Indianerne wid Susquehannah sågo det,
med misundje, och stod en Prophet ibland dem
som föregaf, at han varit i Himmelen, talt
med Gud, ärfarit många hemligheter, och blif-
wit

mit underrättad om vägen, huru de kunde komma
 till GUD. Vägen bestod uti en, efter Indianisk
 ort, icke förtäfflig Sedo-lära. Derwid varnade
 de han Indianerna för umgänge med de Hopplo-
 och för deras Lära om vägen till saligheten. Han
 gjorde sig et stort anhang, och sticade ut sin
 bodskap öfverallt, at utsprida sin Lära. En
 desamma predikade ock i Meniolagometah, och kom
 med sina anhängare till Snadenhytten, för
 draga de troende Indianer ifrå Bröderna. Sedan
 han de åhörde hans förkunnelse, frågade ofwän-
 nömde Christian Renatus: "hurudan den Gud-
 "sedt ut, som uppenbarat sig för Indianiska Pro-
 "pheten? och om Han ock haft sär?" Nej, svarade
 "rade den andre, derom har jag älsintet hört.
 "Då är det icke den rätte GUDEN, (gaf wår In-
 "dian till swars) utan djefwulen. (*) Sändbrä-
 det blef deröfwer bestört, begaf sig in i Bröder-
 nas sällskap, lät af Indianerna ytterligare förklar-
 ra sig salighets-wägen efter deras egen förfare-
 het, och bredde det sedan ut i hela ängden. Der-
 igenom gjordes den förment Prophets afflä-
 om inset. I Meniolagometah hyrades en grun-
 delig upwäckelse, och deribland war idrenämde bär-
 bärare den förste, som döptes. Ortens hufvud-
 man följade honom efter; och inom et par år wor-
 ro få öfrige, som icke blifwit döpte. De besto-

* Just på samma sätt wal Biskop Martinus af Cou-
 hafwa swarat et Spöke, som gifwit sig ut för at
 ra den förklarade Jesus, och af honom ällat den ära
 at blifwa tilbeden. Indianeri hade wäl aldrig lärt
 hört detta. Swaret kom utur hans hjerta, och
 i anseende til uppenbarelsen enligt med Evangelio. De
 stola se uppa mig, den de genomstungit hafwa
 Zach. 12: 10. Uppenb. B. 1: 7.

en Lärare f
 warden un
 Men då
 de de 17
 till Snaden
 land de Wild
 wandel någ
 blefwo este
 ande, och led

Ifrån Se. T
 Friedrich N
 och århöl i
 swit Memorial.
 1747. till W
 ma skulle, såsom
 ans, werket på d
 as, Se. Cruz
 af därtwarand
 wo wardt ock för
 ordindra Missio
 lles besättjande,
 Diaconer och i
 1748. begaf s
 Hjelpare dit
 apare tagen och s
 frigiswen. L
 Johannes til G
 han, at upwä
 är af, och fö
 at ock många
 wort tilbara
 något modfala

en Lärare från Bethlehem, och Döpselen och
attwarden undfingo de gemensligen i Snadenhytt-
en. Men då Landet i medlertid blifwit såldt,
afste de år 1751. fara derifrån. De fleste flyk-
te till Snadenhytten: men somliga spriddo sig ut
öfver landet de Wilda, och gjorde wäl genom sit tal
och wandel någon god rörelse på ärtilliga orter;
och blefwo efter handen åter inwefwade i hwar
stads lands, och ledo derwid skada til sina egna sjä-
lar.

§. 167.

Från St. Thomas war äldste Missionären
Friedrich Marein 1747. i Europa på be-
fall, och erhöit i Köpenhamn, på et af honom in-
lämnadt Memorial, et Kongl. Rescript af den 18.
Aug. 1747. til Wäst. indiska Compagniet, at Brö-
dern skulle, såsom hitintill, ostarde forisättja Mis-
sions- werket på de tre Danska Sarna, St. Tho-
mas, St. Cruz och St. Jan, och derwid blif-
fa af därwarande Gouvernement skyddade. Till-
dessa wardt ock förordnad, huru så wäl wid hwar-
ens ordinarie Missionärs ödeliga fransälle med des-
samma besättjande, som i ansende til hans Biträda-
re, Diaconer och öfriga Hjelpare, förhållas skulle.
År 1748. begaf sig Friedrich Martin med några
öfriga Hjelpare dit tillbaka, men wardt af Franska
Hjelpare tagen och förd til Martinique, dock snart
åter frigifwen. Om wåren 1749. kom Biskop
Johannes till St. Thomas på Visitation. Där
såg han, at upwäckelsens första eld tagit på nå-
gon ställe af, och så Negrar kommit til Döpselen;
och at ock många Döpte genom allför sträng med-
del warit tillbaka främde, och at Bröderna blif-
wit något modfärd och i Herrens werks drif-
wan.

wande efterlätna. Sedan Friedrick Marlin war
 tillbaka kommen, hade en både-rörelse uppåt sig
 bland Negrarna. Det blef alltså beslutt, at
 et Evangeliskt sälls anfatta de afweta, och
 de af wärdt blifwit derom angelagne, åter uph
 ga en i Sörsamlingens stötsel och gemensam
 Häligenom upkom en allmännelig rörelse ibland
 de Döpta, som ock utbredde sig öfwer de ännu
 öddöpta lärtingar, icke blott Negrarna på hila Den
 Sammankomstene besökes alle aftnar af två
 tre hundra, och om Söndagarne af otta til
 hundra Negrar. På en enda Bönedag anmäl
 te sig 380. Negrar, och bådte, at man måtte
 skilwa deras namn ibland Lärtingarne; och
 slutet af Visitation delopp sig antalet på ännu
 öddöpta Lärtingar, som af Bröderna blefwo
 folte och underwiste, til 900. Personer, utan
 räknat 2. til 300. barn. Samle, både och
 me kommo från långwäga orter framkrypande
 för at blifwa af Döpsen delaktige; och på
 otta veckors tid, som Visitationen warade, blif
 på Möhrernas Böne, eller Sörsamlinge-dagar, öf
 wer hundrat Personer döpte. En sådan Böne
 dag warder hwar wäcka hållen, och icke lätt
 gen a någon församlad. Förutan offentliga
 dikon, hållas då särskilda tal til Lärtingarne, Dop
 Candidatene, de Döpta, Nådords, Candidat
 ne och Kommunikanterna. Då utgilla defw
 många sina hjertan för saka samta; och Brö
 na, som betjer Negrarnes församlingen, hasten öf
 på sådana dagar knapt en tid, at de in
 sina wälken näppeligen kunna wä
 mat. Då bära ock de öddöpte mödrar sina
 da barn til Sörsamlinge-huset, at de af

7 manad

den måtte
 och i
 dags hade
 Negrar
 såldt, at
 straxt ef
 barn lä
 kan. För
 sil St. C
 den bodde, me
 des dock af
 af def N
 St. Jan, hw
 både funnat bo
 smulle i
 lördes nu den
 med Missior
 Rede; och
 ar om 150
 angellum.
 Negrarnes
 pred
 lation my
 rna döpte Neg
 ägit, at man
 som genom
 skänfalle blef
 Missior wa
 och Gylstrar,
 lade löfse Miss
 ter, sedan han u
 arbet och fram
 allignelse predi
 dermed gjordes

n war d...
 at sig k...
 at p...
 och n...
 ter up...
 menst...
 e iblan...
 de änn...
 dela St...
 två il...
 a til M...
 z anm...
 näste t...
 och wil...
 på änn...
 efwo b...
 utan a...
 och la...
 ybande...
 på d...
 blef...
 agar, d...
 Böne...
 lättli...
 ligen p...
 e. Dop...
 didat...
 efut...
 Bröde...
 va of...
 e in...
 en l...
 nyf...
 Wif...

ren måtte med händera påläggning blifwa sig
 och i Brödernas stöfel uptagne. Hårtih
 dags hade Bröderna hast betänskande wid, at
 döpa Negrarnas barn. Men nu blef det
 fastslådt, at man ock skulle döpa de Döptas
 barn straxt efter födelsen, och wid de ännu v...
 döptas barn låsat blott bero med Guds nådes til...
 skän. För öfrigt gjorde Johannes några dagar
 till St. Cruz, hwaräst ingen Missionär den
 tiden bodde, men den lilla Neger-församlingen war...
 ades dock af några påtteliga och försarna Hjel...
 af des Nation. Han gjorde ock et besök på
 St. Jan, hwaräst i några år ingen Missionär
 hade funnat bo; hwardan ock församlingen där...
 till, sinultit ihop istä 300. til 15. Negrar. Dock
 lördes nu den anstalt, at bägge Sarne skulle för...
 med Missionärer, hwilket samwål ofördröseli...
 Redde; och innan året war till ända, hade man
 at om 150. Negrar, som på St. Jan hör...
 Evangelium. Gouverneuren på St. Thomas
 Negernes fleste Ugare, som kommo til Brö...
 rna i predi... n, bewiste sig under påstående Bl...
 ståtton myc... våallige, påfwo om sina af Brö...
 rna döpte Negrar goda wilsnesbårder, och bado
 ägit, at man snart måtte åter besättja de själ...
 n, som genom Missionärens och deras Hjel...
 skänfalle blefwo ledige. På de 17. åren, som
 ana Mission warat, hade af de döfande Brö...
 er och Gylstrar, sedan 50. blifwit döde, och 1750.
 ägde äldste Missionären Fri-drich Martin dem
 ter, sedan han under ständigt forthållande tropps...
 wabet och trämmor hade i femion års tid med
 allignelse predikat Evangelium på St. Thomas,
 dermed gjordes bårjan på St. Cruz och St.
 Jan

Jan. Deras antal, hwilke på den tiden blifwit döpte, besleg sig, förutan barnen, till mer än 500 själar, af hwilka någre och femtis redan före honom woro i ewigheten ingångne.

S. 168.

Sedan Bröderna begifwit sig 1744. ifrån Swerigens rike, dels till Pensylvanien, dels till Verbiere, uppehölo sig sex Bröder och några Systrar nu redan på ottonde året i Verbiere, utan någon synbar målsignelse. De lefde i stor fattigdom, emedan i dessa länder all ting är lågt dyrtare, än i Europas; de upbrukade sin Plantage med egna händer; efter de icke mågtade hålla några Negrar, och sökte genom sitt handverk förtjena sig något hos Europäerna. Hos Indianerna, som bo i någden af Colonaterna och följde på något Holländska, funno de ingen ingång och med sjärran boende Wilda kunde de icke tjäna. Gudsnyen wlsade dem en utwäg dertill, som de i början icke förstodo. Någre Europäer bjöd dem wårda och upfostra sina Malatiska barn, d. d. hwars wödrar äro Indianstor. Deras wille Bröderna icke inlåta sig. Men de hade dock år 1741. tagit emot en Gåfte, och af honom lärde de på några år så mycket af Brawackernas tungomål, at de med dess tillhjelp sakte på papperet et kort begrepp af Christaa Läran. Med denna uppsats wände en Broder då och då begifwa sig ibland Indianingarna, sökte up dem nu här och nu där i den stora wildmarken af 70. miles omkrets, och för dem de upskräddade lärb. stycken, och talte dem öfwer, så mycket han kunde, samt fuktade allsamans med bön och lärar. Så föga deras Indianerna måtte hafwa begripit i början, tyckte de dock

Brödernas upförande, och woro rätt nöjde
 med slika besöd. Men emedan wilda quinsfolken
 lopa sin wäg, när främmande mansfolk låta se
 sig; måste och nu en Gyster alltid fara med. Så-
 wana resor woro wäl ganska beswärlige. De måste öf-
 walt taga med sig nödiga lifsmedel, merendels
 med träden i stogen fästa sina hängmattor af
 twa uti, wada öfwer breda strömmar, eller i
 höst slå ihop en flotte och dermed sätta sig öfwer,
 och ofta gå några mil, innan de råklade på nå-
 got hus. Ty Wiltarne plåga på en ort ej bygga
 mer än et hus, i hwilket fem till sex hushåll, af
 ena och samma skyldskap, bo under Aldfadrens
 Direction. Men nyttan af deras, wid första å-
 riketets bäraktiga bemödande, wilsade sig helt
 snart. Indianerne blestwo begärlige, at närmas
 till så wänliga och beskedeliga, och åstundade
 öfver deras tal. De besökte Bröderna. Öfwer
 Molatska Sjöen kom Herrans Ande, och han
 talade med mycket intress till de Wilda. De
 blestwo kraftigt rörde, och spredde ut ordet, som
 de hade hört af Bröderna, hwilke allt bättre
 och bättre lärde tala deras språk. An flere kom
 till at höra dem, och Bröderna uphördde icke
 att besöka dem. År 1747. satte sig somliga af dem
 hos Bröderna i Pilgerbut, och om wätern
 1748. döptes förslingarne af Arawackernas
 Nation. De woro mycket äldersigne människor,
 som hade dit med sig sju afkomlingar intill
 wätern leden, af hwilka många jämnwäl sederme-
 omhönde sig.

Indianernas nybygge hos Bröderna, hade
 warjehanda swärheter med sig. När de öfwer-
 gås-

gäfvor sin hemort och till en del sina närmoste
 släktingar och vänner, och begäfvor sig till Brö-
 derna, måste de först upplöja marken och plan-
 terna (Sagabl, *) och efter densamma behöfvor
 et är at komma till mögnad, i medertid med må-
 da och mycket knapt hjälpa sig fram. Detta af-
 hölte mången rödh Hedning, at öfvergifva till
 marken; hvaröfver den goda säden då hos som-
 niga förqvogdes, och hos andra icke kunde så snart
 upväxa. Men så gjorde och Indianernas vä-
 böpelst, och nyb bygge hos Bröderna, ef ringa
 seende. Gländelige mäniskor sökte at fördriva
 Indianerna; och då detta icke lyckades, at inlaga
 dem en råddhoga, som ärnade Bröderna goda
 dem till slafvar. Men hos Souverneuren klagade
 de öfver Indianernas tillöpp, liksom en Rebel-
 liois deraf upkomma skulle. Och då de dermed icke
 heller något uträttade, lät en Domice, som
 vant sedermera ängst, bruka sig, till at hos
 sta i Holland angifva hvarsehandas bestylnin-
 gar emot Bröderna.

Innan tidningar, om denna upväckelse
 bland Indianerna, inkupo, fant man för god-
 at ifrö Seminario dit affända en Broder, som
 lätteligen kunde lära språket. Härtill fant
 Theophylus Salomo Schumann villig, som
 tilldörne varit Präceptor i klostret Bergen. Han
 sin ankomst om hösten 1748. fant han
 mer än 40. ödpta. Inom et år kom han så
 da i språket, at han utan toll kunde tala
 dem, och öfversättja äfskilliga stycken af

(*) En rot, hvilken tortas såsom mjöl och bakas till
 sedan hon förut blifvit sönderstött och den giftiga
 ten väl utprägad.

bl. Skrif-
 tus till. O
 Souverneuren
 missionen,
 ing så se.
 de Wildas
 en del fö
 omkring.
 med Ouran
 ulation till
 underättade
 densamma g
 lägre stadn
 stände dit
 förmerad
 idniskt
 Caryber

OR missionen
 wälsig
 om, så wä
 rdning, som
 Johan Beck
 ära öfverfa
 177. Herr
 as med en r
 1733. byg
 ängt. Med fan
 ante fem G
 Europa på be
 öf. Zennet
 lit, och tj i
 stmel, gln

Skrist. Antalet af döpta tog sedan anse-
 ligen till. Men år 1749. föregick en ändring i
 Gouvernementet, som hade svåra följder för
 Missionen, såsom wi i följande historiska afdel-
 ning få se. Ty då Bröderna ej meraingo fara
 de Willdas land på besök, bredde de döpte och
 en del förströdde Indianer Evangelium vida-
 re omkring. Indianerna i en Spansk Provintz
 vid Ouranogve. strömen, skickade en stor De-
 putation till Pilgerhuse, till at nogare göra sig
 underättade om det, som de hört om Bröderna.
 Dessa gjorde och Willarne vid Coreneyn.
 Kläde stadnade genast där qwar, och andre
 kom till med sig sina anhöriga. På detta
 förmerade sig Missions. werket, och utbre-
 des idwänt ibland Aquasjerne, Waraverns
 och Caryberna.

S. 169.

Missionen på Eröland, fortsattes i ro och
 wälsignelse, och tog märkeltigen till i dessa
 åren, så wäl hwad inwärtens nåden och god-
 ordning, som antalet widkommer. Missionären
 Johan Bel besögde i Tyssland tryckningen af
 några öfversatta sånger, och hade 1747. med sig
 till Ty. Herrnhut et i Holland färdigt timrade
 hus med en rymlig Församlings-sal, emedan huset,
 som 1733. byggdes, hade länge sedan blifwit för-
 rångt. Med samma skepp for Matthias Seach,
 som fem Erölandare, till Församlingarna i
 Europa på besök, och blifwitade Commissionen i
 Broß. Zennersdorf, hwaräst först Simon Kr-
 uge, och ej långt derefter hans hustru Sara
 afstämde, gingo utur tiden, och blefwo på Herr-
 hut.

hufsta begravnings-platsen jordade. Med de
 ogfsta, Judich Ibet, Macehans Kajarna
 och Johanan Angufina, hvilken aldraförst döps
 tes i Församlingen uti Herrnhut, reste han 1749
 i fällskap med för (S. 167.) omnämde Colonisten
 till Pensylvanien, på skeppet Irene, som Brö-
 derna till sina Coloniers lättare Transport hade
 i Nij York låtit bygga, och for derifrån med sam-
 ma skepp till Grönland. Man hade också i Ber-
 lehem den sagnan, såsom det i Philadelphia'ska
 ningen tyder, at på et ställe se Indianer af
 mycket skiljaktiga Nationer och språk, mer-
 ka gestalt och enhanda tro, nemligen Arawack
 under 6te graden, (det war den i föregående
 omtalte Malatten ifrå Berlice och derjämte
 ung Indianiska.) Mahikandrar och Delawaren
 under 41:sta, och Grönländare under 67:te gra-
 den. Denna resa till Grönland, med et framman-
 de skepp, gaf anledning till et klagomål i Repu-
 bliken af år 1750, rörande Brödernas resor till
 ifrå Grönland. Detta har löndt Brödernas Mis-
 sion till fördel, och affskurit hvarje handa förut
 da swärheter. Missionären Friedrich Böhrisch,
 som 1749. war öfverkommen till Europa, for 1751
 tillbaka åt Grönland. Häremot kom Missionären
 Macehans Seach med de sina derifrån, och
 sökte i London lägenhet at komma till
 maverna wid Hudsonska Wiken. Med honom
 reste och derifrån, Kongl. Missionären Christian
 Lorens Drachare, hvilken öfwer 10. års
 hade wid Danska Colonien och Missionen i
 Seach, med mycken wälfignelse och i
 enighet med Bröderna, arbetat på sin Församling

sedan
 hade beg
 sådes affe
 nämnde ha
 blef där,
 Missionär
 Försam
 alla 40. w
 Kommuni
 En, i c
 nummer, w
 gånke på is
 sås i Hi

Bröderna h
 kunna br
 er Saurerne
 ostan; hvilka
 efwa af Waga
 anden, Motth
 öder kan ing
 en gör Profes
 er och Chirur
 ge, och singo
 Miss. De reste
 Italien till
 öfvet till Mex
 igen genom A
 de talas om
 ödd, och om
 oppat sig. I
 deis till tan
 anda till B

sedan han på Ny Herrnhuttska Kyrkogården hade begravt sin Fru, såsom den första af sådnes afledna Europäiska System. Sina barn-
 lemnade han uti Barna-anstalten i Herrnhut, och blef där, med Konungens bifall, sielf qwar.
 Missionären Stachs afresa, belopp sig Ördn-
 andsa Församlingen till mer än 300. Döpta, af
 hvilka 40. woro redan hemma när Herranom:
 Kommunikanternas antal steg till 100. Perso-
 ner. En, i anseende till denna Nationens ringa
 s. nummer, wildhet och dumbet, obegripelig wäl-
 gäffe på iolf års tid: hwarom mera underrät-
 telse ses i Historien om Grönland.

S. 170.

Redderna hade redan i många år instat, af
 kunna bringa Evangelium till Sebererna och
 Saurerne i Persten, wid Gränsserna af Jas-
 oslan; hvilka man håller före wara en öfwer-
 afwa af Wagerne eller de wisa Wån i Öster-
 anden, Matth. 2. (S. 86. N. 37.) I sådana
 öfver kan ingen lättare hjälpa sig fram, än en
 som gör Profektion af Medicinen. Medicus, Zo-
 oter och Chirurgus Käffer fannu sig härtil wil-
 ligt, och fingo deri stadfästelse wid Synoden i
 1747. De reste om wägen 1747. genom Swed-
 skland till Italien till Livorno, derifrån öfwer Medel-
 terranen genom Anetochien till Aleppo. Här hö-
 rades de talas om Schach, Nadirs omänsklighet
 och om de inhärdes krig, som sederme-
 t oppat sig. Icke desto mindre fortsatte de sin
 resa till lands med en Caravane, dels till
 Bagdad. Så snart de kommo

koin Persiska Stråffen, blefwo de af Turckerne
 et rofattigt folk, öfwerfallne, och sedan deras Sol-
 ve Garde blifwit förstördt, plundrade, forligen för-
 rade och nästan helt nakne aflädde, och hade mör-
 ket at utstå af daglens hetta och nattens köld
 af hunger och törst, och andra besvärigheter.
 början af November wordo de åter igen öfwer-
 fallne, och det litte, som dem blifwit lemnadt af
 ler af warkunfamna Muhelma gifwit, aldeles
 beröfwade. I detta tillstånd kommo de till Ispa-
 han, hufwudstaden i Persien, och blefwo af må-
 gra Europæer wäl emottagne. Engelse Consule
 gjorde sig all möda, at hjälpa dem få igen de
 bortröfwade, sedan Rådfwarena blifwit slagne och
 rådet dem fräntagit; de woro ock i begrep, at
 taga en del deraf i besittning: men en ny Re-
 volution satte dem i misstnag af allsammans, och
 nom Engländernas förskott, och genom arbete
 deras Metié, sattes de i sländ, at förtättja sin
 resa. Men då säkre tidningar inlupo, at Sol-
 brerne i sista kriget blifwit dels dödade, dels
 twungne till Mohometanska Religionen; så bestäm-
 to de, at wända tillbaka. I Junio 1748. resto
 de ifrån Ispahan, och höllo sig någon tid uppe
 i Bassora, sedan de på wägen åter blifwit plun-
 drade. Här singo de en lägenhet at komma
 Ceylon, och Zolker hade stor böjelse at följa
 dit. Men emedan Ruffer gärna wille hem
 sina Bröder, fortsatte de sin resa öfwer Bagdad
 till Aleppo. Efter långt wäntande råddelagen
 at Europa, reste de till Egypten. I Damaskus
 slutnade Ruffer och afförnade den 26. Junij
 1749., samt begrofs på Sultanens Rytning
 Zolker fortsatte sin resa, och kom den 8. Julij

Ifrån de

 1749. igen till
 den tre år

Om Herran

ropo, wäl

måla, da at

esse ibland E

d, hwarwid E

9. 70. och 116

Herrar to

underdånare

nationen gaf a

stora arbetade

radm. Stadim

medel, hwaraf

upräckelse ro

Bemalte Maj

ar med Kristwelsh

puterad, blef g

rburg satt i are

ter 13. weckor e

Kristwelsen i

det öfwer hans

rlemnade Memoi

efter behörig

nodus wille wd

ta underförning

an hafwa ingife

sedamot, den

ma af Phylor

Deputatane der

tal öfwer sin fo

det wita, at S

S. 171.

Om Herrans werl ibland de Christing i Europa, vil jag denna gång ingen ting mer berätta, da at wäckelsen continuerade med wälsignelse ibland Esthiska och Petiska Nationen i Estland, hwarmid GUD hade nyttjat Brödernas tjenst. (S. 70. och 116.) De goda witnessbörder, som några Herrar wid Kåiserliga Håfwet aflade om en underdånare; den Appelbation, som Kyrko-Synodationen gaf åt en wiß Kyrko-soch, hwaräst wälförstått arbetade i största wälsignelse, och Deputatraden Stadins nästan fyrråriga arrest, worde medel, hwaraf GUD besjente sig, at skaffa denna uprökelse ro och fullhet.

Bemålte Magister Gradin, som 1743. (S. 117.) var med Skrifwelse till Ryska Kyrkans Synodus upputerad, blef genast wid sin ankomst till Petersburg satt i arrest, noga examinerad, och förestälte 13. weckor emot Caution lössläppt.

Skrifwelsen till Synodus blef, jämte Protokoll af swer hans ransfäring och et af honom öfverlämnadt Memorial, till Riks. Collegium infänd, och efter behörig insigt, till Synodus afsemdad. Synodus wille wäl icke inlåta sig med den berörda undersökningen, men skal dock till Kåiser, som hafwa ingifwit et favorabelt emdöme. Widen Sedamot, den löfwe St. himandriten och Biskop af Moskwa, och Stata, Theodorok, Deputatus den 22. Junii 1749. et privat uttala sin sak, och sed af densamma så det wera, at Synodus icke kunde befatta sig med

med Bröderna, efter de icke woro af des Rytts-
 so-famsfund; men i anseende till Páran, hölle
 dem för Lutheraner. Han sjelf hade i deras skrif-
 ter icke funnit någon annan olikhet med Luther-
 nerna, ät at de hade en Kyrko-disciplin, såsom
 som Lutherus hade dinstat, men icke i stånd brö-
 Och detsföre sade han sig hafwa gifwit dem, som
 arbetade på Brödernas Landtdrömsning, detta
 svar: Om Bröderna för Páran skull måste ut-
 Landet, så måste alle Lutheraner bort. o. s. m.
 Föredömda Ritswelse till Synodus, med dem
 hörande Acter, samt de skrifter som i Riga to-
 från Ordinarius, och Hans medfönda
 morial till Kåiserinnan, (S. 118.) såsom och
 landtska Commissions-acterne och Berättelserna från
 Landt-Regeringen därstädes, blefwo på hög befa-
 ning afsewererade till Kåiserliga Cabinetet; och
 derwid förblef det den gången.

Hwad nu ån widare angår arresteringen,
 hade Bröderna Conrad Lange, Zacharias
 Hirschel och Kund, som anhållit om Pás
 China och Kallmuckerna, men såsom mistänkt
 Personer blifwit arresterade, (S. 130.) efter no-
 ransfalsning sluppit emot Caution på sei fot,
 at bo i et hus tilhops och idla sin handterin-
 Efter hwarjebanda omwårlingar, seck också G-
 din i Jullij månad 1746. fridhet, at bo hos
 samma, och hade då ofta tillfälle, at gifwa
 ga förnåmna Ledamöter af Kåiserliga Collegierna,
 rätt begrep om Brödra-saken. Derjämte woro de
 fångar många, om deras salighet bekyrde själar
 där boende utlånningar, till mycken upbyggelse
 afwen som och Granfyste Reformerte Prö-
 ten, Jeremias Kieler, wardt genom deras recer-

ballon dit
 brige fölte de
 des predit
 wart de så
 mycken tjenst
 nyss Predit
 med. Ef
 deligen dese
 at wanda
 sedan de an
 burg, antr
 de utan befa
 hworäst
 et i wånligh
 Tyskland.

Nyare 2

Ifrån Ordinari
 1751. inel

172. Huru Ordinari
 enda Son.

173. Tillståndet wid
 land.

174. Vikaledes i No

175. Missionen på

176. Förest till en
 Labrador.

177. Summarisk be

Deconomiska tillstån

178. Om bårjan och
 garnas Diaconat.

179. Om des widlyst

ballon dit kallad Ifrån Dybeck, oansede några
 ande fölte det af hindra; densamme har sedan
 ades predikat Evangelium med wälsignelse,
 varit de fångna Bröder, intill deras befrelse,
 nyden tjenst, samt år 1761. blifwila kallad till
 nyhytt Predikant wid Brödra-församlingen i
 wäls. Efter många fångna försöt, singo
 tilligen desse fyra Bröder i Febr. 1747. fch
 at wända tillbaka at Tyskland till de sina;
 sedan de an et fjerdedels år uppehållit sig i
 burg, antrådde de med et Kasserligt Pass,
 de utan betalning singo, sin återresa genom
 land, hwaräst de af Gouverneuren i Riga,
 et i wänlighet hållet samtal, singo nytt pass
 Tyskland.

Nyare Brödra-Historiens

Sjuende Stycke,

Ifrån Ordinarii sista resa at England
 1751. inell Hans återkomst till
 Tyskland 1755.

- 172. Huru Ordinarius reser at England, och missar sin enda Sou.
- 173. Tillståndet wid Församlingarna i England och Jersland.
- 174. Likaledes i Norra Amerikka.
- 175. Missionen på Ordnland visiteras.
- 176. Försöt till en Mission ibland Estimauerne i Terra Labrador.
- 177. Summarisk berättelse om Brödra-Församlingarnas Oeconomiska tillstånd i afskilliga delar.
- 178. Om börlan och församlingen af Brödra-församlingarnas Diaconat.
- 179. Om des widlystighet och oroder.

- §. 180. Riddens afbröt, och början till räddning berättas.
- §. 181. Guds Underbara hjälp i dessa omständigheter, och tackägelse för densamma.
- §. 182. Församlings salens försäkring, och huru den blev lättare.
- §. 183. Församlingarna i England, så wäls i fred, som i underhandlingar till Guds nåde tilltrösta.
- §. 184. Några af öfrige förändringar i England.
- §. 185. Provincial Synodus. Landt, församlingarne i England blifwa visiterade och bättre inrättade.
- §. 186. Några Landt, församlingar och Societet i Irland visiterade och inrättade. Tankar om denna lärdom.
- §. 187. Resor bland Indianerna i Norra Amerika. Evangelii förkunna: Deputationer och Inviolation af densamma, till Bröderna.
- §. 188. Några Indianer flytta ifrån Swedenbyttens andra orter, till Watomik. Deras skäda löstgöring som exulerande Indianer.
- §. 189. Besöket till Colonia Wadon i Norra Carolina.
- §. 190. Esterrättelse om Regent, Missionens Visitation St. Thomas, St. Cruz och St. Jan.
- §. 191. Dera Mission berättelse och besökswärdighet om alla Jamaica.
- §. 192. Kort berättelse, om det stora, som Missionen i Barbice lider.
- §. 193. Besökt, resa till Egypten, och underhandling i London med Copstiska kyrkans Patriark.
- §. 194. Besökt till en besökt, resa till Abyssinien.

§. 172.

Sedan Ordinarius hade bragt Carliska kriget till ända, och wid Herrnagiska Emigrationens, affären, samt i synnerhet wid fördelningen af Barna-anstalterna, varit med råd och dåd hjälpselig, och Församlingens inwäntes skadot genom återställningen af den ensaldiga läran Jesu förtroende blifwit afhjälpet: reste han åter sommaren 1751, till Engeland, för att se på

...llansta C
...pålsta Gd
... Han geno
...na skellet hö
... fördelaktigt
... en gång, a
... XXI
... biträde, im
... på Luth
... hölt med der
... ta Synodal
... mild bortsk
... 3 sällskap
... XVIII Reus
... 21. Julii ref
... sig ingenstä
... skräddmet Ne
... Waterwille
... gre Bröder o
... mlut sig, hvilke
... ingånge. Den 24
... on, och byrde s
... Abtey, (i h
... länki go, rum, för
... äfkilliga andelig
... hade at confer
... wid London i
... to bus blefwe
... stalle repare
... En huswid af
... gång uppehöll
... mel det, at Ha
... tificiens ytt
... lga Departeme

berikaaste Colonerna och Missionerna, som
Königska Församlingarna, til gods. Sin wäg
Han genom Barby och Ebersdorf. På
dena stället höd Han att sätta Seminarium i
stedsaktigt st. På det sednare sötte Han
en gång, at med regerande Herr Grefwens
Heinrich XXIV Reuss och Hans Råd: Herr
Hans biträde, inträtta där warande Brödra Göt:
tänlig på Lutheriska Troens fot; (Se S. 192.)
Han hölt med denna och andra församlingars arbr:
re till Synodal-Conferente, samt söt sit i Dybs:
land en tid bortåt förhasda arbete med et affledat
3 sällskap med Herr Grefwe Heinrich
XVIII Reuss och Hans Gemål, fortsatte Han
en år. Till resan genom Frankrike. Han uppe:
höll sig ingenstädes mer, än i Montmirail; i
stadsdomet Neuschætel, et den äldte Herren
von Waterwille tilhörigt Landt gods, hwaräst
elgre Bröder och Wänner ifrå Swelts hade
inlat sig, hwilke afstundade gogna sig af Hans
angänge. Den 24. Aug. anlände Han til Lon:
don, och hyrde sig et hus, nära intil Westminster
Abtey, (i hwilket Han afwen tog sig några
slutnings-rum, för at wederbörligen emottaga besök
afskilliga andeliga och werldsliga Herrar, som
han hade at conferera med.) Intill des det i Chel:
sea wold London köpte Grefwens von Lindsey
anta hus bleswe färdigt, som til Hans families
ställe skulle repareras.

En husewid-ssigt, hwarföre Ordinarius dens
gång uppehölt sig i Engeland, war utan
twel det, at Han måtte smånlingen draga sig
tillförens yttre göromål, dela desamma i
olga Departementter, och öfwerstå dem at et
Col

Collegium af några förståndiga och redeliga Män
 men at Han för sin egen person måtte få vara
 en simpel Herrans Därlunge, som gde till sin
 hufwudsak, at i stillhet arbeta på Församlingens
 nos inra tillväxt. Till den ändan lät Han sig
 enda Son Christian Renatus komma till sig
 ifrån Herrnhut, för at i lora mål bruka honom
 såsom sin högsta hand och hjälpare. Men denna
 ädla, af Jesu kärlek helt inägna och i Hans
 Martyr lefwande själen, hwars Character några
 lunda kan slutas af de efter honom fundna tryckta
 ta poetiska Soliloquiis och Meditationer, dem han
 efter fordna stälningss. tiden hade gjordt, lemnat
 den 28. Maji. 1752, i Westminster-Abtey sin
 mycket arbete och en blodstörtning afsmattad
 hydda, till tänbaraste smärta icke allenast för
 ogifsta Bröders Chor-afspelningar, dem han i några
 år hade troliga tjent, utan och för alla försam-
 lingar, som af hans tjens i framtiden hade följt
 sig mycken nytta.

S. 173:

Innan jag fortsfar vidare, måste jag ästwen för
 måla något om Brödernas arbete i England,
 Irland, och Amerika, intill år 1753.

I London nyttjade Arbetarne Ordinaris
 och Hans husfolks råd och biträde, och fortsfar
 med wälsignesse Evangelii predikan i Brödra-
 kyrkan uti Fetterlane och i Capellet uti White-
 sea-Alley: men intogo icke i Brödra-församling
 gen alla dem, som det ästundade, utan förmedel
 många at biträda qwar i deras författning, och
 i Societetene blott göra sig gagna af Brödrarnas
 nåla-stöjel. Församlingen hade frid och förlä

de sig. Någon
 theologiskt betä
 od i en Fron
 drag af någ
 Kristier. M
 emedan man så
 den undersökt
 wardt i et bref
 tender bekante
 Kristens författa
 warigenom den
 na utspridda o
 3 Bedfor
 ffentliga predik
 Bedewid desfar
 us. Arbetarne i
 trantsande orter
 rariena de wäcka
 na fredsamma
 1751, en, å båda
 ings. resa. Uti d
 och Irland, gjort
 ten 1751. och å
 Böbler, en visitat
 Brödra-församling
 några familiers di
 iste på et dertill fö
 Capellet, hos S
 några rörelser och
 1752. i godo bil
 utnekt uti Yorks
 i ansfrende till f
 ssten där i ångden
 rad, genom inrätt

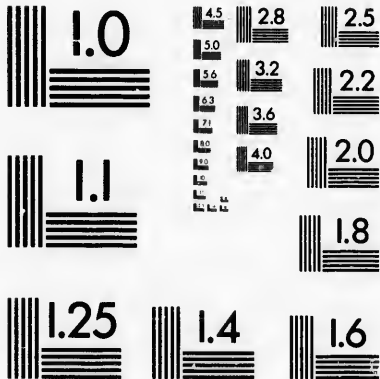
de sig. Någre Biskopar singo wäl et nödrikt
 theologiskt betänktande sig tillfickadt ifrå Tyskland,
 och i en Grönstet Wånads-kriste fect man se et
 utdrag af några Tyska strid. och till en del små-
 kristes. Men det förra gjorde föga intrynck,
 emedan man så godt som nyligen hade grundell-
 ten undersökt Bröddernas sat. Och det sednare
 wardt i et bref ifrå den genom sina Legations-
 bröder bekante Riddaren Schaub till Wånads-
 kristens författare, med bindande stål öderlagt;
 warigenom denne blef föranlåten, at återkalla
 sina utspridda osanningar.

3 Bedford wardt et Capell till Evangellii
 offentliga predikan upbyggdt, och 1751. inwägdt.
 Bredewid detsamma upbyggdes efter hand några
 hus. Arbetarne hade ännu at besörja några när-
 närstående orter med Evangellii predikan, och
 själarna de wäckta själar i Societeterne. Till den-
 samma fredsamma ort gjorde Ordinarius i Dec.
 1751. en, å båda sidor mycket angenäm, besök-
 sings-resa. Uti de öfriga församlingar i Engeland
 och Irland, gjorde Biskop Johannes om hö-
 sten 1751. och året derpå Coepiscopus Petrus
 Schbler, en visitation. 3 Oatbrook, hwaräst en
 Brödra-församling 1750. blifwit inrättad, hade
 några familiers tillflyttning ifrå någden, och bo-
 stede på et der till köpt stycke land bredewid Brödra-
 Capellet, hos Sochnens föreståndare förorsakal
 några rörelser och wänningar; men de blifwo
 1752. i godo bilagde. Brödra-församlingen i
 slutet uti Northshire, tog i samma måt till, bå-
 de i ansende till folk och hus. Den stora wäc-
 kelsen där i ångden, blef allt mer och bättre regu-
 rad, genom Inrättning af Societeter; och på som-
 lig:

·MICROCOPY RESOLUTION TEST CHART

(ANSI and ISO TEST CHART No. 2)

APPLIED IMAGE Inc

1653 East Main Street
Rochester, New York 14609 USA
(716) 482 - 0300 - Phone
(716) 288 - 5989 - Fax

lige orter bygde de Capeller till sina sammantom-
 ner. Detta skedde i Summersal, Mirfield
 och Wyke, samt i Duxtenfield uti Cheshire.
 I Theterton uti Wileshire, hwaräst redan
 1748. en Brödra-församling blifwit inrättad.
 Flyttade äfwenledes några personer sig tillhopa
 omkring Capellet, och kallade denna sin ägendoms-
 plats Lamsacre. Utom des predikades och på
 flera orter, ibland andra äfwen i Bristol, och
 hos Kohl-gräfwarne i Kingswood: och detta
 gaf anledning till en wälsignad bekantskap i Bath
 och i Förstendömet Wales.

I Dublin öfste sig församlingen ansenligen
 men genom då warande arbetares oförsigtighet
 och förhastande, blefw månge i gemenskapen ut-
 tagne, hwilke sedermera förorsakat Bröderna myn-
 ten sorg och bekymmer.

I Norra Irland begynte det stora tilllo-
 pet af åhörare, som annars till hundrade-tals
 följde Predikanten ifrån ena orten till en annan
 af någorlunda sakta sig; och man kunde nu
 wissa Societeter indela de wäckta själar, som
 låta hwar och en, efter sit mått, njuta en hellsom
 sam själstöttsel. Dessa församlade sig icke
 på öppna fältet, såsom annars warit i bruk. ut-
 inredde först stugor och lador till familjers-ställen
 och begynte sedan att bygga upp Capeller. Arke-
 skop Primas af Armagh, lade dem intet hinder
 i vägen, utan aflade fast mera godt witness
 om Bröderna, när någon frågade, hwad man be-
 de tänka om detta folk? Ja, Han tilböd dem
 self en plats, att etablera sig uppå.

S. 174.

I Pensylvanien war Coepiscopus Johan Fried-

och Camm
 hans ställe
 ried Zehl
 fwer Schol
 den 24. Sep
 an i London.
 ra Hjelpare
 enberg, som
 ert ibland G
 id det Joha
 ata af Europ
 nnerhet på
 lon och Bist
 ore omwäning
 ringspridning,
 agt ifrå Ky
 ärda deras
 a. Till at rå
 rhdlat, sedt e
 Scholmånst
 endämligast i
 förs: resa gene
 torne behörig u
 n: Äfwen so
 i sällskap n
 u en ogift S
 på Lands, by
 rd wara sig i
 tid war en st
 en ibland Bar
 rno, hwarigene
 ttes, at låta f
 rd wara sig m
 a gemenskapen

och Cammerhof 1751. med döden afgången.
Hans ställe waldes Magister Mattheus Goetsch
ried Zehl ifrå Tybingen, för detta Inspector
föwer Scholorna och anstalterna i Herrnhut, och
den 24. Sept. 1751. consecrerades i Brödra, ty
an i London. Straxt derpå reste han med nå
ra Hjelpare dithän, i följe med Broder Span
enberg, som på nytt åtagit sig at dirigera Guds
ort ibland Christna och Hedningar i Amerika,
wid det Johan Nieschmann kom derifrån till
ola år Europa. Förenämde Coepiscopus tog i
synnerhet på sig Landt-församlingarnas Inspe
ktion och Visitering, och gaf där warande Urbe
re onwisening, huru de wid Födrådernas stora
ringspridning, hwilke på många orter bo mycket
lagt ifrå Kyrtan här och där i stogen, kunde
årda deras barn, och hålla Schole åt desam
a. Til at rätt bringa detta i ordning och un
rhållat, seck en Lands-präst, som tillförene wa
Scholmästare wid Barna-anstalterna i Jena,
rdnämligast i besällning, at då och då göra en
sörre-resa genom hela Landet, och gifwa Ur
tärne behörig undervisning om barna-informatio
n: Afwen som stundom ee par ogifte Bröder,
och i sällskap med Coepiscopus och Hans Hus
u en ogift Syster, besökte sina Chor-förwan
de på Lands-bygden, och låto deras Själ-mål
d wara sig i synnerhet om hjertat. Wid den
lid war en stor upväckelse i Landet, synner
t ibland Barnen, hwilke flitigt besökte Scho
lerna, hwarigenom jämnväl många fullvärdte be
ttes, at låta sin egen och sina anhörigas wäl
d wara sig mer om hjertat, än hitintill, och
a gemenskapen med Bröderna. Men emedan
S f 2
man

man icke kunde i Brödra-församlingen inlaga alla dem, som sådant begärde; så blefwo wid en Landt-Visitation 1753, sådana Societeter inrättade, som i Engeland, på det de wärdste mätte med nödig Själ- skötsel kunna förses.

Församlingen i Bethlehem och Nazareth tog wid denna tid ansenligen till, och drog hela Landets upmärksamhet på sig. År 1753 råknade man de främmande, som blott kommit dit af Bröderna och deras Nybygge, såsom och af sådana Barna-anstalterna, hvilka af hwar man beundrades; och deras antal belopp sig öfwer 1000. Swiska och Indianer.

Till Provincierna Ny-York och Ny-Engeland, hwaräst Bröderna tillförene haft sådant ledsamheter af utstå, (S. 137.) blefwo de numera inbudne at predika. I sjelfwa staden Ny-York bygde de en Kyrka, och hade Missionären Bruce, som någon tid betjent Indianerna i Packtag och Wechquaenach uti Ny-Engeland med Evangelio, genom sit Evangeliska talnesbörd, sin goda wandel och saliga anförd, hela den ångden gjordt et godt talry. De hvar te Grannar i Dutches-County, som lyder till Ny-Yorkiska Gouvernementet, bådö om en Predikant ifrå Bethlehem; och firgo jämwal sådan.

I allmänhet liknade det sig wid denna tid hos Amerikanska Provinciernas Inwånare, et bättre sinnelag emot Bröderna. I Lancaster woro Bröderna fyra år sedan, wid en Provincial-Synodus, icke säkre om sit lif; och då vid det Spangenberg en gång predikade öfwer daglig Text: Sader, förlåt dem ic. sågo stenarna

om omkring
mid samma
Spangenberg
ja folket. W
wardt det en
och fienderna
mera har en
ult upbyggt i
Synodus här
ordna hästka
Mans predikn
Wid Bröd

lehem, röntes
helse, hwilken
Wils werkt ibl
deras talrika
de i Landet w
or gansta billig
rännar, och h
re prisas.

Brödernas
tis ihoghet, tje
teifölja. Wid
ga willkor, 100
refskäpet Ulster
4000. för in
man trodde,
bruket, och at
ta sig ned i de
de goda skäl,
sa anbud.

Huruleds m
dianerna i No
e uti Södra An

om omkring hufvudet. En Fribs. Domare, som
 vid samma tillfälle var för hand, wäntade at
 Spangenberg skulle utfara i nit öfwer det gudlö-
 sa folket. Men då han i det ställe bad för dem,
 wardt det en anledning til hans omvändelse,
 och fienderna hörde jämwäl up, at resa. Seder-
 mera har en wacker Kyrka och Schola hus blif-
 witt upbygdt i denna Stad: och endr Provincial-
 Synodus här hölls 1752., åhörde många af det
 förordna hälska folket, med upmärksamhet samma
 Mans predikningar.

Wid Brödernas utmärtes hushållning i Beth-
 lehem, röntes också Guds ågonstenliga wälsig-
 helse, hwilken satte dem i stånd, at understödja
 Guds werck ibland Christina och Hedningar, jäm-
 deras talrika Barna, åhstalter. Och då år 1754.
 år i Landet war en stor hungers, nöd, kunde de
 för ganska billigt pris sälja bröd at många fattiga
 människor, och hörde den Himmelsta Fadren der-
 es prisas.

Brödernas goda hushållning och deras ar-
 betshögghet, tjente grannlaget til godt exempel, at
 efterfölja. Wid Ohio böds dem och, under bil-
 liga villkor, 100000. Dres. land til köps, och i
 greffskapet Ulster, uti Ny-Yorkiska Gouvernemen-
 tet, 4000. för intet och utan några afgifter; es-
 som man trodde, at Bröderna skulle wäl sköta å-
 bruket, och at flere Åboer sedan skulle snart
 flytta sig ned i deras grannskap. Men Bröderna
 hade goda skäl, hwartföre de icke kunde nyttja
 sig af sådana åbud.

Huruleds Missionen blifwit fortsatt ibland
 Indianerna i Norra Amerika, såsom och i Ber-
 garna uti Ödtra Amerika, och ibland Negrarna på
 Ca.

Corybista Darna, vil jag för sammanhanget stå
 efteråt förtälja.

§. 175.

På Synoden i Barby 1750. var beslutit, att
 Mission på Grönland skulle visiteras. Han
 till wardt Biskopen Johannes utsedd. Han be-
 gaf sig på resan i April 1752. och beledsagades
 af Grönländska Missionären Mattheus Sege-
 som hitintill hade i London förgäfves väntat,
 honom måtte gifvas en öppen dörr til Eskima-
 erna i Terra Labrador. Enligt Johannes egen
 Dag-bok, hvaraf et Utdrag finnes i Historien
 om Grönland under berörde år, gick han den
 28. April. 1752. ifrån Köpenhamn under segel,
 efter mycken utståndnens fara i drif-isen, ankom
 den 13. Junii til Ny-Herrnhut på Grönland.
 Grönländska Församlingen var wäl wold han
 ankomst, såsom wanligt är sommar-tiden, på
 na närings-platser förströdd: men de insunno
 i Ny-Herrnhut alle samtelige efter hand, och
 ta i talrik mängd på en gång, så at Johannes
 (den Grönländarne gäfwo medernamnet Assar-
 d. å. Kärhafwande) kunde genom Folk tal-
 med dem alla, hwar för sig, och hålla några
 männa tal för dem, såsom och särskildta och
 hwarje Chor lämpade homiller. Han förrättade
 sjelf twänne Döpsel-Acter, och utdelte två
 ger Mattwarden, äfwen hölt för alt folket et
 Församlings-dagar, på hwilka han meddelte
 muntellig underrättelse om Hedna Missionerna
 andra orter. Johannes Sörensen, som till
 til wardt Missions-biträdare, ordinerade han
 Brödra-Kyrkans Diaconus, öfste National-
 på

parnes antal
 omvisning,
 på och då ha
 han Kyrka
 pårerna repid
 Sånger. Till
 Grönländarne
 erna omkring
 ut på Dan
 de många sam
 gar, ungdom
 ämmål och om
 saligheten. D
 berresan, och e
 ter den 4. D
 esa befunnos
 hwilka 120. w
 ågre och tretti
 han hemma nå
 hade endast i d
 waer i Herran
 ltes Församlin
 ret derpå med
 om en smittsar
 4. Grönländar
 wate och Hus.
 och wärldsa ba
 lefwo genom fi
 genom dessa
 ingen led brij

Brödrarna på
 den tanka,

pernes antal med några flera, och gaf dem nådlig
 anvisning, samt förordnade några af dem, at
 på och då hålla offentliga tal. Derjämte bragte
 han Ryks-boken i ordning, och med Missio-
 närerna repiderade de på Grönländska öfversatte
 Sångur. Till at ock bese så wäl Brödernas som
 Grönländarnes utwärtas arbete, for han med Brö-
 derna omkring på deras närings-ställen, såsom
 ut på Darna till Hedningarnas besök, och ha-
 de många samtal med förbifarande Söderlänning-
 ar, angående Landets och Nationens tillstånd,
 lämsål ock om den dem förwärfwade och tilbudna
 saligheten. Den 12. Aug. begaf han sig på ö-
 fverresan, och efter en fem dagars storm anlände
 åter den 4. Oct. till Köpenhamn. Wid hans af-
 resa befunnos i Ny Herrnhut 390. Döpte, af
 hvilka 120. woro Communicanter, och desutom
 några och tretio Värtingar; 52. Döpte woro re-
 sora hemma när Herranom. Äfwen så många
 hade endast i detta år blifwit döpte, och 40. Per-
 soner i Herranom affomnat. Följande året 1753.
 ltes Gödsamlingen med 67. nya Inwånare, och
 året derpå med 48. Döpta. Häremot blefwo, ge-
 nom en smittsam sjukdom, i ewigheten forthulne
 4. Grönländare, och deribland de bäste förwärf-
 ware och Hus-fäder; hwarigenom många Enkor
 och wårnlösa barn rålade i yttersta elände, men
 blefwo genom fördelning ibland andra Familier,
 och genom deras understödjande, så försörjde,
 at ingen led brist och wanstöttes.

S. 176.

Bröderna på Grönland, hade länge warkt af
 den tanka, at Grönländarne kommit tillräf-
 wer

wer ifrån Amerika; och at förmodeligen där bor
 ta måt'e och ännu wåra Karaler, såsom Grön-
 ländarne kolla sig. De betygade altså ofta en åstun-
 dan, at bära Evangelium til de samma. Til den
 ändan söke Matthäus Stach, fast förgäfwes,
 en lägenhet at komma til Hudsons Zafs: wikt.
 Detta föränlåt några Bröder i London, at i säll-
 skap med andra wälsinta Rödmån, rusta at en
 handels-Stepp til Kusten af Terra Labrador.
 Och emedan Matthäus Stach i medlertid reste de-
 ter bort til Gröndland, bådo de Ordinarius sän-
 da med sig några Bröder, som kunde förkunna
 Hedningarna Evangelium. En Holländsk Sty-
 man, wid namn Erhard, som några gånger fä-
 rit til Straat Davis på Walsitt-fånge, jäm-
 wäl och varit i Ny-Herrenhut på besök, där han
 hade lärdt sig några Grönländska ord, och nu up-
 behöllt sig wid Brödra-församlingen i Zeist, ut-
 bödd sig at fara med, och fyra Bröder wille fö-
 lta sig ned där i Landet och lära sig språket, för
 at kunna arbeta på Hedningarnas omwändelse.
 Ordinarius hade wid denna sak någon farhoga-
 efter egennyttiga affigter blandade sig in med
 hwilka, såsom Han wid några mislyckada försök
 hade observerat, gemenligen äro Missioners werke
 til skada. I medlertid wille Han dock icke hel-
 ler hindrat. De fyra Bröder togo med sig et små-
 digt timradt hus, jämte en båt, allehanda redskap
 och frö-korn til Landt-bruk; satte sig ned i
 wikt, som än i dag efter en Stepps-Redares namn
 kallas Nisbets-Samnen, och inrättade sig til
 närings-idning. Erhard for med Steppet långt
 i norr på handel, och kunde göra sig tåmmelig
 begripelig för Eskimauerna; men då de, af frukt-

han för gemä-
 han af dem f-
 trofer fara i
 emellan Dorn
 icke tillbaka.
 båt, kunde id-
 sig sig twung
 nen förestälte
 of sitti bästa m-
 at styra sit sk-
 bala. De ten
 qwar, i förho-
 samma, och w-
 dinarius, som
 hade dessa fyra
 wid, at låta de
 at kunskap, om
 de, och om hu-
 st, som nästfö-
 nder rättelse, at
 wit några de ih-
 fant wäl huset
 snart tidningar,
 företagande war
 Se fortsättning
 V. Styck. S. 1

Wi wille nu
 ja wid äre
 us och Hans
 och Brödernas E-
 mständigheter u-
 m denna handels

han för gemår, icke wille komma intil skeppet, lät
 han af dem förleda sig, at med fem andra Ma-
 trosfer fara i en obewäpnad båt til dem i en bucht
 emellan Dorna, til at drifwa handel; men kom
 icke tillbaka. Skeppet, som ej hade mer någon
 båt, kunde icke fara efter och upsöka dem, och
 såg sig twungit, at fara til Bröderna. Capitän
 men föreslätte dem sin nöd, at han efter misstning
 af sitti bästa manskap och båten, ej wore i stånd
 at slyra sit skepp, och bad dem fara med sig til
 Wala. De lemnade altså, fast ogärna, sit hus
 qwar, i förhoppning at nästa år åter bebo det
 samma, och wände nu tillbaka at Engeland. Or-
 dinarius, som hjerteligen tackade Gud, at han
 hade dessa fyra Bröder i behåll, fant betänkan-
 de, at låta dem åter resa dit, innan man inhäm-
 at kunskap, om de bortmiste Matroser ännu lef-
 de, och om huset stode ännu qwar? Det skep-
 pet, som nästföljande år for dit, hembragte den
 underättelse, at man hade igenfunnit och begraf-
 nit några de ihjälslagnas kroppar. Et annat skepp
 fant wäl huset ännu i behåll; men man feck oc-
 kort tidningar, at det blifwit förstördt. Detta
 förelagande wardt altså upskutit til en annan tid.
 Se fortsättningen af Historien om Gröndal, V. Styck. S. 13.

S. 177:

Wi wille nu gå tillbaka til Engeland, och bör-
 ja wid året 1753. Detta war för Ordina-
 rius och Hans Medarbetare et beswärligt år, i
 By Brödernas Credit, wäsende war råkad i swära
 omständigheter uti Engeland. Efter nu någo-
 m denna händelse äfwen blifwit Publico bekant,
 S f 5

ehuru på et ganske oriktigt sätt; så ättar jag mig förbunden, at derom meddela en sansfärdig underrättelse. Till grundellig insigt i denna sak, måste jag först låta en kort, men pålitelig, berättelse gå förut, om besörjandet af Deconomiska behöfverna i Brödra-församlingarne, i Missionerne och Conlonterna.

Utän twiswel läres hos hwar och en denna historias upmärksammas läsare, hafwa flera gånger upkommit denna fråga: Huru har det wäl varit möjligt, at bestrida den kostnad, som förordras till alla de omsörmda Herrans werk, hvilka på de tretie åren kommit i stånd? Store kostnader måtte ju hafwa blifwit förorsakade och använde, till så många Märiska Exulanters emottagande och i stånd sättande; till Herrnhuts och sedermera så många andra i Europa och Ameriska besintliga församlings-orters och Coloniers bebyggande och inrättande; till otaliga landresor, och redan långt mer än tusende små och stora sjö-resor i Jesu rikes tjenst ibland Christna och Hedningar, då rese-följet mången gång varit ganske talrikt; till Seminarii, Pædagogii och de ansefliga Barna-anstalters underhållande hwaräst för minsta delen personer, alt istä början blifwit betalt, till Chor-husens upbyggande och inrättande på alla Församlings-orter, såsom och till medels förskjutande, som merendels fördröf för därstädes inrättade handtwerk och slögder till underhåld för Pilger-huset, eller det ofta mycket talrika sällskap af sådana Bröder och Syskoner som dels wille gå till sina påster, dels komma derifrån tillbaka, och af Ordinarius måste besörjas, istä den tid Hans Exilium börjades; till Ex-

sentation
församlingar
barn ifrån
hvilke måste
några Salar
ter sig; till
och Fursteli
dels ställa i
Christna och
och bestickni
i alla För
wid utwidga
ner; och till
så widlöftigt
här omöjelig
Denna
sätt och sann
jag förnummit
hos dem, som
dels wid det
än jag är
minarium.

Wid första
frade
de sielfwe icke
öran af Guds
af alla krafter
de at sagna
ars och andra
ädvant war n
hmedt snare
alle hwad de ä

tar jag mig
dig under
sal, måste
erättelse gå
behovom
och So

en denna
era gånger
wål wa
som for
verk, hvil
Store kost
skade och
Exulaters
herrnhuts
a och K
och Colo
iga lande
e små och
Christna
gång wa
gogii och
hållande
å början
ande och
åsom och
fordrat
ågdert
sta nya
Systre
komme
e beske
till Su
stra

resentation för Lärare och Arbetare i de flesta församlingar, för deras Entor och faderlösa barn ifrån alla Församlingar och Missioner, hvilke måste besörjas, emedan deras fäder ej haft några Salaria, och alltså ej kunnat lemna något efter sig; till så många Deputationer till Kongliga och Fursteliga Håf och deras Collegier, för att dels ställa i skick, dels förswara Guds werk ibland Christna och Hedningar; till nödiga vistationer och besökningar; till en widlyftig Correspondents i alla Församlingar och Missioner, såsom och wid utwidgad bekantskap, i de Christna Riklögner; och till så många andra behof, som wid et så widlöftigt Guds werk äro oundwillelige, men här omöjeligen kunna alle anföras.

Denna wigtiga fråga wil jag på historiskt sätt och sanningen likmäßigt beswara, just såsom jag förnummit saken, dels genom noga efterfrågning hos dem, som ifrån början haft dermed at göra, dels wid det jag sjelf varit deraf åskådare, sedan jag år 1740. kommit in i Brödernas Seminarium.

S. 178.

Wid första anläggningen af Herrnhut, upofrade Ordinarius och Hans Fru allt hwad de sjelfwe icke oundgängeligen behöfde, till befordran af Guds sak, den de hade förbundet sig at af alla krafter wara til tjenst. I början hade de at sågna sig af några sina förtliga släktlingars och andra Wänners biträde. Men emedan sådant war många ombyten underkastade, och emedan snart uphörde, så beslöto de at waga allt hwad de ägde och förmätte, til detta nya och af

af Försynen sjelf utvidgade Guds werks wid
 magt hållande och fortsättjande. För Brödernas
 anstalter wille Ordinarius icke söka någon hjälp
 genom påbudna Collecter, som annars äro wan-
 lige wid Emigrationer, Hedna-Missioner, Wår-
 hus och dylika goda anstalter, och som de icke
 heller hos andra ogillade, hållt de sjelfwe icke
 uphörde, at här och där bidraga dertill efter sin
 förmåga. Hufvudorsaken dertill war hos honom,
 ibland annat, den, at andra anstalter icke måtte
 derigenom ske afbräckt. Wid nya Coloniers och
 Hedna-Missioners anläggning, sökte han i den
 delen intet understöd af landsens Öfwerhet: och
 när något sådant tilböds honom af Högga Syn-
 nare, slog han det med goda stål af. Hans be-
 slut härutinnan, war detta: Med tronens ägon se
 på Herrans wälsignande hand, på det förnufts-
 tigaste hushålls med sina inkomster, och hwad för-
 mögne Bröder och Männer af egen fri drift wor-
 do bidragandes; och så ofta sådant icke räckte til,
 på sina gods upnegotiera, hwad som nödward-
 igt behöfdes.

De utmärtes nödtorster lät han sin Fru
 besörja. Och denna med stora ägenskaper werke-
 ligen begåfwada Fru, hwars ömhjertighet och
 utmärkta hushålls wett hos Brödra-församling-
 garna lär ständigt förblifwa i wälsignad äminnelse,
 understödde sin Mans gudeliga affigter, ästera
 ibland annat, genom en så flöt inrättning af
 sit wäl ansländiga huswäsende, at det mer kunde
 de tjena Herranom, än deß Grefsweliga hus
 til godo; i det Hon i början tog i sin tjänst sju
 dana arbetare och hjälpare wid Församlingen
 Herrahut, hwilke sjelfwe ej hade något at lesa

af, men o
 tid efter an
 bland Christi
 storstelliga m
 Grefsweliga
 Guds hus.
 til det efterd
 ger-huset, hn
 re woro lifso
 underhålla, a
 har fordrat si
 rius år 1736.
 wända ryggen
 familia på någ
 omkring sig u
 Guds werk, s
 wada fortgång
 9. och 86.)
 at man der
 såldt då den
 hippad, hade
 människor den
 Ordinario sit
 med 6. Procen
 försynen lät, t
 wad medel for
 ägre Bröder
 wäg, utwädo
 ermed asbetala
 wde Capitaler,
 stfude före. C
 ru Grefswinnar
 swet medel, at
 fl. fiendtelige oc

utaf, men och efter handen sådana personer, som
 tid efter annan upoffrade sig till Guds werk
 bland Christna och Hedningar, på det de nöd-
 storftelligen måtte blifwa försörjde; så at detta
 Guds hus. Och detta var första anledningen
 till det efteråt så kallade Församlings- och Wil-
 ger-huset, hwaråst alle Brödra-Kyrkans tjena-
 re woro liksom hemma; hwilket at besörja och
 underhålla, äfwen i blott vundgängeliggaste mål,
 har fordrat stora omkostningar. Ty endr Ordina-
 rius år 1736. måste gå i landsflyktighet, och
 wända ryggen till sina gods, äfwen och till sin
 familia på någon tid, men likwål borde hafwa
 omkring sig nödiga hjälpere till fortsättjandet af
 Guds werk, som nu först begynte så sin wälsig-
 nada fortgång och ansenligen utwidga sig; (S.
 89. och 86.) så ötte sig och utgifterne efter hand
 så, at man derwid icke sållan råkade i willeråda;
 öfverst då den smålet, som med Exilio war för-
 nippad, hade på många annars wäl stanada
 wänniskor den stemma werkan, at de undandrog
 Ordinario sit biträde, och upfode sina, ehuru
 med 6. Procent beswårade, penninge-lån. Wien
 försynen låt, till sakens underlättande, et oförmo-
 gadt medel komma Honom i händerna; i th
 ägre Bröder och Wänner i Holland, af egit
 wäg, utbödo et lån till tre för hundra, at
 dermed afbetala de med så hög ränta beswå-
 rade Capitaler, som Fru Grefwinnsans gods
 låstade före. (1) Detta kärleksrika anbud tog
 Fru Grefwinnsan emot, såsom et af Guds hand
 öfswet medel, at på en gång förndja sina till en
 all-sfendtelige och ledsamme blefne Creditoret,
 och

och med den del af Hennes gods ärliga inkomster, som derigenom besparades, och den Honnors till utlärningar hade måst gifwa, bestyrkte sin till Guds Rikes tjenst inrättade hushållning. Och då bemålde Bröder i Holland, jämte andra flera, resolverade at bidraga något till Brödrens församlingarnas och deras Coloniers, Missioners och anstalters bästa, för at derigenom underlätta befrämjelsen af Herrans sak; så blef et Collegium af trogna och förståndiga Medlemmar upprättadt, som kallades General-Diaconaten. Hvilket skulle hafwa upsigt deröfver, och med Fru Grefwinman, på et Evangelio wärdigt och med Christi Korß-rike instämmande sätt, besörja Brödrens Kyrkans tarfswor i alla des afdelningarna. Och denna inrättning har i några års tid haft sin wälsignade gång, och wid en sparsam och tarfswelig hushållning, hwormid de och hwar medlem en war förnögd, blifwit frönt med mångt belöfne på Guds underbara kraft och godhet.

(1) Mat. Reflex. p. 237. 521.

S. 179.

Efter Ordinarii tillbakakomst ifrån Amerikans är 1743. yppade sig åtskilliga omständigheter, som gäfwon anledning til förändringar i många delar af Brödrens Kyrkan, hwilka förändringar äfwen hade stor inflytelse på Decorem. Sörömåten blefwo mångfaldigare, än förut, ut, fordrade alltså flera personer, och förorsakade många resor til när och fjerran belagna orter. I somliga länder yppades swära betryskningar, hwartil genom många wänner, som icke wille säga sig gemenskapen med Bröderna, dels blefwo

fördrasne, och tillflygt till med möda en del talrante borde icke Colonier och nya onläggade och flera tilldrene. Dredningarna, utelge öfwer de as dryga kost, och uphördra års tid i adagogium oansenligen, icke alt mer tillån många andra om ofwannämde.

På detta så församlingarne, hålft dika ifrå den förhållningen, som icke genast till Wänners biter, och war alls en. Efter nu gakte på undsättbare icke kunde liggande, som andiabeter su län de sig twungit

na inkom
den Hon
resörje
shållning
ämte an
Brödra
Mission
nom un
så ble
ga M
conate
och me
t och me
ria Br
elvinger
tid haf
som och
var ge
ängt be
get.

fördrefne, dels föränlatne at i förtid taga
in tillflygt till Brödra församlingarna: hwilke
med möda kunde få plats, och måste med sina
en del talrika familjer, fritt underhållas. Der
ämte borde icke allenast de redan i stånd satte
Colonier och Missioner än framgent underhållas
och nya onläggas, såsom hittintill steds, utan de for-
trade och flera personer, och alltså mer understöd,
än tillförene. De till Evangelii förordran ibland
predikarna, uprättade Sorlesteter blefwo betän-
samt tillige öfwer des snälla fortgång och Missioner,
och dröga kostnad, låto efter handen modet fal-
na, och uphörde omsider at wara, hwad de nä-
sta års tid i tvälsignelse wärit. Seminarium,
Pedagogium och Barna-anstalterne öfste sig
öfsmilgen, icke allenast med flera personer från
och allt mer tillväxande församlingar, utan och
utan många andra orter, med sådana, som ige-
nom ofwannämde betryct föränlatos at insinna

Umerit
ändlig
ingot
Ta för
Decon
än för
rorfak
na o
betryc
lle
s ble

På detta sätt öfstes år ifrån år behofwen i
församlingarne, Colonierne, Missionerne och an-
stalterne, hålft då man här och där råfode af-
se ifrå den fordna enfaldiga och sparsamma
shållningen, som wid förberörde omständligheter
icke genast kunde återställas; somliga Bröders
och Wönners biträde aftog jämwäl allt mer och
mer, och war alltså icke tillräckeligt at fylla behof-
wen. Efter nu Diaconi likwäl måste wara be-
traktade på undsättning, i thy Brödra-Kyrkans
näre icke kunde och wille låta Guds werk blif-
wa liggande, som under så många swära om-
ständigheter su längre ju widare utbredde sig: så
som de sig twungne, at i hopp om bättre förtro-
liga,

lighet, uplåna det årforderligaste: hwilket i några års tid ej fant någon swårighet, men hade och thy wår! den Stadliga werkan, at Församlingens ledamöter och andre Wåner af Elds saml wånjdes nästan aldeles ifrå dektagandet i huswärfaken. Härtill stötte 1746. den swåra siktningen i anseende till Församlingens inwårtes gång. Hwilken hade många bedröfweliga werkingor på Brödernas Neconomiska omständigheter. Och den densamma år 1748. och 1749. nästan öfwer all brast ut, under då påstådende åtskilliga till Brödra-sakens undersökning och stadfästelse nödiga underhandlingar, som också med många kostnader woro förbundna; Ordinarius jämwät med sitt Hus uppehöit sig i Engeland, hwarigenom åtskilliga kostsamma resor förorsakades: så stred nöden allt högre och högre. I Engeland höll ej allenast Brödra-Societeten, som förenat sig till Evangelii bestråmjelse ibland Hedningarna uti Engelska Colonierne, utan och den löfswårda inrättning, som besörgde där warande borna- och stalter samt förskaffade Lärare och arbetare i åtskilliga Engelska församlingar, så råkat i förfall at nästan alla dithån hörande utgifter blefwo Diacodatet påbördade, och måste af detsamma årläggas. Härigenom wardt deß bürda än tyngre och swårare. Och då några, Brödra, församlingens tillhörige, Köpmån i god mening sökte uti detsamma saken med sin Credit, blef hon wäl ånna sidan för någon tid hulpen; men å andra sidan förorsakades henne större kostnader och förlust, som aldeles försatte henne i preda.

Till alla dessa och ån flera werkelige olycka händelser, som här ej kunna anföras, kom 17

och de följande
 hwarigenom
 ödes, ån ma
 Contante
 gingo al
 illfördäteli
 ödes, i förtid
 ningen Dia
 blefwo alle
 ja, jämtz må
 ga Personer
 ad till andra
 em förlust, som
 ons, werktlyg o
 då man å
 Dilgerrush.

I medlertid hat
 land. Men
 m Diacodatets
 e öredor uti E
 o sig tillbaka å
 Stades Honom,
 arelse och Cred
 ur deß presant
 alle. Köpmån,
 rödra. Diaconle
 i medlertid in
 ß Jude i et w
 denne i början
 nterrotterade, fö
 betala, ån de w
 werksalla. I

och de följande åren, En nation ifrån Herrnhag, svarigenom Diaconatet långt större Skade tillfogades, än man gemenligen föreställer sig: I tby till Contante påkostade penningar till stora Summor, gingo aldeles förlorade, dels et ordentligt och tillförlitligt Credit, wäsende derigenom Skadades, i förtid med idel förlust upspades, och be- hållningen Diaconatet, ålades. I och med detsamma blefwo alle anstalter i Wetterau uphåfde; hvilka, jämt många gamla, trasliga och andra fattiga Personer och Familier, måste med dryg kostnad till andra Länder transporteras: et förtiga åren förlust, som man dermedelst lidit på Professions, werktug och lösören. Och detta skedde på en gång, då man ännu knapt sörgått förlusten af Wilgerruh.

S. 180.

I medlertid hade Ordinarius rest tillbaka åt Tyskland. Men så snart Han fick underrättelse om Diaconatets swåra omständigheter och förberedde sig till Engeland, besöt Han genast at ha sig tillbaka åt Engeland; hwaråst det jämwäl skades honom, at medelst sin personliga närvaro och Credit, rädda Diaconien därstädes ur des prestantaste olågenhet. Men öfwanberättade Köpmån, som tid efter annan försträckt i medlertid inlåtit och inweflat sig med en Jude i et widlöfligt Wärel, negotium. Då denne i början af år 1753. på arglistigt sätt utrotterade, föll på dem och på Bröderna mer betala, än de woro skyldige, och så snart i stånd werksalla. I och med det samma rörde sig alle

alle deras Creditorer, och wille blifwa betalte
 Ordinarius, som ännu icke wiste utaf hela sam-
 manhanget af deras Credit, wäsende, råklade der-
 äfwär i stort bryderi. Men då Han ändtelligt
 fick se in i hela tillställningen, repade Han mod,
 och uppå dessa Bröders skriftliga föreställning
 och begäran, af kärlet till sina Bröder, (till at bli
 behålla deras Credit och icke blottställa Gräfsarens
 ära genom Hans folk) tog på sin Credit hela den
 felande Summan, med det betingande, om deras
 Creditorer wille låta Hans föreslagne utwäggar
 behåga sig. En stor Jurist, som man antagit till
 Medlare, rådde wäl Honom ifrån, at inlåta sig
 i en slikt skuldfordrings-sak, och föreslog andra
 hederliga utwäggar, huru berörde Bröder måtte
 blifwa denna sak qwitte. Men då han icke kunde
 de äfwertala Honom dertill, gjorde detta så orwan-
 ligt ädelmodiga tänke-sätt hos honom så djupa
 inskyt, at han sedan med tårar i ögonen be-
 sadde detsamma för Borgnärerna, och sökte för-
 må dem, at medelst denna Caution ingå med Gel-
 denärerna en förlikning, i följte hwaraf Capitale-
 ne tillika med alla Interessen, skulle på wißa ter-
 miner afbetalas. De fleste woro dermed nöjde,
 men någre, bakom hwißta Brödernas bittert hjer-
 der hade förstuckit sig och dem uphetsat, wille an-
 tingen genast hafwa betalning, eller i sträng-
 måtto förfara med sina Geldenärer. Ja, då fick
 godkände Rättsmännen insläde sig, wille de icke
 taga desamma, under förebärande, at och de
 ro Bröder. Detta gjorde underhandlingen gån-
 swär och oangendam. Men de andre Creditorer
 blefwo snart warse, at icke människan ej så my-
 ket woro måne om säkerhet för sina fordringar

fast mer
 de och
 de en g
 se till, a
 Creditorer
 bringar pro
 mma, och
 låto, este
 terade, i må
 Ordinarius ta

Detta war sa
 frestelses,
 lesmo uppenb
 alla, och brog
 ddrings, medel
 arde ingen mö
 rått påttelige
 en Bröderna ha
 och i denna c
 redelse i trone
 id alla af hjert
 orde med frestel
 aga. Med en
 andra gjorde
 om hwar gång
 deligen, at Ha
 i det högsta,
 tte kunna bete
 dra, som med
 ra hjälp i beska
 2. Martii 175
 Rosen så lydd

betalte
 elä sam
 hade der
 ndteligen
 an mod
 påstämning
 till at bl
 älsfaren
 hela den
 om deras
 utvägar
 tagit
 låta sig
 andra
 måtte
 cke kun
 å orwan
 så djupa
 n bepi
 fte. s
 ed Gel
 aptaler
 iså ter
 nöjde
 tre fiend
 ville an
 rång
 då fiend
 icke an
 de m
 gonn
 editore
 å m
 ringar

fast mer om Brödernas totala rula; Eswen
 de och wid detta tilfälle yttat sig så här:
 de en gång dro på rispen at falla, måste
 se till, at de aldrig åter upresa sig. Någre
 Kreditorerne togo alltså de widrigt sinnadas
 ordningar pro rata uppå sig, utbetalte de,
 samma, och upfatte Förlifnings, Instrumentet,
 som låto, efter afgjord sak, genom två sina De
 terade, i många Bröders närvaro, aflägga hos
 Ordinarius tacksägelse för Hans bemedling.

S. 181.

Detta war sannerligen en ganska swår tid, en
 frestelses, stund, då många hjertans tankar
 blewo uppenbare. Månge Wänner låto modet
 falla, och drogo sig tillbaka, efter de sågo inga
 löddnings, medel. Fienderna gladdes deråt, och
 gjorde ingen möda och kostnad, för at göra sal
 t rått påstteliget och allmänt kunnbart. Men Gud,
 som Bröderna hade satt sin lit till, såsom i all ting,
 och i denna allifrå början til Hans Rikes ut
 redelse i trone wägada sak, förblef dem trofast
 wid alla af hjertat årlända fel och mistag, och
 gjorde med frestelsen en utgång, at de den kunde
 waga. Med ena handen agade Han, och med
 andra gjorde Han barmhertighet. Han halp
 om hwar gång utur nöden; och man såg helt
 delligen, at Han låt densamma just derföre stå
 i det högsta, på det Han desto ågonstelligare
 måtte kunna bete dem sin hjelp. Hos mig och
 andra, som med ågonen sedt uppå Guds under
 wa hjelp i dessa omständigheter, har i synnerhet
 2. Martii 1753. blifwit oförgätelig, då dag
 20sten så lydde: Kom Gud! Ef. 35: 4.
 9 2

och låte oss mycket godt wedersaras. Ty då den wäntade hjälpen i några dagar förut blef bortta, och en wiss Rådman, som ej war någon Bröder, på utsatt tima icke kunde betala, och alltså rådde i fara, at komma i fängelse, hwilket Ordinarium, för at rädda den oskyldiga Mannens Credit, i hans ställe wille undergå: så kom hjälpen, emot alla människors förmodan, just i rättan tid, och gjorde de emot denna Man och emot Bröderna uphelsade människors förhastwande om intet. Denna hjälp wedersors Geldendärerna ofta i det ögnableck, då man wille arrestera dem; och wid all smärta öfwer följta Wänner, seck man om många hugneliga bewis på den broder-Lärlef, som är beredwillig at låta allt, ja också lifwet, för Bröderna. Derhos lärde man ock af försarenheten bättre förstå ganska många Trälsarens och Hans Apostlars utfogor, och deribland förnämligast den

: Sörjer icke för morgondagen; ty morgondagen hafwer sjelf sina omsorg med sig. Det är nog, at hwar dag hafwer sin egen plåga; såsom jag jämwäl obserwerat, at den nästan hwarje dag war med en besynnerlig nöd, men ock med en besynnerlig Guds hjelp och teknad, hwarwid hwar man måste erkänna, at man icke tillkommer människor, utan Honom allena.

För alla dessa år 1753. rönta Guds wälgärningar, wardt Han i alla Brödra-församlingar, på en dertill bestämnd tackfågelses, fast den 27 Febr. 1754., under många lärar läfswad och psalmsad. Ty fast än all nöd icke ännu war til ändrad, och man wäl wiste, at det skulle kosta mångt smärtsbad, innan alla fordringar blifwit clarerade; kunde man dock af mångfaldig försarenhet blifwa

la ny förhoppning icke heller förut wil en Creditorerne sigeln och namma åtgär fullsligen upfy

Wid alla församlingar, Hebr. 12. såsom ingen brist i fullbygd förödmjukande. Kristan på Hans husfäst, än med talet i lekamlig wårt wistande Brödra-Psalms nu fulltryckt Psalm. bok Ordinarium egna som Ordinarier icke uphörd. Brödernas d. 1753. med fyra några och kolonierna och Huru Guds nåd, blifwit hwar vidare utbredt, Nu wil ja

En ny förhoppning om Guds hjälp, och detta hopp
blef icke heller på fläm kommet: såsom jag och nu
föret vil endast nämna, at ofwanberörde med
Creditorerne träffade accord, genom Guds väl-
signelse och några Bröders och Wänners hjälp,
samma åtgärd, på de bestämde terminer blifwit
fullteligen upfylldt och afgjort.

S. 182.

Wid alla dessa swåra omständigheter, förblef
Församlings-saken i Engeland uti sin wan-
liga gång, Hedna Missionerne understöddes i sina
behof, såsom tillförene, och Barna-anstalterne le-
do ingen brist. Lindsey-huset blef icke desto
mindre fullbyggt, och den 29. Martii, under en
förödmjukande Guds nådes känsl och tilltelig för-
tröstan på Hans ytterligare hjälp, af Ordinarius
och Hans husfolk iflyttadt; och kan jag icke an-
se, än med tacksägning til Gud, af hvilken allt
godt i lekamlig och andelig måtto kommer, tänka
på vårt wistande i samma hus. Den Tyska sto-
ra Brödra-Psalmboken, som börjades år 1752.,
blef nu fulltryckt, och 1754. kom jämwäl en stor En-
kelt Psalm-bok ut af Trycket. Boktryckeriet i
Ordinariis egna hus, stod icke heller nånsin stilla:
swen som Ordinarius wold alla tryckande omständ-
igheter icke uphörde, at arbeta för Församlingar-
na. Brödernas då warande skepp, Irene, affegla-
des 1753. med fyratio, och 1754. i två gånger
med några och Tittio Bröder och Systrar, till
olonierne och Missionerna i Amerika.

Huru Guds werck ibland Christna och Hed-
ningar, blifwit här och på andra orter fullföljdt
widare utbredt, det skal efteråt warda berättat.
Nu will jag afenast härjämte årlandra, at

Ordinarii och Hans Medarbetares svåra omständigheter hade en helsosam Insyttelse på alla Brödras församlingar. Den som sedt minsta Kunskap derom, kände icke allenast et innerligt medlidande, utan gjorde och hvad han kunde, til underlåtande af deras hit intil tryckande börda. Til den ändam uprättade den ena församlingen efter den andra, sin egen enskylda Diaconie, til sina Arbetares underhållande och andra tarfswors besörjande. De funno och för billigt, at för Diaconatet i möjligaste måtto underlätta, om icke aldeles undanröjda, omsorgen för Hedna budens underhåll och fattig barnens stötte i Schola-anstalterna. I denna affigt blefwon wisse Bröder tillsatte, som skulle taga emot frivilliga sammanstott til Hedna Missionernas underhållande, och efter gemensam rådplågning anwända dem på de ställen, där de funnos mest behöfwa af nöden. Afwen på samma sätt förordade och för de fattiga och wärnlösa barnen i Schola-anstalterna. Detta hade derjämte den nytta, at man öfwer allt besittade sig om en simplare, sparsamma och arbetsammare lefnads-ort, at man mera deltog i Guds sak, tänkte på densamma sina böner, och i förtröstan på Guds hjälp lät hand wid, at af all den förmåga, som Gud förlånar, understöddja densamma.

§. 183.

Til förenämde nöd stötte ännu en annan, som änsenligen ökte densamma. Just wid sammantröden kom en ström af mot- och smäde-strifter från Tyskland öfwer til Engeland, hwilke af brödras förtrohet blefwon på Moders-målet öfversatte. Många människor, dem man hade måst förneta gemensamt

ifrån, wille o
berna. Til
häteliga, sö
gor och Hif
le intala Na
land och and
ellige männis
wilt Parla
ket af år
wiste, hwad
undersökning,
identerne af
enliga Jordan
nd hwilka O
Correspondent
deras skull ej
warande: så
ågra Bröder
öfrerade sig
enteligen eller
öfwer inwännit
te heller nu r
na, dem Han
ulle stona. I
herrar, hwilken
logad och stre
tråde, förklar
han icke kunde
am Theolog, s
ed alla gamla
m alla, äfwen
willo mening
rife, med myc
Den onda

omfånna, wille och wid detta tillfälle hämnas på Brö-
 derna. Til at göra Bröderna hos Nation för-
 hatliga, sökte de fram hwarjehanda gamla sa-
 gor och Historier; Åstwen som strid. skrifterne wils-
 ke intala Nationen, at Bröderna blifwit utur Tyst-
 land och andre Secter, såsom för Samhället ska-
 delige människor, fördrefne, och at de hade be-
 hwilt Parlamentet, och med list utpracticerat des-
 stes af år 1749. Ehuru nu Parlamentet wäl
 wiste, hwad det, efter en så långsam och noggrann
 undersökning, hade skolat göra och låta, och Prä-
 siderne af bägge Husen, tillika med några an-
 deliga Wrdar af andeliga och werldsliga ståndet,
 med hwilka Ordinarius ständigt plägat samtal och
 Correspondents, försäkrade Honom, at Han för-
 deras skull ej behöfde möda sig med något för-
 warande: så lät Han dock, för at sälla folket,
 låga Bröder swara på de giftiga Charteler, och
 offererade sig i Tidningarne, at beswara alla of-
 enteligen eller hemligen til Honom ställda frågor
 swer inwänningarne utur strid. skrifterna, dock at
 de heller nu nämna författarena och åstwersätta-
 rna, dem Han (såsom S. 162. sagt är) gärna
 wille stona. För en af Regeringens förnämsta
 Herrar, hwilken wille hafwa en wif Libellant an-
 lagad och straffad, och deruti wän låst wade alt
 stråde, förklarade Han sig kristeligen, hwar för
 han icke kunde och wille detta göra. Och en för-
 nam Theolog, som stälde Bröderna i jämsförelse
 med alla gamla och nya Secter, och råbdådade
 dem alla, åstwen emot hwarandra ganska stridan-
 de, wils. meningar, swarade Han i en privat strif-
 telse, med mycken bestedelighet.

Den onda fiendens affigt war wäl ingen
 an

annan, än at upågga folket emot Bröderna, och at komma til våga en *Mob*, (det äro grufvliga uplopp, som i Engeland ofta förorsaka snö, nöd och lifsfara.) Men denna gång slog det honom felt. Aldrig hafwa Bröderna roligare lefwat och predikat i Engeland och Irland, än ju wid denna tid, då så mycket emot dem skrifvades i Tidningarne, änskont ofta många hundrade människor gingo deras hus och Capeller förbi och berättade hwarannan hwarjehanda kringlöpsde rykten. Fast mer blefwo många begärlige, och låra känna Bröderna, och höra dem predika. *Hwar* före och någre tusende människor wid *Fulnet* i *Yorkshire*, hade om Påst-morgon samlat sig, at bestå Brödernas Gudstjenst, hwarom de hördes så många underliga ting förtales. Och at mången med en bliswande wälsignelse för sin *Guds* här och på andra orter bivitstat *Evangelii* predikan, derpå har man efteråt sedt många profetias bewis.

§. 184.

Sedan *Ordinarius* i *Marts* månad 1753. hade med sitt hus flyttat til *Windsen*-huset i *Chelsea*, företog han åter *Conferentserna*, med arbetarna, som nu waro ifrån *Tyska* och *Engelska* församlingarne hit komne; i *Julio* war han med på *Engelska* *Arbetarnes* *Provincial*, *Synodus*, och gick i *Augusti* månad en besöksresa til några församlingar i *Landet*. I *September* och *October* hade han med de ifrån nästan alla utländska församlingar antomna *Deputerade*, et *Rådplågnings*-möte eller *Synodal*-*Conferens*, hwartil också *Spangenberg* med några *Arbetare* hade ifrån *Amerika* infunnit sig. Något sådant skedd och i *September* 1754.

Från *Gre*
 närmar
 i *Engelska*
 längst i
 Personer
 Chor-tal
 bragte und
 Benjamin
 hwar på
 wälsämnades
 Han gjorde
 härtils w
 från war
 Fulnet, o
 kallt, bättre
 några af
 Capellet i
 troligast tal på
 en wägade
 Engelska
 London, hwar
 geliga tal i sit
 predikan i Brö
 som förut hade
 Engelska.
 Straxt derpå
 Windsen, hus
 Dus Hällen, då
 Brödra, Rykelan
 hos åttilliga
 i Oxford st
 som stull gans

Fru Orefwinnan von Zinzendorf war tillita
 och närvarande. Förut gjorde Oräinarius et be-
 stämmt i Engellska Församlingarne, och uppehölt sig
 i Fulnek. Här talte Han med många
 Personer enskildt, hölt åtskilliga Församlings-
 och Chor-tal, samt Conferensier med Arbetarne,
 och bragte underhandlingen med Engellska Predikant-
 Benjamin Ingham i stånd, i kraft hwaraf Län-
 den, hwar på denna Församlings-ort är bygd, öf-
 verlämnades Bröderna på et årstelligt Contract.
 Han gjorde den författning, at Flicke-anstalten,
 som härtils varit i Weiland wid London och
 Fulnek, nu skulle flyttad til Chelsea, kunde komma
 til Fulnek, och tillita med här warande Säfte-
 anstalt, bättre inrättas och wårdas. Han besökte
 och några af Societeterna i grannskapet, och hölt
 i Capellet i Summersal första gången et of-
 fentligt tal på Engellska språket. Ifrå den ti-
 den wägrade Han och med offentliga tal upbyg-
 ga Engellska Församlingen på des egit språk, i
 London, hwaråst Han hitintill, jämte wanliga
 offentliga tal i sit hus, alla Söndagar hållit en Dykt
 Predikan i Brödra-Kyrkan; äfwen som Han re-
 an förut hade utarbetat åtskilliga små skrifter på
 Engellska.

S. 185.

Straxt derpå wardt i November 1754. åter i
 Lindsey-huset en Engellsk Provincial. Syn-
 dus Hällen, då härtils warande Predikant wid
 Brödra-Kyrkan i London, Johan Gambold,
 hos åtskilliga Engellska Biskopar, med hwilka
 han i Oxford studerat, för sin Södsfruktan och
 som skulle ganska wäl aktad Theologus, blef
 S 8 5 con

consecrerad till Biskop öfver Brödra-församlingarna i England och Irland. Societeterna i Bristol hade skickat Bröder af sit samsfund till Synoden, för at anhålla om församlings-inrättning. Detsamma gjorde också arbetarne i Northshire och Norra Irland, å åtskilliga Societeters wagnar: och ifrå Wales, hwaräst John Cennik år 1753. hade gjort besök och med wålsignelse predikat på åtskilliga orter, talade bliffröster ifrå wäckta själar, at man måtte stå till dem Bröder, som dem wårda kunde. Till dessa skickades också et par ägta folk, som besökte de wäckta, och inrättade Societeter på nämnda ställen. Och till Engelska församlingarna for Biskop Johannes på visitation i början af år 1755. Utaf Societeten i Bristol waldes nämnda ut, som inrättades till en Brödra-församling. Någre närboende Predikanter af Engelska Konungariket, gjorde sig gagn af denna visitation, och sökte at komma i närmare bekantskap med Bröderna. Ut i Northshire erhöit Församlingen i Galesham samt samma slags försättning, som en annan Brödernas församlings-ort. Och de församlings-ledamöter, som bodde i Pudsey, Summersfield, Mirfield, Wyke och Duckensfield, blefwo såsom särstille Landt-församlingar inrättade på samma sätt, som Landt-församlingarne i Pennsylvania. De bekommo sina egna arbetare som under Arbetarnes i Fulnel Direction besökte de på sina orter den offentliga Gudstjensten. Utifrån med själa-wården, dock så, at alle de församlings-ledamöter begingo hwart år att vara af den heliga Communjonen i lag i församlingen i Galesham. De Societeter och

ställen,
 dessa församlingar
 med arb
 predikant och

id församling
 stiftning
 efter förte
 och hand
 före wännia
 twånget
 kallade for
 förberwelsen.

enhet gifwit
 ladt, och and
 en den äld
 Meschigs I
 swarsamhet h
 iter föra de
 ler war utan

I Norra
 på en from
 ggate at predi
 öfroligt tillop
 sexton Societe
 der; och utom
 era ställen. I
 ter, hwaraf
 ligger merend
 og Neagh ut
 artem och A
 llymenagh och
 visitation för

församling
 cieteterna
 omfund
 gs, inrätt
 arne från
 lliga Soch
 aräst Ju
 och me
 alupo bl
 litte skad
 nde. Z
 m besökt
 på någ
 a for
 of ä
 des någ
 rsamling
 ska Ky
 och fö
 Bröder
 en i G
 nan Br
 illags
 mmerfa
 blef
 ättade
 i Y
 or
 n bejd
 stjenst
 alle
 wart
 lag
 och

ställen, som lågo närmast intill någondera
 af dessa församlingar, blefwo, efter gemensamt af-
 tal med arbetarena i Fulnet, af hwarje orts
 predikant och dess hjälpare besögrde.

S. 186.

Id församlingen i Dublin hade år 1752. en
 siktning brutit ut, då några Britänkare,
 som efter föttets och sinnets småt wille tänka,
 och handla, hade smittat andra, och, under
 en förewänning, at de icke kunde fördraga sam-
 ståndet och Påstwiska Herrstandet, såsom
 kallade Tyrko-disciplinen, dragit flera med sig
 förberwelsen. De arbetare, som genom efter-
 tenhet gifwit dertill anledning, blefwo derifrån
 bladt, och andra i deras ställe tillsatte, som un-
 der en den äldste Währiska Brodrens Johan
 öleschigs Direction, med sagtomdighet och
 swarsamhet hämmade siktningen, och sötte till
 åter föra de förförda till rättta; hwilket icke
 eller war utan god werkan.

I Norra Irland, hwaräst Johan Cen-
 ter på en from mans begäran för nle år sedan
 upgafte at predika i Ballymenagh, och det un-
 der ett stroligt tillopp och många förföjelset, woro
 sexton Societeter, och äfwen så många Ca-
 peler; och utomdes predikades samwål på 40.
 ställen. Hela fältet afdeltes i sex Dis-
 trict, hwaraf hwardera fick et par arbetare.
 De ligger merendels omkring den stora Innsid-
 an och Neagh uti Gresskapene Derry, Down,
 Tyrerim och Armagh. Utur Societeterna i
 Ballymenagh och Ballonderry hade redan wid
 siltation för tre år sedan, et urwal blifwit
 gjordt

gjordt, som man med mera stödsel betjente; och de samma inrättades då wid visitationen, till Brödra-församlingar, såsom i Yorkshire och Pensylvanien städt war.

Ordinariur hade sannerligen håldre sedt, de, genom Brödernas predikan wäcke, hade förlifwit wid sin forna författning, och af Bröderna blott med goda råd blifwit betjente. Och i denna affigt wardt först et urwal af Bröderna utnämndt, inrättadt till Societeter. Dese skulle, efter Hans insigt, blifwa offentliga Guds-tjensten i sina Kyrkor, och hålla sig till sin Religionens Kyrko-författningar, och endast med utbyggelliga påhelsningar och goda råd handledes af Bröderna, dem Han wille anse såsom Engellska Predikanternas medhjelpare. Det är och wärdeligen än i denna dag så inrättadt på äffwilt orter. Men emedan många Societets-ledamöter icke woro af Engellska Kyrkan, utan af andra jämwäl till en del af de smärre och lrigge, Engellska partier, och man af dem icke kunde fördrå, at de skulle hålla sig till Engellska Kyrkan: så såg man sig twungen, då de sade sig löfwa ifrå sina forna partier eller af dem blefwa utstötte, at på annat sätt förja för dem, til at låta dem såsom Separatister gå sin gång. Och måste taga dem in i Brödra-församlingen, och jämte Evangelii predikan, äfwen betjena dem med de heliga Sacramenten. Och då jämwäl många, som annars hördt til Engellska Kyrkan, men till en del redan hade öfweralfwit densamma innan de kommo i belanistap med Bröderna, icke kunde hållas tillbaka ifrå Brödra-församlingen, och förde sådana ståt, som dem icke kunde disputeras: kunde Bröderna icke annat, hålft när de hos dem st

andenes we
Brödra-försam
rättigheter
tillika den
der sig på
till en Chri
nd och twede
anndots och
ad emellan
rut warit
shatellige.

Om Brödra
sylvanien i
an s. 174.

ert dertil, on
and Nordam
Indianernas fö
äfwen Brö
war utaf som
des i Pachga
datsen af M
d Susquehann
Brödrerna i Be
estkopålo och
besökte sina
på jagt, och
ande Indianer,
Bethlehem på
Zeisberger?

(*) Hos Indianerna
nouferaterys ty
uplagen ibland de
naturaliserad.

Andens verkliga arbete, än behandla dem såsom
 Brödra-församlingens lemmar, och låta dem njuta
 af rättigheter med de andra. Härigenom förebyggs
 tillika den äfkillnad emellan ledamöterna, som
 sitta på kyrko-stadgar, och så litet påfar
 till en Christi församling, samt föder idel af-
 ödnad och twedragt utaf sig; och i det ställe sam-
 manträs och underhålls kärleken och enighetens
 and emellan sådana församlings-lemmar, som
 varit varit mågta skiljaktige, och hvarannan
 ohärlige.

S. 187.

Om Brödra-församlingarnas tillstånd i Pen-
 sylvanien under denna tide. rynd, är något
 som s. 174. förmått, Jag wil nu lägga nå-
 got dertil, om tillståndet wid Missionerna i
 Nordamerikanska Hedningarna. Förutan
 Indianernas församling i Gnadenhytten, bodde
 äfwen Bröder i Meniolagometah, hvil-
 ke var utaf som Annex til Gnadenhyttens; äfvens
 i Pachgargoch och Wechquarnach wid
 hafsens af Ny-Engeland, och i Schomoko
 vid Susquehannah-floden. Då och då gjorde
 Bröderna i Bethlehem, en resa til Walomit,
 i Schkopako och andra orter wid Susquehan-
 nah, besökte sina döpta, när de där borta wilsta-
 de på jagt, och predikade Evangelium för döde
 Indianer, hwilke också kommo som öfcast
 i Bethlehem på besök. Utomdes gjorde Das
 Zeisberger till de sex Nationers hufwud-
 orer

(*) Hos Indianerna är han befant under namn af Gao-
 nouferakery; ty han har, såsom flere Bröder, blifwit
 upptagen ibland deras familier, och til en af de samma
 naturaliserad.

orter, synnerligen til Onondago, i sällskap med den nu med en annan Broder, hwilken äro wän som han wille lära sig Indianerna tungomål, mången beswärlig resa, för at under hålla bekantskapen med de sex Nationer, och at på tilfälle, at förkunna dem Evangelium. Semligen uppehölt han sig i några månaders tid hos dem och omgick med dem i största förtrohet; men kunde dock söga uträtta på deras hjertan, om måste med sina rese-samrater hos dem upphugner och köld, samt många andra beswärligheter, ja och lifsfara, när Indianerne druck sig druckna. Missionen hade dock wid hwarj handa swårheter och de många hinder, som efter annan lades henne i vägen, en önskel framtåg; ja det såg så ut, som skulle det gå fullbordad, hwad Ordinarius wid sit wilstande i Wajomik år 1742 hade föreställt sig och förmodat, at nemligen de därstädes då boende omkännelige Schawanos skulle antingen omwända sig eller flytta sin wäg och låta platsen så blifwa en församlings-ort för Indianerna. Ty i Januari månad 1752. kom til Gnadenhyeten och Bethlehem en Deputation af mer än 100. personer, i måstadelis ifrån Planitokerna i Wajomik. De sammene uprättade, med många ibland dem wärliga solenniteter, en wänskap emellan Indianerna och Bröderna i Bethlehem, och inwiterade dem til et besök, och än håldre til at bo ibland dem med försäkran, at de wille höra och anamma Evangelium. Bethlehemiska Brödernas föga

(*) Samma år hade 680. Indianer då och då varit i Bethlehem på besök.

ett detta t
Indianerna,
atte wäl my
dermedelst
ng skulle få
usquehannah
Nation af
er litet antal
; hwilken då
tråde tilhopa
inad 1753.
amma Nationer
de sex Nation
d sig til W
nadenhyeten
ill Wamp
atnach, hwilke
otom blifwa un
ar de Switas
de ju och ja fu
lefwa efter si
de de med någ
at det icke ta
dderna swarade
emot, at Indi
flyttade dit be
stinnande, at de
mislänkt före,
puterade från G
warande Brödr
er, skulle stika
lidning frambr
tte dem i den
ning war å färd

Detta besök och deras villighet att tjena
 Indianerna, var öfvermått stor. Ordinarius
 gjorde wäl mycket om denna händelse, och stärk-
 te dem mest i den förhoppning, att man ju en
 gång skulle få se en Indianisk Församling vid
 Susquehannah; men han förmodade icke, att en
 Nation af Indianer, utan allenast en *ex loyis*,
 skulle komma till dem; hwilken då skulle då och då omtwända
 sig; hwilken då skulle göra wäl, om den sedan
 skulle komma tillhopa och bodde enskildt. I Mars
 1753. kom en annan Deputation ifrån
 fem Nationer, som förnyade wänskan, och
 de sex Nationers wagnar hade det bodskap
 till Mabilanderna och Delawarerna i
 Madenhyeten och Meniolagomekah, såsom
 till Wampanos i Pachgatgoch och Wech-
 wach, hwilke genom Indianiska Bröder skul-
 lom blifwa underrättade, att de borde begifwa sig
 till de Switas land och flytta till Wasomit,
 de skulle ju också kunde hafwa lärare af Bröderna,
 som skulle lefwa efter sitt wis. Detta sitt ärende fram-
 lade de med något stammande målföre, af fruk-
 tigt, att det icke torde wara Bröderna angenämt,
 om de skulle svara dem, det de icke hade något
 att svara, att Indianerne, som hittill bodt hos
 dem, flyttade dit bort; utan lemnade i deras egit
 tillstånd, att derutinnan resolwera. Det kom
 dem mistänkt före, att de sex Nationer icke genom
 öfverräddade från Onondago, eller genom våra
 förmedlande Bröder, utan genom frammande In-
 dianer, skulle sända et sådant bodskap. Och att den-
 na förmedling frambragtes med wärrande åtbörder,
 som skulle öfverdrifwa dem i den gissling, att någon Krigs-ill-
 dning war å färde. Utgången har också wisat,
 att

at denna förmodan ägde grund. Med Broder Spangenberg, som 1754. reste tillbaka åt Amerika, gafs de Ordinarius det aftal, at man icke skulle gifwa någon af våra Indianer anledning, men icke heller hindra någon, at flytta in i Indianernas Land; och at man desto sorgfälligare skulle värda dem, som blefwo qwar, men då och då besöka de bortflyttade, samt gifwa allt uppå, hwar Grälsaren af denna sak worde görandes.

S. 188.

Således flyttade några Indianer af eget befallning ifrån Snadenhytten til Wajomik. Deras släkten blefwo genast genom andra intagne. En 1753. måste Indianerna i Wechquatnach öfverlämna sitt Land, som war bortfaldt. Af dem tog Bröderna ledna emot, som man kunde hafwa godt hopp om, och låto de öfriga, som håldre ville bo i Stogs-bygden, fara sin wäg til Wajomik. Hwarthän också de Indianer begåfwo sig, som Presbyterianerna blifwit döpte i Westenhooten Wechquatnach, och de som warit hemma i Jersey. War altså Pachgægoch allena ännu blifwit i det rigt där borta. Denna wid på 100. Engelländ mil ifrån Bethlehem belägna Hedna, stationen hörde Indianiska Capitänen Gideon, som hafde förfordrat Grälsarens sak ibland Indianerna, äfwen på den tid, då Bröderna för Hedningarna skulle, sutto fångna, och en lång tid afhöllos ifrån deras Gränfor. Denne Gideon war ock orsak, at hans Indianer icke flyttade til de Wildas Land. Därefter han insåg och föreställte dem, at de där skulle lida skada til sina Själur. År 1754. måste också Indianerna i Mentolagomekah öfvergifwa

Land, och en del til de Indianernas Bröderna emot, hwarifrån (S. 139.) och Agomekah. Därför fördröfne försarna i Bethlehytten följande afdelning. De ifrån öfverflyttade Indianer warit i Bröderna hafwa en Wärdstänkan wid, som blefwo de oöfverflette eller otto, som ville då blefwo på dem i Stogsbygden, synnerligt i Wajomik, och på Indianerna, ja ock döpta til Indianiska en rörelse ibland dem, synnerligen i Indianernas Stad, som gifwa många goda försörjningar, så framt kommit.

Bland alla anbud 1749. gjordes fördraget förhades m. m. (S. 138. och

Land, och flyttade somliga till Gnadenhytten, och en del till Wajomit. Detta war alltså den tte Indianernas stad, som måste emigrera och af Bröderna emottagas: nemligen 1745. Chetomeo (S. 139.) och nu Wechquaenach och Menioogomokah. Och år 1755. blefwo också Indianerne fördrefne från Gnadenhytten, och af Bröderna i Bethlehem emottagne, såsom wi få höra följande afdelning.

De ifrån ofwännämde fem orter till Wajomit flyttade Indianer, af hwilka somliga tillförde warit i Brödernas stödsel, önskade högeligen hafwa en Missionär hos sig. Men man font utänkande wid, at härutiinnan wilsara dem; deremot blefwo de ofta, och när gärligt war, hwar sätte eller ottonde wecka, af Bröderna besökte, wille då blefwo hos dem i några dagar, hälsade på dem i Stogen wid deras jagt, eller i deras skädder, synnerligen i Stehantowa och Oesowakin, och predikade Evangelium för alla Indianare, ja ock döpte några, som icke kunde komma till Indianiska Församlingen. Härigenom upstod en rörelse ibland Indianerna i hela den angrepana, synnerligen i Lekawachnek, en Wrennising Indianernas Stad; hwilken rörelse skulle hafwa följt många goda följder i när, och fierran belägnade orter, så framt Willarnes krig icke hade melkommit.

§. 189.

Bland alla anbud till Colonier, som 1747. och 1749. gjordes Bröderna, wid det underhandtagade förhådes med Stor. brittanniska Parlamentet, (S. 138. och 152.) kom intet annat till verk.

verkställighet, än det om 100000. äres land i Nor
 ra Carolina, uti Præsidentens af hemliga Råd
 det, Grefwens af Granville Territorio. Afstäm
 sen wid denna Colonie war, at i det ännu allst
 litet bebodda Carolina förskaffa de Bröder och
 Wänner, som sådant åstundade, lägenhet, at ut
 tan mycken kostnad sätta sig ned, och i lekamt
 och andelig mätto tjena Landsens Inbyggare och
 synnerhet Brannarna, som omkring dem skulle ned
 slå sina bo-pålar, (hvilket jämwäl sedermera be
 stedt,) samt så wäl för dem, som för Cherokee
 Keeserna, Catabas, Chikasas, Creeks och an
 dra Indianer, förkunna Evangelium. Köpsluta
 om Landet, kom icke i stånd före än om hösten
 1771. och Spangenberg fick i befallning, at med
 några Bröder resa dit, at söka ut och afmätta
 Lands-tracten. Detta skedde wid årets slut 1772
 och war i den obebodda ångden med mycken
 ra och beswårighet förknippadt; ty Bröderna, so
 skulle utföka bonings-platsen, foro wisse i den
 da stogen, och måste där förnöta fjorton weckors
 innan de kunde winna sitt ändamål. Om hösten
 1773. gjorde Bethlehem början, at rusta ut
 första Colonister, nemligen femton ogifta Bröder
 med häst och wagn, bostap, hus-geråd och ål
 redskap. De foro Land-wägen dit, och togo
 bostaps-fodret skull, en wåg af 150 Tyska mill,
 nom Lands-tracter; där ingen Europeer ännu rest
 för-redskap, och måste alltså först med mycken
 bana sig wäg öfwer strömmar, branta klippor
 båtgs-ryggar, hwarwid de tillbragte sex weckors
 Den 17. November togo de i besittning detta Land
 som stöder intil Radkin-strömmen, och kallades
 Bröderna Wachau. De började genast

adt mod at
 stkar, och red
 en Qwarn,
 dramast betj
 an tort satte
 Böbler, som
 i Amerika, r
 Bröderna b
 ing. På samn
 re lära känna
 delat i sin
 andra sällskapet
 Bethlehem, ble
 at sig ned, alt
 Dehabara. W
 ant en Ace of
 yrlo, sochn, hn
 urs namn kall

Si wisse nu i
 of längre e
 . Missionen pa
 tre beskriwa,
 tidels Relatio
 ana wistation.
 lds werk, sed
 .) i frid och
 der högsta Öfw
 nements bestydd
 rar alt mer och
 wa af Neger-o
 at deras Negr
 döpte, och bådo

Syde

ladt mod at rensa et Land, stycke ifrå Fog och
 ullar, och redat till åker och äng: liksom at bygga
 en Örn, hvarmed fringliggande Tracten war
 framäst betjänt; äfwen som flere Inwånare in-
 an fort satte sig där i någden neder. Peerus
 Böbler, som 1753. war kommen från Engeland
 till Amerika, reste om hösten 1754. hit, till at wa-
 ra Bröderna behjelpelig wid deras första lär-
 ning. På samma tid gjorde man anstalter, at både
 lärre lära kända Landet, och till des bättre nyttjande
 delat i sina beqvämliga stycken. Och ende
 andra sällskapet af ogifta Bröder, anlände ifrå
 Westsalem, blef urten, där Bröderna aldraförst
 ut sig ned, alt mer och mer bebygd, och kallad
 Dehabara. Brödernas Land wardt 1755. ge-
 om en Act of Assembly, gjordt til en särskild
 paroch, sochn, hwilken efter då warande Souvera-
 nens namn kallades Dobbs Parisch.

190.

Vi wille nu i berättelsen om Amerika begifwa
 oss längre emot söder. Tilståndet wid Ne-
 grar Missionen på Dansta Sarna, kan jag icke
 bättre beskrifwa, än då jag följer Nathanael
 Weidels Relation om sin år 1753. därstädes
 första visitation. I allmänhet at tala, hade
 Weidels werk, sedan första visitation hölts, (S. 7.)
 i frid och wälsignelse haft sin fortgång,
 der högsta Öfwerhetens och därwarande Sou-
 veräntens beskydd. Och emedan de fleste ägdoms-
 ägarar alt mer och mer röste den nytta, som de
 sågo af Neger-omwändelsen; så sågo de gär-
 nat deras Negrar ginga i predikan och blef-
 wad döpte, och bådö, at Bröderna wille flitigt be-
 söka

söka de samma. Men litväl war aldrig brist på swårheter och hinder, och största swårheten war den, at arbetarena woro få, och desse merendels tröflige och ofta rätt sjuke; hwarfdre och mången spändes utur ofet, så snart han war antommen, och innan han hunnit sticka sig till arbetet. Af denna orsak hade Missionen på St. Cruz och St. Jan, icke allsamt en och samma Missionär. År 1753. kom först Georg Ohnberg till St. Cruz såsom beständig Missionär, och 1754. Johan Brucker till St. Jan. På St. Thomas befant sig Georg Weber och Johan Böhner i Ny-Herrnhut, och Johan Zantisch i Krumbay, som sedermera blifwit kalladt Niesky. Desse besörgde ej allena näst offentliga Gudstjensten i Ny-Herrnhut utan och wecko, predikningarne på åttilliga Plantagier: och om de många hundrade barnen i hela landet, lät Konner wårda sig, medelst flitiga besök och undervisning. Alle arbetade den öfriga tiden med sina händer, til at kunna föda sig och derutinnan (förutan Socker, arbetet, som de förrättade med sina få Negrar) kommo de tre ogifte Bröder ganska wäl til pass med sin handa-werk, synnerligen med qwarn-byggeri hwarwid de dock äfwen nyttjade Negrarnas beträde. Och hwad deras förtjenst ej förslog dem dermed blefwo de från Europa och Pensylvanien understödde, genom Missions-Diaconien. Det talet på alla af begynnelsen til denna till döds belopp sig öfwer tusende, och desse utgjorde till med barnen och de öfriga Catechumener, 4000 själar, hwilke woro i Brödernas försigt. De bestodo dels af Creoler, d. å. i Wästindien

de Negrar;
Afrika blifwo
utgjorde störst
Nationer råk
af hwilka h
språk, sina sår
gar. De äro
swårjehanda
De äro mer
de råka i nöd,
tridsamme och
st Europäern
och så njåla oc
harmaste slägt
månsteligen me
amma, icke bl
unger, utan
la de sina tände
Men så äro och
och sedigare,
örfälde til Wä
blifwit af Po
underwiste och
På St. T
er-nation 24
anska wäl til
te på Negra
amma ålager
mtal upbygga
act; och alle
nferents med W
örrättelse om
rd, och få go

de Negrar; dels af Buzaler, som nyligen i Afrika blifwit döpte och hit öfverförde, hwilke utgjorde största mängden. Dese Negrars ättilliga Nationer räknades af Bröderna till mer än sextie, af hvilka hwar och en i Afrika har sitt eget språk, sina särstilda seder och Religions-förrättningar. De äro alle afguda-dyrkare, och förrätta hwarjehanda offer; somlige bruka och omstårelsen. De äro merendels begifne på lättja, och när de råka i nöd, desperate. Många ibland dem äro stridsamme och ofredlige, och sälja sina fångar till Europäerna till slafweri; ehuruwäl somlige också själa och bortfälja sina egna anhöriga och närmaste slägtningar. Någre försära mycket o-mänskeligen med sina fångar, slagta och äta deamma, icke blott för nöd skull, när de lida hungre, utan ock af idel hämdgirighet. Derföre äro de så äro ock någre förståndigare, arbetsammare och sedigare, än de andre; warda ock många försälde till Wästindien, hwilke i sitt fädernesland blifwit af Portugiserne i Christna Religionen underwiste och döpte.

På Se Thomas hade Bröderna af Negernation 24. Hjelpare, hwilke kommo dem till stånsta wäl till måtto i deras widlyftiga arbetet på Negrarna. Hwar och en af deamma åtager sig, at med påhålsningar och ömtal upbygga några, som wistas på hans öfret; och alle hafwa de om söndagarne en konferents med Missionärerna, deruti de meddelo, öfverrättelse om de själar, som de haft i sin hand, och så goda råd. Somlige warda ock med

och i synnerhet ibland Negrarna, wäcktes deras
 löfliga sorgfällighet om deras slafwars själa-wäl,
 så nyo up, och de bådo Ordinarius först ssa sig
 några Bröder, som kunde ibland desamma predi-
 ka Evangelium. Förnämligast begärde de Bro-
 dern Zacharias Georg Caries, hwars Predik-
 alngar och umgänge hade varit dem til synnerlig
 upbyggelse. Denne war ock dertill willig, och
 wardt, ehuru Ordinarius wid denna sak war nå-
 got betänckelig, i Oct. 1754. med två andra Brö-
 der expedierad til Jamaica.

All ting gick här annorlunda, än man hade
 förestält sig. Då annars början af en sak på-
 wara den swåraste, häst i Christi Rike, som är
 ett Korß, rike; gick här all ting ogement lätt.
 För berörde Herrar understödde Bröderna i ut-
 wärtas mätto, besörgde byggnaden af deras hus
 och Neger-kyrkan på den plats, som de stänkt åt
 Missionen, hwilken kallades Carmel, och låto,
 med dertill nödig frihets förunnande, upmuntra si-
 na Negrar, at höra Evangelium. Dese insunno
 sig genast så mangrant, at man wid slutet af å-
 ret 1755. redan räknade 800. Åhörare, och deris
 bland 26. Döpta. Missionären predikade för Ne-
 grarna ordnadt på tre ställen, som förenämde
 Herrar tilhöorde, och inviterades desutom af åt-
 tilliga andra Herrar, at också för deras Negrar
 förkunna Guds Ord; hwilket han med glädje
 gjorde, så ofta han feck dertill tid. U de hwiltas
 da fant han nästan intet motstånd, och de så,
 som woro widrige, blefwo wurdne, så snart de
 sågo och hörde honom. De kommo hopetals, at
 höra Neger-predikalingarne. Och emedan de wo-
 honom derwid ofta hinderlige och beswärlige,
 S h 4

få besödt han, at för dem hålla särskilda Predikningar. Han har och gjort mycken nytta ibland dem, och fått se några tillbaka förde ifrå förderfvelsens väg, och på slutet i förtröstan på Jesu Förtjenst skiljas ifrå werlden. Början gick alltså lättare och lyckligare för sig, än man kunnat förmoda, i anledning af den ärfarenhet, man här till dags haft om alla missioner, där det i begynnelsen måst tränga sig igenom stora svårigheter och hinder. Huru här vidare tillgätt, skal i nästföljande afdelning blifwa omtalt.

S. 192.

J Berbice hade Guds verk sin wälsignada förtgång ibland Indianerna, och bredde sig allt mer och mer ut, oaktadt en hop svåra omständigheter, som Missionen tillskyndades genom afund och fasta tillmålen, och i sju års tid warade. (S. 168.) Anledningen dertill war den, at man åstade af Missionärerna, det de skulle aflägga och insinna sig wid exerceringar: då de likwål skulle swara år sedan blifwit friskallade för sådant, som wara de ej fått något skrifttellet Privilegium, så som de i Suriname. Dem pålades äfwenwärdigt, at icke draga Indianerna ut sig, och afhålla dem ifrå Compagniets tjenstgörning, då likwål Indianerne, så undantagne, hade sjelfmante kommit till dem ifrån aflägsna Länder. Man påstod, at de skulle drifwa de Döpta til fiskeri och annat arbete för Colonien. För denna sak skulle blifwa de några gånger skände för Rådsherrarna. Och fast än Missionären så grundeligen förswarade sig, at man nogsfamt insåg Brödernas redeliga affigter, och reelliteten af Hed

omvändelse
 ördrade och and
 de skulle ry
 hade. Någre
 verkeligen
 herrar, som fr
 Hedna, öf
 betagas, ell
 bortdrifwas.
 på dessa Her
 ställningar wil
 em skulle inlö
 sin resa gene
 ut, besåg och
 gilt yttrande fan
 rättadt, så fö
 det skulle in
 någre India
 Colonien. W
 delig fred och
 barshanda obel
 me stora blinde
 andra dess under
 nammo Soldater,
 läuerna; och då
 wäld ifrå de
 ar, och hwad an
 öfwerdådligt så
 er ledo wäl sådan
 försarande i tr
 rradt, sågo de s
 efter plantering
 ligen wid Wi
 ödfart ej wore a

Predil...
Ibland...
förderf...
å Jesu...
ict altså...
nat för...
i hårtill...
begynn...
heter och...
nåstföl...

Da for...
sig al...
omständ...
om af...
wara...
at man...
ägga e...
väl för...
ant, l...
am, s...
entw...
la de...
Indi...
mit t...
od, a...
och...
na s...
Råd...
undell...
Brö...
Hed...
na

omvändelsen; så yrkade man likväl på för-
berdde och andra dylika fordringar, med antydan,
att de skulle rymma Landet, i fall de sådant vä-
grade. Någre nyligen ankomne Bröder blefwo
så verkeligen genast tillbaka sticade. Somlige
Herrar, som fruktade GUD, sökte wäl at hindra,
att Hedna-öfvändelsen ej måtte Bröderna alde-
les betagas, eller at de icke olle måtte utur Lan-
det bortdrifwas. Man hade ock orsak at tro, at
uppå dessa Herrars och Brödernas i Europa sö-
skällningar wold högre ort, goda föreskrifter för
dem skulle inlöpa. Och enär Gouverneuren wid
sin resa genom Landet, kom sjelf til Pilgers-
huse, besåg och undersökte altsammans, och efter
sigt yttrande fant det bättre, än Honom blifwit
berättadt, så förhoppades Bröderna, at blidare
der skulle infinna sig. På anfordran gingo
och någre Indianer, under god uppgit, i siskeri
de Colonien. Men Missionen århödt dock ingen
allelig fred och säkerhet, och måste ännu råda
hwarjehanda obehageligheter, som icke allenast lade
enne stora hinder i wägen, utan ock kunde be-
ordra des undergång. Wid infallande närwärt
ommo Soldater, at löpa Casabi-rötter hos In-
dianerna; och då desse ledo sjelfwe brist, togos de
med wåld ifrå de hos Bröderna boende India-
ner, och hwad ännu icke kommit til mognad, blef
så öfwerdådigt fått förderstwad. De arme India-
ner ledo wäl sådant med tålmod; men, sedan det
sörfarande i tre års tid blifwit flere gånger i-
treradt, sågo de sig ändteligen twungne, at se sig
än efter planterings-ställen i willmarken, besyn-
nerligen wid Wilky-strömmen, hwaråst sådan
öfsart ej wore at förmoda. Och härigenom för-
orsä-

orsakades en deras förströelse, som för Missioner
 var högst skadlig.

Emedertid hade Församlingen ansenligen ta-
 git till, och Evangelii ljud bredde sig allt vidare
 och vidare omkring, ja ända till Amazon-strö-
 men. Många Indianer kommo dit ifrån Glode-
 na Suriname, Corentyn, Isequeb, Wilky,
 Demerary, Canjen, Oronoque &c. dit Brö-
 derna icke kunde komma. Ut i esterrättelserna fin-
 ner jag, förutan Arawackerna, af hvilka För-
 samlingen merendels bestod, och i hvilkas språk
 det predikades, desutom följande Nationer näm-
 da, som åtminstone hafwa afgifwit några För-
 lingar: Aquaje, Warauer, Caryber, Awa-
 wanu, Calepina och Palettsju, hwaraf somliga
 hållas af sjelfwa Arawackerna för Barbarer, och
 medan de äro grymme emot sina fiender, och
 äta människo-kött.

För öfrigit war Indianernas Församling
 Pilgerhut, ganska ordentligen inrättad, och i en
 liflig gång. Man hade och den fögnan, at om
 Nationen kunna updraga Hjelpare, hvilke med sin
 tillsyn, goda råd, förmaningar och undervisningar
 woro sina Lands män till mycken uppbyggelse. De
 som dels af fruktan för illal medfart, dels af
 brist på nörlings-sång, eller af andra orsaker, blif-
 wit fringsströdde i Savannah eller Skogs-byg-
 den, woro äfwenwäl genom sit upförande och ta-
 många Hedningar til nytto, änsdät de och, som
 som lätteligen kan förmodas, derwid tagit många
 skada, hwilken wäl då och då kunde botas, men
 dock icke aldeles häfwas.

Wid dena tid, nemligen år 1754., yppade

en lägenhet
 me; hwarom
 påföljande E

Då en fran
 ligt wis
 och tänkte med
 och dit, förny
 bestan, at med
 följte af des
 et af gamla
 en gagnelig
 man kunde tjena
 deus Friedric
 varit til Persi
 aten i diwer
 Ordinarius 17
 Egypten, oc
 til Athiopien.
 rera Medicinen,
 komma i beka
 om äger inwig
 rebisop, samt
 med denna sed
 Ryklans tjenst.
 aga sig, och
 il Eopternas
 ad 1752. antr
 swer Genua
 om den 27. V
 g ett hus, i hwi
 e af Halliska
 sse utsände St

en lägenhet, at förnya Missionen i Surinam
me; hwarom i sitt sammanhang skal berättas utt
hållsfjånande Tids- hvarf.

S. 193.

Nå en fransysk Herre år 1750. råfode tillfäl-
ligt wis nämna, at han varit i Athiopien,
och tänkte med en Europeisk Magts biträde åter
resa dit, förnyades Brödra- församlingens fordna
Wästan, at med Athiopiska Kyrkan, hos hwilken man
föle af dess Liturgier förmodade ännu finna wye-
ret af gamla Apostoliska enfoldigheten, komma
en gagnelig bekantskap, och at förnimma, om
man kunde tjena henne med några Bröder. Me-
dels Friedrich Wilhelm Zocker, som förut
varit til Persien och Egypten, (S. 170.) tog
Wästan i ömwerwägande, och proronerade för
Ordinarius 1752, at han wille resa til Cairo
Egypten; och där afbida lägenhet at komma
til Athiopien. Hans affigt war, at där practi-
sera Medicinen, lara sig Arabiska språket, och
komma i bekantskap med Copternas Patriark,
som äger inwiga Abuna eller Abyssiniernas Ar-
chiefskap, samt genom den förre blifwa bekant
med denna sednare, och anbjuda dem Brödra-
Kyrkans tjenst. Ordinarius lät detta förslag be-
wäga sig, och gaf honom med sig et Creditiv
til Copternas Patriark i Cairo. 3 Maji må-
nad 1752. anträdde Zocker resan ifrå London
öfwer Genua och Livorno til Egypten, och
kom den 27. Aug. til Cairo. Här hyrde han
sig ett hus, i hwilket han ock någon tid herbärgerade
ett af Halliska Instituto til Judarnas omwån-
de utsände Studenter Schults och Wokers-
dorf.

dorf. Vid det han practicerade Medicinen, så hade han i gagnelig bekantskap med en hög och boende Franker, såsom alle Europder i Turcken worden kallade. Sedan Arabiska Språket (som också brukas i Abyssinien, äfwen som Egyptiska tungomålet dermed är i någon förwantskap) af honom war så widå inhämtadt, at han derpå kunde exprimera sig och öfversättja Creditio, Kristwälsken, aflemnade han densamma den 28. Nov. 1753. til Coptiska Kyrkans Patriark, och hade med densamma flera angenäma och nyttiga samtal om Brödra, Kyrkans härkomst, lära och författning, och om Coptiska och Abyssiniska Kyrkans tillstånd, hwarwid lärarne ofta stodo der Arwyrdiga Gubben i ögonen. Den femte dag i Rabit, efter Coptisk räkning, eller den 12. Dec. 1753, århölt Han et beswarande bref på Arabiska, hwarutur jag, med utelemnande af den i Sthenlanden wanliga Titel, wil meddela följande:

“I den milda och barmhertiga Gudens namn. Den salighet, som är af GUDI, tillhör
 “Har Marcus, (*) Herrans Tjenares tjenare
 “Guds wår Herras och salighets-Höfdingar
 “JESU CHRIZTUS Frid, som Han på salig
 “i Jerusalem fordom utgöt öfwer de förträffliga
 “ga Pärjungars och Apostlars församling, gijf
 “te sig och ut öfwer den älskelige, förträffliga
 “och försarne Brodern; den Arwyrdige Biskop
 “pen, wår Fader Alloysius, (**). Brödra

(*) Coptiske Patriarkerne, som också titulera sig för Patriarker af Alexandria, Jerusalem, Abyssinien och Arabien, gifwa sig alle namn af Evangelisten Marcus som skal hafwa stiftat Kyrkan i Alexandria; och denne war Marcus den 10bite.

(**) Ludwiga.

Unitetens
 älskelige
 Arwyrdige
 har til oss
 af hjertelig
 det samma,
 Edar kärlek
 både lika
 stenheten, a
 wande förh
 melse i hela

Swad resan
 gjorde sig
 ad, synerlig
 andets bestaff
 et en Gref för
 Minister,
 alländsta Colo
 för omnam
 et stort följ
 Tilstömen u
 fwen wille d
 unde och will
 no, hållt wåge
 el, för de hö
 et denne Her
 och kostnader,
 lbafa. Men

(*) Friedrich

Unitetens Liturgus! . . . Betygas härmedst,
 Åstelige Broder! at den wärdige Sonen och
 ärewhyrdige Diaconus Trendus (*) Hokker
 har til och oflemnat Edert bref, som war fullt
 af hjertelig wänstors-kärlet. Wi hafwe läst
 detsamma, och deraf med fögnad förnummie
 Edar kärlet til alla Christna människor. Wi
 bedje likaledes Gud för Eder och hela Chri-
 stenheten, at Han genom södan af Sit lifgifs-
 mande kors, wärdes uphöja de Christnas berö-
 melse i hela den bebodda werlden. ic.

S. 194.

Hwad resan til Abyssinien widkommer, så
 gjorde sig Hokker tillfälligt wis underdät-
 ad, hynerligen hos en infödd Abyssinier, om
 landets bestaffenhet; och seck ibland annat weta,
 at en Grek förde den tiden styret såsom Premi-
 er-Minister, och at densamme sökte at draga
 alländsta Colonister in i landet. I medlertid anlän-
 de före omnämde fransöske Herre til Cairo med
 ett stort följe och ansenlig Character, för at fara
 Nilströmen upför at Abyssinien; hwartil Han
 öfwen wille öfwertala Broder Hokker. Denne
 kunde och wille wäl icke inlåta sig med densam-
 ma, hålst wägen på Nilströmmen är impractica-
 bel, för de höga wattu-fallen skull; hwarför
 at denne Herre måste, efter många swårheter
 och kostnader, med oförrättadt ärende wända
 tillbaka. Men wid tilfalle war dock Hokkers
 genteliga förehaftwande blefwet mer bekant, än
 honom kärt war, och hade kunnat förorsaka ho-
 nom

(*) Friedrich

nom mången olägenhet, om icke Gud hållit sin hand öfver honom. Här war ingen annan väg at komma til Abyssinien, än öfver röda hafwet förbi Mazra til Gondar, som är kungöfver staden i Abyssinien. Efter nu alla sjö-hamnar äro i Turkarnas händer, och desse af Staats-råd ej lätteligen släppa någon Europeer därifrån eller ut: så resolverade han, at försä sig med en German, eller Pass från Sultanen, och sedan om hösten 1754. antråda sin resa öfver röda hafwet. Han reste til den ändan, om wår samma år, öfver Smirna til Konstantinopel, just då Pesten där gräferade. Här äro honom mycken ära hos det Engellska och de öfriga Sändebuden, och hade här och där tillfälle at be. riket Jesu förtjenst såsom salighetens enda orsak och medel, samt bibringa många Herrar rigtigare begär om Brödra-Rykten. Han erhölet mer, än han sökte, en German af Sultanen, et recommendations-bref från Stor-visiren til Wasan Gedda wid röda hafwet, et bref ifrå Scharafsen i Konstantinopel til den i Cairo, och, förutom några Besandternas bref til sina Nationers Consuler, en Recommendations-skrifvelse ifrå Engellska Sändebudet til Premier-Ministern i Abyssinien, hwilken i fordna tider ståt i Engellska tjenst. Härmed reste han tillbaka at Alexandria i Egypten. Men emedan bästa tiden at resa war i medlertid förliden, wille Han öfver makttern blifwa här och i Cairo, til at förskaffa sig nödigt rese-behof. I medlertid dog Sultanen, och dermed uphörde gilligheten af hans German. I Egypten typpades oc stora oroligheter, som med mycken osäkerhet för rödsvan

oro beledsa
redligare ti
of i Guds
frå Cairo
Julii til L
on öfver W
ue.

Nyare

Ifrå Ordina

- in
195. Ordinarii
 196. I Neun
 197. I Neun
 198. I Klein
 199. I Neun
 200. Ordinarii
 201. Barna- a
 202. Ordinarii
 203. Ordinarii
 204. Underrätt
 205. Ordinarii
 206. Synodale
 207. Synodus
 208. Widare un
 209. Krigets

oro beledsagade. Han beslöt alltså, at afbida
fredligare tider, och at dessförinnan göra et be-
sök i Gårdsamlingen. Antrådde fördenksull resan
till Cairo den 3. maji 1755., och anlände den 2.
Juli til Livorno, hvarifrån han fortsatte re-
san öfver Wien och genom Böhmen til Herrns
out.

Nyare Brödra-Historiens

Öttonde Stycke,

Ifrån Ordinarii återkomst til Tyskland 1755.
inell Hans Död 1760.

195. Ordinarii besök i Zeltz;
196. I Neuwied. 3
197. I Neu-Dietendorf och Ebersdorf;
198. I Klein-Welke och Uhytt;
199. I Niesky.
200. Ordinarii wistande och arbete i Herrnhut.
201. Barna-anstalternas tillstånd.
202. Ordinarii besök och arbete wid Seminarium och col-
gium i Barby.
203. Ordinarii wistande, arbete och håldne tal i Ber-
tholdsdorf.
204. Underrättelse om början och fortgången af nymådel-
serna i Hra Lausitz och på andra orter, samt deras
iurättning.
205. Ordinarii arbete wid Chor-afdelningarne, och Syn-
nodal-conferentserne med desamma.
206. Synodal-Conferens med Währiska Bröderna.
207. Synodus i Bechel. Fra Grefswanans von Zingens-
dorf saliga hånafård.
208. Widare underrättelse om Bömiska Brödra-försam-
lingarna i Berlin och Kykadorf. En Bömisk Biskops
Consecration.
209. Krigets utbrott i Tyskland.

- §. 210. Ordinarii besökt i Slesien. Någon underrättelse om därwarande Bismare.
- §. 211. Besökt i Martenborn och i Sweiz.
- §. 212. Några förändringar i Neu-Dietendorf, Herrnhut och Zeist.
- §. 213. Ordinarii besökt och arbete i Newwied:
- §. 214. Likaledes i Zeist.
- §. 215. Ordinarii återkomst til Saxon. Förändringar i Klein-Welke.
- §. 216. Visitation i England, Wales och Irland.
- §. 217. Willarnas krig bryter ut i Norra Amerika. Brödrarna Colonien i Mahony försädes.
- §. 218. Tilståndet i Bethlehem och Nazareth, under pågående Willarnas krig.
- §. 219. Likaledes Landt-församlingarnas tilstånd. De sammanmas försökelse. Början af Colonien Litiz.
- §. 220. Tilståndet wid Missionen ibland Indianerna. Indianernas Församling i Gnadenhytten försädes, och desamma samlar sig igen i Nain och Wechquatan.
- §. 221. Fred med Indianerna, och desamma besökt i Bethlehem.
- §. 222. Berättelse om Friedrich Post och hans Fördömmelse för Indianerna.
- §. 223. Brödernas Repp, Trene, förordas.
- §. 224. Tilståndet wid Colonien Bethabara i Norra Carolina. Början til Colonien Bethania.
- §. 225. Tilståndet wid Missionen på Carybiska Öarna.
- §. 226. Början til Missionen i Antigoa.
- §. 227. Missionens tilstånd på Jamaica.
- §. 228. Likaledes i Barbice.
- §. 229. Förnyelse af fordna Missionen i Suriname.
- §. 230. Början af Saxon wid Sarameca, och af Ephraim wid Corentyn. En Mission ibland Fri-Regnarna i Suriname förestås.
- §. 231. Missionens tilstånd i Ny-Herrnhut på Grönland. Början til en ny Mission i Lichtensels.
- §. 232. Någre Bröder uppehålla sig åter i Cairo, och pågå underhandlingar med Egyptiska Kyrkans Patriark.
- §. 233. Förhöll af en resa til Abyssinien.
- §. 234. Berättelse om några Bröders tolf-åriga fängelse i Ryssland.

235. Kortskildring af Casan.

236. Ordina

237. Den sam

Vi mände
ten eff
eland, for de
and, och anlän
nade Jawånar
ig, genom de
dit komme Brö
na Wänner i
vill bygga hu
Jawånarne m
il deras hond
läggande. Me
och wid weert
wardstwer mä
Abaka. Desu
ra andra ored
er i Holland, f
villke dock til
ngen i Zeist f
et under sin f
eförtes ständla
hanesammaste
illiga gånger
han Gouvern
rf. Ståthållar
era förmålt f
lede af Hert
mbyttel. De

235. Försättning, om Arrestens milbring, och befrielsen derifrån, samt om desammas Exilium och ändalykt i Casan.
236. Ordinarii Fratrum sidska slunder, och hemkallelse.
237. Desammas Begräfning.

§. 195.

Vi månde nu åter om till Ordinarius, hwilken efter et nästan fyrårigt wistande i England, for derifrån år 1755. til Holland och Tyskland, och anlände til Zeist den 31. Martii. Därstädes hade Zwånarnes antal sedan 1750. ansenligen ökt sig, genom de ifrån Herrnhag och andra orter dit komne Bröder: och hade et sällskap af förmodligen 1000 Wänner trädt tilhopa, hwilke där wille så väl bygga hus för sig sielfwa, som förse nya Zwånarne med nödiga bygnader och werkstäder till deras handtering, emot en måttelig räntas årlig utläggande. Men tillståndningen föll allt för kostsam, och wid werkställandet insunno sig swärheter, hwarsfwer många af berörde Wänner drogo sig tillbaka. Desutom yppades ock i dessa åren några andra oredor emellan Församlingens ledamöter i Holland, hwarsfwer åtskillige afsöndrade sig, och wille dock til en del åter insunno sig. Församlingen i Zeist seck framgent wara i fred och stillhet under sin kära Lands, Swerhets beskydd, och uphöltes ständigt af en myckenhet främmande. De hwarannesammas besök hade hon 1753, 54. och 55. flera gånger, af Hennes Kongl. Höghet Printseskan Gouvernantiskan, jämte Dess unga Prints, och af Ståthållaren, och Printseskan Carolina, nu mera förnämligt Furstinna af Nassau Weilburg. Hwarannesledes af Hertig Ludwиг af Braunswig-Wolffenbüttel. De underrättade sig om allsammans,

besågo Chor-husen och andra goda anstalter, blifvande wistade Gudstjensten, och betygade mycket nöje och wälbehag til Församlingens inrättningar.

I allmänhet fant Ordinarius, wid detta besök, Församlingen i et wälsignadt tillstånd, ärofwantad af ofswannande swårheter ännu mycket fant som förorsakade Honom beswårlliga stunder. Efter sin sedwanlighet lät Han ingen ting felatrogna bemöddningar, at med råd och dåd främja Församlingens ytterligare wälstånd, och wid wistande därstädes upbygde henne, så genom ofwäntliga tal, som privata samtal med hwarje wånare förschildt, hwaruti jämwäl många, från utrikes orter på besök hitkomne, Bröder och Wåner togo del.

§. 196.

Skrifran reste Ordinarius til Neuwted vid Rhenströmmen. Fransyska Colonien därstädes, som Lands-Herren Grefwe Johan Friedrich Alexander de Wied 20. år 1750 dit inwänterat ifrån Herrhaag, och, sidan undersökning af wer Brödernas Lära och så fattning blifwit hällen, (1) meddelat henne en Concession under den 9. Aug. 1751, (§. 158.) åtnjöt af densamma af bewågenhet och beskydd; men til åbyggnad af nyttiga Professioners och Fabrikers inrättningar war det ännu icke kommet Ja, år 1752. togs det i öfwerwägande, om icke de så Colonijer skulle fördela sig til andra Församlingar? Lands-Herren, som ej gärna såg detta, corresponderade med Ordinarius om sätet, huru Colonien bättre kunde blifwa etablerad. Och efter alla omständigheters noga öfwerläggning, wardt år 1751. resolut veradt, at Bröderna singo blifwa qwar i Neuwted

Ifrån är

och anläggas
vidare wid C
tinnan nödig

I öfrigt
med några tal
amma goda r

(1) Spangen

Derefter fort

rendorf i

20-åriga swår

Colonie tycktes

ade omständigh

en von Lüde

mlingen, köp

kosboch, för

och då han i Got

et, fant wid

och werldsliga

enke-sätt. De

inwånares stilla

byggande af de

erättade Sacra

s goda exempel

de gifwit anle

g. Wid ansök

err von Lüdele

uptagas, om h

Ps-idlare. Cor

sedd med Präst

andidat, om hn

Bröderna, och

troende. Denn

och anläggas beviljade. Häröfver confererades den vidare wid Ordinarii härwarelse, och wordo det tillnämnan nöddiga afstäl tröfsade.

I öfrigt sågnade Ordinarius denna plena flocc med några tal på Fransyska, och meddelte den samma goda råd, til dess inwärtas förklofring.

(1) Spangenberg's Schlussschrift, Beyl. IV. p. 424.

S. 197.

Derefter fortsatte Han sin resa til Neu-Dietendorf i Gothaiska Landet, hwaräst efter de ärliga swårheter (S. 109.) dock en Brödras kolonite tycktes komma i stånd. Sedan år 1752. hade omständigheterna märkeligen ändrat sig. Herr von Lüdeke, en Ledamot af Brödra-Förbundet, köpte denna ort af Grefwinnan von Rosboch, för detta Grefwinna von Promnitz; och då han i Gotha sökte confirmation på Köpe-bref, fant wid Häfwet och äfwen i de andeliga och werldsliga Collegier, et mågta förändradt anse. sätt. De i Neu-Dietendorf qwarblefne sammanares stilla wandel och idoghet, et gynnsamt uttryckande af de i grannlaget boende Präster, som berättade Sacra hos dem, och några Häf. betjenares goda exempel, hwille höllo sig til Bröderna, och de gifwit anledning til detta förändrade sinnesätt. Wid ansöknigen om Confirmation märkte Herr von Lüdeke tydeligen, huru wäl det skulle uptagas, om han besatte orten med nyttiga Saks-idkare. Consistorium wille hafwa densamma bestedd med Präst, och föreslogs dertill en Gothaisk kandidat, om hwilken man wöste, at han älskades af Bröderna, och at desse skulle fatta til honom troende. Denne wardt 1753. kallad, och efter wan-

wanlig undergången Examen ordinerad och instäl-
lerad. Han förrättade sitt ämbete efter Gotthel-
fa Kyrko-ordningen. Bröderna, som redeliga ta-
go Kyrko-plikterna i akt, lemnade han med sin-
Förmåns wettskap frihet, at jämte den offentliga
Gudstjensten, upbygga sig och sina barn efter de-
sätt, som i andra Brödra-församlingar är öf-
hwarutinnan han och troliga tjente dem, efter sin
förmåga. Men någre år struke ännu förbi, in-
nan Inwånarne wordo från andra församlingar
dte, och hwarjehanda Handtwerkäre och Fabri-
körer kunde där sätta sig ned. I medlertid gjor-
de offentliga predikandet mycken nytta hos en hel
folk ifrå fringliggande Lands-orter, och desse be-
tjente sig af Brödernas råd, till egen och anhör-
gas upbyggelse.

I sådant tillstånd fant nu Ordinarius den
na ortens Inwånare. Han hölt för dem et up-
byggeligt tal, underrättade sig på hwad sätt or-
ten kunde aldrabäst uphjelpas, och efter 24. tim-
mars drögs-mål fortsatte sin resa til Ebersdorf
i Bogtland. Här töfwade Han i otta dagar
sysselsatte sig på angenämt sätt med sin Frände
regerande Herr Grefwen, samt hölt Conferens
med arbetarne, och några tal för Församlingen
hwars tillstånd intil denna tide-punct, redan fö-
ut §. 139. är bestrefwet.

§. 198.

Under framresan til Herrnhut, gjorde Han
söl i Klein-Welke-wid Baulzen. Allt sedan
år 1751., då Öfwer-hauptmannen, Grefwe
Gersdorf dog, hade här warit en samwärdig
för upwäckta själar af Wendiska Nationen. (S. 140.)

de bygde sig
orden. och
ags-sal. E
ar, gingo h
wicks, sedan
tjensten, dit
kommo de då
sind Societ
stytade och ti
Dese låto sin
karet, dock n
st intet jus p
rå denna ort
e byar. Up
fyra åren,
igen tilltagit, o
ausst, sedan
i Veerschau
ermanns Pr
komma med
Ordinarius
are i Klein-
rå Welterau
alten i Uby
fortsatte sedan

Denna ort ar
lonister; C
ste af dem be
Tyske Brö
dra orter; o
stytningen af
närningen och

De bygde sig några husrum bredwid Herrskaps-
gården, och gjorde af några kamrar en Försam-
lings-sal. De som bodde i något aflägsna Soch-
or, gingo hwar fjortonde dag eller hwar sjerde
vecka, sedan de i sina Kyrkor blifwit Gud-
stjänsten, dithån i Sammankomsterna, och i weckan
kommo de då och då på sina hem-orter tillhopa,
i sina Societeter, för at upbygga sig. Någre
flyttade ock til Klein-Welle, och satte sig där ned.
De så låto sina barn döpas af en Präst i Grann-
skapet, dock med förut gifwen kristelig försäkran,
at intet jus parochiale deraf skulle följa, hwaris
denna ort är friskallad, såsom flere kringliggan-
de byar. Upväckelsen ibland Wenderna hade i
de fyra åren, efter Grefwe Bersdorfs död, anseas
alligen tillagit, och äfwen sträckt sig ända in i Nedra
Pausk, sedan någre Wender, som genom för det
i Veeschau warande Bdmista Pastora Pe-
termanns Predikningar blifwit wäckte, hade sökt
att komma med dem i bekantskap.

Ordinarius hölt et par tal för de så Jamä-
rare i Klein-Welle; sågnade ock barnen, som i
då Wetterau woro til Grefliga Bersdorfska an-
stalten i Ubyst flyttade, med et kort besök, och
ortfalte sedan sin resa til Niesky.

S. 199.

Denna ort anlades i början för Bdmista Co-
lonister; (S. 113.) men sedan 1751, då de
ste af dem begifwit sig til Berlin, hade atskilli-
ga Nytt Bröder flyttat hit ifrå Herrnhag och
andra orter; och så wäl derigenom, som genom
flyttningen af en del Barna-anstalter, hade bå-
da näringen och widare äbygnaden mycket blifwit
be-

befordrad. Andaktstunderna, som tilldöne var
 rit-Bömist, höllas nu mera ömsom på Tyska oc
 Bömistia språket; äfven som et par Informat
 res, wid där warande anstalter, af lär:et til
 marne öfwade sig i deras språk, och hafwa jäm
 wäl sedermåra arbetat med nytta ibland dem oc
 Wenderna. Dor-förrättningarne, som de annan
 lätt någon närboende Kyrkoherde hålla, besörge
 nu ofta nämde Magister Arwid Gradin, hwilke
 såsom Inspector förestod Barna-anstalten; oc
 til Communion gingo de i Herrnhut och Berthold
 dorf intill år 1754., då på oförmodadt sätt
 förändring härutinnan föregick. Ty då berö
 Magister hade i Herrstaps-huset i Trebus dö
 en-Domestiks barn, hwilken hörde med til Brö
 dra-församlingen; klagade Pastorn och Patroner
 ne wid närmaste Sohn Harnichen, hwartil Tre
 bus är lagd såsom insöchne, öfwer sådant såsom et
 grep i deras Kyrkas jura parochialia, och wille
 til denna Sohn draga Colonisterna i Niesky
 af den orsak, at de bodde på insöchne Byens Tre
 bus grund. Men genom et från Seheime Consi
 lio utfärdadt Kongl. Rescript förordnades, at
 öfwerenskommelse borde träffas, hwilken oc
 för Öfwer-amtet i Baugen kom i stånd; i kraft
 hwaraf Kyrko-Patronerne och Pastorn, emot
 wist til Kyrko-Cassan i et för alt utbetaladt Ca
 pital, affade sig sina angifna rättigheter öfwer
 Brödra-Colonien i Niesky, och de på Herre
 gården Trebus boende Bröder; och orien Nies
 ky fick rättighet, at hafwa en egen Evangelii
 Predikant.

Ordinarius blef i otta dagars tid på detta
 ställe, hölt Conferentser med arbetarne, sågnad

församlingen,
 byggliga fö
 te sin resa

Denna försam
 tet förm
 lagt hwarje
 briter, som
 Sochnar, o
 befordran oc
 Herrnhut begy
 et bekant på
 wa betraktas,
 anstalterne, for
 någden här om
 rogit. Ifrån
 an affägne lä
 aper och andra
 och meridstiga
 nars så illa ut
 s författning.
 wånarnes närh
 o, det de fleste af
 ed sig et godt
 tryck, hwilket
 redt ut til fle
 nsta wälsignad
 p brister och br
 i den andra del
 , deras dårwar
 tid stodo i berel
 qwämlichkeit, end
 a orter, ibland

öfne mö
 Lyfka oc
 nformato
 et til B
 s wa jäm
 dem oc
 de ornar
 besörg
 , hwilke
 ten; oc
 Bertholde
 t fått e
 t berde
 bus dö
 til Brö
 Patroner
 ortil Ze
 som et in
 och will
 Treoky
 ens Ze
 e Confl
 es, at e
 och in
 i kraf
 emot
 ladt Ca
 er öfwe
 Herre
 n Nieb
 angell

församlingen, Eborafdelningarne och Barnen med
 byggliga föreställningar, och den 2. Junii forts
 ate sin resa til Herrnhue.

§. 200.

Denna församling hade sedan 1751. ganska myc
 tet förmerat sig med invånare, hwilke
 blage hwarjehonda nyttiga handteringar och
 briker, som tillika bredt sig ut til kringliggan
 och Schaar, och åtnjöt en önskad tilbjudlighet,
 förordran och beskydd af höga Öfwerbeten.
 Herrnhue begynte wid denna tid at blifwa myc
 ket bekant på andra orter, och på en annan
 så betraktas, än hitintil stedt; hwartill Barna
 skolalterne, som ifrå Wetterau blifwit hit och
 någden här omkring flyttade, hafwa mycket bi
 trogt. Ifråån alla tracter här omkring, ja i
 från aflågne länder, insunno sig förnämde Herr
 noper och andra ansenlige Personer af andeliga
 och weridfliga ståndet, til at lära känna denna
 omars så illa utropade ort, i des in- och utwär
 des författning. Och detta främjade icke allenast
 wånarnes näring; utan man har ock orsak at
 se, det de fleste af besöfande främmande, hafwa fått
 sig et godt och för deras själar helsosamt
 tryck, hwilket en del jämwäl på sina hemorter
 bredt ut til flera. Nu war ock werkeligen en
 ganska wälsignad tid i församlingen, låt wara en
 öf brister och bräckligheter yttrade sig nu i den ena,
 i den andra delen. Detta gjorde dem, som där bod
 = deras dårwarelse mågta angenäm; ehuru de
 tid stodo i beredskap, at ock qwittra denna sin
 öf wämlighet, endr de fingo weta, at de på and
 ra orter, ibland Christina och Hedningar, kunde
 wa

wara sinom HERRA och Trålsare til någon tjenst. Deras ställen blefwo och helt snart åter besatte, och det gemenligen dubbelt, så at man alljämn måste tänka på tillökning af wånings- rum. Swarfsöre och på et enda år 1755. icke allenast nya hus och verkstäder wordo anlagde, utan o- gifsta Bröderna måste och än en gång utwidga sitt Chor-hus, och tillöfa detsamma med en ny stygel-byggnad; och ogifsta Systerarne, som hithintil hade boddt tämmeligen obehöwamt i några, hop- fogade hus-rum, lade nu grundstenen til et rymligt Chor-hus.

Ordinarius, som annars altid varit betän- kelig öfwer Församlings- orternas myckna till- wäxt på inwånare, blef genom så många förmån- ligheter, som efter Commissionen i Groß-Her- nersdorf och synnerligen under Hans fyrårlige bortowarelse, hade här och i andra församlingar kommit i stånd, ej litet bewelt, at och årkänna och prisa GUDS werk i detta mål. Men detta gjorde honom och desto waksammare, at med allwar- samhet ifra emot oordentligheter, och i sina till- till Församlingen och Chor-afdelningarne, med Paulo arbeta uppå at kunna fly Christo en re- Jungfru. Til den ändan höit Han flitigt Con- ferentser med arbetarna af denna och andra församlingar, som tid efter annan kommo på be- sök, öfwer tillståndet på deras Stations- orter, och öfwerlade med dem, huru GUDS sat öfwer- och i smärre afdelningar, måtte efter Jesu rå- ja framjas.

Jag kan med så mycket större tillförlit- het gifwa underrättelse om Ordinarii förrätt-

ar på denna
or til Förfa-
ollaktig på d
ställningat, sa
församlingar
stättat desamm

S synnerhet
ket med s
warelse i Eng
olt flyttade
och Barby;

te några W

ifraån Holland
uppbehållit sig.

Niesky, Uth
men Glicornas

Desutom war

orna, och en
wero i orten b

uattion i mång
halten flyttad

ombinerad med
flytt transporter

Ordinarius
re, gjorde til

ingar af Bibel
d samma sätt

och då för barn
as ensaldighet,

ett, ganska garr
erföre blifwit i
igade och en

på denna och nästföljande Hans besöls, re-
 sor til Församlingarna, som jag varit Honom
 tilläktig på de samma, och åhört alla Hans föres-
 ämningat; samt til Communication med andra
 församlingar och Hedna-missionerna, behörigen
 förtat desamma i pinnan.

S. 201.

Synnethet syfsatte sig Ordinarius rätt myc-
 ket med Barna-anstalterna, som under Hans
 värelse i Engeland hade til Sfra Lausitz blif-
 wit flyttade ifrå Wetterau, öfwer Ebersdorf
 och Barby; hwarest et par afdelningar, jäm-
 te några Arbetares och frånvarandes barn
 ifrå Holland och andra orter, hade någon tid
 upphållit sig. Sådarnas anstalt war fördelt til
 Niesky, Uhytt och Groß-Hennersdorf;
 men Glickornas anstalt war tilhoppa i Herrnhut.
 Desutom war här ännu en Schola-anstalt för gäs-
 terna, och en för Glickorna, hwars föräldrar
 wero i orten boende. Man fant anstalternas si-
 tuation i många måt obqwäm. Blef altså an-
 stalten flyttad ifrå Niesky til Hennersdorf och
 kombinerad med härwarande, och anstalten i U-
 hytt transporterades til Niesky.

Ordinarius företog flitiga besökt i anstalter-
 ne, gjorde til barnens nyttjande försämbda sam-
 lingar af Bibel-texter för hwar dag om året,
 på samma sätt som lösen dro indelte, och hölt då
 och då för barnen deröfwer tal; hwilka för de-
 ras ensaldighet, tydelighet och tillika grundelig-
 het, ganska gärna läsas i andra församlingar, och
 öfwerblifwit til trycket lemnade. Han förfär-
 igade och en liten Barna-sångbok, bestående

af utvalda korta verser utur äldre och nyare Psalmer, och hölt ofta sjung-stunder för barnen. Och när de hade sin värleks-måltid, hvilket gemenligen stedde om Tördagarna, brukade Han Catechisera dem i Sång. Han söng nemligen en eller et par rader af en vers fråge-wis, och Barnen söngo det följande swars-wis. Ofta höllo de sjung-stunder helt allena, med idel wäl sammanhängande verser, och continerade dermed wid sit arbete och spottsergående. Den som hade tillfälle at bhwista sådana sammankomster, (och ofta trängde sig en myckenhet på besök komne främmande dit in) den wiste icke, om han aldramäst skulle beundra barnens färdighet, eller rdsternas behagelighet, eller Materternas sammanhängighet, hwarmed dags-texten genom säng förklarades, eller barnens stilhet och andakt, eller ock deras ansigtens förnögdas utsigel. Derwid kunde man ock röna, at Gud war midt ibland dem, och af omyndiga barns mun beredde sig et låf.

§. 202.

Wen jag måste ock något förmåla om fetter te anstalten, som war i Barby. Ifrån Wärienborn hade man redan år 1749. flyttat hit Brödernas Seminarium eller Institutum, hwilket drog försorg, at esterrättelserne om Guds werts fortgång genom Brödernas tjenst, och dswea Ordinarii Homiller, bleswo wederbörligen afskrifne, och til Församlingarne och Missionerna fringsände. Seminarium hade ifrå den tiden icke fått någon sådan tillökning ifrån Unwersiteterna, som förut. Man måste allså wara be-

retadt uppå
ga folk af de
ande ungdom
mer och mer t
liga til Unibe
gen icke wäl
na skada, som
ren blifwit bek
et sselfwe stift
inrättninge
ros privatim o
den samma
och andra orsa
regium acade
ngdomen ifrå
st den under
theologien, Ju
kon ock widar
matiska och a
redaldrarnas o
et lemnadt, o
ingar til Unib
ande länder;
dant måtte ske
edning och til
ofsnad, och, o
winna ändan
Ordinarius
Octobr. 1755.
dse dswea des
entes, såg och
Collegii ledamö
m. Någre af
til Brödra, s

h nyare
barnen.
hwilket
de Han
nemligen
vis, och
s. Osta
del wäl
nde der
Den som
Komster,
å bejd
te, om
rdighet,
erternas
genom
och an-
utligt.
ld wor
as mun

n fem-
in Ma-
ttat hit
hwilket
werks
dfwen
en af
tioner
n tiden
niversi-
ward
be

bedakt uppå, at till församlingarnas tjenst updra-
ga folk af deras egna ledamöter. Nu tog stude-
rande ungdomen af borgerliga och adeliga ståndet, allt
mer och mer till i Pædagogio. Man hade stikat som-
liga til Universtiteterna; men det hade hos män-
gen icke wäl aflupit, och man måste befara sam-
ma stada, som af Bröderna i Wömen och Moh-
ren blifwit beklagad, och som gifwit dem anledning,
att sjelfwe stifta skolor, och således ändra gam-
la inrättningen, då de låto sin ungdom informera
sig privatim af Predikanterna, och sedan sticka
de densamma til Universtiteterna. (1) Af denna
och andra orsaker blef 1754. i Barby et Col-
legium academicum inrättadt för studerande
ungdomen ifrå Brödra församlingarna; hwar
af dem underwistades i de nödigaste stycker af
Theologien, Jurisprudentsen och Medicinen, så-
som och widare handleddes i Språken; i Mathe-
matiska och andra gagneliga wetenskaper. I
Brödrarnas och Förmyndares godfinnande blef
ett lemnadt, om de sedan wille sticka sina yng-
lingar til Universtiteterna, och på resor til främ-
mande länder; man drog allenast försorg, at
dant måtte ske under en försoren Broders hand-
ledning och til sådana orter, där de med minsta
kostnad, och, om görligt wore, utan stada kun-
na winna ändamålet af slika resor.

Ordinarius besökte och denna anstalten i
Octobr. 1755. för första gången, betygade sig
af de afwer des inrättning, Confererade med Do-
centes, såg och talte med alla Seminarii och
Collegii ledamöter, och hölt ättilliga tal för
dem. Många af de studerande Bröder blefwo
att til Brödra Kyrkans Ucoluiber antagne. I-
från

från närmaste Lands-orter insunno sig många Bröder och wänner på besök, hwilke med nyta binnistade Ordinarii tal till församlingen, och de offentliga predikningar i Slotts-Ryktan, hwilke dels af då warande Slotts-predikanten Goetfried Clemens, dels af somliga besökande Præster på anmodan, höllos. Församlingen war wäl ännu mycket liten; men des stillhet och lugn, samt den goda ordning, hwarmed de utländske på besök kommande wänner bemöttes och behandlades, gjorde därwärelsen för Ordinario mågta angenäm. Ännu är til märktandes, at Furstinnan af Anhalt Zerbst, då warande Storförstinnans och nu mera Kåjsarinnans af Rykland Fru Moder, några gånger har besökt anstalterna i Warby med sit besök, och deröfwer betygt sit nöje.

(1) Se Äldre Brödra-Historien, §. 37.

§. 203.

Efter återkomsten til Hfra Lausitz, som Ordinarius sit boställe uti sit aldraäldsta Bertholdsdorf byggda hus, hwilket Han kallade Beehel. Detta hus war honom för den orsak hans stull så angenämt, emedan nu warande Rådes-Deconomie, om man så får tala, hade i detsamma tagit sin första börjon, och ej mindre Pastor Roches upbyggelige Predikningar, Repetitioner, än de första Conferentser med Måhriska Bröderna, til de i förstone upkommande orredors affkaffande och sinnens inbördes förenande, därstädes blifwit håldne. (S. 7. 15, 16.) Många af Hans underdånare hade och kunnat til salighetens kundskap, och åtskillige deribland blifwit

blifwit nyttiga
Ebristna och
fästap med
Brödra-förf
förl i Herrnhu
millier för F
gör, samt för
le Inwånarn
ningar, för:a
emedan Ber
tråde en åstur
nåddiga Herre
för sin Herr
wåga kommit
gar; hwartil
hade första rå
om Söndags
dem de och fl
blefmo de läro
af Berthold
wål i Brödra-f
nycken nytta
I denna
hade flyttat hit,
hålls omständig
re, för samwe
Evangelii upby
sta Predikstole
Såsom Ordina
warit derpå or
måtte förses m
werne woro det
wer sig sådana
wertlet ej woro

blifwit nyttjade till Guds werks befordran ibland
 Christna och Hedningar. Här arbetade Han, i
 samförstånd med några hjielpare, ganska mycket till
 Brödra-sörsamlingarnas bästa, gjorde flitiga be-
 sök i Herrnhut och Hengersdorf, hölt många Ho-
 mlier för Sörsamlingen och dess Chor-afdelnin-
 gar, samt för Barnen, och gjorde anstalt, at al-
 le Inwånarne i Herrnhut kunde, i wisga ofdel-
 ningar, tor:na med i Hans hus-andakter. Och
 emedan Bertholdsdorfska Undersätarne ofta yt-
 trade en åstundan, at också få höra sin fordna
 nådiga Herre predika, (den de gemenligen kallade
 för sin Herr Pappa,) hwilken så mycket godt till
 nådiga kommit ibland både Christna och Hedning-
 ar; hwartil de, såsom deras utlåtelse föll,
 hade första rättigheten: så hölt Han för dem
 om Söndags-aftnarne några Sammankomster,
 dem de ock flitigt besökte. Wid sådana tillfällen
 blefwo de läro-rika tal hållne, som under namn
 af Bertholdsdorfer Reden äro bekante, och så
 wäl i Brödra-sörsamlingarne, som fleresstädes, med
 mycket nytta blifwit läfne.

I denna Sochn bodde många Bröder, sam-
 hade flyttat hit, dels ifrån Herrnhut, för sina hus-
 hålls omständigheter skull; dels ifrån andra or-
 saker, för samwets, friheten skull; dels ock, genom
 Evangelii upbyggeliga Predikan på Bertholdsdorfs-
 ka Predikstolen, blifwit wundne och hit läckade.
 Såsom Ordinarius och Hans Fru ifrån början
 warit derpå omtänkte, huru Deras Underdånare
 måtte förses med Predikanter, som i Lära och lek-
 nerne woro dem till urbyggelse, såsom ock så of-
 wer sig sådana Synblomån, hwilke i omwändelse-
 werket ej woro dem hinderlige, utan mycket hjäl-
 dre

dre beforderlige: så hafwa de ock alltid på utmärkt sätt låtit sig wårda om wäckta Själars ibland sina Underdånare, och til deras och deras Barns Själ-stödsel underhållit några Bröder, såsom Pastorns Medhjelpare.

S. 204.

Isfrå långliga tider har på andra orter i Östra Rausig, icke heller saknats redelige Predikare, hwilkas witnessbörd här och där skaffat mångt frukt. I synnerhet yppade sig en mågta talrik upwäckelse något efter Herrnhuts första anläggning, dels genom Pastor Koches i Bertholdsdorf Evangeliska Predikningar, hwilke isfrå nästan alla kringliggande orter, på närmare och fjärrare håll, blefwo hymnigt besökte; dels ock genom besök, som bemålte Åhörare efter Predikningarna gjorde i Herrnhut, för at åswer biewista Samfundomsterna därstädes. (S. 7. och 21.) Af dessa så wäckta sållade sig många til Församlingen i Herrnhut, och blefwo af Bröderna med råd och underwisingar forthulplne. I de följande åren kom wäl mången willerwälla up ibland dem, hwarwid många åter aftallnade; men wid år 1750. repade de de fleste modik, och deras antal ökade sig genom några Predikanterns tjenst, hwilke på sina Predikstolar förkunnade Evangelium med nåd och kraft, såsom ock genom befordran af några Herrskapet, som med Bröderna woro i bekantskap. Predikanterne trådde med några lärda och försatta Bröder isfrå Herrnhut, i en Conferents tillwägn, (hwilken 1754. första gången hölts i Bertholdsdorf och sedan med mycken nytta har blifwit fortlätt) för at underrätta hwarannan om bestaffningen

heten af G
salrika Förf
såmta goda
öndrade wä
berygade en
delse med Brö
so de sig til
wora med i
mb Bröderna
lånd; och n
om frihet, och
a till Herrnhu
elen af dem,
dgorlunda til
ättning ibland
som hittills nå
ora flokar, s
rdning och för
i wisa tider c
antal kunde
ågra Samman
ed några wert
ock på sin
tibat upbyggel
rdsters bifall;
nte, dem råd
wisa dagar,
skaper komma
ans, läsa i Bi
utan at inläs
egna mening
et ofkast upkom
rtans tillstånd,
nan. Derjäm

beten af Guds werk i deras merendels mycket
 talrika Församlingar, och til dess befordran in-
 samta goda råd och anvisningar. De många
 hundrade wärdte, hos dem och på andra orter,
 berogade en håstlig åstundan efter närmare förbi-
 selse med Bröderna. Nästan alla Söndagar insun-
 de de sig til stor myckenhet i Herrnhut, för at
 wara med i Sammantomsterna, och befråga sig
 med Bröderna om egit och anhörigas Sjåla-til-
 stånd; och många anhöllo hos sina Herrstaper
 om frihet, och hos Bröderna om lof, at få flyta
 til Herrnhut. Til at derifrån afhindra största
 delen af dem, och dock på annat sätt ställa dem
 i godgorlunda tilfreds, fants för godt at göra en in-
 rättning ibland dem, i kraft hwaraf de icke mera,
 som hittills nästan alla Söndagar händt, i alt för
 stora flockar, som kunde komma upmärksamhet, o-
 ordning och förtrylsamhet til wäga, utan allenast
 på wiså tider och i bestämde sällskaper, uti små-
 re antal kunde komma til Herrnhut, där besöka
 några Sammantomster, och hålla widare samtal
 med några dertill föreslagne Bröder. Men på det
 och på sin hemort måtte hafwa lägenhet til
 något upbyggelse, blef med deras Herrstapers och
 rådsters bifall, hwille med Bröderna woro be-
 stämte, dem råd och anvisning meddelte, huru de
 på wiså dagar, efter fullgjordt arbete, kunde i små
 sällskaper komma tilhopa, sjunga och bedja tillsam-
 mans, läsa i Bibelen och andra gagneliga böcker,
 utan at inlåta sig med Skriftens förklarande
 egna meningars framställande, hwaraf twiist
 oftast upkommer, endast talas wid om deras
 tilstånd, samt upmuntra och trösta hwar-
 annan. Derjämte blefwo de så afwarligen som
 bro.

broderligen förmante, at upföra sig som lydige Underfåtare, redelige Religionens, människors, och i samfundet tillfällige ordentlige och flitige grannar, på det de måtte mer genom sin wandel än genom ord, ägga andra till Iron och goda gärningar. Brödernas grund-principium wid dessa och dylika inrättningar war, at alle de, som wille höfva gemenskap med dem, skulle hålla sig ordentligt till sina Kyrkor och dess Kyrko-förrättningar samt lefwa i kärlek och frid med sina egna Bröder, som till äfwenlys af mistankar emot Bröderna, församlingen woro intagne. Dersföre wäro de ock aldeles bort sådana, som åstadkommo inordningheter, eller annars gjorde oordningar, och låto derutinnan råtta och ändra sig.

Samma slags broderliga råd och förmaningar gafs äfwer allt de Bröder och Wänner, som höfde nästan och där woro fring-strödde: ty i alla Evangeliska Länder, ej allenast i Tyskland, utan ock i alla Evangeliska Riken, ja ock i sådana Ständer där Protestanterne blott blifwa tolererade, woro någre och på somliga ställen ganska många wärdiga Själur, som betjente sig af Brödernas råd och underwisningar. I de flesta Länder saknades icke heller Predikanter af Lutheriska och Reformerska Kyrkan, hwille i gemenskap med Bröderna drefwa Guds werk, och med dem underhöllas förtrolig Correspondents. Nästan hwar och en Sochn i någden, hade sådana Präster. Och med de samma gjordes astal, huru man aldrabäst måtte handhafwa wärdiga Själur, på det desamma sina orter kunde njuta nödig Själans och bygghelse, och den otidiga böjelsen, at begifwa sig till Bröderna, församlingen, blifwa tillräckligen byggd.

Denna
wänsta anger
upbr
månge deras
logång, och f
amma tid be
amma: en d
pmuntrad, a
an. Derigeno
sta stanelag f
os alla dem,
er, den alstör
sterna förmin
en, som war
hätte, till de
afswada tjena
id magt hålla

Det gagn, som
församlinga
rentserne, hw
ons död 17
sammas arbe
errenhut med d
war, ibland
merhet de til
igen för Ho
mmo med Ho
som sattes. H
mera practisk
de Chor-hon
st mycken wä
entser hölt H

Denna inrättning var för wäcka folket
 anska angändm, och tjente dem framdeles till
 uppen upbyggelse; hade och den nytton, at
 många deras grannar beweltes till flitigare Ryr-
 logång, och fingo i synnerhet lust, at rå en och
 samma tid begå den Heliga Natwarden med de
 samma: en del wardt och genom deras exempel
 upmuntrad, at af hjertat omwända sig till Her-
 an. Derigenom bles jämtwål Brödernas trosfa-
 la stanelag för Evangeliska Kyrkan, uppenbart
 hos alla dem, som icke selfswiljandes woro blin-
 ne, den allför starka inträngningen i församlingss-
 terna förminskad, och affigten lyckligen wun-
 den, som war, at Guds werk i Religionerna
 måtte, till de sammas många rebeliga och be-
 skwada tjenares nöje och upmuntran, blifwa
 wid magt hållet och befordradt.

S. 205.

Det gagn, som ogifta Brödernas Chor i alla
 församlingar, hade haft af Synodal-Cons-
 tentserne, hwilka Ordinarius straxt efter sin
 döds död 1752. i Lindsey-huset hållit med
 sammas arbetare, föranklat honom, at och i
 Herrenhut med dem anställa sådana. Fölghen der-
 war, ibland annat, at många Bröder, och i
 synnerhet de tilwäxande gäffarne, framlade skrif-
 tigen för honom sina hjertans tillstånd, och
 sammo med honom i förtroligt samtal. Håri-
 som sattes han i stånd, at på et ån reelare,
 mera practiskt sätt inrätta sina för dem hål-
 lade Chor-homilier, som hitintill hade redan
 ett mycken wälsignelse med sig. Sådana Con-
 tentser höll han och 1755. i Herrenhut, med
 at

arbetarinnorne af där warande ogifta Syster
 Chor, och desamma fortsatte Han år 1716.
 gemen råklade Han, wid sin warelse i Herrnhut
 denna gång, å nyo in uti inra församling
 arbetet, hwilket Han redan länge hade onst
 och syfelfatte sig jämwäl mera nu, än nåsfr
 tilfdrene, med de giftas, med Enklinge, och Enke
 Chorens enkannerliga själa-stödsel. Enklingar
 ne hade i Hans frånwarelse bygt et rymlig
 Chor-hus bredewid ogifta Brödernas hus, och
 i desamma ordenteligen inrättat sig. Och då de
 boställe, som Enkorna hitintil nyttjat och som be
 stod af et par sammanfogoda hus, blef dem nu
 mera för trångt, war Han dem behjelpelig, och
 de måtte få et nytt och rymligare Chor-hus
 och hölt så wäl för dem, som för Enklingarnes
 särskildta Chor-homillier, dem till tröst och för
 manelse. Han gjorde den inrättning, at Han
 eller i Hans frånwaro en annan församling
 arbetare, skulle för hwarje Chor wälja ut
 wiss dag i weckan, som kallades samma afde
 nings Chor-dag; på hwilken en homilie hölts för
 samma Chor, och med des arbetare confererades
 öfwer Chorens in- och utwärtas bestånd, i så
 för det, at tilfdrene om söndagar höllos tal
 alla Chorer, den ena efter den andra, hwilket war
 et mycket tröttsamt arbete. Ifrå den tiden för
 färdigade Han och särskilda Titanier för de sär
 skilda Choren; hwilke, till ombytte, blefwo fö
 mera på den ena Chor-dagen sjungne, och på
 annan homillier håldne. Denna inrättning
 äfwenwäl hast mycken wälsignelse med sig.

O rdinari
 försam
 som
 1734. mer
 roligheter
 i
 1741. och 174
 af den tanka,
 ders aftomling
 dre, at de må
 under åsidolem
 lighet, skulle
 gode och redan
 Eld hade betse
 undrade själar
 a, Missioner k
 ena begynste, e
 sswan af Wäl
 aftomlingar och
 annu til mer år
 hade, at de i t
 måtte täffa med
 te wekta sig in
 em annars owa
 ande göra dem
 ilte. Deröfwer
 ent ut sit hjerta
 Han Arbetarne
 confererade med
 enom hwilket fo
 e fått rättighet
 opliga ordinatio
 warande födda W

S. 206.

Ordinarius fant i Herrnhut och i andra församlingar, en hop Währiske personer, som sedan första Emigrationen, hfwilla 1734. merendels uphördt, woro under krigs-öroligheterna i Slesien och Böhmen, emellan år 1741. och 1745. derifrån utgångne. Han war af den tanka, at Gud hade fördrt de gamla Bröders afkomlingar utur deras land, icke blott derför, at de måtte blifwa salige, utan at de också, under åsidolemnande af all lekamlig beqwäm-ighet, skulle tjena Honom i Hans Rike. De hade ock redan i trone wägat otrolliga ting, och Gud hade befsent sig af deras tjeest till många hundrade själars räddning; ästwen som alla Hed-iga Missioner blifwit af Währiska Bröder antina-ren begynnte, eller åtminstone fortsatte. Dwar-afswan af Währiska Bröderna, tillika med des-afkomlingar och de nyligen utgångna, belöpp sig annu til mer än tusende själar. Ordinarius dö-nde, at de i tro och hjeltmodig prediko-drift måtte läsa med sina Fäder och Föregångare, och icke weskla sig in i närings-handel, eller låta ta dem annars owanlig lefnads-art behaga sig, som kunde göra dem odugelliga til at tjena Gud i Hans Rike. Deröfwer wille Han en gång säga dem ut sit hjertas tankar. Til den ändan lalla-er Han Arbetarne af Währiska Nation tillsammans, konfererade med dem öfwer deras folks tillstånd, genom hwilket folk samtellige Brödra-Uniteten ha-er fått rättighet til sin kyrko-konstitution och Bi-episka ordinationen; och hölt sedan för alla när-varande födda Währare, och för de af dem här-

komne, några med salt och kärlet kryddade tal, till at förnya det sinnelag, som de en gång hade gifwit tillkänna uti några, på en Währst Arbe- tares Gøddelse-dag, författade Verser:

Das die Währschen Brüder
Nichts in der Welt gethan,
Als Geist und Seel und Glieder
Willig herguleihn,
Iesum zu erfreun.

Deße Conferentser med Währiska Brödras Arbetarne, blefwo i Augusti månad 1755. håldne, och i Maji månad 1756. fortsatte; och woro de af wälsignade följder för deras egna Sjålar, och för Jesu tjenst ibland Christna och Hedningar.

S. 207.

Så wål härigenom, som genom oftwannämde Conferentser med Arbetarne wid åtskilliga Chor-afdelningar och andra samtal med desamma, hade præparation blifwit gjord till en allmännelig Brödra-Kyrkans Synodus, till hwilken Deputerade från alla Gødsamlingar, och äfwen ifrån Amerika, insunno sig i Herrnhut om wåren 1756. En af de första förrättningar war, at den 12. Maji på hwilken dag år 1724. Barnhus-salen i Herrnhut begynte at byggas, (S. 10.) lades grundstenen til en ny Gødsamlings-sal, sedan gamla Salen i 32. års tid fyra gånger warit utwidgad, och åter alltjämt blifwit för liten. Synodus hölls merendels i Beethel, och warade ifrö den 9. Junii till den 5. Julii, men blef på några dagar afbruten, wid det Brödra-Kyrkans trogna och lydliga Wårdarinna, Fru Erdmuth Dorothea Grefwinna af Zinzendorf och Pötcendorf

Widd Grefwinna 1756., efter inom Herrnhut lida lil lednings-platsen Biskopar, Pötceralt legitimeradnas ådla personaller och å Guds Rikets Wårdråst Kunskaps saligt aff På denna Kyrkans Gårnads och de Wårdråst, Missioner ånd undersökt Oeconomiska b-lagar, togs å denna affigt h- Revolutions-Conferenti, icke lång resolution den, an, et Collegium afwa uppsigt och alla delar; h- rättfällighet.

bland andra, å Brödra Zinzendorf, här rättelse, den de wårdråst Geline Wårdråstings ledamö

ddade tal,
ång hade
ist Uibe

Brödrar
håldne
woro de
dlar, och
edningar.

annämde
åskilliga
besamne,
männelig
Deputerade
ifrån år
1756. En
2. Maj,
i Herrna
s grunde
mla Sa
trwidgad
us höll
9. Jun
agar af
ch lyd
rothea
endord
född

Höf. Grefwinna Reuss ic. blef den 19. Junii 1756., efter en kort och mycket drögelig sjukdom, af sinom Herrs sakta och saligt hemkallad. Hennes ärosvärdade lik ledsagades till sin hwillor, rum, på begravnings-platsen wid Hutbärget, af de församlade Biskopar, Predikanter och Kyrko-tjenare. Denna öfwerallt legitimerada, kloka och redeliga Jesu Tjenarinna's ädla Character lärer, tillika med hennes Personaller och mångfaldiga lyckosamma arbete på Olds Rike, särdeles i Brödra-församlingen, widbräast kunna bekräftas i hennes numera äfwen saligt affomnade Herres lefwerues-lopp.

På denna Synodus wardt icke allenast Brödra-kyrkans Lära och författning, samt Församlingarnas och deras Chorer's, såsom ock anstaltternas, Missionernas och Coloniernas inwärtas tillstånd undersökt och öfwerwågadt; utan utwärtas Deconomiska beskaffenheten, wid alla dessa afdelningar, togs äfwenwål i nogare skärskådande. I denna affigt hade redan i Julii månad 1755. en Revisions-Conferents blifwit hållen i Taubentem, icke långt ifrån Herrnhut. Och nu wardt resolution den, at efter Ordinarii mångårliga önskan, et Collegium skulle uprättas, som kunde öfwa upsig och Direction öfwer Brödra-kyrkan i alla delar; hwilket ock 1757. kom til behörig erfästallighet.

S. 208.

Bland andra, woro ock Deputerade ifrån Böhmiska Brödra-församlingarna i Berlin och Nyeborf, här tillstådes, och genom en Historisk berättelse, den deras då warande Predikant, Johannis Gelinek, hade författat utaf sin Församlings Ledamöters munteliga och skriftliga berättelse.

rättelser, lade för Synodus å daga, at de såsom
 Bömska Brödernas efterkommande, merendels här
 stamma ifrå Liefste ångden, som varit Uniter
 tens första tilhåll, och at de allifrån sin utgång ha
 de med Währiska Bröderna stått i gemenskap, och
 af en Kongl. Commision derföre blifwit årkän-
 de. (§. 43, 44, 45, 77, 113, 114, 164.) De ha
 de sedermera i stillhet och god ordning fortsatt sin
 Gudstjenst och sina Inrättningar, och derwid blif-
 wit så wäl af sin fordna Predikant Augustin
 Schulze försvarade, som af Bömska Natio-
 nens Patroner i Berlin, Skyddade. Då de seder-
 mera ansenligen fördröft sig, och deras gamla För-
 samlings-sal blifwit dem för trång, hade de köpt
 et rumrikt hus på Wilhelms-gatan, och därifrån
 inredt en sal till sina Sammankomster, hwilket
 den 26. Sept. 1751. af Predikanten Schulze
 blifwit inwägd. Densamme hölt, efter aftal med
 Ordinarius, (§. 114.) Rattwarden för Tyska och
 Bömska Bröderna, i Bertruds Hospital, kyrka
 och Dop-förrättningen med Bömska Barnen, på
 Brödernas Församlings-sal. Den 15. April 1752
 gick denne redelige och begäfrade mannen in
 sin Herras glädje, sedan han i 24. års tid ha-
 de betjent Bröderna med Evangelio, och under
 hållit deras gemenskap med Währiska Bröderna.
 Nu wände de sig, enligt deras yttrande in för
 Kongl. Commisionen, till Brödra-Uniteten, och
 af densamma begärde en Predikant, i följe af so-
 lig Schulzes råd och tillstyrkan. Ordinarius glö-
 de dem wäl andra förslager; men då de icke fun-
 na desamma gärliga, kallade de till sin Predika-
 nt på tillstyrkan af et Kongl. Cabinets-Råd, med
 hwilket de hade at rådföra sig i saken, Diaconus

Bartharias
 den i några
 Schulzes W
 gnelse. D
 approberadt.

Deras
 som folk,
 Bömen och
 Berlin flytta
 ut sit Fäder
 och 42. D
 so längre ru
 lings-sal, by
 stort hus til
 sal de på Kor
 materialier b
 waren. I s
 församlings-
 des. Sedan
 ar hade full
 onts på denn
 a desamma r
 er till goda.
 dens slut,
 Bömska Brö

Straxt efter
 ut i Tysk
 ett förde till
 ig här ut på
 gar äro. D
 ut präparera
 och beswärlig

t de såsom
 endels här
 arit Uniter
 utgång ha
 enskap, och
 witt arkän
 .) De ha
 fortsatt sin
 erwid blif
 Augustin
 Ka. Katio
 de federa
 amla För
 de de köp
 därstäde
 , hwilket
 i Schuig
 aftal med
 Tyska och
 tal, tyelo
 barnen, p
 april 175
 nnen in
 s tid ha
 och under
 Brödderna
 nde in för
 teten, och
 olje af so
 rius glö
 e icke fun
 Kreditan
 råd, m
 Diaconu
 Ja

Zacharias Gelinek eller Hirschel, hwilken re
 den i några års tid hade, såsom salig Pastor
 Schulges Medhjelpare, ibland dem arbetat i wäl
 gnessle. Och detta wardt äfwen af Bröderna
 approberadt.

Deras antal ökte sig år ifrån år, så wäl ge
 nom folk, som omedelbarligen emigrerade utur
 Böhmen och Mähren, som genom dem, hwilke till
 Berlin flyttade ifrån Slesien, dit många hade ut
 ar sit Fädernesland flyktat under Kriget år 1741.
 och 42. Då de nu icke heller i Ryksdorf fin
 no längre rum i deras hitintill brukada Försam
 lings-sal, bygde de med Kongl. tillstånd up et
 stort hus till Skola-anstalt för Sångarna, hwar
 til de på Kongl. befallning blefwo med byggnings
 materialier biträdde af Krigs- och Domäne-Kom
 maren. I samma hus inredde de ock en rymlig
 församlings-sal, som den 7. April 1754. inwig
 des. Sedan' alltså desse två Bömiska församlin
 gar hade fulleligen slagit sig till Brödra-Uniteten,
 wänts på denna Synodus för godt, at ock nu lä
 ta desamma njuta alla Brödra-Kyrkans rättighe
 ter till goda. Och i det afseende wardt, wid Syno
 dens slut, en särskild Biskop consecrerad i
 Bömiska Brödra-Branchen.

§. 209.

Straxt efter denna Synodus brast också Kriget
 ut i Tyskland, hwilket redan någon tid blif
 wolt fördt till Sjds och i Amerika. Det bredde
 sig här ut på alla de orter, där Brödra-försam
 ingar äro. Det ser ut, som hade Försynen w
 ätt präparera dem till så mångahanda äfwen
 och beswårigheter, men ock upmuntra dem till
 barns.

barnslig förtrostan på Hertien Zebaoth. Ty på
 samma dag, som man både i Saxon och Sleffen
 sedt se första Trupparne marschera, hette Texten
 så: När I hören örlog, warer icke förfärad
 dc, Luc. 21: 9, 11. Liksom små barn, hwilka
 af sina Föräldrar med ömhet wärdas. Alla
 de Gårdsamlingar i Tyskland och America, worden
 deraf på hwarjehanda sätt, och de måste i dryg
 gaste lag oroadt, och leda mycken skada. Endast
 Gårdsamlingarna i Holland och Engeland blefwo
 i fred, undantagna, at de i Norra Island hade
 en kort strämsel, wid det Franste Trupparne
 gjorde en landstigning. Det måste leda Gårdsam-
 lingarne i Saxon och Sleffen. Ty ehuru de fle-
 ste Gårdsamlingar erhöello Protectoria af Armeernas
 höga Generallität å båda sidor, så kunde dock de
 med Kriget förknippade wedervärdigheter ej blif-
 wa borta. så mycket och Öfwerbefålet sökte det af-
 förekomma. De bedröfwelliga omständigheter, som
 åtföljde bägge fiendteliga Armeernas Marsch utre-
 Bömen till Saxon och Sleffen: Deras Dägre nå-
 ra intill Herrnhut och omkring Gnadenberg,
 då man båda gånger ej annat i några dagars
 tid kunde förmoda, än en blodig drabbning: de
 starka Durchmarscher, forageringar och lefweres-
 ringar, hwarigenom många Guds blefwo aldeles
 utblottade; och Armeernas farliga rörelser i Sle-
 ffen och Öfra Lausitz, i synnerhet wid så många
 slagningar och belägringar i någden af Brödder
 Gårdsamlingarna, satte dem ofta i ängslig rådhög,
 och fräntwarande Bröder i mycket bekymmer, huru
 det måtte gå de Bröder, som i slika öfwerlytne
 ro stadda.

Men det är icke min affigt, stulle och blif-
 blif

ssa för
 de nöder
 er Gnade
 i Sleffen;
 såsom n
 erod och i
 ty och Kle
 na Lausitz,
 edamöter;
 Dorf, öfwer
 öfwer Mar
 spara det k
 och då pris
 underbara hje
 en Christina
 alltid wäl b
 Han bestär
 mot Hans

Under påstå
 lliga resor
 lads fram ut
 1756. gjorde
 1757. uti N
 truppa öfwer
 rkomsten till
 Gårdsamlingarn
 icke hade f
 orde icke at f
 vriggheter, och
 bättre i sl
 öfwerlytne
 en som man

En på
 Slesien
 te Texter
 försäras
 , hvilka
 das. Al
 a, wordo
 ste i dry
 . Endast
 nd blefva
 land hade
 parre die
 Gårdsam
 ru de fle
 Armeernas
 e dock de
 r ej blifv
 lte det af
 eter, som
 rsch utur
 Råge nå
 denberg,
 a dagars
 ning: de
 lefrwer
 o aldele
 er i Sles
 så många
 Bröder
 äddhoga,
 ner, huru
 ntyr was
 och h
 blifv

swa för widlöftigt, at uprättna och fördölja al
 de nöder och plågor, som i detta Krig gått öf
 ver Gnadensfrey, Gnadensberg och Neusalz
 i Slesien; (hvilken sidsnamnde Gårdsamling
 , såsom wi efteråt så se, fullkalligen blifwit ruf
 rad och i alla lagd) öfwer Herrnhut, Nies
 ky och Klein-Welke, och öfwer de Guds i öf
 wa Lausitz, hvilka tillhörde några Gårdsamlingens
 Gårdsamlingar; öfwer Barby, Berlin och Ryks
 dorf, öfwer Ebersdorf och Neu-Dietendorf,
 öfwer Marienborn och Neuwied. Wi wille
 spara det hufwudsakeligaste till ändan af Kriget,
 och då prisa Fadren i Himmelen för Hans ofta
 underbara hjelp, bewarelse och räddning, hworom
 den Christna Kyrkan så sjunger: "Han will öf
 waltid wäl bewara, Och öf icke ifrån sig skilja.
 Han bestärmer öf i sin kraft, och ingen står e
 mot Hans magt."

S. 210.

Under påstådende Krig, gjorde Ordinarius åtskil
 lliga resor till Gårdsamlingarna, och slapp alle
 wads fram utan synnerligt hinder. Om hösten
 1756. gjorde Han besök i Barby, i Januari
 1757. uti Niesky och Klein-Welke, och reste
 derpå öfwer Barby till Ebersdorf. Efter å
 rkomsten till Herrnhut, besökte Han alla tre
 Gårdsamlingarna i Slesien, dem han på sju års
 tid icke hade sedt. Gårdsamlingarne därstädes up
 bröde icke at förkofra sig under de många Krigs
 oligheter, och bragte sina närings-warf all mer
 och bättre i stånd, hvilket lände deras högare och
 öfre Öfwerhets-Personer till synnerligt nöje; öf
 wa som man merendels obserwerat, at Konun
 gen

gen wid sina genomresor låtit förmärka et särdeles
välbehag til Nybygnaden i Neusalz.

Ibland de Bömare, som år 1741. och 42.
woro komne til Slesien, (*) hade åtskillige rörelser
upkommit, hwilke förorsakade hwarjehanda förör-
merier och oordningar, som lades Bröderna til last.
Då likwäl desse intill den tiden ännu aldrig haf-
minsta bekantskap med dem. Där warande Böm-
mare woro fast håldre warnade för Bröderna, och
genom allehanda osanningar til widriighet emot dem
bragte. Sedermera hafwa några af dem sökt up-
Bröderna i Snadenfrey, och begärt, at man mäk-
te låta sig wårda om dem, och i anledning af den
rättighet, som också de hade til Brödra-Uniteten,
gifwa dem Predikanter, eller i någden af Brödra-
församlingarne utwisa dem en plats til Nybygge-
Mer. I Snadenfrey kunde man icke efter deras
åstundan tjena dem, för språkets olikhet (Null); w-
tan förwiste dem til Bömiska Brödra-församling-
gen i Berlin. Denna lät och år 1754. för för-
sta gången besöka dem, såsom sedermera äfwent
några gånger år stedt. Efteråt sökte de at bebo en
egen ort; men då sådant icke kom i verkställighet,
hafwa somlige flyttat til Berlin och Ryksdorf,
och hålla sig där til Bömiska Brödra-församling-
gen. De öfrige wånta ån framgent, at Bröderna

(*) De hafwa ifrå den tiden anlagt Nybyggen på följande
orter: Zuzinez och Podiebrad wid Streble; Schod-
richsgräs wid Oppeln; Friedrichs-Tabor och Zist
wid Wartenberg. Somlige hafwa begifwit sig til Berlin.
och tillika med där redan förut warande Bömare, ut-
blewat sig i Schönberg wid Berlin, i Nowa-Wes
Potsdam, i Schönlinde och Friedrichshagen wid
penit.

na stola taga
et dock blint
om de det d

Emot hösten
til Sweit:

Detta merben
ågra är uppe

Seminarium w
bedde ifrå He

era så Familje
ushållningen

nas Lands-Öst
Meerholz, ha

och singo ofta
församlings-in

Marienborn, b
i sina Pred

frå fringligand
många beswårli

et wid Berge
quarterm

leswo wid alla
och njöto af

förlustwäre my
Härlfrån f

hem Heidelberg
wid Neuburger

Woe Baron von
er från Swed

ulle lära när
wåta samtai, so

de tillika med f

hå skola taga dem i närmare ommårdnad; hvil-
ket dock hitintill ännu icke kunnat ske, på det sätt,
som de det önska.

S. 211.

Emot hösten 1757. gjorde Ordinarius en resa
till Sweitz, genom Barby och Marienborn.
Detta merberömda Slott, hvaräst Ordinarius i
några år uppehållit sig med sit Hus, och äfwen
Seminarium varit, hade, sedan Emigration 1753.
Redde Ifrån Herrnhag, blifwit reduceradt till nå-
gra få Familjer, och det sådana, som endast för
ushållningen skull där äro oumbärlige. Af de
samma Lands-Öfwerhet, Grefliga Huset Tsenburg-
Meerholz, hade de at förse sig all bewågning,
och singo ofta sågna sig af Dess angenäma besök,
församlings-larvättningen, sådan den fordom varit i
Marienborn, bibehöllo de i sit mått, och hade of-
ta i sina Predikningar många Åhdrare och besök
Ifrån fringligande ångd. Under Kriget utstodo de
många beswårligheter, särdeles före och efter Sla-
get wid Bergen, då de Allierade Armeers Hus-
kwartar war i några dagar hos dem; men
blefwo wid alla omständigheter nådeligen bewara-
de, och njöto af bägge fiendteliga Armearnas Bes-
välhafware mycken wänskap och förestoning.

Härifrån fortsatte Ordinarius sin resa ge-
nom Heidelberg och Basel, till Montestrass
wid Neuburger-sida. Därstädes fant Han hos
Äldre Baron von Watterwille, et sällskap af wän-
ner från Sweltz och Graubünden, som gärna
wille lära närmare kända Honom. Så wäl i
wänta samtai, som i offentliga föreställningar, hwil-
ket tillika med flera blifwit tryckte, under titel:

Li.

Einige Reden des Ordinarii Fratrum mehr
 catholis auf seinen Reisen im Jahr 1777
 gehalten, gaf Han dem anweisung, huru de
 sin Religion och i sin utvärtes kallelse omskän
 digheter, Kunde ej allenast åtnjuta den salighet
 som Jesus oss förwärfwat, utan ock derwid
 wandra efter Christi sinne, genom troget iakt
 tagande af sina borgerliga Skyldigheter waro
 sina medborgare til upbyggelse, och genom en san
 skyllig Tempel-andakt, efter Träfsarens och
 Hans Därlingars exempel, helga sin Religion
 och hjelpa förhindra dess förfall. Han gjorde
 derpå et besök i Geneve. På resan genom Lau
 sanne gjorde Hans gamle Wän, James Zue
 non isrä Ronden, (hvilken under sit wistande
 i Swetz hade skaffat sig bekantskap med de be
 römdesta värda därstädes) honom bekant med
 en landskyttig Predikant isrä Frankette, hvilken
 förut hade gifwit anledning til en stor uowä
 kelse ibland de Reformerta i Frankrike. Genom
 Bern, Arau, Basel och Schafhausen, samt
 vidare genom Wyrtembergsta landet, wände Han
 tillbaka åt Tyskland, och anående, med en be
 swärlig sjukdom behäftad, emot Juhl til Ebers
 dorf.

S. 212.

Här öfverwänt Han någorlunda sin sjukdom,
 och arbetade derwid allt framgent til denna
 och andra församlingars bästa. I synnerhet
 singo här warande arbetare i befallning, at ock
 så söka främja Coloniens bästa i New-Dieens
 dorf, efter som Lands-Herren hade för Brödra
 na därstädes åtygat et nådigt wälskag öfwer

eräs påbegy
 råde, om d
 et wille and
 alter. Derp
 s början, c
 alle snart ort
 de och fferre
 Ören och S
 na besök, som
 byggnaders an
 Ifrån E
 Herrnhut; i
 ande Dombaf
 utwertad emell
 Sochne - boar
 ägges präte
 ura stolze wid
 og nämna, a
 1744. blef P
 Bertholdsdorf,
 Örra hemtalla
 rich Johan B
 l Rytloherde i
 Om wären
 erentser håldne,
 anter och Di
 Nieschmann f
 Beidel, som hit
 ernas Wistator,
 Om somma
 us Elefiska Pr
 h reste straxt
 olland, där J
 Zeist, tog si

deras påbegynte arbete, och tillika lofwat att
 rådde, om de efter andra Församlings- orters
 wille anlägga byggningar och gagneliga an-
 lalter. Derpå gjorde ogifte Bröderna Wärså-
 s början, at bygga et Chor-hus; och detta
 stte snart ortens näring, och drog dit inwånare
 och fjerran Ifrån, hwilke så wäl af Lands-
 Ören och Försälliga Häfwet wid några Nåd-
 besök, som af Collegierne, blefwo till widare
 byggnaders anläggande, kraftigt upmuntrade.

Ifrån Ebersdorf for Ordinarius tillbaka
 Herrnhut; och drog försorg, at hos där wa-
 rande Domboswande en beständig föreläsning blef
 utwerlad emellan Församlingen i Herrnhut och
 Sochne-boarne i Bertholdsdorf, angående
 ägges pretenderade rättigheter, särdeles hwad
 ura stolar widkommer. Wid detta tilfälle wil-
 g namna, at Pastor Paul Groh, som
 1744. blef Pastor Schellings efterträdare i
 Bertholdsdorf, wardt om wären 1760. af sin
 Ötra hemkallad, och i hans ställe Pastor Hein-
 rich Johan Böeeger ifrå Trebes i Woglland
 till Kyrlöherde dikkallad.

Om wären 1778. blefwo Synodal- Con-
 ferentser håldne, och till slut deraf någre Predi-
 canter och Diaconi ordinerade, samt Johan
 Nieschmann från Währen, och Nathanael
 Seidel, som hitintill warit Amerikansta Missio-
 nernas Bistator, till Med-Biskopar inwigde.

Om sommaren samma år, bewistade Ordina-
 rius Glesiska Provincial- Synoden i Neusalz;
 och reste straxt deruppå genom Barby till
 Wolland, där Han efter något litet uppehåll
 Zeist, tog sit qwarter i huset Heerendyk
 wid

vid Uffelstein. Till befördran af Zelts ytterligare äbyggnad, wardt genom Ordinarii bemedlande et arf-förenings-Contract uprättadt emellan ortens egendoms-Herre och församlingen. Vid denna församling continuerade så wäl tillståndet af invånare, som ymnoga besökt ifrå närbelägna och aflägsna orter. Besynnerligen inså funno sig en stor hop Judar, till at höra den warande Predikant Magist. Samuel Lieberkühn, den de af synnerlig öfning plågade kallo Rabbi Schmuel, och som af lärlet til dem hade för detta bodt i Amsterdam, och jämwäl ännu som ofast besökte dem: och man hade spår at det icke stedd utan wälsignadt inträff. På samma tid företog en döpt Jude ifrå Herrens en besöknings-resa genom Pälén och Preussen til at se, huru det wore bestoffadt med rörelser bland de Judar, som sadés hafwa bekant sig til Christna Religionen. Men man fant, at deras hemföknings-stund ännu icke wore kommen

§. 213.

Ifrå Holland gjorde Ordinarius i Aug. W. Nad 1759. en besöks-resa til Neumied, för at bese Församlingens nybygge därstädes, och derwid meddela sit råd. Ty sedan Lauds-Herre i följe af det §. 196. omnämnda samtal med Ordinarius, hade under den 31. Januarii 1759 förundt där warande franke Colonie en ny och fullständigare Concession, woro någre personer dtkomne från andra orter, och ogifte Bröder gjorde början, at inrätta hwarje handa gagnfulla närings-sång. Colonien åtog sig at bebygga en fjärdedel af staden, och i December 1758. wardt Församlingshuset med Församlings-salen, och ogifte Bröder

as hus af Bis
ode redan för
liande året
at ogifte
tra en tillbyg
gäse - anstäl
brarne börjad
us, och Ent
of de hus, som
slen inrätta
beswo til en
regionisterna,
onsinärer fun
ens Herrskap
en och nyttig
ragte jämwäl
besättningen,
en och Bröder
under påstående
arna; hwilken
er å andra si
ernas närings-
ärstädes, en re
and många W
Besipholen, i
ra orter. Dese
ller och infunno
f Herrans wd
wad man tillfö
et det nemligen
amlings-ort til
attes här kom
este invånare

hus af Biskop Johannes Inwlgdt. Församlingen
 hade redan förmerat sig till hundrade personer, och
 blifvande året tillkommo desutom mer än femtios
 at ogifte Bröderna redan sågo sig tvungne at
 göra en tilbygnad, och tillika draga försorg om
 väfve - anstaltens wåningsrum. Ogifte Syn
 vararne började och på, at för sig bygga et Chot
 hus, och Enkorna intogo en egen wåning i et
 af de hus, som redan stodo färdige. De öfrige
 wäfen inrättades efter familliernas behof, och
 wäfwes til en del nybyggde. Nätningen hos Pro
 fessionisterna, hwaribland någre särdeles flickelige
 konstnärer funnos, tog ögonstelnigen til. Land
 ens Herrskap befordrade på alt sätt äbyggnad
 och nyttiga handteringars anläggning, och
 bragte jämnväl altsammans, i anseende til Stads
 besattningen, i behörigt stiel emellan Magistra
 ten och Brödra - församlingen. Alt detta stödde
 under påstående inqwartering af franska Trup
 parna; hwilken wäl å ena sidan war beswärlig,
 och å andra sidan och ganska bätellig för Brö
 dernas närings - stånd. Derjämte hade Bröderna
 utstättades, en reel bekantskap och Correspondents
 med många Wänner och Präster i Pfalts och
 Westphalen, i Swelts, i Frankrike och på an
 dra orter. Dese blefwo tid efter annan besökte,
 och i 1755 åter och insunno sig, för at blifwo meddelogtige
 af Herrans wälsignelse i Församlingen: så at,
 wad man tillföre intenderat med Herrnhag,
 at det nemligen skulle wara en Brödernas för
 samlings - ort till Reformerta Religionens bästa,
 och en ställe här komma alt mer och mer i stånd. De
 öfrige inwånare woro utomdes ifrå Reformerta
 län.

länder komne; och derföre lagade och Ordinarie
 us så, at de med gørligaste första måtte få
 Reformert Lärare till sin Präst, som redan för
 förvaltad kredito-ämbetet på annat ställe. Han
 gaf dem i all ting goda råd, hölt nyttiga samtal med
 arbetarne och många när och fjerran ifrån
 besökt komna wänner, såg och talte särskildt
 med församlingens flesta ledamöter, hölt några
 hjerterörande tal på fransösta och tyska språket
 hwilka Lands-Herrskapet till en del öhördde, och
 reste sedan, ogement förnögd öfwer denna Colo
 nie, tillbaka åt Zeist.

S. 214:

Här fortsatte Han sitt förut redan påbegynta
 bete, talte med alla församlingens ledamöter
 som hade skrifteligen uplått sitt tillstånd för
 nom, och hölt bewefeliga tal till barnen och
 hwarje Chor särskildt. Besynnerligen hölt Han
 oförlitneliga tal till hela församlingen, öfwere
 utwald samling af Skriftenes Texter: om förfjer
 sten af Jesu lefwarne och lidande på Hans
 lliga kropp, och synnerligen af Hans själa-lidande:
 om densamma tillräckelse och werkelig
 försarande till syndernas förlåtelse och afswagelse
 och till människliga själens och lemmarnas be
 gelse: om Christi sinne, och lifformigheten med
 Hans helliga Person: om frögd i Herranom, och
 deraf flytande förnekelse af allt, som et Guds
 barn icke anstår: om lifwet i Guds Sons tron
 och troheten i smått och stort: om beständig
 umgåendet med Martens mannen, uti barnsle
 och förtrolliga samtal/ Honom, och uti en
 giff wandel för Hans ansigte natt och dag, med

f med

la naturliga,
 hans egen må
 ständigheter:
 Errans glädje
 hos Honom
 ne blifwit i
 mottagne, öhö
 era resor upre
 För öfrigit
 ns, eller sär
 och Missioners
 Hans hus; hwil
 hon ständigt ha
 andra Församlin
 lare, merendele
 mling. Och se
 m till Ost-Ind
 et stull, aldraför
 ng skal berätt
 en igen, genom
 m till Herrnhau

Klein. Welke
 at anmärka.
 Grefswinnan
 nägre återflyc
 er, som där slog
 ifrån Herrnhut,
 ariname sjukna
 begrafsning, pl
 le sig, och fing
 i Gården befin
 Församling, ha

en naturliga, i sig sjelf syndlösa och genom
 hans egen mänskliga wandel helgada lefnads-
 ståndigheter: och ändtelligen, om ingången i
 Herrans glädje, och det ewiga hemma, blifwans
 hos Honom. Dessa Tal hafwa af församling-
 arne blifwit med ogement wälsignade intryc
 mottagne, åhörde och till en del, efter årlundan
 era resor uprepade.

För öfrigt blefwo, till hela Brädra-Rye,
 och till de försämlade Församlingars, Coloniers
 och Missioners bästa, många Conferentser håldne
 i hans hus; hwilket, i anseende till de Hjelpare, som
 han ständigt hade omkring sig, och några från
 andra Församlingar på besök dit kommande År,
 merendels såg ut som en Synodal-För-
 samling. Och sedan Han affärdat första Missio-
 nen till Ost-Indien, (hwarom, för sammanhan-
 det skull, aldraförst i nästföljande Historiska afdel-
 ning skal berättas) reste Han derifrån till Sa-
 mlingen igen, genom Warby och Klein-Welle, och
 till Herrnhut litet före Jul-helgen.

§. 215.

Klein-Welle hafwe wi några förändringar
 at anmärka. Detta Guds köptes 1756. af
 en Grefwinnan Reuß, född Grefwina Promnitz;
 och några återstycken afsefnades at Wendiska Brö-
 der, som där sloga ned sina Bo-pålar. En Bro-
 ders Herrnhut, som därstädes på sin resa till
 Herrnhut sjuknat och dödt, war anledningen, at
 begrafsningens plats där anlades. Inwånarne
 i Herrnhut sig, och fingo omsider et mera rum i den
 i Herrnhut befintliga Colen. De bygde också
 Församlings-hus till Boställe för sina Arbeta-
 re,

re, och derinne en Skickelig Församlings, sal, hollens den 2. Julii 1758. bief med Evangelii Predikan inwägd. Wid denna tid fingo de ock en Vårare som predikade för dem på Wendiska språket. Några lediga wånings-rum på Herre-gården, lemnades åt några ogifta Bröder, som dit inflyttade; äfwen som några ogifta Systrar också hade sina särskilda wånings-rum: och desse låto jämnwäl, hwarandra på sin sida, wårda sig om ungdomen, med underwisaing och anförsel til gagneligt arbete. Men detta stredde under påstående Krig, af hwars besvärslighet Klein-Welle hade sin dryga del; de fingo mer, än andre Församlingar, Lånas beswärsliga Durchmarscher och Inqwarteringar, och förlorade sit förråd af säd och foder. Men sålika farliga omständigheter blefwo de likwäl förwarade för plundring och eld. Skador, hwilket de hade somliga deras Bröder i sochnarne, såder då slaget wid Hochkirch stredde, hwarwid många genom plundring och brand blefwo både blotta wille och nakna, hwilke togo sin tillflykt til Klein-Welle, och där sökte samt funno sin nåring. Utdet alt detta hade upwäckelsen sin jämna förgång ibland Wenderna på Lands-bygden, både i Öfra och Nedra Lausitz, och de blefwo af Wenderna i Klein-Welle, flitigt besökte och upwaktade.

§. 216.

Här måste wi litet afbryta tide-ordningen, och gå tillbaka till de förändringar, som sedon 1755. föregått wid Församlingarna utom England, såsom ock wid Colonierna och Missionerna. Tillståndet wid Församlingarna uti England och Irland, kunne wi aldrabäst inhamla

berättelse, i
därstädes
arna i Enge
wärligs, orolighe
tant, som
föde i Herr
Kalats förd,
an märktes ha
ants wara en
än hade För
fast ingen
på andra orte
fwo. Inrättade
mmie i bättr
rtelligen tillw
or, och ansla
Scholorna
til sexhundra
ortshire befunn
Lands, bygden
Hwad några
kommer; så
gnodus hållen
iffrån upbyggd,
la Predikninga
församlingen
all warit wid L
n at wåstra Lan
llingen i Tech
na i Brintw
tre andra Pret
ill Bath,
rt uprättad och
hållas, som a

berättelse, som Biskop Johannes afgifwit om
 da därstädes år 1759. håldna Visitation. Brö-
 rna i Engeland hade icke mycken känning af
 någots oroligheterna, undantagno, at en Pre-
 stant, som med de sina for tillbaka isfrån et
 ställe i Herrnhut, blef på sön tagen och till
 salats förd, men åter genast lösgifwen, så snart
 han märktes hafwa Pass isfrå Herrnhut, och bes-
 wänts wara en Brödra: Lytelans Predikare. Ut-
 sänd hade Församlingarne icke mycket förmerat
 sig, fast ingen brist wor på Inbitationer at predi-
 ka på andra orter, och någre nye Societeter äfwen
 blifwo inrättade; men de hade både utwärtas
 ommit i bättre ordning, och i inwärtas näden
 ärtelligen tillväxt. I synnerhet woro Capeller,
 skolor, och anstalts-hus på somliga orter bygde,
 Scholorna i bättre försättning bragte; för de
 som till sexhundra barn, som hos Societeterna i
 Northshire befunnos, hade äfwenwål små Scholor
 i Lands, bygden blifwit uprättade.

Hwad några denna Visitationens Specialla-
 ter kommer; så blef aldrast en Provincial-
 synodus hållen i Windsor-huset. Ut i, icke långt
 isfrån upbygd, Capell beghnte man 1757. at
 göra Predikningar, och därwid anlades för Brö-
 dr: församlingen en Begravnings-plats, som hit-
 till varit wid London. Visitationen gick här-
 till at wästtra kanten af Engeland. Sedan Förs-
 amlingen i Teberton uti Wiltshire, och Socie-
 terna i Brinkworeh och Malmesbury, tillika
 tre andra Predika-ställen, blifwit besökte, for
 till Bath, hwatåst en Societet någon tid
 blifwit uprättad och äfwen offentlig Predikan be-
 höllas, som af många förnåma Bath-gäster
 blif-

blifwit besökt. Här förnyade och tre i grannskapet boende Predikanter af Engelska Kyrkan, sin fordna bekantskap, med anhållan, at man wille låta sig wårda om deras wäcsta Åhörare, och inrätta desamma i Societeter. Församlingen i Bristol hade innan och uti från ansenligen tilltagit och den i Kingswood war äfwen i godt tillstånd. Af den Societet, som hitintill warit i Leominster, gjordes et urwal, som inrättades til församling; och Societeten i Apperly wardt, tilläta med et par Prediko-ställen, besörgd genom arbetarne i Leominster. I Södra Wales besökte man en berömd methodist-Predikant, som efter sin beshynnerliga insigt hade inrättat en gemensamt hushållning, så wäl af gifta som ogifta Personer och hade gärna stiftat en Brödrernas närmare förbindning med Methodisterna. I Haverfordwest uti Södra Wales, fant man en Societet, som blifwit samlad genom Brödrernas tjenst, och främjadt af den nederliga John Cennicks, hwilken någon tid döddes stades predikat Evangelium. Dese bådo höge sig om en Församlings-inrättning, den man dock icke ännu kunde bewillja dem.

Efter en beswärlig resa äfwer de höga och branta bärger i Wales, gick Visitationen vidare ifrå Holyhead til Irland. Jag wilst besöka de nyo upståndna de Församlingar och Societeter härstädes, som redan förut S. 186. äro omtalade utan odenast i gemen anmärka, at desamma sig mycket til i de fyra åren, och deras arbetare äfwen blifwit anmodade, at predika på många oflögsna orter. Af Societeterna i Drumgallon och Lisnamara, blifwo Brödra-församlingar formerade, och de öfrige bättre inrättade

bid denna
ballykenn
ellon Glo
ogs, och
ungefär 40
erna wille
hemwist.

Ifrå
Stoecle
erne (S. 1
hade äfkilliga
ende til utw
i stånd;
anlagda.
bedford ma
upbyggde
sån så wäl
bedford predi

ensylvante
larnes red
ar icke så st
s mordbrän
ordenteliga h
dem undan,
så på dem,
sig fram om
sprade bontn
logen strödda
garne, så d
en sådan
sålom segers
stygde ifrå

i grannsta
Kyrkan, si
an wille lå
och inrå
ngen i Br
gen siltag
i gode til

varit i Le
ades til för
ordt, till
d genom
ales besök
som este
n gemensam
ta Personer
därmare för
verfordwe
ocietet, som

st, och sy
gon tid då
dådo högel
en man do

de höga
ationen m
g wille la
Soceitet
ero omtal
esamma
deras arb
dika på
i Drum
dra, förj
re in ätte

Bid denna tid wardt ock genom Act. Contract
Ballykenedy land emottaget, hwilket ligger e
meloa Gloonen, arbetarnes sammel-plats härtil
ogs, och Staden Ballymenagh, utgbrandes
högafår 400. dres. land; och de Familier, som
kna wille bo tillhopa, begynte därstädes bygga
hemwist.

Ifrå Irland glö Bistationen genom en del
Stoeceland, tillbaka åt Engeland. I de til
rene (S. 173. och 185.) omtalte Församlingar,
de åtskilliga nyttiga inråttningar, särdeles i an
ende till utwärtens ordning och Födo-medlen, kom
i stånd; och i många woro ansenliga Nybyg
anlagda. I synnerhet hade Församlingen i
Bedford märkelligen fördrökt sig; war ock et Ca
ell upbygdt i närbelägna orten Kisely, hwardst
hwen så wäl, som på flere orter, arbetarena från
Bedford predikade.

S. 217.

Pensylvantien wardt mycket förödd genom Will
larnes redan 1755. begynta Krig, och man
är icke så straxt i stånd at hämma Indianer
s mordbränneri. Ty desse Barbarer gå icke
erdentliga Höpar, löst på sina fiender; utan wi
dem undan, göma sig bakom buskarna, skju
så på dem, och löpa sedan sin wäg; eller sija
sig fram om nätterna, såsom wargar, till de
öpnade bonings-ställen, hwilka där i Landet stå
rogen strödda; tända an de samma, döda Ja
ggarne, slå dem sedan huden af hufwudet, och
en sådan Scalp, eller skinn-lapp med
såsom segers-tekn. Allt dward som nämsin Pun
fydde ifrå gränserna till de bebodda Tracter;
men

men Bröderna, som icke bodde i enstaka hus utan många tillsammans, förblefwo på sina orter. Härste människor gjorde deraf den slutföljande utslutningen, att de till äfventyrs måtte stå i godt förstånd med fienderna; och et fallst tyckte bredde sig ut, att Bröderna skulle tillika med sina Indianer förenas sig med fienderna, och midt i Landet öfverfalla Engelsmännerna. Et updiktadt och såsom af en Fransk Officer skrifwit bref, hwilket i Tidningarne publicerades, at nemligen Fransoserne snart tänkte rå på Engelsmännerna, efter Bröderna med sina Indianer woro på deras sida, gjorde Woblen uproriskt emot dem, och deras orter råttade dubbel fara, icke allenast af Indianerna, utan också för det hwhita folket. Bröderna woro icke mer förtroende på landsvägarne och wårds-husen; ty förtroendet rotade sig ofta tillhopa, hwaraf man hade ansett at befara. Brödernas utskickade, som sändes till Schomoko och Wajomit, för at derifrån kallade till sig där warande Bröder wid öfverhand togade de osäkerhet för de Wildas anfall, wille man anse som öfwerlöpare, och låt dem icke slippa fram. Andteligen wardt wederspelet af Brödernas och deras Indianers föregifna förtrollighet med Engelsmännernas fiender, genom en bedräglig öfverenshet allför tydeligen bewist, Willarne, som i Indianan Kriget ännu bröt ut, hade låtit säga Indianerna i Gnadenhyeten: at om de icke wille höra dem och flykta till dem, skulle de rensa de dronen med et glöddande jörn, d. s. antända lösa öfwer deras huswuden, och sluta dem en gång lå genom huswudet; de wille nu hålla sina orter och öfverfalla först och främst Europiska Brödernas hus och målgård i Gnadenhyeten

Labony.

den 24. No
 tto til bort
 und- ställan
 förorsak
 ande midt
 andast döde
 at springa
 utwäggen
 arena. De
 och pålade ig
 and, sprang
 de Bröders
 are under t
 lapp de mord
 ade bedt SU
 nstret. Den
 Willarne warf
 omix. o och tw
 flor skull ej n
 dalslutne och f
 öfwa Person
 råd, mat-förr
 nom Bröderna
 aner, som b
 admen, togo f
 uru det gått
 rätta.

ela ångden ä
 gifwen af
 te sig före, a
 i möjligaste
 anfalls

slaka hus
 å sina or
 slutfölg
 rständ me
 sig ut, o
 ner fören
 öfverfall
 som af e
 Tidninga
 jerne snar
 derna me
 rde Pöbe
 er rådade
 , utan o
 ke mer fö
 ; ty fö
 hade anfa
 fändes i
 rifrå kall
 and taga
 wille ma
 lppa fram
 dernas o
 ed Engel
 delig ärf
 arne, so
 säga J
 lde wi
 rensa de
 ntända b
 em en
 sina or
 kta Be
 yttien m

Mahony. Denna bedröfliga händelse tildrog sig
 den 24. Nov. 1755. Då Bröderna om aftonen
 samlades till bords, singo de på en gång höra et starkt
 ljud. Ställande, och när de ämnade se efter, hvar
 sin förorsakade sådant, stöts det wid dörrens öf-
 vandande midt ibland dem, och några personer föllo
 öfverbordast döde till marken. En af Bröderna våga-
 de at springa ut genom fensstret, hvilket war på
 utväggen af huset, och undkom mör-
 derna. De öfrige räddade sig på vinden,
 och pålade igen dörren. Men då huset fattes i
 brand, sprang en Yngling, och deruppå förenäm-
 nade Broders Hustru, ut genom fensstret, som
 var under talet på husets baksida, och und-
 lapp de mordiska händer, hwarom hennes Man
 hade bedt GUD, wid det han hoppade ut genom
 fensstret. Den tredje, som hoppade ned, blefwo
 Billarne warse, och dödade honom. Utom dessa
 omkom och två andre undan med lifwet, som för-
 stor skull ej woro hemma. De som dels blefwo
 räddade, dels flödde, dels innebrände, woro in ödes-
 öfwa Personer. Alla byggningar tillika med hus-
 öfverråd, mat-förråd och såkreatur, lades i aska, hwar-
 ut genom Bröderna ledo en ansenlig förlust. De In-
 bojare, som bodde på andra sidan om Lecha-
 staden, togo flykten, så snart de singo se elden.
 Huru det gått dem widare, skal jag sedermera
 berätta.

S. 218.

hela ängden ut den lanten, blef numera öfwer-
 gifwen af sina Inbyggare; men Bröderna
 ville sig före, at blifwa qwar på sina hemorter,
 i möjlighaste måtto sätta sig i försättning emot
 allvarns anfall. De omringade sina boställen
 med

med på- verk, och föranstaltade om god wakt
hållning, så wäl om dagarne som Natt- tid. Och
änstönt Indianerne ofta hemligen kallades, i af-
sigt, at öfwerfalla Bröderna, hwilket man någon
tid efteråt med säkerhet fick weta; så blefwo de
dock hwarje gång genom tillfälliga händelser til-
baka strämde, så at det aldrig kom til handa
månge och blods- utgjutelse. Beelehem och Na-
zareth, och dertill hörande afings- hemman, Gna-
denchal, Friedenschal och Christiansbrunn
woro också de yttersta platser at den sidan af Pen-
sylvanien, och tillika en tillflykt för några hundra
de människor, som til dem togo sin undanflykt.
Ibland annat förekom en besynnerlig omständig-
het: Bröderna woro en gång på wägen, at med
tre wagnar hämta säd från en qwarn på andra
sidan om blåa bärgea. Men innan de kommo
fram, mötte dem där i Tracten boende folk, som
jämmerligen ljöto och skriade. Ty Indianerna woro
där insallne, och hade upbränt och mördat hwar
de öfwerkommit. Då wände Bröderna om
sina wagnar, och i ställe för säd, bragte de
en hof uslingar, som kommit nakne och utblott
de undan Indianerna, och i sit elände näppeligen
kunde mer hjelpa sig fort. Dese armlingar ble-
wo sedan til största delen med nödwändiga hjelp
medel försedde, wid det någre annorstäds boende
Wänner öfwen dertill något bidrogo. Och em-
dan de dels woro utur eldsidgan undanlupne,
annars måste gifwa alt hwad de ägde, til föfla-
at Willarne, och icke heller annat förmodade,
hela Landets fullständiga ödeläggelse; så lände det
til en stor hjelp och tillika til upmuntran, at
derne försvarade deras p'atlar, och fortställde

det därsläde
man gärna h
gifwa sig i
bedder från
det stycke äne
af dem
Brödernas m
det hindrade ö
af så många
Inqwartera
blef dock of
der mycket b
mål anstall
Ulds Ord,
ullt och blifw

stomdes wor
digt besörg
Wänner framge
ransande Prov
skelstwet. Da
Bröder minsta
u ovetterligen
Willarne lägo o
samlingar, so
en, och merend
slagsströdda Pla
no någre Famil
llne; deras hus
ts bortlagade.
tte sig där i hä
strumpling.
brannen, måste

det därstädes; äfwen och, at på en tid, då hwar
 man gärna hade welat sälja sina Landt-äggor och
 begifwa sig i andra Länder, et talrikt sällskap af
 Bröder från Europa anlände, och et tåmmelligen
 stort flycke ännu obebodt Land tilhandlades. Måna
 af dem fingo derwid arbete och uppehälle.
 Brödernas måsta handteringar wordo wäl myc-
 ket hindrade och efterfatte, genom härbärgerandet
 af så många hundra flyktingar, som man må-
 ste inkwartera i werkstäderna; men Församlingen
 blef dock ostörd i sin wanliga ordning, ehuru
 mycket bekymmer och ständig oro, och gjorde
 anmål anstalt, at de främmande och fingo hö-
 ra Guds Ord, hwilket hos mången ej warit utan
 frukt och blifwande wälsignelse.

S. 219.

Flomdesß wordo Landt-församlingarne allstän-
 digt besörgde och de förströdde Bröder och
 Wäner framgent besökte, i Pensylvanien och när-
 näransande Provincer, på det sätt, som S. 174. är
 beskildt. Och tog ingen af dertil förordnade
 Bröder minsta stada derwid, änskönt de, dem an-
 så onwetterligen, måste helt ofta gå förbi, där
 Billarne lågo och lurade på folk. Somlige Landt-
 församlingar, som lågo wid Gräntsen af Provin-
 serna, och merendels bestodo af många i Stogen
 ringströdda Plantagier, woro i stor fara, och blef-
 wo någre Familier här och där werkeligen öfwer-
 allne, deras hus afbrände och de dels ihjälslagne,
 dels bortlagade. De flyde ut i sina Kyrtor, och
 sökte sig där i bättre författning emot Indianernas
 överrumpling. De i Bethel wid Swatara-
 wömmen, måste lemna all ting i sticket, och be-

gifswo sig i säkerhet till nästa Landt-församlingen i Libanon. Äfwen så wardt och Församlingen i Lynn, annars Allemängel, insucten ibland Beeblehems-boarna. Detta gaf Bröderna på Synodus i Nazareeh 1757. anledning, at rådde de Bröder, som bodde fringspridda och ofta långt afstågsne ifrån sina Kyrkor, till at draga sig tillhopa när intill Kyrkorna, och anlägga ordentliga Sochne-byar. Bröderna i Bethlehem gjorde derutinnan början, och wid Warwit valde en Församlings-ort, den de kallade Litzes. Detta exempel hafwa flere Bröder sedan följt, ja och andra tre Landsens Inbyggare.

Landt-församlingarne förblefwo alltså, äfwen wid dessa swåra tider, i möjligaste god ordning och togo icke af, utan fast mera till. Hwarsteden och år 1757. Församlingar blifwit efter Brödernas författning inrättade i Oblong uti Dueches Counety, och nästföljande år i Newport på Rhode, såsom och i Manatosy uti Maryland.

§. 220.

Guds werlt ibland Indianerna wid Susquehanna-floden, fortsattes af Bröderna med ton uppehård och med mången wålsignelse, indess det Kriget brast fullteligen ut, och betog dem allmänhet dertill. De hörde wäl om sommaren 1757. ett rykte om Willarnas oroligheter i Canada, och gjorde ändock, allt in i October månad, besök i Wajomit och på andra orter wid Susquehanna; och Bröderna, som uppehöll sig i Schenectock, retirerade sig icke förr, än allt deromkring war med mord och brand uppfördt. Indianer-församlingen i Pachgatgoch, wid gränsten af

Engeland, blifwit hade at besöka folket, som blifwit af Indianerna för hwita Församling i Schenectock, förblefwo i Schenectock och öfswannad af Indianer flydd till Schenectock. En Schenectock, och Schenectock dit rykte om att de skola sitta i Schenectock sig i Schenectock som wid det Schenectock i Schenectock affskuren de sågo sig af Schenectock, tills någon komma till Bethel Indianer wände till Gouvernemen till ingen del till Schenectock, och Schenectock wille höra till sitt själa-goda så om bestyr Schenectocken till Schenectock bre Schenectock, at fram Schenectock öfswergit till Schenectock i Schenectock tid efteråt

Engeland, bibeholdt sig vid sin Päst, anskönt hon
hade at befara sin undergång så wäl af hwita
folket, som blifwit upretade emot alla Indianer, som
af Indianerna sielfwa, hwille wille anse Bröder-
na för hwita folkets Spioner.

Församlingen i Gnadenbytteen wid Mas-
sachonny, förblef i sin ordning, tills husen därstädes
på ofwannämde sätt lades i aska. Alle där boende
Indianer flydde til skogs om natten, då detta
skedde. En stor del kom emot morgonen dit till
skoga, och kunde under beskydd af et följande
skogen dit ryckande Detachment hwitt folk,
saga sin tillflykt til Bethlehem. Men någre, som
förlupit sig i skogen, retirerade sig med dem,
som wid det tillfälle woro på jagt, längre in i
Indianernas land, och för dem blef återwä-
gen affuren genom Krigs-omständigheterna.
De sågo sig alltså nödsakade, at följa med Wil-
sonarne, tills någon af dem då och då sunne tillfälle, at
komma til Bethlehem. De i Bethlehem åter samlade
Indianer wände sig med en underdånig Adresse
til Gouvernementet, och försäkrade, at de
ville ingen del hafwa i kriget, utan i stillhet bo
med Bröderna, emedan de med sina barn an-
skidare wille höra Evangelium, som de af dem
i sit själa-gagn redan hade hört. De bådo
alltså om beskydd, och blefwo genom et af
Gouverneuren skrifwit och med Lands-sigillet
underteknadt bref, derom försäkrade, samt för-
sant, at framhärda i sit goda förebastwande.
Deras öfwergifna hus hade straxt efter deras
lygt blifwit i aska lagde, och på samma ställe
lygon till efteråt, till landets säkerhet, stantsen
21.

Allen anlagd. De blefwo altså i förstone qwar i Bethlehem, och staldes så wäl där, som wid Brödernas arbete ute på marken, till warkhållare. I förstone måste man aldeles underhålla dem, (hwarutinnan et sammankott af 300. Riksdaler, från Europa, kom Bröderna rätt wäl til på) emedan de funno ingen lägenhet at förtjena något, och aldeles icke tordes fara ut på jagt, som är deras bästa närings-sång. Zy fast alt bestydd blifwit dem lofwadt af Gouverneuren, måste de dock, i anseende dertill, at en bildning af 130. Stück von achten blifwit utfäst för hwarje fiendtelig Indians hustru, hålla sig så indragne, at de icke af mistag, eller wänningshysnad, eller ock aldeles af härta människors blotta illta, måtte blifwa dödade. Ondskan gick ock så wida, at Bröderna, äfwen efter olyckliga mord, bränneriet wid Mahony, wordo belugne och skydde för illata affigter emot Gouvernementet; äfwen som häremot någre Sswerlöpare spridde ut ibland Willarne, at Bröderna hade sturtt halsen af de Indianer, som til dem woro flydde, för at blifwa delaktige i de utlofwade penninge-prämier. Detta försatte Willarne i sådant raseri, at de i stora hopar hastade sig åt Bethlehem, til at förstöra denna orten. Men de blefwo genom föreställningar af en sin hustru, wid namn Parnois, hvars hustru blifwit dödt af Bröderna, dels stillade, dels så länge uprethållne, ills de ej mera woro i stånd, at utföra sit förehafwande.

Så snart stösta faran för Willarnas anfall, något tog af, singo Indianerut awisning på

på et stycke
Brödernas til
kallade. När
allehanda art
na sig något.
re, som för
själar, samt
friden med
osta besök af
och i Jersey
qwar, som
ännu om döde
delt snart seck
da sig med
samlige aldeles
llags ort: så
ning på et sig
gen wid bäck
Engelsta mil
de leswa af ja
to tillsammans.

Gouvernement
Indianer
Indianist Brod
il Diaogu. E
illita betant, a
re, skulle så et
dem. Här skull
men Bröderna
or derwid må
unde lida stada
Gouvernement

på et stycke land wid Bethlehem, där de med Brödernas tillhjelp, slog upp sina hyddor, dem de kallade *Clain*, upbrukade landet, och genom allehanda arbete hos Bröderna, sökte at förtjena sig något. Man gaf dem ock egna Predikare, som för dem predikade och wårdade deras själar, samt undervisade deras barn. Sedan freden med *Willarne* blifwit återsteld, fingo de ofta besök af Indianerna wid *Susquehannah* och i *Jersey*, at hvilka många sladnade där, som dels redan woro döpte, dels både ännu om döpselen. Men emedan orten *Clain* helt snort seck flera Inwånare, än där kunde föda sig med landbruket och bostars, skötsel, och somlige aldeles icke passade för denna församlings ort: så gafswo Bröderna desamma anwising på et sig tilhörigt stycke land bert om blå bärgen wid bäcken *Nechquatan*, ungefär 30. Engelska mil ifrån *Bethlehem*; hwaräst de kunde lefwa af jagt, och under en Missionärs uppsigt ho tillsammans.

§. 221.

Gouvernementet lät redan år 1756. tillbjuda Indianerna frid, och betjente sig af en Indianist Broder, som måste bära frids. bebodelsen til *Diaogu*. Genom en Proclamation gjordes allta belant, at alle de, som dertill woro bendige, skulle få et säkerhets. pass ända til *Bethlehem*. Här skulle frids. underhandlingarne hållas: men Bröderna beforade, at hwarshanda oordningar derwid måtte förefalla, hwaraf ungdomen kunde lida skada; och deras föreställningar bewel. **G**ouvernementet, at låta underhandlingarne hål.

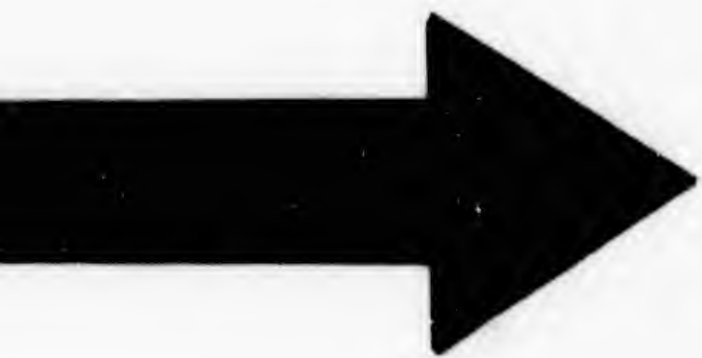
hållas i Easton. I medlertid togo de villigt emot alla Indianer, som kommo dit, försörjde dem wid hungers-nöden, som de lidit, med lifs-medel, och ledsagade dem til Easton. Nu singo de Indianer, som efter Gnadenhyteens öfwertrumpling woro öfrige och fringslödde, åter tillfälle, at komma til sina Bröder igen. Någre af Munshys Nation, hwilke varit med ibland mördarna, stadnade ock hos Bröderna qwar, och omwände sig. Underhandlingen kom år 1757. i stånd med 300. Indianer, merendels af Munshys och Delawarer, och desse gjorde til tre Nationers namn fred. Ett betingande derwid war, at Gouvernementet skulle bygga dem en stad wid Susquehannah, samt sicka och underhålla Lärare, och at de Indianer, som bodde hos Bröderna, öfwen måtte flytta ditthän. Men desse hade ingen lust dertill, och Bröderna kunde icke heller låta dem til sådant, emedan Indianernas anbud war nu så litet til troendes, som år 1753. (§. 187.) Bethlehem hade wid detta tillfälle många och ofta beswärliga, ja farliga besök af Indianerna, och Delawarerna. Höfwitsman Tadeuskung, en af de döpta Indianer, som efter §. 187. lätt öfwertala sig och flytta til Wajomit, bodde tillika med 100. Indianer en lång tid i Bethlehem, ångrade wid ofta sina synder, at han handlat emot sin öfvertrygghet, och lätt åter förleda sig af de Wildes til deras lefnads-art, ja ock til frigs-måder kunde icke finna sig wid at stiga ned ifrå sin förmenta höghet, och såsom en fattig syndare krypa til Jesu kors, och har ej långt derefter kommit jämmerliga om lifwet.

Men wid de Indianer derifrån förserna. Man försöde deras dem til frids-lång och öfverga sig. Om sid Post, som de hade år 1748. Dyländ öfverlyst ibland He hade en lång tid gånger sedan där lång war der efter egen insig arbete til år 1748. Öfrödda Indianer huf med dem. Ibaka. Men em de orter, där de han efter några och då Bröderna monar at de till §. 188.) begaf na, men kom tillb arjades. Här u mintet förberörde rna. Såsom ha ne handlat ifr Brödernas gifna

S. 222.

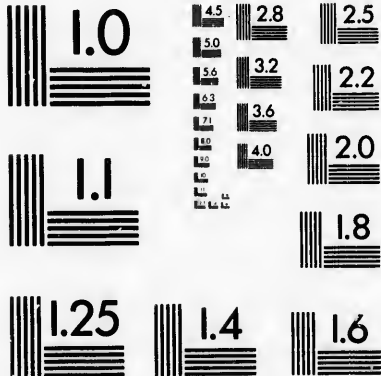
Men wld Freds-tractaterne saknades ännu de Indianer, som hade flyttat till Ohio, och derifrån foro ut, i ofreda Engelska Provinserna. Man anmodade någon Europär, som förstode deras språk, at fara dit och inbjuda dem til freds- underhandling. Men det war en lång och äfwenlyrlig resa, som ingen wille åtaga sig. Omfider fanns en, wld namn Friedrick Post, som dertill war willig. Denne mannen hade år 1748. med några Bröder kommit ifrån Tyskland öfwer til Pensylvanien, utbudt sin tjenst ibland Hedningarna, och i Chetomelach en lång tid ibland desamma, samt två gånger gift sig med Indianstor. Sedan där warande Indiansta församling war derifrån emigrerad, hade han efter egen insigt och godfinnande fortsatt sitt arbete til år 1749., då han bragte tillbaka några förströdda Indianer till Bröderna, och förlifte sig till dem. Deruppå for han at Tyskland tillbaka. Men emedan han därstädes ej tyckte om de orter, där Bröderna rådde honom at bo, reste han efter några års förlopp åter til Pensylvanien; och då Bröderna ej kunde afstemna någon Missonär at de till Wajomit flyttande Indianer, (S. 188.) begaf han sig af eget wal til desamma, men kom tillbaka at Bethlehem, så snart kriget utbrödes. Här updrogs honom nu af Souverneren intet förberörde sändebods- ärende til Indianerna. Såsom han redan en lång tid merendels hade handlat efter egen insigt och ofta emot Brödernas gifna råd, så kunde det icke heller rå.

·MICROCOPY RESOLUTION TEST CHART

(ANSI and ISO TEST CHART No. 2)

APPLIED IMAGE Inc

1653 East Main Street
Rochester, New York 14609 USA
(716) 482 - 0300 - Phone
(716) 288 - 5989 - Fax

råda honom nu, i anseende til en så farlig resa, utan önskade honom GUDs välsignelse, då han til Landets tjenst åtog sig densamma. Han gjorde alltså år 1758., i följe med några Indianer, tvåanne med mycken lifsfara förtningspada resor til Indianerna mid Ohio, och war så lycklig, (såsom hans på Engelska språket tryckte Journal lyder) at han förmådde dem til stillestånd, och hade med sig hem til Eastons deras Deputerade, som skulle tråda i Underhandling. Stantsen Du Ovesne wardt derpå öfvergiftwen, af Engelsmännerna besatt och Petersburg kallad. Hwar man wet, at hela krigs-scenen ifrå den tiden ändrat sig i Nordamerika, hwarom jag ingen ting will ömskiändeligare anföra. Och ifrå den tiden kunde landet njuta en fullkomlig ro, och säkerhet för Willarne. Öfswannämde Post har sedermera försedd med Gouvernementets post, åter begifwit sig til Ohio, för at göra försök til Mission ibland Indianerna därstädes. Men då kriget å nyo brast ut, retirerade han sig til Petersburg. Och emedan han trodt, at icke mycket kunde kunna uträttas ibland Willarne i Nordamerika, har han farit til Honduras Bay Mexicaniska hafs-wiken, at därstädes predika för Musquito-Indianerna, som skola wara framare och stillare art. Widare kunskap jag icke om denna Mannen, som ifrå den tiden icke underhållt någon Connexion med Westinderna.

§. 223.

Innan jag lemwar Pensylvanien, måste jag nämna något om Steppet Irene. Til

31
låta fra
nå gä
Bröder,
gång
egit stepp
et nytt fr
des från
Ifrån är
förde en
Ördnland
nåstan all
don och
väl, och
er iasten.
Kapitän
et på res
et af en
Breeon.
1758. W
land, men
och kom
lands på e
och snö
vil, all int
fwen någre
Brest, och
lands, iblan
efswärlighet
omle Bro
refaren Ste
bräcklig
wänst
Engelska
han åte

farlig resa,
wälsignelse,
densamma.
med några
ara förknip
o, och wae
lsta språket
rmädde dem
til Easton
dda i Un
esne ward
nerna besatt
wet, at hel
sig i Norr
will om
tiden kund
säkerhet för
r sedermera
åter begi
försökt till
es. Men de
han sig
at icke my
rne i Norr
uras Wah
s predika
la wara
kunskap
från den tid
med B

lätta frakt-kostnaderna för de til Norra Ame-
rika gående Colonier och derifrån tillbaka resande
Bröder, hade Bröderna i Engeland redan två
gångar köpt och til sin beqvämlichkeit inrättat et
egit skepp. År 1748. låto de i Ny-York bygga
et nytt skepp, hwilket kallades Irene, och för-
des från Ny-York af Capitan Garrison.
Ifrån år 1749., då det första gången öfver-
förde en talrik Colonie ifrån London och bragte
Örnlandarne tillbaka i deras land, har det
sedan alla år gjordt fyra resor emellan Lon-
don och Ny-York; Ty det seglade ganska
väl, och behöfde ej heller wänta långt ef-
ter iafsen. Ifrån år 1755. fördes det af
Capitan Jacobsen. 3 November 1757. wardt
det på resan från Ny-York til London, bortta-
ret af en Fransk Capare, och bragt til Cap
Breton. Men det strandade den 12. Jan.
1758. Manskapet wille i en båt rädda sig i
land, men båten lastades omkull af böljorna;
och kommo de alle med mycken illsfara til
land på en obebodd tract, hwarifrån de genom
och snö måste med stort besvär gå tolf
mil, alt intil Louisburg. Fångarne, hwaribland
swen några Bröder woro, blefwo härifrån förde til
Drest, och efter många, så wäl til sids som
ands, ibland en mängd andra fångar utståndne be-
swärligheter, omsider utwärlade. Endost den
omle Broder Schout, en på många resor
saren Styrman, behölls i Louisburg qwar för
et bräcklighet skull, och åtnjöt mycken färlig
och månskap hos en del intwånare. Men då
den engelska flottan belägrade denna fästning, sat-
te han åter i fångelse, och til mera säkerhet
för

fördes ur det ena fäng- rummet i et annat, där hon under beständigt Canonerande var i stor lifsfara. När fästningen blifwit intagen, slapp han på fri fot, och for tillbaka åt Beethlehem. Capitånen köpte i London för sin och några Particulåras råkning, et annat skepp, tills han i Ny- York kunde låta bygga et nytt, som kallades Hope eller hoppet, med hwilket Bröderna sedermera emot en billig fragt hafwa farit.

§. 224.

I Wachau, uti Norra Carolina, hade Bröderna i början af Williamas krig, ännu så sammelig fred och ro, emedan de närgräntsonde Cherokeeer förblefwo, den tiden, wånner med Engelsmännerna; men i Virginiën, som stöter derintill och hwaräst kriget egentligen hade påbörjadt, såte, förswades nästan mera mord, än i Pensylvanien. Mycket folk flyttade också 1758 till Norra Carolina, och någre hundrade sökte och funno sin säkerhet hos Bröderna. Dese omgående wro Beethabara, och qwar, wid hwilken flyktlingarne satte sig ned, med på- wakt, och höllo god bewakning. Den tiden war en stor brist på brödsöda, så wäl i Carolina som i Virginiën. Ty Wälskt korn, som annars kallades Zuckriske hwete, och hwaraf nästan hwar människa lefwer där i landet, hade detta år slagit fel, men Bröderna hade sådt mycket hwete och Majs och woro också i stånd, at bispringa icke all- näst dessa flyktingar, utan ock många andra nödlidande; hwilket de ock gjorde. Och år 1758. Cherokeeerne och Catobas, som icke bestydda landet för de fiendteliga Schawano

nos och
sgerade f
af dem bli
two dock
kunde hjelp
de de snar
beta i stort
ot. Och
ngen af te
Evang

hwilskade,
omlige blef
te wanda
han haddo
gt förblifwo
m wåren
ef där änd
em under
wist til up
milier, hwil
fwa (ty hi
Beethlehem, a
gemensamt
den och m
a orten blef
des anlägg
blefwo si
da omånstl
dem war de
Hustru och
brödera i Be
utan fora,
me kommo o

at, där hon
stor lifsa-
slapp han
berlehem.
och några
s han i Nya
m kallades
brödrerna se-
arit.

hos och Delawarer, ofta i stora hopar mar-
scherade förbi, och på några dagars tid måste
af dem blifwa härbärgerade och spisade; så wo-
ro dock Bröderna så af GUD wälsignade, at de
kunde hjälpa dem allesamman. Imidlertid gjor-
de de snart anstalt, at flyktlingarne kunde ar-
beta i jorden, eller hos dem förtjena sig nå-
got. Och GUD wälsignade deras arbete, at
ingen af dem behöfde lida brist.

ina, hade
Frig, ännu
regårtsande
änner m
som stöter
hade sig
a mord, ä
altså 1758
de sökte o
desse origa
id h
wert, v
ar en stor
som W
kallas Z
r männi
slagit f
och M
a icke all
nga
och anst
som f
Schar

Ewangelii predikan, som flyktlingarne flitigt
hörade, hade den wälsignelse med sig, at
omliga blefwo af nåden fattade. Dessa wille
de wända om till sina fordna bonings- platser,
utan hädo Bröderna om tillstånd at hos dem stån-
digt förblifwa. Då nu Broder Spangenberg
som wären 1759. kom dit på wistation, och föt-
tes där ända in i Waji månad 1760., wärde
dem under wisa betingningar et stycke land
utwist till upodling; såsom och några Brödra-
familjer, hwilke gärna wille hushålla för sig
blifwa (ty hitintil hade så wäl i Bethabara, som
Bethlehem, alt arbete blifwit gjordt och användt
gemensamt bästa) wordo förhulplne till egna bo-
ellen och med nödwändigheter tjente. Denna
orten blef kallad Bethania. Anledningen
des anläggning war den, at också Cherok-
e blefwo fiendtelige, och fördrwade hwarje-
nda omänsligheter på Inbyggarne i Carolina.
dem war då sannerligen ingen säker, som med
Hustru och Barn bodde ensam i stogen. Ja
brödrerna i Bethabara och Bethanien woro icke
utan fara, ehuru de bodde tillhoppa; och Spli-
ttarne kommo ofta när intil deras boningar, men
blef-

blefwo alltid lyckeligen och utan blods-utgiutelse
boristjafade.

För öfrigt stodo Bröderne i ganska godt
förstånd med Öfwerheten, och en af dem blef
werkeligen ombuden, at åtaga sig Frides-Domares
åmbetet i det Gresskap, hwaråst Wachau till-
ger.

S. 225.

På Danska Larna i Wäst. Indtent gick år
1755. en förändring före. De blefwo ifrån
hårtills warande Wäst-indiska och Guineiska Com-
pagnie tagne, och för Kongl. råkning bestyrdes
då en General-Souverneur sattes öfwer de sam-
ma, hwilken tog sit säte på St. Crux. Brö-
dra-Missionen hade i Densamma en rättstafven
Wån och Bestyddare, hwilket wisade sig ibland
många tillfällen, synnerligen wid en mycket be-
lersam och orollig tid. Det hände sig nemligen
December 1759., at en farlig Neger-Conspira-
tion wardt på St. Crux updäckt, i thyr Negrar
ne hade sammanswurit sig, at om Jul-natten
ibjäl alla Europäer. Håtske människor wille
bestylla några, af Bröderna döpte, Negrar för
aktighet i denna sammangaddning; men deras
skuld lades för en dag af sielfwa Missgärning-
männerna. Gouverneuren bewiste sig derwid för
en Gader. Så länge första oroen warade, inså
de Bröderna, på Hans inrådan, de stora Neger-
sammansomsterna, tills Han lät antyda dem,
de nu åter kunde dermed begynna; och till
authorisera desamma och upmuntra de modige
Negrar, insant Han sig sielf derwid, tillika
några andra Herrar. Samma slags rättwisa
milda stann-lag, wisade Han och wid et annat

fälle, nå-
ger wid
narna, i
man och
grund w
besöt, h
tid; så g
som warl
at wis
statum, fu
Den
ades på S
St. J.

Bröderna
fattat
de Negrar
en wid de
en och
na, fattade
forfatta
re och män
nemna en e
na: hwilke
ar, ännu m
teligen en
iel Joles,
års tid wa
omas, for
för Negrar
sig hos
brittanij
1749. aa

skulle, när en förordning utfärdades, at ingen Neg-
 ger wid lifs-straff skulle, efter klockan sju om aft-
 narna, låta se sig på vägar och gator. Ty då
 man och tydde detta på de Döpta, och af den
 grund wille hindra dem ifrån Sammantomsternas
 besök, hwartil de om dagarna ej hafwa någon
 tid; så gjorde Han den inrättning, at de Negrar,
 som warit i Brödernas Sammantomster och ha-
 de at wisa et af sina Brödre underteknadtt atte-
 statum, kunde obehindrade passera watten.
 Den Kyrlo-byggnad, som tu år sedan bör-
 ades på St. Cruz, wardt 1755. fullbordad; och
 på St. Jan blef den nybyggda Kyrkan inwigd.

S. 226.

Bröderna på St. Thomas hade redan länge
 fattat den föresats, at predika Evangelium
 för Negrarna på närmast belögna Engelska Sär;
 men wid de tidt påkommande sjukdomar, hwar-
 af en och annan nästan hwart år gick utur ti-
 den, fattades dem sällsma nödige Hjelpare, till
 att fortsätta sitt arbete på Danska Sarna: hwar-
 af och många år struko förbi, innan de funnat
 tillräckliga en enda Missionär till St. Cruz och St.
 Thomas: hwilke och, förutan några Hjelpare af Ne-
 grar, ännu woro där ensamme. År 1756. kom
 David Joles, (Eiles) en Engelsman, som i ot-
 tå års tid warit med nytta wid Mission på St.
 Thomas, för dit och begynte predika Evangeli-
 um för Negrarna därstädes, sedan han derom an-
 såg hos Gouverneuren, och wissat honom
 om brittanniska Parlaments-acten, som Brö-
 drarna 1749. undfingo. Han träffade där några
 Br m 3

Synnare, som låto honom predika på sina Plantagier. Den 12. Januarii 1757. hade han säga, att döpa den första Negerinnan, och litet der efter blefwo och fem andre af denna nåd delagtige. År 1758: seck han ifrå London en Medhjelpare, hwilken dock snart ingick i sin rolighet, och följande året en annan, som ännu är i lifwet. Han uppehölt sig sedermera någon tid utan för Staden på en Plantagle, på det han måtte wara närmare til hands för Negrarna, som arbetade ute på fältet. I medlertid gjordes honom allehanda föreslager til en Kyrko-byggnad; och 1760 köptes en plats i Staden St. Johns, hwarvid början til Kyrko, och hus, byggnad gjordes.

S. 227.

I Jamaica fortsatte Caries Missionens, werket utan hinder, och döpte år 1756. 43. Negrar, hwilke tillika med de förriga och dem som sedermera år 1757. döpte blifwit, utgjorde et antal af 77 Personer. Pärllingarne woro 400. till antalet. I samte två til Missionens behof började Plantagier, Carmel och Emaus, predikades äfwen på tre andra orter, nemligen på Bogue, på Ocho och i Mesopotamia. Werket fordrade alltså flera Arbetare, och århölt desamma ifrån Europa och Nörre Amerika. Men desse gingo dels i sin åsigt bort utur tiden, dels woro af olika meningar med de förriga, hwad Negrarnas behandling widkommer; och hyste den tanken, at man på många hade förhastat sig med Döpselsen. De blefwo icke nogare försäkra med desamma, och låto Pärllingarne länge wänta på Döpselsen. Dertigenom blefwo de förra allt förtroende til dem, och drogo

merend
gelli P
stade de
när ald
ebanae
nägra år
med hon
stolen öfr
rich Ka
1756. wo
rå den
mindre ut
drifuto, i
fter sin li
Berbic
swära
era til- d
utifrån.
bete på J
andra, utan
er började
affstadna.
ro 400. i
192. näm
bobde wä
i somlige
derwid sta
Blondären E
ill Surina
de Bröder
snart någor
i medle

på sina Plana
hade han såge
och litet der
na nåd delaga
ndon en Wed
i sin rolighet
nu är i lifve
n tid utan fö
an måtte wa
a, som arbe
onom allehan
; och 1760
hns, hwar
jordes.

merendeis tillbaka; och desse blefwo ifrån Ewan-
gelli Predikan afsträkte. Sjelfwa Arbetarne rå-
kade deröfwer i misshällighet, och låto arbetet så
när aldeles affstadna. År 1759. kom wäl Na-
ehanael Seidel dit på Visitation, och gjorde
några ändringar ibland Arbetarena; Caries for
med honom tillbaka åt Europa, och Direction af
solen öfwerlemnades åt Broder Christian Hein-
rich Rauch allena, som redan wid slutet af år
1756. war dit kommen ifrån Bethlehem. Men lo-
på den tiden gick det i intet mål bättre; än
mindre uträttades nu, än tillförene, och någre år
öfsluto, innan denna Mission kunde åter repa sig,
fiter sin lidna stada.

S. 228.

Verbice århölt Missionen efter mångåriga
svåra omständigheter, hwarunder hon dock
erra til, än astagit, en icke så snart förwäntad
utifrån. Man godkände numera Brödernas
bete på Hedningarna, och sökte icke längre at
andra, utan at främja detsamma. Men innan-
der började också denna blomstrande Mission på-
affstadna. De Döpte nemligen, som redan
oro 400. til antalet, hade af de orsaker, som
192. nämde blifwit, måst fördela sig. De fle-
bobde wäl nära intill Bröderna, uti tre byar;
somliga hade flyttat rätt långt bort, och le-
derwid stada til sina själar. Hårtill kom, at
Blondären Schumann år 1757. gjorde en re-
til Suriname, för at hjelpa iarrätta där was
de Bröder i deras Colonie och Mission, hwar-
snart något mer skal förmålas. Då nu hans
i medertid blifwit död, reste han om hde-
sten

sten 1758. til Europa, för at bringa sina barn
 in i Brödernas anstalter, och kom först om
 ren 1760. öfver Suriname, där han återigen
 ste något upphålla sig, till Verbiçe tillbaka.
 hans bortowaro war denna Mission icke behörige
 besatt, emedan allenast två Bröder blefwo
 qwar, hwilke kunde hålla Sammantomster
 Indianerna. Och då dese icke woro ordinerade
 låto de et allför noga i atttagande af Rytts
 ordningen göra sig betänkelige, at döpa Indi
 nernas nyfödda barn, och at utdela Mattwarde
 Härigenom blefwo Indianerne modfælde. Till
 inritade sig en smittosam sjukdom ibland de
 hwilken för födo, bristen skull tog öfwerhand,
 många där boende beslöto, at se sig om efter bär
 närings-ställen. Så snart man i Europa feet
 ning om där warande omständigheter, gjordes
 nast anstalt, at dem skulle en ordinerad Mis
 nde tillsändas ifrå Bethlehem. Densamme br
 sig och på dit-wägen; men, emedan skeppet
 wit låg, fant sig nödsakad at fara tillbaka,
 fick sedan ingen skepps-lägenhet ditåt. War
 ja ingen annan utväg öfrig, än genom en
 tellig ordination tillsända de två qwarblefwa
 der fullmagt, at fördrätta Döpselsen och Matt
 den, hwaraf de och med nytta betjente sig hos
 få ännu qwarboende Indianer. I detta till
 fant Schumann Missionen, då han 1760. åter
 til Pilgerhut. De måste Indianer woro
 te, och många redan affomnade. Nästan alla
 af Europäiska Colonisterne, ja öfwen den
 Gouverneuren, som skyddat och understödt
 derna i deras arbete, hade af smitt-sjukan bl
 död,
 mann,
 gdojan
 Nijle
 oc
 brandt
 mas sa
 Surina
 hållit
 niser, d
 sig Ch
 Brö
 ke, ha
 kalso is
 omhet or
 stalle, at
 de Hed
 Verbiçe, 2
 orde dem
 och ledd
 sa
 Brödern
 död dem
 Colonie
 itta med
 Amerika
 emper, f
 sedan B
 re, flyttat
 refan ifrå
 et tjenlige
 med Sou
 til Surin

ligare, än forten från Holland till Södra Ameri-
 ka. Wägen är wäl allenast 80. Tyska mil lång,
 men til denna resa fordras gemenligen fyra woe-
 kor och då mera tid, emedan man måste fara från
 ena äfwen i den andra, sedan åter till sjöns, och
 så in i en flod igen, samt ofta emot strömmen
 och widdret. Sedan de sedt sig ut nödiga Land-
 stycken wid Coreneyn och Sarameca, foro de
 till Paramaribo. Här gafswo de in en Requisi-
 tions-Skrift, återopandes sig den Concession, som
 Bröderna 1740. meddelat blifwit; och fingo til swo-
 rat Goubernementet wille derom skrifwa til Herr
 Directeurne i Holland, och at Bröderna äfwen self-
 we måtte där göra ansöknig. År 1756. kom ifrån
 Holland Confirmationen på de af Goubernemen-
 tet meddelte friheter, och samma år om hösten
 for Capitän Nicolaus Garrison dit äfwer med
 otta Bröder, til at taga det förundta Landet
 wid Sarameca och Corentyn i besittning, och de
 wida afhandla med Goubernementet om Brö-
 dernas Colonie och Mission. I följe af et aft-
 med Missionären Schumann, skulle några Bröder
 blifwa qwar i Paramaribo, där drifwa sit hand-
 werk och, såsom Agenter för Bröderna i Colonie-
 erna, förse dem med nödiga behof. Wid Sa-
 meca skulle Bröderna anlägga en Colonie, hvil-
 ken borde emottaga de Indlaner, som icke
 de eller wille blifwa qwar i Berbice, och drifwa
 Missionens-werket ibland närgräntsande Hedni-
 gar. Och wid Corentyn skulle bara så Bröder
 uppehålla sig, för at upöka de Indlaner, som
 flyttat dit ifrån Berbice, och betjena desamma med
 Evangelio.

Sil äbyg
 der b
 ten Sa
 sökte af
 ice, hwilke
 am där w
 ärktes de
 ern Scher
 nings-och
 Plantagie
 afsl. År
 han besteg
 ta besökte
 wacker h
 se betygade
 ca Ulbs
 Wid Co
 ehne, åns
 en til åren
 till år 175
 halp sig m
 an besökte de
 erbice och blif
 o Nepenna;
 ött, såsom o
 lepiner. De
 emot honom
 a honom afda
 och kärliga
 försågo hono
 bringa honom
 ias lefnads- a

S. 230.

Til åbyggnad wid Sarameca gjorde tre Bröder början om våren 1757., och kallade den Saron. I Augusti månad blefwo de besökte af Missionären Schumann ifrå Brecon, hvilken hade dit med sig tretie Indianer, som där wille blifwa boende. År 1758. förbräntes de med sex ogifta Bröder, och Brodern Schirmer med hans hustru. De byggde ett bönings- och församlings-hus, jämte ut-hus, anlade en Plantage, och gjorde början med boförsörjelsen. År 1759, då Indianernas församling besteg sig till 62. själar, blefwo de besökte af Caryberna, som genom döpta Wawacker hade fått underrättelse om dem; och de bebyggade en åstundan, at bo hos dem, och följde Guds ord.

Wid Corentyn bodde förenämde Broder Schirmer, änstönt han redan war tåmlig till åren och nu nästan ständigt sjuk, ända till år 1758. helt allena ibland Indianerna, som hjälpte sig mycket knapt och mödosamt fram. Han besökte de Wawacker, som fordom bodt i Wepenna; och wardt jämnväl ofta af dem besökt, såsom ock af de wilda Warauer och Alepiner. De sednare hade fattat en misstanke emot honom, och kommo ofta i affigt, at han honom afdaga; men genom hans förtroliga och kärliga bemötande blefwo så slagne, at de försägo honom med lifs-medel, i ställe för att bringa honom om lifwet. I gemen är Bröderna i de amerikanska ödemarker, ibland

ibland de mistänksamma Indianer, wilda djur
ormar och andra giftiga kreatur, med myg
ten lifs-fara beledsagad; och jag kunde an
föra ganska många märkwarda omständighe
ter derom, och om hwarje handa andra besvä
ligheter, som våre Missionärer i Norra och Södra
Amerika hafwa ärfarit, så framt denna Hilla
rias gränsthor det tillåto: dock wil jag, til exem
pel derpå, endast anföra en enda dylik sak af
denna Brodern. En rund tid hörde han af
nätter en Ziger strä i någden af sin hydda. Han
fant och ofta om mornarne, at Indianer wor
om natten wid hans eld-stad. En lång tid
hade han hetsig feber, utan at hafwa någ
hos sig til sin Rödfe. En gång ämnade han
wid feber-anfallet lägga sig i hängmattan uti
hydda, som bestod af fyra pålar och et
aniskt tak af löfblan, under et stort träd. Häng
matta är et stycke segel-dul, med strek fast
bundt emellan träen. I det han skulle lägga sig
föll på honom ifrå taket af hyddan, en stor orme
som slingrade sig två gånger kring om hans
hals och hufswud, och drog så hårdt åt, som han
förmådde. Då han nu efter människlig ut
siktet annat kunde wänta, än af densamma or
tingen blifwa biten eller ihjälqwasd, så war
hans första tanke, at han til esterrättelse
sina Bröder, wille med krita upstrifwa på
det sit döds-sätt, på det de leke måtte tänka
at Indianerne warit dertill wällande. Men
detsamma wardt hans tro styrkt, så at han
de förehålla sinom Herrra och Frälsare det
te, som Han gifwit Apostlarna, Marc. 16.
Och i tronens ströl han ormen med wäld bal

hufswud,
kom laga
er halstanna
wardt han
dese upbyggd
om de kallad
af belanta or
ge af de dö
Endr. Mi
ropa tilbaka
Suriname, för
ddes, och til
ld. Han fan
swande tillstä
af Hans i
redda Indian
gjordes hor
mera blifwa
in tillförene i
merade en eg
at de samm
som kunde
religionen. D
redderna, och
som några
a werl föret
ame ifrå Holl

örfamlingen i
hade hitills
dte med fyra
och de döpt
lut til 400.

illa djuer
ied myg
kunde an
ståndighe
ca besw
och Sö
nna Hilt
til exem
lit sat
han all
dda. H
ner war
lång
va någ
nade h
tan uti
et J
d. H
strel f
lågga
a stor
om ha
som de
Klig ut
mma
i war
ättelse
a på
itte sän
e. Men
han
re det
c. 16.
bal öf

hufsvud, och slängde den bort, utan at af
kom taga skada, eller göra honom illa. Ef
ter halftannat års uppehåll wid Corencyn,
vardt han 1759. aflöft af tvenne Bröder.
Dese upbygde et församlings- och wånings-hus,
som de kallade Ephem, och fingo många besök
af bekanta och främmande Indianer; och som
af de döpta flyttade aldeles til dem.

Enär Missionären Schumann kom ifrån E
ropa tillbaka at Verbice, tog han vägen genom
Surliname, för at bese början af Missionen där
ödes, och til sakens befordring meddela goda
ö. Han font henne uti et ljustigt och hopp
ande tillstånd, och gjorde anst., at än fle
af Hans i Verbice döpta och sedermera för
ödda Indianer, snart kunde flytta dit. Tilli
gjordes honom af Gouverneuren bekant, at
mera blifwit frid slutad med Fri-Negrarne,
m tilldorene lupt ifrån Europierna, och nu
merade en egen Republik i några Pogs-byar;
at de samme begärt, hafwa Missionärer hos
som kunde undervisa deras barn i Christna
religionen. Detta arbete wille Han updraga
ödderna, och bad, at man måtte förskaffa
som några Bröder, hwilke kunde detta löf
ga werl företaga, så snart frids-stadsfästelsen
amme ifrå Holland.

S. 231.

församlingen i Ny-Scernehue på Grönland,
hade blitills ärligen blifwit genom döpfelsen
ödt med fyratie til femtie och flera perso
och de döptas antal belopp sig wid 1757.
slut til 400., de 200. oberäknade, som i
ewig.

emigheten woro redan ingångne. I öfningen af de Wilda tycktes numera något aflaga, emedan många låto ogärna sitta sig wid de näringsplatser, som de från barnbarnen wänjt sig wid. Häremot blefwo Bröderna af de Hedningar, som genom Evangelium blifwit rödde, ombedne at flytta till deras lands-tracter. Detta Redde i synnerhet af Fiske, fjerdens inwånare. Handels-betjante understödde deras begäran, eftersom de wäl wiste, huru mycket Missionen i Ny-Herrnhut hade gagnat handelen i Bals-Riveret. Missionären Johan Bek, som år 1758 gjorde besök i Tyskland, föredrog Bröderna detta, och äldste Missionären Mathias Seach som några år uppehållit sig i Herrnhut, blifwit at än en gång resa til Grönland, och nu äfwen börja den andra Missionen därstädes. Han tog de ifrån med sig Bröderna Peter och Jens Schwen, och anlände till Ny-Herrnhut om sommaren 1758. Här gafs honom fyra Grönländska familjer, in alles 32. själar, at i Fiske-fjerden börja en Mission med, hwilken kallades Lichefelds. Han bygde sig et grönländskt hus, och inrättade snart i början sommontomsterna och församlings-ordningarna, efter Ny-herrnhut församlingens mönster. Hedningarne kommo ifrån den ängden på besök, och till Evangelii lärande; några flyttade och aldeles til honom. Den början war här, såsom olesstädes, med många wärtes swårheter behäftad, och de rödde Hedningar woro många omwärlingar underkastade, tills början af år 1760. Kunde döpa första familjen af fyra personer därifrån ängden. Ifrån den början blef sig nya församlingen stenbarligen.

gge Grönland
tillstånd,
wid män
sländeligen

Medicus
gypten,
Abysinien,
Herrnhut, (S
oyo, at nå
aten Georg
rese, kommo
de weta,
och en un
sin farmo
samt at o
landet. Af
ligen emotta
ifrån Ore
stevelse til Ab
sinien Johan
samma fortst
ta år, såsom de
de med fortkom
en flittigt, och
fliter, nyttiga
än flittigare
ne ägent i C
na weckor ho
ternas Patriar
Holler war f
stm, och gaf

lagge Grönländska församlingarnas ut, och inmär-
 ke tillstånd, och om de nådenes bevisningar,
 som wid mångahanda tillfällen framträdde sig, kan
 påständeligen läsas i Historien om Grönland.

S. 232.

Medicus Holter, som för oroligheterna i E-
 gypten, icke hade kunnat fortsätta sin resa
 Abyssinien, och dertföre måst resa tillbaka åt
 Alexandria, (S. 194.) gjorde år 1756. et försök
 att resa, at nå sin affigt, och tog Theologia Can-
 didaten Georg Pilder ifrån Seminario, med sig
 som rese-kamrerad. Wid deras ankomst til Cairo
 sågo de weta, at Kåisaren af Abyssinien blifwit
 död, och en ung Prints af sju års ålder hade
 öfverträtt sin farmoders förmynderskap bestigit Thro-
 nen, samt at alle Latiner och Greker måst ryms-
 landet. Af Copternas Patriark blefwo de
 höfligen emottagne; de öfverlemnade honom et
 brev ifrån Ordinarius, gafswo honom och en
 öfverförelse til Abbona, eller Arkebiskopen af A-
 byssinien Johannes den 137de., med anhållan, at
 de samma fortskoffa, emedan det war försent at resa i
 Egypten, såsom de icke heller nåstfölyande år 1757.
 kunde med fortkomma. I medlertid besökte de Patri-
 arken flitigt, och hade med honom och Hans
 öfverförelse, nyttiga samtal, hwilka om sommaren
 1758. än flitigare fortsattes, när som Brödernas
 nödne wärd i Engeland, Heinrich Cosare, i
 Alexandria weckor hos dem uppehölt sig. Grönlän-
 dernas Patriark, gjorde han och med Pilder
 (Holter war sju?) besök hos Öfverste Pa-
 triarken, och gaf honom och Arkebiskopen af Syr-
 ien.

bien, i åtskilliga wänliga samtal, underrättelse
 Brödra-Kyrkan, och besynnerligen om Deputa-
 tionen til Patriarken i Constantinopel år 1744.
 Han har ock efter sin återresa til Tyskland, nå-
 gon tid fortsatt Correspondentsen med densamma.
 Då de en gång besökte gudstjensten i Coptisk
 Kyrkan, blefwo de af Patriarken, som där se-
 se dem ibland folket, genast framkallade, för
 taga del i Bröds-brytelsen, (hvilket är en frö-
 Mattwarden åtskilld Ceremonie hos Copterna) och
 måste sedan komma med i Patriarkens hus
 Prästerkapets Agaper, (hwaribland äfwen de
 Abyssinier besunno sig) hwarwid mycket wä-
 taldt om Brödra-Kyrkan, dess Liturgie och för-
 fattning. Alle Präster betygade sin fagnad
 over hwad de hörde, och försäkrade Bröderna
 sin lärel. Sedermera hade Patriarken hört om
 jehanda förtlenligt om Bröderna, och tog sig
 re at examinera dem i åtskilliga Läro-puncter.
 Han wille gifwa dem et Recommendation-
 bref til Abuna i Abyssinien, åskade Han för-
 skriftelig esterrättelse om deras Läro, härkom-
 Liturgie och författning. I anseende til det
 sta, beswarade de Hans frågor, och gafswo
 nom några på Arabiska öfversatte Ordinarii
 hwilka Honom och Hans Prästerkap ogem-
 behagade: äfwen som Han för sina Präster
 clarerade, at Han årlände Bröderna för en ge-
 mal Apostolisk Kyrka, som förblifwit wid Mo-
 larnas ensaldiga Läro, utan at blanda sig uti
 terat nygade stridigheter. I anseende til de
 näre omständigheter, måtte Han wänta, till
 derna kunde ställa Honom en skriftelig under-
 telse ifrån Ordinarii hand.

medlertid a
 resa landtw
 ha hafwit til
 på en Turkis
 gsta långsam
 20. Oct. o
 bodde sig i la
 ble blifwa qn
 och hållet n
 man afhå
 på denna obe
 abiska råsware
 , hwilke trodd
 mmor. Hung
 et räddat af li
 andes) hetta
 wa, gjorde dem
 en wille forsla
 wa hwad man
 fder til Limb
 en hamn, so
 wa war det för
 list Köpman
 fingo, fast me
 ante med två
 tnanan i Abyss
 med sig en
 listern. Dese
 de skulle resa n
 era sig dertill,
 . jämte andr
 Apothek, och til

§. 233.

medleertid anträdde de om hösten 1758. sin resa landvägen till Suez, och dertifrån öfver på en Turkiskt Barque ut ifrån Suez, hade en långsam och besvärlig fart, och strandade vid Den Hafane. Skepps-folket lämnade sig i land med en båt, men Bröderna blef blifwa kvar på Skeppet, som var nästan och hållet nedsunket, och där wänta länge, in- till man afhämtade dem. Tjugu dygn woro på denna obebodda ö i ständig lifsfara för de blifwa rådfware, ja äfwen för sina rese-kamra- hwilke trodde, at de hade stora skatter i sina grottor. Hunger och törst, (ty de hade ganska litet räddat af lifs-medlen, och watten war icke tillräckligt) hette om dagarne och lödd om nätter, gjorde dem därwärelsen ganska ångstig; och de wille forsla dem vidare, efter de icke kunde se hwad man prätenderade. De kommo dock till Limbo, och den 29. Nov. till Gebel, en hamn, som gräntsar intill Abyssinien. En turkisk Köpman något penningar, dem de här hade fångit, fast med mycken möda. Här blefwo de tillfrågade af den turkiska Köpman, hwilke af Ke- saren i Abyssinien fått i befällning, at hafwa med sig en Medicus för den sjuka Premier- ministern. Dese satte hårdt ihop med Bröderna, at de skulle resa med sig; men de kunde icke resa sig dertill, efter de wid Skepps-brötet icke jämte andra nödiga saker, äfwen förlorat sin Apotek, och tilltrorde sig icke, at i et fram- man

R n

§. 2

mande Land bereda Medicamenter af förmodade gen obekanta örter. De wille altså resa tillbaka **Cairo**, till at förse sig med Medicamenter, och nästa år åter tilltråda sin resa åt **Abysinken**. medlertid sände de med **Röpmännerna** et bref **Abuna**, jämte en affskrift af **Ordinariii** Skrifvelse till densamma, och antrådde den 20 April 1770 sin återresa genom **Limbo**, där de ännu funno något af de i **Stepps**-brottet bortmiste saker, som de dyrt måste igenlösa. **Wid** **Den** **Hasane** hade de åter i fara at stranda, och kommo den 12. Junii till **Cosete** i **Öfra** **Egypten**. Här foro de med en liten **Caravane** (den stora, aldeles blifwit stöflad, war till deras lycka reder bortfaren) en annan wäg, än den wanliga, **Guena** wid **Nil**-strömmen, blefwo i **Phar** wäl undsfånade af **Latinska** **Patribus** i deras **Statio**, och fortsatte den 6. Julii sin resa till **Cairo** på **Nil**-floden, i sällskap med några **Borger** som ofta måste slå sig igenom en hop röfverfartyg. **Wid** deras framkomst den 23. Julii go de höra, at **Pesten** kort förut bortryckt en mängd människor. De woro bägge två sjuksjukder kunde icke återwinna helsen, och reste näst åt **Europa**. Men **Hollar** afbidde förskickad **Ordinariii** bref till **Coptiska** **Patriarken**, och efter sammans öfwerlemnande, reste också tillbaka till **Tyskland**.

§. 234.

Numera gif och det mångårliga lidandet till **Sweden**, hwilket några **Bröder** utstätt, som efter de §. 171. omnämde **Bröders** lösgifning hade i **Petersburg** råkat i än swårare sällskap, än de förre. **U**aledningen dertil och

loppet dera
kala. **Su**
Pastorn **Z**
hols-anslåt
derdöwer,
ifrån **Bröd**
och hade
eliga **Barn**.
ära är war
had, hade et o
hållens inrätt
telling med **C**
eliga uttryck
en fiendtelig
så förklar
raderliga stän
der sika an
gar hafwa m
ge **Prästerna**,
na förde till **S**
at ingen på l
terling, i **Fä**
värst de i första
och stada till
stannat är, in
så weta hwa
den olägenhet
ad **Secreterari**
som till et dräg
reter, som h
fångne almofa
en **Bibel** före;
densamma, g
efter tre år

löppet deraf, har jag förbehållit mig, at här
 skola. Superintendenten Eberhard Gutsleff
 Pastorn Zelterhof hade 1746. uprättat en
 skole-anstalt på Den Osel, och till Uppsynings-
 rådet derdswer, förordnat Studenten Friesch, hvil-
 ket ifrå Brödernas Seminario war kommen till
 skolan, och hade redan i några år där informerat
 om de heliga Barn. Medicus Kriegelstein, som för
 några år war ifrå Marienborn kommen till Piff-
 skolan, hade it och annat at påminna emot denna
 skolans inrättning, och kom derdswer i en bref-
 uttryck med Studenten Fritsch. Ett i något
 uttryck af denna författadt swar wardt
 en fiendtelig Herre uppsnappadt, och somliga
 uttryck så förklarade, som omgingos de med Lands-
 raderliga stämplingar. Man wet, hwad fde
 gader slika angifwelser och förebragta besnyl-
 lingar hafwa med sig. Bleswo altså 1747. först
 gge Prästerne, och sedermera jämwäl båda Brö-
 derna förde till Petersburg; och hwardera för sig,
 at ingen på lång tid wisse utaf den andras ar-
 betning, i Fångningens nedersta fång- rum satte,
 der de i första åren ledo stor brist i letomlig må-
 tning, och stada til sin helsa. Kriegelstein satt där
 ett stannat år, Innan någon af hans Wänner kun-
 de få weta hwaråst han war, och led afwen-
 den olägenhet af medfångarna, tills en arre-
 stad Secreterare, efter sin befrielse, förhjelpste
 honom til et dragelligare fångelse- rum. Af de två
 fångne almosor besparde han något, at köpa
 en Bibel före; men til sin stora smärta mis-
 densamma, genom en Soldats tilltagshet.
 Efter tre år feet han weta, at Friesch äro
 wen.

Hans Lils ömteliga spectakel förbjöf de
 ra Bröder till drågeligare fängelse. Vid alla
 de åbragtes dem wäl ingen skuld till den för-
 else, för hwilken de blifwit anlagade; men
 som sak kom icke till något Domslut. Secretera-
 som hade deras Proceß under händer, bety-
 dem ofta sit innerliga medlidande, och yttra-
 sig för de waktswande: "hwarken desse män,
 eller deras Föräldrar, hafwa med sina synder
 förtjent denna långwariga fångenskap; utan det
 kommer deraf, at Gud genom dem wil uppen-
 bara sit werk."

Pastor Zelterhofs tillstånd war ibland alla
 tilligast. Han fant snart lägenhet, at genom
 Lutherst Präst få någon hjelp, och lät jämwäl
 alla Kriegelstein något deraf, så snart han
 om en fånge seck weta, at Kriegelstein också
 i samma fångelse, hwilket först efter tu års
 fångenskap blef honom kunnigt. Hans Hustru
 och tillstånd, at besöka och beseja honom,
 hon 1755. gick utur tiden.

S. 235.

År 1751 hade alltså hwar och en fullt
 uti et särskildt och i början högst beswärligt
 rum. Genom ofwannämde Saltstads för-
 sago de nu tillstånd, at wara tillsammans
 et rymtligt hwall i Kavelinen, hwilket de,
 tillheten skull med de gamlas begravnings-
 rum, kallade sit Catacombe. Här bodde de
 månader, höllo sina Gudstjenstliga andak-
 ter sig stelswa, hade besök af mycket foit,
 af förnämde Personer, som i deras um-
 fannu själågagn; och Kriegelstein seck

jämwoål lägenhet, at curera en hop sjuklingar.
 De hade ock lof, at gå omkring på wällen
 hämta frisk luft; och ändteligen blef dem
 stadt, at flytta utom fästningen i et hus,
 Fru Kriegelstein hade hyrt, hwilken war til
 tersburg kommen, för at hjälpa och stöta sin
 I detta hus bodde de i sju månader till
 År 1752. blefwo så wål de, som alle ar
 i lika omständigheter stadd, återigen förde
 om Kavelinen, af orsak, at en af de
 fångar hade eschapperat: och där woro
 wld en, tre gånger smad, wassuföddning i
 nnd och lifs-fara. Detta bewekte Secret
 rea, at förhjelpa dem åter til et hus, i h
 de bodde i 20. månader. Här blefwo de be
 te med en i fångenskap stadd Förste, h
 Gemål war i Kriegelsteins cur; och densamme
 i många stycker troligen tjent dem, sedan
 war kommen i frihet. Fetesche tog nu emot
 gra barn til information, och sökte derigenom
 låtta goda wänners sammanstötter til deras
 derhåld. Han tjente tillka Broder Kriegel
 såsom tolt hos Rykska Patienter. År 1754.
 wo de om nattetid oförmodeligen åter afför
 Kavelinen, utan at man kunde få weta or
 dertil. Dock århöllo de snart frihet, at i wa
 medfölje gå til sina anhöriga, så ofta de af
 thersta Präster låto tildela sig den Heliga
 warden. Kriegelstein feck äfwen tillstånd, at
 Gritsch fara til de sjuka. Han hade så m
 Patienter, och war i sina Curer så lyck
 många wilde hålla honom för en hellig man
 undergörare. Sedan de å wyo suttit fyra
 olta månader i Kavelinen, och öfwerast warit

fångue, wa
 1759. i
 til staden
 iga, under
 så långt st
 Kriegelstein, s
 fot, föll
 sluter fort
 weil til Cas
 et medicinsk
 full med
 låto Gynn
 Schol. ar
 före efter
 Kriegelste
 samma år.
 hållningen,
 som med
 salen, at h
 Märkwärdig
 Rein gjorde f
 til Casan s
 haft en an
 til Persien;
 andra sig. H
 ar, at han
 Asien, för at
 lopp.

Historiska
 med en kort be
 sjukdom s
 upphöjt H

fångne, wardt der s frihet dem antydd i Warts
 and 1759. med befallning, at de skulle begifwa
 till staden Casan. En 200. mils resa på en
 wagen, under betäckning af wakt, war dem ef-
 så långt stillasttande ganska beswärlig, och
 Kriegelstein, som utom des war behäftad med
 en sot, föll under resan i en dödelig sjukdom.
 Slutet fortsatt. de resan sjöleds, och kommo
 till Casan. Här fick Kriegelsteins en så
 medicinsk Praxis, at gården kring huset war
 full med sjuklingar. Friesche och Helter-
 hof låto Gymnasii Directorn förord sig, at an-
 se Schol.-arbete. Den 23. Nov. 1760. wardt
 Kriegelstein en kort utståndens sjukdom dödd,
 samma år. Men Helterhof continuerade med
 undervisningen, tills en Storförstens Kammar-
 her, som med Bröderna suttit fången, så be-
 solen, at han år 1762. erhölet sin frihet.
 Märkwärdig är den anmärkning, som Krie-
 gelstein gjorde för sin Fru, då han under re-
 san till Casan sjuknade: at han nemligen redan
 haft en anfordran, at resa genom Ryss-
 land till Persien; men han hade derifrån läste
 om de förtärliga Herrans
 i Asien, för at därstädes fullända sit lefwere-
 slupp.

§. 236.

Historiska afdelning will jag nu sluta
 med en kort berättelse om Ordinarii sdsta or-
 denens sjukdom och hemfallelse. Efter Jultiden
 uppehöle han sig i Herrnhut, och fort-
 satte

satte med outtröttelig flit den Inra själa.
 som Han efter sin tilbakakomst från Engela
 hade beghynt här och i andra församlingar,
 nerligen wid sit sidste wistande i Zeiff. (S. 20
 214.) Med Chor- och församlings- arbeten
 hölt Han som oftast Conferentser, och om
 och Wögerdagarna hade Han redan i många
 haft för sed, at hålla en kärleks- måltid
 sit husfolk, hwartil arbetarne och åstjellige
 dra församlings- Ledamöter blefwo då och då
 budne. Detta sällskap rogade Han med ny
 efterrättelser om Christi Rikes tilstånd i werlden
 och at dem, som i weckan firade sin födels
 dag, förfärdigade Han några werker, som
 hela sällskapet uplästes eller söngos. På
 fredagen 1760, begick Han med församlingens
 sidste gången den Hel. Mattwarden, och
 Dag Påst den 7. April hölt Han för en må
 besökande Bröder från omliggande lands
 ter, et upbyggeligt samtäl, som finnes i
 hanget til sednare Edition af de bekanta
 tholdsdorsiska Täl: äfwen som Han och
 hölt en real Conferents med några närbo
 Lutheriska Präster. Sedan tog Han sig före
 samla lösen och Texter för år 1761. och
 den ändan gick Bibelen igenom. Med detta
 dylligt arbete syfellsatte Han sig, till
 4. Maj angreps af en häftig Catharcal,
 hwarmed Han en gång nästan alla år ble
 beswärad. Han for icke desto mindre fort
 arbeta äfwen den 5:te, som war en Wänd
 (Hweden wecko- dag Han i några års tid
 get användt til sina Täl Revidering) och

till dem, som
 Efser gl
 Häruppå
 wer egista
 Chor- stur
 gången, Ho
 efter måste
 kunde Ha
 fast Han
 smärta; och
 de, eller Hon
 nätterna som
 otol öfwer et
 ligen öfwer
 17: Ne de
 fagnad öfve
 personer, och
 at alla, som
 fortfor Han
 ana och tryckt
 warande Ar
 ade Honom
 om Hans sidste
 lan beqwä
 llfatte sig me
 llskapet inför
 sina bekanta
 na, hwilka Ha
 blide åstjellige
 ra och trelle

Han hade en g
 Christi ålder, i
 ge har Hans arbe

till dem, som påminnte Honom om nödig hvila
 Efter gjorde arbete: år gode at hwila
 Häruppå gjorde Han ännu en utförlig Ode
 om ogifsta Systerarnas Chor: fäst, och hölt nå-
 gån Chor: sunder för de samma. Detta war sid-
 gånngen, Han hölt sammankomst; Ty straxt
 efter måste Han intaga sängen. För hostan
 kunde Han här efter hwarken äta eller so-
 fa, fast Han sade sig icke kunna minsta hetta
 smärta; och med dem, som hos Honom wa-
 re, eller Honom besökte, underhölt Han, så wäl
 nätterna som om dagarne, mycket angenäma
 tal öfwer et och annat wigtigt ämne, besyn-
 ligen öfwer fullbordan af Jesu Testamente
 17: Ne de skola alle wara ett; yttrade och
 sågnad öfwer några församlingar och ensli-
 personer, och betygade en gansta öm kärlek
 till alla, som Honom besökte. Wäldt under all
 fortfor Han, allt till den 8. Maji, med några
 och tryckta salers corrigering; och endt Hans
 warande Amanuensis med en hand: ty
 öde Honom för läsens: texternas corrigering,
 om Hans sista arbete, sade Han: Nu kan
 jlan beqwämligen äga rum. Hans inea
 llfatte sig merendels ifrå den stunden med
 lkapet inför Lambsens stol. Han upräknade
 sina beänta i och utom Brödra-församlinga-
 na, hvilka Han tänkte råka hos Frälsaren, och
 blide ätspilliga Nådes- under, som Herren i
 ra och trelle års tid (*) hade gjordt wid Brö-
 N n s Dra.

Han hade en gång indelt hela Kyrtlo: Historien, efter
 Christi ålder, i Perioder af 33. år. Och just så län-
 ge har Hans arbete på Brödra: kyrkan warat. Ty den 12.
 Maji

dra, lyktan, och i synnerhet ibland Hedningarna
 "Jag har (sade Han ibland annat) endast g
 "stat på Förstlingar af Hedningarna, och nu
 "det ända till tusende." Sidsta natten talte
 mycket med sin HERRA. Den 9. Majj lät
 helt bittida om morgonen, kalla till sig Brö
 Johannes, och med stor frimodighet kungade
 honom sin snara hemkallelse, med dessa ord: "
 "Käre Son! Jag skal nu gå hem. Jag är
 "min HERRA i godt förstånd; Han är med
 "tillfreds. Jag är tillreds, at komma till Ho
 "Jagen ting är mig mer i tvägen." Han
 sedan ännu något litet med honom öfver nå
 puncter i sidsta Conferenssen, hvilkas utred
 war honom i synnerhet om hjertat; (ty i C
 ferentserne, som de sidsta fjorton dagar höllos,
 de gansta många saker blifwit resolverade; o
 någon årindrat, at det war för mycket at
 gång afgöra, hade Han gifwit till svar: "
 "är det tid dertill; en tid lärer och komma,
 "alt skal blifwa verkställt.") Sedan lät
 kalla till sig sina tre Döttrar, men kunde ej
 tala något med dem, efter en Stick-fluss
 betagit honom målföret. Han gaf dem g
 en gansta blid åsyn, sin sidsta faderliga m
 nelse. I medlertid samlade sig många Br
 och Systrar omkring Hans säng och i sidst
 rarne, och afbidde med tårar, hwad Mästare
 wer denna sin Värilunge hade besluttit. Han
 några gånger vänligt omkring sig efter dem,
 emot klockan 10. före middagen, lade Han

Maj 1727. hade Han, medelst å sido lemmar
 sina weridsliga ärendet, egenteligen dertill upoffrat

svud tillbaka,
 nnes beledsag
 orden: **H**
 fara i frid
 Kren wå
 id affomnad
 det sidsta
 tta dödsfall
 Basune-lju
 sig på Sal
 ytterligare
 och under
 all den Må
 nens tjenst
 at Han, so
 ore förtleda h
 het bibehåll
 Sörsamlingar
 s. Kristwelse,
 weten, hwat
 haft uti w
 as Döds och
 ana Brödra, k
 el för så mån
 Errans hyddos
 rådwill S
 rta, denna må
 or at göra ga
 n tie i dag för
 bete. Dagsens
 komma med
 af. 126: 6
 dertill Amen

bedningarna
 ndast gje
 och nu
 talte
 pi låt
 ig Bro
 t kung
 ord: "G
 Jag är
 år med
 til Hon
 Han
 fver m
 s utred
 (ty i
 hällor
 ade; o
 et at
 ar: "G
 komma,
 n låt
 nde ej
 flug re
 dem ge
 lga w
 nge Be
 i sidor
 Åstfaren
 Han
 r dem,
 e Han

svud tillbaka, och slöt ögonen til. Broder Jo-
 hanes beledsagade Hans sidsja andetag med des-
 orden: **Herre!** nu låter Du Din Tjena-
 fara i frid ic. och slöt med Kyrlo-signelsen:
Kren wålsigne dig och beware dig ic.
 så affomnade denne Herrans Tjenaren, och
 det sidsja ordet, **Frid**, gaf up sin Ando.
 Detta dödsfall gafs Görsamlingen tillkänna ge-
 ma Basune-ljud, såsom bralligt är. Hon sam-
 te sig på Salen, där sådant i et kort tal blef
 ne ytterligare notificerad; hon föll derwid på
 och under otaliga tårar tackade Grålsaren
 all den Nåd, som Han genom den saliga
 mennens tjenst låtit henue tillflyta; och bad Ho-
 n, at Han, såsom sit Folks Hufvud, måtte
 are fortsleda henne i sin Nåd, och i kärlek och
 het bibehålla henne. Til de Heli-
 Görsamlingar affördades genast en notifica-
 s-kristwelse, deruti det heter ibland annat:
 weten, hwad för en nåde-skänk wår Kyrlo
 er haft uti wårs Herras Lärjunge. Denna
 ans Döds och Blodiga förtjensts Predikare,
 nna Brödra-kyrlans återställare, denna Apo-
 el sö: så många Nationer på jorden, denna
 Herrans hyddos stiftare, detta om hwar fattig
 rådwil Sjåls bästa ömma och redelliga
 rta, denna människo-wån, hwars högsta nöje
 er at göra godt, har wår käre Herre Iloc.
 n tie i dag söre middagen demkallat från sit
 wete, Dagsens Lösen för Barnen lyder så:
 e komma med glädje, och bära sina Kårf-
 ar. Ps. 126: 6. Den detta åstundar, så-
 beretil Amen. o. s. w.

S. 237.

Till Begräfsningen den 16. Maj, hade icke all-
 nast många Bröder och Wänner insunnit
 ifrå närmaste Församlingar, utan ock åtskill-
 Herrskaper och Magistrats- Personer ifrå keta-
 liggande Tract och de sex Städer i grannskapet, jäm-
 några Kåiserliga Stabs- och andre Officera-
 Antalet af frammande folk, besteg sig öfwer 200
 Personer. Till förekommande af all oordning
 bland sådan folk- mängd, hade Kåiserlige General-
 Befel på begäran beordrat et Commando Grenadier
 till Herrnhut, hwilke på twenne ställen fattade Po-
 Klodan fem om aftonen gingo Bröderna, o-
 dernäst Systerne, Chorwis på platsen fram
 Församlings- huset, och formerade där en S-
 ring. Tolf Bröder báro liket utur församling-
 salen, och 32. Präster och Diaconi, som
 det tillfälle råkade wara tillstådes ifrå åtskill-
 församlingar, ja ock ifrå Holland, Engeland,
 land och Ordnland, och som till Ristens
 báro liket, stälde sig omkring detsamma. Sed-
 Liturgien war begynn, lystade bårarena up-
 liftan, och ProceSSIONEN gick i följande ord-
 till Huthårgen, där begräfnings- platsen är
 lågen. Fram för Båren gingo Schole- gäff-
 från Herrnhut, Gross- Hennesdorf och Nie-
 Chorus Musicus, Schole- flickor, Sal. Or-
 narii Döttrar, af några Syster- Choren-
 tarinnor beledsagade, och sedan Liturgus
 två Biskopar. Båren bars af sexton Bröder
 och sexton gingo på sidorna för ombyte
 Efter båren följde de öfrige Slägtlingar
 några arbetare från Brödra- Choren,

Wännerne, Er-
 bårne, och
 strarna och
 gen. at Hu-
 mänder från
 frammande
 för husen,
 öfrige tale-
 omkring b-
 under de
 i den mu-
 wanligheten
 merligen de
 och gemenskap
 mlingen, och
 och låt oss
 tillsammans
 Ene Gld!.,
 elfen. Allt bele-
 en owanlig
 och å försam-
 erkännning, me-
 de då närwar-
 Julii hölts öfr-
 i Bertholds-
 af Diaconus
 Butchard G-
 or. 15: 10. A-
 ar, 10. deruti
 den Saliga M-
 ibland Christ-
 arbet i den Eva-

öfvergifna, Enklingarne, ogifte Bröderne och
 öfvergifna, och så Hustrurna, Enkorna, ogifta
 öfvergifna och Glickorna. På båda sidor om
 öfvergifna åt Huthuset stodo Härads, Rättens
 öfvergifna från Bertholdsdorf och Hengersdorf.
 öfvergifna förämmande af distinction, woro uti och
 öfvergifna för husen, där Processionen gick fram; och
 öfvergifna öfrige talrike åstådare hade blifwit placade
 öfvergifna omkring begravnings, platsen. Sedan lit-
 öfvergifna tan, under det några verser söngos, blifwit
 öfvergifna stå i den murade grafwen, bad Liturgus ef-
 öfvergifna wänligheten et stycke af Kyoko. Titonen, be-
 öfvergifna merligen dessa orden: "Wårdes behålla oss i
 öfvergifna en gemenskap med hela den fulländada För-
 öfvergifna samlingen, och i synnerhet med denna din tje-
 öfvergifna nare, och låt oss en gång wid dina sår så hysla
 öfvergifna oss tillsammans ifrå vårt arbete! Hör oss, milde
 öfvergifna Herre Gud!,, Slutet gjordes med Kyoko-
 öfvergifna psalmen. Alle beledsogades å de förämmandes sida
 öfvergifna i en owanlig ordning, stillhet och ärebördig-
 öfvergifna het och å församlingens sida, oaktadt en djup
 öfvergifna årtäckning, med Guds hugswalelse och frid,
 öfvergifna de då närwarande aldrig låra förgåta. Den
 öfvergifna Julii hölts öfwer Honom en Aminnaelses pre-
 öfvergifna diktion i Bertholdsdorf, under då warande va-
 öfvergifna rde, af Diaconus i Groß, Hengersdorf, Ma-
 öfvergifna Burchard Georg Müller, i anledning af
 öfvergifna Cor. 15: 10. Af Guds nåd är jag thes
 öfvergifna år, ic. deruti han grundeligen har bekrif-
 öfvergifna ten Saliga Mannens förtjenster wid Guds
 öfvergifna ibland Christna och Hedningar, men i
 öfvergifna arbetet i den Evangeliska Församlingen.

Nyare Brödra-Historens

Nionde Stycke,

IFrån Ordinarii Fratrum dödeliga fränfalle 1760. intil 1764. års Synodus.

- §. 238. Förelöppande inrättningar til fortsättning af Brödras kyrkans göremål.
- §. 239. Anledning til Missionen åt Ost-Indien, och Colonnen resa til Trankebar.
- §. 240. Andra Colonnen resa. Missionens då warande stånd.
- §. 241. Tillståndet wid Barnas anstalterna, och wid Missionerna i gemen.
- §. 242. Tyfva Församlingarnas Visitation och tillstånd.
- §. 243. Krigets slut. Berättelse om Fjeds, Fästens framförelse.
- §. 244. Minne af de Gudommeliga wälgärningar, rådat under Kriget.
- §. 245. Bröderna blifwa hos Armeeerna, och genom dem ma, öfwer allt legitimerade.
- §. 246. Under all oro förblifwa de i ordning, och råddas ur nöden wedermöda.
- §. 247. Församlingen i Neusalz räddas utur elden.
- §. 248. Huru Församlingarne i Rykendorf och Gnaden blifwa bewarade.
- §. 249. Guds wälsignelse i Märings-ståndet, och förbyr tid.
- §. 250. Några besynnerliga Guds wälgärningar, under Wilarne krigat i Amerika.
- §. 251. Deputation til Berlin, och Coloniens i Neusalz uprättelse å nyö.
- §. 252. Deputation til Gotha, och Hertigens Concession Colonien i Neu-Dietendorf.
- §. 253. Deputation til Petersburg, och Brödernas gelse i Ryssland.
- §. 254. Förändring wid några Tyfva Församlingar, och efter Kriget;
- §. 255. Likaledes wid Församlingarna i England och land. Början til Brödra-Colouien Gracehill,

256. Några frän hem och kyrkareth. Hall.

257. Tillståndet rilla. Några Emaus, och

258. Tillståndet Wachaustrant Diaspora.

259. Wälsignad sing.

260. Wilarne bärö i stor farfolk-resning i försäres. De

261. Globbad p och komma t wen i fara.

262. Indianernas

263. Tillståndet wi

264. In. och utw Danko Darna;

265. Sammaledes

266. Bedröfweliga ka. Huru Missioner sig, och d

267. Några Brödras afgång med Missionen i Sare Regrar.

268. Missionen i Ryssland, och Indifran Ephrem wi

269. Tillståndet wid och Församlingar om Örnlands Hfränfalle.

betarne, som i
ning woro i H

256. Några förändringar wid församlingen i Bethle-
hem och Nazareth. Inrättning af et *Pedagogium* i Ra-
jareth. Hall.
257. Tillståndet wid Landt. församlingarne i Norra Ame-
rika. Några församlings-ställen, nemligen Hebron,
Emaus, Schönet, blifwa anlagde.
258. Tillståndet wid Indianernas församlingar i Natn.
Wachquitanck och Pachgatgoch, och wid Indiansta
Diaspora.
259. Wälsignadt besök hos Indianerna i Wachwihlu-
sing.
260. Willarne begynna krig på nytt. Församlingarne
äro i stor fara, och besynnerligen Indianerne wid en
folk-resning i Landet. Indianernas ort Wachquitanck
förstöres. De ställas i säkerhet uti Philadelphia.
261. Blodbad på några fredliga Indianer. Indianerna
fly och komma tillbaka åt Philadelphia, och äro där af-
wen i fara.
262. Indianernas tillstånd uti Barrakerne i Philadelphia.
263. Tillståndet wid församlingarna i Norra Carolina.
264. Ja. och utvärttes tillståndet wid Reger. Mission på
Dancka Larna ;
265. Sammaledes på Engelska Larna.
266. Bedröfweliga ombyten wid mission i Ödra Ameri-
ka. Gura Missionen i Saxon wid Sarameca för-
merar sig, och äfwen blifwer förstörd.
267. Några Bröders ankomst til Suriname, och deras
svara afgång med döden; andre komma i deras ställe.
Missionen i Saxon uprättes å nyo. Frid med de wilba
Negrar.
268. Missionen i Pilgoehut uti Suriname, warder för-
störd, och Indianerna förstördde. Brödernas flykt
från Ephrem wid Corentyn.
269. Tillståndet wid Missionen på Grönland. Et wånings-
och församlings- hus upbyggas i Lickensels. Berättelse
om Grönlands Historia. Öfsta Missionärens dödeliga
frånfälle.

S. 238.

betarne, som wid Sal. Ordinarii begraf-
ning woro i Herrnhut tillstädes, och de som
ifrån

ifrån närmaste församlingar woro dit kom-
trädde straxt derpå tillsammans i en Conferens
och öfwerlade, huru Guds werl, ibland Christ
och Hedningar, nu borde förfättas, Intill
en Synodus kunde hållas, som för fortwaran
krigs- oroligheter icke så snart war gödlig. W
resolwerade, at låta allt gå i wanlig ordning,
genom den Conferents, som sal. Ordinarius
de iurättat och som bar namn af Råds- C
ferents. Directorial Collegium, hwilket re
2757. af sal. Ordinarius blifwit uprättadt, f
for derjämte, at efter Hans Instruction best
de angelägenheter, som thy blifwit särskilde
förtrodde. Men sedan åtskillige Ledamöter
berörde Råds- Conferents, för sin kallelse
kommit ifrå Herrnhut til andra orter; form
de sig i början af år 1762. et Collegium
några kyrko- tjenare, som den tiden woro til
des, hwilket under namn af Instränkta C
tenesen, hade til sit ögnamärke fortgången
Guds werl i alla församlingar och Missio
och deras nödiga sammanhållande. Och detta
legium författade straxt derpå et Incer
Arangement, huru man till nästa Syno
borde förfara. Wår käre HERR beklände
til sina om tröst, råd och hjelp bekyrade
nare, lät dem njuta sin frid, och skaffade
Församlingarnas förtroende och hjerteliga
gande.

S. 239

En af de första saker, som efter salig
dinarii hemkallelse, blefwo besörgde,
sednare Colonnens utrustning til Ost-Indien,

redan af s
Jag wil
ian til den
dinarius had
marl åstunda
hade Han,
öder. Geno
denna D red
da Konungen
Bröder wille
norr om S
1756. et Han
började anläg
me,) och ben
byggare til Ch
medlertid inlup
på dessa Öar,
han alle dit sän
som lät man d
de Minister i K
na, oaktadt de
en Mission t
more nödigt,
et i Trankeba
romandel unde
å ämnade anlä
lliget och råd
na och wilda
igen ifrån Eur
up, och en D
man än widar
till wardt Georg
stie til den ändan
handlingar med

redan af Honom blifwit til en del föransstal-
 Jag vill nu förmåla om anledningen och
 Han till denna Mission.
 1758. fått weta, at man i Dan-
 mark åstundade Colonister för en wisk S. Här-
 hade Han, i et bref til Konungen, utbudt
 Bröder. Genom en Minister seck Han til swar,
 denna S redan wore besörgd; men det skulle
 da Konungen til synnerliget wälbehag, om nå-
 Bröder wille sätta sig ned på Sarna Nicobar,
 norr om Sumatra i Ost- Indien. (hwaräst
 1756. et Handels. Etablissement ifrån Tranke-
 barade anläggas, och de kallades Friedrichs-
 och bemöda sig at födra deras Hedniska
 byggare til Christi Kännedom. Detta widtogs.
 emedertid inlupo tidningar, at första företagan-
 på dessa Sär, icke aflapit efter önskan; och at
 Han alle dit sände Colonister blifwit döde. Der-
 som låt man dock icke afsträcka sig, utan till
 de Minister i Köpenhamn blef skrifwit, at Brö-
 da, oaktadt dese tidningar, wore willige at födra
 en Mission til Sarna Nicobar. Men ders
 wore nödigt, at Bröderna fingo et Etablisse-
 ment i Trankebar, til at kunna ifrå Kusten af
 somandel undersödjia Missionen, som på S.
 åmnade anläggas, emedan det icke wore
 tilligt och rådgigt, at i detta aldeles obe-
 gån och wilda Landet sätta sig ned omedel-
 ligen ifrån Europa. Detta förslag togs rått
 up, och en Deputerad begärdes, med hwil-
 man än widare kunde deröfwer Conferera.
 till wardt Georg Johan Stahlmann utsedd,
 ifte til den ändan at Köpenhamn. Efter några un-
 derhandlingar med Ostasiatiska Compagniet, erhölet han
 D o un-

under d. 19 Jan. 1759 den af Konungen confirmade försäkrings-Acten, (*) i följe hvaraf en nederlagort tillstodjes Bröderna uti eller wid Frankrike och samt borgerliga rättigheter, förunnas dem Religion, och samwets-frilhet efter Brödra-samlingens Kyrko-ordningar, tillika med frilhet "et efter deras Bröders lofwärda exempel "Grönland och i Wäst-Indien, förkunna Ebeneser "gelum ibland Hedningarna, och genom Döden sen införlifwa dem i den Christeliga Kyrkan.

Så snart detta blef bekant i Församlingarna, budos straxt många Bröder ut sig till den Mission. Födrutan deras Ansödnare, förberedde Seablmann och Theologia Studenterne Wölff och Buttler, hwaraf den förre wille förnämmande gäst lära sig Malabariska Språket och den näre Portugisiska, blefwo derjämte eloswa om Bröder från Zeist till Köpenhamn expedierade. Den 7. Nov. 1759. gingo de om bord på Skuta Gref Moleke, Capitän Schvide, på hwilken afwen en ny Gouverneur för Frankrike bestämde sig; af hwilken, afwen som af alla Officierare i Skepps-folket, de mycket kärligen blefwo bestämde. Sedan de något urpehållit sig på Grenadens Öar, inlupo de i April 1760. på Grenada förhoppnings-udden, hwaräst de af fördom warande Missionärs, Georg Schmitt, två Wänner fingo wetta, at någre af honom uti te Hottentotter ännu woro i lifwe. Den 2. April 1760. kommo de till Frankrike, sedan de på tre månader lyckeligen och utan synnerliga stödan anstöder, lagt till rygga en 3600. mils Sjöfärd.

*) Man kan läsa densamma i Pastor Lork's Brev till den nyeste Riken, Geschichte 2e. II. Band.

blefwo a
ed synnerlig
ste sig straxt
ägård med
kommande
gningar för
De börja
Wells- eller
rättade sig
mo snart må
lliggande Hob

man man i
om första
Colonnen ifr
ående af fyra
I den utf
brödena i Ost
innehölts ibla
stna Religion
det de Malaba
de uti Frank
Missionärens tjänst
de, skulle så ut
de för denna
stas, utan Jes
wa främjadt; h
lagt, såsom de
tillkänn.

Detta Gudska
o, men måste
I Febr. 1761. d
de många mot.

blefwo af Gouvenementet och Inwånorne
ned synnerlig kärlek och wånstap emottagne. De
frantkebar sig straxt, en fjerdedels mill ifrå Staden, en
ägård med et hus, bygde för sig och sina ef-
kommande Bröder än et hus, samt några bi-
byggningar för Handtwerkarna och hushållnin-
garna. De började ock utan upskof på, at anlaga
Wells- eller Ris-planteringen på sit åker- styck,
våttade sig in till Handtwerks-idningen, och
sno snart många afndmare i Frantkebar och de
nårliggande Holländske och Engelske Colonier.

S. 240.

Man man i Europa kunde hafwa tidnlagat
om första Sällskapets framkomst. wardt an-
Colonnen ifrå Barby i Sept. 1760. affärdad,
bestående af fyra ägta Par och fem ogifta Brö-
der. I den utförliga Instruction för samtelige
Bröderna i Ost- Indien, hwilken desse fingo med
sig, innehölte ibland annat: at de i anseende til
Christna Religionerna i Ost- Indien, och i syn-
nerhet de Malabarer, som genom de redan i män-
niska uti Frantkebar etablerade Kongl. Danska
Missionärers tjenst blifwit till Christna Religionen
omkomne, skulle så utföra sig, at Inlet hiader och stö-
tt för denna Religion, genom dem måtte för-
spridas, utan Jesu Ritte, genom kärlek och frid
förfärd; hwilket de ock troligen hafwa i
sinnlagt, såsom derifrån inlupne esterrättelser gif-
tilkänna.

Detta Sällskap gick under segel den 19. Dec.
1760. men måste löpa två gånger in i Norrige,
i Febr. 1761. än en gång på Siceland, och
de många mot- winder och winter- kölden ut-
stod

stod mycken olägenhet. I Maj månad landade i Porto Bray på gröna Darna, foro förbi, och i Julio togo in friska lifs-medel. Den Ann Joan wid Madagascar. Den Augusti anlände de til Trankebar, och träffade alla sina där warande Bröder wid god hellsa, fedt hwar och en af dessa genomgått en lindrig sjukdom; äfwen som de sjelfwe på sin besvärsh resa blifwit från swåra sjukdomar bewarade. Straxt derefter wardt sednare Colonnens Användning som tillika skulle förestå hela Missionen, nemligen Nicolaus Andreas Jäschke, af en sjukdom gripen, den nästan hwar och en Europæ där på stes genomgå, innan han blir wan wid Klimatet och den 1. Jan. 1762. lät sin på många orter med wälsignelse förda lefnad; och hans Söner följde honom inom några veckor efter.

Hwad arbetet ibland Hedningarna widkommas så kunde Bröderna i de första åren ej göra den utinnan några försök på Nicobariska Darna, sån måste wänta, tills Ost. Indiska Compagniet gjorde anstalt til de sammans besätjande. medlertid fortfor Gouvernementet i Trankebar, si sin påbegynta wälwilja emot Bröderna, och dem allt bestydd wedersaras. De blefwo och kante här och där på Kusten, och singo mycket arbete från andra orter. Engelske Gouvernementet i Bengala önskade, at de, eller åtminstone några af dem, måtte komma til Chatigan wid Ganges; och en Hednisk Konung wille afhälsa dem i sitt Land. Men deras beslut om at i stillhet, under tålmod och tro, afbida bröderna til Nicobar.

förre omtalade
och resolvo
arna anstalt
let på Barn
räknade, ste
berhållning t
under Kri
lyktes Arbe
på sina orter
det Görålor
orn til Uniter
genast en l
nde barn, gj
ant, det man
skolterne tag
tal ifrå den c
så än en g
man, utan h
na emottaga.
Wid somlig
nga Hjelpare
andra war d
ket öfke sig.
Mangenberg ti
Arbetare i Pen
Engeland, och
war wälde, at
måste affärde
sju Personer i
och tre til
des och då, sät
iii Dichtensfels
Syrko-hus.

S. 241.

för omtalte (S. 238.) Conferentser wardt
 och resolveradt, at ån vidare förökning wid
 barna-anstalterna skulle förekommas, emedan an-
 stalten på Wäneren, föreståndarne och betjeningen in-
 behållnade, sig redan till 600. Personer, hwilkas
 underhållning war nog tyngande, i den dyra tiden
 under Krigs, oroligheterna. Till den ändan
 uplyktes Arbetarne wid Brödra-församlingarne,
 på sina orter sätta Scholorna i bättre stånd,
 det Föräldrarna ei måtte behöfwa ställa sina
 barn till Uniktets-anstalterna. Och dermed gjor-
 des genast en lycklig början. I anseende till främ-
 mende barn, gjordes redan år 1747. offentliggen
 betant, det man icke wore i stånd, at i Uniktets-
 anstalterne taga sådana emot. Likväl hade deras
 tal ifrå den tiden ansenligen ökt sig. Gjordes
 så ån en gång betant i alla Församlingar,
 emun, utan högsta nödfall, icke mer kunde så-
 na emottaga.

Wid somliga Hedna-Missioner hade en del
 unga Hjälpare dödt bort under sit arbete, och
 andra war desammas förökning nödig, efter
 betet ökte sig. Ifrån Amerika gaf Broder
 Pangenberg tillkänna, at där war öfweralt brist
 på Arbetare i Pensylvanien, Jersey, Maryland och
 England, och äfwen i Carolina. Dessa omstån-
 der wälde, at på et enda år 1761. et stort Säll-
 skap måste affärdas till Pensylvanien och Caro-
 lina, sju Personer till Suriname, fem till St. Tho-
 mas, och tre till Grönland. Till Grönland af-
 färdades och då, såsom alla år, nödige lifs-medel,
 till Dichtensfels et färdigt kliradt Församlings-
 kyrko-hus. Bröderna wid de öfriga Hedna-

na-Församlingar, blefwa med oundgängliga medel tjente, såsom ock med Materialier, som hwars förädling och utarbetning de något förwärfwa sig; och de twänne Colonne resa åt Ost-Indien torfde et drygt understöd. Detta fordrade sannerligen stora kostnader, och war näppeligen förmodligt, at man i den storskrigs-tiden och allmänna dyrbheten, skulle allsammans kunna bestrida. Men i förtröstan på Guds hjälp, fortsatte man dock det påbegynta werket i alla dess delar, och måste med blygsfyll ärlighet säga wid årets slut:

“Swad wi äge, Gud består,

“Och af nåde ogh förår:

“Til wårt bästa Han alt wänder;

“All ting är uti Hans händer.”

§. 242.

De åt Amerika och Wäst-Indiska darna resor Bröder kunde först i Holland och England blifwa behörigen expedierade. Detta gaf anledning til en visitation i de flesta Tyska och andra församlingar, hwilken Biskop Johannes Krumpholtz jämte några andra arbetare. Sin resa uttog Han genom Niesky, Klein-Welke, Barby, til Zeitz, hwaråst Bröder blefwo Se Thomas och Suriname affärdade. De samma stredde i London med de Bröder, som til Pensylvanien och Norra Carolina woro bestämde. Derupå hölts därstädes en Engelsk Provinssynodus, och på densamma blef Johan Niesky tillmann ifrå Währen (§. 21.) förordnad til Occidentalis, för at bewaka oga i de länder warande församlingars bästa. För församlingen i

höllos upb
ämndter talte
des öfwer fö
varjehanda r
betes förkofel
ode ock, på d
born, Ne
Swad för
hade wäl
afgången
de deremot o
gång war, e
arne til säg
nöje warse
arbeten, och
med mycke
spade i löse-
fket mer war
som man ic
wet för hand
var och en i h
ste utur Hans
ens at lefwer
rde början n
et, och gaf de
ms-böckerna,
Hel. Skrift
9. till 1762.,
ill Trycket b
illa Bröder
Ordinarius i
til Brödra
att utgifwen.
I allmänhet

geliga upbyggeliga Homiller, med deß flesta
 sampter taltes enskildt, med arbetarne confere-
 res öfver församlings-lemmarnes trefnad, och
 varje handa nyttiga inrättningar gjordes till in-
 tetes förkofring och utvärtes bestånd. Sådant
 öfve och, på återresan, uti Zeist, Newsted, Ma-
 born, Neu-Dieckendorf och Ebersdorf.
 Hwad församlingornas tillstånd beträffar,
 hade wäl somlige föga öka sig till antalet,
 af afgången endast blifwit ärfatt; men andre
 deremot onsenligen förmerat sig. Deras in-
 gång war, efter salig Ordinarii hemförd, ar-
 betarne till fögnad och hugnad. Man blef nu
 nöje warse frukterna af densammas sedna-
 arbeten, och många af Hans håldna Tal blef-
 med mycken wälsignelse för församlingarne,
 spade i löse-stunderna. Man lärde sig nu så
 mer wärdera dem och deraf göra sig nyt-
 som man icke mer hade detta utkorade Jesu-
 ket för hand. På det man nu måtte gifwa
 och en i händerna det bästa och gagnells-
 te utur Hans Tal, bestöt Goesfried Cle-
 mens at lefwerera et utdrag af desamma. Han
 worde början med Talen öfver Första Moss
 ut, och gaf desamma 1763. ut af trycket. Af
 hans böckerna, som sal. Ordinarius hade af-
 Hel. Skrift förberdigat för hwarje år, ifrån
 1759. till 1762., blef en fullständig samling gjord
 till Trycket befordrad. I detta år wardt och
 alla Brödra Psalmboken, hwars första
 af Ordinarius 1773. utgifwit, å nys reviderad
 till Brödra församlingarnas nyttjande af-
 gätt utgifwen.

I allmänhet wintade man sig derom, at
 icke

icke allenast Guds ord måtte i församlingarna rent och klart blifwa lärdt, och til den ändes sökte man at i sanningens föredragelser allt mer och mer rätta sig efter åhörarnes begrep, och at undwika alla mörka och mångtydiga talesätt utan hufvud-åhågen war och förblef, at församlingens ledamöter måtte försara Evangelii tro på sina hjertan, och såsom Guds barn ägnade derefter Gudfruktelligen lesnwa. Och hwaräst i detta mål bräst, där brukade man behörig alfrösamhet: dock med den försigtighet, at icke Evangelium på lagmulet sätt föredrogs, eller allden i lags-lära förwandlades. Men den som icke allenast får egen d. war oredelig, utan och androm skadelig och genom förmåningar och waningar ej lät söra sig til rätta, den stilde sig ifrå sig, utan afseende til person, stånd och åbete; hwaraf åstulliga bedröfweliga exempel rekommen. Häremot hade man och den sagan den, at endast i detta år 1761. se några och i gu til tretie personer, hwilke i förra tiden icke willat och afföndrat sig, nu komma tillbaka, och insända skrifwelig afbön.

S. 243.

I medlertid hölt det lands, förderfweliga församlingen framgent fort, som 1756. brustit och ehuru rolligheten återstältes å ena sidan som en particulär frid 1762., så steg dock den och dyrheten så mycket högre nästan öfver allt på de öfriga orter, och äfwen hos Brödrarna utpräskade innerliga suckningar och längtan å den låra friden. Så mycket eftertänkeligare reföll dem dagsens lösen, då första efterrättel-

allmänna
 både förtry
 ska, wil jag
 med frögd och
 firat tack
 den, låter si
 småla något
 Martii 17
 Gdorsamlln
 klokan 8. o
 måns löffan
 i Biskop J
 rna Texten
 het up de w
 pelfa HErra
 djup bestäm
 ibland annan
 ar frälst of
 Han bewar
 en man,
 lärar gjorde
 wol kunde, (H
 ent) i ställe
 dela våra B
 wäldig wara
 målt?, Sedan
 lingen på kn
 lock: offer un
 es: Te Deum
 Häruppå gie
 holdsdorfs fy
 församlingen
 nde Cantater
 me;

allmänna friden gjordes belant: Efter the
 ämbe förtryckte warda, och the fattige
 ska, wil jag up, säger HErrn. Ps. 12: 6. Med
 god frögd och tacksamhet alle församlingar haf-
 va firat Tacksägelse - högtiden öfwer den slutade
 orden, låter sig icke bestrifwa. Jag wil allenast
 nämna något om dess strelse i Herrnhut den
 Martii 1763.

Församlingen samlade sig under basuna
 klockan 8. om morgonen, och söng et utdrag af de
 mans lofsång i den glöddande ugnen. Sedan
 Biskop Johannes et tal öfwer den före-
 tagna Texten Ps. 28: 6. 9. och råtnade i
 öfver de wälgärningar, för hwilka wi bö-
 nade HErrn. Talet åhördes så wäl med
 djup bestämelse, som frögd, betygelse; och
 ibland annat, de orden uprepades: „Han
 är frälsst oss utur all fara, midt under kriget
 Han bewarat oss „ gret hela församlingen
 som en man, och dess tacksägnings- och gläd-
 lärar gjorde en wördnadsfull Pause. „ D
 wol kunde, (skrifwer samma berättelses Con-
 tent) i ställe för orden, som äro det minsta,
 wäldiga våra Bröder det hjerta, som af der-
 wäldig warande nådenes känsla war aldeles
 målt? „ Sedan talet war til ända, bar För-
 samlingen på knä fram för HErrn sit böne-
 offer under otaliga lärar, och till slut
 Te Deum laudamus.

Häruppå gick man till högtids- predikan i
 St. Michaels kyrka; och efter middagen hade
 församlingen sina fast- agaper, hwarwid
 Cantater blefwo under Masticerande
 me;

Chorus.

**Loftwa HERAN min själ, och förgåt i
hwad godt Han dig gjordt hafwer.**

Församlingen.

**Ät! at hwart puije, slag tackägelse aflade!
Och hwarje ande, tag lof, wisor innehade!**

Chorus.

**HERRE, HERRE GUD! barmhertig och
nådelig, och långmodig, och af stor nåde,
trofast; Du som bewarar nåde till tusende led,
och förläter misgärningar, öfwerträdelse och
der, och för hwilkom ingen är oskyldig. Du
lena känner alla människors barnas hjertan. Her-
re-min GUD, stor äro dine under, och dine
kar som du på oss bewisar; dig är lof-
ting lik: jag wil förkunna dem, och der af
ändock de stå icke till at räkna.**

Församlingen.

**Efter då Din kärleks låga
Stor och obegriplig är,
Stal min barnsliga förmodga
Lyfta häanden til dig här,
Bedja dig om nåd och kraft,
U omsattan dag och natt;
Els sag dig i ewigheten
För den nåd, du mig betedt
Här i denna öddligheten,
Tacka kan och prisa rätt.**

Chorus.

**Ära ware GUD i högdene, och frid på
dene, och människomen en god wilje.**

Församlingen.

**På jorden är kommen stor glädje och frid,
Människan må wäl glädjas wid
Guds vunnest och goda wilsa.**

**Feldförste, J
Eann GUD
I nöd och
Wår synd
Din kärlek ad
Det är wår**

**En fridsens
Som hörer t
Så gjord:
Hur wi sku
Och stulle del
Med dine all**

**Du gier fr
Esko och fa**

**Loftwad ware
böns röst.
Stö. På H
är hulpet,
tacka Honom
som HEG
om frögdas och
ing komma f
mer frögdas fö**

**eder GUD alt fol
hora ting, dem H
Om af wårt mod
Och mycket godt ha**

Utaf unga ba

Chorus I.

Fridförste, HERRE Jesu Christ,
 Gann Guld och Man, som i vår brist,
 I nöd och död oss hjälpa vill,
 Vår synd och brott oss gifwa till!
 Din kärlek aldrig ändrar sig,
 Det är vår tröst ewinnerlig.

Chorus II.

En fridsens Konung, wårdar slikt,
 Som hörer til dess ämbets plikt:
 Så gjorde Du, och tänkte på,
 Hur wi skull friden återfå;
 Och stille delig i vårt land
 Med dine allmagts högra hand.

Församlingen.

Du gjer frid i dina lande,
 Lycko och salighet i alla Ständer.

Chorus.

Lovvad ware HERREN; ty Han hafwer hördt
 böns röst. HERREN är min starkhet och
 stöd. På honom hoppades mit hjerta, och
 är hulpet. Mit hjerta är glad, och jag
 tacka honom med mine wiso. Detta är den
 som HERREN gjordt hafwer; låt oss på
 honom frögdas och glädjas. Vänta oss med tack-
 ning komma för Hans omsigte, och med
 mer frögdas för honom.

Församlingen.

Gader Guld allt föll, med hjertans frögd och gamman,
 flera ting, dem han gör med oss allesamman;
 Den af vårt moders lif, allt intil denna stund,
 Och mycket godt har gjordt, och än gör margelund.

Barnen.

Utaf unga barnas och spenabarnas mun
 haf

hafwer Du ena magt uprättat. Barnabarn
prisa din werck, och tala om dina magt.

Församlingen.

På denna din jord,
Där efter din ord
Rättfärdighet bo
Och förtrycka folketikal en gång så ros
Där man utan bång
Sår frids-frukten skära i ärena mång.

Chorus.

HEre wår Guld, wår Klippa, wår b
wårt beskydd, wår sköld och wår solighets ho
Du känner dina, och förgädder dem hemlig
dit tjäll.

Församlingen.

Du friar oss från syndsens twång,
Bemätar oss för plågor mång.

Chorus.

Där se de **HE**rens werck, den på jord
sådana förstöring gör: den oss delig stillar i
sa werldene, sönderbryter hågan, sönderbr
spetsen, och upbränner wagnarna med eld.
rer stilla, och besinner at **HE**ren är Guld.

Församlingen.

Regerings-konsten Han förstår,
Och wet sig alltid så bete,
At hwad Han gör ell' låter se,
Det alltid en god ända fär.

Chorus.

Wåra hjertan frögda sig, at Han så
hjelpen, och är en Mästare til at hjälpa.
lägger oss ena bördo uppå, men Han hjälper
oss, Sela! Hans hand är ännu icke f
Han hjälper alltid i rättom tid.

Det hafwe
Då, til wå

Ut Guld

annar, där
Guld är när
1790.

Som wi

At Råder

Ut Guld

Sit folk

Så är o

Det är ju

Och denna

Så hågna

Önsker Jer

dig älska.

ta i dina D

Herre siene Du

Herre, Dit Ans

Herre Guld, dit

Guld Rader, S

Görlåna oss

ot; Ty ingen

logo, Utan D

Guld gifwe t

och godt R

at och stilla le

et och ärlighet.

Hör oss

Församlingen.

Det hafwe wi wäl tusend gånger fäst försara,
Då, til wår pröfning, uti nöd wi råttat wara.

Chorus.

Ut GUDS Stad må lustig blifwa med sina
Länningar, där Dens Höghets helga boningar äro:
GUD är när dem der inne, derföre skal han wäl
Svara.

Församlingen.

Som wi hafwe hört,
Af Råderna lärdt,
Ut GUD af stor nåd
Sit folk sådse hugnat med råd och med dåd:
Så är och nu stedt;
Det är ju handgripligt, hwad nåd han öf tedt,
Och denna GUDS Stad
Så hägnat och sågnat, at hwar man är glad.

Chorus.

Önsker Jerusalem lycko. Sånge dem wäl,
Dig älska. Frid ware inom dina murar, och
I dina Palats.

Församlingen.

Herre siene Du och råde, Och beware öf nu wäl!
Herre, Dit Ansigt i nåde Lyse altid för wår själ!
Herre GUD, dit Ansigt wård, Och Din Frid öf allom sändt
O GUD Fader, Son och Ande, Dig ste pris i allo Lande!

Chorus.

Förlåna öf, GUD, så nådelig Frid i wåra
Länder; Ty ingen är på jorderik, Den ofrid kan
taga, Utan Du allena.

GUD gifwe wår om Konung och all Sswerhet
och godt Regiment; at wi under honom et
st och stilla lefwerne föra måge, I all guds-
het och ärlighet.

Församlingen.

Hör öf milde HERRE GUD!

Cho-

Chorus.

At i vårt Land skal ära ho; at godhet
trohet mötas tillsammans, rättfärdighet och
lyshas; at trohet må växa på jordens, och
färdighet städa neder af Himmelen; på det
Land må sina frukt gifwa, och Han måttar
det som lefwande är, til behaglighet: på det
må söla och finna Honom, och Hans Sörfam-
gar gå och förkofra sig.

Sörfamlingen.

Det unne oss Gud Fader lär, Och Sonen som
Genom Dens Helga Andas kraft; Amen, ren är,
se oss som
är sagt!

Beslutet.

Helige HELLE GUD! Hel-
starke GUD! Helige barmhertige
fare! Du ewige GUD! wälsigna
samlingen, genom Dit Lidande, R
och Död. Amen, Amen.

S. 244.

Sedan Ugaperne woro hällne, lästes och
ödmjuk sägnad ähördes, uti twänne Sam-
komster, en utur esterrättelserna om alla Sörf-
lingar sammandragen berättelse, hwad af
anden hade drabbat hwarje ort, och huru
ren wü alla förliga omständigheter bewarat
räddat dem. Hwad Sörfamlingarna i dessa
Krigs-åren utstätt, och hwilken förlust de här och
lidit, synnerligen emot slutet deraf, wül jag här
widare omnämna. Men om jag med stilla-
skulle aldeles förbligå den trohet, barmhert-
och bewarelse, som de hafwa ärfarit, kunde sä

mångom,
mid betjen
en straffb
altså utu
ns firning
got litet de
många til
meers Besf
glädje tje
dyddande:
deras nam
het antekna
som de
åstanka.

bdrian af S
minsta ynn
omme stridstr
de. böcker,
uan och
hafwarne, et
man hade de
De Spörs
te gifwa de
och frägning
såsom misö
anna, huru f
småde-strif
adran, då de
allenaft ofanni
s wederspelet.
och hos mång
orna igenfuan
födgåtna Cha

mångom, som weta deraf, och af hvilka GUD
 wid betjent sig såsom verktyg, blifwa ansedt
 en straffbar förgåenhet och otacksamhet. Jag
 alltså utur efterrättelsen om tackfågelses, så-
 ns firning för den återställda friden, anfdra
 got litet derom, dock utan at nämna wid namn
 många till en del höga Personer och ätstilliga
 meers Befälhafware; som af egit bewåg och
 gladje tjent Guds willa, medelst Hans folks
 skyddande: hafwandes jag den säkra tillförstigt,
 deras namn aldrabäst blifwer i tid och i e-
 ghet anteknadt hos allt godts Wedergällare;
 men som de hos Bröderna förblifwa i oförgä-
 ng åtanka.

S. 245.

berjan af Kriget kunde man icke tillförse sig
 minsta ynnest och förstoning, emedan dillintill
 omme fridskrifter, och i synnerhet några fräcka
 de, böcker, hade bibragt icke allenast gemene
 n, utan ock Officerarne och ätswen-högsta Be-
 hafwarne, et så wideligt begrep om Bröderna,
 man hade den aldrastwärafte medfart at besa-
 De Spörsmaal, som man mer än en gång
 te gifwa de respectablasta Personer swar up-
 och frågningarne efter de orter, som dem blif-
 såsom mistänkte beskripte, gifwo noggsamt
 hnu, huru fullproppade de wero med Idée
 småde-strifternas. Desto större war deras
 hadran, då de rönte, ja med egna ögon sågo,
 allenast osanningen af allt sådant, utan ock al-
 le wederspelet. Detta gjorde så mycket mer
 hos många, som de wid Brödra. Försam-
 lorna igenfunno den i dessa tider nästan alde-
 förgåtne Characteren, hwilken Träfsaren gif-
 wer

wer strom Lärjungom och ägta efterföljarom: S
lige åren J, när människorna försmåda
förfölja eder, och säga alle onde emot eder
om de deruemman ljuga. Matth. 5: 21. När
pelligen hade desse i sina Lågren och Qwarter
rättat, huru de befunnit saken, för än hwar man
blef begärlig, at lära Länna Bröderna och be
La deras offentliga Sammantomster. Den
lige Unde bewiste sig derwid så kraftigt på
ga, at det som lönligt war i deras hjertan, war
uppenbart, och de bekände, at Gud sannere
wore där tillstådes, 1 Cor. 14: 25. "Ack!
"en ansenlig Officerare, detta är ju et Guds
"der, at se et folk, som tror med hjertat!
"arme människor tro med munnen, och i hjer
"hafwe wi ingen ting." Många blefwo om
angelit sanning öfwertrygde, då de fingo se
som wandrade Evangelio wärdelliga: och om
ga har man fått tidningar, at de til slut
rat werlden såsom fattige syndare, i förtrö
på Christi Förtienst, hwilken i Brödernas
dikningar blifwit dem recommenderad och bepr
Mången förfärlig Parti-gångare wardt genom
bemdelse, och än mer genom det, som han
st skäl, gagn hörde i Brödernas offent
Sammantomster, så blidlad och medtagen,
han stonte ej allenast Bröderna, utan
på deras förbön, andra inbyggare där
kring. Endr Kongl. Preussiska armeen
i någden af Herrnhut, hade denna och de
gräntsfande Församlingar och anstalter at
na sig af många höga besök, samt all den
het och förstoning, som i sika fall någon
möjligt; och då Kaysersliga armeen kom at

Jfrån är r
angden, n
tion. Många
ationer och
tal Pprintsar,
i Herrnhut
Kongl. F
mes, Kavert
samt för Gdr
stet så stark
gifwa hwar
wisa dem d
ret så prisad
förnam Gene
ta Eder; så
ogler i hela
aat finna wer
de förakt
et och en gång
Kilje-namn,
Armeer och
hade post ifr
det uppehåll,
na och städer
nder all såda
smärre och s
många durc
de ofstörde i s
man utsedt
församlings
t Zagareth; n
på det efter
en af sina egn

om: S i den ängden, njöto de likadan ynnest och Pro-
nåda oc tion. Många hundrade Officerare af allehanda
not ed nationer och Religioner, hwaribland war et stort
11. Må tal Prinsar, gjorde, inom fjorton dagar, be-
varter k i Herrnhut. Ibland dessa war i synnerhet
hwar m deras Kongl. Högheters, bågge Saxiska Print-
och be mes, Kaverii och Carls besök mycket fäg-
Den S samt för Församlingen. Ifrå den tiden wardt
t på m öket så starkt, at man ofta ej war i stånd,
tan, wo gifwa hwar och en behörigt besked och swar,
fanneri wisa dem de annars mistänkt, men nu i
Ud! s öret så prisada anstalter. " Ud! sade till slut
Glids förnam General: låter denna mödan icke för-
rtat! ta Eder; så många besökande, så många U-
h i hier ogier i hela werlden. " Och man har efteråt
oo om nat finna werkan deraf på många orter. Kort
go se f de föraktade och försmädde Herrnhutare
h om m t och en gång betjena mig af detta oegente-
lut qm a stilsje-namn,) funno så mycken ynnest hos
förtrö Armeer och deras Anförare, at den, som ba-
rnas p hade påß ifrå Herrnhut, kunde genast, utan
ch bepr det uppehåll, påßera genom lägren, posterin-
genom na och städerna.

S. 245.

nder allt sådant salrikt påhellsande, ja wid
smärre och större Corpsers och hela Arme-
utan många durchmarscher, förblefwo församlin-
där ne ostörde i sina sammankomster. På en ort
neen ch de t man utsedt et nybyadt och danu icke be-
er at församlings-hus, samt församlings-salen,
den et Pazareth; men Lands-Herren lade sig der-
ågonst på det eftertryckligaste, och Inrymde håld-
m af na af sina egna byggningar til sådant bruk.
P p På

På somliga orter kunde wäl Inqwartern
garne icke aldeles undwitas, och hade sina wo
liga beswärligheter med sig, men man rö
och derwid mycken benågenhet å Officerarnes sid
Ty och somlige tillhöllo sit manskap at updra
stilla och ordentliga, af den grund, at där bod
godt folk. Wången liten inqwartering afwä
en större och beswärligare. Och högste Befälh
warne låto, genom tjenliga föreställningar om
mjöjligheten, at taga emot inqwarteringar på
församlings-orter, som woro starkt bebodde
intet landtbruk hade, snart beweka sig, at m
dela dem Protectoria och Salve-gården; gic
och ofta sådant af eget bewåg.

Hade en och annan Underbefälhafware
gon gång en illat Intention, så gjordes den
nom hans Förman til intet, innan den kom
fall werkställighet. Genom förböner och
föreställningar blewo jämwäl många swära
tributtoner antingen mycket mildrade, eller
hög befällning aldeles eftergifne.

Store Corpser, som woro på Retirade stadde,
serade Församlings-orterna utan utswäfningar.
då af en Armeen, som war på återmarschen, må
Tusende, som intet bröd hade, gingo igenom en
samlings-ort, bådo de med mycken bestedelighet
man måtte öfwerlåta dem så mycket, som g
ligt wore. Alle Inwånare lemnade utan be
ping fram det bröd-förråd, de ägde; ja, bar
i anstalterna, tilldelte dem med glädje sit til
kost ämnade bröd, och Bagarne bakade til
sammans tjenst så mycket, som de nämin
Denna willighet gjorde hos dem et ärtän

ing, som
fingo gagn
Bewarelse
församling wa
twa hufvud
ang emot hw
de åi försam
så, at de d
napptag ste
En annan
sätt innes
Armeen ge
arna. Då gic
samma hade
en werkliga
Retiraden
Wid det s
gt manskap
en Broder, l
gs-orterne, m
t, hwilke på
gwifare ofta
en farliga om
llf, fast man
gång kommo
med sina le
just war i
rt, och blewo
tte, bestyddad
wisse.

en besynnerlig
församlingen

lyck, som Bröderna på andra orter sederme-
singo gagn utaf.

Bewarelsene i farligheter, äro otalige. En
församling war en gång i fem dagars tid innesluten
af två hufvud-armeer, som stodo i slag, ord-
ning emot hwarannan, och Batterien woro rik-
ligt af församlings-orten. Men Gud wände
det så, at de drogo längre bort, och bara et li-
tt napptag stedde där bakom husen.

En annan församlings-ort war på sam-
ma sätt inneslängd. På ena sidan wardt den
Armeen genom den andra drifwen ifrå hög-
erna. Då gick Canonaden öfwer orten förbi, och
samman hade dock ingen skada, hwarken ge-
nom verkliga anfallet straxt bakom orten, eller
Retiraden på des andra sida.

Wid det så starka wärfningar stedde, och
mångt manskap togs så ofta til soldater, wardt
den Broder, hwarken på resor eller i Försam-
lings-orterne, med wäld borttagen. Af de Brö-
der, hwilke på sändebods-resor eller såsom
Rådswisare ofta rådade i Stårmyklar eller i an-
draliga omständigheter, tog ingen skada til
sig, fast man ofta högg och sköt efter dem.
En gång kommo ock några resande ogifte Gys-
sar, med sina ledsagare, ibland en talrik Corps,
som just war i begrep at angripa sin weders-
tan, och blefwo af Officerarne bestedeligen be-
skottade, bestyddade, och i rättan tid på en bitwäg
lösle.

S. 247.

En besynnerlig Guds bewarelse rönt Brödra-
församlingen i Neusalz uti Slesien, midt
P p 2

under plundringen och elds-lågan. De förtre åren hade hon alsintet försärlit af krigs-wederwärdigheter, tills i September 1759. hustråsen af Rysska Armeen kom at stå där i landet då hon den 24. Sept. efter 18. timmars qwalfulla ma inspörring, blef af densamma fulleligen stälad, och husen den 25. Sept. antändes, men samtliga Bröderna, Systrarne och barnen genom Guds bistånd utur elden räddades och utförd sedan de mist alt hwad de ägde. Saken med förmodligen anstald af hättka människor, hvarke wille, så wäl stilla sin rofgrighet, som ock släcka sin harn på Bröderna. Så snart plundringen börjades, räddade sig Systrarne och Barnen undan til Församlings- och Kyrko-huset; och husen sattes i brand, resolverades at frälslas med flykten. Någre Officerare sökte deruti at hindra dem, wille sätta godt mod i dem, och lofwade inställa plundringen, samt låta släcka den; men Bröderna suano orsak, at mistro deras föregifwande. De sågo wäl ingen utväg, salwera sig genom flykten; ty de blefwo bewarade, och orten war med en wagnborg omgiffen. Men någre Bröder kastade at dem, som hvar wakt om Församlings-huset och ej wille släcka någon därut, något penningar, hwarmed de så lå amuserade sig, tills samtliga Systrarna kommit genom bakdörren af Församlings-huset. Och åter wagnborgen för elden skull måste flytta undan och göra öpnig, sunno flyktlingarne så mycken plats, at de sluppo igenom.

I medertid hade dock många Bröder i måst blifwa qwar, och wordo med wäld tillfäst at släcka, där ingen ting war mer at bärga.

någre af dem, i mening
woro där q
glade, förutar
woro utfor
oro i högsta
it dem undfo
na. Så sn
ret, slöto de
med lärar, fö
pps- och lifs
frott plundrad
ne nästan ald
lifwet, eller
ssute, som m
barnsängs-h
til fors följa
wäl efter dem,
er försagade;
medlidande och
bröd. Af et
wågen i nå
oweterliget,
Parti, som fa
la utur byen,
Hela sällskap
Bumslau, o
mycken hjälps
war mycket
st. Kommo de i
blefwo, sedan
er, i de nästa
ge Exulanter
te. Af de q

De för
af frige
759. be
r i land
qwalfa
ligen st
men sa
en gene
utförd
saken m
or, fru
m och s
plundr
ch Bar
fets; och
frälsta
derulina
dem, e
släcka
niströ
utwäg;
no betw
omgifre
som ha
ille slä
de så lä
Kommit
. Och
flytta
agarne
öder de
id tillh
arga.

någre af dem wille retirera sig til Församlings-
stet, i mening, at de andre Bröder och Systrar
woro där qwar, sunno de alla dörrar där för-
glade, förutan baldörren, genom hwilken de an-
woro utkomne; och många af Plundrarne
woro i högsta måtton förtörnade, at man hade
lät dem undkomma. Orsaken kan man lätt ut-
söka. Så snart de kommo tillsammans på frä-
slutt, slöto de en ring, och tackade sin kära Her-
med tårar, för denna näbga räddning utur all
öpp- och lifs-fara. Ty änskönt alle Bröder
strot plundrade, många hårdt slagne och de
sle nästan aldeles afslädde, så hade dock ingen
liffwet, eller fått någon stada på sin tropp.
slute, som många wector warit sängliggande,
barnsängs-hustrur, blefwo starkte, at de kun-
de till fots följa med på flykten. Plundrarne sat-
te sig emell efter dem, men blefwo af reguläre Sol-
där förjagade; och somlige af dessa tilldelte dem,
medlidande och med tårar i ögonen, sit Com-
municer-bröd. Af et annat Parti blefwo de wäl un-
der wägen i några timmars tid qwalde; men,
omweterliget, allenast så länge uppehåldae, tills
ett Parti, som farit ut på plundring, åter war
i närheten, som deras wäg låg igenom.
Hela sällskapet tog wägen åt Snadenberg
i Bumlau, och wardt allestäds under wägen
mycken hjälpsamhet bemödt, änskönt hela Fra-
nken war mycket utfugen och förödd. Den ad-
d. kommo de innan dagningen til Snadenberg,
blefwo, sedan de af Bröberna fått nödiga
mat, i de nästa Församlingar fördelte, och såsom
de Exulanter allestädes med kärlek emot-
toges. Af de qwarblefne Bröder hade några
flin-

stingrat sig; men desamme anlände också till närmaste Församlingat, sedan de utstodt hwarj handa beswårligheter.

S. 248.

En dylik fara träffade och Wdmista Församlingen i Ryksdorf, enär Ryfke Trupparne under Generalen von Tottleben stodo i Oct. 1761 för Berlin. Sysstrarne och Barnen bragtes säkerhet till Berlin, och inlogerades merendels Brödernas Församlings-hus på Wilhelms-gatan, hwaräst de likwål woro i stor ångest. Bröderna utstodo mycket, i thy de blefwo aldeles förfärfwen till en del illa medhandlade, och woro i ständig elds-fara ibland de många eldshögar, gator, och emellan de tätta med halm betäckta bygningar, lador och såhus, hwarwid öfwer allt brist på watern. Men de höllo redeliga ut wid alla wedertwårdigheter, och då elden kom lös, twode icke allenast sina egna, utan och närma Sochnens aldeles förlätta hus. De kunde icke samt prisa Guds bewarelse för Stadon till lif och lif, och woro ganfka tackfamme, då af alla Församlingar gjordes et sammanskott, till nödfärfättning af deras lidna förlust.

Fruktan för dylik medhandling, föranlät Bröderna i Snadenberg uti Slesien, at år 1761 då irreguläre Truppar kallades, hwilke öfwerförorsakade nöd och ångest, bringa alla Sysstrarne och barn i säkerhet till Saxen. Sysstrarna goss merendels emot i Niesky och på Gles i Trebus, Barnen i Groß-Zennersdorf, Glicorna i Herrnhut; och på dessa orter blefwo öfwer et fjerdedels år underhåldne, tills de med

erhet kunde be
tom några sm
en i Snadenb
så wål wid
te Bröderna
do sig at be

Den bedröfw
wål allestä
Diaconien
at hjelpa b
förorsakad.

och Sysstra
ter, öfwerwägd
at bibehålla d
dermödor; so
runder förspor
rådna de anfer
besittja Pandt
na grannar lid
gar, och sådan
immelsta Fad
elust och den af
Församlingarn
ter, och tillika
Guds werk iblan
eme. Hårtill ha
del, nemligen d
dan ogement
anufacturerna
d Armeerna fi
brödernas arbeta,
d försälgnngen i

het kunde begifwa sig tillbaka åt Glesien. Men
 som några små utpräknigar, hade Församlin-
 en i Snadenberg ingen skada; ty Besälhafswar-
 de, så wäl wid Ryfka som Kåiserliga Armeen, med-
 te Bröderna Salve Gården, innan de under-
 do sig at bedja desamma om sådant.

S. 249.

Den bedröfweliga händelsen i Neusalz, som
 wäl allestäds åstad sorg och klagan, och Brö-
 diaconien måste åter åtaga sig en stor tyngd,
 at hjälpa båra den skada, som derigenom blif-
 förorsakad. Men tacksamheten för Bröder-
 och Systrarnas räddning, här och på andra
 ter, öfwerwågde alt detta. Och emedan min affigt
 at bibehålla åminnelsen, icke så mycket af Krigets
 edermödor, som af den underbara hjälp man
 under förspordt: så wil jag icke heller här
 nämna de ansefliga skador, som de Bröder, hwil-
 besittja Landt, ägendor, hafwa med andra
 na grannar lidit genom lefwerantser, fourage-
 gar, och sådant mera; utan allenast prisfa den
 ämmelsta Fadrens trofasta försorg, som wid all
 elust och den allmänna hungers-nöden, uppehål-
 Församlingarna och deras talrika Barna-an-
 lter, och tillika satt dem i stånd, at understödj-
 lds wärk ibland Hedningarna, så nu som til-
 rene. Hårtill har Gud betjent sig af et ordentligt
 del, nemligen deras händers arbete, och til den
 dan ogement wälsignat handtwerkerierna och
 manufakturerna i Församlingarne. Ty då man
 Armeerna snart blef marsse dogeligheten af
 ödernas arbete, och font för mögta beqwämt, af
 försälgnigen ingen ting til afprutning begärdes;

så bteswo ej allenast Bröderna öfwerhopade med arbete, utan Befälhafwarne sörgde och ofta sjelfwe för att deras waror kunde på en tid, då handelsverrelsen aflstagnade, påbera til och ifrå märknade na. Och när tillförfelen war inspärrad, gäfwos Pass, at Bröderna kunde förse sig med nödmodigheter. Således betygade en General i sit Patent at Han meddelte detsamma, til at wisa Herrn Hut och de låra Barnen därstädes, sin besynliga aktning, och at afhjelpa deras forstighet.

J allmänhet hade Bröderna at tacka för Barna, anstalter för mycket godt. Barnens ofaldiga, naturella och kärliga tal och upförande mot hwår man, utan styrtighet eller fräckhet, och än mero, den förnögdhet och sällhet, som lydesa ommyndiga utur ögonen, tilskyndade dem strö i början de högre och lägre Officerares beundring och tilbøjelse, som Bröderna sedermera i många omständigheter hade förman utaf. Där kunde man med stål heta: Utaf unga Barnas och Spänna-barnas mun hafwer Du ena magt wå råttat, ic.

Jag wil icke speciellt anföra den synnerliga hjälpe, som Bröderna ärfarit i sit byggnings-utförande, at de kunnat icke allenast fullborda de nämnda i alla Församlingar före Kriget påbegynta byggnader, utan och midt under Kriget, til deras anseers bättre inrättning, börja och fullända helt nya och ansefliga byggningar. Och emedan foran Guds bewarelse, under Willarnas Krig i Amerika, äfwen blifwit redan beskrifwen; (S. 217-224.) så wil jag sluta denna Relation med några satser utur en Broder Spengenberges rättelse om Amerika.

Kren har
se) med
af Krige
"Genom n
ens wid Na
småde, ryck
en bragt å b
proriskt för
eros orter för
"I de små
ingre upp i
en, har Han b
många hun
"Han har
och wåra Gåste
nya tiden; och
att satt of i
med addiga
"Han har
de allenast ibla
til Berbleh
tan och ibland
nde Krig gjord
"Wår läre
alägga nya G
"Han har t
ne och i inbör
gen af de wår
ättre försörja
st.
"Någre Br
mnade sig at
ngar tagne, d

S. 250.

HERRN hafwer (heter det i berörde berättelse) med sina ögon ledt oss ifrån öfverkan af Kriget.

“Genom vår Colonies och Indianiska Stadsens vid Mahony, förstöring, har Han gjort ett småde, ryckte om intet, hwilket den onde stendera bragt å bane, till at få folket här i Landet i föröfveriskt för Brödernas skull, och således alla deras orter förstörda.

“I de swåra tider, då hwar och en, som längre upp i Landet bodde, måste taga till flykten, har Han bewärdigat oss, at wara en tillflykt för många hundrade fattiga människor.

“Han har som en mild Fader försörjdt oss och våra Gåster, och äfwen war bostap, i den swåra tiden; och genom några Wänner i Lands- och fatt i stånd, at förse de nakna flyktlingarne med nödiga kläder.

“Han har wålsignat oss med Evangelio, och allenaft ibland det hwita folket, som flyktade till Bethlehem och Bethabara i Carolina, och ibland Indianerna, som under påstånde Krig gjorde besök i Bethlehem.

“Wår läre HERR har satt oss i stånd, at utlägga nya Gårdsamlings-orter.

“Han har bibehållit oss allesamman wid ett lif och i inbördes kärlek, så at på den tiden ingen af de våra begårt fara annorstädes, till at sökte försörja sig, eller komma i mera säkerhet.

“Någre Bröder, som med Steppet Jrene utvandra sig åt Europa, blefwo wål på sjön tillfångar tagne, då äfwen några bref bortkommo.

P P S

“mo,

“mo; men hvad som derifrån blifwit til oss
 “fändt, och Bröderna, som afrest til Amer
 “äro alle lyckligen hit komne.

“I återbruk och andra närings-sång
 “Han wälsignat oss mer, än förut, och gif
 “oss tillfälle, at kunna skaffa flygtingarne arb
 “och jödo-medel; derwid har Han uppehållit
 “förmerat vår Credit.

“Han har ibland Willarne skänkt oss W
 “ner, som hafwa afwändt mången olycka. D
 “da de Wilde om nätterna varit i beg
 “at angripa oss, har Han derifrån affträckt de
 “genom et händelse-wis löshadt Musket-skott,
 “ler någon annan tillfällighet. Wi hafwe efter
 “fält höra talas om många slika händelser.

“Han har nyttjat Kriget, til at mer än
 “nars, å daga lägga Brödernas sinnelag för
 “nom, deras trohet emot Öfwerheten, deras
 “lek för Grannarne, och deras willighet at tje
 “dfwen de fiender och mördare, som wilja g
 “fred; hwartil Bröderna ofta hade tillfälle.

“Wi hafwe bibehållit våra Barn i oskyld
 “heten, och utom fruktan och skrämjel kunnat se
 “hjelpa desamma.

“Wi hafwe förblifwit oförde och orubb
 “i vår Församlings-gång. Han har genom
 “get låtit oss komma til ärfarenhets-kunskap
 “ti många Läro-ämnen, hwarom man ingen
 “med redlighet kan tala efter blotta Theorien.

“Han har genom många pröfningar bef
 “nerligen stärkt oss, i trone på Hans Ord, i bar
 “ligt förtroende til Honom, i öfwerlåtenhet
 “barnslig tillgifwenhet under Hans wilja, i m
 “Honom grundad frimodighet, o. s. w.

“Wi wor
 sig, och f
 trofote de o
 oss i sin ar
 icke allenast
 Brödernas
 dem ifrå
 Brannar hade
 för et prate
 sitt sin böm
 Han kan
 uplände i ni
 Intel annat
 ära skull;
 jämnwöl huly

Hans e
 Som d
 Han ol
 Med sin

å snart friden
 stundade. R
 logau i Gles
 Neusalz, m
 se säga ingen
 förlust, som d
 kunde åtmins
 get wore til d
 hade, at ej mer
 måna friden w
 et Vondt. D
 tilläna, o
 hade skulle l

"Vi woro såsom får, de der wille låta slag
 sig, och som låto Hans wågar behaga sig,
 krotote de och synas måtte, allenast Han brag-
 ge oss i sin arm och stöte. Men då wi hörde,
 att icke allenast Willarne hade sagt: wi wille se,
 om Brödernas Guld är så stark, at Han kan fräl-
 lo dem ifrån vår yxa;" utan och en af våra
 Brannar hade yttrat sig: "Bröderna hafwa
 icke för et pratat så mycket om Frälsaren, och
 gjort sin bån till Honom; nu för man se,
 om Han kan rädda dem;" så bleswo våra hjer-
 ter upstånde i nit emot dessa Guldts händelser, at
 intet annat kunde, än bedja Honom för Hans
 ära skull: **HJERRE** hjelp oss! Och Han
 jämnwål hjälpt oss.

Hans trohet ware ära,
 Som daglig är oss nära.
 Han olycks-fall afwänder
 Med sina Allmags-händer.

S. 251.

Så snart frieden war sluten med Ryssland, de
 grundade Kongl. Cammar-Collegium uti
 Plogau i Slesien, at Brödernas Stablfement
 i Neusalz, måtte ställas i sit förda tillstånd.
 De skögo ingen möjelighet der till, wid den sto-
 rre förlust, som de här och på andra orter lidit,
 kunde åtminstone icke tänka derpå, innan
 det wore till ändas; ja, de woro nästan resol-
 uerade, at ej mer inlåta sig dermed. Men sedan
 närma frieden war ingången, gaf Konungen ge-
 m et Råd, Råd, Brödra-Unitetens Dire-
 ktör tillkänna, at denna Colonies åter upbyg-
 gande skulle lånda Honom till 'synerligie
 wäl.

wälbehag. Detta föranlät Bröderna, at få sin då warande Syndicus Johan Friederich Köber, såsom deras Deputerad, till Berlin; hällst då man tillika fant nödiga at göra tjenliga föreställningar, angående et annat intrång i de andra Slesiska Församlingar. Häruppå utkom under den 18. Julii. 1742. jämte Stadfästelsen af den 25. Dec. 1742. den 7. Maj 1746., en förnyad Concession den til Augsburgiska Confessionen sig bekännande Evangeliska Brödra-Uniteten, med förordran, at skydda heane emot alla skende intrång då Brödernas Etablisement i Neusalz straxt därefter begynte, at å nyo upbyggas.

§. 252.

Bröderna i Neu-Dietendorf hade wäl deras, med landfens Ryske-författning sammanpassada, inra församlings-inrättning, (1797.) njutit alt nödigt beskydd, och woro obefynnerligen wäl några under påstående af Hertigligen Huset och många Collegii. Hergjorda besök, med löfte om all möjlig förörran upmuntrade, till at utwidga sit Etablisement. En god början war ock dermed redan gjord. Ogifte Bröderna hade bygt up et nytt hus några werkstäder, och iawånarne en stor samlings-sal till sina dagliga sammankomster (§. 210.) Men de önskade likwäl, at få af sin kära Landsherre en formell försäkran om samwets-frihet wäl sina församlings-samlingar och privata Eldstensest, och båda Brödra-Unitetens Direction wara sig derutinnan hjälpselig, och till sin fullständiga tillfredsställelse.

Jfrån är
 en Van
 hite Syn
 början st
 efter beh
 regler, fö
 rens förs
 författning
 de fri, och
 inbyggare
 förändrade
 ande Evang
 allige Medlem
 ten; och Kol
 den fria offe
 den Disciplin
 dra-församling
 Cedar: Brö
 na nådigsta fö
 sökte, efter all
 its och Reger
 följd af B
 utwidgade be
 er till nya Col
 måste unda
 ock en åt R
 eral hade lard
 på en annan si
 refne; och Han
 dan under Käf
 nis Minister lä
 et Etablisemer
 gaf derpå till

at från
Friedr
till Be
t nöddi
ende et
samling
lll. 176
1742.
cession
bekänn
ed förf
de inträ
staxt d

erka en Lands-Herrens Concession. Ofwan-
skilte Syndicus Köber blef också wid 1764.
början sticad såsom Deputerad till Gotha,
efter behörig afhandling med Hertigens
Regler, följde under den 14. Martii Lands-
herrens försäkring, at, sedan där warande Brö-
ders försättning blifwit grundeligen undersökt, al-
le de fri- och rättigheter, som de öfriga land-
ets inbyggare tillkomma, skola förunnas den
fördråntrade Augsburgeriska Confectionen sig be-
kännande Evangeliska Brödra-församlingen, och
öfrige Medlemmarne af Evangeliska Brödra-U-
nion; och skola desamme i synnerhet skyddas
den fria offentliga Religions-öfningen, och
den Disciplin och ordning, som Evangeliska
Brödra-församlingarne med sig hitbragt.

Sedar Bröderna i Neu-Dietendorf ärhållit
den nådigsta försäkran, fortsatte de åbygnaden,
fölte, efter all förmåga, at fullgöra Hertiglga
öfrens och Regeringens åstundan.

S. 253.

ig förf
ablihem
gjord
tt hus
stor
ankom
at ku
förf
ings
do Br
ettinn
redsf

af följde af Brödernas under Kriget än mee
utvidgade bekantskap, woro åtskilliga Involta-
er till nya Colonier, hwilka alla man dock den
måste undanbedja sig. Ibland desamma
och en åt Ryssland. En wiß stor Rysk
heral hade lärdt känna Brödra-församlingar,
på en annan sida, än de förut blifwit Honom
refne; och Hans goda intygande war orsaken,
sedan under Kåsserinnan Elisabeths Regering,
Hans Minister lät flera gånger tilljuda Bröder-
et Etablissement på sina Gods i Ryssland.
af gaf derpå til swar, "at wid de bekanta om-
" stån-

"ständigheter, som nu i tjugu års tid uti Ryss-
 "Riket förekommit i affeende på Bröderna,
 "då många besymlingar emot dem blifwit
 "nes Kåiserliga Majestät förebragte, man icke
 "de finna, huru et sligt onbud stode at nyttja
 Derwid förblef det den gången. Sedan fri-
 emot slutet af året 1762. blifwit återståld, wor-
 Bröderna åter inviterade til Ryssland, och det
 nom ofswannämde General. Då man nu ej
 de annat swar afseemna, än förberörde, förde-
 saken Hennes Majestät, nu regerande Kåiserinn-
 hwilken resolverade, at anställa en undersök-
 öfwer Brödra-saken, och til den ändan låta
 ländska Commissions-Acterne, jämte alla dit-
 rande skrifter, komma ifrå Petersburg til
 Pau. Uppå ingifwen Rapport, resolverade
 nes Majestät, at låta Bröderna rättwisa
 faras, och försäkra dem om sin Nåd och
 tagelse i Rysska Riket. Med denna Resolu-
 anlände et Kåiserligt Håf. Råd i Sept. 1764.
 til Herrnhut. Och sedan Håf. Rådet gifwit
 dra, Unitetens Direction derom behörig under-
 telse, wardt det beslutit, at genom två Depu-
 de aflägga wördsammaste tack-sägelse hos Kåise-
 non, och för Densamma och öfwen för Des-
 deliga och werldliga Collegier, å daga lögga
 dra-tyrskans riksländ, i anseende til Pära och
 fattning, samt afbida Des ytterligare allernä-
 sta Resolution. Den 32. Oct. reste alltså,
 Kåiserliga Håf. Rådet, Bröderna Paul
 nius Layritz och Johan Lorez såsom Depu-
 tade til Petersburg, och wordo där, efter
 lemnad fullmagt, genom Herr Grefwen Gre-
 rius Orloff, hos Kåiserinnan præsenterade.

Majestät g
 ad om Brö
 g; och, em
 ning, utnån
 o, Demetra
 dirigerande
 Orloff. U
 hwaruti De
 letens bekän
 diskutom en
 Brödra-tyr
 hånrom blif
 godsfinnam
 to ut, at Br
 kistilnad und
 lista Páran,
 och Christeli
 de aldrasförst
 lista Bröder
 1764. en K
 Gouvernemer
 nt, deruti det
 lista Bröderna
 tillstádijelse, a
 fullkomlig G
 det, likmåttigt
 samma framf
 det widare)
 od och beskärn
 af dem, som
 satt sig ned,
 ande. 2c."
 Efter en gans
 Hennes Majestät

lända till Dess Höga wälbehag, om en Brödras Colonie etablerade sig i Konungariket Austra-
reste Deputerade åt Ryssland tillbaka, och af-
berättelse om deras med nåd af GUDI beledsa-
da ärendet.

§. 254.

Om Församlingarnas inra tillstånd är tillfr-
§. 242. förnämligt, och om utwärtens omst-
digheterna något här och där anfördt; så af-
blott behöfwer uprepa något litet af de märk-
ga förändringar, som wid somliga Församling-
föregått.

Saxiska Församlingarne blefwo genom de
allernådigste Landens Faders, Konungens af
len och Churförstens af Saren, Augusti den
jes öddeliga fränfalle, den 5. October,
ej långt derefter genom Hans Efterträdare, C-
förstens Friedrich Christians ödd den 17. 1763., i en sorg försatte, hwilken gick så my-
djupare, som de under Desamma hode icke
nast njuitt all bestydd, utan ock en utmärkt
Man hade dock äfwen den hugnad, at Brö-
na af Hans Kongl. Höghet, Prints Haver-
såsom Chur-Sarens Administrator, och af C-
förstilliga Huset och Ministerio, blefwo försät-
om fortsättningen af detta nådiga sinnelags
let de ock werkelige hafwa rönt.

Wendiska Församlingen i Klein-Weite,
liksom först upwuxen under Krigs-oroligheter
ty Församlings-salen och de fleste Familje-
blefwo på den tiden upbyggde: och sedan
ställes åter, begynte ogifte Bröderna at
sig et eget hus.

Bröderna i Warby woro många när

an boende s
berande Brö
i Församling
olor och wil
Brödra, a

ga Kongl. F
er Dess wis
3 Ryksbor
som 1753.
måsta Bröder
en rymligare
ngar för Gl

1761. i ständ
som dem
de Gåse, anst
(§. 208.)

Änningen af
som också my
berltn. Kort
distillige Böm
ne til Brödra
tioner wigde,
nemligen sed
förelommit.

3 Öbersbo
na et eget sty
ldgelse, och u
en ny Conc
samlingen där

församlingarna
lorade år 176
sorg II., under

en Broder
Astrak
och af
beledsa
re tillfr
es omf
så af
e mdr
rsamlin
enom de
ens af
ti den t
ober,
res, G
n 17. S
så m
e icke
ndrkt G
at Brö
Kaver
h af G
försä
elag; h
Dette,
slighet
nilit. h
dan f
at h
adr

en boende själar till upbyggelse. Af därstädes
berande Bröder blefwo åtskillige kallade till ar-
i församlingarne och Chor-afdelningarne, i
olor och wid Hedna-Missionerna. Där wa-
Brödra, anstalter, hedrades och med besök af
Kongl. Preussiska Husets höga Personer,
Desß wilstande den tiden i Magdeburg.

3 Rykendorf wid Berlin, hade församlings-
samt, som 1753. bygdes, redan blifwit för trång för
missa Bröderna. De bygde altså under Kriget
en rymligare församlings-sal, jämte några
stugor för Glicke-anstalten, och bragte desam-
1761. i stånd. De njöto derwid samma Kongl.
1753. som dem 1753. war wedersfaren, wid det de
Bäße-anstalten och gamla församlings-
samt. (S. 208.) Underhandlingen, angående a-
llningen af Brödra-Colonien i Neufalz, ä-
som också mycket godt för Bömska Bröderna
Berlin. Kort före 1764. års Synodus, blef
åtskillige Bömske Hjelpare och Präparandi an-
ne til Brödra, kyrkans Acoluther, och några til
tioner wigde. En förrättning, som på 140.
nemligen sedan 1624., på Bömska språket
förelommit.

3 Rykendorf förlånste Lands-Herren Brö-
na et eget stycke Land till deras äbygnods
byggelse, och under den 26. Nov. 1761. utfär-
des en ny Concession för Evangeliska Brödra-
samlingen därstädes.

S. 255.

församlingarna i Storbrittanniska länder, förs-
forade år 1760. sin Lands-Herre, Konung
Georg II., under hwilkens beskydd de hade både
sin

sin första bårjan och ansenliga tillväxt. Vid denna tid, den så måt de, som andre Religioner, fattningar, öfverlemnade till sin nu regerande allernådigsta Konung, blef med hynerlig emottagen, och jämte de öfriga tryckt.

Uti Oakbrook gjorde en vis man genom antinomistiska läro-satsers utspredning arbetarena mycken möda, och i församlingen mer än Confusion. Des anhängares tygelfria lefnadsöpnade ögonen på de öfriga, - at de ej gånge honom något gehör. Han såg sig altså afsatad, at med några sina anhängare, som ville låta råda sig, fara ifrå församlingen.

Dyrheten i hela landet förorsakade, en vanligheten, en hop oroligheter, och Bröderna i Duxtenfield bestyldes, at de upköpt och till dyrare tider i sina Capeller förvarat en mått Spannemål. Folket lopp tilhopa ifrå landet, ville förstöra Capellerna; men årlände Bröderna oskulda, då de desamma genomletat och därigenom lida funnit.

Schoiorna, som hos Societeterna i Westshire blifwit uprättade, hade sin wälfiga fortgång, och många, som annars icke höllt till Bröderna, stälade dit sina barn. Dese rösta ofta föräldrarna till upbyggelse, och gånge dem nyfikna, at besöka Brödernas sammankomster. Ja folk, som tillförene emottätt och följt Bröderna, blefwo derigenom deras rödgaste wänner.

Uti Societeten i Haverfordwest i West Wales, wardt en Brödra-församling i 1760 och i Norra och Södra Wales åstundades åtskilliga öfrige Brödra-predikare, sedan West

blefwit på denna Tid på Ballyvaughan (1760) bårja nya församlingar. Des Grace inbyggare om et penninns fatt, at besynnerlig Systar. Evangelii p orter wor Capeller bygg Bröderna fara at utst hotelser wille och förstärka åtskilliga gånge; men ta sig, at namara stöta derefter ge

§. 241. om fyratte persöndels destinerat och Hedningar; och em och tacksamhet och wänthlehem och förmålt är)

... blifwit på walesiska språket öfversatte och denna Nation bekante.

På Ballykenedy - land i Norra Irland, (S. 216.) började några familier sätta sig ned, för en församlings-orten, som där skulle anläggas, under Gracehill. Men emedan denna trakt till inbyggare äro mycket fattige, blefwo de genom et penningelån från andra församlingar, tillstånd att upbygga en Kyrka och andra hus- byggnader, besynnerligen Ehor, hus för ogifta Bröder och Systerar.

Evangelii predikan bredde sig ut, och på många orter wordo Societeter å ny, inrättade, och Kapeller byggde. Vid et uplopp år 1763. Bröderna därstädes lügen ringa stråmfel föresvara at utstå, i thyr man genom lockningar hotelser wille nödga dem, at också taga del i, och förstärka Partiet. I denna affigt tem- tillfälliga gånger några tusende till Drus- trupper; men låto genom wänlig föreställning utgå sig, at lemna Bröderna i fred. I slutet af samma år stöto de på husen; men blefwo de derefter genom Kongl. Trupparne slinga

S. 256.

S. 241. omtalte Sällskapet af några och fyratje personer, hwilke redan wordo till ändels destinerade till wisja påster ibland Christ- och Hedningar, anlände 1761. lyckeligen till Irland; och emottogos med så mycket sörre och tacksamhet, som man redan länge hade önskat och wäntat efter deras ankomst. I Dublin och Nazareth hade (såsom S. 241. förmått är) en gemensam Deconomie till- bode

början blifwit inrättad, så, at de samt, synnerligen arbetat för densamma, och deri fått sit underhåll. Utur densamma hade Barna-anstalterne, de sjuke och swaga, En och wårnlösa barn, arbetarnes besöks-resor Landt-församlingarna och derifrån til Bethleh Missionärerne ibland Hedningarna, och til del Hedningarne selswe wid åtskilliga swåra ståndigheter, blifwit besörgde och understöd. Det kunde wål icke heller annorlunda wara början af Guds werk uti et ännu fdga bet Land, så framt man utan alt för stor kostnad le så det i stånd. Men wid Coloniens större ökning kunde och skulle detta ej längre så for ra. Därföre wardt redan i Ordinarii lifetid stutit, at denna hushållning skulle ändras, och en, efter Brödra-församlingarnas författ i Europa, sättsas i stånd, at besörja sit eget wäsende. Swarwid honom hemställes, hwad af sit förwårda will och kan frivilligt bid til Barna-anstalternas, Hedna-Missionernas de fattigas underhåll och uprättande. Detta 1761. och 62. i tilbördligt Råd.

Nu blefwo oc Barna-anstalterne bättre gulerade; och följande år wardt med de som wissade lust och stickelighet til studerand Pædagogium uprättadt, och at densamma en Nazareth stånende stor byggnad inrymd, hvar Nazareth-hall kallas.

Brodern Spangenberg, genom hwilken alt ifrån år 1736. och besynnerligen sedan gjorde mycket godt i detta Land, fölgde at sin kallelse at Europa, til at wara Ledamot Brödra-församlingarnas Direction. Hans

Hjelpare
Colonien ifrån
med wid an
följde
Synoden til
de werks for
no alltså qm
Zehl, h
episcopus, d
1742. med n
annerhet haft
sig, samt 175
rad.

Detta tida-Stift
Församlingar
lade sig desto
Synoden 1757
och förströdt
na sig boställen
tes wid Bac
, och man bö
Sochne-byar
Emaus, s
intil Bethleh
Landt, besöker
samt hos kri
arne på åtskil
ette; och funne
som bådo Br
ta, besynnerlig
i Dreginten w
besynnerlig bde

samt
och dertill
hade
ge, En
s-resor
Bethleh
och till
swåra
understö
wara
dga bet
kostnad
s större
e så for
lifetid
s, och h
författ
sit eget
hward
ligt bid
onernas
Detta
ne bättre
de G
aderand
ma ca
d, h
willken
edan
de åt
edamot
Hans

Hjelpare Peter Böhler, som redan 1740.
Colonien ifrå Georgien till Pensylvanien och
med wid anläggningen af Nazareth och Beth-
em, följde honom efter 1764, och utnämndes
Synoden till Ledamot i samma Direction. Till
dessa werks fortsättjande i detta widsträckt Fält,
som också qwar, Magister Mathäus Göts-
ch Zehl, hwilken 1751. kommit dit såsom
Coepiscopus, och Nathanael Seidel, som se-
1742. med wälsignelse arbetat i Amerika, och
annerhet haft Hedna-Missionernas Wistation
sig, samt 1758. blifwit till Coepiscopus con-
secrad.

S. 257.

Detta tida-stifte blefwo wäl inga nya Lands-
Församlingar i Amerika inrättade; men man
lade sig desto mer, at werkställa de råd, som
Synoden 1757. gafs de långt ifrå sina Kyr-
och förströdt boende Bröder: at de måtte an-
gå sig boställen nära intill hwarandra. (S. 219.)
På wid Warwit, blef allt mer och mer be-
traktat, och man började nu äfwen, at anlägga tre
Sochne-byar, nemligen Hebron wid Alba-
nien, Emaus, som annars kallas Maguntische,
intill Bethlehem, och Schönet wid Na-

Landt, besöken i Församlingarne och Scho-
la samt hos fringsströdda Bröder, och Predik-
arne på åtskilliga orter, blefwo i wälsignelse
stärkte; och sunnos allt mer och mer nye Kyr-
or, som bådo Bröderna, at ock på deras orter
ska, besynnerligen i N.Y. England, i Jer-
sey i Virginien wid Patomik, och i Maryland.
Besynnerlig bådelse, at höra Evangelium, fant
man

man ibland Negrarna i Ny-York. Och på de närbelägna Staaten: Den bygde Brödernas wänter up et Capell, till Evangelii offentliga Predikan.

Uti Willarnes Krig, som 1763. åter brast befuono sig Bethlehem och de öfrige Brödrar samt Indianiska Församlingen, så wäl i anseende til hwita folket som Willarne, i långt stund för, än de i Willarnas förra Krig hade ärf och de falska rykten, som lupo omkring i Landet fördölte och underhöllo farhogan en lång tid. Det icke af en slump i brand råkade Dje-qwarner vid Bethlehem, är icke något otydeliget bewis derom. Och om den nära derwid stående byggnaden genom Guds synnerliga bilsånd blifwit bewor för antändningen, hade hela Bethlehem blifwit lägd i aska. Huru Bröderna utur denna blifwit fara äro räddade, skal längre fram wisas.

S. 258.

Indianer-församlingarne i Nain wid Bethlehem och i Wechquacant bortom Blå bäcken förlofrade sig ju längre ju mer, och hade många påhelsningar af Indianerna från kringliggande Tracter: ty endast år 1761. wid det tillfälle at en underhandling med Gouernementet wärförde, hade 650. af desamma warit i Bethlehem på besök, och af Bröderna i Bethlehem (ty Indianerne hafwa aldrig mycket i förråd) med några dagars tid underhållas. Man gjordes så mycket willigare, som ju de fleste wid de förra (många kommo blott för den orsaken blott) hörde Evangelium, förmodligen med många kringspredningen kommo många Döpt

Indianiska
med sig
ning, o
mo sig någ
sina nå
til at fara
och en sin
warnad. W
göoch. Der
sin wäg,
(ehuruwäl
) utan at
de förmanit
andet, utgjda
dåliga själa-t
deare; och då
de bodde så gar
påhelsningar
ger willig, hn
i många m
er Nationer,
au bodde i Q
m. Han gj
widare upför
så, genom W
sjocka wilda
ibland många
sånna, at tu
dittawägen ig
erat från des
lljas. Det seb
dessa Försam
iska Församli

Indianska Församlingen, och hade dit an-
 med sig, hwilke efter behörig un-
 wisning, och bleswo döpte. Häremot in-
 mo sig någre i den akt, at de wille öf-
 tala sina närmaste Slägtlingar och Lände Wän-
 til at fara med sig bort; och man lemnade
 och en sin frihet, sedan han behörigen blif-
 warnad. Åfwen så förhölt man sig i Pach-
 goch. Deras affigt, som med sina förwanter
 sin wäg, war icke, at öfswergifwa Bröder,
 (ehuruwäl somlige bleswo tåmmeligen wild-
) utan at söka sig bättre närings- ställen.
 de förmaningar, man gaf dem wid öfstedes-
 andet, utgjöto de fleste många tårar, årkånade
 hålliga själa- tillstånd, och bödo Bröderna om
 kärare; och då man ej kunde gifwa dem någon, ef-
 de bodde så gansta kringspridde, anhöllo de om flö-
 påhelsningar. Hårtill fant sig David Zeis-
 ger willig, hwilken (såsom S. 287. förmålt är)
 i många månaders tid uppehållt sig ibland
 der Nationer, och synnerligen i Onondago,
 nu bodde i Bethlehem, sedan Willarnas Krig
 om. Han gjorde några resor åt Wajomit
 vidare uppföre wid Susquehannah, i regn-
 snö, genom Moras och waturlika bäckar, ge-
 tjocka wilda skogar, ofta i omwäder och storm,
 ibland många kullfallande trån. Han hade
 fögnan, at kunna wisa mångt förwålladt fär-
 litta wägen igen, at i HErrans Namn ab-
 rat från dess felfteg, och se det saligt hä-
 lljas. Det sednare stredde i synnerhet hos twå
 detta Försällingar och Huswäb. Persöner i
 anska Församlingen, hwilke wid sin sista
 tid.

Stildsmåha förmante sina Slägtingar och Wän-
 at wända om till Guds folk igen, på det de
 werlden icke måtte warda fördömde. Och de
 gjorde god werkan hos många.

§. 259.

Härifrå for han än längre upføre Susquehanna
 til Lechawachnet, hwaräst en stor röd-
 warit ibland Menning-Indianerna omkring
 1755, §. 188. och begaf sig sedan til Ma-
 wihilusing. Ifrå denna Tract hade, wid
 Frides-underhandlingarne påstodo, många hund-
 de Indianer gjordt besödt i Bethlehem, och hö-
 Evangelium; och Naneitokerne hade förnyat
 1752. med Bröderna ingångna wänskap, (S. 188)
 och bedt dem komma til sig. Månge Indianer
 denna ångd, woro orolige, och ibland dem
 do här och där Lärare up, hwilke under före-
 rande af en Himmelsk uppenbarelse och sänd-
 sökte til, at bättre cultivera deras Hedniska
 gion, och at föra sina Åhörare (ty de höllo
 renteliga förmanings-tal) på dygdenes rätta
 til den stora Andan, såsom de kalla Gud. Ib-
 annat skulle dertill wara et Huswad-medel, at
 flyt alt umgänge med hwiita människor, af
 ta de blefwo til alla laster förlede, särdeles
 nom starka dryckers försälgnig; de skulle för-
 skull aldeles flytta ifrå sådana, och begifwo
 än längre in i wildmarken. Den Hedniska
 raren i Machwihlusing, wid namn Papun-
 hade med stort nit fortsatt sina förmaning-
 många års tid; men så han som hans Å-
 märkte omsider, det de wid alt deras be-
 dande, at utlöfwa dygden, föllo alt djupare

afwa laster,
 länge kommo
 någon rätt
 inse och wil-
 de göra,
 mmo altså
 and de män-
 te wisa dem
 dra dem rö-
 af war just i
 till affigt resa
 en, endr Dav-
 besöds-resa
 undfingo ho-
 lid tillstad
 ifrå deras
 ägga för sig
 ar och en ble-
 med honom
 wille sända de
 straxt ste. 3
 då man red
 börjadt Krig,
 ste. Tillika
 g, sam til and-
 a. För dessa
 sit och sina
 men det i korth-
 deras föreställn-
 samling dem till
 såsom på der-
 afundade inga
 ra dagar hos
 och döpte Pa-

swa laster, och funno ingen ro för sina stolar.
 Ånge kommo på de tankar, at han ej måtte wa
 någon rätt Lärare, och han begynte och sjelf
 inse och widgå, at han för sin egen del icke
 kunde göra, hwad han lärde andra. De
 kommo altså tilhopa och både Gud, at Han
 kunde de mångahanda Partier i Pensylvanien,
 kunde wisa dem till sådana människor, som kun-
 de ldra dem rätta wägen til saligheten. Papun-
 hant war just i begrep uti Maji månad 1763., at
 skulle affigt resa genom Bethlehem til Pensylva-
 nien, endr David Zeisberger på sin ofswannäm-
 besöls-resa wid Susquehannah, kom til dem.
 De undfrågo honom, såsom en på deras bön af
 Gud tilsticad Man, kallade genast tilhopa alle
 ut ifrå deras och andra orter, och låto honom
 lägga för sig wägen til saligheten. Nästan
 war och en blef deraf öfwerlygad, och de stic-
 ke med honom bod til Bröderna, och både, at
 skulle wille sända dem en Lärare. Detta kunde icke
 straxt ske. I medlertid blefwo de i Junii må-
 naden, då man redan hörde talas om et af Willars
 öfdrjadt Krig, af David Zeisberger än en gång
 öfse. Tillika kommo och folk af et annat tan-
 ke, som til andra orter blifwit inbudne at pre-
 dia. För dessa lade Papunhant utförligen å da-
 garna och sina medmänniskors tillstånd blintills,
 om det i forrhet ofswaafdre är beskrifwit; och
 deras föreställning gaf i alla mansfolken råds-
 samling dem til svar, at de antaglt Bröder.
 såsom på deras bön af Gud sände Lärare,
 afståndade inga andra. Zeisberger uppehölt sig
 några dagar hos dem, predikade dem Evangelii-
 um, och döpte Papunhant med namnet Johan-
 nes,

nes, och besutan en annan wid namn Petrus. Han gjorde såmväl besök och predikade på andra orter, till han fick bref från Bethlehem, at han skulle hastig sig tillbaka, at mågen icke måtte komma affkras genom fiendteliga Indianer.

§. 260.

Deß hade redan i Maj månad 1763. inkommit många hundrade människor wid insidan af Canada, och omkring Pietsburg vid Ohio, och föllo nu såmväl in i Pensylvanien. De kom från Engländerne, som satt sig ned i Wajomik, och dödförklarade, och alle de dödade, som icke kunde räddas sig med flykten. Landfolket grep dem, och satte sig i motvärn. Någre sväraktige människor kommo på de tankar, at det Krig wore et straff af Gud, för det de, såsom Israelliterne, icke hade utrotat alla Canadier, och ville nu utöda alla Wilda utan åttillnad. Någre Indianer, som hittills hade fridsamligen vist sig ibland dem, bragtes här och där om lifvet, hufvet och drabbade et par af våra Döpta, som bodde affides. Willarne fötte at hämnas sådana och gjorde infall på somliga orter. Skulden för dessa infall lastades på Indianerna i Wechquaetank, och de råkade i yttersta fara, så väl Willarne, som höllo dem för Spioner och förförade omkring dem, som och för de hvita människor, hwilke gäfwos dem skuld till de Wilda mordgärningar, och hotade at utöda dem; såsom de och några gånger försökte, at öfverfalla dem. Bröderna sågo sig alltså tvungne, at fara till de till till N. och i säkerhet. Och strö-
de i Bethle-

på fick m-
ande.

Nu förr

i ro. W

de Wilda

ach. Hw

blef där t

full mis

maeus, a

litznål Mig

om i Nai

på samma

det skedde.

Detta fal

i den mis

dteliga Ind

stigo desamn

löp- eld ige

lade sig so

blehem och

dderna måst

et och India

liga tillstånd

Griids- dou

Bröder kall

gllanigarna.

en grund; n

dt Kenaeus

de öfverrum

i hättte sa

Gouvernemen

Indianer i W

de Helfwe till

de i Bethle

Petru
på ande
m, af ha
måtte ha
mer.

53. indbe
insidarna

Dilo, o

De M

mtt, roo

m icke tu

let grep

re swära

, at det

de, såfo

änder, o

mad. R

gen wisse

swet, hw

ddpta, se

nas såda

Skulden

Wechqua

så wäl

er och o

hwilka m

de Wilt

em; så

alla de

anta

Och str

på fick man tidningar, at deras hus blifwit up
dade.

Allu förmodade Bröderna, at de skulle få wa
ro. Men ej långt derefter skedde et infall
de Wilda, på et Sällglsveri, otta mil ifrån
atn. Hwar människa flydde till Bethlehem,
blef där kärligt emottagen. Icke desto min
föll misstanken på en Indian, wid namn
maeus, at han warit med wid detta infallet;
likväl Missionären och andre Bröder hade sedt
nom i Nain och talat med honom i hans hys
på samma stund, som öfverrumplingen och
ndet skedde.

Detta falska rykte stärkte det upretada fol
i den misstanka, at Bröderna höllo med de
otekiga Indianer; och den bestyrdning, at de
sligo desamma med krat och bly, gick såsom
lop-eld igenom hela Landet. Här och där
skade sig folk, som hotade, at wilja försädra
Bethlehem och Nazareth, tillika med Indianerna.
Bröderna måste alltså stå på sin wakt för hwita
ket och Indianerna; och gäfwro i detta öfwen
liga tillstånd in en Adresse wid Gouvernemen
Frids-domaren i Bethlehem, blef med ad
Bröder kallad till Philadelphia, at swara på
önlagarna. Man märkte straxt, at de ägde
en grund; men för at ställa folket till frids,
ordt Kenatus med en ed anlagad för öfwan
nde öfverrumpling, afhämtad till Philadelphia
i hättte satt. Af samma stäl wordo ock
Gouvernementets ordre, Bewären tagne ifrån
Indianer i Nain och dem ifrån Wechquacant,
de Gelfwe till Philadelphia afhämtade, eme
de i Bethlehem och Nazareth ej mer woro
så

fälte. Så wäl under wägen, som i Philadelphia, måste de tåla de grusweligaste hädelser och speord, och blefwo ändtellign förde till Provincien. Den, som ligger några mil ifrån Staden Delaware, älfwen. I medlertid undersöfkes bestrykingarne emot dem och emot Bröderna, och blefwo funnos sanningslöse, sedan några Willar, som i friedsunderhandlingen blifwit inbudne, deröfver wordo hörde. Men Gouvernementet fant icke för godt, at låta Indianerna åter gå tillbaka, emedan några Swärmare påstodo och intalte folket, at man borde utrota alla Indianer i Landet, såsom Senonogonier, de måtte då wara skyldige till mordgårdarne, eller icke.

§. 251.

At denne farhåge ej war utan grund, så som man ej långt derefter med affky och förtrohet sträckelse råda, endr et antal fridsamme Indianer, som allsedan landet begynte bebyggas, de i ro och fred bodt midt ibland det hvila folket, blefwo i December Månad 1763. uti Pennsylvania lojor, wid Canestoga, öfverfallne och mördade. Dem som då woro frånwarande eller undflydde, tog Magistraten i Lancaster emot, till säkerhet satte i stadsens fångelse. Men uptröskade människorn trängde sig in i staden, bröto sig in i fångelsket, och i största raseri dödade och höll i bitar, utan all orsak, dessa stackare som på sig tiggde lifwet, och drogo sedan med stort förtrohet i sin wäg; såsom man utskrälligen kan uti en i Philadelphia utkommen Berättelse se i Lancaster County anförde blodiga öfwer et antal Indianer ic. En Pro-

ation, som skulle till behöfvar och mästare: ja, de måttas, för at behöfvar och mästare i behöfvar utleswerer behöfvar för Januarii a. Den, för honom Jersens säkerhet till Konunge, redligare Indian hustru med, hölt för de har himmel de efter fäntsen, singo om Willemo de upre genom skulle i wa sin hämd på alle wintertid mmo de tillbaka erhet och bär oralkerne. Här år. 1764. åter illa, hwilke till Philadelphia. Ig än mer i katterna, och till Indianerna,

nation, som Gouvenementet lät utgå, at man
 skulle till behörigt straff utleswerera dessa uprors-
 listare och mördare, bragte dem än mera i har-
 nest: ja, de marscherade i stora hopar till Philadel-
 phia, för at hämnas denna skymf, och så några
 besvärigheter afläffade. De fordrade tillika, at
 de i beskydd tagne Indianer skulle till dem blif-
 wa utleswererade. Man nödgades sätta staden
 i behörigt försvarsstånd, och om natten den
 22 Januarii afhämta Indianerna ifrån Provin-
 s. Den, för at under et Convoy bringa dem
 genom Jerseys och Ny Yorks Gouvenementet,
 säkerhet till Generalen Sir William John-
 son, Konungens Befallningshafswande hos de
 ördligare Indianer. Missionsären följde jämte
 sin hustru med, och på de ställen, där de rastar
 hölt för dem wanliga andakts stunder, under
 vilka de bar himmel och jord många människors tillopp.
 På de efter fyra dagars Marsch kommo till
 Lancaster, singo de icke längre komma, af frukt-
 samheten, om Willarne genom dessa Indianer för-
 ämno de uproriskas grymma förfarande, de
 vilgenom skulle i högsta måtton förbittras och ut-
 öwa sin hämd på hwita folket. Efter en i strän-
 nelse wintertid beswärlig tre wedfors Marsch,
 kommo de tillbaka till Philadelphia, och till mera
 säkerhet och bättre förplänning, inqwarterades i
 Lancaster. Här woro de ifrån den 4. till den 8.
 Okt. 1764. åter igen i största fara för de up-
 rorska, hwilke till stort antal camperade ej långt
 från Philadelphia. Alle rådade i ollarm, man sat-
 sig än mer i försvarsstånd, särdeles sold-
 aterna, och de förnämste i staden gingo och
 till Indianerna, och bådo dem wara widd god
 mod

mod. Någre Herrar deputerades till de uprösta, och desse affände jämväl sina Deputerade, till at gå i underhandling med Goubernementet. Efter de nu merom måst förbitte sig på Indianerna, måste de äfvid besamma, perjon för perjon, och efterse, om de kunde finna af dem några, som varit med vid mordhandlingen, hvarföre de bestyldes. Men där fanns ingen.

§. 252.

sedan uproret blifwit stilladt, försökte man en gång, at bringa Indianerna till Engellands Årwen i säkerhet, emedan fiendskapen emot dem tog mer till än af, och jämväl Tidningarne voro fulla med bestyllningar emot dem, och emot Wärderna i Bethlehem, hwilke också hela den tid måste swärfwa i stor fara. Men det war förgäfwet. De måste också förblifwa i Barakken och bragtes jämväl dit till dem Indiska Soldaterna, som redan i några år bodt i Bethlehem, men nu mera ej woro därstädes säkra; så att och några Indianer ifrån Jersey och Wachtung, hwilke hade begifwit sig under Goubernementets bestydd. Af dessa blef ofwanbemänte Johannes Papunbant ussedd såsom Frids- och bårare till Indianerna, och genom honom låto andre Indianer, för at desto snarare disponera sig till frid, helsa och säga de samma, at de skulle alle lefde och blefwo wäl wärdne.

Deras Gudstjenst, som mycket folk i staden, synn erlligen Soldaterna, och en del till själs-gagn besökte, inkrattade de så ordenteligen, omständigheterna medgäfwos; och de två Missioner som hos dem bodde, hade den sägnan, at föra

af dem, betenes kunskanernas insätt om forrapporna, hvar, och måst 56. til ant eländes-tid. Hwad. sö nerna Renat bestyld, s afskningar och gar, omsider men. Dertill sin kunde, o hålt med ha na Jurymen ttiare, som h at, hade sät dlig, så at Not guilty, arrest. Afson rått wäl till lga omständiga, då icke a och hela för dom skulle de. Döfen lyd odo, at Za frälsta myc man kan ej arrestering o tagande, hw förwar, det

af dem, som där blifwit inqvarterade, till sam-
 hetenes kunskap och döpel, i näden. Den In-
 dianernas instränkta lefnads- art förorsakade ibland
 dem om sommaren 1764. en hetsig sjukdom och
 dödsoppora, hwaraf nästan alla dagar någon dog
 bort, och mången dag fyra på en gång. De wä-
 rde 76. til antalet, som i denna sjukdom lyktade
 i eländes- tid.

Hwad för öfrigt angår den hättade In-
 dianern Kenatus, som för en mordgärning blif-
 vit bestyld, så warde densamme, efter många
 försökningar och å nyo edelligen stadfäste besty-
 lingen. Dertill bidrogo hans fiender att skida döds-
 straffet, och hwar man trodde, att det wore
 tillräckligt med hans lif, tills han den 21. Junij,
 1764. till Jurymen eller de tolf edswurne Rättens
 medlemmar, som hela natten förut deröfwer conse-
 krerat, hade suttit hela dagen, förklarades såsom
 Not guilty, oskyldig, och frilade honom från
 arrest. Liksom de hans lösen annars påhade
 varit, så som de till Indianiska församlingens öfwen-
 nämnda omständigheter, så war den och på denna
 dag, då icke allenast den åklagade blef räddad,
 och hela församlingen, hwilken genom hans
 försök, dom skulle hafwa råkat i största nöd och
 förtvålning. Lösen lydde så: Gud hafwer wände det
 till godo, att han gjorde som för ögon är,
 och frälste mycket folk. 1. Mos. 15. 20: 20.
 man kan ej annat finna, än att genom Ken-
 atus arrestering och genom alla Indianers i för-
 sigande, hwilket allt såg ut som ett fängs-
 lagsförwar, det upretade folket blifwit, under
 wån.

wäntan efter laga dödsdom, så länge hindrad ifrån sit tillämnade anfall, tills de läste blidka och stilla sig. Huru landsfaderligen Öfwerheten hela denna sak betedt sig, lærer hos våra Bröder i Amerika förblifwa i ständigt minne; äfwen som Indiansta församlingen blifwit af Souveränementet underhållen, så länge den wistades Philadelphia, tills den efter Indiansta krigs slut kunde med säkerhet afledas; såsom wi följande Period så höra.

J. 263.

S Norra Carolina woro Bröderna år 1761 och 62. ofta i större fara under kriget med Cherokeeerna, än de sjelfwe wiste, tills Indianerne efter en stor slagning och många deras städers ödeläggelse, sågo sig år 1762. nödsakadt göra fted. Wid detta tillfälle förtäljde de, "at de ganska ofta hade kommit till Brödernas städer; (de mente Brödernas Colonier) "efter de hörde, at där bodde en mågta stort människor, hade de af ärelystnad försökt försöka sin styrka, och äfwen med de samspänna bälte. De hade ofta om nätterna kommit så nära, at de kunnat se Brödernas ning, (Wallfaderne) men i det de wäntade på infall, hade man slagit på en kjettil, (klockor) och snart derpå hade många människor (waktarne) bläst allarm, ropat hwarandra (utropat klocke - slagen) och begynt krigs - wisan, (en wers of en aston till upmuntran.) Och derigenom hade de blifwit bortskrämda, och ej mågat gripa an. Det måtte wara et mågta hurtigt och

religt folt, som ser här, till at hja dem ofta en ofynlig afwänning ofta så li de i sina e slut skrifa rna, som i ad, hafwe w Goldaterno ro fyra t agor förpläg en, äro jär

af Willars wo de något af å nyo em ar från Dir ar, som gir en, at de r och andra s elsmännernas t i Carolina men kund wecklar jar. Förutan nå Europa oc föga illwä många männi predikan. D Norra och

Religt folk, som så jämt och väl står på sin wakt." som ser härutaf, at GUD wet tusende utvä- till at hjälpa sina barn utur nöden; och lä- dem ofta icke blifwa warse, när Han, ge- en osynlig eller synlig ängel och waktare, rran afwänder mången plåga, som genom Sa- no tillställning är å färde. Ty Bröderna haf- ofta så liket wetat, i hwad fara de swäfswo, de i sina esterrättelser wid 1761. och 1762. slut skrifwa så här: "Af Krigs- orolighe- rna, som på alla sidor omkring oss försprö- as, hafwe wi haft föga tänning, (undantagan- de Soldaternas frammarschering, hwilke en gång woro fyra tusende till antalet och måste några dagar förplågas) och wåre Reswerantier till Ar- men, äro jämwäl frivilligt och i lördom Red-"

Af Willarnes seduare krig i Pensylvanien; wo de något mer oroad. De måste icke al- på å nyo emottaga och försörja en hoo flyg- ar från Virginien; utan ock de swæra bestyll- ar, som gingo öfwer deras Bröder i Pensyl- ten, at de nemligen skickade Willarne trut, och andra waror, och singo betalningen af welsmännernas sänder, lupp omkring ibland et i Carolina, och upretade mången emot s men kunde icke här förorsaka så stade- werksar jar.

Förutan några arbetare, som Pommo hit Europa och Pensylvanien, hade försam- så föga tillväxt utifrån; men likwål infunno många människor från grannskapet, till Ewan- pröfvan. Och en Broder reste en gång ge- Norra och Södra Carolina, och på måna-

ga orter, där antingen alsintet, eller sållan äro
nu blifwit predikadt, fant rågenhet, at med w
signelse förkunna Evangelium; råkade och
flera Bröders och Hans folks wänner,
wan hitintil kunnat förmoda.

S. 264.

På danska Darna i Wästindien, hade Bl
wert ibland Negrarna sin wålsignada so
gång, och förmerade sig år isfrån år. Gemen
gen belopp sig antalet af de på et år döpt
så wål på St. Thomas som St. Cruz,
hundra personer, ja och derdöwer; och på
Jan, till femtie å sextie. In alles woro
döpte på alla tre darna, wid påß två tusen
förutan lärningarna, som woro ån en gång
månge. Wid stora högtids-dagar råkade
på St. Thomas gemenligen två tusende dö
re i predikan. Conspirationen, som år 1759. Å
de och S. 225. omtald år, hade ån framgent
bedröfwelliga fölger på St. Cruz, at som
Herrar besarade, det Negrarne wid afton-so
mankomsterna (ty om dagarne hade de ingen
torde hitta på något nytt oråd, och förden
afhölo dem isfrå prediko-besöken. Et nytt
till sligt försarande tänkte de finna, end
1760. ibland et band af 70. Negrar, som
hård medfart wille laga flykten och bleswo
hundne, (men störtade först sina hustrur och
i sidn, och kastade sig sedan sjelfwa dit efter,
otta personer när) åfwen fyra döpte Negrar
fabes, hwilke likwål långt förut hade redan
wergifwit församlingen. Det war och något
samt för Bröderna, när någre Negrar

trades isfrån
ste qwarlemu
andra Her
Missionens gr
wid ingå nå
te Negrar
stor vordn
edning til må
annat til god
na för sina
ningen om
alltighet, sa
bewarelse.
Enår år 1
onierna ward
s wid långt
månge Negrar
undersödde
fram i den d
atagle. Negra
något med
atogler; men
utan måste
amma förman
Om Missioner
å St. Thomas
angelli predik
amit til sit el
esu blod: de
upoffre kropp
sbana honom,
Hans smärto
ste mydes rätt

trades ifrån St. Thomas till St. Cruz, och
 afse qvarlemnna sina hustrur och barn, som höd-
 andra Herrar till. Ty då de, efter Christi-
 tionens grundsatser, ej kunna i sina motars
 wid ingå något annat ägta förbund, såsom
 de Negrar annars plåga göra: så gjorde
 stor ordning i deras hushåldning, och gaf
 ordning till många fresselser. Men det war in-
 annat till görandes, än at förmana dem till
 för sina Herrar, till trohet i den afkända
 ningen om ägtenstaps förbindelsen, och till
 allsighet, samt at bedja Gud för de-
 bewarelse. De råfde desutan i en annan
 Enär år 1760. all tillførsel från Engelska
 nierna wardt förbuden, för kriget skull, up-
 s wid långvarig torka en sådan födo-brist,
 många Negrar dogo af hunger. Wäre Brö-
 underslödde af Bröderna i Europa, hulpo
 fram i den dyra tiden, och låto sina egna
 tagle. Negrar ej lida någon brist, gäfwor
 något med sig at de nödlidande af andra
 taglers; men kunde sannerligen icke hjälpa
 utan måste merendels låtat bero wid med-
 samma förmaningar till förtröstan på Guds

Om Missionens lita tillstånd i Westra Bröder
 på St. Thomas år 1762. sålunda: "Serom
 angelli predikan har mången synda. Iaf
 milt till sit eländes Pänedom, och till nåden
 Jesu Blod: derföre wi och än framgent gör-
 upoffre kropp och Själ till Jesu tjenst. Iaf
 sådana Honom, och hicipa insamlade Horom från
 Hans smärta, utaf Hedna. hopen. Men wi
 afse mycket råtta och efter deras omständigheter

ter, och nästan alltid taga natten till hjälp. De
 re Döpte låra bättre af kända än sjelfwa,
 blifwa allt mer och mer grundade. Swad hvar
 ten Dag eller age förmår, det kommer Ordet
 Jesu Ordande hos dem tilwäga. Det blifwa der
 Herrar allt mer och mer warse, och se gärna
 at deras Negrar gå i Kyta. De unge m
 jellen hafwa i detta år öft sig till 140.,
 njuta en färsild stöfel. Wårnen hafwa och
 na egna Sammantomster, och blifwa tid ef
 annan i hela Landes besökte. Men emedan
 gansta tidigt nyttjas till hwarjehanda arb
 kan man icke här wårda dem så mycket,
 man skulle dnsta."

Utwardes tillståndet war år 1763. detta:
 St. Thomas hade Bröderna på det fordom
 kallade Possunenbergs sin boning, samt Neg
 Kyttan, råds- och wisthus, byggningarne, Neg
 hyddor och en Trädgård, hwilket allt heter
 Herrnhut; i Staden hade de et Görsamla
 hus för gamla och sjuka Negrar, och i Cr
 bay bodde et par ägta folk, som skulle wårda
 om Negrarna åt Lands sidan. Sitiael war
 Oeconomus Georg Weber, som öfwer tolf
 tid med nytta förwaltat Mission, ärender,
 1760. rest åt Europa och antagit Kallelsen till
 ger-Mission i Suriname. Honom efterträdde
 org Heklewälber, och estes dennas död
 ein Mat, som i många år hade arbetat
 Indianerna i Norra Amerika; han besökte
 med fyra ägta par och sex ogifta Bröder, som
 utwardes arbetet till deras underhåll, som
 ningarne och de öfriga Sammantomster på
 ställen af Den, och besöken wid alla Plan

St. Cr
 et Görsam
 en Prinzes
 aden, en
 grafnings-
 sal. Därför
 en ogift
 or, men af
 antaglig, och
 heter Be
 par ägta fo
 m måste till
 på St. Th
 de woro s
 tet komma

Engelska
 stas. wert
 d Negrarna
 af de Neg
 ndling dragt
 många nye
 luds Ord;
 så till Döpe
 år 1760. t
 na, och ma
 amma. Ifr
 hade, war in
 ta i fara,
 tills desse
 tillstygat till
 år 1763. w
 en Modicus

hjelp. W
 elfwa, o
 wad hwa
 r Ordet o
 llfwa der
 h se gär
 unge ma
 140., o
 fwa o
 wa tid ef
 emedan
 nda arbe
 nycket, f
 detta:
 t fordom
 mte Ne
 rne, Ne
 heter U
 församla
 ch i Cru
 De wårda
 nell wår
 fwer tolf
 ender,
 Jelfen til
 erfådde
 s död M
 arbetat i
 besörge
 dder, f
 som P
 nfter p
 a Plant

St. Cruz hade Bröderna för Negrarna et
 Gårdsförsamlingens hus, på Kungliga Planta
 Prinzeß, och i deras egna Trädgård wid
 Staden, en Reger. kyrka, deras bonings-rum och
 regerings-plats, hvilket all heter Friedens
 sal. Därstädes bodde den tiden två ägla par,
 en ogift Broder. På St. Jan hade de en
 par, men af brist på Negrar föga upbrukad,
 plantägle, och på densamma deras kyrka och hus,
 som heter Bebania. Därstädes bodde ollenast
 par ägla folk. Bröderna på St. Cruz och St.
 måste till största delen besörjas från Planta
 på St. Thomas; och på vissa tider, särdeles
 de woro sluke, måste man äfwen i andeliga
 stället komma dem till hjelp.

S. 265.

Engelska Darna i Wäst. Indien, hade Wiso
 scas, werket en tåmmelig saktta fortgång i
 Negrarna. I Jamaica kom wäl större
 af de Negrar, hwilke genom för noggrann
 andling dragt sig tillbaka, åter något närmare,
 många nye insunno sig äfwenwål, till at hö
 Wids Ord; men i detta år hunno dock alle
 så till Dödsfelen.

År 1760. brast en Rebellion ut ibland Ne
 na, och man hade mycken möda at dämpa
 samma. Ifrå de fem orter, där Bröderna
 hade, war ingen deruti ännwlad, och de wor
 sta i fara, at af Rebellerna blifwa äfwer
 t, tills desse så drofwos i trångjel, at de toe
 n tillflygt till båra och Rogar.

År 1763. wordo några Bröder, hwaribland
 en Medicus war, ifrån England och Pen
 syl.

fulvanien, Missionen tillstodde, och Christian Zet-
 rich Rauch blef wid densamma ofdödt ifrå
 tjenst härtil-dags, genom en annan. Men den
 dag straxt efter sin ankomst, och Rauch följde
 honom och linnan kort efter.

Itä Antigua finner jag ingen ting wid
 anmärkt, än at Missionen här wäl gått långsam-
 men dock i stillhet och utan särdeles motstånd
 samt at Missionären Samuel Toles, sedan han
 bragt en Kyrko-bygnad i stånd och döpt 36. Men
 går, jämwäl tagit Gårstlingarna med till Na-
 warden, år 1764. fulländat sit lopp, och öfver-
 lemnat arbetet åt de två Bröder, som han
 Sjelpare bekommit ifrån England.

S. 266.

Den goda utsigt, som Missionen i Öddra
 rika tycktes hafwa i förra tide-hwarfva
 förwandlade sig i detta uti en bedröfwellig,
 hade wid de många olycks-händelser och
 lyckade försök till dess återställande, lätteligen
 nat affrätta Bröderna ifrå salens fortsättning
 om icke Herrans Död och deras Bröders
 farenhet i slika fall, hade alljämt förnyat
 mod. Det är redan ofwantil S. 228. förmått
 Missionen i Berbice den 6. Oct. 1760. för-
 sin rebelliga och genom lidande bepröfwade
 stonde Schumann, som där i tolf års tid
 tot i wälsignelse och döpt mer än 400. Indier
 samt sedt 120. saligt gå in i ewigheten. På
 smittsamma sjukdomen, som gjorde nästan hal-
 Landet folk-öde och jämwäl bortgickte många
 Indier, följde en stor hungers-nöd, hwilken
 många Döpta, at flytta längre in i Landet.

bristen till
 öfverade, a
 Hedningan
 rna. De Ba
 Bröderna mo
 ansefatt, hu
 do skulle for
 ens undergå
 såsom wi
 Mission
 Ibdrjangan
 af de kring
 des ifrå Be
 mmo hymnig
 de redan wi
 ynt bygga
 , och plä
 , och em
 . Och de
 onlens ruin
 meca, hwille
 ma, som n
 tet, hade n
 til at också
 rat för Br
 ad dem. Det
 do eld på In
 til fångar o
 och Indlaner
 en; dock wa
 n, och en a
 lanerna, som
 at. Kingeade
 arkin, dele

bristen tillika med farsfoten, som än framgent
 vägrade, afsträckte de Indianer, som ännu wo-
 Hedningar, at de ej tordes kalkas intill Brö-
 derna. Dessa och andra svåra omständigheter gjorde
 Bröderna modfalte, och störde dem i deras samhälliga
 intesätt, huru de efter Missionären Schumanns
 skulle fortsätta arbetet. Men denna Missio-
 nens undergång ledde sig ifrån en helt annan st-
 såsom vi efteråt få se.

Missionen i Saron uti Suriname, likade
 i början ganska väl, innan och utan efter. Mån-
 af de fringsströdde Indianer samlade sig där-
 ifrån Berbice och Coreneyn. Caryberne
 ämnade på besök, och wid årets slut 1760.
 hade redan wid näst 200. satt sig där ned, och
 ämnade bygga sig hus. Dessa äro et fridbart
 land, och plåga uppsnappa de bortlöpande Ne-
 gers, och emot betalning återställa dem sina ä-
 godel. Och denna Reger-jagt war orsaken till
 Saronens ruin i Saron. Ty Negrarna wid Sa-
 roneca, hvilke äro distilte ifrån dem wid Cupa-
 roneca, som nyligen gjorde frid med Gouverne-
 mentet, hade wid 1761. års början kommit ne-
 till at också göra fred, såsom de sedermera
 gjort för Bröderna; men en Carybe hade stu-
 rått dem. Detta förbittrade dem så högt, at de
 brände på Indianerna, dödade tre af dem, togo
 till fångar och upbrände alla hus för Brödera
 och Indianerna. Bröderna räddade sig med
 dem; dock wardt en med en fulla fluten genom
 Saron, och en annan med phen i pannan särad.
 Saronerna, som man med tillräde hade dit för-
 skickade sig nu å nys, och foro dels till
 Saron, dels till Coreneyn. Någre samlade
 sig

sig mål åter efter hand till de två Bröder, som blefwo qwar på de förstörda platser; men i anseende till de tiden och ofta af illa sinnade Hednisklag utspridda rykten om et nytt öfverrumplande af Negrar och Wilda, lefde i beständigt fruktan, hwilken ofta förstörde dem på nytt.

S. 267.

Janan denna sorgeliga tidning kom till Europa hade Georg Weber, för detta Missioner på St. Thomas, och Millies, som härtil varit Docent i Brödernas Pädagogie, samt Böhles, en lawånare i Herrnhut, gjort sig sigliga till afresan åt Suriname. Den förstas sigt war egentligen, at göra försök till en Mission ibland Fri- Negrarna; den andre skulle ra sig Carybernas språk, och tjena desamma Evangelio; och den tredje wille åtaga sig husdjursbetyrmet för Bröderna i Paramaribo, till Missionens besörjande. De låto icke genom ningen, at Saron blifwit förstörd, Stråma frå fortsättningen af sin resa, och anlände lyckligt till Suriname den 21. Aug. 1761. De funno Saron qwarblefna två Bröder sjuka. De emme hade nästan et helt års tid warit ömsom liggande, utan skötsel, och utan andra lifdel, än Cashabi och wata. Desto sörre war ras sägnad öfwer dessa nya hjälparens ankom. De bemannade sig, och resolverade enhälligt å nyo upfatta de förstörda byggningar, på långt ifrån den förra belägen plats, hwaraf dan många Caryber åter bodde. Men sållskap wardt återigen snart sönderadt; ty dagade Herranom, at hemkalla Bröderna till

och Bubole
ra, och Ge
anteliga Mi
en i det offe
et kort este
swenledes in
ammades ut
ades ansenlig
Bröderna
ibland dem
emottaga
till ånda,
me, hwilke
beledsagade
rlingar, bdr
ibland Indi
kringsprednin
rykten, o
hade my
sina bygga
ad, emedan
med ofta sju
sina farty
göra en
alle India
friden med
te af Gouv
dlo och hos
te komma til

Berblce wor
fyra Brö
apa. De bod

och Buboletz, den ena så weckor efter den andra, och Georg Weber, som ägde at dirigera samtliga Missionerna i Öddra Amerika, och afsåg i det affeende reste till Berbice på vifitation, och kort efter sin återkomst, den 6. Maj 1762. förenleades in i sin Herras glädje. Härigenom sammades utförelsen af Missionsplanen därvides ansenligen. Så smärtesam denna tidning bland Bröderna i Europa före, funnos dock många emottaga de lediga ställen; och innan året till ända, affändes några Bröder till Surinam, hvilte af Joachim Heinrich Andresen beledsagades. Efter många bedröfweliga omständigheter, bådjade det nu at gå sågnesammare bland Indianerna. De samlade sig småningom i stridspridningen, brydde sig ej mera om de förfärliga rykten, och förblefwo hos Bröderna. Men de hade mycken möda, innan de kunde åter bygga sina byggnader och Plantagier i behörigt mått, emedan de woro ej mer än fyra, och dermed ofta sjullige. De miste ock på en gång sina fartyg på sjön, wid det Indianerne att göra en resa till Paramaribo; hwarwid alle Indianer blefwo bårdade. I medler tid friden med Saramica, Negrarna i stånd, alle af Gouvernementet begårde en Missionär, som skulle ock hos Bröderna, at en af desamma skulle komma til dem.

S. 268.

Berbee woro efter Schumanns död åter fyra Bröder, och två kommo dertil ifrå om. De bådjo til, at åter samla ihop de förfärliga
 R e s
 Bröde

frödda Indianer, och bringa til Saron
 dem, som icke kunde bo hos Bröderna. Men
 tidningen om denna ortens förstöring, hade Saron
 Indianerna ifrå flyttningen. De flyttade
 dre til Coreneyn och Mepenna, hwaräst de
 de två Bröder i Ephrem blifwo besökte. Som
 lige wille håldre sättsa sig ned hos dem, da
 Sarameca; och det såg ut, som här snart
 skulle bli en Sammelplats för Indianerna, där
 Saron: ty hos dem insunno sig många
 Warauer och Calepiner på besök. Men
 bekante Negre-rebellionen i Berbice, uti Febr
 månad 1763., hwilken dödade en stor hop
 nifvor och ruinerade nästan hela Landet, in
 Negrarna af nästgränsande Coloniers til hjälp
 stände Inwånare kunde föras i säcken, gjorde
 da på hela Mission i Berbice, och nödgade
 Bröderna at öfwergifwa Pilgerhut. De up
 höllo sig ännu några wector i närmaste Rog,
 utur sina wånings-rum afhämtade några w
 saker; det war allenast skada, at de miste en
 bar samling af Arawakiska öfwerfättningar,
 i synnerhet salig Schumanns födra Grammatik
 och Lexicon. Wid det Negrarnas mordiska
 färd tog mer och mer til, sågo de sig ändtellig
 twungne, at wika undan til Demerary, och
 na husen i Pilgerhut eldenom til spillo. I
 merary wille man gärna behålla dem och
 Indianer; men fleste Bröderna foro derifrån
 Pensylvanien och Europa; och två, som
 blefwo, singo från Europa det rådet, at med
 planerna begifwa sig til Suriname. Men
 denna efterrättelse anlände, woro de bägge
 tiden gångne.

Corene
 Därboer
 wa säkre fö
 t, och någ
 uen de icke
 ra, om So
 de den tider
 Bröderna
 på sakens
 wa öfwerhan
 synsta ångd
 ribo. Det
 er; och då
 Rebellionen
 d nyo i be
 wa där stå

Bröntan
 år 1761. c
 bonings, oc
 os antal be
 ssone hade
 och hans
 Ty, Herrn
 mo 1762. d
 ne ställens b
 Huru Gri
 rterne tillagi
 ans nådes
 aldrabäst sä
 deras samtal
 ländska Hist
 one tomna,

Coreneynsta Tracten gränsar intill Verbi-
 Därboende Indianer trodde sig dertföre ef-
 vara säkre för Rebellionen, flydde längre in i Ban-
 och någre af de Döpta flyttade till Saron,
 huru de icke heller där skulle hafwa varit utan
 om Sarameca-Negrarne, som ännu icke
 de den tiden gjort fred, slagit sig till Rebel-
 Bröderna i Ephrem wäntade wäl någon
 på sakens utgång; men då Rebellionen tog an
 öfverhand, och bredde sig ut, ända till Co-
 roneynsta ängden, sökte de sin säkerhet i Para-
 ribo. Deras hus besattes med några Sol-
 der; och då desamme åter kommo dertifrån, se-
 Rebellionen blifwit dämpad, togo Bröderna
 å nyo i besittning, ehuru de ännu icke kunde
 wa där ständigt boende.

S. 269.

Grönland sedt Missionen i Lichtenfels
 år 1761. af sina Bröder till stants, et rym-
 bonings-, och Församlings-hus och Catechume-
 nas antal beghate nu at mer taga till, än man
 stione hade förmodat. Dertföre wardt Johan
 och hans Hustru sänd denna Mission til hjelp
 Ny-Herrnhue; äfwen som två Bröder och
 1762. dit ifrån Europa, til de ledige
 ställens besättjande.

Huru Grönländske Församlingarne på bå-
 terne tillagit i Jesu Christi kannedom, och
 hans nådes ärfarenhet och åtnjutande, kan
 aldrabäst så se i Historten om Grönland,
 deras samtal och sidsta stunder, såsom ock af
 Grönländske Sjöparnes hädnade tal, både för sina
 öne komna, och Hedniska Lands-män, För-
 utan

utan några särskilda Diarier och bref i Byding-
 ska Samlingarne, hvilka dock icke heller blifvit
 fortsatte, hvar man hittills ej lätit någon omständ-
 ligg efterrättelse om Hedna-Missionerna, utgå-
 was af Trycket. I anseende till de många efter-
 frågningar, blef år 1759. aldraförst resolveradt
 medan Ordinarius ännu lefde, at något derom
 skulle utgifwas, och början göras med Grönländska
 Detta arbete wardt mig då updragt; men jag
 kunde icke förr, än 1761., i den ofstigt resa dt Grön-
 land, för at på ort och ställe, icke allenast ut-
 strefna efterrättelser, som ofta äro bristfällige,
 utan ock utur muntliga berättelser, och än mer gen-
 egen undersökning, beskrifwa början och fortg-
 gen, samt sanasthylliga in- och ut-utwärtas till-
 det af et Guds werk, hwarom plockewis utkom-
 efterrättelser hittills redan varit till mycken till-
 signelse. Huru jag derwid ofta varit till mods, och
 jag ifrån Augusti månad 1761. till i Sept. 1762. ut-
 behödt mig midt ibland Grönländarna, till at sam-
 behöriga efterrättelser, och såsom åsyna wita
 den ibland dem wäldig warande Guds nåd, de som
 ma wederbörligen och sanningen likmåttigt i pen-
 satta, det kan jag icke beskrifwa; men lärers
 aldrig kunna förgåta.

Herren hade ock af denna Nation ut-
 många muntra wtknen, som wid alla tillfällen be-
 stade Hedningarne, hwad Han på deras egna språk
 har gjort, och derigenom, såsom lefwande be-
 spel, likasom med et oemotsägeligt bewis be-
 de Brödernas witnessbörd. Den muntraste och
 byggelligaste ibland dem, wid namn Daniel
 at, gif i sig Herredut år 1762. utur tiden
 år 1763. wardt Friedrich Böhnisch (en af

sta Mission-
 arbet och
 ströttellig id
 den) till
 kretse ären,
 man nåsta
 i löd, in
 ta den förf
 som i det
 i andra
 wids-tracter,
 amat. Tac
 ordare, HE
 ler sina tjena
 som med
 beredde, at
 tid tjena H

Nyare

Ifrån allmä

70. Summaris-
 sedan 1756. d
 71. Kort efter-
 72. Synodens
 73. Om Brödr-
 noben tillfallet,
 garna.
 74. Om Rörfam-
 ras skrifter och
 75. Uaitetens G-
 dorf, och en
 Dwinfall från 2

besta Missionärer, som sedan 1734. med mycken
 ömhet och nyttja tjent Missionen och med o-
 utröstelig id uti hårdast alla besvärigheter de för-
 (i åren) till sin Herres glädje hemfallad. Inom
 i trelle åren, som denna besvärliga Mission warat,
 är man nästan dageligen år böteskåld för lifs-fa-
 ra i färd, snö och is på den oroliga sjöa, war
 detta den förste och än i dag den endaste Bro-
 der, som i detta Land fulländat sit lopp; Då der-
 mot i andra ej allenast heta, utan och temperera-
 rids-tracter, ganska många wid sit arbete
 omkom. Sack ware vårt lifs Upphöllare och
 Brödare, Herren som är vår Färdare, at Han
 öfver sina tjenare wid magt, och alldid upväcker
 oss, som med frimodighetenes Klada äro ifrådder,
 och beredde, at öfwer allt och utan undantag, i den-
 na tid tjena Hans wilja.

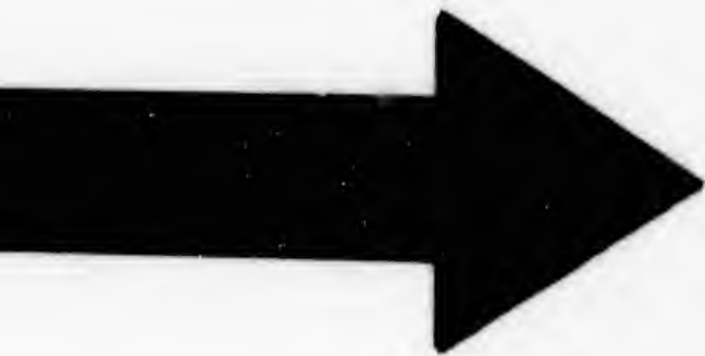
Nyare Brödra-Historiens

Tionde Stycke,

Ifrån allmänneliga Synoden 1764. intill
Synoden 1769.

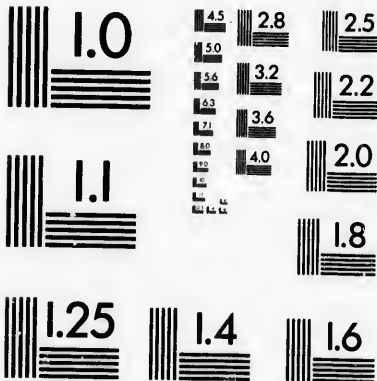
270. Summarisk berättelse om Brödra-Unitetens tillstånd,
sedan 1756. års Synodus.
271. Kort efterrättelse om 1764. års Synodus.
272. Synodens helsosamma följder.
273. Om Brödra-Unitetens *Directorium*, som af Syno-
den tillattes, och om deß Distictioner i Hörsamlin-
garna.
274. Om Hörsamlingaarnas inbördes Correspondents, de
ras Skrifter och Böcker.
275. Unitetens Gåfve anstalt fördeles till Gros, Benners-
dorf, och en anstalt uprättas för Flickor och ugglas
i Dwinfall från Landsbygden.

MICROCOPY RESOLUTION TEST CHART

(ANSI and ISO TEST CHART No. 2)

APPLIED IMAGE Inc

1653 East Main Street
Rochester, New York 14609 USA
(716) 482 - 0300 - Phone
(716) 288 - 5989 - Fax

- §. 276. Om Församlingarnas utvärtens tillstånd i gemen.
 §. 277. Några märkvärdiga förändringar i Tyfka Församlingarna.
 §. 278. Församlingarnas tillstånd och Evangelii Predikan, England och Jylland. Början med en Brödra-
 lonie i Ballymaquighan.
 §. 279. Begynnelse af Evanaelii offentliga Predikan genom Bröderna, i Skottland.
 §. 280. Förnyelse af Enaelka Brödra Societeten til Evangelii befördran ibland Hedningarna i Engellska Colonierne. Kort esterrättelse om densammas början och affgå.
 §. 281. Utdrag af Evangeliska Brödra Kyrkans upplägga förklarung rörande dess arbete ibland Hedningarna, på Engellska språket.
 §. 282. Om Församlingarnas tillstånd och Evangelii Predikan, i Engellska Provincerne uti Amerikka.
 §. 283. Likaledes i Norra Carolina och derintill liggande Provincer. Colonien Salems början i Wacham.
 §. 284. Indianiska Församlingens afresa ifrån Philadelphien til Susquehannah, och en Missionens uprättelse i Sandenshytten.
 §. 285. Denna Missionens inwärtens tillstånd.
 §. 286. Utdrag af Missionärens berättelse om densamma in, och utvärtens författning.
 §. 287. Början til Missionen i Tschetschequanik.
 §. 288. Indianernas besök i Goshogoching mid Ohio.
 §. 289. Begynnelsen af en Mission därstädes och i Louisiana.
 §. 290. Tillståndet mid Missionen ibland Indianerna i Saron och Hope uti Suriname.
 §. 291. Början til en Mission ibland Frel. Negerarna i Suriname.
 §. 292. Tillståndet mid Neger Missionen på Danska öarna i Väst. Indien.
 §. 293. Huancelig förändring i Jamaica. Missionärens berättelse om Missionens tillstånd.
 §. 294. Tillståndet mid Missionen i Antigos.
 §. 295. Begynnelse och god fortgång af en Mission til Negerarna i Barbados.
 §. 296. Tillståndet mid Missionen på Gröndland.

297. Förnyelse
 na i Tera
 298. Början
 i Konunga
 299. Esterrätt
 sus, och
 300. Bekant
 301. Tillstånd
 Början til
 302. Någre
 303. Början
 304. Kort e

beduaste G
 at efter tr
 mas Tjenare,
 le: men K
 under, där E
 ligen Tyfka
 ka förhafwa
 alig Ordinar
 od, at luger
 iget war till
 maste Hjelpa
 regning, och
 8, huru till
 na inrättning
 efter befinna
 Under på
 ändringar till
 till en del anse
 Irland/ wore
 dikan, och m
 lade. Den
 Newfals
 saml nor

- 297. Förnyadt försök til en Mission ibland Eskimauer-
na i Terra Labrador.
- 298. Början til Colonien Satepta wid Wolga-strömen
i Konungariket Astrakan.
- 299. Esterrättelse om Tschetchem på Bergs-trakten Cauca-
sus, och försök at lära närmare kända dem.
- 300. Besantkap med Kalmuckerna.
- 301. Tillståndet wid Brödra-Colonien i Trankebar.
Början til Missionen på Nicobariska Öarna.
- 302. Någre Bröder uppehålla sig å nro i Cairo.
- 303. Början til en Mission i Guinea.
- 304. Kort esterrättelse om 1769. års Synodus.

§. 270.

Den näst följande Synodo 1756. hade blifwit bestutit,
at efter tre år åter sammankalla Församling-
arnas Tjenare, till et sådant allmänneligt kyrko-
möte: men Kriget, som drabbade nästan alla de
länder, där Brödra-församlingar dro, och besyn-
nerligen Tyskland, hade gjordt verkställigheten af
den förehafwande omöjlig; hvarföre ock redan
den 1756. Ordinarium Fratrum lifstid blifwit resol-
uteradt, at ingen Synodus skulle hållas förr, än
kriget war till ändad. I medlertid hade Hans
Majestätts Hjälpare fortfarit i Församlings-sakens
örgrning, och 1762. träffat en Interims-inrätt-
ning, huru till nästa Synodus förhållas borde.
Den inrättning skulle på en Synodus revideras,
och efter befinnande stadfästas, eller ändras.
Under påstående Krig hade mångahanda
bröderna tildragit sig i Församlingarna. De
som till en del ansenligen fömerna sig; och i Engeland
och Irland woro nya dörrar öppnade til Evangelisk
Mission, och nya Församlingar och Societeter
stade. Den i Kriget förhärjade Församling-
saken i Jerusalem återställning war redan beghnt,
och i samt norra America (S. 251.)

(251.) och fordrade undersödnin^g. K^{ön}iga R^{ät}terliga Häfvet väntade, hwartil Bröderna sköts
 resolwera sig på ofwännämde K^{ön}igliga U^{ts}löf
 (S. 253.) Hertigl^{iga} Häfvet i Gottha d^{är}skade
 at Hörsamlingen i Neu-Dietendorf måtte, e
 ter den å nya meddelta Concessionen, (S. 252.)
 än bättre förkofra sig. Man måste w^{äl} taga
 öfwerwägande, hwad utaf Herrnhaag skulle bli
 wa, som sedan 1753. warit öfwergiftw^{et}, och
 syntes kunna åter besättjas. Unk^{er}tens anstalt
 forde äfwenwäl en Reuision och ny inrättning
 Utstillige Hedna. Missioner, som till en del redde
 i salig Ordinarii lifstid blifwit beghute, skulle
 först rätt bringas i gång. Deribland höra i sy
 nerhet den i Suriname, uti sina fyra öfdelni
 gar, i Paramaribo, wid Sarameca, wid C
 tentyn, och ibland Fri-Negrarne; (S. 260.)
 widare den i Aneigoa, och i Barbados, och fö
 nyelsen af den 1752. festsagna Mission til Ter
 Labrador.

Till at vederbörligen besörja allt detta,
 man knapt någon möjlighet, i anwändning til Brö
 ra-församlingarnas utwärtas tillf. efter frige
 och ändock kunde och wille man icke låta lig
 det werk, som GUD genom Sal. Ordina
 händer hade beghut, och genom otaliga be
 af sin oölmagt och godhet, såsom sit werk
 tmerat. Och hwardst GUDS hand wid äf
 anbud och lägenheter, at utbreda Hans
 tydeligen gaf sig tillkänna, där wogade man
 wägra, at i trone gripa an saken, på det
 icke måtte göra sig delagtig i den fö
 nelse, hwarmed de hotas, hwilke drifwa
 rans werk försummeliga, och af otro och
 modighet låta händerna falla.

De Brö
 tiden bes
 Herran, o
 alla församli
 at Han
 hjerta. Dä
 de man det
 puterade fr
 amans. De
 1. Julii
 etterau, och
 gna förböne

fter jag war
 bus, kan
 blifwit afh
 warit wäl
 Men jag
 ättelse, som
 at sil en
 ar werkelige
 ar mig så
 feligaste
 Orna. Syn
 yrto, möten,
 ells, af der
 alla efter sal
 "På d
 ns ellofwa
 ores och Co
 nter, ihuguf
 lte fyra p
 än trett
 befunno."

De Bröder, hvaraf iustränkta Conferentsen tiden bestod, wände sig i denna förlägenhet Herran, och förmanade jämnwål sina medarbetare alla församlingar, at bönsfalla honom om hjelp, at han täcktes gifwa dem godt råd efter hjerta. Då nu kriget också war ändadt, satte man det beslut, at samtelige arbetarne och deputerade från alla församlingar, skulle kallas till sammans. Denna sammankomst beramades till den 1. Julii 1764., anstältes i Marienborn uti Wetterau, och anbefalles i alla församlingars förbönder.

S. 271.

Efter jag varit sjelf tillstådes wid denna Synodus, kan jag, såsom et äfyna witne til det blifwit afhandladt, och til den nåd som der, varit wärdig, med desto större frimodighet Men jag har fått om händer en skrifwen uttelse, som en annan Synodens Ledamot uttalat till en utländsk wån. Densamma innefattar verkeligen alla hufwud-materier, och berör mig så wål, at jag wil meddela det hufwudsakeligaste derutur, i stället för mina ord. Denna Synodus war en af de wigtigaste Ordinarie möten, som ifrån Brödra, kyrkans förordning, af densamma blifwit håldne, och den första efter sal. Ordinarii kådankälselse. „Då densamma woro Brödra, kyrkans elofwa Episcopi och Coepiscopi, sju Seniores och Conseniores Civiles, femton Predikant, sju styck Diaconi, och allsamman fyra personer närmarade, hwaribland an trelle Församlingarnas Deputerade befundo.“

"Detta rådplågnings-möte börjades den
 "2. Juli, och lade sig först och främst ned
 "på vår kära HERRAS och FRÄLSARES fötter, at bö
 "falla om Hans närvaro, om vår himm
 "ska Faders öpna öga, och om den Heliga
 "Andas grantagaste ledande. Et nådigt Amen
 "känna sig i ossas hjerten, och man kunde rå
 "känbarligen röna en ljuf bönhörelse hela Syn
 "den igenom, som bestod af 44. Sessioner, o
 "varade til den 29. Augusti.,

"GUDS hela verk, som Han i våra dag
 "ansförtrott sin Brödra-Unitet, både ibland Chr
 "na och Hedningar, wardt i alla dess delar, i
 "länder, i Församlings-orterne, i Colonierne
 "på Hedna-påsternene, under HERRANS öfver
 "genomgången, hwart och ets tillstånd sorgfäll
 "öfverwågadt, och noga efterfrågat, om och
 "rumida vår käre HERRA dermed kunde w
 "belåten.,

"Det wardt å lingo enhälligt fastställt,
 "läran om JESU lefwernes och lidandes
 "tjenst, skal vara och förblifwa vår enda
 "wud- och grund-wetenkap, sådan den öf
 "uppenbarad i gamla och Nya Testamentens
 "ga Skrifter, af Evangeliska bekännarne i Au
 "burgiska Confessionen frimodigt bekänd, och
 "allenast af många tusende andra själar, u
 "oel af oss genom JESU nåd ärfares, och gen
 "syndernas förlåtelse åtnjutes. Augsburgiska
 "fessionens Läro-artiklar blefwo på Syn
 "föreläsne, och af hela församlingen med hj
 "ligt bifall, ja under känning af gamla bekänn
 "nes helga drifft, åhördes; och bekännelsen
 "til, wardt nu återigen stadfästad."

"Ged
 "ter blifwit
 "solvetat,
 "eller än w
 "och utwärt
 "sorgfällig
 "Förfa
 "samma p
 "fordom ha
 "Johannis
 "ware ned i
 "de-dagar
 "inna, at
 "tetsens och
 "de innan
 "Hans
 "lades-De
 "amlings-o
 "frengade.
 "ad, meddel
 "En 30
 "lod, som l
 "trupp, hwar
 "den den 5.
 "ar, förordn
 "te ställes de
 "beredas, at e
 "gale med fr
 "Detta u
 "et Lagare
 "ste hafwa
 "st förbarm
 "GUD f
 "om stal emo

“Sedan Brödra, Unitetens lära och skrifter blifwit genomgångne, och man hade resoluterat, hwad som borde af trycket utgifwas eller än widare utarbetas, wardt hela des in och utwärtas försattning för wår lära Herras sorgfälligaste mätte utbredd.”

“Församlingorne och deras tjenare, fingo helosamma påminnelser, sådana som Frälsaren fördom har gifwit Apostoliska Församlingarne; i Johannis Uppenbarelse. Detta lade Hans tjenare ned i sioftet för honom. Wi hade idel både dagar, då Han lät sit folk tänbarligen känna, at Han wil hafwa det renadt af all förtfens och andans besmittelse, sitt hus såjadt både innan och utan.”

“Hans hjertas grund-tänkar öfwer wår världes-Deconomie uti och utom wåra Församlings-orter, blefwo klarligen affattade och förnyade. Jag wil, min lära Broder till sägad, meddela några deraf.”

“En Jesu Christi Församling är en själa-herd, som består af lefwande lemmar i Hans tropp, hwars hufwud Han sjelfwer är; hwilken den H. Ande församlar, deruti Han regerar, förordnar och tillsätter tjenare, och hwaräst det ställes derhån, at hwarje Ledamot måtte tillberedas, at en gång kunna ställas för Hans anseende med frögd.”

“Detta utessluter icke, at hon är en Schola och et Lagareth för Hans stullingar, där man måtte hafwa tolamod med mången själ, och mest förbarmande göra heane sällig.”

“GUD har i wåra tider beredt sig et folk, som skal emotstå den Andan, hwilken är utgåån
E s a
“gen

“gen i werlden, at göra Låran om Jesu Församling til en fabel; och det samma är därtill kalladt, at det skal förkunna Hans Död, till den Han kommer.”

“Om denna Lära och stulle på alla orter utsläcka; (hvilket GUD affhyre!) så må hon i en Jesu Församling blifwa såsom klenod bewarad, äfwen som den heliga Skriftdom hos Gudarna, Rom. 3: 2.”

“Deruppå bde man weta, om någon sak fördeligen hörer oss till, at Jesu Död är inredad i hans hjerta.”

“Derifrån kommer och en Jesu Församling att kallelse, at drifwa Evangelii Predikan, icke allena näst i Christenheten, utan hos alla människor, till den affigt, at föra dem til Frälsaren.”

“Så angelägen en Församling bör wärdas derom, at alla dess lemmar må njuta en oinbegränsad samwets-frihet; så mycket måste hon och tillföra det samma, at af hjertat ära och älska Guds Herrens Herlighet, under hwilken de bo, och at bewara sig såsom Hennes trognaste och orden eliggare Undersåtare.”

“Till en Jesu Församling hörer och den saken, at hjälpa verkställa Hans Testaments Ord Joh. 17: at de skola alle wara ett; at bringa alla Guds Barn på hela jordklottet til enighet och enighet, och deruti bibehålla dem; undwika alla Religions-tråtor, och at älska hwad som Jesum älskar.”

“En Jesu Församling blir och af sin Herrens Herlighet bewärdigad, at för Hans Namn skall utgå, och at wara och förblifwa enighet till ända.”

“Han
uptäckt för
lio, huru d
Befwernes,
na hänleda
fen til hier
“Könen
gar, och de
til befordra
affigt.”

“När
lingar, kalla
Evangelium
rens sagne.
gälle dem fr
“Emellan

gar, måste i
hjerte-saken,
de i Jesu
afsigthet höre

“De må
och kroppar,
sorgfälligt un
te af någon
dr det man
ändet och sy

“Hwad
tingarne wid
toll, hwilket
terterne; så
som en gång
förbundna
aledning, at

“Han har ock i våra dagar besynnerligen upmärksamhet för Församlingarna, den del af Evangelium, huru de ifrå Hans helga Mandats, Hans Befvälnes, Lidandes och Döds Görtjenst kunna hänleda, förstå och till Praxin föra, helgelsen till hjerta, själ och kropp.”

“Könens afföndring i sina Chor, afdelningar, och deras särstilla störelse, bidrager mycket till befördran af denna Christna Vårans hufvudsakligst.”

“När den Hellige Ande utom våra Församlingar, kallar och försammanknippar själar genom Evangelium, för at bereda dem till et Frälsarens sägne, ämne; så sägne wi oss deröfver, och skulle dem för en Jesu Församling.”

“Emellan sitta flockar och våra Församlingar, måste ingen åtskildnad vara, i anseende till hjerte-saken, salighetenes oförnyta åtnjutande i Jesu sår, och alt hwad till lif och Gudsalighet höder.”

“De måste för Honom bewara sina själar och kroppar, så wäl som wi, och till den ändan försålligt undwika bägge Könens umgänge: icke för det man har sig bekant det människa släktet och syndigheten.”

“Hwad utwärtas författningen och Inrättningarne widkommer, som Frälsaren skänkt sig till, hwilket bor för sig sjelft i Församlingsorterne; så förblifwer det wid den Principe, som en gång faststald är, at wi ej gifwe de med oss förbundna sällskaper i Religionerne, minsta anledning, at desamma efterfölja; utan fören...”

"ne dem, at förblifwa i sin Kyrka, författning
"och wara redellige Religions-männifkor."

"Til hela Brödra-Uattetens beförjande,
"i ut, som inwärtets mätte, waldes et Director
"um; til befrämjande af utwärtets beståndet i a
"la Församlingar, antogs et föreståndare. Colle
"gium; och på det allt måtte drliga och order
"teliga tillgå, såsom Landsens sed och bästa d
"fordrar, och at Församlingarne måtte i alla n
"diga händelser hafwa Förespråkare in för Publ
"cum, waldes och tillordnades et Syndicats. Co
"legium; ja, Advocati Fratrum ämbetet war
"nu åter tillträdt genom Orefwen Heinric
"XXVIII. Reuß, hwilken redan förut war D
"puty Advocate. Til Hedna, Missionernas beför
"jande och jämwäl ungdomens upfostrande i Un
"tets-ansaltarne, blefwo särskilte Diaconi tillsa
"te, hwilke under barnsligt litande til wår h
"melsta Fadens milda händer, emottoga och
"dessa Guds werks tjenst med all trohet anwå
"da det, som af wåra Bröder och Wänner m
"et upriktigt och deltagande hjerta tillskjutes."

"Med mycken sorgfällighet öfwerlades, b
"eu ämbeten i Församlingarne, måtte med do
"liga Personer förses."

"Två Bröder blefwo ock utnämde til S
"theriska och Reformerta Tropens administrator
"älliggandes hwardera, biträdd af några Sjela
"re, at underhålla wänfkap och Connexion m
"sannlingens witnen i sin Religion, och tillse,
"ru de, här och där genom Evangelium til J
"sum Christum samlade, själar blifwa betjente."

"Slutelligen kan jag icke önska dig, min
"Bröder, något bättre och sälligare, än en sät

handedom af
ghet, som
Augusti gaf
a Rattward
ms Lösen:
i. Mos. B.
af watnades,
war, lägo där
oga glädje, t

ynodal, beska
municeradt
med alla de
heliga nattw
berois på G
nådes, närn
som detta e
erlig glädje;
wid församli
brister, präsk
de hos många
ga werkan, o
och i stillhet
are och närma
gt de af den
kallade och fi
de förblifwa
am de öfwerigfi
strå sit rena
d, at affläffa
såsom Hans i
wändra efter i
bredder sig de

innedom af vår lära Herras Råd och Läro
 ghet, som Han wid Synodens slut den 29.
 Augusti gaf alla Synodalerne, under den hel-
 ligha Nattwardens begdende. Han realiserade dag-
 ens Ord: Jag är Joseph, edar Broder,
 (1. Mos. B. 45: 4.) så at hjerta och ögon der-
 af watnades, och Bröderna, såsom Hans lem-
 mar, lågo där för Hans fötter, och utgöto hys-
 tiga glädje-tårar."

S. 272.

Synodal-beslutet blef i alla Församlingar com-
 municeradt, ej allenast med Arbetarena, utan
 med alla de fullwårte Personer, hwilke begä-
 rade den heliga nattwarden. Witnessbördet om det kraf-
 fulla beröts på Församlings-huswudets och Her-
 rens nådes-närwårelse wid Synoden, wäckte hos
 oss, som detta Synodal-afstal åhörde, en hjert-
 lig glädje; och öppenhjertiga beklånnelsen af
 oss wid församlingarne och deras tjenare befunda-
 stes, prägsade tårar utur ögonen. Detta
 blef hos många Församlingarnas Lemmar den
 äroliga werkan, at de ock gingo til sina egna hjer-
 tar, och i stillhet öfwerlade, ja ock med sina ar-
 bäre och närmaste wänner befrågade sig, i hwad
 mått de af den Helga Andas egentelligen bif-
 fallade och församlade til et Rykel-samfund:
 som de förbillswit på ensaldighetenes wåg; och
 som de öfwergefwolt den första kärleken, och kom-
 munda sig sit rena sinne. De gjorde å nyo för-
 sök, at affläffa alt hwad Christi sinne är emot,
 såsom Hans rättte Lärjungar och Efterföljas
 wånända efter den heliga Skrifts reglo. Guds
 kärlek breddes sig derwid ut öfwer Församlingarna,
 och

och lät dem kraftigt förnimma, at Han såsom hustruudet, bekänner sig til sina Lemmar, och lust, at ån framgent wandra ibland dem, och föra de frids-tanlar, hwarföre Han i denna tid bragt dem tillsammans.

Herren gaf och nåd dertill, at efter Synoden å nyo, så wäl med alfwarligbet och tryck, som med Evangeliskt renhet, yrklades i offentlig Sammankomsten på Synodernas förtelse i Hans Blod, på det rättssinniga wäsendet Christo Jesu, på Själens och Lemmarnas samtylliga helgelse och bewarelse, och på en wandel efter Christi sinne. Och man kan med frimodighet försäkra, at den Hellige Ande på ganska kraftigt sätt har wälsignat sådant, til ån öfware grunda Församlingarna på Jesu at grundeligen hela många sjuka och swaga, jämwäl tillrätta föra mången wilsesfarande försörd själ.

En luffig frukt af denna Synodus war det, at Församlingarne och deras Ledamöter, förbundt sig inbördes, at wid all olikhet i utwärtas omständigheter, anse sig som en Brödr Unitet, som en Guds Familja på jorden, såsom Lemmar af en och samma Leamen; och at tillika andel uti wäl och we, uti glädje och bedrövelse, samt efter den förmåga, som Gud förklarar, i kärlet göra inbördes handräkning.

Derjämte kom och Predika-anden i Församlingarne å nyo i rörelse. Nästan ifrån alla Församlingar inslupo bref från sådana Bröder, utan at wänta på utwärtas kallelse, frimodigt utbudo sig, ja på det högsta anhöllo derom, blifwa nyttjade i Frälsarens tjenst ibland

ngarna. S
de gärna
tjenarnes
staffenhet. S
dåna frimod
e, ansågo
nst, och est
nos til de
nliga syblu
och där t

Synoden Ce
och Depu
repräsentat
arnas och
S. 271. up
Directorium
taling. Sit
te, hwaräst
sit säte, in
rio stede
lingarna, å
i den affig
ledmmar,
brödrwad J
kommit til
som uptruxit,
til Hedning
uppå i några
år 1747.
wären 1766.
är reste Dir
Distalloner, t

Han såso
ar, och h
em, och u
denna n
fter Syn
t och este
ades i offe
rnas för
wäsende
arnas sam
på en t
n kan m
Vande på
ant, till
på Jesu
fwaga, e
farande
us war
ämder, f
het i
en Brödr
rden, så
och at
och bed
GUD för
ing.
n i För
n alla
röder, f
a, frim
derom,
bland S

ingarna. Somlige nämde Nationen, ibland brist
de gånna wille tjena; andre lemnade i Kyr
tjenarnes skön, at utstaka orten och tjenstens
skaffenhet. När då grunden til denna drist, och
dåna frimwilliga Tjenares doglighet, blifwit pröf
te, ansågos de såsom Candidater til Herrans
st, och efter gamla Brödra Kyrkans sätt, an
sjos til Acolathien. Men de förblefwo i sina
wäsende syblomål, tills de tid efter annan wordo
och där til arbetet satte.

S. 273.

Synoden Cet möte eller samling af Arbetarena
och Deputerade från alla Församlingar, hwil
repräsenterar Uniteten och bewakar Försam
lingarnas och deras Ledamöters bästa) hade ef
S. 272. updragit några Bröder, under namn
Directorium, allmänna Kyrko- ärendernas för
valtning. Sit första utgång togo desamme i Herrn
re, hwaräst jämwäl de två andre Collegier ha
sit sate, intil nästa Synodus; men af Direc
torio stode åtskilliga Bistationer i Tyska Förs
amlingarna, ästwen som en af des Ledamöter re
i den affigt til Norra Amerika. En af des
medlemmar, Leonhard Dober, en trogen och
erfswåd Jesu Tjenare, som straxt i första bde
kommit til Herrnhut och med Brödra- saken
som upwuxit, samt warit den förste Missionä
til Hedningarna, och det på St. Thomas;
uppå i några år Församlingarnas Äldste, och
från år 1747. en Brödra-kyrkans Biskop, gick
wären 1766. in i sin hwilla. Om hösten sam
de reste Directorii Ledamöter ifrån Herrnhut
Bistationer, uppehölo sig några wector i Carl
sta

sa Församlingarna Niesky, Klein-Welke och Barby, och till nästa Synodus förblefwo med stadels i Zeitz. Härifrån for 1766. och återigen 1767. en af dem på Visitation til Engeland och Irland; och år 1768. war detta Collegium tå månaders tid i Engeland, och det dels wid Församlingarna i Northite, dels i Lindsey-hus wid London, då i medlerid de öfrige Församlingar i Engeland, blefwo genom några dess möder besökte.

S. 274.

En af dessa Bröders hufvud-omsorg war, bibehålla Andans enhet ibland alla Församlingar, och tilse, at de allesamman, de måtte til deras utwärtas belägenhet wara än så stiltige och på Hedningarnas Bar och Skogs-tracter för hwar andra aflägsne, kunde tillita förkofra sig Sanningens helsosamma kunskap, och ej blifwa för hwarannan främmande, eller obekante med andra Församlingars in- och utwärtas omständigheter. Hårtill tjente Correspondentsen, upbyggliga tals och esterrättelsers meddelelse från Församlingar, och nödiga gagneliga skrifers utgiffelse af Trycket. Allt detta hade Directorien at besörja, efter gamla Brödra-kyrkans regel som icke tillät någon ting tryckas och androm nyttijande meddelas, som icke förut af några Ropar blifwit revideradt och approberadt.

Äf de skrifter, som efter 1764. års Synodus utkommo af Trycket, vill jag, förutan några lliga Wärens och Texter-boken, endast nämna följande.

Gottfried Clemens Uedrag af Ordinaris Fratrum Tal öfwer fem Mossis

När det
den öfwer
År 1765.

synnerhet
warande

Wittenfels,
utgiffits p

språket, har
ottaget, at

ilgen stark,
och tillita

g, hwilken
1763. till 1768.

heten och före
tillata icke,

gafaldiga nyt
om Guds

amma Hedning
Utom dess t

mens läro- a
nas och i syn

sktet utgiffne,
te,

År 1765. i
ens dagar, ell

nya Evangeliska
6. ut på Frans

ma Språk. Sa
aga af Gal. C

ns Tal til
po, och sågos

sktet. Widare
til Neger, fö
År 1768. u

Når det samme var færdigt, fortsæres med den öfver de fyra Evangelister.

År 1765. utkom Historien om Grönland, synnerhet om Evangeliska Brödernas warande Mission i Ny-Herrnhut och Wittenfels, ic. Detta werk, som febermera åf utgifwits på Holländska, Engelska och Swenska språket, har af Publicum så gunstigt blifwit taget, at ehuru första uplagan war tämligen stark, redan 1769. en ny måste påtänkas, och tillika göras anstalt om en Förefattning, hwilken innehåller Missions-Historien ifrå 1763. til 1768. och 1770. wardt tryckt. Bästeheten och förewarande Historias tränga gränstilla tillåta icke, at här tillägga något om den oförfärdiga nytta, som blotta Historiska berättelser om Guds nådes arbete på dessa wilda och öförfärdiga Hedningar, har skaffat.

Utom deß blefwo Augsburgiska Confessionens läro-aretiklar, til Brödra-Församlingarnas och i synnerhet Barnens nyttjande, af tryckta utgifne, och deßom til Nyårs-gåfwa

År 1765. trycktes jämwäl: Människones döds dagar, eller Jesu Passions-Historia efter fyra Evangelisters Harmonie. Den samma kom också ut på Fransyska; likaledes en Psalmbock på samma Språk. Samma år fect man också se en ny utgå af Sal. Ordinarii Tyska Skaldedikter. Denne Tal til Bercholdsborfarna uplades också, och sågos jämwäl tryckte på Wendiska. Vidare aftrycktes en Creolisk Sångbok, till Neger-församlingarnas tjenst. (Se S. 275.)

År 1768. utgäfwos några af Sal. Ord.

narius Fratrum merendels på Hans resor 1757. håldna Tal, såsom ock Magist. Samuel Lieberkühns Harmonie af hela wår Frälshets lefwerne, historia, efter de fyra Evangelistier.

Förutan desse af trycket utkomne skrifter och Broder Spangenberg af Synodus i församling, af bestelwa Sal. Ordinarii Fratrum Lefwerne; och han har detsamma, oaktadt så många andra göromål, till största delen redan gjort färdigt.

S. 275

På Synodus hade ock en förändring med en Barna-anstalter, blifwit resolverad. I följe af wardt smärre Söskarnas anstalt i Groß-Hennersdorf fördelt till församlingarna i Herrnhut, Niesky och Gnadenberg. Härigenom skaffades dem äfwen mer lägenhet, at bewise församlingssammankomsterna, och dessa orters Skolor anstalter wordo tillika uphulpane. I den byggnad, de hitintill innehåft i Groß-Hennersdorf, byggdes en anstalt för små flickor, och för ogifta Syster.

En lång tid hade nemligen många ogifta qwinnfolk, så wäl när som fjerran ifrån, anhållit tillstånd, at bo i Församlings-orterna uti olika Systerarnas Chor-hus, och många föräldrar wille gärna låta sina döttrar upfostras i dessa Församlingsornas anstalter. Men emedan rum på rum ej tillät sådant, så fant man på jande medel. Flickor, som icke kunde komma till Församlings-anstalterna, emottogos i detta och försågos med föreständerskor och Skollärerinnor, hvilka ock anförde dem till hwarjeda en gagnelig qwinnfolks-arbete. Ogifta qwinn

skaffades Bomuls- och toffeligen till. Alla sig i alla, göra sig till i Herrnhut, ogifta, och långa sina medbyggelse.

Härwid wår wårldes werlt i 2000, ehuru på tryck, ej allena och här och i Kyrkornas

en församling

dan S. 272.

amer. så nj

erhets nådiga

ånsökt här

stänliga besty

lingen alsingen

deras Collegi

woro öfwer

om sanningen

at bemötte och

Brödernas g

mer årland,

del, bragte de

de många Br

för långt för

resor
 . Samu
 år Gräfs
 a Ewa
 e Skrif
 bodus i
 i Fratr
 aftadt
 elea red

Stoffades allehanda arbete, i synnerhet linne-
 Bomuls, arbete. Deras Deconomie bdrjades
 och tog snart under Guds wälsignelse
 ärfeligen til. De deruti bestielige Personer
 alla sig i alla mål til Kyrkan i Grof, Hennes,
 af, göra sig til sina själars fromma, gagn af anstal-
 ma i Herrnhut, så mycket deras omständigheter
 ogifwa, och äro sina Präster til sågnad, och
 äga sina medinvånare och andra grannar, til
 byggelse.

Härwid will jag allenast ännu nämna, at
 Guds werk i Diaspora, har några år bortåt öf-
 walt, ehuru på några orter under hwarjehanda
 tryck, ej allenast haft sin wälsignade fortgång,
 men ock här och där tilltagit, til bägge Evange-
 lii Kyrkornas sanstylliga förman.

S. 276.

Som församlingarnas inwärtas tilstånd är re-
 dan S. 272. handladt. Swad det yttre wid-
 amer, så njöto de, under sin lära Lands-
 herhets nådiga beskydd, all öastelig ro och frid.
 önskdnt här och där ingen brist war på
 äntliga bestyllningar, så funno dock desamma
 ingen alsingen ingång hos Lands, Herrarna
 deras Collegier, såsom de der om annat re-
 woro öfwerlygade; eller bleswo desamma
 om fanningens wederbörliga föreställningar
 at bemötte och afhjelpae.

Brödernas goda Characterere wardt all mer
 mer ärländ, och deras beteende i handel och
 del, bragte dem en aktning til wägo, som
 de många Bröder bekymrade, om icke detta
 för långt för Christi kors, Rike på jorden;
 och

och om man icke, åtminstone här och där, torde fatta behag til människors pris, och sätta sig den ställning, at man genom otidigt eftergifvande eller aldeles genom likställighet med werlden wille än mer behaga henne. Detta war en hwarud-drindring wid Synoden, och arbetarna blefwo som oftast förmante, at waka öfwer de så onda, särdeles i de församlingar, där nästan dagligen mängas och ofta förnämna personers lif för plåga se.

I anseende til timmeliga utkomsten gick såsom öfweralt wid den allmänna penningbristen och näringsarnas samt handeleus stagnation långt swårar än tilförene, ja under påstående och man rådade här och där i trångmål. Den öfwerhufwud wälsignade Herren Bröderens arbets-idoghet och handwerks-trohet så, at det fattes i stånd, at taga del uti sina Bröders andra behöfwande medmänniskors tarfswor. Han uppå gåfwo i synnerhet Bröderna på somliga städer i Engeland, werkelige prof wid en ömsörd född, och brånstle-samt lifsmedels-brist hos sina grannar; hwilka kärleks-bewisningar lemnade hos många et wälsignadt intryck om sanningen och sanningarna af Evangelio, såsom hwilket allstäds kommer rättskaffens goda gärningar och miltlo-wänner.

S. 277.

Här wil jag ännu endast anföra några få exempel, som tilldragit sig i Församlingarna. Saxiske Församlingarne togo ingen ringa del i hela landets sågnad, endr deras då warande Herrer, Churförst J. d. rich August, är tillträdde Regeringen, och utbådo Honom dr

Oct., i följande
skrefna Ze
om ofwane
klar måtte
under Honor
måtte föra e
Församling
1766. f
Joseph II.
från Sax
Köfstat läck
anstatlert
exterier i de
stunder,
Han gj
stad om alla
sättningar, i
XVIII. Keuf
det Han så
mans några
nådigaste utt
ma Grefwe.
Han emot
de hos Brö
Tiesty och
arnes antal,
er.

Et nytt pro
nisteril bewäg
Contractet
rby och Af
Helrich XXV
affigt, at et
församlingso

Det., i följe af Tackfågelses-predikan öfwer fö-
 skrefna Texten i Tim. 2: 1, 2, nåd och wis-
 dom ofwanester, på det Hans regemente i alla
 delar måtte vara wälsignadt, och jämwäl de
 under Honom, såsom under Hans Företådare,
 måtte föra et roligt och stilla lefwerne.

Församlingen i Herrnhut sedt den 30. Ju-
 ni 1766. fågna sig af Romerska Käjsarens
 Josef II. Höga närwarelse, wid Des genomre-
 sning från Saxen til Böhmen. Hans Käjsertliga
 Majestät täcktes wid det tillfälle taga Chor-hu-
 sstagnationerna, Fabrikerna och åtskilliga handt-
 wärls-stunder, och blifwa öfwer natten i Herrn-
 hutad om alla in- och utwärtas församlingens
 förhållningar, i synnerhet hos Grefwen Heinrich
 XVIII. Reuß, och betygade Sit wälbehag öf-
 ver det Han såg och hörde; påminde sig och alt-
 samans några år efteråt, då Han i Prag i al-
 lmanans nådiga uttryck, deröfwer yttrade Sig för
 sinna Grefwe. Den ogemena nåd och mildhet,
 som Han emot hwar människa lät förmärka,
 såsom hos Bröderna et öförgäteligt latryck.
 Tiesky och Klein-Welke togo til i In-
 wärdnes antal, och tillöktes med nya hus, byg-
 gder.

Et nytt prof af Thur-saxiska Häfswets och
 Kurfürstlig betwägenhet, war förhållsen af Bar-
 on-Contractet år 1765., hwarwid Slottet i
 Borsby och Ufswels-gården i Böhmen gafs Gref-
 Heinrich XXV. Reuß i ärftelighet arrende, i
 öfssigt, at et Etablissement, efter andra Ord-
 ning för församlings-orters art, där skulle anläggas;
 hwar

hvar till man och den 17. Junii 1767. gjorde båd
 jan nära latil Döben. Och denna nya Försam-
 lingsort blef kallad Gnadau.

År 1766. dog Herr Ernst Julius von
 Seidlitz, hvarigenom Glesiske Församlingarn
 miste en man, som GUD ifrå början betjent sig ut
 af, till at upbygga och förestå dessa Församlingar.
 Han hade allt ifrån år 1726. varit med sal
 Ordinarius i Radelet förbunden, at drifwa GUD
 verk; och han lät sig troligen värda om
 upväckta själar på sin tract, hwilke til största
 len härstammade ifrå Bdmens; och han härbärger
 de de Mähriska Exulanterna. Sedan han ha
 tillhandlat sig Godset Ober-Peile, på hwars
 gor nu Gnadenfrey står, förkunnade han G
 angellum på sin gård, och många hundrade insun
 sig såsom åhörare. Dredswer kom han 1739.
 fångelse. Efter hans befrielse beghyntes år 174
 under Hans Direction och bemedlande, Åbygg
 :n af orten Gnadenfrey. Denna Församli
 wärte sedan så ansenligen til, at salen, som
 tämmelligen stor, ej mer kunde iarymma den mån
 Åhörare, som kommo til Evangelii Predikan.
 1768. wardt också en större sal upbyggd; och d
 samme war redan wid inwigningen, med Åhör
 fullproppad. Församlingen i Gnadenberg h
 åfwenwål til Inwånare och byggningar öft
 ehuru närings-idkningen där hade sina stora
 tigheter.

Församlingen i Neusalz förkostade sig
 der all fattigdom, och 1769. bragte åfwen
 Kyrka i behörigt stånd.

Bdmiska Församlingarne i Berlin och K
 Dorf förlorade, litet efter hwarandra, tre a

arbetare,
 ty deras n
 man hade m
 3 Rbere
 och i båtire
 terna woro
 riget, dels
 oft belägna
 Neu-
 wånare, by
 rlliga Conc
 iste tänka
 rten wardt
 rrrskap, och
 fierran bel
 3 Mari
 an framge
 lle; hwarför
 på Högtid
 drade wäckt
 3 detta
 Herrhaag
 i Bydingen
 i Marienbo
 lulle se den
 Brödrerna,
 ant underlätta
 erhandlingar,
 1766. med
 blefwo på be
 e. Salen kom
 lden widtsfråg
 a ill Antelig
 s dock up tid

gjorde både arbetare, som kunde tjena dem i deras språk;
 a Församling ty deras minsta Redamöter förstå Tyskan) och
 han hade möda, at få några i deras ställen.

I Ebersdorf blef ån framgent något öbyggt
 i bättre ordning bragt, lät wara omständig-
 terna woro tränga, härdrande dels ännu af
 eliget, dels af tilläppta handels-rörelsen i när-
 öst belägna länder.

Nyu. Dierendorf tog så märkelligen till uti
 ämnare, byggnader och verkstäder, sedan Lands-
 lliga Concessionen blifwit utfördad, at man
 äste tänka på Församlings-salens utwidgning.
 orten wardt och som oftast besökt af Landets
 rrrskap, och många förnåma Personer ifrån när-
 österran belägna Tracter.

I Marienborn woro de qwarblefne Perso-
 ån framgent den ångden till sansthyllig upbyg-
 lle; hwarföre och Evangelii offentliga Predi-
 på Högtids-dagar, wår besöktes af mer än
 drade wäckta själar, ifrån ångden deromkring.

I detta tide-hwarf war och någon liknelse
 Hertnhaags Resitution. Grefliga Herrsta-
 i Bydingen, hade redan 1762. låtit Bröder-
 i Marienborn tydeligen märka, at Det går-
 stulle se denna orten åter blifwa bebodd ge-
 Bröderna, och wore benåget, at på alt sätt
 ant underlätta. Man inlät sig och deröfwer i
 erhandlingar, som wål den gången afbröts,
 1766. med alswar förnyades. Till den ån-
 blefwo på begäran, två Deputerade dit affär-
 e. Salen kom och genom en redelig och i lärda
 den widtfrågad Jurists bemedlan, tåmmeligen
 ill. Autelig öfwerenskommelse; men dermed
 dock up tid ifrå tid; och innan werksällighe-
 ten

ten kom, gick då regerande Grefven, Gustaf Friedrich, in i wälsgheten. Ifrå den tiden har liwelsen till denna orts åter besättjande, allden föreswunnit.

Neuwied wardt, sin milda Lands- Herr till nöjes, allt mer och mer bebodt, och blef sin Grannar till en god lifs-lukt. Många förnämja och Chur- och Förstlige Herrskaper låto besöka Sig, at besöka detta Brödra- Stablissemens och göra Sig kunnige om dess in- och utwärdt författning.

I Zeiss wardt Ewangellii Predikan, som Holländska och Tyska språket där höllts, af många tusende besökt. Deribland distingwerade några Skändebud, Pålste Magnater, Engelländor och andre Herrar, hwilkas goda witskabörd kom Bröderna i andra Länder och omständigheter till måtto. Orten tog och småningom hwad Inwånare och bygnader widkommer. Omedan Gudstjensten hitintil med nog obegärlighet blifwit på en Sal i Slottet hällen, upbyggdes nu en rymligare Församlings-sal, som den 20. Oct. 1768. inwigdes. Bröderna öfwerlefnade 1766. til Prinsfen af Oranien, de förnämja Provincers Urs- Ståthållare, wid Dess tilträd Majorennitet en Byskönsknings-adresse, hwilken ganska nådigt emottogs; och den 7. Janii 1767. hedrade Den samme, och Hennes Kongl. Höghets Dess Fru Gemål, denna Församlings-ort med ett Höga besök, blifwitade wanliga Andakts-tåttaingarne, underrättade Sig om hwariel omständigheter, och betygade derdöwer ett Höga wälbehag. Det samma skedde den 28. Dec. samma år., af Hans Majestät Konungen i

emart och
tningur och
Brödernas
nyden mildt
wid tillfälle
kan och hos
ändra Nisje
och länder
n, till Des

wad Förfan
woro de
erus Böhl
us i Fulnek
Directorii
amma til m
de frid och ru
den gick det
wid fortwar
handelen på
om Guds wä
hulpsne, at
at tacka och
Här och där
inwiterades
en af Bröderna
ra Provlacer,
och Noreh
inga nya Förs
1765. i Baeh
hölts, mer w

1, Gustaf
en har li
de, aldel
nds. Her
blef st
e föränd
låto bef
ablissem
y utvärt

emarl och Des följ. Konungen tog alla In-
stättningar och Anstalter i Högst ägnastigte, besök-
te Brödernas Gudstjenst, och bemötte dem med
mycken mildhet och bewägenhet. Bröderna hade
erwid tillfälle, at icke allenast hos Des Ministrar,
utan och hos Hans Majestät Sjelf, recom-
mendera Misions, werket ibland Hedningarna utt
i öfver lånder på Grönland, i Ost. och Wäst. In-
dian, til Des Kongl. ynnest, hägn och besordran.

S. 278.

an, som
, af m
verade
Engel
da wita
och omst
ningom
mer. De
obegre
en, upb
som
öfwerl
de före
S tilltr
e, hvil
famil 17
gl. Hö
s ort
ndakt
varieho
Cit
28.
gen 12

wad Församlingarna i England angår, så
wordo de S. 273. omtalte Visitationer, som
Petrus Böhler besörgde, och Provincial. Syn-
odus i Fulnek uti Augusti månad 1766., såsom
Directorii öfriga Ledamöters besök år 1768.,
som giffa samma till mycken wälsignelse. Utanesther njö-
de frid och ro; endast i hånseende til närings-
öfwen gick det såmmeliga swårt på åstfälliga ort
wid fortwarande dyra tid, och hånmandet
handelen på Amerikanska Provincerna. Men
som Guds wälsignelse wordo de dock alltid så
de fören i hülpsne, at de wid hwarje års slut hade or-
at tacka och prisa Herren.

Här och där typpade sig nya wäckelser. Brö-
dena inviterades och til många orter at predika,
och af Bröderna gjorde en gagnelig resa i de
östra Provincer, allt intill Cornwallis. I Ply-
mouth och Northampton bygdes nya Capeller.
Många nya Församlingar blefwo inrättade, för-
såsom i 1765. i Bath; emedan man ifrån den tid Syn-
odien hölls, mer wille främja Societeter, som al-
de

deles förblefwo i sin Religion, än nya Församlingar efter Brödernas Inrättning.

3 Provinsen Wales war en stor redelse för de nya församlingarna. En Broder gjorde år 1768. en besöks-resa genom hela Landet, och träffade på ganska många orter begärlige Åhörare, hwilkom han förkunade Evangelium. Bröderna i Haverfordwest hade i sitt grannskap på flera än tjugu ställen tillfälle att predika för många hundrade själar.

3 Församlingarne war icke heller brist på Personer, som utbödo sig till Herrans tjänst bland Hedningarna; och någre blefwo jämmandertill, särdeles uti Engliska Colonierna, utse och afföndrade. Någre Ynglingar gäfwo tillkännan sin åstundan, att besöka Församlingarna i Tyskland, och där någon tid uppehålla sig, hwilken dem bewilljades; äfwen som någre Säkter fin tillstånd, att i Brödernas Pädagogio i Tyskland blifwa upfostrade.

Uti Irland blef 1765., genom Biskop Johan Gambold, en Församling inrättad i Coochill. Nya Församlings-orten Gracehill i Ballykennedy-land, förkofrade sig nu först i alfware, sedan et Församlings-hus år 1765. bekwit upbygdt och Församlings-salen inwigt. De öfwigste Bröderna upbyggde et Chor-hus, och inwadtade sina wånings-rum till werkstäder. Deras Systerarna låto ock upföra en särskild Chor-besättning; och åtskillige Familjer kommo ifrå bringande ångden, och satte sig därstädes ned.

Wid alla Landt-Församlingar i Norra Irland, förente sig somlige öfwigste Bröder, att i skildta hus flytta tillhoppa, att gemensamt idla arbete, som merendels består i wäfwerier;

ersänte up
af ogifta

Landets

stadkommos

reltes altså

berna woro

land-stycken

hade för stat

er ej lund

la tilbod. På

made. Conrac

res-land i

na och Logh

Bröder gjorde

am på andra

Uf föreg

garne i Ne

attigt folk.

En knappa ti

g fram. Wär

at ingen be

hade de ro

församlingen i

ders tid, särde

några upreta

as och Capelle

och ofta några

made och hotan

er sönderslagne,

ewar skutne.

antens lif, od

derbara hjelp,

is påbud war

gjorde, att ing

Församlingens upodla et stycke land. Detta stödde och
 af ogifsta Gyltarna å deras sida.
 Landets förbättringar, som genom deras flit
 affadkommos, föllo många Herrar i dgonen. Dem
 feltes altså icke nya anbud. Och hwaråst Brö-
 derna woro för trängt inkränkte, eller deras
 Land-stycken och derpå stående hus och Capeller
 hade för statota arrenden, som utan stora kostna-
 der ej kunde förnyas, där togo de wid si-
 llets tilbod. På detta sätt togs 1767, på årstelliget ar-
 rende, Contract emot et stycke åter af hundrade
 Acres land i Ballinacragh wid Lisnama-
 na och Logh Neagh; och deromkring boende
 Bröder gjorde anstalt, at där bygga sig före, så-
 som på andra Församlinge-orter manligt är.
 Af föregående år belant, at Landt-försam-
 lingarne i Norra Irland måstadels bestå af ut-
 rättigt folk. Man kan altså lätt sluta, at de i
 så knappa tider måst med mycken måda hängla
 fram. Wår Himmelste Fader födde dem dock
 at ingen behöfde klaga öfwer södo-brist. Ut-
 så hade de ro, ökte och förlofrade sig; endast
 församlingen i Ballinderry wardt i några må-
 naders tid, särdeles i October och November 1768,
 at några upretade grannar mycket oroad. Des-
 s och Capeller worde flere gånger om nattetid,
 och ofta några nätter å rad, under hiskelligit swär-
 ande och hotande bestormade, dörrar och fen-
 esters sönderslagne, stora stenar inkastade, ja med
 swär stutne. De stodo i synnerhet efter Pres-
 biterens lif, och han blef endast genom Guds
 öfverbara hjelp, alla gånger räddad. Öfwerbe-
 stämde påbud war här utan werkan, och Gud alle-
 gjorde, at ingen wid detta öwäsende kom om
 lif.

Utsat. Andteligen font man lägenhet, och genom estergig
blifva de fiendteliga sinnen, och genom estergig
och försäkra, at ej wilsa flaga någon an mot
Domstolen, återställa frieden och lugnet.

S. 279.

Ell Skoecland hade Bröderna redan 1743. blifvit
mit inviterade, och en Theologiae Studiosus
till Edenburg affickad, (S. 106.) som icke utan
wälsignelse därstädes uppehållt sig. Hertigen
Argyle, en ibland de förnämsta Repräsentanter
af Skottiska Väerna i Stor-Brittanniska Parla-
mentet, hade wid det tillfälle, då en undersökning
i Parlamentet 1749. war före, inviterat Bröder-
na, at på sina jord- ägor i Skottland anlägga
Etablisement; (S. 152.) två Bröder hade
redan besigtigat samma utmarker: men emedan
man redan hade annorstädes så mycket at syfta
så blef der ingen ting utaf.

År 1765. upwäckte GUD en Broder i No-
ra Irland, som wågade uppå, at fara til Sko-
tland och försöka, om Evangelium där funne
någon ingång. Han reste sjöleds til Gresskapet
och beynnte wid wanliga morgon- och afton-
nelsen andraga et par förmanings- ord hos dem
som emottogo honom i sina hus. Strö-
infunno sig någre Seannar derwid, som också
le höra honom. De betedde sig på samma sätt
som Herrhoenserne, Ap. G. 17: 11.

De fölte i den H. Skrif: och i sin Kyr-
samlade Böcker, och funno samt med fågnad
se, at han just predikade samma Ewan-
gelium, som deruti innehölles, men på nå-
got af många deras Lärare öfvergifva

inom så
Prediko-
ningen för-
des mycken
tillit. Folk-
et och kom-
municators tid.
och så Pre-
g. Någre
wål hindr-
alla med de
GUD hade
er uprätta
er ställa dem
paräst man
till, där y-
ma dem fr-
at icke all-
än et hal-
27. orter
Det wa-
dan mång-
ns owanligh-
hafwa dera
lät snart
många ort-
ig frukt af
bermåtte Bro-
er, blefwo
Societeter in-
38. up et
wälsignade so-
mer och mer
ta dit komme,

Inom få dagar Inrättade de et stort målt. hus af Prediko-ställe. Men det war genast första åningen för trångt, och han såg sig för Åhörarenes myckenhet skull nödsakad, at predika på flera stället. Folt från aflägsna orter inviterade honom, at och komma till dem. Inom mindre än fyra veckors tid, hade han tusende Åhörare, ibland hvilka också Präster och Magistrats. personer besunno sig. Någre där warande Rykts-föreståndare wille wäl hindra honom; men Prästerna wille icke wila med dem derutinnan, och anförde till orsak, att GUD hade tillstuckat dem denna Mannen, till at utuprätta den förfallna Christendomen, och at förstålla dem den enfaldiga Låran om Jesu. Och waräst man wille genom bannlysning afsträcka stället, där uttrade de sig så, at man nödgades ganna dem frihet at njuta deras själs åstundan, at icke aldeles förlora desamma. Inom mindre än et halft års tid, hade samme Broder wid sig 27. orter at predika uppå.

Det war sannerlligen icke möjligit, at en sådan mängd Åhörare, hwaribland många af sådane omantlighet förmodeligen tillfölo, skulle öfwerhafwa deraf en blifwande wälsignelse. Många låto snart blifwat, och gingo tillbaka. Men många orter liknade det sig dock til en warlig frukt af Evangelii förkunnelse. Och då förberättade Broder seck et par ägta folt til Hjelpsocieteter Inrättade, och i staden Nir byggdes 68. up et Capell. Herrens werk har ännu wälsignade fortgång därstädes, och utbreder sig mer och mer. Nye Hjelpare äro ock sedertid dit komne, sedan ofwannämde Broder, från

Norra Irland, fått kallelse til Herrans tjenst på andra ställen, nemligen til Plymouth och Cornwallis.

S. 280.

Innan vi försoge oss från Engeland at År 1718 och bese där warande Församlingars och Hedna-Missioners tillstånd, wil jag ännu omnämna, at Brödernas, til befrämjan af Evangelii förkunnelse ibland Hedningarne, ingångna Societet, hwilken redan 1741. af några Engelska Bröder uprättades, men sedermera förfallwardt år 1766. med en beshynnerlig Frögde-ansökan i London förnyad, och wid Directorii wilstånd i Engeland 1768., bättre regulerad. Swad för dess beskaffenhet densamma hade ifrå första början, wil jag anföra utur en i Engeland tryckt esterrättelse, som en af dess Ledamöter gifwit at en Engelsk Herre, så lydande:

”I följe af Brödra-Kyrkans kallelse, at kunna Evangelium för Hedningarna i Norra Amerika, kommo några af samma Kyrkas Ledamöter til London. Efter de nu icke förstodo språket, woro här aldeles obekante, hade inga recommendationer til Skepps-Capitaner och till några Wänner på den ort, uti de ämnade fara; så funno de många swårigheter. De woro icke heller folk af förmögenhet, och ta icke tillräckeligen försedde med penningar til föresändande och andra wid en lång sjö-resa nödiga utgifter; men hade et rätt Apostoliskt förelitande på sig, at han wäl skulle weta utwägar, at skaffa dem til behörig ort och ställe. Genom Guds nåde blewo de bekante med några Personer i London, hwilke öfwerwågade deras omständigheter

och besöto
la de sågo
ga Hedning

”Jag

desa Apost
deras nit fö
tet icke styr
da eller sma
utan beledsa
ödmjukt upfö
det i högsta
mätto taga
wande. . . .
til Jesum Ch
Efter Hedning
lif och lefwer
Evangelium.

kallelse wara,

dock samma

och stånd est

werk. . . . Ja,

ofta hafwe i

stark drift, at

na. Och med

och annan, at

bewärdigad.

”I börja

trädde tilsamm

got gemensamt

de andra anmo

stott, emedan a

willige gifware,

ware behagelige.

at wi hade mer

och besöto at göra sådane Wän biträde, hvil-
 la de sågo wåga halsen och lifwet, för at brin-
 ga Hedningarna til Jesu Christi Kännedom.
 " Jag kan försäkra Eder, min Herre, at
 dessa Apostoliska Wänners blotta äseende och
 deras nit för Hedningarnas omvändelse, hvil-
 ket icke styrdes af någon stolt och lof-sjuf an-
 da eller smakade af någon Pharisaist Affektion,
 utan beledsagades med et wänligt, förnögd och
 ödmjukt upförande, war os så upbyggeligt, at
 det i högsta grad bewekte os, at i möjligaste
 måtto taga del i befordran af deras förhaf-
 wande. . . Wi sågo, at desse Wän, af kärlek
 til Jesum Christum och af hjertinnerlig längtan
 efter Hedningarnas salighet, wågade med glädje
 lif och lefwerne, för at meddela Hedningomen
 Evangelium. . . Ehuru wi nu icke trodde war
 kallelse wara, at fara med dem; så hade wi
 dock samma bewelände skäl, at i wår kallelse
 och stånd efter förmåga hjelpa befordra detta
 verk. . . Ja, wi måste bekänna, at wi rätt
 ofta hafwe i våra Sammankomster kändt en
 stark drift, at Personligen taga del i Missioner-
 na. Och med tiden har det jämwäl lyckats en
 och annan, at med deanna kallelses, nåden blifwa
 bewärdigad.

" I början woro allenast få af os, som
 trädde tillsammans i en Societet, och lade nå-
 got gemensamt tillhopa. . . dock så, at ingen af
 de andra anmodades om något ymnigare til-
 stott, emedan wi trodde, at inge andre, än fri-
 willige gifware, kunde wara wår Generösa Gräl-
 are behagelige. Och jag kan i sanning säga,
 at wi hade mer orsak, at hålla våra Medleda-
 re i sanning " mö-

“möter tillbaka, i anseende till deras gäfvor,
 “påminna dem om rundeligare tildelande.

“Vi gjorde också till vår lyfta, at un-
 “få och hårbärgera Missionärerna rå deras
 “genom London till Amerika, at förja för hvo-
 “till deras frakt och Provision behöfdes, at sluta
 “accord för deras öfverförjel, at bejdria der-
 “bref och Commissioner, o. s. w.

“Dessa bemödningar woro of och icke all-
 “nast et stort nöje, utan wi hafwe och den sto-
 “sördel deras, at wi kunne hafwa så många
 “postoliska Sändebod ibland of. De hafwa
 “le allenast med ordom, utan och med sit go-
 “exempel tjent of till upbyggelse, och till sty-
 “ning och stadfastelse af vår tro på Je-
 “sum.

“På detta sätt höllo wi några år fo-
 “tills Brödra-Kyrkan genom sina Mission-
 “starka tillökning såg sig nödsakad, at updro-
 “wiså Deputerade försorgen om Hedna-kul-
 “i alla werlds-delarne, och också öfwen i E-
 “gelsta Colonierne. . . Wi äre dessa Deputer-
 “de mycken tack skyldige, öfwen som alla Brö-
 “ra-Församlingar, för de ansefliga samma-
 “skott till Hedna-Missionerna i Engelska Colo-
 “erne; behöfwe icke heller twifla på dess benö-
 “na fortsättning; men det har dock någon
 “warit of mycket om hjertat, at vår Socie-
 “i affeende på Missionerna i våra Länd-
 “mätte åter uplifwas. 2c

“Wi finne, at Predikan om Jesu Lid-
 “de för werldenes synder, ähdres af Hedna-
 “garna med allgiftwenhet, och at Evangelii-
 “förändrar deras hjerta och hela lefwern,
 “sp

snart de i s
 desse til tron
 egen del fall
 nistlor. Hä
 Indianerna
 bland Grön
 på Wäst-J
 pel, hwilke b
 allgemena les
 de grannar c

å samma tid
 sta Brödra
 bece ibland
 tryckt. Deru
 Brödra-K
 ende til de s
 , hwarmed m
 det, såsom
 “Såsom n
 uttröttelige, a
 er mistänkt;
 are at säga,
 is anföra om
 a, är bara fl
 swande. Men
 llds nådes
 vederlägger såda
 flygt til et an
 alla Bröderna
 de werldliga
 ngar leda sit uph
 wi hafwe re

afsvor, och snart de i sanning lärde sätta tro dertil; i tithy
 de. desse till trona komne Hedningar warda för sin
 egen del salige, och androm exemplariske män-
 niskor. Häruppå hafwe wi ibland åtskilliga
 Indianernas Nationer i Norra Amerika, i
 för hvar ibland Grönländarne och ibland Negrarna
 på Wäst-Indiska Sarna, många tusende exem-
 pel, hwilke blifwit icke allenast salige, utan ock i
 allgemena lefwernet gagngörande människor, go-
 de grannar och trogne undersåtare. 2c.”

7 och 10dra
 S. 281

sit goda på samma tid wardt en upriktig **Evangelis-**
 til styfsta Brödra-Kyrkans förklaring öfwer des-
 på Ibero ibland Hedningarna, på Engellska Språ-
 tryckt. Deruti gifwes först kort esterrättelse
 år för Brödra-Kyrkan och dess öden, särdeles i
 Religion kända till de stridigheter och förfärliga tillmä-
 updro, hwarmed man sökt stada henne; och sedan
 na. hwar det, såsom nu följer:

“Elsom widrigt sinade människor warit
 Deputer uttröttelige, at göra Brödrasolket på alla or-
 la Brödrer mistänkt; så hafwa de icke heller försyn
 samma öre at säga, det alt hwad Bröderna tillfälligt
 i Colo- nis anföra om sit arbete ibland Hedningar-
 h bendna, är bara slättja, Fryt och Idgnaktigt före-
 ågon afsvande. Men sedan syn går för saga, och
 Socie- Blids nådes bewisning ibland Hedningarna,
 Länd- mederlägger sådant, taga wåre mederparter sin
 u Vid- aflygt till et annat konst-grep, och söla fö-
 Hedn- ställa Brödernas arbete såsom åfwenlyrligt
 angell- de werldsliga Regimentet. Sådane besty-
 verne, ngar leda sit uphof från Tyskland och Holland;
 “sm och wi hafwe redan 1740. sedt oss twungne,
 “at

"at af trycket utgifs wa en offentlig Declara-
 "tion öfwer vårt arbete ibland Hedningarna
 " (*) Den djupa Devotion wi bäre
 " Öfverheten, och den aktning wi hyse
 " Publicum, tvingar oss just, at på Engel-
 " språket göra den förklaring, som i 27. års tid
 " svarat oss i höga Öfverhetens och alla rå-
 " sinta människors hjertan uti Tyskland, S-
 " land och Dannemark; ty vår Praxis har
 " rit med våra ord instämmande.

" Wi äre werkeligen syfvelsatte med E-
 " gellii predikan hos Willarne i Norra Ame-
 " ra, hos Negrarna i Jamaica, Antigoa,
 " Barbados. (**)

" Wi måste ock bekänna, det wi i flera
 " haft i sinnet, at bringa Ewangelium til
 " flera Engellska Öar. På Kongl. Board
 " Trade and Plantations gifna anledning
 " tillstyrelkan, hafwe wi wägat et försöl ibl
 " Eskimauerne, efter wi på Grönland ha
 " lärdt deras språk; och wi äre ännu beredw
 " at efter förmodan också tjena denna
 " Nation. Våre Missionärer hafwa ifrå T
 " rebar gjordt besöl i Engellska Ostindien,
 " blifwit där wäl emottagne, samt af anse
 " Personer upmuntrade, at ock använda
 " pund til Hedningarnas bästa i Engellska
 " Indien. Den allmänneliga kallelse wi hafwe,
 " låter oss icke, at någorstädes sätta en spr
 " kallelse utur ögnasigtet.

(*) I Bydingsta Samlingarna, 1. Bandet p.
 hwaratur mycket i denna förklaring är taget.

(**) I Denna förklaring talas blott om Sedua-
 tionerna i Engellska Colonierne.

" Nu fu
 " fastade Suc
 " at sika före
 " ter bästa f
 " lags swärhe
 " eter, synne
 " ofta måste u
 " ma verktygs
 " osfar, at beu
 " ång, med h
 " äckts benäda
 " tetens nöje.

" Såsom
 " of och tack-
 " dr de öpnad
 " äcke wi ock
 " of detta
 " är Gräfsare
 " de sådant i
 " och kröna dem
 " Genom de

" wi derjäm
 " llig sorgfällig
 " oner, om wil
 " enhet för Ewa
 " na; och anhäll
 " ktes i sit god
 " och wälsigne
 " företaganden
 " er i wägen lag
 " om deß måste

" Och på det
 " flere gehör, s
 " och förhållnings

Declar
ningarn
båre
hyse
Engel
rs tid
alla rå
and, H
s har
ned E
x Ame
tiga,
i Aera
um til
Board
ning
föt ibl
and ha
eredwil
na m
rå T
ndien,
ansen
vånda
elsta
hafwe,
n spe
e p.
t.
Hedna

“Nu kunne vi väl icke gå god för den
hastade Succesen. Och lika som vi wete,
at slika företagelser icke alltid kunna stå ut ef-
ter bästa förhoppning, i anseende till tusende
lags swårheter, hinder och stenbara oundjellig-
heter, synnerligen i första början, håldst de
högsta måste utföras genom ostuderade och ar-
beta werktyg: så hafwe vi funnit desto mee
orsak, at beundra den goda och wälsignade ut-
gång, med hwilken vår kära HERRA hittintill
häftigt benåda wåra försök, äfwen till Swer-
ketens nöje.

“Såsom nu i wåra församlingar mångt
lof och tack-offer hembåres vår kära HERRA,
öfver de öppnada dörrar ibland Hedningarna; så
öfver oss och de höga och benågna Befordra-
re af detta HERRANS werk, och bedje Gud
öfver oss för de samma, at Han wille
öfver sådant i nåde tänka på dem til det bästa,
och fröna dem med ewig wälsignelse.

“Genom denna offentliga förklaring anli-
ka vi derjämte, med upriktlig och Chri-
stelig sorgfällighet, alla så högre som lägre per-
soner, om widare fortsättning af deras bewä-
rande för Ewangellii predikan ibland Hedningar,
och anhålle, det de för HERRANS skull
öfverlåtes i sit goda upsat fortsara, änska oss lyc-
ke och wälsignelse, samt icke tillståndja, at wå-
ra företaganden warda störde, eller några hin-
der i wågen lagde för wåra Missionärer, som
som deß måste wåga lif och lefwerne.

“Och på det wår bön måtte winna desto
öfrare gehör, så, ehuru wi til wårt tänke,
och förhållnings-sätt äre hwarjom manne så
“be

“bekante som oss själwa, underlåte wi icke,
 “genom efterföljande puncter gifwa Publico
 “noggrann insigt uti wår tjenst ibland Hedni
 “garna.

1) “Wi inlåte oss icke i stridigheter med
 “någon annan Religion, icke heller söke at dr
 “ga till oss någon af dess folk.

2) “Än mindre söke wi, at på wår si
 “länka de Hedningars sinnen, som af and
 “Religiöns-förwanter redan blifwit öfwertryg
 “de och fattade;

3) “Icke heller at stå några Missionär
 “af annat tankesätt, i wågen uti deras arbete.

4) “Wi se sorgfälligt deruppå, at Öfwer
 “hetens Nexus med Hedningarna, icke ward
 “genom Evangeliska grundsätserna störd; ty hwar
 “åst detta genom sakens natur på en eller an
 “nan ort är oundwikeliget, där wilje wi håll
 “retirera oss.

5) “Med wåra Missioner söke wi icke
 “at hafwa någon inslytelse uti Politicum o
 “Commercium, utan bendje oss med det, so
 “wi, med Öfwerhetens tillstånd, genom handarb
 “kunne till wårt bestånd och tarfliga utkomst
 “wårswa.

6) “Uti Regenters och rådande Öfwer
 “hetens jura begåre wi ingen widare insigt
 “hafwa, än allenast at weta Deras bod och
 “bod, för at kunna derefter ställa oss såsom
 “lydige undersåtare. Aldraminist låte wi i
 “ra wårf lida oss af någon annan insigt,
 “at af hjertat wara den underdånig, som
 “det öfwer oss hafwer; och at trakta ef
 “at befordra det bästa förtröende emellan
 “wåra

öfwerheten och
 men med de

7) “
 kan öka He
 wårnes widr
 nen.

8) “För
 ke wi Jesun
 werldenes sa
 annat namn

da; och wi f
 ett möjliget
 Christna Relig

Men i fall de
 sådant warse
 mycken försigt
 esse, tale om

marare at för
 på det känd
 temeras, och

9) “Wåra
 ärlet bemöta,
 at de förtryck
 de Hedningarn
 ga och olidellig

10) “Men
 ingarnas omr
 onare, den alle
 te wi icke en t

Profpheternas o
 rone och tålan
 träffares besty
 ter Dess nådig
 alla på Upo

verheten och de nyss omvända med wiffhet,
men med de utrogna i möjligaste måtto.

7) " Wi inlåte oss icke i något, som
kan öka Hedningarnas, Willarnes eller Slaf-
warnes widriga begrep om Christna Religio-
nen.

8) " För Hedningarna bekänne och predi-
ke wi Jesum Christum den korsfästa, såsom
werldenes salighet: emedan människan intet
annat namn gifwit är, i hwilko de salige war-
da; och wi söke till at bibehålla dem, så myc-
ket möjliget är, i den lyckeliga okunnighet, at
Christna Religionen är deld i åttilliga Partier.
Men i fall de utan vårt förwållande blifwa
sådant warse annorstädes, bjude wi till, at med
mycken försigtighet i den delen befinnas opar-
tiske, tale om Secterna det bästa, och sökte
parare at förringa ån uphöja stiltjaktigheten,
så det kändedomen af Christi hemlighet må
förmeras, och missförståndet minstas.

9) " Wåra Wederpartier söke wi at med all
örkret bemöta, och på allt sätt tala dem ur sin-
nets de förtryckelser, som oss tillfogas, och som
för Hedningarna blifwa underfundom beswär-
liga och olidliga.

10) " Men i selska saken, nemliga Hed-
ningarnas omvändelse till hela werldenes För-
nare, den alle Christne måste låta gålla, wi
öfne wi icke en hårs möhn; utan stå faste på
Propheternas och Apostlarnas grund, och i
en sone och idlamod afbide vår Herras och
Fädernes beskyddelse och wanliga frålning,
eller Dess nådiga löfte. Wi bedje hwar man,
att stå på Apostelen och Öfwersta Prästen,
" den

“den wi bekänne, och söke troligen at wara
 “hwar och en, det han icke, genom motstånd
 “eller Jesu härliga Evangelii såds förtrampas
 “de, måtte bringa sig i olycka, och draga Sitt
 “hämde, domar öfwer sig och de sina. ic”

S. 282.

En waraktig fred, som 1764. slöts med
 dianerna i Norra Amerika, stäffade Görso
 lingarna i Pensylvanien ro från den sida
 Och ehuru för et på en Indian begänget mor
 åter yppades orolighet, så blef densamma da
 snart stillad. Men de bekanta rörelser, som
 stämpel-acten skull upkommo i alla Engelska
 lonier, hwaruti likwäl Bröderna på intet
 togo del, satte dem å nyo i olägenhet. Så
 mod och wisligt förhållande måste och härut
 nan hjälpa dem igenom, och Herrans ha
 som de redan i så många farliga tide-hwälf
 gar blifwit warse, wiste och denna gång
 skydda dem.

År 1765. reste Coëpiscopus David Wif
 mann, som redan hade besökt Asien och A
 ka, (S. 80.) nu öfwenwål at Norra Am
 ka, til at wistera där warande församlingar.
 en Provincial-Synodus uti Litz, gjordes
 sta Synodens beslut kunnigt, och Landt-
 samlingarne blefwo i synnerhet upmuntrade,
 åter ställa i stiel den goda tuft och ordning,
 deles i anseende til barna-urfosttran och
 folk, som under Willarnes påstående trög
 i något mål blifwit å sids satt; och at
 bewara sig för Partilighets-andan, wid de
 werhand tagande inwärtas oroligheter.

Förutan

lydande

aniens, Ny

ys och Ma

ersamlingar,

wardst Brö

v ngelii rred

acter, hwarå

erdo besökte.

wacker till

onne til urby

st deras god

Engelands

kelfer. Någ

af Bröder

tare, och ärh

hode: Gen,

s, infunno st

Wäst, Indi

sjö, och Har

rar icke höra

hola, och st

iga med de

de i scholan

Den Brode

ner i Pachga

anistor til åhör

nd, hade någr

Wyrtenbergsta

af densamma

skap med Fö

nya densamma.

dem med Ewan

icke allenast de

Förutan Bechlehem och Nazareth och flera
 lydande platser, woco nu redan i Pensyl-
 vaniens, Ny Yorks, Ny-Engelands, Jer-
 seys och Marylands Provincier, femton Landts
 församlingar, och desutom fem andra orter,
 wårdst Bröder bodde, och betjente själarna med
 Evangelii predikan och nådig^{tykt}; förutan de
 wacker, hwaräst wäckte själar tid efter annan
 besökte. I inwärtas måtto sporde man
 wacker tiltwärt, och de woro ock mången
 till utbyggelse wid des lefnads slut, mes-
 st deras goda föreställningar. I Jersey och
 Ny-Engelands lands-orter hyrade sig nya
 wälferser. Några orter, som tjugu år sedan blif-
 af Bröder betjente, bådo nu å nyo om ar-
 tare, och århölo desamma. I Newpore på
 Rhode-Islen, hwaräst et nytt Capell upbyg-
 gdes, infunno sig till Evangelii predikan många
 i West-Indien bortfarande och återkomman-
 sjö- och Handels-män, Barn, hwars för-
 arar icke höra till Bröderna, kommo till dem
 skola, och skaffade mycken nytta hos sina an-
 riga med de wackra språk och Psalm-werker,
 de i scholan och Catechisationerne hade lärde
 Den Broder, som betjente de öfriga In-
 ner i Pachgatgoch, hade ofta många hwita
 ministror till åhörare. I Broadbay, uti Ny-En-
 land, hade någre Tystrar, synnerligen ifrå Pfaltz
 Wyrtenbergiska landet, satt sig neder. Åstilla
 af desamma hade redan i Tyssland haft be-
 ställap med Församlingen, och sötte här af
 nya densamma. En Danst Candidatus tja-
 dem med Evangelio; och tid efter annan b'ef-
 ke allenast dessa, utan ock flera orter i Ny-
 U u 7 Kiöfvel. En-

Engeland, hvaräst folk woro begärlige efter Evangelium, ifrå Bethlehem besökte.

§. 283.

Brödernas Colonie i Wachau, uti Norra Carolina, wardt i detta tide, hvarf man än i de förra, förstärkt så wäl från Europa, so från Bethlehem och Nazareth, och började 1766. at anlägga en ordentelig stad, som kallades Salem. Gouverneuren och andre Hofhets-personer besågo Brödra-Etablifementets förbättringar med synnerlig förnöjelse. Utom de flyttade några Brödernas wänner utur andra Engellska Colonier, in i deras grannskap, för njuta själafödslen hos dem. Man tjente dermed, äfwen som med Evangelii predikan, mycket omständigheterna medgåswo. Wid et sådant besök, som en Broder anställte genom Norra Södra Carolina ända in i Georgien, blef de äfwen bekante med här och där boende själar som om sin salighet woro bekymrade, i synnerhet med dem af Tyska Nation, som till en tid icke hade hört något Guds Ord i flera års tid och bådo tråget om en Predikant, eller åtminstone om flitiga besök. I Georgien fant man nu många för tretie år sedan med den tiden Bröder bekante blefne wänner, hwilke af sig uttalt önskade, at Bröderna därstädes måtte sätta sig ned. För Willorne war landet i 1760 och 70, sedan de hade begifwit sig längre bort ifrå gräntserna.

§. 284.

Holligheten wardt i Norra Amerika återställt genom Trokeserna eller de sex Nationer.

hwilke hafwa
de Indianer
en emellan
wit förnyad,
s tid komm
re brutit de
re in i Sden
Med de
764. de sand
Bröderna, son
bia, blifwit
se sig om e
så, i en skifte
s åtnjutet bes
igifwelse. Det
dan de af Go
ddiga kläder o
id Bethlehem,
gars uppehåld,
ns-Diaconien
channah led
na widriga hwi
ra, måste de t
d, moras och w
nom tjocka No
bmmen. Här
dioner, som m
Dare. Och så
ectors resa, fr

Efter några
Nachwiltung
ho Missionärens
funno här an

hvilke hafwa öfverwålde öfver de subjungerade Indianer i deras land. Ty sedan wänstaden emellan dem och Engelska Colonerna blifwit förnyad, twungo de desamma, som i nylig tid kommit så mycket ondt åstad och alltid brutit den ingångna friden, at flytta länderna in i Ödemarkerna.

Med denna underrättelse kommo om hösten 1764. de sändebud tillbaka, hvilke af Indianiska Bröderna, som woro i Barakerna i Philadelphia, blifwit till Susquehannah affördade, för att se sig om efter boningsplatser. De tackade oss så, i en kristelig adress, Gouvernementet för hilsning åtnjutet bestydd och förplågning, och bådö om tillfrågning. Detta skedde jämwäl om wären 1765., då de af Gouvernementet blifwit försedde med nödiga kläder och lifsmedel. De gingo till Staten vid Bethlehém, och derifrån blefwo de efter några dagars uppehåld, (då dem emellan utdeltes de af Missions-Diaconen dem tillsände tacken) till Susquehannah ledsagade. Men emedan de för närvarande widriga hwita människor ej woro ännu utswarade, måste de toga en stor krol-wäg, och genom en stor moras och wata, öfver höga steniga bärg och genom tjocka Rogar, bära sina saker allt till denna ödemarken. Här träffade de ännu några bekanta Indianer, som med Canoes eller båtar hulpo dem på wägen. Och så hunno de ändtelligen, efter fem dagars resa, fram till den ort, dit de ämnade

Efter några af dem hade tilldörene bodt i Nachwiltung, satte de sig därstädes neder, med Missionärers samtycke, som dem beledsagat. De funno här ännu några bekanta, i största eländigheten.

de och hungers-nöd pladde. Hos dem insunn sig och någre af de döpta, som under Kriget blifvillat sig; och efter hand flyttade til dem många Indianer där i orten, hvilke gärna ville höra Gudens Ord. Desse voro af många handa Nationer, förnämlligast af Munsjos, Delawarer, Mahikandrar, Nantikoks, och Wampanos. De började alltså på, at här upbygga en Stad, och lägga sig på Landt och boskaps-Röfveln, samt jagt-ibknin-gen. Men alla främmande, som hos dem villde bo, frågade de förut noga om affigten; förklarade dem sina ordningar, och tillåto allenast dem blifwa hos sig, som ville höra Evangelium och leswa derefter. I första året bygde de några och tretio hus, merendels efter Europiska bygnings-sättet, af timmer-stockar med skarstenar, och en Sörsamlings-sal, och kallade denna nya ort Griedens-Hyeten.

Men de blefwo straxt i början förskräckt genom et sändebod ifrå Cajugernas Sachem eller Befälhafware, som antydde dem, at ej blifwa där utan flytta til Cajugerna längre up i Ponden wid en insjö. Detta föranklät Missionären De vid Zeisberger, at tillika med några Indianernas Deputerade, resa i Masi månad 1766. til Cajuger-landet, och hos Rådet anhålla om tillstånd at förblifwa på deras bonings-plats. En Indianers Oration, deruti han tydeligen, ensaldigt och med en manlig måttalighet lode för Råds-samlingen å daga deras omvändelse til Gud, och deras åstundan at höra Evangelium och tjena Gud, gjorde så god werkan, at alle Råds-Herrar berömdo deras förehafwande, förmante dem at mårta sina Lärare lydige, och icke allenast tillåto de

blifwa q
ingen skull
t tjena G
la den Tra
eras närings
get och bend
hållt af de
ardt wid et
Onondago,
e skulle, såsom
Susquehanna
om kommo ti
er ifrå Krig
fortsätning
dt, och med
m tid blefwo
er och mer.
re Indianer
t, både fiende
am, bredde de

wad denna
tes tillstånd
ark, om jag
berörelse, som
me ibland ny
ed tårar beled
heliga Döpel
Jag kan nå
gon af våra
warse, allena
blion, i jämsf
agit i anscende

blifwa qwar på sin ort, med den försäkran, ingen skulle oroa och hindra dem, at efter sitt tjena GUD; utan lemnade och i deras wäld dela den Tracten, af två dags. resors widd, til deras närings-plats och jagt-park. Et så tyder sig, att det fördraget och beändiget yttrande hade man ännu aldrig erhållt af de sex Nationer, och denna förklaring wardt wid et annat sändebodskap til stora Rådet Onondago, stadfästad, med den förmaning, at de skulle, såsom deras bundsförwanter, blifwa wid Susquehannah, och wara de hungrige Indianer, som kommo tillbaka från Engellska Provincerna, eller ifrå Kriget med Cherokeeerna, behjelpelige i fortsättning af deras resa; hwilket jämwal har ärodt, och med tacksamhet blifwit arkändt. Ifrå den tid blefwo de i ro, och förkofrade sig allt mer och mer. Sällade sig och, tid efter annan, till de öfrige Indianer til dem; och de som kommo på besök, både fiender och wänner, och hörde Ewangelium, bredde det allt widare och widare omkring.

S. 285.

Swad denna åter uplifwade Missionens förwärrades tillstånd beträffar, så skulle jag fylla minne om jag här wille beskrifwa den mäktiga förörelse, som man förspordt i Sammantom, emellan ibland nykomna Indianer, och deras ofta uttalar beledsagade uttåtelser, och böner om den heliga Döpselsen.

Jag kan nästan säga, at jag nåppeligen wid någon af våra Missioner blifwit större upwäckelse, allenaft med den åstämning, at denna förörelse, i jämförelse med andra, icke så mycket ärodt i anseende til antalet, emedan så Indianer

ner mer waro där i ångden. De redan för-
 döpte, som til en del blifwit ljumme och tröge
 worde derigenom utstämde och å nyo upmuntra-
 de, at de icke måtte warda de sidsste; och de, som
 några års tid förwllat sig ifrå hjorden, och nu sågo
 at många wilde, hwilke til en del varit wöfware och
 mördare, sökte och funno nåd, fattade nytt mod
 at åter söka den förspilda nåden, och kommo och båd-
 med hymnoga tårar om förlåtelse och återuptagelse
 i de troendes församling, den de ock i sin ord-
 ning århölo. Den stora förändring, som afsola-
 tionen hos dessa, och Döpseln hos de hitintil främ-
 mande Indianer, bragte tillwåga, nemligen et för-
 nögd och upklarnadt wäsende samt försakelsen af
 werldsliga lustar och fåfångligheter, lysie de öfriga
 willda i ågonen, och gjorde dem begärlige, at we-
 ta wågen, på hwilken man dertil komma kunde.
 Således kommo alt flere til Ewangelli Predikam-
 och på et par orter bådö de om Lärare, och år
 höllo desamma, såsom wi efteråt så se.

§. 286.

Denna Församlings in- och utwärtas förfat-
 ning år 1768., beskriwer des då warande
 Missionär Johan Jacob Schmitz (som alt sedan
 1752. troligen hållit ut med dem i alla omwä-
 lingar och olägenheter) med följande ord, i sin be-
 rättelse af år 1769.:

“Denna Församling är wäl ännu mågta br-
 “fällig; men i gemen har man dock tillräckel-
 “orsaker, at af hjertat fågna sig öfwer de stö-
 “och tacka Gud för deras tillwärt i egen och
 “su Christi nådes Kännedom.”

“Ibland de Döpta spörjes mycken nåd, o-
 “

hos somliga
 måga, i det
 de årfarit
 dana besjen
 samtalen me
 “Til de
 mantomster,
 nes språk, o
 bitningarne,
 sig; och Ha
 ningen, lefwa
 dan många d
 ne til en lön
 “Af de
 krea här äro
 was ewiga tr
 “Nattward
 te wecka, och
 nerliga Fåster
 ill åren kom
 Och endr de
 stånd, hafwa
 fen och kunn
 Blod för den
 rening, Hjelpa
 wa något emot
 som Dop, Can
 “Med den
 Nattwarden,
 först inom et,
 Döpselse, blifwit
 man at bibel
 Skriften enligt
 synnerhet derpå,

hos somliga visa sig gäfvor och Prediko- för-
 måga, i det de ock beprisa för andra, den nåd
 de ärfarit på sina egna hjertan. Och af så-
 dana betjenar man sig såsom Hielpare, vid
 samtalen med de främmande Judäner."

"Til de dageliga Morgon- och Afton-sam-
 mankomster, då et tal hålles öfver et Skrifte-
 nes språk, och til Sön- och Högtids-dags Pre-
 dikningarne, har Frälsaren blitit i nåde bekant
 sig; och Hans Ande gör vittnandet om försö-
 ningen, lefwände i Åhörarnes hjertan, så at re-
 dan många äro genom Jesu Blods kraft wund-
 ne til en lön för Hans smärta."

"Af de 62. Personer, som på dessa fyra
 åren här äro döpte, hafwa redan sexton til de-
 ras ewiga trygghet blifwit hemkallade."

"Rattwarden hälle wi gemenligen hwarje sjet-
 te wecka, och Söndagen derefter eller på besyn-
 nerliga Fäster, ste Dop- förrättningarne. De
 til åren komne warda förut wäl underwiste.
 Och endr de ärlåanna och röna sit osaliga til-
 stånd, hafwa en sanstyllig längtan efter Döpel-
 sen och kunna tro, at Frälsaren utgitt sit
 Blod för dem til deras synders förlötelse och
 rening, Hielparena af Nationen icke heller haf-
 wa något emot dem at årindra; så blifwa de
 som Dop- Candidater ansedde."

"Med dem, som längta efter den Heliga
 Rattwarden, hastar man icke. Wånge hafwa
 först inom et, en del inom två år efter deras
 Döpelse, blifwit dertil admitterade. Först söker
 man at bibringa dem et ensaldigt och med
 Skriften enligt begrep derom. Sedan ses i
 synerhet derpå, om de hafwa en sanstyllig läng-
 tan

"tan derefter, och wandra Evangelio wärdelliga
 "Communicanterne på swa sig efter Apostelen
 "och wår förmaning, och äro med sig sjelfwa my
 "ket nogråknade. Och om någon af dem icke
 "besinner sig i god hjerte, slåtning, eller icke ä
 "någon råttstjaffens frimodighet at gå der till,
 "huru man icke har at klaga öfwer hans lefna
 "och wandel; så säger han oss sådant, och bli
 "wer af sig sjelf den gången derifrån."
 "Hwad Barna-upfostran angår, så urfår
 "de wi mången suck til Stållaren, för den t
 "waxande ungdomen. Föräldrarne göra sig ro
 "mycken möda med sina barn, tala dem hjerte
 "liga til, och med tårar ligga i förböner hos Guds
 "faren för deras själa-bästa. Men de mång
 "påhållningar af främmande och deras wils
 "barn, dem de såsom slägtlingar och anförwanta
 "måste hårbärgera och ofta en lång tid spåsa, för
 "orsaka wåra barn mycken stada. I medler
 "kunna påhållningar af främmande, i anse
 "til den af ålder ibland Indianerna wedertaga
 "gästfriheten, hwarken undwilas, eller i anse
 "til den nytta, som främmlingar förmodas ha
 "wa af Evangelii Predikan, böra afhindras."
 "Uti från hafwe wi genom Guds nåd ni
 "tit ro och fred i några års tid."
 "Til lefamligt underhåld tienar sagt, och pla
 "terling af Turkiskt hwete. När et af dessa sl
 "felt, så är det födo-brist öfwer allt. Jagten
 "redan tämmeligen dålig, och de som wilja ja
 "up något wildt, måste fara långt bort. Men
 "förlite oss på wår Himmelske Fader, som wer hw
 "oss göres behöf, och på Hans wålsignelse, hwa
 "på ju allsammans ankommer."

S. ad

Bland de
 den kon
 Evangelii
 wank, un
 id Sus
 swa ger
 äkte. S
 ngen i Fri
 ölte af W
 . Men de
 lten, efter
 Jamånare.
 te. Denna
 dianer öf
 tion ifrå B
 ersamlingen.
 draga deras
 sin sida bort
 alla om tilf
 ana frihet a
 sina Brödre
 ra Indianer
 der i wågen.
 kommen, och
 nd dem. Utan
 ners sida, h
 dikanter och
 ra många af
 belante om
 dem sållskap i
 och på der
 dianer, som w

S. 287.

wårdeliga
Apostelen
elfwa my
af dem icke
der icke dag
derill,
ans lefna
, och bli
så usfär
de den ti
dra sig m
dem hjert
hos Frä
de mång
has wilt
nsörwank
splia, fö
medler
i anseer
vedertog
i anseer
odas ha
ndras.
s nåd ni
och plo
deffa fl
Zagten
vilja jag
Men
wer dw
e, hwa
S. ad

Ibland de främmande Indianer, som ifrå någo
den kommo flitigt til Friedenshytten, at hö
Evangelium, woro och de ifrå Tschetsche
wanik, ungefär trette Egelsta mil längre up
Susquehannah. Månge af dem
genom Rissens Ord grundeligen up
adte. Somlige flyttade til Indiansta Försam
ngen i Friedenshytten; andre bleswo då och då
öfste af Missionärerne och Indiansta Bröders
o. Men de kunde icke alle flytta til Friedens
hytten, efter denna ort ej wål kunde fördraga fle
Jawånare. De bådo allsö om en egen Lär
re. Denna sin begäran gafswo de på et ibland
Indianer öfigt sätt tillkänna; endå 1768. en Wisse
tion ifrå Bethlehem anställdes wid Indiansta
örsamlingen. De singo til swor, at man skulle
fördraga deras årlundan i Bethlehem, och at de
sin sida boede hos de sex Nationers stora Råd
hälla om tillstånd, at hafwa hos sig en Lärare.
Denna frihet erhöles de, med förmaning, at wa
sina Lärare lydige, och med warning til alla
andra Indianer, at icke lägga demsamma något
der i wägen. I medlerid war deras Lärare
kommen, och hade böjast Evangelii Predikan le
nd dem. Utan widrigghet å annorleds sinnade Ja
ners sida, hwilke ännu höllo sig til Hedniska
idikanter och Trollkarlar, aflopp det wål icke.
en månge af dessa, förtrettade derdswer, at de
bekante omwände sig och wille ej längre gö
dem sällskap i synden, flyttade til andra or
och på deras ställen kommo deremot andre
Indianer, som woro benägne för Evangelio. Pre
dit.

diktningen beledsagades med Andå och kraft; och wid Pingst-högtiden 1769. hade Läraren den fågnad, at se Förstlingen från Tschetschequantidapas af Missionären i Friedenshytten.

§. 288.

Af de Indianer, som tillförene bodt wid Susquehannah, hade de fleste under sistå Indianiska Kriget flyttat til Ohio eller Alleganah-riveren, som flyter in i Mississippifloden. De wid Zeisberger, som 1763. hade förkunnat dem Evangelium, (§. 259.) beslöt at åter uppfö dem, och i sällskap med två Indianiska Bröder antrådde om hösten 1767. resan ditån, genom demarkerna. Förutan de naturliga svårheter, som tjockt bewurde skogar, moras och strömmar ha wa med sig, wardt han och ofta uppehållen af Villarna, dem han måste göra redo och besked af sit förehaswande. Efter 18. dagars resa ha han ändtelligen fram til Indianiska Staden Goshosching, som beboddes af Munsys- och Munnings-Indianernas Nation. Af de sedna hade många redan 1755. hört Evangelium i Lechwachneck wid Susquehannah. (§. 188.) De undfingo honom med glädje, och låto genast samankalla alla Indianer i Staden och ndraste byarna. Zeisberger hölt en Predikan för dem, och ha Indianiske res-kamrater fortsatte samtale deröf in på sena natten. Dagen derpå måste han inlåta i samtal med åtskilliga sällskaper. En Hednisk rare, som bodde där i orten, infant sig och så wid, hörde i stillhet uppå, gjorde sig vidare deråttad om den wåg til fallgheten, som han förkunnas, och tycktes bifalla dersamma.

teråt wif
förställn
flora sit
sederme
barliga,

Deße
Läkare
sedan bli
gudomet
til dygd,
alla folket.
lgar, en
Indianerna.

dat Indian
de, så wil
en annan
och, så wå
fwa en ann
de lefwat n
de hafwat
komma de
jagt gifwes
a, år komma
ting är fu
blifwa etwår
nda i werlde
la något, so
komma i
dem. Til at
gahanda me
ta Decoet af
låta stå sig
iganden sedan
ett papper m

Kraft; och
 en den fåg
 schequan
 .

teråt wiste det sig, at han endast och allenast
 förställning gjordt detta, til at icke på en gång
 lora sit anseende ibland Indianerna; och han
 sedermåra til, at först i mjugg och sedan up
 barliga, bringa desamma til afswoghet.

mid Sus
 sidsta In
 egenas, ål
 den. Da
 unnat den
 åter upfö
 sta Bröde
 genom
 arbetet, so
 mmar ha
 behållen
 h besked o
 resa ha
 en Gofd
 och Me
 de sedna
 n i Lech
 88.) De
 genast so
 maste by
 , och ha
 et deröfr
 an inlåta
 Hednisk
 och så d
 midare
 han hö
 ma. D
 of

Deße Indianernas Lärare, som och äro de
 s Lärare och Spåmän, hafwa först för några
 sedan blifwit ryktbare. De föregifwa syner
 gudomeliga uppenbarelser, förmana Indianer
 til dygd, och wara dem för umgänge med
 wita folket. De säga, at til GUD gifwes två
 lagar, en för hwita folket, och en annan för
 Indianerna. Ty emedan GUD har annorlunda
 ordat Indianerna och gifwit dem et brunt utse
 de, så wil Han och, at de skola komma til Sig
 en annan wäg, än det hwita folket. De sk
 och, så wäl i Himmelen, som här på jorden,
 gifwa en annan lefnads art, än de hwita. Haf
 de lefwat wäl, ja komma de i första Himmelen,
 de hafwat bättre, än här i werlden. Efter 100.
 komma de i andra Himmelen, hwaräst än båt
 jagt gifwes, än i den första. Och åter este
 o, är komma de i tredje Himmelen til GUD, där
 ting är fullt opp. Här kunna de antingen
 blifwa ewärdeliga, eller efter hundrade år åter
 nda i werlden tillbaka, där de då skola före
 något, som är stäteliget. Men om de wil
 komma i Himmelen, måste de wälta sig för
 den. Til at blifwa densamma qwitt, föreslå de
 agahanda medel, til ex. at i några dagars tid
 Decoet af wissa örter; eller med tolf kår
 låta slå sig ifrå fötterna ända intill halsen,
 syaden sedan skal genom halsen utfara. På
 ett papper måla de en hop figurer, som skola
 ll.

likna GUD, människor och djur. Dessa art tog de med sig i sammankomsterna, och där föreläsa figurernas betydelse. Till Trolleri bereda de på et pinsamt sätt, uti en svart-ugn; och när åro wäl uphetsade, falla de under hiffeliga åtteder några utlåtelse, hwilka anses såsom gudomliga ingifwelser. Indianerna tro om dem, det äga en wif förborgad wetenskap at förgifta och wätn, hwarigenom de kanna förtrolla och ur wägen rädja hela Familier, ja alla en och Inwånare, som de fattat fiendskap til. Derför frukta de sig mycket för dem, och kunna icke lätteligen resolwera sig at stitja sig wid dem, ännu de se sig af dem blifwa bedragne och förtwilla.

Sedan Indianerne i Goschgosching hwar med mycken rörelse några gånger hördt talas wägen til lfwet, och derdömer hållit samtal, stöto de i sitt Råd, hwilket Indianste Lärare wen bitwistade, at hos Bröderna anhålla om ständig Predikare, och sände denna sin begär med Broder Zeisberger; hwilken, sedan en mänga Indianernas lärar beledsagad affeds-predik och bön war hållen, tog wägen förbi Friedenshoben tillbaka at Beelehem, och gaf Bröderna kanna Indianernas tilstånd och åslundan.

S. 289.

På denna esterrättelse wardt besluttit, at vid Zeisberger jämtte en annan Broder två eller tre Indianiska familier från Friedsholten, som dertill woro wärlige, skulle sätta ned wid Ohio, för at bdrja en ny Wärd. På samma tid gjordes beakt, at frid wärd tad emellan de sex Nationer och Cherokier.

ulle hit
id Ohio
Carolin
ur wägen
ed en art
era India
reen, trä
i Gosch
fölning or
mange J
sig til de
d försäkra
er, och de
nger sin d
to go mel
atur. De
oschgoschi
gymrade J
m woro hit
dem. J
hörare, m
mmo genom
ad ibland
dianer, wor
er natt säkr
blotta hote
eri ödda den
st sker, suv
ter å rad, m
sig i Roge
lars grymhe
mange Ind
is stunder,
de desto mind

ville hitintill hade mycket oroad tracterna
 vid Ohio och wid gränserna af Virginien
 och Carolina, så at äfwen detta hinder nu war
 hur wägen rögd. Och då Zeisberger i följe
 med en arbetare från Bethlehem, som skulle vi-
 sitera Indianiska församlingen, kom till Friedens-
 green, träffade han sändebuden ifrån Indianer-
 na i Goshgoshing, hvilke än en gång gjorde
 förklaring om en Lärare, med försäkran, at och
 många Indianer ifrån andra orter skulle sända
 sig till dem. Sändebuden foro glade tillbaka,
 med försäkran, at deras Predikant skulle komma
 till, och den 9. Nov. 1768. anträdde Zeis-
 berger sin utresa med tre Indianiska familier,
 som togo med sig alla sina bohags-ting och få-
 gelur. De hulpos åt at bygga sig et hus i
 Goshgoshing, och nägre om sin salighet
 ombrade Indianer, såsom och en del döpte,
 som woro hit förrymde, byggde sig hus bred-
 vid dem. I de första tre veckor war tilloppet
 hördare, mågta stort; men Hedniske Lärare
 sommo genom lögner och förtal sådant omväsende
 gjorde ibland Willarne, at Zeisberger och hans
 Indianer, woro ända till årets slut hwarken dag
 eller natt säkre om sitt lif. Det förblef icke
 blotta hotelser, at willja mörda eller genom
 förtal döda dem; utan enär Indianerne, såsom
 oft stier, suwo och dansade flera dagar och
 stier å rad, måste de på några dagars tid gå-
 sig i skogen för de upretade och druckna
 Willars grymhet och raseri. Härigenom affräck-
 tades många Indianer, at besöka Brödernas an-
 stalt, stunder, och med dem hafwa umgänge.
 De desto mindre fortsatte Zeisberger sittigt pre-
 dikat.

dikningarne och hans Indianer sina samtliga Hedningarna, och många blefvo ganfka krafter rörde och öfvertygade, hvilke åter infunn sig i predikningarne, så ofta det gick något ro gare till.

Men en annan ledsamhet yppade sig de jämte. De sex Nationer, som aldrig gärna at Indianerna flytta ifrå Susquehannah Ohio, hade lätt berättat sig, at samtelige Indianerna i Friedenshytten, wille öfvergifwa ort och begifwa sig till Ohio. Dem wardt alltså sagt, at de skulle blifwa där qwar, och lofde dem, som rest derifrån, åter komma tillbaka. Men at nu wederbörligen underrätta de sex Nationers stora Råd, beslödo Bröderna i Friedenshytten, at sända et budskap till desamma. Innan det hant afgå, kom Sachem ifrå Onondago, som en gång hade wifvat hon en sonnerlig tjenstfärdighet, så lät han desto rare ställa sig tillfreds, hålöst han såg och hörd at Indianerne i Friedenshytten icke tänkte någon bortflyttning, utan at allenost någre hade med Zetsberger rest till Ohio. Ver Sachem åtog sig ock, at gifwa stora Rådet Onondago, underrättelse om sakens rätta skaffenhet, och lofwade å de sex Nationer wägnar, at i fall man framdeles finge hörd got widrigt om de döpta Indianer, wille selfwe komma, och derom fråga och hörd Bröderna.

I medlertid hade Sennekerne, för at dra Indianernas bortflyttning ifrå Susquehannah, lätt warna Indianerna wid Ohio

Bröderna.
elser och m
anernas G
ewi, at g
friga Chefe
at Gluds o
g och se f
dermed w
swande.
Men em
dette Indian
o oroadе ge
de ändtellig
bort, på en
t, wid O
erständtes om
stwo qwar,
sionären;
sken flyttat
friga lefwer
de så blefwo
ifrån, och f
I Samund
9. atstillige
and Chesen
mo. I följe
na lilla In
tat derifrån
sig ned på
teutenyne
sionen i S
hwarf på a

bröderna. Detta stärkte fienderna i deras hä-
 elser och motståndsvoghet. Swilke förordnadt Ja-
 nariernas Chef i Goshgoshing, wid namn Al-
 lewewi, at genom en bodbärare låta sin Nations
 friga Chefar weta, hwaraföre han hade anna-
 dat Guds ord, och låtit en lärare komma dit för
 att undervisa dem och sitt folk. Dessa låto försäkra honom, at
 de dermed woro nöjde, och prifsade Hans före-
 swande.

Men emedan Zetsberger samt de döpte och
 öfverräddade Indianer i Goshgoshing, som oftast blef-
 wo oroadt genom besupna Indianer; så resolve-
 de de ändteligen, at sätta sig ned några mil lång-
 bort, på en plats, som heter Lawunakhan-
 et, wid Oneenge eller Venango. Detta
 beslutades om wärem 1769. De fleste åhörare
 af Guds ord qwar, och besökte allenast då och då
 den till trona komne
 Chesen flyttat derifrån, ristade det wilda och
 spriga lefwernet ju mer och mer in sig; hwar-
 de så blefwo plågade, at de också lagade sig
 derifrån, och flyttade till sin lärare.

I Lawunakhanet hafwa altså redan år
 1769. åtskillige Indianer blifwit döpte, och ders-
 and Chesen Allewewi, som wardt kallad Sa-
 mo. I följe af nyaste esterrättelserna, har
 denna lilla Indianer-församlingen år 1770.
 flyttat derifrån widare, och wid Biber-Creek
 sätta sig ned på en ort, den de kallat Lan-
 nourenynk eller Frids-stad.

S. 290.

Suriname begynte i detta tide-
 hwarf på at repa sig ifrån de oijck's-foll
 och

och Kador, som den lidit i det föregående, och gifwa en god utsigte för framtiden. Den kringströdde själar samlade lilla Indianernas församling i Saron wid Saromeco, tog småntom till, ju mer fruktan för Grl. Negrarna förswann. Hit samlade sig ock ju längre ju flere dem, som i Berbice blifwit döpte, anlade bosättningar, och hade hit med sig vågra af sina döpta släktingar, hvilke genom deras umgäng och tillfälliga föreställningar blifwit roundvildarene fattade också nytta mod, byggde up en ny Församlings-sal, och rättade åter ordentligen in församlingen. De begynte at hålla den h. Mattwarden med dem, som dertill nyfiknige; och dem oödytom, som längtade efter sin salighet, gifwo de närmare undervisning och någre af desamma blefwo jämwäl i detta döpte. De började ock at bruka tre Indianer såsom hjelpare ibland deras nations-folk, synnerligen hos främmande och besökande; ty 1767. hafwa många Warauer, hvilke för bodt wid Ouranoque, infunnit sig hos dem och till en del åstundat blifwa där boende.

Wid Corentyn togo Bröderna sit förlosshus åter i besittning, sedan Rebellion i Berbice blifwit stillad. Men emedan det war utfattigt öfverswämningar, transporterade de desamma på en högd nära intil Nepenna-floden, i hvilken de fleste från Berbice flyktade Indianer bodde, som hrifrån blefwo flitigt besökte. En jämwäl en stor del af dem hade blifwit tammigen wildfint, samt man dock hos många blef en wälsignad hogförmst af den tillförene åttio na nåden, och en längtan at åter blifwa de

slaktige;
bedningar
flitigt
de de sig
der. De
wid N
samman,
shammande
allum, af
nsider blef
erna icke,
et ödemark
ngar, som
ngre ju w
i ångden
erbice. D
er samka
il Bröderna
er uplifwas
dersöre k
Hope, e

numera fun
ran, som
1760, yttre
sändas ibl
blifwit stu
underrisa
(S. 230.)
olle woro, u
hnes beleds
arre. Dese
de tolf M

iende, och delaktige; och de woro jämwäl hos de öfseiga
 Hedningar i något mål uppbyggelige. De kom-
 anernas förmodade sig till Bröderna, och satte sig hos dem
 log småntider. De sticlade bod till de öfseiga förströ-
 rgrarna förder. De sticlade bod till de öfseiga förströ-
 r ju flere om wid Wilky och Tsequeb, och anmodade
 anlade beaktasamma, at komma och bo hos sig. Månge
 f sina ännu sammanande lasanno sig äfwenwäl, at höra Evans
 as umgående ellum, af hwilka somlige stadnade qwar och
 it wunndes i afseender blefwo döpte. Derwid underlätto Brö-
 od, byggerna icke, at uppsöka Hedningarna i Savannah
 de åter om för demarken; och så wäl de besökande Hed-
 te at hålla ngar, som de döpte, utbredde Evangelium ju
 dertill mot yngre ju widare. Således hyppade sig en rörelse
 ngtade efter i ångden, sådan som den tillföre varit i
 nderwisning i Berbice. Detta satte mod i de förströdda, at
 il i detta för samla sig till församlingen, och styrkte jäm-
 re Indianer vil Brödernas hopp, at här få se den Misslon
 -folk, syner oplifwas, som i Berbice hade gått under;
 ande; ty dersöre kallade de denna nya Indianernas
 hwilke för Hope, eller Hoppee.
 hos de
 ende.

§. 291.

sit förlåt numera kunde man ock efterkomma den begä-
 ran, som Gouvernementet i Suriname hade
 1760. ytttrat, at nemligen några Bröder måtte
 såndas ibland Fri- Negrarna, med hwilka
 blifwit slutad, till at efter deras egen åstun-
 de undertwisa deras ungdom i Christna Relligio-
 s. (§. 230.) Thomas Jones och Rudolph
 solle woro, under Broder Ludvig Christoffer
 chres beledsagande, i den affigt komne till Su-
 riname. Dese tre Bröder blefwo 1765. af en
 de tolf Neger-byars hufwudmän deputerad,
 F. K.
 Råds-

Råds-Herre presenterade, och worden med glädde emottagne. Hwar och en wille i förstone hafva en af dem hos sig; men de wille i förstone hwar öfver tre bo tillsammans, och läswade besöka hwar och en utan åstillaad. Efter en beswärlig resa, ankom lände de til Fri-Negrarnas lands-ort, och toggo sig härbärge hos Höfdingen Abini wid Ethea-Wiken, som är medelpuncten af de tolf öarna. Thomas Jones wardt straxt i början sjuk och dog; och Abini, den ansenligaste ibland alla Höfswitsmän, blef i en drabbning med andra Fri-Negrar, til döds slutet.

Jämte en mågta beswärlig lefnads-svårswade Bröderna i beständig lifs-fara ibland dessa wildsinta och afgudiska människor. En Bröderna första gången gäfwu dem tydeligt tillkänna ändamålet af sin diktomsft, at de nemgen wille göra dem bekanta med den GUD som dem skapat och med sit blod återlöst, råklade de i en farhoga, at deras gudar torde bli twa fördrånade, om de inlåto sig med Gaddo, den Stora GUDen. Och denne rådhogt gick så wilda, at de anstälte offer och nedagar, til at åter försona desamma. Dese Negrar äro mycket begifne på afgudadyrtkan; hwar har sin egen afgud, och tror, at hans densamma regeras och besittes. Wäldsam krops-rörelser komma hos dem före, när de Gaddo, som de den kalla, kommer öfwer dem och hwad de då tala, det hålles för en utsaga den Uda, som i dem bor. Alt hwad de se, rå de til en GUD; och man måste akta sig icke döda en orm eller andra kreatur; ty nom torde en Neger, som håller sådant

GUD, upret
säg det c
måste åndja
deras barn,
na, singo
odde sig o
oda intryp
fortsätta s
ornen en g
warpå man

skasom efter
ner, i dem
spordes och
men, på
gneliga tid
folk war
u oddpta,
långtan este
llge, utmärkt
de ännu he
redelbarligen
Bönedagarr
blifwa wstr
igen hunno,
e. Crux, öfr
halft Dundra
ning, som
af Öfwerber
tolet af alla
er döpta Negr
dtes antalet
St. Crux m

förutan barnen af de Föräldrar, som ännu icke
 äro döpte, och altså icke ännu undsä Döpsel-
 utan warda med bön signade, och till Catechumen-
 nerna räknade.

Antalet på de fullväxte Catechumener och
 Candidater till Döpseln, belopp sig öfver 2000
 Ifrå Missionens början hade på alla tre åren
 67. Bröder och Systrar, under sit arbete, i H
 ranom affomnat; och de i trone på Jesum
 ledne döpte Negrar woro 800. till antalet, en
 hop sådana oberäknad, hwilke med wälsignelse
 sina själar hördt Evangelium, och i förtröstan
 Jesu förswiit gått in i ewigheten; Innan man
 kunnat besjena dem med den heliga Döpsels
 cramente.

Swad Missionens utwärtas tillstånd widfor
 mer, så hade Bröderna, i anseende till sit arbete
 under nästan ständiga krops, krämpor och
 påkommande sjukdomar, såsom ock i anseende
 sin utkomst, ännu äfwen så swårt, som i de
 åren; men sågnaden öfwer Negrarnas be-
 righet efter Evangelium, och många exempel
 des wärdiga frukt, gjorde dem all ting lätt,
 stärkte deras mod, at än widare dertill upoffra
 la krops, och själa, krafter. De hade ock
 hugnad, at deras arbete i Herranom, wardt
 öfwerheten, så wäl på Sarna som i Dannem
 ärkländt, och när så behöfdes, skyddadt. På
 Cruz hände 1765. den olyckan genom an-
 folks oförsigtighet, hwilke arbetade på Brö-
 nas jordågor, at Församlings-huset på w
 ändan af Den, hwilket efter Negrarnas mång-
 ga åstundan nyligen kommit i stånd, rådd
 brand; och på St. Jan kostades Kyrlan öfwer

af stormen
 bygd, til
 er är och
 höra Predik
 lliga Nattwa
 17. Nagra
 märta, bort
 den St. Euf
 la och förma
 mt till deras
 Inrättning
 en Broder
 ga missionen
 sigte, och at
 öfwa åseendet,
 densamma.

la genom Pe
 under Guds
 historia.

den bedröfwel
 Missionens i
 de sga tillba
 wandlad i så
 förmodan, sed
 nit dit ifrå
 samma. Gud
 åter förente s
 och på nytt
 örtets måtto w
 adigheter, tills
 de och i bättr
 om; men i in
 sammare. De

ännu icke
Döpfung
atechum
mener oc
ver 2000
tre därm
, i H
Esom o
et, en s
gnelse f
tröstan
nnaa m
sens S
midfor
sit arb
och o
seende
i de
nas be
empel
lätt, o
poffra
oc d
wardt
onema
På S
m an
Bred
ä rub
många
rådo
öfwer

af stormen, men wardt följande år 1766. åter
upbyggd, til stor sågnad för Negrarna, som dse
det år och dag hade under bar Himmel måst
höra Predikningarne, och aldeles umbära den
eliga Nattwarden. Vid et arffliste 1767., blef
17. Negrar, til sin och Missionärens stora
närta, bortförde isrä St. Cruz till Hollandsta
St. Eustachius, Året derpå låt man be
åla och förmana dem til beständighet och trohet,
amt til deras gemensamma uppbyggelse göra nå-
liga inrättningar ibland dem. År 1766, wardt
en Broder affärdad til St. Thomas, för at
missionen och alla des omständigheter i dg
ste, och at utur Historiska esterrättelser och
utur Historiska esterrättelser och
afseendet, samla ämnen til en Historia dse
den samma. År 1769. kom han derifrån til-
gå genom Pensylvanien, och är nu sysselsatt,
under Guds bistånd utarbete samma Missions
Historia.

S. 293.

Den bedröfwelse man många år haft öfwer
Missionens i Jamaica slåta forgång, (man
de säga tilbata-gång) wardt i detta tidehvarf
wandlad i så stor glädje, som nästan öfverglöf
förmodan, sedan Friedrich Schlegel 1764.
mit dit isrä Bethlehem, och beghnt dirigera
samma. GUD gaf nåd, at där warande Brö-
ater förente sig til et tänke- och förhållnings-
och på nytt funno ingång hos Negrarna. I
ärtes måtto woro Bröderna i rätt swära om-
dhigheter, tills de isrä Europa blefwo under-
de och i bättre stånd fatte, at hjeipa sig i
om: men i inwärtas mål bdrjade det at gå
nesammare. Det fordom döpta folket sållade sig
efter

efter hand till dem, och ibland de ännu så Åhörare yppade sig en kraftig nöde-rörelse, så att redan år 1764. otta af dem kunde döpas. Detta upmuntrade de öfriga, och et nytt lif kom ibland de Döpta, endr de förste af dem blefwo 1765 af Bröderna medtagne till Nattwarden. Af des sa wordo någre tagne till Hjelpare, som gjord besök hos Negrarna; och året derefter 1766 sporde man nyttan af deras arbete, i thy 30 blefwo döpte och 15. till Nattwarden admitterade. Om 1767. års tillstånd wil jag anföra Missionärens egna ord, wid samma års slut:

1) "Detta år har varit et nådes- och wälsignelses-år. Wid tomtandet om Jesu Död, har som oflast försports en besynnerlig ande öfverveld. Et sådant lif af Gud, hafwe wi wid Evangelii Predikan ännu icke blifwit warse i några åren.

2) "Allt ifrån Maji månads början, har ibland folket uppenbarat sig en gansta nådig hemförelse. Herranom, hwilken ännu continuerar.

3) "Prediko-anden är kommen öfwer wårt folk här i Bogue. Månje aflägga et witness för om Frälsaren, där tillfälle yppar sig; och par Bröder låte wi stundom hålla en församling. Wäre besökande och Hjelpare till slitige och skrige, och deras tjenst är det om folket och dem sielswom till wälsignelse.

4.) "På somliga orter har Evangelium blifwit predikadt för första gången, och Åhörarnes antal tilltager öfwer allt. I början af året infunno här i Bogue nåppeltigen hundrade, och nu Åhörarnes antal 500.; ty ifrån andra Pianing komma de slitigt hit,

5) "Wä grundelligare varit Karpele; men de åter sa

6.) "Från ibland och

7) "Wä tagande i n mycket upm

8) "I n försport wä nelse; wi varit försun brist på Neg signelse och all möda.

9) "Den ligen bewisat swarta. Derti admitterade, e

10) "På predikat, hafte och sex Döpte

"Den det Frälsaren will blifwa Ordet Bedningarnas l lön för Ha igenlöst of af gornål, och folk ta, och pris, wälgahet till ewi

5) "Med själarne har det gått djupare och grundeligare, än nånsin tilföre, och wi hafwe varit skarpe emot några, som åstodlomit förargelse; men de hafwa alle som borsfärdige syndare, åter sanfat sig.

6.) "Frid, Färd och harmonie har varit ibland oss rådvande.

7) "Våra Bröders i Europa hjerteliga deltagande i vår in- och utvärtes ställning, har mycket upmuntrat oss, och stärkt vårt mod.

8) "I vår utvärtes hushållning hafwe wi försport vår Fåre Himmele Faders välsignelse; wi hafwe sparsamt hushållit, och icke varit försummeilge. Men wi hafwe mycket brist på Negre - händer. Dock Evangelii välsignelse och frukt hos vårt folk, har lättat oss all möda.

9) "Den heliga Rättwarden har besynnerligen bewisat sin kraft och werkan hos våra twarta. Dertill hafwa 27. blifwit första gången admitterade, och Communicanterne äro nu alle tillsammans 50.

10) "På de sex orter, där wi hittit till predikat, hafwa i detta år 132. blifwit döpte, och sex Döpte äro utur tiden gångne.

"Den detta läser, han bedje för oss, at Gudsfaren wille än widare wara med oss, och gifwa Ordet om Korset kraft, at försmälta Hedningarnas hårda hjertan, och aldeles taga dem till lön för Hans smärta. Men Lambena, som ligat döft oss af allehanda släkte, och tungomål, och folk, och Hedningar, ware lof och pris, här nedre och där öppe, ifrån ewighet til ewighet, Amen."

Jag vill ännu endast tillägga om året 1768, at upväckelsen då icke allenast haft sin fortgången utan och ännu vidare utbredd sig. Hitintill hade Bröderna endast predikat på Herrar Fosters och Barhams Plantagier; men nu blefwo de inbjudade till flera orter, och hade Negrar på nie plats för at besörja. I detta år hunno 124. till Döpsen, och 36. till Mattwarden. Et par Bröder gjorde och för första gången en resa till Fri-Negrarne, som bo för sig sjelfwa i bärgs tracten. Början blefwo de wäl icke wänligt emottagna, och när Capitänen lät församla sit folk till Predikan, sågo de fleste mörkt och widrigt ut. Men Herren gaf wid Evangelii witaeshörd nåd, och deras hjertan blefwo rörde; och wid afresan ropade de alle med en mun, at Bröderna snart måtte komma igen. Och detta har sedermera skedd flere gånger.

§. 294.

Missionen i Antigoa led en stor förlust genom första Missionärens öddeliga afgang 1764. En annan kom wäl i hans ställe, men han följde de snart sin Företredare efter in i ewigheten. Sedermera blefwo åter andre Bröder ditsända, men ibland Negrarna wisade sig ingen ny upväckelse, och alt hwad de jämte sina händer arbetade göra kunde, war det, at de höllo de Döps Negrar tillsammans, och lade några få till hope. År 1767. flyttade de i sit wäningshus i St. Johns, och med Evangelii Predikan inwigde sig i pellet därstädes. På en Plantagie utan för Staden gafs och lågenhet, at predika Evangelium för Negrarna, och Negaren war dem med alla nödvändighetor till behjelpelig. Bedröfligt war de

at de fleste Negrar
wordo på an
wärligheter ha
till skal omfi
de bryta sig
nu mera bl

Man hade
wa en
ados i Wäst
Negrar. År
resan dithän
amkomsten dö
tråda i hans
t kärlek till
af sin dltresa
flera efter in
liff af, intill d
hwar ifrån Ro
fara dit och
År 1767. an
flera försör, at
bröder i London
24. Oct. kom
med Bruffschan
mig, och berätt
ga gånger war
företredde Gou
tagt honom my
wänliga samtal
afswande, at pr
na. Han hade
at se sig före
inna ingång ibla

1768. De fleste Negrar, som af Bröderna blifwit döpte,
wordo på andra Sär flyttade. Men wid alla
örtyggheter hafwa de den förhoppning, at Guds
vilje skal omsider, efter hwarjehanda omväxlingar,
bräta sig igenom, lika som det skedd wid al-
le nu mera blomstrande Missioner.

S. 295.

Man hade redan länge önskat sig haf-
wa en Mission på Engellska Den Bar-
bados i West-Indien, hwaräst är et stort antal
Negrar. År 1765. begäfwö sig två Bröder
resan dithän. Men den ene blef snart efter
ankomsten död; och den som för efteråt dit,
tråda i hans ställe, fant, at den andre fat-
t kärlet till werlden, och satt å sidd andamå-
af sin ditiesa; men han följde och snart den
resten efter in i ewigheten. Missionen stadnade
alltså af, intill år 1767., då Benjamin Brute
ifrån Northshire resolwerade, at helt alle-
n fara dit och börja denna Mission. Den 17.
Maji 1767. anlände han därstädes. Om hans
första försök, at finna ingång, gifwer en af hans
bröder i London, följande esterrättelse. "Den
24. Oct. kom Medicus wid det skepp, hwar-
med Brattschaw war faren åt Barbados, till
mig, och berättade om honom, at han ästilla-
ga gånger warit hos Råds, Präsidenten, som
företrodde Gouverneur's ställe. Den samme har
slagit honom mycket gunstigt emot, och hållit
vänliga samtal med honom öfwer hans före-
kastande, at predika Ewangelium för Negrar,
i S. Han hade warit på de flästa orter af Den,
at se sig före, hwaräst och huru han kunde
finna ingång ibland Negrarna. Han hade be-
"sökt

"sålt de flesta Präster på Den, hvilke gån-
 "sta wänligt betedt sig emot honom, och då
 "flöt honom Succes uti dets företagande. Han
 "hade öfwer allt och för hwar människa, gifwit
 "silkänna orsaken till sin ditkomst, och man hyr-
 "ste Respekt för sådant. Negrarne betygade stor
 "kärlek och högaktning för honom, och besökte
 "honom flitigt. &c."

Efter hans egen berättelse, började han be-
 söka Negrarna uti Staden Bridgetown och om-
 ändgen deromkring, och i tillfälliga samtal förkun-
 na dem Evangelium. En Herre gaf honom snart
 tillfälle, at offentligen predika på sin Plantage.
 Han hyrde sig derefter et eget hus på Landsbyg-
 den, där han så wäl, som rå berörde Plantage-
 hölt offentliga Predikningar. Många Plantage-
 ägare woro willige, at wisa sina Negrar till ho-
 nom, och en del kommo sjelfwe med, at höra
 honom; ja, de begärte, at han för dem måtte hå-
 la särskilda Predikningar. Men han wiste det
 till deras Kyrkor. Och då han sjelf gick der
 före med godt exempel, och icke lätteligen för-
 summade offentliga Gudstjensten i Engelska Kyr-
 kan, fattade Prästerne desto större förtroende
 honom, upmuntrade sina egna Negrar at gå
 honom i Predikan, gäfwö om Brödra-kyrkor
 och des öfifigt och arbete ibland He-
 ringarna, et godt witnesshörd, och förmante hwar
 och en, at sicka sina Negrar till hans predi-
 kan.

I Augusti månad seck han ifrån Bethlehem
 en Hjelpare, wid namn Bennet, som tillföres-
 warit i Antigua. Nu började de på, at predi-
 ka på flera orter, och at besöka Negrar så wi-

de komma
 deras hus
 förbrändt
 hade och in-
 en Kyrka
 fagnade
 till, at
 kommo icke
 lle och Br-
 hade mången
 Negerinn-
 brjan hade
 tilltala Neg-
 ing. Och h-
 8. Sept. 17
 waraf defuta
 än flere
 fingo de
 ördernas ler
 unlige i sin
 ste i det af-
 för deras
 i det de öf-
 ambragte arbe-
 negrarna. D-
 ar hade redan
 de Bröderna,
 Evangelium

De två Förf-
 detta tibe-
 god ordning,
 Parare till
 nom fingo un-

De komma Lande. Dese insunno sig så ymnigt, at deras hus snart blef för litet. De topte alltså förbrändt hus, med en trädgårds-plats, reparerade och inrättade detsamma til sin boning och en Kyrka för Negrarna, hvilke ganska myck-
 et fågnade sig öfver dessa anstalter, och tackade GUD, at Han nu öfwen gifwit dem Lärare. De kommo icke allenast hopetals til Kyrkan, utan be-
 sökte och Bröderna i weckan så flitigt, at dese hade mången gång hela dagen at syfla med dem.
 En Negerinna, hwars hjerta Herren snart i
 brjan hade öpnat, war i synnerhet mågla ifrig,
 att tillala Negrarna och förmana dem til Kyrka-
 sng. Och hon war jämwäl den första, som den
 8. Sept. 1768 undfick den heliga Döpselsen;
 waraf desutom fem snart derefter, och sederme-
 t an flere Negrar, blefwo delattige. Samma
 at hördt singo de två Hjelpare til, ifrån Europa.
 att hälsade Brödernas lekamliga närings-idning, hwarwid
 ste de emllige i sin Profession singo mycket arbete och
 icke de emllige i det afseende resa igenom hela Landet,
 en för- ar för deras huswud, ändamål mycket befordra-
 Ra Ky- g, i det de öfweralt, hwaräst de afhämtade eller
 ende embragte arbetet, sunno lögenhet, at hålsa på
 Negrarna. Och de Herrar, som på somlige Neg-
 kyrka- rar hade redan obserwerat frukten deraf, inwille-
 de Bröderna, at också på sina platser förkun-
 te hwad Evangelium.

§. 296.

De två Församlingar på Grönland, togo i
 detta tidshwarf til uti inwärtas nåd och
 god ordning, och woro sinom Herren till heder,
 som Lärare til hugnad, och allom dem, som
 som singo underrättelse delo i Historien om
 Ordn.

Ördnland, dels genom ärliga esterrättelser, till
 ogemen sågnad och upbyggelse. Men i anseend
 till folk-mängden tago de i första åren mer
 än till, i thy många döpte gingo utur tiden, och
 ganska få af Hedningarna låto draga sig till
 dem. År 1765. gjorde äldste Missionären Mat
 thäus Seach, i följe med tre Ördnlandska f
 miller, en 60. till 70. miles resa till den hitint
 föga bekanta sydliga delen af landet, hvar
 från de måste inwånarne i Ny-Herrnhut och
 Lichtensfels åro komne; på det han måtte besö
 de Hedningar, som på deras fram- och åter
 färder ofta hade hört Evangelium och till
 inviterat Bröderna, och å nyo förkunna de
 och androm Guds ord, samt inbjuda dem till
 Guds Rike. Han uppehölt sig därstädes öfwer win
 tern, och tillika med hans Ördnlandskas Hjelpare gjor
 de sig all möda, at upstända et ljus i denna mör
 ra lands-tract. Men för närvarande tid kunde
 han se föga frukt deraf; och de, som blefwo dö
 wertygade och foro med honom, för at komma
 till tron, stadnade måstadels öfwar under wägen.
 Man måste alltså, i stöd af förriga tidens ärf
 renhet, trösta sig med det hopp, at nyttan af
 denna beswärliga resa skal först efteråt wisa sig.
 Icke långt derefter började Hedningarna
 omkring Ny-Herrnhut och Lichtensfels, at ge
 wa mera hopp om sig. På alla närgränsande
 orter sporde man år 1767. en ny begärlig
 och upmärksamhet, at höra Guds ord; och m
 sansthyllig teo anamma detsamma, till sinne
 och lefnadens förändring. Härtill war en exte
 ordinär händelse mycket beforderlig. En Dag
 lot eller Trollkort i Piskugbit, hwilken öf
 m

neu hittills u
 um, wardt
 de, genom
 in stunden
 ing och or
 skade depu
 äran, at nå
 ore kunde u
 denna begär
 frå den tide
 gden, hwil
 ån långt
 besöt, och
 rna och G
 fwer somma
 de kunde t
 ttade många
 Ny-Herrn
 ls om winte
 lliga Döpsel
 Wid 176
 Ny-Herrnh
 257. Ördal
 och utwärt
 deras H
 romål, (af
 andra af G
 dra förändra
 reningen af
 1763. till 17
 alingar, röra
 m 1770. ut a
 på jag är

ttelser, till
anseend
n mer a
tiden, och
ga sig t
en Mac
ndsta sa
en hie
hvar
nhus oc
tte besö
och äter
h till
ana de
dem t
fwer wi
pare glo
nna m
tid kund
leswo d
t komm
er wäge
ns år
nyttan
wisa si
alngar
at gl
rånfan
begärigt
och m
sinne
en ext
n Ang
en ost
m

dena hittills utan synbar frukt, hade hört Evange-
lium, wardt 1768. genom en dröm, eller såsom han
sade, genom en syn, så försträckt, at han ifrå-
gen stunden ändrade sit lefwerne, predikade bät-
ning och omvändelse för sina tillhängare, och
utskickade deputerade till Nty. Herrnhut, med be-
gäran, at någon måtte sändas till dem, som wil-
lade före kunde underrätta dem om salighets-wägen.
Denna begäran blef med glädje esterkommen.
Ifrå den tiden hyppades en wäckelse i hela den
provincen, hwilken sträckte sig ända till Lichtenfels,
och än längre bort. Hedningarne kommo flitigt
att besök, och blefwo, på deras begäran, af Brö-
derna och Grönländska Hjelparne åter besökte.
Före sommaren stälde de sina saker i det stic,
de kunde bo hos Bröderna; och om hösten
besökte många ifrå Piskugbit och andra orter
Nty. Herrnhut och Lichtenfels, och kommo
att om vinteren, dels året derpå 1769. till den
alliga Wäpelsen.

Wid 1768. års slut bestod Församlingen
Nty. Herrnhut af 527., och den i Lichtenfels
af 257. Grönländare. Om dessa Församlingars
förstånd, samt Missionärernas
och utwärtas tillstånd, samt Missionärernas
deras Hjelparas namn, tilldröning och
romål, (af hwilka Balenhorsts hustru, såsom
och andra af Europäerna, blef 1766. ödd) jämte
andra förändringar, kan utöfligen läsas i Fore-
ningen af Historien om Grönland ifrån
1763. till 1768., hwilken med öfkilliga till-
ägg, rörande Landets Natural-Historia,
1770. ut af tryckti.

S. 297.

på jag år 1761. och 62. uppehölt mig på
Grön.

Grönland, til at fersfærdige Denna Missionens Historie, talades ofta om Eskimauerne som vi förmodade vara enahanda Nation med Grönländarne; och man önskade sig kunna ifrå Grönland håra Evangelium äfwen til dessa wilda männer. Jens Haven, som hittills varit Missionens Assistent och nu war mig fölgattig på en terrefsan, hade ifrå den tid, då en til Terra Labrador företagen Mission 1752. mislyckades, (1756.) som oflast bebyggt en åstundan, at blifwa brulad wid et ditåt förnyadt Missions-försök. Denna ångtan wakenade åter up hos honom, endå han ställe på Grönland wardt 1764. genom andra besatt, och han hölt före, at GUD blott til den åndan förde honom at Grönland, rå det han måtte lära sig språket, såsom medlet til Evangelii förkunnele ibland Eskimauerne. Han gaf Derasa sin drift och åstundan til Länna, fick deras bifall och lydniskan til sit förhåfwande och afreste genast om wåren 1764. til Engeland samt genom där warande Brøders bemedlon erhöle af den tidens Gouverneur äfwer Terre Neuve och Labrador, Hugh Palliser, Håstån och befordran til en försöks. resa ditåt. Efter hwar enahanda swårigheter, förgåfwes hit, och dit förkände och fåfånga landstigningar på kusten af Labrador, hade han den 4. Sept. den lyckan, at på Den Quirpons wid Nordöstra kanten af Terre Neuve, se en hop Eskimauer, at såsom den förste Euroråde på deras språk, til deras förtundran och fågnad, tala med dem, och gifwa dem tillkänna ändamålet af sin utresa och Brødernas önsigt, at nemligen aenom Evangelii predikan göra dem bekante med deras Skapares; och i nå

dagars
 rim; hwaren
 efter, åter
 Denna
 ygelse, hos
 säkre om
 neur, och på
 britanniska W
 eglo, gansta
 befordran af
 mart se en
 Haven begaf
 ången dit, t
 äret Drach
 er, gjorde en
 den fågnan
 ropen, träffa
 om Missionär
 med Intråd
 och med dem
 tentet för nå
 Men ehur
 tan och mång
 Mission ibland
 änd; så måste
 åter skull, låta
 medlertid ble
 obbtning til fär
 orde. Ibland de

(*) Widare efter
 mer landet
 let af Grönl
 22.

å dagars tid njöt all upståndelig wänskap utaf dem; hwaremot han lofwade dem, at et år derefter, åter komma til dem med flera Bröder.

Denna upptäckt och Willarnes wänskaps-berättelse, hos hwilka Europäerna tillät icke warit säkre om sit lif, war för wälbemänte Gouverneur, och på Hans afgifna berättelse för Storbritanniska Board of Trade eller Commerce, Collegio, ganska angenäm, och de önskade, at till befördran af frid och säker handel samt fiskeri, snart se en Brödra-Mission därstädes. Jens Enevoldsen begaf sig alltså följande år 1765. andra gången dit, tillika med fordnä Daniska Missionärer Drachars, och desutom två andra Bröder, gjorde en än längre upptäckts-resa, och hade den sagnan, at wid sin återkomst til Engellska kysten, träffa några hundrade Eskimauer, hwilka Missionären Drachart hade i några wickors tid med Inträde och nytta förkunnat Evangelium, och med dem bragt i stånd att hwad Gouvernementet för närwarande tid kunde förwänta. (*)

Men ehuru mycket icke allenast Bröderna, utan ock många Engellske Herrar önskade, at en Mission ibland Eskimauerne måtte komma i stånd; så måste de dock, för hwartjehunda swärter Skull, låta dermed någon tid hafwas anstånd. I medlertid blefwo några Eskimauer efter en rejsning til fångar tagne, och deraf öte till Engeland förde. Ibland dessa war en gäffe wid namn Karpik, som

(*) Widare esterrättelse härom, lämnar en beskrifning öfwer landet och Inwånarne, finnes man i 17. Stycket af Grönländska Historiens Fortsättning, §. 22. till 23.

som lemnades Bröderna till upfostrings; och sedan han undfåt den Helliga Döpselen, Migden år 1769. saligt ifrån werlden, uti Gulnet i Northshire. (*)

År 1768. förnyades underhandlingen, angående en Brödernas Mission till Labrador Uppå Commerce-Collegii föreställning och en af Schelme-Rådets Redamter bestående Deputations inlemnade betänkande, blef den 3. Maj 1769. i Konungens närvaro uti hemliga Rådet resolveradt på Brödernas Petition, angående Missionens Stablfement i Terra Labrador, och Konungens Ordre under den 8. Maji utfärdad "at det begärte landet i Eskimos-Bav sköfdrunnas åt Unitas Fratrum och dess Societeten till Evangelii befrämjelse ibland Hedningarna" och de böra i sine löfliga företaganden blifva "lyddade. ic"

Det war nu redan för sent, at i detta verkställa saken. Men jag wil ännu nämna, at densamma på Synodo 1769. togs i moget förwerkliggante, och blef beslutt, at en resa skulle göras år 1770. återigen företagas, för at i en till Mission beqväm tract, utse et nybyggs-ställe, med förnämligast at förnya och stadfästa den påbegynte wänliga bekantskapan med Eskimauerna hwilka två ting jämwäl med sådan Success blifwit verkstälte, som man swärlliga kunnat förmoda.

§. 298.

Följe af Nyssa Kåiserliga Ulfasen, (år 1753.) blef på Synodo i Marienborn 1768.

(*) Hans lefwernes lopp kan läsas wid slutet af Skandinawska Historiens Försättning.

resolverade,
Konungariket
Colonie, i d
Östra werld
stedt, warder
er, ibland d
erna i Mun
tal åtminston
och upbyg
Fem og
nder Johan
ulle utöka
id Wolga
lagigt. Pe
gent wid R
id Kåiserlig
oloniernas o
ändliga, och
al-Concession
ndet kommand
och besörjning
1766. derjämte
etersburg, mel
nsten efter B
ande Bröder
ifrån den 26
73.) omtalte
Toskau till E
tsfalte sin res
förbi Casan
till Tzarzin
mer 360. ty
all neder om

och se
 ffolgerade, at i Ryska Riket, och det i
 Konungariket Astrakan, anläggas en Brödra-
 Colonie, i den förhoppning, at Herren i dessa
 Östra werlds-tracter, såsom i de Wästra är
 sedt, wårder uplåtandes en dörr för wåra Brö-
 drar, ibland de många otrogna wid Ryska grän-
 serna i Mungoley, Persien och så vidare, och
 al åtminstone låta dem wara somligom til nyt-
 och uppbyggelse.

Gem ogifste Bröder blefwo utnämde, som
 under Johan Erich Westmanns beledsagande
 skulle utföra och i besittning tege et stycke land
 wid Wolga-strömmen. Från hille Predikanten,
 Magist. Peter Conrad Fries, reste såsom
 agent wid Kåiserliga Hofwet, före dem, til at
 wid Kåiserliga Tuzel-Contellet, som besörjer
 Coloniernas angelägenheter, präparera det nöd-
 andiga, och århölt den 18. Junii 1765. Spe-
 cial-Concessionen för denna Colonie. Till de i
 ändet kommande Bröders beqwämare emottagande
 och besörjning, råddes Hennes Majestät år
 1766. derjämte at skänka et rymligt hus i
 Petersburg, med frihet, at i detsamma hålla Guds-
 tjensten efter Brödra-församlingars sätt. Ofwan-
 nämde Bröder reste 1765. til Petersburg, och
 ifrån den 26. Junii, beledsagade af redan (S.
 27.) omtalte Håf-Råd, landvägen genom
 Moskwa till Nisi Nowogrod, hwarifrån de
 afsatte sin resa på Wolga-strömmen, och kom-
 förbi Casan och Saratoff, den 13. Augusti
 til Czarsin, som ligger 2528. Werst el.
 mer 260. tyska mil ifrån Petersburg. Tytt
 neder om Czarsin, wid bäcken Sarpa,
 som

som flyter i Wolga, walde de sig et stycke land där de satte sig ned, och gjorde genast onstalt at med Ryssa timmermäns tilhjelp usf: a några stora byggningar, at uparbeta någon mark til trädgård och åkerland, och gripa til sina professioner. Det war dock något besynnerligt, et fåtal af wäpnlösa personer med få Cosaker, som tid efter annan gäfwos dem til betäckning, bodde et-berättelse år ensamme och ledde ingen skada; i grannskapet med Kalmuckerna, som stodo til tusende tals omkring deras ågor, och i en ödemark, där resan de ofte af råsware blifwit öfwerfallne.

År 1766. blefwon desse fem bröder sägnade genom några Bröders och Sysstrars anfordran under Cospilcopi Johan Nieschmanns anförande. Dessa hade ifrå Holland farit sjöleds till Petersburg, och beledsagade af en Rysk Officerare och några Soldater, den 22. Junij fortsatt sin resa landwägen til Torzok, och den 15. ifrå således på Wolga-strömmen, och under många gånghanda faror af råsware och klippor i Wolga kommo genom Guds hjelp och besträffelse den 19. Sept. til Sarepta; ty så wardt den orten kallad. Et litet sällskap följde dem efter den 1. Februarij 1768. Dessa gjorde sin resa til land i starkaste löd på skadar, och kunde icke komma samt berömma Doniska Cosakernas höfsliga wänskap och gästfrihet, hwilkas land de genomfara. I Maj månad 1769. blefwon åter förstärkte med et litet sällskap ifrå Holland.

I medlertid wardt orten ordenteligen bebodd och all ting efter andra Brödra-församlingars inråttadt. Många Rysske Herrar och Generalspersoner, i synnerhet General-Souvernuren

Konungariket Öfwerhet, to byggnad och merligt wälbehålligste. Ryskiska underrättelser en utmärkt försorg för de barna 1769. bwardt oroa

Sarepta ligg som går i Am Astrakan, de också många woro nog tid anläggninge ante dem til be; ty de had i Indostan, Bröderna i Baskora o många genomresa Georgisk Geograf af Teflis, hvar annan Crusinerna gjorde sig mågahanda folucasus emellan den, nämde ibland sig Tschekhem berättelse, hvar blifwit dit för

Ronungariket **Astrakan**, såsom deras närmaste
 Öfverhet, togo bdrjan och fortgången af denna
 bygnad och gagneliga lärättningar, med besyn-
 nerligt välbefog och förnöjelse som oftast i ög-
 naste. Kåiserinnan sielf, som infordrade tillförlåte-
 lighet under rättelse om allsammans, bethygade flera gån-
 der en utmärkt nåd för denna Colonie, och drog
 försorg för dess säkerhet, enår kriget med Tur-
 kerna 1769. brast ut, och tracten omkring Wol-
 gar wardt oroad af **Kubanerna** och **Kabardi-
 nerna**.

S. 299.

Sarepta ligger wid den stora landsvägen,
 som går ifrån Petersburg och Moskau ge-
 mot **Astrakan**, til **Persien** och **Ost-Indien**, och
 hade alltså många påhåsningar, som wäl å ena
 sidan woro nog beswårlige, särdeles i bdrjan och
 i anläggningen af en ort, men å andra sidan
 kunde dem til bekantskap med många slags **Ratlo-**
 st; ty de hade äfwen at hårbärgera **Indianer**
 från **Indostan**, och år 1768, fingo de et bref
 från **Bröderna i Trankebar**, som kommit öf-
 ver **Bassora** och genom **Persien**. Ibland de
 många genomresande, befant sig och en **Crustinist**
 af **Georgisk** Furste med sin Son, **Archimandri-**
 t af **Teflis**, hwilke inwiterade **Bröderna** ditbån,
 en annan **Crustinist** Köpman, hos hwilken **Brö-**
 derna gjorde sig underkunnige om tillståndet hos
 mågahanda folkslag, som bebo bärgestracten
Caucasus emellan **Ryska**, **Persiska** och **Turkiska**
 län, nämde ibland andra äfwen dem, som kal-
 la sig **Tschechem**, hwars Gudsäder, efter deras
 berättelse, hafwa för några hundrade år se-
 nare blifwit dit fördrefne ifrån **Europa**: de haf-
 wa

§. 300.

Bröderna råklade snart i bekantskap med Kalmuckerna, som med sina, under åtskilliga Chaner eller Förstar stående Hordar, betäckta den stora Lands-tracten på högra, men i synnerhet på vänstra sidan om Wolga, och derifrån ända till de östligaste Zatariet. De draga, såsom bekant är, med sina talrika hjordar af Kameler, Hästar, Hornkossar och Får, ifrån ena gräsrika ängden på oberodda fält, till en annan. En deras Hord kom, ett år efter Brödernas tillkomst, öfver Wolga, och stannade äfwen på deras ägor. Detta förorsakade i början en hop besvärligheter, och man hade då flera at beskrika. Men genom Brödernas höfliga och kärliga bemödande, blefwo de snart wundne. Deras Förstar låto Bröderna, då de hade at klaga öfver någon åverkan, att rättwisa wedersaras, och Chanen låt anslå, huru Kalmuckerna borde förhålla sig, anseende till Brödernas Land-stycke. Sareptas nybyggnad lände dem till särdeles förnjelighet. De kommo hopetals dit, besågo med förundran och ärebördighet allsammans, äfwen Brödernas Gudstjenstliga Sammankomster, och wille tillför gärna, at Bröderna måtte hålsa på sig. I synnerhet war det dem rätt angenämt, at en kunnig Medicus kom till Sarepta. Många Kalmucker begäfwö sig under hans cur. Deribland war och en Förste af Verbdiska Horden, som med sig följde slog 1767. up sit winter-läger på Brödernas ägor. Detta gaf Bröderna tillfälle, att komma i närmare umgänge med denna Nation, och at lära känna dess seder, Ceremonier och Religion,

ligion, äfwen och inhämta något af deras språk. Genom Brödernas kärliga behandling och Medicinsorgfälliga Stödsel, want Fursten et stort förtroende till dem, föttade i synnerhet en ogemen kärlek till två Bröder, hvilke för språk-konungen stul som oftast besökte honom, och mid sin bort-resan em wären 1768. ärbödo sig, at i fall de wille fara med honom till den stora betes-märken, taga dem i sit bestydd, bewisa dem all kärlek och hjälps och stäffa dem tillfälle at få lära Kalmuckiska språket. Detta tilböd antogo de två Bröder med glädje, inrättade sig efter Kalmuckiska Yefnade-ordet, och drogo 1768. och 69. med sina Biblikor eller Fält, i Kalmuckernas följe, ifrån ena orten till den andra. Hwar man bewiste dem all redning, Skap, och Tomas eller Prästerna, hwaraf de hafwa en stor mängd, låto dem få blifwisa och af sina Gudstjenstliga Ceremonier, hwilka bestå i många gåhanda offer och i en hop böner, som ramlas fram liksom efter radband. Berörde twänne Bröder, och desutom två andre, äro nu så widkomne, at de kunna tala Kalmuckiska, och uttala af hjer-tat, at Evangelii ljus också mått utgå för detta med så mångahanda afgudiska Ceremonier och en mångd sluga Präster omgärdade föll.

§. 301.

Vi gå ifrå denna Asiatiske Brödra-Colonien till den andra, eller fast mera förlsta, i Kusten Coromandel i Ost-Indien. Densamma fortsatte sin wälsignade gång innan och utan erter, fant mer arbete för Professionerna, än de kunde medhinna, och i synnerhet wat Medicus mångt stuka i någden och på aflägsna orter, till hjelp och

wälsignesse. gga; anlade c
beundrades,
hållts för c
lena Gudsam
na, och mar
ppning, at n
samlingen Cba
Hwad
dantade Bröd
na dit, och
g och Skelstel
den besamm
änd, at å n
å dessa Bar.
at fara m
Tan Cauwe
utskap med
okunnigt,
ingo två af
ge Bröder å
af dessa Hed
Frälsaren.

Man tänkte c
åst Bröde
ordt försöde t
1736. i Gu
ap, (§. 79.)
Slafwarne
Cairo, (§. 19
hlyskadt förs
återkommer
ställa sig t

as språk
Medic
förtroen
en Parle
gen Skul
port-res
wille fa
en, tag
och hjelp
sta språk
der me
nade-ar
Riblike
na orter
all rean
de haf
och d
å i mån
ramla
ne Br
så wid
och d
mått
ista G
ngårde
Colon
illa, s
nsamm
utan e
De kund
måga
hjelp o
våd

odlsignelse. De upodlade sin trågård och jord
aga; anlade ock en vingård, hwilken så mycket mee
ocundrades, som wintråds-planteringen hitintill
hållits för ogdilig på denna kust. Men deras
ena Församling fick ingen tillökning från Euro
na, och man såg icke heller på lång tid någon
ppning, at nå hafswud, ändamålet af deras resa,
hmligen Ewangelli förkunnelse i ^{land} Hedningarna
Hwad Nicobariska Darna widkommer, så
wäntade Bröderna i några år på lägenhet at kom
na dit, och gjorde derom tid efter annan munte
lg och skriftelig förfrågning hos Gouvernementet.
Men detsamma såg sig icke för än år 1768. i
land, at å nyo göra försök til et Etablissement
å dessa Öar. Sex Bröder woro genast bered
t, at fara med dit. De bygde sig hus på Den
Nan Cauwery, och kommo snart i förtrolig be
skäp med Hedningarna därstädes, som äro
oluanigt, men godwiltigt folk. Janan Port
ngo två af dem utur tiden; men de fyra öf
ge Bröder äro där ännu, i förhoppning, at
af dessa Hedningar skola samla en smärtes, lön
Frälsaren.

§. 302.

Man tänkte ock åter igen på Afrika, hwar
äst Bröderna redan tilldorene på fyra orter
ordt försök til Ewangelli förkunnelse, nemligen
1736. i Guinea, och ibland Hotientotterna wid
ap, (§. 79.) år 1740. och 43. ibland Ebrist
a Skafwarne i Algier, (§. 87.) och år 1752.
Cairo, (§. 122.) Medicus Zolker, som efter
lyskadt försök, at resa åt Abyssinjen 1761.,
återkommen til Tyskland, (§. 233.) kunde
ställa sig tillfeds öfwer denna Påstens å

sidu lemrande, och reste återigen till Cairo, för
 at under sit yttersta kallfelles, arbetes flitiga Rötan
 de Vårstades, se till, när och huru en öder dy
 nas måtte, at i Egypten eller Abyssinien Staff
 frukt. En Snidkare fant sig luten at res
 med. De fingo dertill Församlingens bifall, och
 begäfwro sig på resan 1768. Ifrån Holland, genom
 Livorno, till Alexandria. Den 5. Martill 1769
 kommo de till Cairo, och emot slutet af åre
 fölgde dem dit efter, en född Amerikan, som d
 en skicklig Urmakare och snäll Mechanicus. De
 ras ankomst träffade just in på den orolligast
 tid, då stora Revolutioner woro å färde i öfre
 Egypten, och stora krigs-rustningar gjordes
 Nedra Egypten. Af sina gamla bekanta ward
 horder med mycken kärlek och wänskap emotta
 gen; och i synnerhet fagnade sig Coptiske och
 Grekiske Prästerne, at de åter fingo se honom
 Med Corternas Patriark, Marcus den 106:te, ha
 de han ännu några reela samtal, och besjente ho
 nom i des sjukdom, i hwilken densamme qwitte
 rade werlden den 18. Maji 1769.

S. 303.

Iretie är hade Bröderna wäntat på tjenlig
 tillfälle, at förnya den 1736. påbegynta Mis
 sion till Guinea, Fäderneslandet för Negrarna
 ibland hwilka deras tjenst sedermera warit så wä
 signad på Wäst-Indiska Darna; enår år 1767
 utom deras ansöknig och förmodan, en förfr
 gån tillstaldes dem ifrån Guineiska Compagniet
 Köpenhamn: om icke några Bröder wille sätt
 sig ned i deras Etablissementer? Man fände St
 denten Jacob Meder till Köpenhamn, at så w

Compagn
 Brödernas

agande. I
 Sept.

agniets I

yrkans D

Bröderna

and till et M

er hwaraf

rtill hörand

Negrarna

den denna

ad, begäfwro

er bemålte

h förestånd

ulli 1768.

Guinea.

rkellig bdrja

Meder och t

art man om

lliga tidning

er willige, a

omma blefn

walde, som

anns beleds

och i Febr

denna Synod

och bdrjades

no 129. Pers

rande, icke alle

rika. Samtelli

llingars, Dis

Compagniets förslager, och gifwa wid handen
 Brödernas affigt och begäran wid et slikt före-
 gande. Detta gick lyckligen för sig, och den
 Sept. wardt förenings-Acten emellan Com-
 pagniets Directeurer och Evangeliska Brödra-
 rans Deputerad underteknad, i kraft hwar-
 Bröderna skulle få anwifning på et stycke
 land till et Missions-Etablisement wid Rio Volta,
 eller hwaräst de funno det beqwämast, jämte
 till hörande friheter, förnämligast i anseende
 Negrarnas omwändelse och samboende. Se-
 den denna Act af Konungen blifwit Confirmer-
 ad, begäfw sig fyra Bröder på ditresan un-
 der bemälte Meders, såsom deras Predikants
 och föreständares anförande, och anlände den 6.
 Julii 1768. till Christians-Burg på kusten
 Guinea. Men innan de kunde göra någon
 verklig början til Etablisement, gick Jacob
 Meder och två hans hjelpare utur tiden. Så
 art man om wåren 1769. fick denna bedröf-
 lliga tidning til Europa, funnos ättillige Brö-
 der tillige, at träda i deras ställen. Af de-
 samma blefwo på samma års Synodo fyra
 walde, som under Johan Erich West-
 manns beledsagande innan detta årets slut afre-
 och i Februarlo 1770. framkommo.

S. 304.

Denna Synodus wardt åter i Marienborn hållen,
 och börjades den 1. Julii 1769. På densamma
 den 129. Personer ifrån alla Församlingar när-
 wande, icke allenast ifrån Europa, utan ock från A-
 frika. Samtliga Brödra-Unitetens och alla För-
 samlingars, Missioners, Coloniers in- och utwärtas
 till.

tillstånd wardt för Herranom upriktigt framlagdt, noga öfverwågadt, utan ansende til person gran- skadt, och efter bästa insigt och uplysning, som Guds Ande utur sit ord och utur hårtills dråhå- len förfarenhet i Guds wäggar förlanat, regule- radt. Ut i en kort esterrättelse derom, som en af Synodalerna med egen hand författat, heter det ibland annat sålunda:

“Wi hade till Synodens början, den hugne-
“liga Adsen: Jag kände dig förr än jag es-
“redde dig i moderlifwæet, och utkärade dig
“förr än du af modrene född wardt, och
“sætte dig til en Propheeta ibland många
“folk. (Jer. 1: 5.)”

“Wi wille altså låta nådewälet hos oss gå
“fullbordad, och answärde oss uti Fadrens för-
“sorg, uti Brudgummans kärlek, den Hel. An-
“das ständiga ledande, och Angelarnas wår-
“d.”

“Wi applicerade densamma barnsligen på
“wår Brödra, Unitet: ty Haa har ju utfor-
“oss til et ägendoms, folk, och gifwit oss i be-
“fallning, at förkunna Hans död ibland jor-
“des inbyggare.

“Hela Herrans werk i wåra nåde, dagar
“ibland Christna och Hedningar, i werlden
“syra delar, war öfwerläggningens ämnet ins-
“wår Fåra Herr.

“Wi påminste oss först och främst den hel-
“och saliga grundwal, hwaruppå wi genom
“Heliga Ande blifwit sammankallade och för-
“bundne, nemligen på den kunabart stora Guds
“aktighetenes hemlighet, at Gud är uppen-
“worden i köttet, och har tagit på sig alla
“wåra synder, samt genom en ewig förlofsning

“sit blod, för
“ägendom, för
“i Hans Ri-
“rättfärdighe-
“.”

“Wid de
“Nya Testa-
“ges och af
“.”

“blifwit til
“lligen ärfaren-
“nyo at förbl-
“höghet eller
“äro, eller de
“.”

“derifrån

“Til den
“liga Skrifts
“samlingar tro-
“enhälligt beslu-
“nerne, som til-
“nåde i wåra
“sammanskomster
“.”

“Ang bringas,
“.”

“Alle wår
“trodd är i För-
“ning, at draga
“beröisning i w
“på det de må
“.”

“angelio, af bar-
“och genom densa-
“lighet, genom tr-
“efordran af de
“.”

“liten Språk
“lagd af tydeli-
“.”

“hela sammanhan-
“.”

“sit blod, förvärfvat och vunnit of till sin ägendom, på det vi skole lefwa under Honom i Hans Rike, och tjena Honom i rättfäffens rättfärdighet, menlöshet och salighet.

“Wid denna grund, sådan den i gamla och Nya Testamentets helga Skrifter of föreläges och of så många tusende arma syndare blifwit til deras räddning och bewarelse lyckligen ärfaren och åtnjuten, förbundo wi of å nyo at förblifwa, och ej låta något, hwarken höghet eller djuphet, hwarken de ting som nu äro, eller de ting som tillkomma skola, skilja of derifrån

“Til den ändan wardt icke allenast den heliga Skrifts privata läsning alla våra församlingar troligen recommenderad, utan och enhälligt beslutit, at offentliga Bibel-Lecti-
oner, som tillsörene befunnits wara så wälsignade i våra församlingar, skulle i allmänna sammankomster å nyo företagas, samt mer i ång bringas, än härtils skedt.

“Alle våre Bröder, hwilkom läran anförtrödd är i Församlingarna, fingo äfwen befallning, at draga försorg om vår ungdoms undervisning i vår helga tros grundsanningar, på det de måtte få en tillräckelig insigt i Evangelio, af barndomen kunna den H. Skrift, och genom densamma blifwa underwiste til salighet, genom tron på Christum Jesum. En besördran af denna nödiga undervisning, skal i liten Språkbul brukas, hwilken, uti en ång af tydeliga Skriftenes språk, innehåller hela sammanhanget af salighets-läran och uti hörande sanningar.

“Ibland många andra, kommo och följande
 “practiska påminnelser före:

1) “Ju mer Pelagianismen, eller vilkomme
 “ningen om människans naturliga krafter
 “al förbättra sig sjelf, tyckes taga öfverhanden,
 “desto mer hafwe wi orsakt at noga se till, den
 “lärnan om mänskliga naturens förderf, ibland om
 “drifwes i sin renhet och klarhet.”

2) “Emedan allt, hvad till en Gudelig lef
 “nad och wandel hörer, är en frukt af Jesu för
 “tjänst och ofskjotteligen hörer med till Evange
 “li predikan; så wilje wi aldrig underlåta, o
 “under det wi förkunne Guds nåd om vår salighe
 “äfwen ytla på tronens frukter, och drifwa Je
 “su och Hans Apostlars moral,”

“Näst läran, war in- och utwärtens bestaffen
 “heten af vår Brödra-Unitet, så i gemen som
 “wid hwarje Församling i synnerhet, hvarud-om
 “net af hela Synodens sorgfälliga öfwerlägga
 “ningar.

“Wi hafwe i stoftet blifwit nedbdgde öfver
 “den nåd och barmhertighet, som vår fä
 “Herre och Frälsare, under Hans Himmels
 “Faders bestärm och den H. Andas stöjel, t
 “till denna stund bewisat oss; men wi äro
 “wordne mycket bestämde öfwer vårt tillbak
 “blifwande i större och småre mål, då wi d
 “nu se oss på långt när icke wara komne
 “fulla werkställigheten af Hans frids-tankar
 “wer oss. Detta har bragt oss i en öfswa
 “öfwerläggning inför Hans ansigte, till at est
 “sina orsakerna och hindren, som lagt sig i
 “gen fär fullständiga åtnäendet af Hans nådiga
 “sigter med oss. En wäldig och förädmyktar

Nåd har
 så at sam
 ga lärar
 re, at utro
 ifrå Jesu
 som är str
 gestalt, so
 lings wäse
 twifwelakti
 tigdome
 na efterfölja
 berdmelse,
 fullborda m
 till utbredels
 så högt akka
 werwinnellig
 fattigdomen

“I följ
 Herre sielf
 ra, Rydons
 wärtens förfat
 nomgångne,
 “Wården

wert, hwars
 Brödra-Unit
 Aldstas Co
 råddplågning fr
 nom de Aldst
 Genom Niska
 Missioners för
 ternas Diaco
 öföfstring och
 ne, wåräst Hel

följande Nåd har derwid utbredt sig öfver hela hopen,
 så at samtellige Synodales hafwa under mån-
 ga åror å nyo utfäst sig inifrån vår kära H. Er-
 re, at utrota och af hjertat undflyt alt hwad
 ifrån Jesu ensaldiga efterföljelse afswiker, och
 som är stridande emot den ringa och fattiga
 gestalt, som wiserligen är en Christi försam-
 lings wäsendteliga Character; och det i den o-
 twiwwelaktiga tillförsigt, at ödmjukhet, fä-
 liggdom och förakt, som ifrån en flok Jesu fans-
 na efterföljare äro osönderlige, och wär egentliga
 berömmelse, skal långt bättre sätta oss i stånd, at
 fullborda vår stora kallelse, nemligen Ewange-
 lii utbredelse, än om wi af werlden blefwo ån
 så högt aktade, men derwid förlorade den ods-
 wertwinneliga styrka, som ligger i den saliga
 fattigdomen och försiggestalten.

"I följe af denna öfwerlygelse, den wär
 H. Erre sielf hos oss werlat, blefwo alla til Brödr-
 ra, Rytans och hennes anstalters in- och ut-
 wärtes försattning hörande omständigheter ge-
 nomgångne, och å nyo regulerade.

"Wården och wårlandet öfwer hela det Guds
 werkt, hwars betjening H. Erren anförtrode
 Brödra-Uniteten, wardt lemnadt åt Unitetens
 Åbstaas Conferens. Under dess uppigt och
 råddplågnig främjas församlingarnas bästa, ge-
 nom de Åbstaas Conferenses på hwarje ort.
 Genom Missioner, Diaconen besörjas wåre
 Missioners förnödenheter; och genom Anstäl-
 ternas Diaconie drages försorg om barnens
 upfostring och förplågnig i Unitets, anstalter,
 så, wåräst Hedna-budens och församlings-ar-
 be.

“betarnes och andra värnlösa barn intagas,
 “hvilkas föräldrar icke kunna hos sig hafva
 “och uppöda desamma.

“Derpå tänkte vi och med mycken kär-
 “lek på de med oss förbundne Bröder i Pro-
 “testantiska Religionerna, som med oss stå på
 “en och samma Jesu blodiga förfönlings grund,
 “och vi önskade dem, at de rätt måtte lysa
 “såsom ljus, och såsom redelige Religions-folk
 “icke förblifva ofruktsamme.

“Sedan vi nu til den 17. September ha-
 “de, under vår Herrens margfalliga nådes
 “bemsningar, öfvervägat och behjertat alla före-
 “fallande ämnen, slöts Synoden med Synodal-be-
 “slutets föreläsning, och sist med Jesu-blods saliga
 “änsjutande i den H. Nattwarden. Ista wår
 “honom i Hans församling, och af allor
 “dem, som wår Herre Jesum
 “ouphörligen kär hafwa.
 Amen.”

* Selamens och

+ Givla den Gålfama Guds nåd, som den
 ugg enbarad är, ya det de molle.

Abini, Fri,
 Abuna,
 Abyssinien alle
 491, 56
 Koluthus, Bis
 ras Ambete
 375.
 et, Stor. Br
 391. af d
 et of Afembis
 leras, 370.
 la Fratrum in
 dref, Bröde
 Holland til
 til Gouvern
 539.
 vusatus Fratrum
 i Skottland,
 beer, (Hertig
 na, 41.
 gena. Seden, se
 mervet, Runso
 gler, om Glaf
 da, 262.
 mlterdam, Brö
 209. Herr G
 Des Kortg. H
 drefen, (Joachin
 geke, Trollkarl

Register.

A.

Abini, Fri. Regarernas Comidn i Suriname, pag. 699.
Abuna, Arkebiskop i Abyssinien, 491, 559. o. w.
Abyssinien eller Aethiopien, dit vilja Bröder resa, 260,
491, 561.
Acoluter, Biskopars och Prästers Birddare, 60. Der
ras Ambete insöres åter i Brödra församlingarne, 340,
375.
Act, Stor. Britanniska Parlamentets af år 1747. p. 369,
391. af år 1749. p. 393, 396.
Act of Assembly, emot Bröderna i Ny. York, 368. annul
leras, 370. för Bröderna i Norra Carolina, 483.
Acta Fratrum in Anglia, 392.
Adress, Brödernas i England til Konungen, 360., i
Holland til Arf. Ståthållaren, 658., i Pensylvanien
til Gouverneuren, 619. Indianernas til densamma,
539.
Advocatus Fratrum i England, 396, 646.
Adel i Skottland, där predika Bröder, 662. o. w.
Adel, (Hertig af Preussen) tager emot Bömisska Bröder,
na, 41.
Adelns. Steden, se Ohio.
Adewi, Munso, Indianernas Hufvudman, döpes, 687.
Adler, om Slafvarne därslädes låta Bröderna se wär
da, 262.
Amsterdam, Brödernas första bekantskap därslädes, 204,
209. Herr Grefvens därwarelse, 209, 248, 302.
Den Kongl. Råds saderliga Herda. bref, 248
Andersen, (Joachim Heinrich) far til Suriname, 633.
Andersson, Fredrik på Bröndak, blit omvänd, 700.

Ar.

Register.

- Anstalter, Grefliga Gersdorffska för Wenderna, 387.** se Gersdorf. Barna-anstaltens bdrjan i Herrnhut
 120. se Barna-anstalter. Anstaltens Diaconie. 717
**Antes, (Heinrich) des Circular- Skriftwelse til Religions- Pa-
 tierne i Pensylvanien, 286.**
**Antigua, Regers Mission darslades, 549. Des tilstand
 630, 696.**
Anton, Doctor och Professor i Halle, 132.
**Anton, Negeren, underratter Bröderne om St. Thomas
 152, 153.**
**Apologier, Brödernas i Bdmien, 24. Apologetiske Skrifter
 337, 421.**
Apperty i Engeland, Societet darslades, 532.
Aquasier, Indianer i Södra Amerika, 439, 490.
Aquamichont, Indianer i Canada, 291. Se Trofester
**Arawacker, Indianer i Södra Amerika, 241. uppsökas
 Bröderne, 436. sätta sig ned hos dem, 437.**
**Argyle, (Hertigen af) tilbjuder Bröderne en Lands- tract
 Skotiland, 397.**
**Armagh, (Arkebiskop Primas af) talar wäl om Bröderne
 450.**
**Asiatiska Compagniet i Köpenhamn, underhandling med
 samma, 577.**
Asawanu, Indianer i Södra Amerika, 490.
**Associates of the late D. Bray, ästunda Missionärer til Södra
 Carolina, 227.**
**Astrakan, dit ästundas en Brödra- Colonie, 608. och
 sändes, 705. Se Sarepta.**
**Augsburgiska Confesion, widtaga Bröderne i Wälen
 derwid bibehålla den Bdmiska, 51. Währiske Brö-
 derne bekänna sig til densamma, 208, 381, 383, 404. Om
 lemnas såsom deras Trosbekännelse, at Stor- Britan-
 ska Parlamentet, 193, 397. Läses och ä nyo anta-
 på Synodo, 642. utdeles til Barnen, 651. Tal-
 wer densamma, 384.**
Augustus III. Konung af Wälen, 608.

B.

- Ballmaquighan, Brödra- Etablissement i Irland, 608.**
Bailinderry, Brödra- Etablissement i Irland, 608.
Baillykenedy-land i Irland, bebyggdes, 533, 611.
Gracehill.

Ballymenagh
 Bals, Revle
 Band, eller
 Baptister i
 Barbados,
 Barby, Amt
 385. Dit
 at Bröde
 ctets förn
 Batham, på
 grarna, 6
 Barlach, Diaci
 Barna-anstalt
 lerade 58
 ander Krig
 Barna- Wardar
 iingarne til
 bath i Engeland
 och Brödra
 Baumgarten,
 Ray med H
 Bröderne, n
 ford, en Br
 Se och Engel
 diande Barn
 Brödra- försä
 at, (Johan) far
 sig, 349. läte
 Se och Grön
 Kaiserlig Gen
 mper, Abraham
 met, far til Bar
 bice i Södra
 346. Bdrjan
 488. Des öf
 leburg, Herr
 147.
 tin, dit begifwa
 Herr Grefwens
 24. Sui, 232.
 24. 233. v. w.

Regifter.

Ballymenagh, Brödra-församling i Irland, 475.
 Bals, Revier på Grönland, Mission därstädes, 195.
 Band, eller sällskaper, blifwa inrättade, 115.
 Baptister i Engeland, några af dem döpas, 398.
 Barbados, Neger-Mission därstädes, 697.
 Barby, Amt och Slott, tillhufves Brödrerna, 377. Skolemnas,
 385. Dit flyttas Seminarium, *ibid.* Slotts-Capellet lemnas
 åt Brödrerna, 386. Collegium därstädes, 506. Contra-
 ctets förnyelse, 655. Se och Särskra Församlingar.
 Bartham, på des Plantagier i Amerika, predikas för Me-
 garna, 696.
 Barlach, Diaconus i Wolmarshof, 222.
 Barna-anstalter i Östra Lussik, 505. blifwa bättre regu-
 lerade 581, 652. tillkynda Församlingen mycket godt
 under Kriget, 593, 600.
 Barna-Wardare och Warderstor, blifwa i Brödra-försam-
 lingarne tilordnade, 341.
 Bath i Engeland, belantskap därstädes, 450. Societet, 532.
 och Brödra-församling, 659.
 Baumgarten, Doctor och Professor i Halle, des belant-
 skap med Herr Grefwen, 133. Des Betänlande emot
 Brödrerna, vederlägges, 316.
 Bedford, en Brödra-församling i Engeland, 245, 359.
 Se och Engeland.
 Bedjande Barn i Slesien, af dem komma många til
 Brödra-församlingen, 308.
 Bet, (Johan) far til Grönland, 157. tar dit Hjelpare med
 sig, 349. låter trycka en Grönlandsk Sång, 439.
 Se och Grönland.
 B. Käiserlig General, 572.
 B. Imper, Abraham, 553.
 B. mnet, far til Barbados, 698.
 B. bice i Ödra Amerika, Mission ditån, 210, 241,
 346. Början til des förlofring, 436. Des betryck,
 488. Des ytterligare tillstånd, 551, 630, 633.
 Bieleburg, Herr Grefvens förrättningar därstädes, 146,
 147.
 B. lin, dit begifwa sig Bömare från Saren, 162, 237.
 Herr Grefvens villande därstädes, 223, 310, 338.
 B. Tai, 232. Bömska Brödra-församlingen därstä-
 des, 233. o. w.

Register.

- Bernska Synoden**, 275.
- Bertholdsdorf**, köpes af Herr Grefwen, 94. Upväckelse
därstädes, 100. Dit flytta några Inwånare från
Herrnhut, 331. För Inbyggarna håller *Ordinarius* nå-
gra tal, 509. De wärdas tillstånd därstädes, *ibid.*
Lyckoberdane i Bertholdsdorf, Rothe, 54. Mude, 231.
Schilling, 330. Groh, *ibid.* Böttger, 525.
- Bethabara**, Brödra Colonie i Norra Carolina, 483. De
syr mycket folk undan för Willarna, 546. Se också
Norra Carolina.
- Bethania**, Brödra Colonie i Norra Carolina, 547.
- Bethania**, Missions-Etablissement på St. Jan, 629. Se också
Carybiske öar
- Bethel**, *Ordinari* hus i Bertholdsdorf, 508.
- Bethel**, Landsförsamling i Pensylvanien, sör för Willarne, 531.
- Bethlehem**, Brödra församling i Pensylvanien, bebyggd
283, 390. o. w. Se Pensylvanien.
- Bethlehems-Kyrka**, i Prag, 8, 62. i Berlin, 163.
- Bibel**, öfversättes på Japanska, 2. på Elwoniska, 3.
Ödmiska, 30, 59. på Wendiska, 387.
- Biskopar**, Brödernas, förteckning derpå, 75.
- Bloomsbury-square**, i London, 398.
- Board of Trade and Plantations** i London, hos den-
na godes föreställning angående Mission ibland In-
uånerna, 369. Åstundar en Mission til Labrador, 70.
- Bodenstein**, (Anton) des tankar om Bröderna i Bremen,
42.
- Bogaris**, Vulgarernas Konung, antager Christna Reli-
gionen, 2.
- Bogve** i Jamaica, 550, 694.
- Boktryckeri** anlägges, 30. i Herrnhut, 104. uphål-
120. förnyas i Marienborn, 333.
- Boleslaw II.**, sifstas Biskops-dömet i Prag, 4.
- Borzywog**, Hertig i Wdmen, antager Christna Religionen.
- Breithaupt**, (Abbot) får underrettelse om Herrnhut, 228.
- Brest**, dit föras Bröder fångne, 545.
- Bridgetown**, i Barbados, där predikas för Negararna,
- Brieg**, Evangeliske Förstar därstädes, taga emot för-
Ödmare, 81.
- Brinkworth** i Engeland, Societet därstädes, 531.
- Bristol** där predika Bröder, 362. Brödra församling
städes, 474.

Broadbay,
Broadoaks
359.
Bruce, Mi
Bruin, prote
Bruinings,
Brucker, (J
Bruschaw,
Brumhard,
Brödra försam
samman i
i Engela
553. H
etter 230
Brödra. Uniter
Bubolz, far t
Bucerus, dans
Buddens, Do
Herrnhut,
Buntehart, (S
222.
Bunslan, i B
Durau i Glesien
burg, Probst i
samma, 315
Busoler, Negrar
Buteemere i Eng
Bustler, far at
Byfinger, Lybing
Des swar til
Böhler, (Petrus)
förrättningar
gar Brödra. C
246. såsom
Engeland och
merika, 483.
Böhmer, Syndicus
Böhner, (Johan)
Bönisch, (Eriedrich
terna i B
Böhmer i Berlin,

Registret.

- Broadbay, i Ry. Engeland, där predika Bröder 673.
 Broadbaks i Engeland, Barna, anstalt därstädes, 301,
 359.
 Bruce, Missionär i Norra Amerika, 452.
 Bruin, protesterar emot faderliga Herda: brefvet, 249.
 Bruinings, Reformert Predikant i Amsterdam, 354.
 Brucker, (Johan) Missionär på St. Jan, 484.
 Bruckshaw, Missionär i Barbados, 697.
 Brumhard, Magister i Jena, 130.
 Brödra: församlingar, deras Caractere, 643. Årle till-
 samman utgöra en Unitet, 648. Huru de upkommit
 i Engeland, 359. i Irland, 475. i Amerika, 288,
 353. Hvarföre de hållt bebo enskilda Församlingar,
 År 238;
 Brödra: Unitet, se *Unitas Fratrum*.
 Bubolz, far till Suriname, 632.
 Bucerus, hans tanke om Bröderna i Bömen, 40, 59.
 Buddens, Doct. och Profesor i Jena, underrättas om
 Herrnhut, 129.
 Buntehart, (Magnus Friedrich) kommer till Lissland,
 222.
 Bunzlau, i Bömen, Brödra: Unitetens Hufvud: säte, 47.
 Burau i Slesien, Brödra: Etablisement därstädes, 322.
 Burg, Probst i Breslau, *ordinarii* underhandling med den-
 samma, 315.
 Busoler, Negrar från Guinea, 485, 691.
 Butsermere i Engeland, Barna: anstalt därstädes, 359.
 Butser, far åt Ost: Indien, 578.
 Byfingez, Lybingska Betänkslandets Författare, 176, 177.
 Des svar till Bröderna 374.
 Böbler, (Petrus) kallad till Östra Amerika, 243. Des
 förordningar i Engeland, *ibid.* i Irland, 399. Ledsa-
 gar Brödra: Colonien ifrån Georgien till Pensylvanien,
 246. såsom *coepiscopus* Visiterar Församlingarna i
 Engeland och Irland, 449, 659. begifver sig till A-
 merika, 483. Kommer tillbaka åt Europa, 613.
 Bohmer, Syndicus, deputeras till Rhpenham, 271.
 Bohner, (Johan) Missionär på St. Thomas, 484.
 Bohmisch, (Friedrich) 152. besöker Calabariska Embaran-
 terna i *Westindien*, 558. rejer till Grönland, 195, † 636.
 Bohmische i Berlin, sätta sig ned på Wilhelms: gatan, 164.
3 1 2

Register

- dro af ättillig art, 235. Söndringar ibland dem, 427.
- Bömars** i Colbus, begifwa sig til Berlin, 235.
- Bömars** i Groß-Hennersdorf, 154. wilsa flytta til Herrnhut, 160. Åshadkomna rörelser i Bömen, 161. begifwa sig til Brandenburg, 162.
- Bömars** i Slesien, söka gemenskap med Währiska Brödrerna, 522.
- Bömen.** Evangeliskt dårstådes, århålla Religions-frihet, 61. warda fördrifne, 64. Månge blifwa dår qwar, 86.
- Bömska Bröder.** Deras härkomst, 15. De inrätta sin Substians, 19. och sit *atinißtrium*, 20. blifwa försölgde, 16, 19. och försmådde, 24. så någon ro, 24, 58, 61. fördrifwas til Moldau, 26. til Pölen och Preußen, 41. ifrå Preußen, 44. utbreda sig omfentligen, 29, 45. öfversätta Bibelen, 30, 59. söka gemenskap med en ren Kyrka, 32. Deras bekantskap med Erasmus Rot., 33. med Lutherus, 36. med Calvinus, 40, 47, 49. med Theologerna i Strasburg, 40, 58. i Smeitz, 46, 49. Heidelberg, 58. i Wyrtenbergiska Landet, 48. i Wittenberg, 51. med Grefiska Kyrkan i Pölen, 56. Deras underhandlingar med de Reformerta, 40. och med Lutheranerna i Pölen, 51. De sticka Studerande ungdom til Unwersiteter, 59. inrätta Skolor sielfwe 60. bekomma Religions-frihet, 61. råta förfall, 62. blifwa undertryckte och förströdde, 64. hopp om deras förnyelse, 71. Deras tilstånd under Crilio, 84. Mågre deras affomlingar förmenas wara på bårget Caucasus, 707, 708. Se Tschechem. Månge deras affomlingar komma i Slesien til Brödra-församlingarna, 308.
- Bömska Bröder** från Lands-tronka och Leutmischler Landskapet, deras upwäckelse, 110, 142. De emigrera til Gerlachsheim, 168. stå i gemenskap med Währiska Bröderna, *ibid.* Deras inrättningar, 169. Deras utslaga om sin härkomst, 170. De flytta til Brandenburg, 234. förnya gemenskapen med Währiska Bröderna, 318. declarera sig för sådana, 428.
- Bömska Brödra-församlingar** i Berlin och Rolsdorf, utan dertil, 317. Wårdare underåttelse derom, 451, 598, 609, 656.

Bömska Colburg, 52
Bömska Rimgöra Bröderna, 217. Lillbrödtger, (Herrnhut) 525.

Cairo, dår uppbyggd af Casugu, Calepina, Judakalretner, 10. Callmuffen, till sig wänlig 710.

Calvinus, correfor, 49, 50.
Cambridge, dår byggd af Amerarius, (Saxonia) 364. besökt af 431. dår byggd af Campenhausen, med Herr Campenhausen, se Herr Campenhausen i Pensylvanien-flod i Schottland, 367.

Cap, se Hottentotter
Cap Breton, dit byggd af Swederna, England. Zacharias, se Herrnhut
Cap IV. Romerska
4. 8.
Cap, Churfurst Welfer, Kungl. Princeder, Herrnhut, 128
Cap, Herrnhut i Jamaica, 550.

Register.

Böhmiska Colonier i Saxon, 81. i Slesien och i Branden-
burg, 522.
Böhmiska Emigrations- oroligheter i Saxon, 153, 160.
göra Brödra-församlingarna mycken förtret, 164, 214,
217. Likaledes i Slesien, 522.
Böstger, (Heinrich Johan) Kyrlo-herde i Bertholdsdorf,
525.

C.

Cairo, där uppehålla sig Bröder, 491, 559, 712.
Cajugu, Indianer i Norra Amerika, 291.
Calepina, Indianer i Södra Amerika, 490, 555.
Callretner, 10. förslöja Böhmiska Bröderna, 16, 30.
Callmucker, til dem vilja Bröder resa, 350. De bete
sig wänliga, 709. Bröderna lära sig deras språk,
710.
Calvinus, corresponderar med Bröderna i Wälen, 40, 42,
49, 50.
Cambridge, där gör *ordinarius* besöf, 301.
Camerarius, (Joachim), 15, 27.
Canmerhof, (Joh. Friedrich) *Episcopus*, far åt Amerika,
364. besöfder Indianerna, 429. refer til Onondago,
431. dör, 451.
Campenhausen, (Kösl. Kåiserlig General) des bekantskap
med Herr Grefwen, 221.
Canada, se Norra Amerika.
Canestoga i Pensylvanien, där mördas Indianer, 620.
Cansien-flod i Södra Amerika, 490.
Canschochery, där lära sig Bröderna Indianiska Språket,
367.
Cap, se Zottentotter.
Cap Breton, dit föras Bröder fångne, 545.
Capeller, bygga Bröderna i Engeland och Jeland. se
Engeland.
Caries, (Zacharias Georg). Missionär i Jamaica, 487. re-
ser tillbaka åt Europa, 551.
Carni, 17. Romersk Kåiser, Åltras Universtetet i Prag,
4. 8.
Catharist-Prints, besöfder Herrnhut, 393.
Cuaqi-Prints af Danmark, far suberrättelse om
Herrnhut, 128.
Cumaner i Jamaica, 487. Missionens-Establissement därpåder,
550.

Regifter.

- Caryber**, Indianer i Södra Amerika, 439. Komma til Bröderna, 490, 555, 631.
- Carybiske** var, berättelse om Missionen därstädes, kan läsa 152, 192, 252, 346, 433, 483, 548, 626, 691.
- Casan**, fångne Bröder därstädes, 567.
- Casabi**, Rot och Bröd, 438.
- Catabas**, Indianer i Norra Amerika, 482.
- Catharina II.** Kåsarinnas af Ryssland, låter undersöka Brödernas sak, 606 gifwer deras Deputerade audiens och utfärdar en Utlase angående Bröderna, 607.
- Caucasus**, en härags-rygg, där förmenas Bömmiska Brödernas afkomlingar wara, 26. Underrättelse om Tschetchen därstädes, 707, 708.
- Ceilon**, 710, 240, 350.
- Cennik**, (Johan) Methodist. Predikant i England, Kommer til Bröderna, 361. Se och England.
- Chan**, Kallmuckernas Härförare, 709.
- Charigan** mid floden Ganges, dit ätundas Bröder, 530.
- Chécomekah**, Mission i Norra Amerika, 268. Ordinarie går där besök, 294. Missionärerne därstädes blifva fångne bortförde, 368. Indianerne emigrera derifrån 371.
- Chelsea** mid London. Barna-anstalt därstädes, 473.
- Cherokeseer**, Indianer i Norra Amerika, 247, 482.
- Chikasas**, sammaledes, 247, 482.
- China**, dit söka Bröderna att komma, 350.
- Chor**-afdelningar i Herrnhut, när och huru de komma bruk, 124.
- Chor**-Konferentser, 513.
- Chor**-Kommitteer, 514.
- Chor**-Litantier, 514.
- Christian VI.** Konung af Danmark, til Des kända kommer Herr Grefwen, 151. Han skyddar Missionen på St. Thomas, 254, 347.
- Christian VII.** Konung i Danmark, går besök i Zeist, 60.
- Christlan David** (en Zimmermann, 92.) förer Bröderna utur Währen, 92. reser någara adangor åter til Währen, 101, 110. söker up Bröderna i Bömen, 110 går besök i Sweitz, 259. i Liffland, 221. Bar Bröndland, 195.

Christlan Ern
af Herr
Christlan Ken
i Jena,
til ogifta
Christlan Ken,
par munn
Christians : br
430.
Christina Kellig
342, 510
Christopher, H
Brödernas
Tingaleser, lära
Däcker, blifwa
Demens, (Gott
upvädelsen
narii och C
wer et utbra
Locecci. (Kongl.
Bröderna,
Lochilus, (Kongl.
formerta B
nas Synod
Kollogium Pastorale P
Kollogium i Barby,
Kollogium, (Lärde
nerua, 25, 2
Wälen, 46, 5
Stralsund, 1
logerna i Her
Colombo, dit kom
Colonier, Bröderna
til de samma
Comenius, (Joh
o. w. Hans h
Kommission, i
p, 215. J G
Angående W
lin, 427.

Register.

- Christian Ernst, Ursprings til Saren Saalsfeld, beskdes
 af Herr Grefwen, 129.
 Christian Kenatus, Grefve von Zinzendorf, upehåller sig
 i Jena, 321. kommer til Marienborn, 264. intviges
 til ogifte Brøderne med Aldre, 330. dør, 448.
 Christian Kenatus, fæstlingen af Delawarene, 431. stop-
 par munnen til på en Hednisk Lærare, 432.
 Christians - brunn, Brødra - Etablissement i Pensylvanien,
 430.
 Christina Kelligoner, Brøderne arbeide i de samme, 339,
 342, 510, 653.
 Christopher, Hertig af Wyrtenberg, håller samtal med
 Brøderne Deputerade, 48.
 Cingalefer, lærer skunn Brøderne, 241.
 Claßer, blifve i Herrnhut indrettade, 124.
 Clemens, (Gotsfried) Håspredikant i Sorau, fremjer
 upvåddelsen ibland Wenderna, 388. blir Director Semi-
 narii och Slotts, predikant i Barby 386, 508. utgif-
 ver et uddrag af Ordinarii Tal på trycket, 583. 650.
 Cocceii. (Kongl. Preussisk Stor, Canslar) Des tanker om
 Brøderne, 311.
 Cochlus, (Kongl. Preussisk Hofver, Håspredikant) blir Re-
 formerta Brøderne Ansætt, 358. beskdes Brøder-
 ne Synodus i Slesien, *ibid.* 423, dør 398.
 Collegium Pastorale Practicum i Jena, 131.
 Collegium i Barby, 506.
 Colloquium, (Lærde samtal) Bömska Brøderne med Calistis-
 aerna, 25, 28. med de Reformerta och Lutheranerna i
 Wålen, 46, 51. Herr Grefvens med Theologerna i
 Stralsund, 182. i Berlin, 228. med Saxiska The-
 logerna i Henuersdorf, 382.
 Colombo, dit komma Brøder, 241.
 Colonier, Brøderne, anledning dertil, 180, 189. början
 til de samme, 198.
 Comenius, (Johan Amos) Des leserne och arbeide, 66
 o. w. Hans bøn blir hørd, 91.
 Commission, i Herrnhut år 1732. v. 157. år 1736.
 v. 215. J. Grof, Henuersdorf, 279. i *Wiffland*, 328.
 Kongenöde Bömska oroligheterna i Saren, 217. i Ber-
 lin, 427.

Register.

- Commissions** i Aetor i Rissland, komma til Kåiserliga Ca-
binettet, 444. blifwa undersökte, 606.
- Committee**, Storbritanniska Parlamentets, undersöker Brö-
dernas sak och begäran, 392.
- Comparatater**, (Förenings, puncter) Basiska Kortomdets, 10.
- Concessioner** för Brödra församlingarna, Kongl. Proussiske,
309. den förnyade, 311, 604. Special-Concessioner,
311. Grefvens af Hessen, Bydingen, 400. Gref-
vens af Wied, 498, 526. Hertigens af Gotha,
604. Grefsig Keussiske, 609. Kofte Kåiserlige, 607.
705.
- Concilium**, (Kyrels, möte) i Constantinopel, 2. i Cosnitz, 8.
i Basel, 10.
- Conrad Westphal**, Arkebiskop i Prag, 11.
- Conradt**, (Johan Georg) General, Superintendent i Hol-
stein, kallad til Bisshop för Unitetens Lutherska Tropp, 336.
- Consensus Aemericensis**, 52, 53.
- Constitutionum** i Prag, öfverlemnas åt Calixtinerna, 11. för-
följer Bömiska Bröderna, 14. reformeras af Sid-
derna *Sub Viraque*, 61.
- ... i Slesien, Ordinaris underhandling med det samma, 315.
- ... i Slesien, säljer Lakadiska Barn- huset til Bröderna där-
städes, 314.
- ... i Stuttgart, Brödernas Deputation til detsamma, 374.
- Conspiration**, Negrarnas på St. Crux, blir upptäckt, 548.
- Constantinopel**, Bömarnes sändebud dithån, 12. Väl-
Brödernas Correspondents med Patriarken därstädes,
56. Måhriska Brödernas Deputation til densamma, 260.
- Controvers** emot Brödra församlingarna, början der-
140. i Holland, 248. i Engeland, 470. Anledning
til och beskaffenheten af somliga Controverser, 332, 34
418. 419. Förhållande deremot, 420, 421, 47
478.
- Coothis** i Irland, Brödra församling derstädes, 669.
- Copter**, Deras Patriark besökes, 492, 559. o. w. D
småt til Ordinaris, 492.
- Corentyn**, en flod i Södra Amerika, berisad komma
dianer til Bröderna, 439. Missions-Etablissem
därstädes 554.
- Cornwallis** i Engeland, där goda Bröderna besökt, 65
Correspondents, första Brödernas til främmande

127, 1
inbördes
söfater, Don
söfart, (Hei
söl i Ca
Cotbus, dit
håller or
Herrnhut
Cantz, (Davi
459. år
Graf, He
des besöks.
422. Bb
170. refer
och Missio
Synodus i
Crecks, Jadiane
tes, (Samuel)
Crecker, Negrar
Cumbay på St
Cunsinke Furst
Cux, (St) Br
se Carybiske
Cyllus och West
Carne och B
Czweny i Böme
niskor, 234.

Camiata i Egypt
Danebrogs-C
remitterar dens
Canielingoak, en C
Cavid, en Reger v
Crecker, emot Brö
Crecker, (Kongl. P
Caxen, 378.
Crecker, (Förskring
i Caxen, 385.
Crecker, de Evangel
Crecker, (Ludwig Chris

Register.

rliga Ca
 dler Bek
 dets, 10.
 Prouffisse,
 nceptioner,
 00. Gref.
 Gottha,
 ige, 607.
 stniti, 8.
 at i Hol
 pur, 336.
 11. för
 af Stäm
 ma, 315
 rerna där
 ma, 374
 kt, 548
 . Wälh
 därstäde
 ma, 266
 an dert
 ledning
 32, 34
 I, 47
 666.
 w. D
 ma 9
 ligema
 el, 68
 de or
 16

127, 141. med Jablonsky, 143. församlingarnas
 inbördes, 650.
 kosaker, Doniske, taga Bröderna vänligt emot 707.
 Kobart. (Heinrich) Bröderna i Rent i Sageland, gör be
 sök i Cairo, 559.
 Cobna, die församla sig Bsmisse Emigranter, 234. där
 håller Ordinarisns rådpågning med Arbetarne från
 Herrshut. 233.
 Czany, (David) kommer til Seminarium i Marienborn,
 459. år Ordinaris Amanuensis wid Commissionen i
 Groß-Hennersdorf, 381. och densamma följaktig på
 des besöks. refer, 505. Proto-Notarius Synodi i Barby,
 422. Bsmiska Brödernas Predikant i Wylsdorf,
 170. refer til Grönland at samla ämnen til Landets
 och Missionernas Historia, 636. diuisar 1764. års
 Synodus i Marienborn, 641.
 Creeks, Indianer i Norra Amerika, 482.
 Cress, (Samuel) des bekantskap med Bröderna, 211.
 Crester, Regerar i Wästindien, 484.
 Cumbay på St. Thomas, 484, 628.
 Cursiste Kurse, inviterar Bröderna til Georgien, 708.
 Cur, (St) Brödra, Colonie därstädes, 198. Mission,
 se Carybiske Bar.
 Cullaus och Methodius, Greflige munkar, omvända Wäp
 narne och Bsmarne til Christna tron, 2.
 Czerweny i Bömen, 170. Därifrån emigrera många män
 nistor, 234.

D.

Damlata i Egypten, där blir en Broder död, 442.
 Danebrogs-Orden bekommer Herr Grefwen, 151.
 remitterar densamma, 192.
 Danielingoaf, en Grönländsk Hjelpare, 636.
 David, en Reger på St. Cruz. 486.
 Decefer, emot Bröderna i Bömen, 4, 23, 28, 29.
 Dece, (Kongl. Wälsta) angående Ordinaris Restitution i
 Saren, 378.
 Dece, (Försäkrings-) rörande Brödra församlingarna
 i Saren, 385.
 De Ewangelistas i Bömen, 61, 64.
 De (Ludwig Christopher) far til Werbice, 247. til Cuo
 sinas

Register.

- riname, 553. bor med lifs-fara best allena ibland
 Indianerna, 555. far til Fri-Regerrna, 689.
- DeKnael**, Pennoniskernas Predikant, 354.
- Delawares**, Jadianer i Norra Amerika, 292. *Ordinarius*
 besöker desamma, *ibid.* Wäckelse ibland dem 430. Se
 vidare Norra AmeriKa.
- Demeetrius**, Metropolit af Novogrod, undersöker Bröder-
 nas sak, 607.
- Deputationer**, Böhmiska Brödernas til Österländerna, 32.
 til Västra länderna, *ibid.* til Lutherus, 36. til Straf-
 burgska Theologerna, 40. til Förstar och Theologer i
 Tyskland och Sveita, 47. til Heidelbergiska Theologer-
 na 55.
- ... Wäbriska Brödernas til Hospodaren i Wallachiet,
 265. til Patriarken i Constantinopel, 266. til Halle,
 269. til Swetige, 276. til Ryska Synoden, 327.
 442. til Theologerna i Eubingen, 336. til Brödra-
 Uniteten i Wäna, 344. til Wyrtenbergiska Consistori-
 um, 374. til Häfvet i Berlin, 604. i Gospa,
 605. i Petersburg, 606.
- ... Waldenserernas i Frankrike, til Bröderna i Bömen, 39
- ... Börnarnes i Saxon och i Brandenburg, til Wäbriska
 Bröderna, 319.
- Derbö** Nord, Kallmudernas, 708.
- Dercom**, Metebiskop af, 267.
- Diacon**, blifwa i Brödra-Församlingarna åter införde, 349
- ... til besökande af Hedna Missionerna, 470, 646.
- Baraa-anstalterna, 470, 646.
- Diaconat**, underrättelse dtrom, 457, 8, w.
- Diaconter**, blifwa i Brödra-Församlingarne uprättade, 470
- Diaconför**, warba i Församlingarne åter införde, 349
- Dippel**, herr Grefwens underhandling med honom, 147
- Directorial-Collegium*, 517. 576.
- Directorium** mid Brödra-Församlingarna, 646. 649.
- Dithmar**, förste Biskopen i Prag, 4.
- Dobbs** Parisch, i Norra Carolina, 483.
- Dober**, (Christian) kammer frän Ostindien til Brödra-
 Församlingen, 350.
- Dober**, (Johan Leonhard 152. Krutmakare, 193.) för
 Missionär på St. Thomas, 192. wiffas ibland
 därna i Amsterdam, 261. deputeras til Halle, 261

Lägger
 375.
 Dober, (C
 mid u
 Hofste
 Doderige,
 Dohna, (C
 son an
 Drabicius,
 Drachart, (C
 land, f
 um för
 Drumargon
 uroas a
 Dublin, där
 ling, 39
 Duffenfield
 samling,
 Dutches, Cou
 nas Pre
 böben, Afw
 Arrende,
 Easton i Men
 Kbersdor
 mer Ste
 rentz, 21
 lingsens ät
 blir hätt
 Eselsföke in Eccl
 285.
 Edelmans, (C
 Edgang och
 396.
 Egypten, någ
 559, 713
 Elias af Arsch
 flopar, 20
 Eller, (Medicu
 Enaris, Brödr

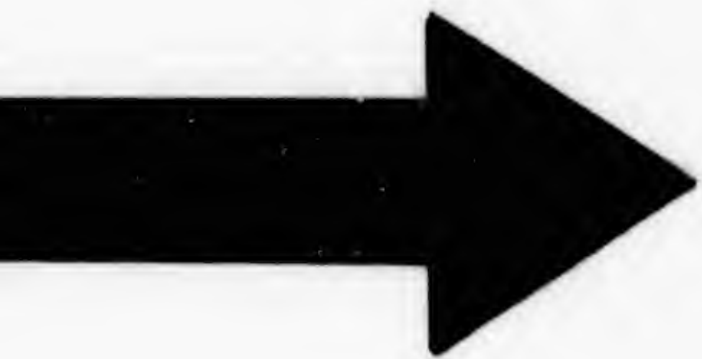
Register.

- Pågger ned sit Aldste. Æmbede, 277. blifwer Biskop 375. dør, 649.
- Dobert, (Martin) Hjelpare i Herrnhut, 159 år med vid undersøgningen i Eybingen, 177. Deputerad i Holstein, 270. i Sverige, 276.
- Dodridge, Corresponderar med Brøderne, 259.
- Dohna, (General Major Grefve af) håller en Commis- sion angående Bömska oroligheterna i Berlin, 427.
- Drabicius, (Nicolaus) 69.
- Drachart, (Christian Lorentz) Dansk Missionär på Grøn- land, kommer til Herrnhut, 440. predikar i Angeli- um för Eskimauerna, 703.
- Drumargon i Irland, Brødra församling därstädes, 532. oroad af de uproriska, 611.
- Dublin, därstädes predikar Cennil, 362. Brødra försam- ling, 359. Se vidare Irland.
- Duffenfield i Engeland, en Societet, 450. Brødra för- samling, 474.
- Dutches County i Norra Amerika, dit afundas Brøder- nas Predikare, 452.
- Döben, Afvælschemman wid Barby, uplätet i årstelligt Arrende, 655.

E.

- Easton i Pensylvanien, frids- underhandlingar därstädes, 542.
- Æbersdorf i Vogtland, en församling, 256. dit kom- mer Steinhofers såsom Hög- predikant, 178. Confe- rents, 219. och Synodus därstädes, 264. försam- lingens återförening med Brødra församlingarna, 354. blir bättre bebygdt, 609.
- Ecclesiæ in Ecclesiis, samlas i Tyrkland, 261. i Amerika, 285.
- Edelmann, (Johan Christian) 145.
- Edgang och Wapendragande, decidat befrias Brøderne, 396.
- Ægypten, några Brøders wilstande därstädes, 442, 491, 559, 713.
- Elias af Reschenow, en af Bömska Brøderne försä Bo- stopar, 20, 26.
- Elter, (Medicus) refer til Ceilon, 240.
- Emans, Brødra församling i Pensylvanien, 613.
- Emans

MICROCOPY RESOLUTION TEST CHART

(ANSI and ISO TEST CHART No. 2)

5.0

5.6

6.3

7.1

8.0

9.0

10

11.2

12.5

14.3

16

18

20

22.5

25

28

32

36

40

45

50

56

63

71

80

APPLIED IMAGE Inc

1653 East Main Street
Rochester, New York 14609 USA
(716) 482 - 0300 - Phone
(716) 288 - 5989 - Fax

Register.

- Emans** i Jamaica, Misions: Etablisement därstädes, 550.
- Emigranter** ifrå Böhmen, deras tillstånd, 84.
- Emigration**, de Evangeliskas urur Böhmen, 65, 81. Des
 i smidelse med Salzburgiska emigration, 83.
- ... **Mähriska Brödernas**, 95, 515. Några des omständigheter, 106, 107. Herr Grefwens förhållande derwid, 108.
- ... **Bömiska Brödernas** ifrån Landscronska och Leutmischleriska Landskapet, 167, 234.
- Emigration** från Herrnhag, 399. *ordinarii* tankar deröfver, 411.
- ... **Coloniens** i Hollstein, 271.
- ... **Indianernas** från Chekometah, 371. ifrå Meniolagometah, 433. ifrå Wechquatnah, 480. ifrå Gnadenhytten, 538.
- Emigrations** oroligheter, se Bömare.
- England**, Brödernas bekantskap därstädes, 129, 202, 242. Vidare underrättelse om Brödernas arbete och församlingarna, därstädes, 300, 359, 398, 448, 470, 530. o. w. 609. o. w. 659. o. w.
- Ephrem**, Misions: Etablisement i Suriname, 557. Öfvergifwes af Bröderna, 635. Se Suriname.
- Erasmus Rotterdamus**, Bömiska Brödernas underhandling med honom, 33.
- Estad**, blir af Eskimauerne ihjälslagen, 456.
- Ernst Casimir**, Grefwe til Hsenburg, Bydingen, 399.
- Eschenbach**, (Andreas) far til Pensylvanien, 282.
- Eskimauer**, til dem årnar Matthäus Stach resa, 440. Förför till en Mission ibland dem, 456. Jens Haver håller samtal med dem, 702. sammaledes Drachart, 703. En af dem blifwer döpt, *ibid.*
- Eustachius**, i West: Indien, dit blifwa döpte Negrar fördrån St. Cruz, och där besökte, 693.
- Evangelisks** i Böhmen, århålla Religions: frihet, 61. blifwa undertryckte och fördrifne, 63, 64.
- Exilium**, Brödernas i Mähren til Moldau, 26. i Böhmen til Pälén och Preussen, 41. til alla närgränsande Länder, 65.
- ... Herr Grefwens första, 177. andra, 215. tredje, 218. Huru det bör anses, 375. ändas sig, 377.

Sathom
 dant fä
 Feder, (M
 Felix C
 ferman, I
 fetterlane
 fisker, C
 wen p
 fiste- fjerde
 fofter, på
 696.
 St. Negrar
 I Sur
 stunda
 Fred, med
 freds- fästén
 ftedenshytt
 676. o.
 friedensthal,
 På St.
 friedrich, C
 friedrich Au
 friedrich Ch
 friedrich W
 friedrich Ma
 och får
 bör 435
 friedrichs, G
 rles, (Magist
 burg, 703
 fittsch, (Stund
 567.
 almet i Mäh
 Brödra. U
 Ambetsmar
 fring Fulne
 89. Dera
 I Engellau
 England.

Registret.

S.

Sathom of Wampom, Indianarnas förbunds-teln, så
 dant för *Ordinaris* af desamma, 293.
Seder, (Albinus Theodorus) refer til St. Thomas, 347.
Felix Cruciger, håller samtal med Bröderna i Wälen, 46.
Serman, Turkiskt Waf, 494.
Fetterlane i London, Brödernas Capell därstädes, 398.
Sischer, General. Superintendent i Riga, läser Herr Gref-
 wen predika, 221, 222.
Sitte-sterden på Grönland, Mission därstädes, 558.
Soffter, på des gods i Jamaica, predikas för Negrarna,
 696.
St. Negrar, i Jamaica, för dem blir predikadt, 696.
S. i Suriname, försådra Saron, 632. goda fred och å-
 stunda Missionärer, 557. århålla desamma, 689.
Sred, med Willarna i Norra Amerika, 542.
Sreds-fåsten i Herrnhut, 585. o. w.
Sriedenshytten, Missions-Etablisement i Norra Amerika,
 676. o. w.
Sriedensthal, Brödra-Etablisement i Pensylvanien, 430.
S. på St. Cruz, 486, 629.
Sriedrich, Chur-förste af Pfaltz, 63.
Sriedrich August, Chur-förste af Saren, 654.
Sriedrich Christian, Chur-förste af Saren, 608.
Sriedrich Wilhelm, Konung af Preussen, 223.
Sriedrich Martin, Missionär på St. Thomas, 194. söker
 och får et Kongl. Reseript rörande Missionen, 433.
Sriedrichs, Bar i Ost-Indien, se Nicobar.
Sretes, (Magister Peter Conrad) Brödernas Agent i Peters-
 burg, 705.
Sretsch, (*Stradostus*) fängslad i Petersburg 563. och i Casan,
 567.
Sulnek i Mähren, dit flykta Waldenserne från Mark, 22.
Brödra-Unitetens Husvud, såte, 23. Comenius är där
 Ambetsman, 66. Han dedicerar til Bröderna i och om-
 kring Sulnek sin Cateches, 74. Uppmärkelse ibland dem,
 89. Deras Emigration, 95.
S. i Engeland, en Brödra-församling, 360. Se vidare
 Engeland.

Sär.

stades, 550.
 5, 81. Des
 83.
 omständigher
 ande derwid
 Leutmischler.
 tankar derofs
 niolagometab,
 Badenhytten,
 129, 202,
 3 arbete och
 398, 448,
 w.
 557. Sver
 me.
 3 underhand
 399.
 82.
 440. För
 Jens Haben
 Drachart
 Negrar för
 61. blifm
 6. i Böme
 frgrantsand
 redje, 218
 7.

S

Register.

- Sængelse**, Bröder deruti stæbde, 101, 107, 109, 142, 260, 443.
Sjærestændare, Mähriska Brøderne, blir Herr Grefwen, 115, 174, 322.
Sjærestændare, Collegium, 546.
Sjætsjælse, de Christnas i Bømen, 3. Bømisska Brøderne, 16, 23, 64. Waldensernas, 7, 22.
Sjæsamlinger, deras beskrifning, 643, 200. sådana i Bømen och N. hren, 29.
Sjæsamlings-Apor, deras Skadelighed, 343.
Sjæsamlings-dag, eller Bøne- och Tacksgjælls-dag, 126.
Sjæsamlings-hus, det første i Herrnhut opbygges, 104.
Sjæsamlings-Råd i Herrnhut, des bødrien, 126.
Sjæsamlings-Rået, (den første) i Herrnhut, 127.
Sjæsmadeller, emot Brøderne i Bømen, 24. enigt Brødra: sjæsamlingarna under Krigs-tiden, 338.
Sjæstar, Kallmuckernas, besøka Brøderne i Saren, 707.
Sjæstlinger, af Hedningarna, som vedau åro når Herrnhut, 372.
Sjæstærings-act, Asiatiske Compagniets i Kjøbenhavn, 578.
Sjæstærings-Decret, angående Brødra: sjæsamlingarna Saren, 385.
Sjæstærning på Mähriska och Pølska Biskoparna, 75.
Sjæstærnde og sjæstærde, komma åter til Sjæsamlingen, 58.

G.

- Gambold**, (Johan) des første bekantsk. med Brøderne, 243. blir Brøderne's Biskop i Engeland, 473.
Gardelin, Gouverneur på St. Thomas, 193.
Garrison, (Nicolaus) Capitån på skeppet Irene, 545. lovsager Brøderne til Curiaene, 554.
Gaurer eller
Gebrar, Mergernas affomlingar i Persien, blifwa af Brøderne upstøtte. 260. 441.
Geoda, mid Rødda hafvet, Brøderne uppehålla sig der, des, 561.
Gelinek, (Zacharias) se Zirschel.
General-Conceffion, Kongl. Preussiske, 309. ordinariitånlønde dermed, *ibid.* blir skrypad, 311, 604.
Geneve, ordinariitånlønde dærskædes, 273. og besøkt, 52.

Georg II.
 Georg III.
 ra. f
 Georg Po
 Brødr
 jelse
 Georgien
 203.
 dår be
 Gerike, 19
 Gerlachshel
 Germantor
 Synod
 Germer, W
 wer Br
 Gersdorf, (
 Gersdorf, (
 157.
 Gersdorf, (
 tryda
 sig om
 Gersdorf, (
 154. G
 Gersdorf, (
 anstalter
 misariu
 Gersdorf, (
 Brøder,
 Bestall, des
 337. 42
 Gideon, Ind
 Blats, Inqvis
 Glesner, (G
 i Pølen,
 Moonen, en
 Gnadau, Brø
 Gnadenberg
 Gnadenfrey,
 vidare G
 Gnadek, Brø
 wistande d

Registet.

109, 149,
 Herr Grefwen,
 ifka Bröder,
 2.
 Adena i B.
 6-dag, 126
 ygaes, 104
 126.
 127.
 . enigt Br
 38.
 arenta, 707
 när Herr
 Söpenham
 umlingarna
 arna, 75.
 mlingen, 58
 ed Brödera
 473.
 .
 ne, 545. l
 lifna af Br
 alla sig der
 ordinarii
 604.
 besökt, 52
 Geo

Georg II. Konung af Stora Britanien, 609.
 Georg Israel, deputerad til Lutherum, 38. samlar Brö-
 ra, församlingar i Pölen, 45. En annan, 347.
 Georg Podiebrad, Regent och Konung i Böhmen, låter
 Bröderna flytta til Kilitz, 12. samt tyder til en försö-
 jelse emot dem, 16. dör, 24.
 Georgien i Amerika, Brödra-Colonie därstädes, 179,
 202. den flytter til Pensylvanien 246. Bröder göra
 där besök, 247.r
 Gerike, (Paul) uprörer fridigheter i Pölen, 56.
 Gerlachsheim, Bömist Colonie därstädes, 165.
 Germantown i Pensylvanien, där predikar *ordinarii*, 284.
 Synodal-samlingar därstädes, 287.
 Gerner, Probst i Köpenhamn, blir kallad til *Præpositus* öf-
 wer Brödra-Församlingarna i Slesien, 423, 425.
 Gersdorf, (Abraham von) Deputerad til Grauenshaag, 303.
 Gersdorf, (Amis-hauptman) Commisarius i Herrnhut,
 157.
 Gersdorf, (Sebesme, Rådinna och Landfogdskå) låter
 trycka Bibelen på Wendiska språket, 387. värdar
 sig om Mähriska Exulanterna, 95.
 Gersdorf, (Fröken Henrietta) emottager Bömistiska familier,
 154. Se Bömare i Großheneersdorf.
 Gersdorf, (Sfwer-Amtshauptman Grefve von) updrättar
 anstalter til Wendiska Nationens bästa, 387. är Com-
 missarius i Groß-Henneersdorf, 380. dör 390.
 Gersdorf, (Siegmond August von) emottager Bömistiska
 Bröder, 319. Se *Niesky*.
 Gestalt, des *Ceutzreichs Jesu*, ic. en Apologetisk skrift,
 337. 421.
 Gideon, Indianisk Håfwitsman i Wachgatgoh, 480.
 Glatz, Inquisition därstädes emot Bömistiska Bröderna, 31.
 Glezner, (Erasmus) des underhandling med Bröderna i
 i Pölen, 52, f 57.
 Moonen, en samle-plats för Arbetarne i Irland, 399.
 Gnadau, Brödra-Församling i Grefskapet Barby, 656.
 Gnadenberg och
 Gnadenfrey, Brödra-Församlingar i Slesien, 312. Se
 vidare Slesien.
 GnadeF., Brödra-Etablisement? i Slesien, 322. *ordinarii*
 wistande därstädes, 330.

Register.

- Gnadenhyeren, Indianiskt Etablisement i Pensylvanien**
 371. upbrännes af Willarne, 534. 539.
Gnadenhal, Brödra, Etablisement i Pensylvanien, 430.
Godhaab, Colonie och Mission på Grönland, 195, 440.
Goslogosking, Indianiskt stad i Norra Amerika 682. **Widare**
son därstädes, 684.
Gotha, Synodus därstädes, 269.
Gracehal, 359. Se Fulnek i England.
Gracehill, Brödra, Församling i Irland, 611. Se vidare
Irland.
Gradin, (Magist. Arvid) 502. Deputerad til Constanti-
nopel, 266. til Sverige, 276. til Ryssland, 327.
Hans förrättningar under arresteringen i Petersburg
443.
Grasmann, (Andreas) refer til Lappland och Samojeden-
na, 196. blifwer fången, 197. far til Grönland på
visitation, 198, 349. blifwer Biskop, 519.
Gravenhaag, Ordneris besöt därstädes, 303.
Gregorius, Polyzans söster, son, handlar med densam-
ma om Reformation, 12, 18.
Grekiska Rytkan, Ruffar Evangelium til Bömen, 3
Med henne söka Bröderna at stå i godt förstånd, 265.
Grekiske Patriarken i Constantinopel, Deputation til po-
nom, 266.
... i Cairo, besökes, 559.
Groh, (Paul) Rytkeherde i Bertholdsdorf, 330, 525.
Groß-Zennersdorf, bludes Ordinario til köps, 376. Com-
mission därstädes, 379. Anstalter 439. 652.
Groß-Krausche, Bönchus därstädes, 811. Se Gnaden-
berg.
Grothaus, (Medicus) far til St. Thomas, 194. 200.
Gruber, (Johan Adam) Des förmanings-tal til de sk-
strödda själar, 282.
Grönland, första Mission ditåt, 152, 195. upväckelse där-
städes, 348. Widare efterrettelse om Missionen, 439
454, 557, 635, 699.
Grönländare, några besöka Församlingarna i Europa och
Amerika. 439.
Gröningen, därstädes predikar Herr Grefwen, 211.
Guinea, första Mission ditåt, 557. Brödra, Etablisement
därstädes, 712.

Guineiska
 det sam
 Gummerfal
 försam
 Gustaf Frie
 657.
 Gurelef, 22
 burg,
 Gytner, (G
 Habrecht,
 Hagen,
 Hallert, (Se
 Liffland,
 Halle i Care
 putation
 Halle i Swab
 trödt,
 Hantsch, (J
 Haffane, en
 Haffe, (Otto
 Hoven, (Brö
 Hoven, (Jen
 702. o.
 Hovetordwe
 samling d
 Hebron, Brö
 Hederich, (Jo
 ren, 44.
 Hedna-buden
 Hönningar, B
 Höniske Lära
 Härofaffer,
 Heerendyck, B
 narii warels
 Hehl, (Magist
 451.
 Heibelberg, där
 i Bömen,

Register.

Pensylvanien
 anien, 430
 195, 440
 682. Die
 Se vidare
 Al Constanti
 sland, 327
 i Petersburg
 Samojeder
 Grönland p
 19.
 med densam
 Bömen, 3
 förstånd, 265
 tion til ho
 30, 525.
 376. Com
 52.
 Se Gnaden
 04. 200.
 til de fle
 väckelse dd
 tionen, 439
 Europa oc
 211.
 Etablissem

Guinetta Compagniet i Köpenhamn, underhandling med
 betänka, 711.
 Summersal-i England, Societet därstädes, 450. Brödra
 församling, 474.
 Gustaf Friedrich, Grefve til Jsenburg, Bydingen 402,
 657.
 Gutslef, 221. Superintendent på Öst, fänge i Peters-
 burg, 563. † 564.
 Gysner, (Johan) far til Verbice, 241.

S.

Sabrecht, (Gottlieb) uppehåller sig i Utaet, 262.
 Sagen, (Johan) far til Georgien, 247.
 Sallart, (Generalkan von) äfjundar och får Catecheter til
 Liffland, 222.
 Sälle i Saren, Herr Grefvens besök därstädes, 132. De
 putation ditån, 269.
 Sälle i Swaben, Ordinarii där hålbne predikan blir fastst
 tryckt, 265.
 Santich, (Johan) Missionär på St. Thomas, 484.
 Sastane, en S i Röda Hafvet, där strandade Bröder, 561.
 Sasse, (Otto Wilhelm) arbetare ibland Jubarna, 351.
 Saven, (Bröderna) resa til Grönland, 558.
 Saven, (Jens) gör en upräkts-resa til Terra Labrador,
 702. o. w.
 Sævertordwest i Wales, Societet, 532. och Brödra, Gdr,
 samling därstädes, 610.
 Sebron, Brödra-församling i Pensylvanien, 613.
 Sederich, (Johan) en Brödernas vederdeloman i Wäh-
 ren, 44.
 Sedna-buden, utbjuda sig sjelfwa, 660.
 Sedningar, Brödernas arbete ibland dem, se Missioner.
 Sedniste Lärare ibland Indianerna, 431, 616. Deras
 Professorer, 683.
 Serendyff, Brödra-Colonie i Holland, 212. 303. ordi-
 narii warelse därstädes, 525.
 Sehl, (Magist. Matthäus Gottfried) Coepiscopus i Amerika,
 451.
 Seidelberg, där warande Theologers mening om Bröderna
 i Bömen, 59.

A a a

Sei

Register.

- Zeidenreich**, (Consistorial-Råd) Commissarius i Herrnhut
216. i Hennersdorf, 380.
- Heinrich XXIV.** Grefve Neuf, gifver Brödra. Försam-
lingen i Ebersdorf en Concession, 609.
- Heinrich XXV.** . . . får Slottet Warby och Döben
årsteltat arrende, 655.
- Heinrich XXVIII.** . . . kommer från Ebersdorf til Brödra
Församlingen, 357. förordas med Grefwinna
Promnitz, *ibid.* refer med *ordinarius* til Engeland, 44.
- Heinrich XXIX.** . . . Werkställer Ebersdorfs förening
Brödra-församlingen, 354.
- Zeitz**, (Hus-bestyrare) bygger första huset i Herrnhut
95. 96
- Zeckewälde**, (Georg) Missionär på St. Thomas, 62
- Zelcherhof**, Predikant på Dsel, fänge i Petersburg, 56
i Casan, 567.
- Zennersdorf**, se *Gross-Zennersdorf*.
- Zennicke**, (Conferents-Minister Grefve von) gifver *Ordinarius*
förslag til flera Colonier i Saren, 378.
- Zenrietta Beniana Justina**, Grefwinna von Zingendorf
refer med sin Fader til Amerika, 280. förordas med
Johannes von Wattewille, 375.
- Zermanns** i Bömen, upväxtelse därstädes, 170.
- Zermann**, Chursarkist Öfver-häspredikant, Commissarius
Hennersdorf, 380.
- Zerrnhaag** upbygges, 238. tillväxer, 378. Lands-Herre
Contract angående desamma, 305. 399. 400. 3
byggarna antydas at emigrera, 406. fördela
til andra Brödra-församlingar, 408. underhand-
gar om ortens å nyo besättjande, 657.
- Zerrnhut**, des första äbygning, 95. 97. och namn, 9
Församlings-salens upbygning, 104. En ny bygg-
ning, 116. Öredor ibland intwänarne, 111. de sammas
bygning, 113. Församlingens inrättning, 114. upväx-
ter ibland intwänarne, 117. och barnen, 120. Går-
bod til ätskilliga orter, 128. 142. Intwänarnes
Material-Instrument 135 Deras inrättningar stadfäst
137. Första Commission därstädes 157. Försam-
lingens tillväxt, 175. den wil hafwa en egen Predika-
nt. Intwänarne dela sig i 2. Classer, 180. bespe-

fig på
nen, 21
Augustu
Krieger
Brödra
Widare
Zersen, (Stu
Hieronymus
Zischberg
Zischel, (3
265. d
arrest,
na 518.
Zitland, di
Zoffler, (G
Gebrern
den and
stantinop
ling med
Zolland, Br
refer de
Widare
tillstånd
Zolstein, Br
får, 271
Zolzenhof,
i Hennen
Zondutas, Z
Zope, Misio
me, 68
Zottentotter,
. . . döpie, or
Zuffuff, (H
Zuff, (Magi
Zuffite-Prige
Zutbärger, 90
Zutton, (Jan
Zögländare,

Register.

- sig på Colonier och Missioner, 189. Adra Emmthsio-
 nen, 215. tredje Commissionen, 217. De blifwa för
 Augustinianska Confessions förwanter årkände, 218. i
 Kriaget beskyddade, 339. Deras förhållande hedrar
 Bödtra kyrkan, 377. Kongl. Decretet publiceras, 386.
 Vidare efterrättelse, se Saxiska Församlingar.
- Zersen, (*Studiusus*) i Teichwitz, 389, 390.
- Hieronymus Pragensis, des martyr döb 9.
- Zischberg i Boottland, Synodus därstädes, 306.
- Zischel, (*Zacharias*) annars Gelmel, refer til Walachiet,
 265. Årnar sig til Kalmuckerna, 350. Kommer i
 arrest, 444. Kallas til Predikant af Böhmiska Bröder,
 na 518, 519
- Ziteland, dit resa Bröder, 259.
- Zoffer, (*Friedr. Wilhelm*) refer åt Persien, at uplösa
 Gebrerna, 441. Hans resa til Cairo, den första, 491.
 den andra, 559. den tredje, 711. Hans resa til Con-
 stantinopel, 494. til Abyssinien, 561. Hans underhand-
 ling med Copternas Patriark, 492, 560.
- Zolland, Brödernas första bekantskap därstädes 204. dit
 refer Herr Grefwen, 209. Rdresser därstädes, 248.
 Vidare underrättelse om Brödernas och Församlingens
 tillstånd därstädes, 302, 353, 497, 525, 528, 658.
- Zolstein, Brödra Colonie därstädes, 200, 269. den går i
 sår, 271. Se Pilgeren.
- Zolsendorf, (*Grefve von*) Commissarius i Herrnhut, 215.
 i Hengersdorf, 379.
- Zonduras, Bav, 544.
- Zope, Missions. Etablisement ibland Indianerna i Surina-
 me, 689.
- Zottentortz, Mission til dem, 210, 241.
- , , döpie, om dem får mau tidningar, 350, 578.
- Zuckuff, (*Heinrich*) refer til Guinea, 239.
- Zuff, (*Magist. Johan*) des lefwerne och Martyr döb, 8.
- Zuffite-Friget, 9. 15.
- Zurbärgen, 96. begravnings-plats derwid, 127.
- Zuston, (*James*) 524.
- Zögländare, Indianer i Norra Amerika, 431.

J.

- Jablonsty,** (*Petrus Sigulus*) 67, 73.
 . . . (*Daniel Crast*) Kongl. Preussisk Öfver. Håfpretant och Uniterens i Pölen *Senior*, 68, 74. Han tankar om Mähriska Bröderna i Herrnhut, 143. re commenderar Colonien i Hollstein, 201. consecrerar David Ritschmann til Biskop, 207. såsom och Herr Grefwen, 229.
- Jacobsen,** Capitän på Skeppet *Irene*, 545.
- Jamaica,** början til Reger. Mission därstädes, 486. Vidare underrättelse derom, 550, 629, 693, 8. w.
- Jan,** (St.) i Wäst. Indien, Negrarna därstädes rebellera, 193. Mission därstädes, 257. Vidare esterrättelser derom, se *Carybiske* öar.
- Jena,** där göra Bröder besök, 129. Herr Grefwens därwarelse, 130, likaledes Hans Söns, 256. Början til Brödras *Seminarium* därstädes, 264.
- Jenafte Bröder,** 131. Skrifwa til Bröderna i Herrnhut, 134.
- Jenafte Institutum,** 132. Se *collegium pastorale practicum*.
- Jeremias,** ein Prediger der Gerechtigkeit, 252.
- Jersey,** Engelsk Provintz i Amerika, där predika Bröder 364.
- Jmhoff,** Gouverneur af Ceylon, 241.
- Indianer** i Norra Amerika, bekantskap med dem, 29. Mission och arbete ibland dem, se *Norra Amerika*.
- Indianisck Församling** i Chelomekah, 268. besökes *ordinarius*, 294. emigrerar til Gnadenbotten, 37. sine undan Willarna til Bethlehem, 538. bringas säkerhet til Philadelphia, 619. flyttar til Susquehanna, 675. Se vidare *Norra Amerika*.
- Indianisck Lärare,** sätta sig emot Mission, 431. Se *Hedniske Lärare*.
- Ingham,** (*Benjamin*) blir bekant med Bröderna, 203, 244. besöker Församlingarna i *Engkland*, 244. predikar i *Northshire*, 245.
- Instränkta Conferensen,** fortsätter saken efter *Ordinaris* d. 576.
- Inspirerte,** Herr Grefwens underhandling med dem, 148.

Interims-
 Johanan
 Johan á Laska
 Johannes x
 lan, 4.
 Johannes An
 Johannes M
 38. Kon
 Johannes der
 Johns (St.)
 Jones, (Thom
 name, 68
 Josephus II.,
 Josias Marti
 Grefwen,
 Josua, försili
 Jene, S i C
 des, 242
 Jene, Bröde
 ter på gr
 eland, därstä
 på flera or
 450. Vid
 669.
 Jeter, Indi
 män gör
 Indianer
 Jaqueb, stoden
 Bröderne
 land, 261.
 kes, (Samue
 pahan, dit r
 auel, (Georg)
 dar, ibland d
 ma til Brö
 , J Holland,
 , J Pölen,
 ith Jfck, er
 ng, (Pastor) d
 Jfck, (Micha
 ren, 95.

Register.

Inertims-Arrangement, 576.
 Johanen Angulina, en Grönländare, 440.
 Johan á Laseo, des lefverne, 47.
 Johannes XIII. Påfve, nddgår Bömarna til Latinla Kyr-
 lan, 4.
 Johannes Aneas, öfversätter Bibelen på Bmiska, 30.
 Johannes Augusta, Brödernas deputerad til Lutherum,
 38. Kommer deröfver i fångelse, 41, 76.
 Johannes den 137:de, Arke:biskop af Abyfinien, 559.
 Johns (St.) i Antigoa, Reger. Kyrka därstädes, 550, 696.
 Jones, (Thomas) begifwer sig ibland fri-Regrarna i Suri-
 name, 689.
 Josephus II., Romersk Kåisare, refer genom Herrnhut, 655.
 Josias Martin, en lärd Qwåkrare, corresponderar med Häre
 Grefwen, 227.
 Josua, Hörsiling af Regrar. döps i Ebersdorf, 194.
 Jene, D i Savannah: ålfwen, Indianernas Skola därstä-
 des, 242, 247.
 Jene, Brödernas Stepp, 440. taget af Kapare och få-
 ter på grund, 545.
 Jland, därstädes predikar Cennil, 362. och andre Bröder
 på flera orter i Korra delen, 399. Societeter inrättas,
 450. Vidare underrättelser ses, 475, 530, 532, 611,
 660.
 Jleser, Indianer i Canada, 291. med deras Hustrub-
 män gör *ordinarius* förtrolig belantskap, 292. Se och
 Indianer, och Sex Nationer.
 Jqueb-floden i Södra Amerika, 490. därstädes besöka
 Bröderne Indianerna, 689.
 Jland, 261.
 Jles, (Samuel Giles) Missionär i Antigoa, 549. †. 630.
 Jpahan, dit resa Bröder, 442.
 Jrael, (Georg) far til St. Thomas, 347.
 Jdar, ibland dem arbeta Bröder, 261, 350. Döpte kom-
 ma til Brödra-församlingen, 351.
 J, I Holland, besöka predikningarna i Zeist, 526.
 J, I Wålen, blifwa besökte, 526.
 Jwith Jfær, en Grönländska, 440.
 Jng, (Påfve) des Apologesiska skrift, 422.
 Jkfe, (Michael) en af de första Grulantaer från Wå-
 ren, 95.

Register

Jäschke, (Nicolaus Andreas) refer til Wallachiet, 265. f
mer til Bömiska Bröderna i Berlin, 320. f
Trankebar, och dör, 580.
Jörgen, (St.) et Kloster, 190.

K.

Kabardiner, Tatare, oroa Tracten wid Wolga-strömen, 70
Kalkstein. (General: Rältmarskalk) undersöknings-Com
missarius wid Bömiska oroligheterna i Berlin, 427
Kallmüller, se Calmüller.
Karaler, Grönländarnes och Eskimauernas namn, 456
Karpik, en Eskimauer, blifwer dödt, 703.
Kingswood i Engeland, för Kolgräsiwarne därstädes pred
las, 362, 450. Brödra-församling därstädes, 532.
Kirmezes, (Paul) en Bömiska Brödernas wederdeloman
44.
Klein-Wette, där samla sig de wäcke Wender, 390. Det bli
behyadt, 500. Widare esterrättelse derom, se Sarsse
Församlingar.
Klix, där inträtt Grefwe Gersdorf en Anstalt, 389.
Klytboer, Bömiska Brödernas spe namn, 24.
Korte, (Jonas) refer til Palästina, 257.
Kostnader, til GUDs Rifes utwidgelse, 458.
Kotter, (Christoffer), 68, 70.
Kransir i Mähren, Herr Grefwens förrättningar därstäde
109.
Kriegelsheim, [Medicus] fången i Petersburg, 563. i Casa
567.
Krig, Brödernas tillstånd under Kriget, 338, 519, 59
o. w.
Kubaner, Tatare, oroa ångden wid Wolga-strömen, 70
Kühn, (Johan Gottfried) Wendisk Predikant i Klix, 38
Kund, (Michael) wil resa til Kallmüllerna, 350. kom
i arrest, 444.
Kunewalde i Mähren, 15. Upwäckelse därstädes, 102.
Köber, (Johan Friedrich) Syndicus, deputerad til Berl
604. til Gottha, 605.
Köhler, Chirurgus wid Bisgardet, wårdar sig om de sju
me Bröder i Petersburg, 564.
Köpenhamn, Brödernas första ditresa, 128. Herr G

n ref
07.
orador,
Lagunton
Lambeth, [L
Krister,
Lamb-acre
Lambahill,
om Eng
Lancaster i
bad på
Landscrope
22. Up
derom, f
Kapat.
Landt. försan
til, 363
Lange, [Com
arrest, 4
Lange, [W
Wender,
Langemak,
Herr G
Lappland,
Lacy, Gene
329.
Lasitius, [J
78.
Laurentius,
Thorn,
59.
Lwunakhann
Layelts, [Pa
Lechawachne
Lelong, [J
på Holla
Leominker i
Leopold, [E
199.

Register.

n referer dit til Kröningen, 191. til undersökning
107.

L.

- orador, se Terra Labrador, och Eskimauer.
 Laguncouenynt, Mission i Norra Amerika, 687.
 Lambeth, [Bibliothek i] där deponerar *Ordinaris* några
 skrifter, 301.
 Lamb-acre, Brödra församling i England, 450.
 Lamb-hill, likaledes, 360. Se Fulnek. Vidare se derom
 England.
 Lancaster i Pensylvanien, där predika Bröder, 452. Blod-
 bad på några Indianer därstädes, 620.
 Lands-cronska Landskapet i Böhmen, dit flykta Waldenserne,
 22. Upväxtelse därstädes, 110. Vidare underrättelse
 derom, se Bömiske Bröder från Lands-cronska Land-
 skapet.
 Lande, församlingar i Pensylvanien, när och huru de blifvit
 til, 363. Se vidare Pensylvanien.
 Lange, [Conrad] ämnar sig til China, 350. kommer i
 arrest, 444
 Lange, [Matthäus] tar i Klein-Welle emot de väckta
 Wender, 390.
 Langemaek, Superintendent i Stralsund, des *Colloquium* med
 Herr Grewen, 181.
 Lappland, försök til en Mission ditåt, 196.
 La-ty, General Gouverneuren, uppehåles *Ordinaris* i Niga,
 329.
 Lasitius, [Johannes] en lärd Historie-skrifvare, 15, 70
 78.
 Laurentius, Brödernas Biskop, Visiterar Bröderna i
 Thorn, 42. och studerande Bröderna i Wittenberg,
 59.
 Lwuna-Khanek, Mission i Norra Amerika, 687.
 Layeltz, [Paul Eugenius] deputerad til Petersburg, 606.
 Lechawachnek, Indianer stad, där predika Bröder, 481.
 Lelong, [Isaac] sätter esterrättelserna om Bröderna öfver
 på Holländska, 204, 209.
 Leominster i England, Brödra församling därstädes, 532.
 Leopold, [Eobias] 152. Ledfagar en Colonie til St. Cruz,
 199.

Register.

- Leustadt, Jfenburg, Bydingift Slott, öfwerlemnas til Brö-**
berna, 305, 400. blir åter indraget, 401.
- Leutwischlersta Landkapet, i Böhmen, 13. Upväckelse där**
städes, 110. Widare se derom Bömiske Bröder
Lands, cronsta Landkapet.
- Leuwarden, där gör Herr Grefwen besök, 211.**
- Leyser, [Häf. Råd] Commissarius i Hennersdorf, 380.**
- Liberta, (Johan) Bömisk Predikant i Hennersdorf, 154.**
Hans anskning i Berlin, 161. kommer i Luft-huset
164. til Berlin, 237. håller Rättwarden för
Bömarne på tuhanda sätt, 426. † 427.
- Lichtenfels, Missions-Etablisement på Grönland, 558. Se**
widare Grönland.
- Lichtenstein, [Kurken af] reclamerar sina emigrerats**
undersättare, 234.
- Liebeckahn, [Magist. Samuel] wistas ibland Judarna**
i Amsterdam, 261. Predikar i Herrnhag, 495.
Zeist, 526.
- Lissland, Ordinarii resa ditåt, 221. Upväckelse därstädes, 223.**
Widare underrättelser om Lissland, se 258, 324, 447.
- Lindheim, dit flyttas Seminarium och Pedagogium, 333.**
- Lindsay, huset wid London, 447. Provincial. Synodus**
därstädes, 473.
- Linner, [Martin] Åldste i Herrnhut, 126. † 194.**
- Lisnamara i Irland, Brödra församling, 532. oroad af de**
uproriska, 611.
- Litanien om Jesu Sär, anledning dertill, och Sal der**
öfwer, 331.
- Litauen, där göra Bröder besök, 258.**
- Litz i Böhmen, Brödra Unitetens första sät**
14. dit flytta Waldenserne, 22. Ny upväckelse där
i någden, 110. Se widare Lands, cronsta Land
kapet.
- 1. i Pensylvanien, Brödra församling, 538. Se wi**
dare Pensylvanien.
- Litwaker [Sändstjensliga förrättningar] i Brödra**
famlingarne, 332.
- London, dit kommer underrättelse om Herrnhut, 129.**
Brödernas första bekantkap därstädes, 202, 243. En
Societets inrättning, 300. en Brödra församling, 359.
Se widare England.

Lores, [Y
Lottning,
Lucas, con
Lucius, (C
med B
Lüdecke, (H
499.
Ludwig, H
Zeit, 4
Louisburg,
Luther, des
Des tan
Lutheraner
Brödern
Lutherste Pr
Brödern
Lutherste Co
ra Brödd
Lynn, Lande
undan W
Laro. sättet i
331.
Löben, (Lan
215. i
Löcher, (C
Herrnhut,
wen, 18
Lösen, börja
583, 65
Lösner, Co
Macher, Pr
o. n.
Nachwihlufin
blifwa bes
dit, 675.
Mahlwandrar
ibland dem
widare W

Register.

Lorez, [Johan] deputerad til Petersburg, 606.
 Lottning, när den brukas, 126, 138.
 Lucas, *consenior*, 32.
 Lucius, (Samuel) Predikant i Schweiz, des belantskap
 med Bröderna, 259.
 Lüdcke, (Herr von) köper och cultiverar Neu-Dietendorf,
 499.
 Ludvig, Hertig af Brunswig Wolfenbüttel, gör besök i
 Zeitz, 497.
 Louisburg, dit föras Bröder sänane, 545.
 Lusher, des underhandlingar med Böhmiska Bröderna, 36.
 Des tankar om deras Lära och Kyrko, tukt, 37.
 Lutheraner i Pölen, deras underhandlingar med Böhmiska
 Bröderna, 51.
 Lutherske Predikanter, många af dem blifwa fördrefne för
 Brödernas skull, 424.
 Lutherske Consistorium, derunder wil *ordinarius* subordine-
 ra Bröderna i Slesien, 315.
 Lynn, Landt-församling i Pensylvanien, Ört til Bethlehem
 undan Willarna, 538.
 Laro, sättes i Brödra-församlingarne, anmärkning derwid,
 331.
 Löben, (Landshöfvingen von) Commissarius i Herrnhut,
 215. i Henuersdorf, 380.
 Löscher, (Superintendent i Dresden) Commissarius i
 Herrnhut, 216. med honom corresponderar Herr Gref-
 wen, 183, 337.
 Lösen, bröran til desamma, 124. samling af dem alla,
 583, 650.
 Lösner, Gouverneur i Verbice, 553.

III.

Macher, Predikant hos Lutherska Bömarne i Berlin, 426.
 o. n.
 Machwihlusing wid Susquehannah, Indianer därstädes
 blifwa besökte, 616. En Judiansk Församling öfftar
 dit, 675. Se Friedenshytten.
 Mahifandrar, Indianer i Norra Amerika, 292. Mission
 ibland dem, 268. Deras Församlingar dökas, 294. Se
 vidare Norra Amerika.

Register.

- Maabony** i Pensylvanien, de emigrerta Indianers Mission-
 Etablisement, 371. blir afbrändt, 534. Se *Gna-*
denbyttan.
 . . . **Brödra**, Etablisement, där blifwa några Bröder af
 Willerne mördade, 535.
Maß, (Martin) Missionär på St. Thomas, 628.
Malatter, halfswarte människor, 436.
Malmesbury i England, en Societet, 531.
Malo, (St.) dit föras Bröder fångne, 346.
Man, (Biskop af Sodor och) des bekantskap med Brö-
 derna, 259. Han blir *Administrator* wid Reformerta
Tropus, 398.
Manakosy i Maryland, en Brödra-församling, 538.
Maquas, Indianer i Norra Amerika, 291. Bröderna
 lära sig deras språk, 367.
Marche, Informator i Hengersdorf, des deltagande i Herr-
 huts äbygnad, 95.
 . . . **Justitiarius**, författar Herrhuts Statuter, 114. och
 Notarial-Instrument, 135.
Marcus den 106:te, Copternas Patriark i Cairo, besökes
 492. Des swar til *Ordinarius*, *ibid*; Widare underhand-
 ling med honom, 559. dör 712.
Marienberg, *Ordinarius* wilstande härstädes, 237. Där wa-
 rande Församlings tillstånd efter Emigration från Herr-
 haag, 523.
Marperger, Häf-predikant i Dresden, 337.
Martiniqve, 199. dit föras Bröder fångne, 433.
Martin Rabatnik, Böhmiska Brödernas Deputerad, 32.
Martinus, en Böhmiska Brödernas Wederpart, 82.
Martinus, Biskop af Tours, 432.
Maryland, Engelsk Provintz i Norra Amerika, där pred-
 ka Bröder, 264. Dit åskundas en Brödra-Colonie
 397.
Matthias, Konung af Ungern, fördrifwer Bröderna uti
 Währen, 26. tar dem åter emot, 27.
Matthias af Amewald, en af Brödernas första Bisko-
 par, 20, 21.
Matthias Syon, ledsagar Bröderna til Wälen, 41.
Matthäus Kasarnaß, en Grönländare, 440.
Maurus Kokones, deputerad til Slavoniska Länder, 32.
 Ma

Maximilian
 derna
 Meder, (C
 Menend
 Meletius,
 Meniolago
 292.
 Menning
 te, 68
 Menonist
 nytta,
 . . . I We
 Mepenna,
 aær b
 Mesopotan
 Mesarosch
 Methodiste
 ma, 24
 lan de
 Methodius
 Michael B
 23.
 Mich, (C
 Mikwitz,
 wen,
 MADE, de
 eten C
 Millies,
 Miiskerinn
 Bröde
 Minor, W
 Misfield i
 474.
 Missioner,
 til, 14
 Missions-
 Mohofs,
 Mohrens,
 Moltber,
 Montmirail
 4

Register.

- Maximilianus II. Romersk Kåiser, gifwer Bömska Brö-
 derna Religions frihet, 41, 58, 61.
- Neder, (Jacob) far til *Caraca*, 713.
- Niend wid London, *Barba*-anstalt, 359.
- Neletius, Patriark i Constantinopel, 56.
- Neniolagometah, Indianisk ort, där gör *ordinarius* besök,
 292. Uprättelse därstädes, 431, 432.
- Nenning, Indianer, höra Evangelium, 481. blifwa besök-
 te, 682.
- Nennonister, i Holland, ibland dem göra Bröderna
 nytta, 211, 354.
- I Pensylvanien, af dem blifwa någre döpte, 364.
- Nepenna, en ström i Södra Amerika, där boende Indi-
 aner besökas af Bröderna, 555, 634.
- Nesopotamia i Jamaica, 550.
- Nesarosch, Predikant från Holstein, 389.
- Methodister i Engeland, Brödernas bekantskap med besam-
 ma, 242. Skilja sig ifrån Bröderna, 245. Söndring emel-
 lan dem sielfwa, 361.
- Methodius, Missionär och förste Biskop i Währen, 3.
- Michael Bradasius, Korlo-herde i Zamberg, 14, 21,
 23.
- Misch, (Michael) reser åt Ryssland, 197, 198.
- Mikwitz, Probst i Keval, des bekantskap med Herr Gref-
 wen, 221. iurättar en särskild församling, 325.
- Mide, des berättelse om Bömska Bröderna i bärge-stra-
 eten Caucasus, 26. gör besök i Herrnhut, 105.
- Millies, Missionär i Suriname, 632.
- Miuiferinn, Brödernas i Bömen, 19. förnyes af Währiska
 Bröderna, 205. och bättre regularas, 340.
- Minor, Probst i Lendshut, 315.
- Misfield i Engeland, Societet, 450. Brödra-församling,
 474.
- Missioner, Brödernas ibland Hedningarna, anledning der-
 til, 152, 180. början dermed, 192.
- Missions-Diaconie, 717.
- Mohols, se Maquass.
- Mohrens Binedag på St. Thomas, 434.
- Molther, (Philip Heinrich) kommer til London, 245.
- Montmirail wid Neuschatel, 312. där gör *ordinarius* be-
 sök, 447, 523.
- More

Register.

- Morgenstern**, en Brödernas vederdelöman i Preussen, 43.
Moskof, Gränts. skänning i Konungariket Astrakan, 708.
Mulle, Kyrkoherde i Bartholdsdorf, 231, 330.
Müller, (Polycarpus) Brödernas Biskop, 269. bör och uprättar et Högskolegymnasium i Slesien, 312. dör 423.
Müller, (Magist. Burkhard Georg) håller äminnelse predikan öfver salig *ordinarius*, 573.
Munsys, Indianer i Norra Amerika, höra Evangelium, 542. Mission ibland dem wid Ohio, 676, 684.
Musculus, des uttrande om Bröderna, 46.
Musquito, Indianer wid Mexicanska Hafs-wiken, för dem prebikas, 544.
Nåden, anammar Evangelium, 3. Bröder därstädes emigrera til Moldau, 27. Se och Bösmisets Bröder.
Nabises Bröder, öfverblefvel af dem, 89. De emigrera, 95, 101, 106. bygga Herrnhut, 97. söla förena sin Kyrko-ordning, 105. förena sig med andra Jambuarne i Herrnhut, 112. Deras första inrättning, 122. Sifwa underrättelse om sin utresa, och inrättning på äffviliga orter, 128. protestera emot upbeter i Herrnhut, 133. Deras uttrande i et Notarial-Instrument, 135. De förswara sin inrättning, 137. blifwa årlände af Påliska Brödernas Biskopar, 143. Omvändende för deras Emigration, 153. De blifwa af en Commission befrågade, 157. Kalla Herr Grefwen til Föreståndare, 115, 174. bekomma Eyingiska Betänlandet, 176, och tillstånd att blifwa i Landet, 178. reda sig til Colonier och Missioner, 180. bekomma Eiskopeliga Ordinationen, 206. blifwa af en Commission å nyo undersökte, 215. och för Augsburgiska Confessions-förmanter årlände, 218. Deras utbredelse, se Colonier och Missioner.
Nabriske Bröder och deras Afkomlingar, Synodal-Confereñts med desamma, 519.

N.

- Nain**, Antientste Etablissemant i Pennsylvania, 541. öfvergifves, 619.
Nain Emwery i Ostindien, Mission därstädes, 711.

Nain

Nanticoke
 wänst
 Natward
 familj
 Naturelle
 Nazareth,
 widar
 Nazareth,
 Nazmer, G
 Neger, M
 Negrar ell
 acherhut
 , I We
 613.
 Netker, (f
 Netker, (W
 visitati
 Netkopäto,
 New-Diese
 tre in
 Neusalz, 2
 595. o
 samlin
 Newled, d
 undfä e
 526.
 Newport, p
 Nicobar, S
 och för
 Niesky, Bön
 bygd, 5
 Nieser, en h
 Nischmann,
 Nischmann,
 gelse, 1
 Nischmann,
 led-sagar
 203. L
 visitati
 Nischmann.

Registret.

Preußen. 43.
 kan, 708.
 30.
 9. bör och
 bör 423.
 minuelle. pro
 elium, 542.
 en, för dem
 därslådes e
 nises Brö
 De emi
 97. söla
 g med au
 första in
 utresa, och
 flera emot
 i et Ro
 inrådning,
 Biskopar,
 153. De
 57. Kalla
 74. bekom
 tillstånd at
 och Wis
 nen, 206.
 215. och
 nde, 218.
 er.
 Synodal
 541. af
 L
 Han

Nanticoke, Indianer i Norra Amerika, 291. uprätta
 vänskap med Bröderna, 478. höra Evangelium, 676.
 Naterward, i Bertholdsdorf den 13. Augusti, 117. i För-
 samlingarne hvar fjärde vecka, 124.
 Naturelle Reflexioner, en förswars skrift, 101, 374.
 Nazareth, Brödra församling i Pensylvanien, 282. Se
 vidare Pensylvanien.
 Nazareth-Sal, Pädagogium därslådes, 612.
 Nazmer, General-Fältsmarskalk, 218, 230.
 Neeger, Missioner, se Corybise där.
 Negrar eller Mohrer, i Berbice, rebellera och förstöra Mil-
 aerhut, 634.
 i Pensylvanien, dem vårda Bröderna sig om, 364.
 613.
 Neifet, (sem bröder) fara ner Wäbren, 92, 95, 101.
 Neifet, (Wenceslaus) refer til London, 129, 243. far på
 visitation til Grönland, 251.
 Neufpato, där blifwa Indianerne besökte, 477.
 Neu-Diesendorf, Brödra-Etablisement, 307. blir båt-
 tre inrättadt, 499. och bebyggt, 525, 657.
 Neufatz, Brödra församling i Slesien, 312. försådes,
 595. o. w. uprättes å ny, 603. Se och Slesiska För-
 samlingar.
 Newled, dit emiarera Bröder från Herrnhag, 411.
 undfå en Concessiou, 498, 526. och bygga sig hus,
 526.
 Newport, på Rhode-Island, Brödra församling, 538, 673.
 Nicobar, Öar i Ostindien, dit afsändas en Mission, 577.
 och företages, 711.
 Niesky, Bömist Colonie, 319. blir af Tyskarna bättre be-
 bygd, 501. Se vidare Saxiska Församlingar.
 Nieber, en hamn i Terra Labrador, 456.
 Nieschmann, (David) fången i Wäbren, 102, 106, 109.
 Nieschmann, (Melchior) 102, 106, 120. bör i skän-
 gelse, 142.
 Nieschmann, (David senior) refer til St. Thomas, 192.
 berättar en Colonie til Holfstein 201. til Georgien,
 203. Ordineras til Biskop, 206. far til Amerika på
 visitation, 269.
 Nieschmann, (David Junior) kommer från Wäbren, 106.
 far

Register.

- far til Ceilon, 240. til Amerika på visitation, 672.
Mitschmann, (Johan) *Seminarii* Föreståndare, blir Biskop,
 276. ledsagar en Colonie til Pensylvanien, 398, 430.
 kommer af Europa tillbaka, 451.
Mitschmann, (Johan) komrner från Währen, 106. reser til
 Lappland, 196. blir *Episcopus*, 525. far til Engeland,
 582. til Sarepta, 198, 7. 6.
Mitschmann, (Anna) kommer från Währen, 106. blir Wä-
 fstinna, 126.
Mitschmänner, deras utfärd från Währen 102.
Norra Amerika, Mission til Indianerna därstädes, 268.
 Vidare underrättelser ses, 291, 366, 370, 429, 477,
 533, 538, 614, 674. o. w.
Norra Carolina, berättan til Brödernas Colonie därstädes,
 481. Vidare efterättelser se 546, o, w, 624, 674.
Norra Island, se Irland.
Northampton i Engeland, 659.
Notarial Instrument, Jawáuanens i Herrnhut, 135,
 i Herrnhag 404. 409.
Nothbe, (Carl) far til Algier, 262.
Nya Skottland, dit afsändas en Brödra Colonie, 399.
Ny. England, därstädes predika Bröder, 364, 452.
Ny. Herrnhut på Grönland, Missions, Etablissemens, 195.
 Se Grönland.
 på St. Thomas, 628. Se vidare Carybiske öar
 ..7. Kort, där predika Bröder, 364. och bygga en Kirka
 452.
- O
- Oakbrook**, Brödra församling i Engeland, 449. Se wi-
 dare Engeland.
Ober Peise, Böne. hus därstädes, 311. Se Gnadenkre-
Oblong, i Amerika, Brödra församling, 538.
Oglethorpe, Gouverneur öfwer Georgien, 202. Conferera
 med Herr Grefwen, 227. undersöder Brödra, sate
 i Parlamentet, 370, 392.
Ohio, en ström i Norra Amerika, där tillhudes Brödrerna
 flyde land, 453. med Indianerna därstädes göres fri
 544. Mission ibland de samma, 682.
Ohnebeug, (Georg) Missionär på St. Cruz, 484.

Oly i Pen-
 Oneenge,
 Oneydos,
 Onondago
 291.
 Onondago
 Oranten, (
 210.
 . . . Print
 . . . Arstäm-
 Ordination
 Währen
 wen a
 Orloff, [C
 Osiandrifst
 42.
 Ostindien,
 Ostrogog, [
 45.
 Ostonwak
 och an
 Otto 1. Kon-
 fet, 4.
 Ortonoqve
 dianer
 Orford, Br

Pachgatgo
 368. M
 Palettius, J
 Passier, So
 Papunhanf
 Paramaribo
 Parlament,
 för det
 patriark, C
 patrous, C
 Pech, (Joha

ation, 672.
 blir Biskop,
 398, 430.
 106. refer til
 til Engeland,
 106. blir Utk
 2.
 stades, 269.
 , 429, 477
 nie därstades
 624, 674.
 rnhut, 133.
 olonie, 399
 , 452.
 cement, 195
 rybiske bar
 na en kyrka
 49. Se m
 Bnadentrey
 . Conferera
 Brödra, sale
 Brödrerna
 s göres fri
 484.)

Oly i Pensylvanien, där döpas Indianernas förelingar, 294.
 Oneenge, en flod i Norra Amerika, Mission därstades, 687.
 Oneydos, Indianer i Norra Amerika, 291.
 Onondago, hufvudstaden hos de sex Nationer i Canada,
 291. där uppehålla sig Bröder, 293, 367.
 Onondagos, Indianer i Norra Amerika, 291.
 Oranien, (Ensfurstinnan af) åstundar en Brödra Colonie,
 210.
 . . . Prinsessen Gouvernantkan, gör besök i Zeist, 497.
 . . . Arstättshållaren, [Prinsess af] besöker Zeist, 497, 658.
 Ordination, Biskoplig, århålla Brödrerna i Bömen, 21. blit
 Väbrikska Brödrerna återgifwen, 205, 206. Herr Gref
 wen antager densamma, 229.
 Orloff, [Grefve von] undersöker Brödra saken, 607.
 Orsändristige stridigheter, Bömiska Brödernas tanke derom,
 42.
 Ostindien, Mission ditåt, 576.
 Ostrorog, [Grefve von] bekänner sig til Bömiska Brödrerna,
 45.
 Ostonwakin, Indianisk ort, där gör *ordinarius* besök, 296.
 och andre Bröder, 481.
 Otto 1. Romersk Kåjsare, drager Bömarne til Tyska Ri
 ket, 4.
 Ouronoque, en flod i Södra Amerika, derifrå komma In
 dianer til Brödrerna, 439, 490.
 Orford, Brödernas beaktasap därstades, 243, 256.

P.

Pachgatgoch, Mission ibland Indianerna i Norra Amerika,
 368. Vidare ses derom, Norra Amerika.
 Palettius, Indianer i Södra Amerika, 490.
 Palkiser, Gouverneur öfver Terre Neuve och Labrador, 702.
 Papunhanck, en Indianisk lärare, döpes, 617.
 Paramaribo i Suriname, Bröder därstades, 554, 632.
 Parlament, Storbrittanniskt, Brödernas undersökning in
 för det samma, 391.
 patriark, Copternas i Cairo, Se Marcus den 106te.
 patrous, Indianernas Höfvisman, 540.
 Pech, (Johan) Wendisk Predikant i Bausen, 388.

pen

Register.

- Pensylvanien, dit fara Schwenkfeldianerne, 178. Bröderne från Georgia, 246. och andre Bröder, 282. Där warande Religioners tilstånd, 280. Syn. r. med Religions-Partierne därstädes 287. Brödra-församlingar, 289. Vidare underrättelser ses, 345, 363, 450. 533, 611, 672.
- Persien, dit resa Bröder, 260, 441.
- Petermann, Schmidt kyrkoherde i Dresden, 501.
- Petersburg, Bröder därstädes, 258. blifwa arresterade, 350. sitta fångne, 562. Brödra-Capell därstädes, 705.
- Peterswalde i Slesien, Concesion til et Bönhus, blir sponderad, 312.
- Pfaff, Canjlar i Eubingen, des betänkande angående Herr Grefwen, 177, 191.
- Philadelphia, Ordinari, förättningat därstädes, 284. dit föres Indianiske församlingen i säkerhet 619. Se och Pensylvanien.
- Pleader, Schmidt Brödernas spe-namn, 17, 61.
- Puder, (Georg) refer til Egypten, 559.
- Pilger, församling, 220, 333, 461.
- Pilgerhus. Religions-Etablisement i Verbice, 241. äbygges af Urawackerna, 437. försädes af Negrarna, 634.
- Pilgerhus, Colonie i Hollstein, 270. gör i sär, 271.
- Pisugabit på Grönland, upväckelse därstädes, 701
- Pittsburg, annat Fort du Quene, 544.
- Pless, Over-Kammarherre, ästuarar en Brödra-Colonie til St. Cruz, 198.
- Plymouth, 659.
- Poffet, se Urawacker.
- Pontotryls, (Christina) 69, 70.
- Post, (Friedrich) Frids-förkunnare til Indianerna, 543.
- Potter, (Johan) Arkebiskop af Canterburj, 226, 301, 393.
- Predikstolar, på de samma predika Bröderne mångstädes, 343.
- Preshyteri i Brödra-Kortan, 21, 340.
- Preussen, dit komma Bröderna från Böinen, 41. draga åter derifrån, 44.
- Prinzess, Plantagie på St. Cruz, 486.
- Procopius, Laboriternas Anförare, 11.
- Prommiss, (Balthasar Friedrich von) blir bekant med or-

Proff
Provi

Präfte
Pubse

Purist
Pyclar

Palen
b

Pädag
f

...
...
...

Qwa
3

Kalis
K

an
†

Rebelli
I

Reform
4

Regens
Regula

B

Reichen
f

Registret.

- dinarus*, 304. köper Neu-Dietendorf, 307. vil haf-
 wa et Brödra-Etablissement til Bureau, 322.
 . . . Agnes Sophia, (Gresiviana von) förmåles med Hein-
 rich XXVIII. Keuf, 357.
 Protzen, (Christian) en Malatte, refer til Guinea, 230.
 Province: den vid Philadelphiam, dit bringes Indianska
 församlingen i säkerhet, 620.
 Präste, Conferents i Östra Lausitz, 510.
 Pudsey i England, Brödra-församling därstädes, 359,
 474. Se och Fulnet.
 Puritabury i Georgien, 246.
 Prelaus, (Christoph) ryckes ned af Predikstolen, 285. fö-
 res sängslig ifrå Indianska Missionen, 368.
 Pölen, dit komma Bröder från Bömen, 44. Wälsta Brö-
 dernas underhandlingar med de Reformerte, 46. med
 Lutheranerna, 51. Med dem söka Währiske Bröder-
 na at förnya bekantskapen, 344.
 Pädagogium, flyttas från Marienborn til Lindheim, 333.
 kommer ifrå Wetterau til Saxon, 408.
 . . . I Siesien, 312. uphäfves, 424.
 . . . I Pensylvanien, 612.

O.

Oväfrare, af dem blifwa några döpte i Pensylvanien,
 364. och i England, 398.

R.

- Ralls, (Marcus) refer til Sariname, 553.
 Ranch, (Christian Heinrich) begifwer sig ihland Jadis-
 anerna i Norta Amerika, 268. til Jamaica, 551.
 † 630.
 Rebellion i England, ädrager Brödrerna ihvande, 360.
 . . . Negrarnas i Berbice, 634.
 Reformerte i Pölen, förena sig med Bömska Brödrerna,
 46.
 Regent, (Nat. Carl) des skrift emot Herrnhut, 140.
 Regulativ, (Konigl. Dansk. Reglerings-stadga) rörande
 Brödrernas refer til Grönland, 440.
 Reichenbach, (Consistorial-Präsident) med Honom Confe-
 rerar *Ordinaris*, 232.

B b b

Reins

Register.

- Reinbek**, Probst i Berlin, 224.
Renatus, en Indian, anklagas för mord, 619. och fridd,
 mes, 623.
Reuß, (Grefve) se **Heinrich**.
Reval, där predikar Herr Grefwen, 221. Droligheten därstä-
 des, 326.
Rhode, öfen i Amerika, 538. där predika Bröder, 673.
Richter, (Röyman i Stralsund) åstundar Informator ifrå
 Herrnhut, 181. far til Algier, 262.
Riga, där predikar Herr Grefwen, 221. och arresteras,
 329.
Rio de Berbice, se **Berbice**
Riseley i England, 533.
Risler, (Jeremias) Fransösk Predikant, får kallelse til
 Petersburg, 444. til Neuwied, 445, 528.
Rol, (Friedrich) Herr Grefvens underhandlingar med
 honom, 149.
Rokysan, Arkebiskop i Prag, 11. † 24.
Koloff, Probst i Berlin, 224.
Konneburg i Welterau, dit flyttar Herr Grefwen, 220.
 Brödra-församling därstädes, 305.
Kothe, (Johan Andreas) Kyrkoherde i Bertholdsdorf, 94.
 flyttar derifrån, 230. Uppbyggelse af hans prediknin-
 gar, 509.
Rudolph II. Romersk Råjsare, des Majestäts-bref, 61.
Ruffer, reser åt Persien, 441, † 442.
Rykodorf, Böhmisk Colonie, 236. blir plundrad, 598. Des
 Aldstas utsaga om deras härkomst, 170. Se **Bömi-
 ska Brödra-församlingar**.
Ryßland, därstädes äro Bröder, 258. i arrest 197, 443.
 i fångelse, 562. o. w. Dit åstundas Brödra-Colonier,
 605.
Rösnitz i öfra Slesien, får Concession til et Bönehus,
 312. Där warande Predikanter warda fördrifne, 424.

S.

- Sachems**, ser **Nationens Husförmån**, med dem stiftat
Ordinarius wänskap, 292.
Salem, Brödra-Grädförem i Norra Carolina, 674
Salzburg, dit wilja Bröder resa, 242.

Salz

Register.

och fridd,
 eter därstä-
 öder 673.
 rimator ifrå
 arresteras,
 fallelse til
 ingar med
 wen, 220.
 dorf, 94.
 prediknin-
 bref, 61.
 598. Des
 Bömi-
 97, 443.
 Colonier,
 Bönehus,
 ifne, 424.
 em stiftar
 a, 674
 Salz;

Salzburgere Emigranter, 83. blifwa besökte, 258.
 Samojeder, försöt til en Mission ibland dem, 196.
 Samuel J. hannes, en Malabar, blir döpt, 350.
 Samuel KasarnaK, försling af Grönländarne, 195, 349.
 Sarameca, en älf i Södra Amerika, 554.
 Sara PusimeK, en Grönländska, 439.
 Sarepta, Brödra, Etablisement i Astrakan, 706.
 Saron. Missions, Etablisement i Suriname, 555. först-
 res 631. uprättas igen, 632.
 Sarpa, en Väd i Konungariket Astracan, 705.
 Savannah i Georgien, Brödra, Colonie därstädes, 203.
 . . . Hvemart i Södra Amerika, 490, 689.
 Saxiska Församlingar, Se hvar och en under sit namn.
 Vidare underrättelse ses p. 319, 330, 375, 408,
 501, 529, 608, 655.
 Schaub, [Kiddare] skrifter för Bröderna, 449.
 Schawauos, Indianer i Norra Amerika, 296, 431.
 Scherlok, Biskop i London, 394.
 Schikellmi, Oneidernas Sachem, 296, 429.
 Schilling, Kyckherde i Vertboldsdorf, 330.
 Schirmer, Missionär i Suriname, 555.
 Schlegel, (Friedrich) Missionär i Jamaica, 693. Des be-
 rättelse om Missionens tillstånd, 694.
 Schluß, skrift. Spangenberg's, 422.
 Schmitz, (Georg) kommer i fångelse, 142. refer til Hot-
 tentotternas, 239. söter at återkomma til dem, 330.
 Schmitz, (Johan Jacob) Missionär i Norra Amerika,
 des berättelse om Missionens tillstånd, 678.
 Schneider, [David] går utur Währen, 106. besökes i
 Sablat, 117.
 . . . [Daniel] begifwer sig til Lappland, 196. til Grön-
 land, 198.
 Scholor, inrättas af Bröderna i Bömen och Währen,
 60. blifwa i Lyfka Församlingarne bättre reglerade,
 652. Scholor i Pensylvanien, 451.
 Schomoko, Indianisk ort i Norra Amerika, besökes af
 Ordinarium, 296. af Biskop Johannes, 429. Bröder-
 nas wifstande därstädes, 477.
 Schout, fången i Louisburg, 545.
 Schrattenbach, Cardinal och Keiserlig Geheime, Råd, be-
 sökes af Herr Grefwen, 109.
 Schry,

Registret.

- En nyv.** Admirat, Åfundar Bröder till Algier, 262.
En [Nu Astin] Bömist Predikant, des lefverne, 165. f. 518. Se vidare Bömistre Bröder från Landskronas Läkostapel.
Schumann, (Theophilus Salomo) Missionär i Berbice, 438. refer. till Suriname och Eurova, 551. dör, 553.
Schwarzenau, där gör Herr Grefwen b:sk, 146.
Schwedler, (Magist. Johan Christoffer) des deltagande i Mähriska Brödernas Emigration, 92, 95, 116.
Schwenkfeldianer, komma till östra Lausitz, 144. begifva sig till Pensylvanien, 179.
Schäfer (Magister) i Görlitz, des deltagelse i Mähriska Brödernas Emigration, 92, 95, 116.
Schönbrunn, Bömist Colonie, 154.
Schönef, Brödra-Församling i Pensylvanien, 613.
Sebastian, [St.] dit föras Bröder fångne, 345.
Sehlen i Währen, upväckelse därstädes, 92.
Seldet, (Nathanael) far på vifitation till St. Thomas, 483. till Jamaica, 551. till Berbice, 553. blir *Coöpi-scopus*, 525, 613.
Selditz, (Ernst Julius von) värdar sig om Bröderna i Slesien, och kommer i fångelse, 308. Des deltagande i Brödra-saken uti Slesien, 656.
Seminarium Theologicum, hörjan dermed, 264. Theologiska Facultetens i Lybingen svar till desamma, 336. Det kommer till Warby, 385.
Sendomskra Födraget, 52.
Senekas, Indianer i Norra Amerika, 291. 686.
Seniores Cives, deras ursprung, och syfta, 51. inrättas å nyö i Brödra-Församlingarna, 340.
Senchez i Creek i Suriname, där bo Bröder hos Fri-Regarerna, 690.
Separatister, förhållande emot desamma, 144. Af dem blifva någre wundne i Frankfurt, 225. i Sverige, 342. i Amerika, 364. i Norra Irland, 363.
Sergeant. Kevier wid Cap, 240.
Sex Nationer ibland Indianerna i Canada, 291.
Sibich, [Doctor i Stralsund] Herr Grefvens *collagium* h. d. honom, 182.
Sittum, Brödra-Församlingarna, 401, 412.
Simon en Grönländare, 439.

Regifter.

- Skattehof**, se Pachgatgoh.
Schantonwa, se Waionik.
Skottland, dit inbjudas Bröderna, 300, 397. Bröder predila därstädes, 662. v. w.
Slavonier, deras omvändelse, 2.
Slesien, Religions-frihet därstädes, 309. Början til Bröderna-församlingar, 311. Vidare underrättelser ses, 341. 423, 521, 593, v. w. 598, 656.
Småskriffter, deras äfkilliga verkningar, 591. v. w.
Socleter, Brödernas i England, til Evangelii befrämjelse, efterrättelse derom, 664.
Sociteteter i England, huru de upkommit, 243, 359. i Irland, 450.
Spangenberg, (Magist. August Gottlieb) kommer til Herrnhut, 190. reser til Wyrtenbergiska Landet, *ibid.* Ledfagar Colonien til St. Crux, 194, 199. förer första Colonien til Georgien, 202. döper första Negeren på St. Thomas, 194. far til Pensylvanien, 345. gör besök i Europa, 472. tar emot et stycke land i Norra Carolina, 482. håller visitation därstädes, 547 kommer ifrån Amerika til Europa, 612. Des Apologetiska skrifter, 421, 652.
Stach, (Christian) 152. reser til Grönland, 195.
Stach, (Matthäus) far til Grönland, 195. blir såsom Missionär ordinerad och Confirmerad, 345. fölter af komina til Eskimauerna, 440. far med på visitation til Grönland, 454. börjar et nytt Missions-Etablissemante på Grönland, 558. gör en resa til Landets sydligare del, 700.
Stahlmann, (Georg Johan) förer första Colonien til Ostindien, 578.
Staten i Amerika, där predila Bröder, 614.
Statuter. Herrnhuts, 114, 135.
Steinhofen, kommer til Herrnhut, 151. kallad til Predikant, 175. gjer anledning til Lybingska Betänkslandet, 176. kommer såsom Hufvud-predikant til Ebersdorf, 178.
Steinmeis, (Abbot Johan Adam) besökes af Bröderna från Währen, 93. Landeskrövises, 166. kommer til Newstadt vid Tifsch, 139, 161.
Stephanus, Waldensernas Biskop, ordinerar Brödernas Biskopar, 21, 75. blir förbränd, 22.

Register.

- Stephanus.** Hospodar i Moldau, undsår Bröderna från Mähren, 26.
Sveerin, där warande Brödra. Församling uphäfves, 314.
Stimme der Braut Jesu, en Sång bok, 390.
Stolle, (Rudolph) far til Fri-Negrarna i Suriname, 689.
Stralsund, Herr Grefwens *colloquium* med Theologerna därstädes, 181, 182.
Strasbourg theologerne, skrifva til Bröderna i Bömen, 40.
Stuld skrifter, förorsaka mycket tillopp i Brödra-Församlingarne, 347. Skadan deras, 418, 420. Se *Controvers.*
Stuttgart, Deputation til Consistorium därstädes, 374.
Ständer *sub utraque* i Bömen, 61.
Suatopluk, Konung i Mähren, antager Christna Religionen, 3.
Suriname, första Mission därstädes, 204, 210 där warande Bröder fara til Berbice, 345. Missionens förnyelse, 553. Vidare esterrättelser se, 631, 687. Se ock *Saron,* *Ephrem,* och *Fri-Negrar.*
Susquehanna flod i Norra Amerika, där predika Bröder för Indianerna, 336. Se *Norra Amerika.*
Sveits, Brödernas första bekantskap därstädes, 259.
Sverige, (Konungen af) Herr Grefwens skrifvelse til den samma, 208.
Syndicats-Collegium, 646.
Synodal-beslut, Bömiska Brödernas, rörande förening med andra Kyrko-samfund, 34.
Synodal-Conferents med Mähriska Bröderna, 515.
Synodi, Religions-partiernas i Pensylvanien, 287. Brödernas, 345.
Synodus, 649. uti Pkota i Bömen år 1467. p. 20. uti Cobminiec i Pälän år 1555. p. 40. uti Slezja i Mähren år 1557. p. 47. uti Eians i Pälän år 1560. p. 50. i Posen år 1570. p. 52, 54. i Wilna år 1570. p. 52. i Sandomir år 1570. p. 52. i Posen år 1582. p. 56. uti Bunzlau i Bömen år 1584. p. 60. i Thorn år 1595. p. 56. i Wilna år 1599. p. 56. uti Scherawitz i Mähren år 1616. p. 71. i Ostroa år 1627. p. 57. i Lissa år 1632. p. 67. Mielenzyn år 1662. p. 79.
Förnyade Brödra-Kyrkans i Marienborn år 1736. p. 226. i Ebersdorf år 1739. p. 264. i Gorha år 1740. p. 269. i Marienborn år 1741. p. 275. i Hirsch

San

San

Säu

Sän

Söd

Söd

Söre

Tab

T

Tack

Tader

Tafel

Tal,

Tau

Teich

Teller

Terra

Tesche

Theod

m

Register.

- Hirschberg år 1743. p. 306. i Marienborn år 1744. p. 334. i Marienborn år 1745. p. 339. i Zeist år 1746. p. 353. i Herrnhaag år 1747. p. 373. i Glesien år 1748. p. 379. i London år 1749. p. 398. i Barby år 1750. p. 417. i Lindsey, huset år 1753. p. 472. i Bethel år 1756. p. 516. i Marienborn år 1764. p. 641. i Marienborn år 1769. p. 713.
- Sang, bok, den Nühriska 150. den Londiska 208a, 469. den Engelska, *ibid.*
- Sang, bok (liten), på Grönlandiska, 439. på Creoliska, 651. En för Barnen, 505. för Bröderna, 583.
- Säkter, Brödernas i England til Evangelii befordran, 302. blir försvadt, 664.
- Sändebud, ifrå Herrnhut til åttifiliga orter, 128.
- Södra Amerika, se Berbice och Suriname.
- Södra Carolina, ibland Regrarna därstädes åstundas en Mission, 227, 242, 246.
- Sörensen, [Johan] ordineras til Diaconus på Grönland, 454.
- T.**
- Tabernacle, Methodisternas Capell i London, 362.
- Taboritet, 10.
- Tackfägelles, Psalm, mid frids, skåten i Herrnhut, 586.
- Tadeuskung, Delawarernas Hufvudman, 542.
- Tafla, där några Hedningarnas förfälingar äro aflagne, 372.
- Tal, *Ordinarii* i Berlin, 232, 344. öfver Augsburgiska Confessionen, 384. til Barnen, 505. til underdånarne i Bertholdsdorf, 509, 651. på resor, 524, 652. Utdrag af alla Hans Tal, 583.
- Taubenheim, Conferents därstädes, 517.
- Teichnits, där uprättar Grefve Gersdorf en anstalt för Wänderna, 389.
- Teller, (*Doct.* och Prof. i Leipzig) Commisarius i Hengersdorf, 380.
- Terra Labrador, försök til en Mission därstädes, 456. Uptäcknings, resa dithän, 702.
- Teschen, 92. där i betryck städde Medikaliter låter Herr Grefwen wårda sig om, 139, 165.
- Theodosofsky, Biskop af Moskow och Narva, des samtäl med Gradin, 443.

Register.

- Theodora, Enkefreswinna Keuf, flyttar til Herrnhut, 357.
- Tethereton, Brödra församling i England, 450, 531.
- Thomas Germanus, Brödernas Deputerad, 32.
- Thomas von Pachelau, en af de första Brödra, Biskopar, 20.
- Thomas, (St.) en D i Westindien, början til Mission därstädes, 152, 192. des lidelser och besvärliheter, 252, 346. visiteras af *ordinarius*, 252. skyddas genom Kongl. Rescripter, 254, 348, 433. Vidare esterrätelser ses af Carybiska Or.
- Thürnstein, *Theologus Tubingensis*, *Ordinarius* namn i Pensylvanien, 284.
- Tobias Friedrich, Herr Grefvens Hus-beskrare, 126.
- Tomo Tschaischi, Indianernas Konung i Georgien, besöker Bröderna, 203.
- Trankabar, Brödra Etablisement därstädes, 577. 710. o. w.
- Tropi Paidias i Brödra Uniteten, 334. uppsigten öfver Lutherska *Tropus* åtager sig *Ordinarius*, 357. *Præsidium* antager en Chursaxisk *Theologus*, 387. wid Reformerta *Tropus* en Brandenburgisk *Theologus*, 358. samt Biskopen af Sodor och Man, 398. De sammas Administration, 646.
- Tschechem, en särskild Nation i Caucassiska härge-träkten, 707.
- Tschechschequanik, Mission i Norra Amerika, 681.
- Turnovius, Vålsta Brödernas Senior, skrifter til Patriarken i Constantinopel, 56.
- Tuscarodes, Indianer i Norra Amerika, 291.
- Tybingen, där träder Herr Grefwen i Andeliga ståndet, 191. Theologiska Facultetens därstädes svar til Seminarium, 336.
- Tybingiska Betänkande, 176. stadfästes, 337, 374. Et motstridigt godkännes icke, 337.
- Tölschig, (Johan) kommer från Mähren, 102, 129. tillbaka från Georgien, 244. Far til York-shire, 245. til Irland, 475.
- Tönnemann, Råttelig Biskoper, til honom skrifter Herr Grefwen, 139, 153.

U.

Udde, goda hoppets, Mission dårslådes, 239. **Se Holtens**
 tofter,
 uhyft, Wendist Barna-anstalt, 389. dit kommer en del af
 Barna-anstalten ifrå Wetterau, 408, 501.
Ufase, (Ryft Kåsserlig) angående Brøderne's antagelse i Ny-
 sta Riket, 607.
Uladislaus, Konung i Bømen. 24, 29, 61.
Ulster, Grefskap i Norra Amerika, dår bjudes Brøderne et
 flyde land, 454.
Unitas Fratrum, bõrian bertil i Bømen och Måhren, 15. blte
 undertryckt och fõrstrõdd, 63, 64. i Herrnhut åter fõr-
 nyad, 118. och utbredd, 192. o. w. i Engeland så-
 som en Biskoplig Kyrka årlånd, 396.

Unitets, Åldste-Conferents, 617.
Upsala, Arkebiskopeus dårslådes betånkande, angående Brø-
 derna i Pensylvanien, 364.
Uplyningsmanna-Collegium i Herrnhut, 127.
Upvåckelser i Bømen, 110, 167. i Måhren, 88, 101.
 i Bertholdsdorf, 100. i Herrnhut, 116. 120. i Öfra Lau-
 sitz, 510. i Engeland, 243. På åtskilliga orter i Christen-
 heten, se Christna Religioner.
upvåckte själur på flera orter, bedja Brøderne se sig til
 godo, 145, 342.

W.

Wachau, Colonie i Norra Carolina, 482.
Waiblinger, (Magist. Johan Georg) Predikant i
 Pilgerruh, 270. Biskop i Slesien, 312, 425.
Wajomik, Indianernas Landsort, dår gör *Ordinarius* besõk,
 296. Indianiska Fõrsamlingen skal dår etablera sig,
 371. Brøder predika dårslådes, 431. Dit flytta mån-
 ge Indianer, 480.
Waldenser, komma til Bømen, 5. meddela Bømska Brø-
 derna Biskopliga Ordinationen, 21. blifwa fõrfõlgde
 och fõrstrõdde, 7, 22.
 " I Frankrike, Rikka Deputerade til Brøderne i Bømen,
 39.
 " Blifwa af Brøderne upfõkte på Hittland, 260. i Smeits,
 259. och besõkte i Dalarne, 313.
Wales, Brøderne's belantskap dårslådes, 450, 660.

Registret.

Westmann, (Johan. Erich) refer til Afrakan, 705. till
Guinea, 713.

Wetter, (Daniel) *coepiscopus* och *Consenior*, 69, 74.

Wetterau, dit wänder sig Herr Grefwen ifrå Saren, 219.

Weslar, där beder Herr Grefwen om undersökning, 272.

Whitefield, (Georg) åsundar Bröder til Georgien, 247.

köper Nazareth i Pensylvanien, 282. Til honom
skrifwer *ordinarius*, 302. Af haas Partie wilja mån
ge til Bröderna, 361.

Whites. Alley i London, Brödra Capell, 398.

Wied, (Gref Johan Friedrich Alexander af) emottager en
Brödra Församling, 411, 498. Se Newwied.

Wieroth, Pastor i Keval, 221.

Wiffy, en flod i Södra Amerika, 489. därstädes besökas
Indianer. 689.

Witkef, des skrifter komma til Bömen, 7.

Willarnes Krig i Norra Amerika, . . det förra, 533. det
sednare, 618.

Wilson, (Thomas) Biskop af Godor och Man, åtager
sig Reformerta *Tropi Administration*, 398.

Wilschire i Engeland, där predika Bröder, 362.

Virginien, där predika Bröderna, 613. derifrån flytter sole
ket til Bröderna i Norra Carolina, 625.

Wittenberg, där warande Theologers *Responsum*, angående
Bröderna i Välen, 51.

Wolga: strömmen, Brödra Etablissement wid densamma,
705.

Wolmarshof i Liffland, Scholmästare: anstalt därstädes,
222.

Wyke i Engeland, Societet, 450. Brödra Församling, 474.

Wyrttemberg, underhandlingar med Theologerna därstädes,
Se Scuttgard och Tybingen.

Yskter, far til Ost: Indien, 578.

X.

Xaverius, Churfürstelig Prints, gör besök i Herrnhut, 593.
Administratör, 608.

Y.

Yadkin, en flod i Norra Carolina, 482.

Yorkshire, upväckelse därstädes, 245, 301, 359. Se
widare Engeland.

Ytter

Nienburg, Bydningen, (Gresslag) därstädes etablerar sig en
 Brödra församling, 237. Se Herrnhag.
 Meerholziska Slottet Marienborn, 226, 237.
 Wächtersbachska Slottet Ronneburg, 220.
 Nkelstein, (Baronie) dit aflundas en Brödra-Colonie, 210.
 Se Heerendyk.

3.

Zacharias Nstön; utgifwer Bibelen på Bdmiska, 30.
 Zauchenthal i Währen, upväckelse därstädes, 92, 102.
 Zeisberger, (David) refer til Onondago, 431, 477. besök-
 ter Indianerna wid Susquehannah, 615. wid Ohio,
 682. o. w. Börjar et Misions-Etablisement därstä-
 des, 684.
 (Melchior) begifwer sig utur Währen, 102.
 Zeist, början til Brödra församlingen därstädes, 353. blir
 bättre bebyggd, 497. Se vidare Hoiland.
 Zerbst, (Kurfstinna af Anhalt) gör besök i Barby, 508.
 Zetschwitz, (Fröken Johanna von) uprättar en Blide-anstalt
 i Bertholdsdorf, 100.
 Zigeuner eller Tatare, af dem komma några til Brödra-
 församlingen, 262.
 Zinzendorf (Nicolaus Ludvig Grefve von) köper Bertholds-
 dorf, 94. tager emot Emigranterna från Währen, *ibid.*
 refer at Krensir til Cardinal-Bisopen af Olmütz, 109.
 flyttar till Herrnhut, 113. blir Församlingens Förestän-
 dare, 115. Confererar med Scholagerne om Währiska
 Bröderna, 123. lägger ned sit Föreständares ämbete, 126.
 Refer til Saalseld, 129, til Jena, *ibid.* til Halle, 132.
 Wårdar sig om förtrodda Präster i Slesien, 139.
 Den första Declaration til sina Wederdelomän, 140.
 Corresponderar med Jablonsky, 143. Hans underhand-
 lingar i Berleburg och Schwarzenau, 146. och med de
 Inspirerda, 148. Refer at Köpenhamn til Kröningen,
 151. säljer sina gods, 164. lägger ned sit ämbete i
 Dresden, 173. blir å nyo Församlingens Föreständare,
 174. refer til Lybingen, 177. låter examinera sig och
 predikar i Stralsund, 181. träder i andeliga Ståndet,
 191. predikar i Lybingen, 192. refer til Köpenhamn
 at försvara sig, 207. förklarar sig i et bref til Kö-
 nungen af Sverige, 208. Refer til Holland, 209.
 går i landsflyktighet, 215. refer til Wetterau, 219.
 bor

Register.

bor på Konneburg, 220. Hans resa och förrättningar
 i Pissland, 221. Samtal med Konungen i Preussen, 223.
 Reser til Frankfurt, 225. til Holl. och Engeland, 226.
 Confererar med Arkebiskopen af Canterbury, *ibid.* an-
 tager Biskoplig Ordination, 228. Kommer til Herr-
 hut, 230. går åter i landsflyktighet, 218, 231. Hans
 vistande och tal i Berlin, 231. Bor i Marienborn, 237.
 reser til Holland, 248. til St. Thomas, 250. kommer
 ssul tillbaka, 263. håller en Synodus i Ebersdorf, 264.
 prebikar i några Riks-städer, *ibid.* reser til Wezlar, 272.
 til Geneve, 273. lägger ned sit Biskops-ämbyte, 276.
 reser til Pennsylvania, *ibid.* värdar sig om Lutheraner-
 na därstäds, 284. och åtskilliga Religions-partier, 285.
 reser ibland Indianerna, 291. uprättar vänskap med
 deras Husvud-män, 292. är i lifsfara ibland dem,
 297. kommer tillbaka åt Engeland, 300. til Holland,
 302. til Wetterau, 304. Reser til Berlin, 310. til
 Slesien, 322. söker förbinda Brödra-församlingarna där-
 städes med Lutheriska Religionen, 315, 423. kallas til Sv.
 angeliska Währiska Kyrkans fullmäktiga Tjenare, 322.
 reser til Pissland, 324. til Slesien, 330. til Herrhut,
ibid. til Wetterau, 333. til Berlin, 337. til Holland,
 353 til Engeland, 359. kallas tillbaka åt Saxen, 377.
 Hans underhandling med Saxiska Ministrarna, 378. och
 Theologerna, 381. Reser til Engeland, 390. föranstäl-
 tar en Brödra-sakens undersökning inför Parlamentet,
 391. Underhandling med Engelska Biskoparna, 393, 396.
 Besöker Församlingarna i Engeland, 368. Hans tankar
 om Emigration från Herrnhag, 411. Hvad anledning
 han gifvit til Siktning i Församlingarna, 412. Heru
 han hämnat densamma, 415. Reser til Tyskland, 417.
 besvarar frågor utur frid.-skrifterna, 421. reser genom
 Frankrike til Engeland, 446, 447. mister sin enda Son,
 448. värdar sig om Diaconien i Engeland, 465. be-
 söker Församlingarna och anstalterna därstäds, 472. i
 Zeitz, 497. i Neuwied, 498. i Neu-Dietendorf, 499.
 i Klein-Belle och Ubrst, 500. i Niesky, 501. i Herr-
 hut, 503. i Barby, 507. Bor i Bertholdstorf, 508.
 Hans arbete på Församlingen, 504. på Barnen, 505.
 på sina underdånare, 509. på Chor-afdelningarne, 513.
 på Währiska Bröderna, 515. Mister sin Fru, 516. Ber
 söker

Register.

följer Församlingarna i Saren och Glesken, 521. i Ma- rienborn, 523. Reser til Sveig, 523. til Ebersdorf, 524. Bor i Herrndorf, 525. gör besök i Neumied, 526. Hans arbete i Zeist, 528. Kommer åt Herrnhut tillbaka, 529. Hans sista arbete i Församlingen, 567. och ändalykt, 570. Binzendorf, (Ersmuth Dorothea Grefwinna von) des gif- termål, 99. Vårdar sig om arwinstolken i Herrnhut, 124. Åtager sig sin mans gods, 174. följer Honom efter i Landskapatigher, 220. reser til Köpenhamn, Liffland och Petersburg, 327. understödjer Brödernas arbete i alla delar, genom god hushållning, 460. Hen- nes ändalykt, 516. Sista, Husiternas Ansörare, 9. A. Minnelse af Guds välgärningar under kriget, 590. o. w. Åkeröspåre, se Wederöspåre. A. Niofte, de förste hos Bröderna i Bømen, 19. i Herrnhut, 115. Åldsta, ämbetet öfwer alla Församlingar, blie aflässadt, 277. Åldstestinnor, deras ämbete infördes åter i Församlingarne, 126, 340. Äthopien, se Abyssinier.	Sid. 146 148 150 154 156 158 159 167 169 170 178 189 196 199 201 204 207 215 227 252 256 275
---	--

Rättelser.

Sid. Rad.	Läs	Sid.
12 31 afflag	• afflog	278
20 12 nie Lärare,	• nie til Lärare,	279
30 Regenschwefel	• Regenschwefel	288
22 28 flyttade	• flyttade	290
29 18 Persecut.	• Persecut.	291
61 2 förblefwa	• förblefwo	312
87 15 Om Upwäckelsen	• Ifran Upwäckelsen	317
110 3 Dehortorium	• Dehortatorium,	321
111 11 och 1730	• och 1732	343
13 Predikants,	• Predikants,	349
137 10 ingen	• igen.	355
21 Grefwen	• Grefwen	356
139 23 gjorde	• gjorde	366
		380

Xittelser:

521. i Ma-
il Ebersdorf,
Reunied, 526.
tilbaka, 529.
indalykt, 570.
on) des gif-
i Herrnhut,
olier. Honom
Köpenhamn,
r Brödnas
460. Hen-

590. o. w.

i Herrnhut,

affadt, 277.
samlingarne,

,
ius

äckelsen

146

Sid.	Rad.	Text	Äs
146	13	NB. Dela främra raden bde	flottas på andra spalt-sidan.
148	1	Schwarzenau,	Schwarzenau,
	27	Schwarzenau,	Schwarzenau,
150	16	som	som
154	2	Cyckwi	Cyckwi
156	3	Esterättelse	Esterättelse
158	5	Commission,	Commission,
	20	blefiv	blefvo
159	4	från	från
167	15	iångt	länge
169	27	förkomma	förkomma
170	7	Församlingen	Församlingen
178	13	Grefwen	Herr. Grefwen
189	9	Bib. Saml.	(a) Bib. Saml.
	23	Prekare,	Prekare,
196	26	Missionärer,	Missionärer,
199	3	Evangelterne	Evangelterne
201	21	Evangelista	Evangelista
204	30	1736.	1738.
207	12	Abshn. N. xxxviii. p. 104.	Abshn. N. xxviii. p. 104.
215	9	gaf	gaf
227	34	valte	valte
252	28	ämval	jämval
256	1	Församlingen;	Församlingarna;
275	8	seimer	seimer
	12	släppa	släppa
278	31	förrättningar	förrättningar
279	10	Esterättelse	Esterättelse
288	4	heligblifvandes	helig. blifvandes
290	21	hårbårgering	hårbårgering
291	22	Förbuds. dag,	Förbuds. dag,
312	4	Kyfo. författning;	Kyfo. författning;
317	34	Lesverns. lopp	Lesverns. lopp
321	2	tilräckeligen	tilräckeligen
	25	anmälte sig hos honom?	anmälte sig hos honom?
343	6	många	några
349	20	Missionerna	Missionen
355	4	upfrosran.	upfrosran
356	12	ester	ester
	32	Dö	Dö
366	32	Missionärer	Missionärer
380	3	Ordinäre	Ordinäre

381

Rettelser.

S. N.	Ord	Rettes
381	5	lyderligen
384	30	Seminarium
388	7	funnos.
418	20	blifstid
423	29	som
426	16	inhämta
493	15	3. Augusti
465	25	ofwaanbemålte
472	14	Påst. morgon
477	30	Zeisberger
485	28	påhålsningar
489	7	Hedna: Öwändelsen
490	26	närings, sång,
503	29	bode,
512	18	ty i alla
532	26	wille
533	33	bebodda
534	32	huswudet;
538	27	om sommaren 1759.
545	27	besvärsligheter,
549	8	warit
553	26	Wifitation,
554	26	Colonie,
556	29	ide
564	24	hdom;
567	7	unden resan
	9	Religiositas
576	24	Arrangement
579	25	denna Religion,
582	33	församlingars
607	6	förberörd
613	5	til
618	27	firöfwade
621	26	til mera
629	2	Församlinglings hus,
635	32	Hjelparnes
637	6	blottskild
641	32	närwarade,
651	10	redan 1769.
665	8	Affectation,
697	28	Gouverneures

38

synnerliga

Seminarium

funnos.

blifstid

som

inhämtade

18. Augusti

ofwaanbemålte

Påst. morgon 1753.

Zeisberger (*)

påhålsningar

Hedna: ömändelsen

närings- sång,

bodde,

ty i nästan alla

will

bebodare

huswudet;

redan om sorkaren 1755.

besvärsligheter,

warit

Wifitation,

Colonie,

ide

honom;

unden resan

Religiositas

Arrangement,

denna Religion

församlingars

förberörde

til

firöfwade

til mera

Församling- hus,

Hjelparnes

blottskild

närwarande,

redan 1768.

Affectation,

Gouverneures

Sid.

1

6

10

11

14

15

18

21

24

30

31

32

37

54

58

59

63

64

66

71

74

98

124

126

127

134

Ytterligare Rättelser.

Företalet.

Sid.	Rad.		På
I	16	Publicum . . .	det upmärksamma Publicum
6	9	Ehristelig . . .	Ehristelig och billig
10	7	besvarligheter . . .	betyck
11	23	åra . . .	åra i allan tid
Historien.			
14	27	afviste dem med snubbor, . . .	afviste dem,
15	7	et . . .	et Eget
18	11	Norbroder . . .	Norbroder Rokyzan
21	22	öfriga . . .	öfverblifna
24	24	man grep . . .	1476 grep man
30	8	den . . .	den i Nürenberg
31	10	afslagit . . .	upskutit
32	20	finnandes . . .	finnandes med hwilken de fun- de förena sig.
37	15	han . . .	han 1533
54	10	de . . .	de i läran om nattwarden.
58	28	27 . . .	26
59	25	en disputation, som et af desamma anstälte . . .	en af dem anställd disputation
63	27	genom slottsfdn- stret . . .	utur slottet
64	14	största . . .	större
66	25	sina förlätna församlingar . . .	sina förlätna församling.
	30	sina församlingar . . .	sina församling
71	2	Kyrkan . . .	Brödrar - Kyrkan
	12	bisfogade . . .	bisfogadt utur Lascio.
74	9	han afidit . . .	denne afidit
98	9	Abraham . . .	Abraham då han ännu ensam war.
124	24	1727 . . .	1728
126	13	uplästes . . .	uplästes, och til slut försam- lingens närvarande nod.
127	29	des om . . .	desom.
134	31	neml. . .	neml. den bröderliga förenin- gen.

Ytterligare Rättelser.

Sid.	Nad.		Läs.
147	19	förnuftet	alla förnuftets
148	15	den brodern	de bröder.
152	21	ullstånd	elända tillstånd
165	26	1727	1728
171	11	wille	wi böra och wille
175	7	stod ej eller til at öfwertalas	Kunde ej anmodas.
187	14	Apostlarnas	Profpheternas och Apostlarnas.
190	28	radeligt	radeligt och nödigt.
191	1	vocatio	vocat. o divina
228	8	anbefald. a	Konungen anbefaldta.
237	3	Kyrkan.	Kyrkan. Denne wille stifsa en forening.
	17	Schulke	Schulke och hans församling
239	10	1736	1737.
244	6	sit	sit egna.
270	33	nåden	innärtas nåden
274	10	några	många.
277	16	ledande	ledande äfwen i äfseende på det- ta ämbetet
300	6	80	20
340	19	hands	hands och så dertil en särskildt ordination
423	15	såsom sådan	i samma qualitet
434	24	wecka	månad
469	13	Martii	Martii 1753
523	31	samtal honom	samtal med honom.
592	3	eder	eder för minna skull.
639	19	Irreland	Irreland samt i norra Amerika.
667	5	norra	norra och sådra
673	7	rykt	skötsel.
711	8	förkunnelse	förkunnelse ibland hedningarna.
718	8	rätt matte	matte rätt bruka den hälsofam- ma Guds nåd, som dem up- penbarad är, på det de matte
	15	Jesus blods	Jesus lekamens och blods.

Uppofflarnas.
t.

Ida.
vulle stifta en
församling

rende på det

en särskildt

ra Amerika.

rdningarna.
n halsfösa-
m dem up-
det de matte
blods.

